

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

RIGSDAGSÅRBOG

1952—53

VED

JOHS. THORBORG
FOLKETINGSSSEKRETÆR

J. H. SCHULTZ FORLAG
KØBENHAVN
1953

Pris: 12 kr.

RIGSDAGSÅRBOG

1952—53

VED

JOHS. THORBORG
FOLKETINGSSSEKRETÆR

J. H. SCHULTZ FORLAG
KØBENHAVN
1953

Indhold.

	Side
Mindetaler	V
Den ordentlige og den overordentlige rigsdagssamling.....	1
Ministeriet Erik Eriksen.....	2
Medlemmerne af rigsdagen.....	3
Partigrupperingen.....	28
Partiernes bestyrelser.....	29
Dansk interparlamentarisk gruppe.....	31
Rigsdagens åbningsmøder	32
Tingenes præsidium og sekretærer	41
Stående udvalg	41
Ministeriet.....	48
Forfatningsændringen	49
Rigsdagsvalgene	52
Nordisk Råd.....	57
Fortegnelse over lovforslag, beslutninger m. m.....	59
Danmarks Riges Grundlov	69
Finansloven	141
Tillægsbevillingsloven	146
Budget- og regnskabsoversigter	148
Øvrige vedtagne love.....	157 og 518
Ikke vedtagne lovforslag	417 og 527
Beslutninger.....	528
Forespørgsler	555
Spørgsmål til ministrene	570
Valgs prøvelse.....	574
Beretning fra folketingets udvalg for forretningsordenen....	580
Valg til kommissioner og hverv	581
Sagregister	591

Den 17. januar 1953 afgik forhenværende folketingsformand og minister *H. P. Hansen* ved døden. I folketingets møde den 20. januar udtalte formanden (*Gustav Pedersen*):

Natten mellem lørdag og søndag døde folketingets formand gennem 8 år, fhv. finansminister *H. P. Hansen*.

I 32 år ydede *H. P. Hansen* en overordentlig stor indsats i dette tings arbejde; men iøvrigt blev hans arbejdskraft taget i brug på vide felter i vort offentlige liv.

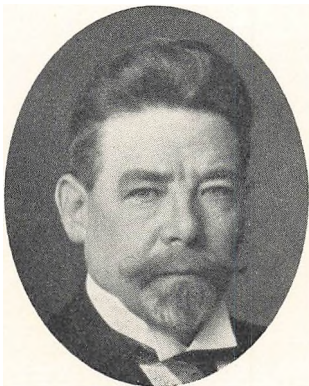
Som forsvarsminister og finansminister og i en kort periode som fungerende statsminister, som borgmester og formand for købstadforeningen, men først og sidst som rigsdagsmand var han altid med i arbejdet for at løse de mange vigtige samfundsspørgsmål, der voksede frem i hans tid.

I hele sin gerning var han præget af en pligttrøskab og en arbejdsenergi, der sammen med hans naturlige myndighed gjorde ham til en værdifuld støtte for dansk folkestyre.

Også her i tinget vil vi — i taknemlighed — bevare mindet om *H. P. Hansen* og hans gerning. (F. sp. 1780).

Den 16. november 1952 døde folketingsmand *Niels Pedersen*. I folketingets møde den 18. november udtalte formanden (*Gustav Pedersen*):

Søndag den 16. november afgik medlem af dette ting *Niels Pedersen* ved døden.

Kun i lidt mere end to år blev det forundt Niels Pedersen at virke i den danske rigsdag, men i dette korte spand af tid nåede han at deltage i en ikke ubetydelig del af lovgivningsarbejdet. En række vigtige ordførerskaber blev således betroet ham af hans parti. Jeg nævner bl. a. boliglovgivningen,

byggestøttelovgivningen, retsplejeloven, lovgivningen om Grønland og krigsforsikringslovene. I det dertil hørende udvalgsarbejde deltog han med al den energi, der på en række områder prægede hans gerning.

Han mødte iøvrigt ikke uforberedt til sin rigsdagsgerning; han havde gennem en del års kommunalt arbejde skaffet sig indsigt i de samfundsspørgsmål, der må kendes, hvis et medlem af rigsdagen skal kunne øve en indsats. Det

umiddelbare indtryk, man fik af Niels Pedersen, var en stilfærdighed, hvorigennem han i nogen grad satte sin egen person i baggrunden, hvilket imidlertid ikke betød hverken manglende evne eller vilje til at sætte kraft og styrke ind i de sager, han kæmpede for, og det var ved sådanne lejligheder, hans menneskelige egenskaber helt kom til deres ret. Disse egenskaber fik måske endda deres bedste karakteristik gennem hans erhvervsmæssige karriere.

Udelukkende på basis af sin flid, sine evner og sin redelighed arbejdede Niels Pedersen sig frem til en meget betydelig erhvervsmæssig position, men i sin daglige fremfærd var han stadig den stilfærdige arbejdsmand, der aldrig lod sig blænde af sine egne resultater.

I rigsdagen vil vi mindes ham som en samvittighedsfuld kollega, der tog sin tørn som noget selvfølgeligt og aldrig forlangte, at hans udviklede pligtfølelse skulle særlig understreges. (F. sp. 1099).

Den 17. marts 1953 døde landstingsmand *P. N. Petersen (Røjle)*. I landstingets møde samme dag udtalte formanden (*Ingeborg Hansen*):

Meddelelsen om landstingsmand *P. N. Petersen (Røjle)*s pludselige død i dag til morgen har bevæget os alle dybt. Endnu i går færdedes han her i rigsdagen, men i nat rammes han af et sygdomstilfælde, der var så alvorligt, at han straks efter at være indlagt på rigshospitalet afgik ved døden.

P. N. Petersen (Røjle), der blev knap 67 år gammel, var uddannet som praktisk landmand og ejede en gård i Røjle ved Middelfart. Han fik sin første oplæring i folkeskolen og modtog senere blivende indtryk fra gentagne højskoleophold. Hans stærke interesse for sam-

fundsproblemer førte ham allerede som ung ind i aktivt politisk arbejde, og han var så tidligt som i 1913 opstillet som det radikale venstres folketingskandidat i Thistedkredsen. Af folketinget var han medlem 1923—24; her i landstinget har han haft sæde som 5. medlem for 4. kreds siden 1. oktober 1940. Han har desuden haft talrige tillidshverv af mere lokal karakter og var således medlem af og formand for Vejlbysogneråd 1925—40 og medlem af Assens amtsråd 1935—50.

Straks ved sin indtræden i landstinget blev *P. N. Petersen (Røjle)* et interesseret og energisk medlem. Han fik overdraget mange ordførerskaber, ved hvilke hans praktiske erfaringer og teoretiske indsigt, som var baseret på megen og omfattende læsning, gjorde det muligt for ham at placere sig i første række indenfor det radikale venstres landstingsgruppe, for hvilken han siden 1946 har været formand. *P. N. Petersen (Røjle)* var et fremtrædende og skattet

medlem af dette ting. Hans indlæg i debatten bar præg af hans indgående kendskab til mange forskellige emner, og de var båret af hans idealistiske og menneskeligt forstående syn på tidens problemer. Han havde en varm tro på det mellemfolkelige samarbejde, og i erkendelse af dets absolutte nødvendighed blev han aldrig træt af at fremhæve betydningen af vort lands medlemsskab af De Forenede Nationer. Han tabte ikke de høje mål af syne, som er nedfældet i FNs pagt, fredens bevarelse og hævdelsen af menneskerettighederne gennem fredeligt samarbejde.

I dag, ved meddelelsen om P. N. Petersen (Røjle)s død, har vi i frisk erindring den tale, som han holdt ved grundlovsforslagets første behandling her i tinget den 5. i denne måned. Vor afdøde kollega har med dette indlæg, som af alle blev påhørt med levende interesse, sat sig et varigt minde.

Landstinget har ved P. N. Petersen (Røjle)s død mistet en god arbejdsfælle. Vi bevarer erindringen om en mand, der var idealistisk og redelig i al sin gerning, en personlighed, hvis mest fremtrædende menneskelige træk var lune og mildhed. Vi vil holde hans minde i ære. (L. sp. 687).

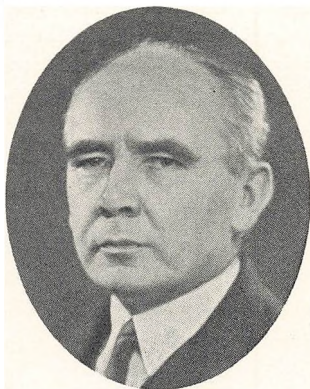
Den 1. august 1953 døde landstingsmand *Johannes Hansen*. I landstingets møde den 1. september udtalte formanden (*Ingeborg Hansen*):

Den 1. august afgik 5. landstingsvalgte medlem, fhv. kirkeminister Johannes Hansen uden forudgående sygdom pludselig og uventet ved døden, og landstinget mistede dermed et veltjent medlem.

Johannes Hansens livsbane var ualmindelig. Han blev født 1881 i København i en arbejderfamilie. Efter først at have gået i kommuneskole afsluttede han sin skolegang i De forenede Kirkeskoler. I nogle år derefter var han på handelskontor, men trangen til videre uddannelse drog ham, så at han i 1902 tog lærereksamen på Vesterbros Seminarium. Den unge initiativrige mand opnåede 1906 ansættelse ved Brande kommunale skolevæsen, og i denne lærergerning

forblev han, indtil han i november 1935 kaldtes til kirke-
minister i Staunings andet ministerium.

Til denne udnævnelse, som i øjeblikket forekom mange
overraskende, havde Johannes Hansen kvalificeret sig ved
et mangeårigt energisk og dygtigt politisk arbejde. Som
kommunalpolitiker beklædte han efterhånden som repræ-
sentant for socialdemokratiet poster bl. a. i Brande sogneråd,
Vejle amtsråd og Vejle amts
skatteråd, og overalt blev han
en værdsat tillidsmand, der med
stor flid og grundighed gik ind
for de forskelligartede opgavers
løsning. I 1928 valgtes Johan-
nes Hansen til landstingsmand
for 5. kreds, og i arbejdet her
i tinget kom hans pædagogiske
forudsætninger og kommunal-
kundskab ham til nytte og bragte
ham betydningsfulde ordførerskaber i skole- og skatte-
spørgsmål, hverv, han røgtede med den saglige vægt, som
betinges af et omfattende praktisk kendskab til proble-
merne.

Som kirkeminister blev Johannes Hansen først og frem-
mest den dygtige og loyale administrator. Ved smidig for-
handlingsevne og klart omdømme skabte han respekt om
sin varetagelse af den til tider vanskelige post som den
øverste ansvarlige for folkekirkens anliggender. Den rekon-
struktion af ministeriet, som besættelsen nødvendiggjorde,
medførte hans afgang som kirkeminister i juli 1940.

Fra april 1939 til oktober 1947 var Johannes Hansen
medlem af folketinget og fra januar 1948 til sin død tingvalgt
medlem af landstinget.

For socialdemokratiet har Johannes Hansen været en
god mand. Han fik i tidens løb overdraget talrige hverv
indenfor arbejderbevægelsen, og hans partifæller vil med tak-

nemlighed huske hans store og betydningsfulde arbejde, herunder også hans indsats som partisekretær i Socialdemokratisk Forbund i de kritiske år 1941—45.

Landstinget vil mindes Johannes Hansen som en flittig og trofast medarbejder og som en venlig og elskværdig kammerat, der havde sans for de små, muntre lysglimt i tilværelsen. Han var et velbegavet menneske, der stiltfærdigt og pligtopfyldende imødekom et indholdsrigt livs mangeartede krav. (L. overord. saml. sp. 86).

Den 3. august 1953 døde landstingsmand *Poul Niclasen*. I landstingets møde den 1. september udtalte formanden (*Ingeborg Hansen*):

Den 3. august døde tingets medlem for 7. kreds, redaktør Poul Niclasen efter årelang sygdom og en tiltagende svækkelse, der længe havde hindret ham i aktivt at tage del i landstingets arbejde.

Poul Niclasen indtog en særstilling iblandt os, idet hans politiske arbejde fornemmelig var viet Færøerne, hvis ca. 30 000 indbyggere han repræsenterede i dette ting. Niclasen var født 1889 i Thorshavn, gik i realskole og blev udlært som typograf, i hvilken egenskab han — også for at lære Danmark nærmere at kende — i årene 1913—14 arbejdede i Aarhus og Silkeborg. I 1918 blev han redaktør af Færøernes største blad, „Dimmalætting“, sam-

bandspartiets organ. 1929—36 var han medlem af Thorshavns byråd, og i tre perioder var han medlem også af øernes lagting, hvortil han valgtes første gang allerede i 1916.

Poul Niclasen var således fortrolig med offentlig gerning, da lagtinget i oktober 1936 valgte ham

landstingsmand med stemmer fra såvel sambandspartiet som socialdemokratiet. Skønt han her i tinget gik i valggruppe med socialdemokratiet, følte han sig dog altid som en uafhængig repræsentant for Færøerne. I hele sit politiske arbejde søgte Niclasen at virke som et bindeled mellem Danmark og sine hjemøer, også når andre stod ham hårdt imod. Niclasen var den første til at fremhæve, at færingerne var et gammelt nordisk kulturfolk og Færøerne et gammelt nordisk retssamfund, således at hans landsmænd i snævrere forstand derfor var det sjette folk i Norden; men med den samme stærke overbevisning hævdede han Færøernes og færingernes samhørighed med Danmark, og han ventede fra dansk side tilbørlig hensyntagen til øernes særlige forhold. Gang på gang har vi hørt ham fra landstingets talerstol tage til orde for det dansk-færøske samarbejde. Han stod som formidler mellem dansk og færøsk kultur- og erhvervsliv.

Det var derfor med rette, opmærksomheden samlede sig om Poul Niclasen, da landstinget i foråret 1948 vedtog lovforslaget om Færøernes hjemmestyre. I sin stærkt bevægede tale, der endnu erindres i tinget, udtalte han sin forvisning om, at nyordningen ville blive til gavn og glæde for både Færøerne og Danmark.

For Færøernes erhvervsliv havde Niclasen gjort en betydelig indsats også udenfor rigsdagen. Han havde sæde i flere erhvervselskabers ledelse og undersøgte på mange udenlandsrejser mulighederne for afsætning af færøske produkter.

Poul Niclasen havde en stærk historisk sans, og han efterlader sig flere litterære arbejder. Over hele Danmark havde han holdt talrige oplysende foredrag om Færøerne.

Højest vil Poul Niclasen dog blive værdsat som den, der med kærlighed til hjemstavnen forbandt stor sympati og loyalitet overfor Danmark. I erindringen om dette såvel som om hans venligt imødekommende personlighed har vi med vemod modtaget dødsbudskabet. (L. overord. saml. sp. 88).

Den ordentlige rigsdagssamling 1952—53.

Rigsdagens 104. ordentlige samling åbnedes den 7. oktober 1952. Åbningsakten fandt sted i fællessalen (se side 32).

I henhold til grundlovens § 94 opløstes rigsdagen for folketingets vedkommende den 20. april 1953 og for landstingets vedkommende den 27. april 1953, og nye almindelige valg til folketinget og landstinget foretoges henholdsvis den 21. april 1953 og den 28. april 1953. (F. sp. 4198, L. sp. 1066 og 1067).

Der afholdtes 105 møder i folketinget og 87 i landstinget.

Samlingens sidste møder afholdtes den 28. marts 1953.

Den overordentlige rigsdagssamling 1953.

Rigsdagens overordentlige samling 1953 åbnedes den 6. maj 1953. Åbningsakten fandt sted i fællessalen (se side 39). Samlingen sluttede den 21. september 1953.

Der afholdtes 11 møder i folketinget og 15 i landstinget. Samlingens sidste møder afholdtes den 1. september 1953.

Ministeriet Erik Eriksen.

Udnævnelsesdatum: 30. oktober 1950.

Statsminister *Erik Eriksen*, f. 02.¹⁾
 Udenrigsminister *Ole Bjørn Kraft*, f. 93.²⁾
 Finansminister *Thorkil Kristensen*, f. 99.³⁾
 Forsvarsminister *Harald Petersen*, f. 93.⁴⁾
 Landbrugsminister *Jens Sønderup*, f. 94.⁵⁾
 Kirkeminister *Carl Hermansen*, f. 97.⁶⁾
 Indenrigs- og boligminister *Aksel Møller*, f. 06.
 Undervisningsminister *Flemming Hvidberg*, f. 97.
 Arbejds- og socialminister *Poul Sørensen*, f. 04.
 Justitsminister *Helga Pedersen*, f. 11.
 Fiskeriminister *Knud Rée*, f. 95.
 Minister for handel, industri og søfart *Aage L. Rytter*, f. 00.⁷⁾
 Minister for offentlige arbejder *Jørgen Jørgensen* (Ullerup), f. 91.⁸⁾

1) Minister for landbrug og fiskeri $\frac{5}{6}$ 1945— $\frac{13}{11}$ 1947.

2) Forsvarsminister $\frac{5}{6}$ 1945— $\frac{7}{11}$ 1945.

3) Finansminister $\frac{7}{11}$ 1945— $\frac{13}{11}$ 1947.

4) Forsvarsminister $\frac{7}{11}$ 1945— $\frac{13}{11}$ 1947.

5) Udnævnt $\frac{13}{9}$ 1951. Efterfulgte *H. Hauch*. Arbejds- og socialminister $\frac{24}{4}$ 1947— $\frac{13}{11}$ 1947. Kirkeminister $\frac{30}{10}$ 1950— $\frac{13}{9}$ 1951.

6) Udnævnt $\frac{13}{9}$ 1951. Efterfulgte *Jens Sønderup*. Kirkeminister $\frac{7}{11}$ 1945— $\frac{13}{11}$ 1947.

7) Udnævnt $\frac{13}{9}$ 1951. Efterfulgte *Ove Weikop*.

8) Udnævnt $\frac{30}{4}$ 1952. Efterfulgte *Victor Larsen*.

Medlemmerne af rigsdagen.

Partibetegnelser: S = socialdemokratiet, V = venstre, KF = det konservative folkeparti, RV = det radikale venstre, DR = Danmarks retsforbund, DK = Danmarks kommunistiske parti.

A. Folketinget.

I. Den ordentlige rigsdagssamling 1952—53.

Efter valget til folketinget den 5. september 1950.

(På Færøerne den 14. oktober 1950).

Folketinget ¹⁾	Født	Medlem
A. Hovedstadens område.		
I. Søndre storkreds.		
Johs. Kjærboel, fhv. minister (S)	23/12 85	22/10 35
Edel Saunte, frue, landsretssagfører (S)	13/3 04	28/10 47
Rasmus Hansen, fhv. minister (S)	16/8 96	18/1 36
Ib Kolbjørn, rådmænd (S)	29/4 05	30/10 45
Erna Sørensen, frue, landsretssagfører (KF)	19/9 96	30/10 45
Ragnhild Andersen, frue, metalarbejderske (DK)	16/8 07	30/10 45
II. Østre storkreds.		
Hans Hedtoft, fhv. statsminister (S)	21/4 03	22/10 35
Lars M. Olsen, forlagsboghandler (S)	7/7 05	3/4 39
Frode Jakobsen, fhv. minister, kommitteret for hjemmeværnet (S)	21/12 06	30/10 45
Villy Heising, civilingeniør, borgerrepræsentant (S)	20/1 05	5/9 50
Nina Andersen, frue, sekretær, borgerrepræsentant (S)	20/11 00	1/2 36-2/4 43; 3/9-29/10 45; 5/9 50

¹⁾ Medlemmernes rækkefølge indenfor hver amtskreds (storkreds) er bestemt efter partiernes bogstavbetegnelser ved valgene og indenfor partierne efter den orden, hvori kandidaterne er erklæret for valgt.

Folketinget	Født	Medlem
Ingvard Dahl, forbundsformand (S) . . .	18/7 94	5/8 39-29/10 45; 28/10 47
Kirsten Gloerfelt-Tarp, frue, kontor- chef (RV)	1/12 89	30/10 45
Ove Weikop, fhv. minister, borgme- ster (KF)	21/4 97	28/10 47
Kristen Amby, fhv. fængselspræst (KF)	4/3 94	18/11 32
Poul Claussen, apoteker (KF)	10/4 89	25/1-29/10 45; 13/2 47
Anker Lau, grosserer (V)	13/10 01	28/10 47
Knud Tholstrup, direktør (DR)	12/7 04	5/12 46-17/5 48; 29/6 48 ¹⁾
Aksel Larsen, fhv. minister (DK)	5/8 97	18/11 32 ²⁾
III. Vestre storkreds.		
Viola Nørlov, frue, gymnastiklærer- inde (S)	13/2 00	1/11 48
Alsing Andersen, fhv. minister (S)	5/2 93	24/4 29
Wiggo Larsen, fagforeningsformand (S)	30/10 90	28/10 47
O. E. Einer-Jensen, forbundsformand (S)	5/7 89	20/1 24-29/10 45; 28/10 47
K. E. S. Rager, direktør (RV)	15/0 84	24/4 29-29/10 45; 5/9 50
Aksel Møller, indenrigs- og boligminister (KF)	1/1 06	3/4 39
Marie Antoinette von Lowzow, frue, borgerrepræsentant (KF)	30/8 99	5/9 50
Helge Madsen, overlærer (DR)	27/8 97	5/9 50
Inger Merete Nordentoft, frue, skole- inspektør (DK)	18/8 03	30/10 45-21/1 48; 20/4 48 ³⁾

1) Orlov 18/5—28/8 48.

2) Ved præsidiebeslutning tillagt anciennitet også for perioden 3/4 43—18/5 45 og for perioden 18/5—29/10 45 (orlov).

3) Orlov 22/1—19/4 48.

Folketinget	Født	Medlem
B. Øernes område.		
I. Københavns amtskreds.		
H. C. Hansen, fhv. minister (S)	8/11 06	7/12 36
Th. Poulsen, maskinarbejder (S)	15/8 90	3/4 43
Fanny Jensen, frue, fhv. minister (S) . .	11/10 90	28/10 47
Per Hækkerup, forbundsformand (S) . .	25/12 15	5/9 50
Jørgen Jørgensen (Lejre), fhv. minister, gårdejer (RV)	19/5 88	24/4 29
Carsten Raft, redaktør (KF)	28/4 95	22/10 35 ¹⁾
Niels Gottschalk-Hansen, sognepræst (KF)	21/11 09	5/9 50
Hans Thyge Jacobsen, sognepræst (KF)	12/11 96	24/4 29-21/10 35; 3/4 43
Gertie Wandel, frue (KF)	7/11 94	28/3 52
Oscar Kryger, snedkermester (V)	1/8 94	5/9 50
Viggo Starcke, overlæge (DR)	13/3 95	30/10 45
Villy Fuglsang, landarbejder (DK)	17/4 09	30/10 45-27/10 47; 5/9 50
Under Carsten Rafts orlov ^{24/3-20/4} 53 indtrådte midlertidigt:		
Ejvind Juul Madsen, landbrugskandi- dat, sekretær (KF)	24/12 21	21/3-20/4 53
II. Frederiksborg amtskreds.		
Niels Mørk, maskinarbejder (S)	23/9 09	28/10 47
Kai Jensen, fhv. sognerådsformand (S)	15/3 09	3/4 43
Johanne Dahlerup-Petersen, frue (KF)	20/7 96	25/4 52 ²⁾
C. F. Ladefoged, økonomiinspektør (V)	24/5 90	28/10 47-4/9 50; 1/1 51
III. Holbæk amtskreds.		
Poul Hansen (Kalundborg), sekretær (S)	27/2 13	30/10 45
Karl Skytte, gårdejer (RV)	31/3 08	28/10 47
P. B. Thisted Knudsen, landsretssag- fører (V)	4/4 04	30/10 45 ³⁾

1) Orlov ^{24/3-20/4} 53 (sygdom).2) Landstingsmedlem ^{2/11} 40—^{13/4} 47.3) Landstingsmand ^{14/4} 39—^{29/10} 45.

Folketinget	Født	Medlem
IV. Sorø amtskreds.		
Poul Hansen (Slagelse), forretningsfører (S).....	5/10 04	30/10 45
Kaj Bundvad, sekretær (S).....	8/7 04	3/4 43
K. Bøgholm, redaktør (KF).....	11/7 98	3/4 43-10/1 46; 1/10 46-27/10 47; 5/10 50 ¹⁾
Arnth Jensen, fhv. minister (V).....	27/9 83	8/8 27
V. Præstø amtskreds.		
Carl Petersen, fhv. minister (S).....	1/5 94	22/10 35
Hans Hækkerup, kontorchef (S).....	25/12 07	30/10 45-27/10 47; 5/7 48
Johs. Christiansen, partisekretær (RV)	8/7 88	30/10 45-27/10 47; 5/9 50
Otto Himmelstrup, docent (V).....	1/12 83	11/4 24
VI. Bornholms amtskreds.		
Johs. E. Larsen, skatterådsformand (S)	1/12 92	29/4 51 ²⁾
Hans Conrad Koefoed, gårdejer (V) ...	2/11 88	11/4 37
VII. Maribo amtskreds.		
V. Buhl, fhv. statsminister (S).....	16/10 81	3/4 39 ³⁾
S. Lund Jensen, tapetsærer (S).....	18/12 98	5/9 50
R. Lysholt Hansen, kommunelærer (S).	21/10 19	5/9 50
Svend Jørgensen, førstelærer (RV)	23/11 93	28/10 47
E. Tesdorpf, hofjægermester, godsejer (KF).....	11/4 05	11/1-30/9 46; 28/10 47 ⁴⁾
Kr. Kristensen, forstander (V).....	18/11 92	30/10 45

1) Orlov 11/1—30/9 46.

2) Landstingsmand 14/3 42—28/4 51.

3) Landstingsmand 23/9 32—2/4 39.

4) Orlov 1/3—30/4 50 (sygdom).

Folketinget	Født	Medlem
VIII. Odense amtskreds.		
Holger Larsen, maskinarbejder (S)	8/1 06	26/12 40
Hans Rasmussen, forbundsformand (S)	14/12 02	5/9 50
P. Ditlevsen, redaktør (S)	28/7 96	4/12 38-2/4 39; 5/9 50
Oluf Steen, landmand (RV)	16/7 92	11/4 24
Poul Sørensen, arbejds- og socialminister (KF)	25/6 04	26/9 41-27/10 47; 5/9 50
Viggo Hauch, kontorchef (V)	14/5 05	30/10 45 ¹⁾
Niels Pedersen, direktør (DR)	4/7 86	5/9 50-16/11 52
Petra Petersen, frue (DK)	2/3 01	30/10 45 ²⁾
Efter Niels Pedersens død 16/11 52 indtrådte:		
J. M. Pedersen, fabrikant (DR)	9/5 03	17/11 52
Under V. Hauchs orlov 24/3-20/4 53 indtrådte midlertidigt:		
Jens Pedersen, sparekassedirektør, proprietær (V)	30/5 02	24/3-20/4 53
IX. Svendborg amtskreds.		
Poul Hansen (Svendborg), forretningsfører (S)	7/5 10	3/4 39
Svend Horn, maskinarbejder (S)	11/3 06	3/4 39
Aage Fogh, sekretær (RV)	6/5 96	29/6 34-4/10 39; 30/10 45
Jørgen Jørgensen (Ullerup), minister for offentlige arbejder (KF)	7/8 91	5/9 50 ³⁾
Niels Eriksen, gårdejer (V)	5/8 02	28/10 47
J. Chr. Jensen-Broby, statsrevisor, gårdejer (V)	18/2 88	18/2 19
Karl M. Andersen, repræsentant (DR)	6/10 90	5/9 50

1) Orlov 24/3-20/4 53 (sygdom).

2) Orlov 22/3-4/9 50 og 5/10 50-16/11 51 (sygdom).

3) Landstingsmand 14/4 39-4/9 50.

Folketinget	Født	Medlem
C. Jyllands område.		
X. Hjørring amtskreds.		
Chr. Christiansen, fhv. minister (S)	14/9 95	1/1-18/11 32; 22/10 35
L. Qvist Hansen, inkassator (S)	14/10 00	3/4 43
Hans Baagø-Hansen, toldforvalter (KF)	5/3 95	5/9 50
Hans Pinstrup, gårdejer (V)	7/8 92	18/11 32
Marius J. Heilesen, gårdejer (V)	19/6 90	3/4 43
Søren P. Andersen, gårdejer (V)	14/3 12	28/10 47
Evald Christensen, sognepræst (DR)	18/1 83	28/10 47 ¹⁾
XI. Thisted amtskreds.		
Hans Knudsen, redaktør (S)	12/11 03	5/9 50
V. Fibiger, fhv. minister, proprietær (KF)	11/2 86	28/4 20
Kresten Damsgaard, konsulent (V)	9/6 03	9/6 40-2/4 43; 30/10 45
Jørgen Krogh, skoleinspektør (V)	6/1 93	5/9 50
XII. Aalborg amtskreds.		
J. N. A. Strøm, fhv. minister (S)	21/12 98	16/11 32
C. Bollerup Madsen, redaktør (S)	11/6 84	22/10 35
Peter Nielsen, bogbinder (S)	14/3 10	5/0 50
Ole Bjørn Kraft, udenrigsminister (KF)	17/12 93	2/12 26
N. Elgaard, fhv. minister (V)	1/2 79	24/12 22
Edvard Sørensen, direktør (V)	29/6 93	24/4 29
Oluf Pedersen, plantageejer (DR)	6/9 91	16/11 32-29/10 45; 5/9 50
Laurits Lynnerup Nielsen, kontrolbetyrer (DK)	15/9 01	30/10 45
XIII. Viborg amtskreds.		
N. Busch-Jensen, fhv. minister, overretssagfører (S)	21/9 86	30/10 45
Bertel Dahlgaard, fhv. minister (RV)	7/11 87	26/4 20

1) Orlov 17/11 50—31/3 51 (sygdom).

Folketinget	Født	Medlem
Carl Rasting, professor, dr. jur. (KF) . . .	23/10 00	5/0 50-30/0 51; 1/1 52 ¹⁾
Gustav Holmberg, gårdejer (V)	8/10 11	28/10 47
K. M. Lorentzen, dommer (V)	23/7 92	30/10 45-27/10 47; 5/9 50
XIV. Randers amtskreds.		
J. O. Krag, fhv. minister (S)	15/9 14	28/10 47-5/10 50; 24/5 52 ²⁾
Gustav Pedersen, statsrevisor (S)	3/4 93	11/4 24-2/12 26; 29/9 34
A. P. Stæhr Johansen, borgmester (KF)	3/4 07	30/10 45-27/10 47; 5/9 50
Simon From, gårdejer (V)	23/8 04	3/4 43
XV. Aarhus amtskreds.		
Holger Eriksen, redaktør (S)	5/12 94	22/10 35-29/10 45; 28/10 47
Peter Jørgensen, maskinarbejder (S) . . .	17/4 11	5/9 50
Leonhard Hansen, forretningsfører (S) .	18/6 87	16/11 32-27/10 47; 1/10 49
Th. Mikkelsen, maskinarbejder (S)	11/6 08	5/0 50
Flemming Hvidberg, undervisningsminister (KF)	17/12 97	3/4 43 ³⁾
Gudrun Hasselriis, skoleinspektør, frk. (KF)	21/2 90	30/10 45-27/10 47; 28/10-31/12 49; 5/9 50
Jakob Martin, redaktør (V)	17/5 87	5/9 50
Carl Kjeldgaard Iversen, mekaniker (DR)	9/5 19	5/9 50
Alfred Jensen, fhv. minister (DK)	7/7 03	6/10 36 ⁴⁾
XVI. Skanderborg amtskreds.		
Kaj Andresen, kommunelærer (S)	7/4 07	28/10 47
Lars P. Jensen, uddeler (S)	23/4 09	30/10 45

1) Orlov 1/10-31/12 51.

2) Orlov 5/10 50-23/5 52.

3) Orlov 28/10-31/12 49 (sygdom).

4) Ved præsidiebeslutning tillagt anciennitet også for perioden 3/4 43-16/5 45 og for perioden 16/5-29/10 45 (orlov).

Folketinget	Født	Medlem
Poul Møller, landsretssagfører (KF) . . .	13/10 19	1/3-30/4 50; 5/9 50
Marius Buhl, realskolebestyrer (V)	20/7 90	28/10 47
XVII. Vejle amtskreds.		
Kai Lindberg, sekretær (S)	10/12 99	28/10 47 ¹⁾
Victor Gram, sekretær (S)	30/1 10	3/4 43
M. Larsen, togfører (S)	28/7 93	3/4 39-29/10 45; 28/10 47
Axel Sørensen, husmand (RV)	9/8 00	30/10 45
Karl Olsen, lektor (KF)	18/2 08	3/4 43
Thorkil Kristensen, finansminister (V)	9/10 99	30/10 45
Laurits Pedersen, gårdejer (V)	25/1 86	22/10 35
P. Gregersen, lærer (DR)	13/11 89	16/11 32-2/4 43; 5/9 50
XVIII. Ringkøbing amtskreds.		
Bodil Koch, frue, fhv. minister (S)	25/10 03	28/10 47
Jens Smørum, fhv. minister (S)	3/2 91	24/4 29-2/4 39; 28/1 41-29/10 45; 5/9 50
Jacob Kirkegaard, gårdejer (RV)	20/8 01	5/9 50
K. Thestrup, dommer (KF)	27/8 00	28/10 47
Jens Sønderup, landbrugsminister (V).	2/2 94	22/10 35
Jens E. Foged, konsulent (V)	24/2 10	30/10 45
Harald Nielsen, sekretær (V)	18/11 96	11/9 42
Niels Kr. Nielsen, landmand (DR)	30/10 89	5/9 50
XIX. Ribe amtskreds.		
Jul. Bomholt, fhv. minister (S)	11/8 96	24/4 29
Ove Kjældgaard, muremester (S)	9/4 16	28/10 47
A. C. Normann, direktør (RV)	23/3 04	5/9 50
Asger Jensen, fabrikant (KF)	23/12 10	5/9 50
Erik Eriksen, statsminister (V)	20/11 02	22/10 35
O. Øllgaard, gårdejer (V)	12/11 90	3/4 39
Verner Larsen, fabrikant (DR)	10/7 90	5/9 50

1) Landstingsmand 14/4—27/10 47.

Folketinget	Født	Medlem
XX. Haderslev m. fl. amters amtskreds.		
Frede Nielsen, fhv. minister (S).....	5/5 91	3/4 43
Fr. W. Teichert, husmand (S).....	8/11 02	1/10 46
Andreas Hansen, barbermester (S)....	9/2 98	5/9 50
Lars Clausen (Olufskjær), gårdejer (KF)	28/9 92	4/10 49
Jørgen Gram, gårdejer (V).....	19/11 87	22/10 35
F. Heick, forstander (V).....	12/12 04	30/10 45
Hans Hansen (Rørby), redaktør (DR).	28/9 78	24/4 29-2/4 39; 28/10 47
D. Færøerne.		
Johan Poulsen, førstelærer (V. Valgt af det færøske sambandsparti).....	28/9 90	3/4 39-2/4 43; 5/9 50
Peter Mohr Dam, overlærer (S. Valgt af det færøske socialdemokrati)....	8/11 98	28/10 47

II. Den overordentlige rigsdagssamling 1953.

Efter valget til folketinget 21. april 1953.

(På Færøerne den 7. maj 1953).

Folketinget ¹⁾	Født	Medlem
A. Hovedstadens område.		
I. Søndre storkreds:		
Johs. Kjærboel, fhv. minister (S)	23/12 85	22/10 35
Edel Saunte, frue, landsretssagfører (S)	13/3 04	28/10 47
Rasmus Hansen, fhv. minister (S)	18/8 96	16/1 36
Ib Kolbjørn, rådmænd (S)	29/4 05	30/10 45
Erna Sørensen, frue, landsretssagfører (KF)	19/9 96	30/10 45
Ragnhild Andersen, frue, metalarbej- derske (DK)	18/8 07	30/10 45
II. Østre storkreds.		
Hans Hedtoft, fhv. statsminister (S) . .	21/4 03	22/10 35
Lars M. Olsen, forlagsboghandler (S) . .	7/7 05	3/4 39
Nina Andersen, frue, sekretær, borger- repræsentant (S)	20/11 00	1/2 36-2/4 43; 3/9-29/10 45; 5/9 50
Villy Heising, civilingeniør, borgerre- præsentant (S)	20/1 05	5/9 50
Ingvar Dahl, forbundsformand (S) . . .	18/7 94	5/8 39-29/10 45; 28/10 47
Edwin Boye Hansen, bankfunktionær (S)	10/8 08	21/4 53
Kirsten Gloerfelt-Tarp, frue, kontor- chef (RV)	1/12 89	30/10 45
Ove Weikop, fhv. minister, borgmester (KF)	21/4 97	28/10 47

¹⁾ Medlemmernes rækkefølge indenfor hver amtskreds (storkreds) er bestemt efter partiernes bogstavbetegnelser ved valgene og indenfor partierne efter den orden, hvori kandidaterne er erklæret for valgt.

Folketinget	Født	Midlem
Hanne Budtz, landsretssagfører, frue (KF).....	21/9 15	21/4 53
Poul Claussen, apoteker (KF).....	10/4 89	25/1 29/10 45; 13/2 47
Marie Louise Truels-Christensen, frue (V).....	7/12 00	21/4 53
Knud Tholstrup, direktør (DR).....	12/7 04	5/12 46-17/5 48; 29/6 48 ¹⁾
Aksel Larsen, fhv. minister (DK).....	5/8 97	18/11 32 ²⁾
III. Vestre storkreds.		
Viola Nørløv, frue, gymnastiklærerinde (S).....	13/2 00	1/11 48
Alsing Andersen, fhv. minister (S).....	5/2 93	24/4 29
Wiggo Larsen, fagforeningsformand (S)	30/10 90	28/10 47
O. E. Einer-Jensen, forbundsformand (S).....	5/7 89	20/1 24-29/10 45; 28/10 47
K. E. S. Rager, direktør (RV).....	15/9 84	24/4 29-29/10 45; 5/9 50
Aksel Møller, indenrigs- og boligminister (KF).....	1/1 06	3/4 39
Marie Antoinette von Lowzow, frue borgerrepræsentant (KF).....	30/3 99	5/9 50
Ingmar Wagner, forbundsformand (DK)	18/5 21	21/4 53
B. Øernes område.		
I. Københavns amtskreds.		
H. C. Hansen, fhv. minister (S).....	8/11 06	7/12 36
Th. Poulsen, maskinarbejder (S).....	15/6 90	3/4 43
Ove Hansen, borgmester (S).....	24/9 09	21/4 53
Per Hækkerup, forbundsformand (S) ..	25/12 15	5/9 50
Chr. Hougaard, lærer (S).....	11/3 97	3/4 43-29/10 45; 21/4 53
Jørgen Jørgensen (Lejre), fhv. minister, gårdejer (RV).....	19/5 88	24/4 29

1) Orlov 18/6—28/6 48.

2) Ved præsidiebeslutning tillagt anciennitet også for perioden 3/4 43—18/5 45 og for perioden 18/5—29/10 45 (orlov).

Folketinget	Født	Medlem
Halfdan Hendriksen, fhv. minister, direktør (KF).....	12/11 81	11/4 24-22/9 32 3/4 43-13/4 47; 21/4 53 ¹⁾)
Niels Gottschalk-Hansen, sognepræst (KF).....	21/11 09	5/9 50
Gertie Wandel, frue (KF).....	7/11 94	28/3 52
Carsten Raft, redaktør (KF).....	28/4 95	22/10 35 ²⁾)
Oscar Kryger, snedkermester (V).....	1/8 94	5/9 50
Viggo Starcke, overlæge (DR).....	13/3 95	30/10 45
Villy Fuglsang, landarbejder (DK)....	17/4 09	30/10 45-27/10 47; 5/9 50
II. Frederiksborg amtskreds.		
Niels Mørk, maskinarbejder (S).....	23/9 09	28/10 47
Kai Jensen, fhv. sognerådsformand (S)	15/3 09	3/4 43
Adolph Sørensen, murermester (KF) ..	26/2 10	21/4 53
C. F. Ladefoged, økonomiinspektør (V)	24/6 90	28/10 47-4/9 50; 1/1 51
III. Holbæk amtskreds.		
Poul Hansen (Kalundborg), sekretær (S)	27/2 13	30/10 45
Karl Skytte, gårdejer (RV).....	31/3 08	28/10 47
P. B. Thisted Knudsen, landsretssagfører (V).....	4/4 04	30/10 45 ³⁾)
IV. Sorø amtskreds.		
Viggo Kampmann, fhv. minister, direktør (S).....	21/7 10	21/4 53
Kaj Bundvad, sekretær (S).....	8/7 04	3/4 43
Arnth Jensen, fhv. minister (V).....	27/9 83	8/8 27
Erik Ninn-Hansen, sagfører, cand. jur. (KF).....	12/4 22	21/4 53

1) Landstingsmand 23/9 32—2/4 43 og 14/4 49—20/4 53.

2) Orlov 24/3—20/4 53 (sygdom).

3) Landstingsmand 14/4 39—29/10 45.

Folketinget	Født	Medlem
V. Præstø amtskreds.		
Carl Petersen, fhv. minister (S)	1/5 94	22/10 35
Hans Hækkerup, kontorchef (S)	25/12 07	30/10 45-27/10 47; 5/7 48
Johs. Christiansen, partisekretær (RV) .	8/7 88	30/10 45-27/10 47; 5/9 50
Otto Himmelstrup, docent (V)	1/12 83	11/4 24
VI. Bornholms amtskreds.		
Johs. E. Larsen, skatterådsformand (S)	1/12 92	29/4 51 ¹⁾
Hans Conrad Koefoed, gårdejer (V) . . .	2/11 88	11/4 37
VII. Maribo amtskreds.		
S. Lund Jensen, tapetserer (S)	18/12 98	5/0 50
V. Buhl, fhv. statsminister (S)	16/10 81	3/4 39 ²⁾
Svend Jørgensen, førstelærer (RV)	23/11 93	28/10 47
E. Tesdorpf, hofjægermester, godsejer (KF)	11/4 05	11/1-30/9 46; 28/10 47 ³⁾
Henry Gideon, landsretssagfører (V) . . .	9/12 93	21/4 53
VIII. Odense amtskreds.		
Holger Larsen, maskinarbejder (S)	8/1 06	26/12 40
Hans Rasmussen, forbundsformand (S)	14/12 02	5/9 50
Sofie Pedersen, husmoder (S)	12/10 95	28/10 47-4/9 50; 21/4 53
Oluf Steen, landmand (RV)	16/7 92	11/4 24
Poul Sørensen, arbejds- og socialmini- ster (KF)	25/6 04	26/9 41-27/10 47; 5/9 50
Viggo Hauch, kontorchef (V)	14/5 05	30/10 45 ⁴⁾
Peter Larsen, forpagter (V)	29/6 24	21/4 53
J. M. Pedersen, fabrikant (DR)	9/5 03	17/11 52
Petra Petersen, frue (DK)	2/3 01	30/10 45 ⁵⁾

1) Landstingsmand 14/3 42—28/4 51.

2) Landstingsmand 23/9 32—2/4 39.

3) Orlov 1/3—30/4 50 (sygdom).

4) Orlov 24/3—20/4 53 (sygdom).

5) Orlov 22/4—4/9 50 og 5/10 50—16/1 51 (sygdom).

Folketinget	Født	Medlem
IX. Svendborg amtskreds.		
Poul Hansen (Svendborg), forretningsfører (S)	7/5 10	3/4 39
Svend Horn, maskinarbejder (S)	11/3 06	3/4 39
Aage Fogh, sekretær (RV)	6/5 96	29/6 34-4/10 39; 30/10 45
Jørgen Jørgensen (Ullerup), minister for offentlige arbejder (KF)	7/6 91	5/9 50 ¹⁾
J. Chr. Jensen-Broby, statsrevisor, gårdejer (V)	18/2 88	18/2 19
Niels Eriksen, gårdejer (V)	5/6 02	28/10 47
Karl M. Andersen, repræsentant (DR)	6/10 90	5/9 50
C. Jyllands område.		
X: Hjørring amtskreds.		
Chr. Christiansen, fhv. minister (S) ...	14/9 95	1/1-18/11 32; 22/10 35
Niels Hjortnæs, forretningsfører (S) ...	17/10 00	21/4 53
Hans Baagø-Hansen, toldforvalter (KF)	5/3 95	5/9 50
Marius J. Heilesen, gårdejer (V)	19/6 90	3/4 43
Jens Chr. Christensen, gårdejer, sognerådsformand (V)	12/11 06	30/10 45-27/10 47; 21/4 53
Evald Christensen, sognepræst (DR) ..	18/1 83	28/10 47 ²⁾
XI. Thisted amtskreds.		
Hans Knudsen, redaktør (S)	12/11 03	5/9 50
V. Fibiger, fhv. minister, proprietær (KF)	11/2 86	28/4 20
Aage Holm, civildommer (V)	26/8 90	30/10 45-4/9 50; 21/4 53
Jørgen Krogh, skoleinspektør (V)	8/1 93	5/9 50
XII. Aalborg amtskreds:		
J. N. A. Strøm, fhv. minister (S)	21/12 98	16/11 32
C. Bollerup Madsen, redaktør (S)	11/6 84	22/10 35
K. Axel Nielsen, landsretssagfører (S) .	10/2 04	21/4 53

¹⁾ Landstingsmand 14/4 39—4/3 50.

²⁾ Orlov 17/11 50—31/3 51 (sygdom).

Folketinget	Født	Medlem
Ole Bjørn Kraft, udenrigsminister (KF)	17/12 93	2/12 26
N. Elgaard, fhv. minister (V)	1/2 79	24/12 22
Edvard Sørensen, direktør (V)	23/8 93	24/4 29
Oluf Pedersen, plantageejer (DR)	6/9 91	16/11 32-29/10 45; 5/9 50
Laurits Lynnerup Nielsen, kontrolbestyrer (DK)	15/9 01	30/10 45
VIII. Viborg amtskreds.		
Chr. Thomsen, kommunegartner (S) . . .	6/1 09	21/4 53
Th. Hauberg, fhv. førstelærer (S)	6/10 87	24/4 29-15/11 32; 21/10 35-4/9 50; 21/4 53
Bertel Dahlgaard, fhv. minister (RV) . .	7/11 87	26/4 20
Carl Rasting, professor, dr. jur. (KF) . .	23/10 00	5/9 50-30/9 51; 1/1 52 ¹⁾
K. M. Lorentzen, dommer (V)	23/7 92	30/10 45-27/10 47; 5/9 50
Gustav Holmberg, gårdejer (V)	8/11 11	28/10 47
XIV. Randers amtskreds.		
J. O. Krag, fhv. minister (S)	15/9 14	28/10 47-5/10 50; 24/5 52 ²⁾
Gustav Pedersen, statsrevisor (S)	3/4 93	11/4 24-2/12 26; 29/9 34
Poul Hansen (Grenaa), forretningsfører (S)	7/9 97	30/10 45-4/9 50; 5/10 50-23/5 52; 21/4 53
A. P. Stæhr Johansen, borgmester (KF)	3/4 07	30/10 45-27/10 47; 5/9 50
Simon From, gårdejer (V)	23/8 04	3/4 43
Anders Andersen, gårdejer (V)	1/10 12	21/4 53
XV. Aarhus amtskreds.		
Holger Eriksen, redaktør (S)	5/12 94	22/10 35-29/10 45; 28/10 47
Peter Jørgensen, maskinarbejder (S) . .	17/4 11	5/9 50

1) Orlov 1/10—31/12 51.

2) Orlov 5/10 50—23/5 52.

Folketinget	Født	Medlem
Leonhard Hansen, forretningsfører (S) .	18/6 87	16/11 32-27/10 47; 1/10 49
Th. Mikkelsen, maskinarbejder (S)	11/6 08	5/9 50
Flemming Hvidberg, undervisningsmi- nister (KF)	17/12 97	3/4 43 ¹⁾
Sv. Aa. Fanger, direktør, civilingeniør (KF)	5/9 97	21/4 53
Jakob Martin, redaktør (V)	17/5 87	5/9 50
Carl Kjeldgaard Iversen, mekaniker (DR)	9/5 19	5/0 50
Alfred Jensen, fhv. minister (DK)	7/7 03	6/10 36 ²⁾
XVI. Skanderborg amtskreds.		
Kaj Andresen, kommunelærer (S)	7/4 07	28/10 47
Lars P. Jensen, uddeler (S)	23/4 09	30/10 45
Poul Møller, landsretssagfører (KF) . . .	13/10 19	1/3-30/4 50; 5/9 50
Marius Buhl, realskolebestyrer (V)	20/7 90	28/10 47
XVII. Vejle amtskreds.		
Kai Lindberg, sekretær (S)	10/12 99	28/10 47 ³⁾
Victor Gram, sekretær (S)	30/1 10	3/4 43
M. Larsen, togfører (S)	28/7 93	3/4 39-29/10 45; 28/10 47
Axel Sørensen, husmand (RV)	9/8 00	30/10 45
Karl Olsen, lektor (KF)	18/2 08	3/4 43
Thorkil Kristensen, finansminister (V) .	9/10 99	30/10 45
Sv. Karlskov Jensen, konsulent (V) . . .	27/3 10	21/4 53
XVIII. Ringkøbing amtskreds.		
Bodil Koch, frue, fhv. minister (S)	25/10 03	28/10 47
Jens Smørum, fhv. minister (S)	3/2 91	24/4 29-2/4 39; 28/1 41-28/10 45; 5/9 50
Jacob Kirkegaard, gårdejer (RV)	20/8 01	5/9 50

1) Orlov 28/10—31/12 49 (sygdom).

2) Ved præsidiebeslutning tillagt anciennitet også for perioden 3/4 43—16/5 45 og for perioden 16/5—29/10 45 (orlov).

3) Landstingsmand 14/4—27/10 47.

Folketinget	Født	Medlem
K. Thestrup, dommer (KF)	27/8 00	28/10 47
Jens Sønderup, landbrugsminister (V) .	2/2 94	22/10 35
Jens E. Foged, konsulent (V)	24/2 10	30/10 45
Harald Nielsen, sekretær (V)	18/11 96	11/9 42
M. Sig Steffensen, husmand (DR)	5/5 99	21/4 53 ¹⁾
XIX. Ribe amtskreds.		
Jul. Bomholt, fhv. minister (S)	11/6 96	24/4 29
Ove Kjældgaard, muremester (S)	8/4 16	28/10 47
A. C. Normann, direktør (RV)	23/3 04	5/9 50
Erik Eriksen, statsminister (V)	20/11 02	22/10 35
O. Øllgaard, gårdejer (V)	12/11 90	3/4 39
XX. Haderslev m. fl. amters amtskreds.		
Frede Nielsen, fhv. minister (S)	5/5 91	3/4 43
Jens D. Bladt, arbejdsmand (S)	28/5 00	21/4 53
Fr. W. Teichert, husmand (S)	8/11 02	1/10 46
Ingeborg Refslund Thomsen, frue (RV)	17/7 91	21/4 53 ²⁾
Lars Clausen (Olufskjær), gårdejer (KF)	28/9 92	4/10 49
Jørgen Gram, gårdejer (V)	19/11 87	22/10 35
F. Heick, forstander (V)	12/12 04	30/10 45
Hans Hansen (Rørby), redaktør (DR) .	26/9 78	24/4 29- ²⁾ / ₄ 39; 28/10 47
D. Færøerne.		
Johan Poulsen, førstelærer (V. Valgt af det færøske sambandsparti)	26/9 90	3/4 39- ²⁾ / ₄ 43; 5/9 50
Peter Mohr Dam, overlærer (S. Valgt af det færøske socialdemokrati)	8/11 98	28/10 47

1) Landstingsmand 14/4 51—20/4 53.

2) Medlem af landstinget 14/4 47—20/4 53.

B. Landstinget.

I. Den ordentlige rigsdagssamling 1952—53.

Efter valget af landstingsvalgte medlemmer den 7. marts 1947, valget i 7. kreds den 26. marts 1947, valgene i 1., 4. og 6. kreds den 11. april 1947 og valgene i 2., 3. og 5. kreds den 10. april 1951.

	Landstinget	Født	Medlem
	Landstingsvalgte		
1	H. P. Johansen, kommunelærer (S) . .	24 ³ / ₃ 81	23 ⁹ / ₉ 24 ¹)
2	Hans Hansen, tømrer (S)	9 ¹¹ / ₁₁ 85	1 ¹⁰ / ₁₀ 37 ²)
3	Marius Sørensen, fhv. minister (S) . .	8 ⁴ / ₄ 91	14 ⁴ / ₄ 47
4	P. Mortensen, maskinarbejder (S) . . .	5 ³ / ₃ 86	1 ¹² / ₁₂ 47 ³)
5	Johannes Hansen, fhv. minister (S) . .	24 ¹¹ / ₁₁ 81	1 ¹⁰ / ₁₀ 28-2 ⁴ / ₄ 39; 1 ¹ / ₁ 48 ⁴)
6	Eiler Jensen, forbundsformand (S) .	14 ⁴ / ₄ 94	1 ² / ₂ 48 ⁵)
7	Ingeborg Hansen, landsretssagfører, frue (S)	17 ² / ₂ 86	22 ⁹ / ₉ 36
8	Fr. Dalgaard, landsretssagfører (S) .	20 ⁴ / ₄ 93	1 ¹⁰ / ₁₀ 52 ⁶)
9	Chr. J. Hansen, pakkemester (S)	1 ⁷ / ₇ 93	1 ¹⁰ / ₁₀ 40
10	J. Villemoes, fhv. minister (V)	28 ⁸ / ₈ 80	27 ⁶ / ₆ 28
11	Esther Malling Pedersen, redaktør, frue (V)	11 ³ / ₃ 85	22 ⁹ / ₉ 36
12	J. P. Stensballe, fhv. minister (V) . .	6 ⁷ / ₇ 74	10 ⁶ / ₆ 20
13	Melchior Kjeldsen, murermester (V) .	20 ⁴ / ₄ 88	14 ⁴ / ₄ 47
14	Henry L. W. Jensen, grosserer (V) . .	25 ² / ₂ 98	14 ⁴ / ₄ 47
15	Anna Westergaard, overtrafikkontrolør, frk. (RV)	8 ⁶ / ₆ 82	4 ¹⁰ / ₁₀ 39
16	Ingeborg Refslund Thomsen, frue (RV)	17 ⁷ / ₇ 91	14 ⁴ / ₄ 47-20 ⁴ / ₄ 53 ⁷)

1) Folketingsmand 26⁴/₄—17⁹/₉ 20.

2) Folketingsmand 18¹¹/₁₁ 32—21¹⁰/₁₀ 35.

3) Folketingsmand 11⁴/₄ 24—1¹²/₁₂ 26 og 1¹⁰/₁₀ 27—27¹⁰/₁₀ 47.

4) Folketingsmand 3⁴/₄ 39—27¹⁰/₁₀ 47.

5) Folketingsmand 30¹⁰/₁₀ 45—27¹⁰/₁₀ 47.

6) Folketingsmand 22¹⁰/₁₀ 35—31¹⁰/₁₀ 48.

7) Ingeborg Refslund Thomsen nedlagde mandatet efter den 21⁴/₄ 53 at være indvalgt i folketinget, og i stedet for indtrådte husmand Andreas Søndergaard som medlem af landstinget indtil den 27⁴/₄ 53.

	Landstinget	Født	Medlem
17	O. Bouet, værkmeister (KF)	25/3 79	6/10 44 ¹⁾
18	Lisbet Hindsgaul, statsrevisor, frue (KF)	21/6 90	19/6 35
19	Sv. Aa. Gelting-Hansen, apoteker (KF)	16/4 95	1/5 51
1. kreds.			
1	Chr. Nielsen, maskinarbejder (DK) . .	6/11 07	14/4 47
2	Ernst Christiansen, redaktør (S)	28/3 91	14/4 47
3	Otto Wiinblad, typograf (S)	7/1 87	30/1 43-13/4 47; 1/4 49
4	Edvin Dose, assistent (S)	28/9 07	28/10 47
5	Astrid Skjoldbo, borgerrepræsentant, frue (S)	18/8 98	14/4 47
6	Alfred Bjørklund, forretningsfører (S)	31/12 01	14/4 47
7	Erik Jacobsen (S)	18/12 85	8/10 39
8	Halfdan Hendriksen, fhv. minister, direktør (KF)	12/11 81	23/9 32-2/4 43; 14/4 47-20/4 53 ²⁾
9	J. C. Elster Bonnichsen, dr. phil. (KF)	28/12 83	3/4 43
10	A. Moesgaard, købmand (V)	15/3 85	14/4 47
2. kreds.			
1	Einar P. Foss, civilingeniør (KF)	20/1 93	14/4 43
2	C. V. Knudsen, direktør (KF)	13/7 90	14/4 51
3	Per Federspiel, fhv. minister, landsretssagfører (V)	9/4 05	14/4 51 ³⁾
4	Johs. Larsen (Tune), forstander (V) .	19/3 99	14/4 51 ⁴⁾
5	Nikoline Winther, frue (V)	21/9 91	18/6 39

1) Folketingsmand 11/4 24—23/4 29, 18/11 32—21/10 35, 3/4 39—5/10 44.

2) Folketingsmand 11/4 24—22/9 32 og 3/4 43—13/4 47.
Halfdan Hendriksen nedlagde mandatet efter den 21/4 53 at være indvalgt i folketinget, og i stedet for indtrådte højesteretssagfører Eivind Helsted som medlem af landstinget indtil den 27/4 53.

3) Folketingsmand 28/10 47—4/9 50.

4) Folketingsmand 30/10 45—4/9 50.

	Landstinget	Født	Medlem
6	Fr. Willumsen, fhv. sognerådsformand (S).....	4/7 82	20/4 41
7	Doris Christiansen, bogholder, frk. (S)	15/8 07	14/4 47
8	H. Brodthagen, borgmester (S).....	8/12 96	14/4 51
9	Sofie Hansen, frk. (S).....	10/9 89	1/10 48
10	N. C. Ælkær, skovfoged (S).....	18/8 85	3/10 50 ¹⁾
11	Axel Christensen, smedemester (RV)	3/6 89	22/9 36
12	Oluf Johansen, kreditforeningsdirektør (RV).....	29/3 94	22/9 36
3. kreds.			
	Johannes Poulsen, avlsbruger (S)...	27/8 84	29/4 51
4. kreds.			
1	Marinus Larsen, borgmester (S).....	11/8 86	21/4 46
2	Ingfred Juul Andersen, gårdejer, frk. (V).....	26/12 99	14/4 47
3	A. L. H. Elmquist, fhv. minister, landsretssagfører (V).....	18/6 88	14/4 39 ²⁾
4	Aage Johansen, boghandler (KF)...	25/8 06	5/9 50
5	P. N. Petersen (Røjle), gårdejer (RV)	12/6 86	1/10 40-17/3 53 ³⁾
6	Carl M. Nielsen, husmand (S)..... Efter P. N. Petersen (Røjle)s død 17/3 53 indtrådte:	25/12 02	1/7 48
	Nils Dullum, forstander (RV).....	2/8 96	18/3 53
5. kreds.			
1	Mads Sig Steffensen, husmand (DR) .	6/6 99	14/4 51 ⁴⁾
2	Poul Nilsson, cigarsorterer (S).....	30/10 01	7/10 52
3	Aage Knudsen, landpostbud (S).....	11/8 98	14/4 51
4	Alfred Kristensen, trafikspekulant (S).....	3/6 97	1/10 40
5	Axel M. Bjerre, politimester (V).....	18/2 95	14/4 43
6	Sv. Grue-Sørensen, gårdejer (V)....	11/9 02	14/4 51 ⁵⁾

1) Folketingsmand 30/4 38—2/4 39.

2) Folketingsmand 16/9 27—18/11 32.

3) Folketingsmand 3/10 23—10/4 24.

4) M. Sig Steffensen nedlagde mandatet efter den 21/4 53 at være indvalgt i folketinget, og i stedet for indtrådte realskolebestyrer Alfred Jørgensen som medlem af landstinget indtil den 27/4 53.

5) Folketingsmand 28/10 47—4/9 50.

	Landstinget	Født	Medlem
7	Jørgen Bjerg, gårdejer (V).....	10/6 84	28/3 43
8	O. H. Malchau, trafikkontrolør, kap- tajn (KF).....	13/8 92	14/4 39
9	Einar Simonsen, gårdejer (V).....	26/2 94	18/11 51 ¹⁾
10	Niels Sæderup, skoleinspektør (S) ...	16/3 95	14/4 51
11	Johannes Jensen, gårdejer (V).....	18/11 84	1/4 46
12	Jørgen Otsen, bogtrykker (KF).....	12/4 89	10/10 37
13	M. Dons, oversignalformand (S).....	21/9 81	1/12 46 ²⁾
14	Anna Rasmussen, syerske, frue (S) ..	6/1 92	14/4 43
15	H. K. Sørensen, direktør (KF).....	29/1 08	14/4 51
6. kreds.			
1	N. Chr. Nielsen, kasserer (S).....	18/11 07	1/10 52
2	Th. Jensen, fhv. borgmester (S).....	27/12 87	27/12 39
3	Henry Hansen, rørmester (S).....	6/5 97	14/4 39
4	S. Th. Wittrup, skatterådsformand (S)	6/4 83	6/10 42 ³⁾
5	M. C. Korsgaard, proprietær (KF)...	26/8 83	22/9 36
6	Søren Stegger Nielsen, amtsskolekon- sulent (V).....	20/3 87	23/9 24 ⁴⁾
7	N. C. Nielsen-Man, gårdejer (V).....	20/1 94	23/9 32
8	H. Hauch, fhv. minister (V).....	6/8 76	11/5 18
9	Alfred Bøgh, gårdejer (V).....	18/8 00	22/7 51
10	Kr. Bovbjerg, gårdejer (V).....	5/2 98	17/1 50
11	G. Gudiksen, gårdejer (RV).....	5/2 81	29/5 39
12	Grete Mølbak Frederiksen, frue (V) ..	18/0 00	14/4 47
7. kreds.			
	Poul Niclasen, redakt. (Sambandsp.) ⁵⁾	3/1 89	22/9 36

1) Folketingsmand 11/5 44—29/10 45.

2) Folketingsmand 22/10 35—4/9 50.

3) Folketingsmand 16/11 32—21/10 35.

4) Folketingsmand 1/10 22—10/4 24.

5) I valggruppe med socialdemokratiet.

II. Den overordentlige rigsdagssamling 1953.

Efter valget af landstingsvalgte medlemmer den 28. marts 1953 og valgene i 1.—7. kreds den 28. april 1953.

	Landstinget	Født	Medlem
Landstingsvalgte			
1	H. P. Johansen, kommunelærer (S) ..	24/3 81	23/9 24 ¹⁾
2	Hans Hansen, tømrer (S)	9/11 85	1/10 37 ²⁾
3	Marius Sørensen, fhv. minister (S)...	6/4 91	14/4 47
4	P. Mortensen, maskinarbejder (S) ...	5/3 86	1/12 47 ³⁾
5	Johannes Hansen, fhv. minister (S) ..	24/11 81	1/10 28-2/4 39; 1/1 48-1/8 53 ⁴⁾
6	Eiler Jensen, forbundsformand (S)...	14/4 94	1/2 48 ⁵⁾
7	Ingeborg Hansen, frue, landsretssag- fører (S)	17/2 86	22/9 36
8	Fr. Dalgaard, landsretssagfører (S) ..	20/4 93	1/10 52 ⁶⁾
9	Chr. J. Hansen, pakkemester (S)	1/7 93	1/10 40
10	J. Villemoes, fhv. minister (V)	28/9 80	27/6 28
11	Esther Malling Pedersen, frue, redak- tør (V)	11/3 85	22/0 36
12	J. P. Stensballe, fhv. minister (V) ...	6/7 74	10/8 20
13	Melchior Kjeldsen, muremester (V) .	20/4 88	14/4 47
14	Henry L. W. Jensen, grosserer (V) ..	25/2 98	14/4 47
15	A. Moesgaard, købmand (V)	15/3 85	14/4 47
16	Lisbet Hindsgaul, frue, statsrevisor (KF)	21/5 90	19/6 35
17	Svend Aage Gelting-Hansen, apoteker (KF)	16/4 95	1/5 51

1) Folketingsmand 26/4—17/0 20.

2) Folketingsmand 16/11 32—21/10 35.

3) Folketingsmand 11/4 24—1/12 26 og 1/10 27—27/10 47.

4) Folketingsmand 3/4 39—27/10 47.

5) Folketingsmand 30/10 45—27/10 47.

6) Folketingsmand 22/10 35—31/10 48.

	Landstinget	Født	Medlem
18	O. Bouet, værkmeister (KF)	25/3 79	6/10 44 ¹⁾
19	Hermod Lannung, landsretssagfører (RV)	9/11 95	14/4 39-13/4 47; 28/4 53 ²⁾
	Efter Johannes Hansens død 1/8 53 indtrådte:		
	N. Busch-Jensen, fhv. minister, overretssagfører (S)	21/9 86	2/8 53 ³⁾
	1. kreds.		
1	Kristen Amby, fhv. fængselspræst (KF)	4/3 94	28/4 53 ⁴⁾
2	J. Kastrup Olsen, skibsfører (KF) . . .	26/2 98	28/4 53 ⁵⁾
3	Helge Madsen, overlærer (DR)	27/8 97	28/4 53 ⁶⁾
4	Clara Munck, frue, rådmand (KF) . . .	22/12 14	28/4 53
5	Erik Jacobsen (S)	19/12 85	8/10 39
6	Urban Hansen, sekretær (S)	23/10 08	28/4 53
7	Edvin Dose, assistent, (S)	28/9 07	28/10 47
8	Alfred Bjørklund, forretningsfører (S)	31/12 01	14/4 47
9	Astrid Skjoldbo, frue, borgerrepræ- sentant (S)	18/6 98	14/4 47
10	Ernst Christiansen, redaktør (S)	28/3 91	14/4 47
	2. kreds.		
1	Einar P. Foss, civilingeniør (KF)	29/1 93	14/4 43
2	C. V. Knudsen, direktør (KF)	13/7 90	14/4 51
3	Johs. Larsen (Tune), forstander (V) . .	18/3 99	14/4 51 ⁷⁾
4	Per Federspiel, fhv. minister, lands- retssagfører (V)	9/4 05	14/4 51 ⁸⁾
1)	Folketingsmand 11/4 24—23/4 29, 16/11 32—21/10 35 og 3/4 39— 5/10 44.		
2)	Indtrådt som stedfortræder for Ingeborg Refslund Thomsen, der nedlagde mandatet efter den 21/4 53 at være indvalgt i folketinget.		
3)	Folketingsmand 30/10 45—20/4 53.		
4)	Folketingsmand 18/11 32—20/4 53.		
5)	Folketingsmand 6/10 44—29/10 45.		
6)	Folketingsmand 5/9 50—20/4 53.		
7)	Folketingsmand 30/10 45—4/9 50.		
8)	Folketingsmand 28/10 47—4/9 50.		

	Landstinget	Født	Medlem
5	Nikoline Winther, frue (V)	21/9 91	18/8 39
6	N. C. Ælkær, skovfoged (S)	18/8 85	3/10 50 ¹⁾
7	Sofie Hansen, frk. (S)	10/9 89	1/10 48
8	Emil Francke, sognerådsformand (S)	18/8 07	28/4 53
9	Doris Christiansen, frk., bogholder (S)	15/8 07	14/4 47
10	Johannes Pjengaard, arbejdsmand (S)	3/2 02	28/4 53
11	Axel Christensen, smedemester (RV)	3/5 89	22/9 36
12	Hans Jeppesen, gårdejer (RV)	25/10 88	28/4 53
3. kreds.			
	Johannes Poulsen, avlsbruger (S)	27/8 84	29/4 51
4. kreds.			
1	Carl M. Nielsen, husmand (S)	25/12 02	1/7 48
2	Marinus Larsen, borgmester (S)	11/8 86	21/4 46
3	Aage Johansen, boghandler (KF)	25/8 06	5/9 50
4	A. L. H. Elmquist, fhv. minister, landsretssagfører (V)	18/5 88	14/4 39 ²⁾
5	Ingefred Juul Andersen, gårdejer, frk. (V)	26/12 99	14/4 47
6	Edvard Rasmussen, kommunelærer (RV)	4/10 02	28/4 53
5. kreds.			
1	Jørgen Bjerg, gårdejer (V)	10/6 84	28/3 43
2	Aage Knudsen, landpostbud (S)	11/8 98	14/4 51
3	Jørgen Otsen, bogtrykker (KF)	12/4 89	10/10 37
4	Sv. Grue-Sørensen, gårdejer (V)	11/9 02	14/4 51 ³⁾
5	O. H. Malchau, trafikkontrolør, kap- tajn (KF)	13/8 92	14/4 39
6	Einar Simonsen, gårdejer (V)	25/2 94	18/11 51 ⁴⁾
7	Johannes Jensen, gårdejer (V)	18/11 84	1/4 46
8	Axel M. Bjerre, politimester (V)	18/2 95	14/4 43
9	Knud Rée, fiskeriminister (V)	14/7 95	28/4 53
1)	Folketingsmand 30/4 38—2/4 39.		
2)	Folketingsmand 16/9 27—15/11 32.		
3)	Folketingsmand 28/10 47—4/9 50		
4)	Folketingsmand 21/10 35—4/9 50.		

	Landstinget	Født	Medlem
10	Anna Rasmussen, syerske, frue (S) . .	6/1 92	14/4 43
11	M. Dons, oversignalformand (S)	21/9 81	1/12 46 ¹)
12	Alfred Kristensen, trafikspekulant (S)	3/8 97	1/10 40
13	Niels Sæderup, skoleinspektør (S) . . .	16/3 95	14/4 51
14	Poul Nilsson, cigarsorterer (S)	30/10 01	7/10 52 ²)
15	Frederik Kristiansen, gårdejer (RV) .	29/10 90	22/9 36-13/4 51; 28/4 53
6. kreds.			
1	Henry Hansen, rørmester (S)	6/5 97	14/4 39
2	Th. Jensen, fhv. borgmester (S)	27/12 87	27/12 39
3	N. Chr. Nielsen, kasserer (S)	18/11 07	1/10 52
4	Jens Chr. Andreasen, husmand (RV) .	25/3 87	28/4 53
5	S. Th. Wittrup, skatterådsformand (S)	5/4 83	6/10 42 ³)
6	Søren Andersen, gårdejer (V)	14/3 12	28/4 53 ⁴)
7	H. Hauch, fhv. minister (V)	6/9 76	11/5 18
8	Søren Stegger Nielsen, amtsskolekon- sulent (V)	20/3 87	23/9 24 ⁵)
9	Asger Jensen, fabrikant (KF)	23/12 10	28/4 53 ⁶)
10	Kr. Bovbjerg, gårdejer (V)	5/2 98	17/2 50
11	Alfred Bøgh, gårdejer (V)	19/9 00	22/7 51
12	M. C. Korsgaard, proprietær (KF) . . .	25/8 83	22/9 36
7. kreds.			
	Poul Niclasen, redakt. (Sambandsp.) ⁷) Efter Poul Niclasens død 3/8 53 indtrådte:	3/1 89	22/9 36-3/8 53
	Hans Iversen, købmand, lagtings- mand (Sambandspartiet)	18/12 86	4/8 53

- 1) Folketingsmand 11/5 44—28/10 45.
- 2) Folketingsmand 1/5 46—28/10 47.
- 3) Folketingsmand 18/11 32—21/10 35.
- 4) Folketingsmand 28/10 47—20/4 53.
- 5) Folketingsmand 1/10 22—10/4 24.
- 6) Folketingsmand 5/9 50—20/4 53.
- 7) I valggruppe med socialdemokratiet.

Partigrupperingen i den ordentlige samling 1952—53.

	Antal medl.
<i>Folketinget.</i>	
Socialdemokratiet	60
Venstre	33
Det konservative folkeparti	27
Det radikale venstre	12
Danmarks retsforbund	12
Danmarks kommunistiske parti	7
	<hr style="width: 100%; border: 0.5px solid black;"/>
	151
<i>Landstinget.</i>	
Socialdemokratiet	33
Venstre	22
Det konservative folkeparti	12
Det radikale venstre	6
Danmarks kommunistiske parti	1
Danmarks retsforbund	1
Færøerne (sambandspartiet) ¹⁾	1
	<hr style="width: 100%; border: 0.5px solid black;"/>
	76

Partigrupperingen i den overordentlige samling 1953.

	Antal medl.
<i>Folketinget.</i>	
Socialdemokratiet	62
Venstre	34
Det konservative folkeparti	26
Det radikale venstre	13
Danmarks retsforbund	9
Danmarks kommunistiske parti	7
	<hr style="width: 100%; border: 0.5px solid black;"/>
	151
<i>Landstinget.</i>	
Socialdemokratiet	33
Venstre	22
Det konservative folkeparti	13
Det radikale venstre	6
Danmarks retsforbund	1
Færøerne	1 ¹⁾
	<hr style="width: 100%; border: 0.5px solid black;"/>
	76

¹⁾ I valggruppe med socialdemokratiet.

Partiernes bestyrelser.

I. Den ordentlige rigsdagssamling 1952—53.

Socialdemokratiet.

Folketinget: Hans Hedtoft [formand], H. C. Hansen [næstformand], Horn [sekretær], Alsing Andersen, Bomholt, V. Buhl, Holger Eriksen, Poul Hansen (Kalundborg), Kai Jensen og Gustav Pedersen.

Landstinget: Hans Hansen [formand], Alfred Kristensen [næstformand], H. P. Johansen [sekretær], Ernst Christiansen, Henry Hansen og Ingeborg Hansen.

Venstre.

Folketinget: Elgaard [formand], Ølgaard [næstformand], Søren Andersen [sekretær], Marius Buhl [sekretær], Jørgen Gram, Himmelstrup, Arnth Jensen, Hans Pinstrup og Edvard Sørensen.

Landstinget: Stensballe [formand], Nielsen-Man [næstformand], Bjerre, Elmquist, Stegger Nielsen, Esther Malling Pedersen og Villemoes.

Det konservative folkeparti.

Folketinget: Karl Olsen [formand], Fibiger [næstformand], Kristen Amby, Ole Bjørn Kraft, Erna Sørensen, Poul Sørensen og Tesdorpf.

Landstinget: Malchau [formand], Bouet [næstformand], Lisbet Hindsgaul [sekretær], Halfdan Hendriksen og Korsgaard.

Det radikale venstre.

Folketinget: Jørgen Jørgensen (Lejre) [formand], Steen [næstformand], Bertel Dahlgaard, Aage Fogh og Skytte.

Landstinget: P. N. Petersen (Røjle) [formand til sin død 17/3 53, derefter Oluf Johansen], Oluf Johansen [næstformand, efter Petersen (Røjle)s død 17/3 formand] og Anna Westergaard [sekretær].

Danmarks retsforbund.

Folketinget: Viggo Starcke [formand], Hans Hansen (Rørby) [næstformand] og Helge Madsen [sekretær].

Danmarks kommunistiske parti.

Folketinget: Aksel Larsen [formand], Alfred Jensen [næstformand] og Ragnhild Andersen.

II. Den overordentlige rigsdagssamling 1953.*Socialdemokratiet.*

Folketinget: Som ovenfor.

Landstinget: Som ovenfor.

Venstre.

Folketinget: Elgaard [formand], Øllgaard [næstformand], Marius Buhl [sekretær], From, Jørgen Gram, Himmelstrup, Arnth Jensen og Edvard Sørensen.

Landstinget: Stensballe [formand], H. Hauch [næstformand], Bjerg, Elmquist, Stegger Nielsen, Esther Malling Pedersen og Villemoes.

Det konservative folkeparti.

Folketinget: Karl Olsen [formand] Fibiger [næstformand], Halfdan Hendriksen, Ole Bjørn Kraft, Erna Sørensen, Poul Sørensen og Tesdorpf.

Landstinget: Malchau [formand], Bouet [næstformand], Lisbet Hindsgaul [sekretær], Aage Johansen og Korsgaard.

Det radikale venstre.

Folketinget: Som ovenfor.

Landstinget: Hans Jeppesen [formand], Lannung [næstformand]
og Edv. Rasmussen.

Danmarks retsforbund.

Folketinget: Viggo Starcke [formand], Hans Hansen (Rørby)
[næstformand].

Danmarks kommunistiske parti.

Folketinget: Som ovenfor.

Dansk interparlamentarisk Gruppe.

Den 20. marts 1953 valgtes til

Bestyrelse:

Ftm. V. Buhl [formand], fhv. minister, ftm. Alsing Andersen, fhv. minister Bramsnæs, ftm. Hans Hedtoft, ltm. Hans Hansen, ftm. V. Hauch, fhv. ftm. N. Chr. Christensen, ltm. Henry L. W. Jensen, udenrigsminister Ole Bjørn Kraft, ftm. Kristen Amby, ftm. Jørgen Jørgensen (Lejre), ftm. Bertel Dahlgaard og ftm. Helge Madsen samt folketingets formand Gustav Pedersen og landstingets formand Ingeborg Hansen.

Revisorer: ftm. Bundvad og ftm. Elgaard.

Gruppens sekretær: bureauchef Eigil Olsen.

Delegerede i Nordisk interparlamentarisk Råd:

Medlemmer: 1) ftm. V. Buhl, 2) ftm. Elgaard, 3) udenrigsminister Ole Bjørn Kraft og 4) ftm. Bertel Dahlgaard.

Suppleanter: ftm. Hans Hedtoft, fhv. minister H. Hauch, ltm. E. Foss og ftm. Jørgen Jørgensen (Lejre).

Delegerede i Interparlamentarisk Unions råd:

Medlemmer: folketingsmændene Alsing Andersen og V. Hauch.

Suppleanter: folketingsmedlemmerne Kirsten Gloerfelt-Tarp og Kristen Amby.

Rigsdagens åbningsmøder.

I. Den ordentlige rigsdagssamling 1952—53.

I henhold til kgl. åbent brev af 1. oktober 1952 åbnedes rigsdagssamlingen tirsdag den 7. oktober 1952 kl. 12 i rigsdagens fællessal på Christiansborg.

Åbningsakten foretoges af *statsminister Erik Eriksen*, som fremsatte følgende *udtalelse*:

I overensstemmelse med § 40 i Danmarks riges grundlov har Hans Majestæt Kongen ved åbent brev af 1. oktober 1952 indkaldt til en ordentlig rigsdagssamling, der i henhold til kongens bestemmelse skal åbnes i dag. Ved reskript af 3. oktober d. å. har Hans Majestæt Kongen overdraget mig at åbne denne i dag sammentrædende rigsdag og at foranledige det i så henseende videre fornødne. Dette sker herved. I kongens navn erklærer jeg den ordentlige rigsdagssamling for åbnet.

Jeg skal herefter tillade mig at fremsætte nogle udtalelser om hovedlinierne for den politik, regeringen agter at føre og søge rigsdagens tilslutning til i denne samling.

Den storpolitiske udvikling i verden giver stadig anledning til bekymring. Endnu syv år efter den anden verdenskrigs afslutning er der ikke tegn til den afspænding, som er en nødvendig betingelse for en varig og stabil fred. Regeringen vil indenfor De Forenede Nationer og andre internationale organisationer medvirke til, at det mellemfolkelige samarbejde styrkes med freden for øje.

Samtidig konstaterer regeringen med tilfredshed, at vor sikkerhed dag for dag styrkes gennem samarbejdet på udbygningen af et stærkt forsvar indenfor Den nordatlantiske Traktats Organisation. Regeringen vil fremsætte forslag om bemyn-

digelse til at ratificere den protokol, hvorefter garantierne i henhold til Den nordatlantiske Traktats artikel 5 udstrækkes til medlemslandene af det europæiske forsvarsfællesskab.

Arbejdet på forsvarets opbygning vil blive fortsat i overensstemmelse med vedtagelsen i Atlantpagtrådet i Lissabon i år.

Der vil blive lagt den største vægt på, at den planlagte forlængelse af tjenestetiden udnyttes på en for forsvaret som helhed og for den enkelte værnepligtige hensigtsmæssig måde. Det særlige udvalg, der beskæftiger sig med problemerne vedrørende udnyttelsen af tjenestetiden, vil formentlig afgive betænkning i den nærmeste fremtid. Regeringen vil tage denne betænkning op til hurtig afgørelse.

De Forenede Nationers arbejde for teknisk bistand til fremme af levestandarden i de mindre udviklede områder tillægger regeringen stor betydning. Den agter at fremsætte forslag om øget dansk bistand i overensstemmelse med de modtagende landes ønsker og FN's virksomhed.

Regeringen agter at stille forslag om ratifikation af Europarådets konvention om menneskerettighederne og bringe dansk lovgivning i overensstemmelse hermed.

I det mellemfolkelige samarbejde vil regeringen som hidtil søge den nære forbindelse mellem de nordiske folk bevaret. Om kort tid vil Det nordiske Råd træde i virksomhed. Det er regeringens håb, at der i dette nye organ må blive øvet en virkningsfuld indsats.

Det er regeringens hensigt i denne rigsdagssamling at fremsætte forslag til lov om afgivelse til Island af håndskrifter fra danske samlinger.

Regeringen vil fortsat støtte det danske kulturelle arbejde i Sydslesvig; den vil som hidtil i det omfang, som forholdene gør det nødvendigt, tale de dansksindede sydslesvigeres sag.

Ved rigsdagens åbning i fjor kunne der konstateres en vis bedring i de økonomiske forhold. Denne udvikling er siden fortsat. Valutagælden er nu afløst af et mindre tilgodehavende, og prisforholdene er blevet mere stabile. Den førte politik har således virket efter hensigten, og de selvregulerende kræfter, som regeringen pegede på ved sin tiltræden, har i stigende grad gjort

sig gældende, bl. a. gennem de sidste måneders forbedring af bytteforholdet i udenrigshandelen. Under disse omstændigheder har det været muligt at fortsætte liberaliseringen til gavn for prisstabiliseringen og erhvervslivets effektivitet; og i den seneste tid har regeringen kunnet frigive en række bygge- og anlægsarbejder, der vil stimulere beskæftigelsen i det kommende vinterhalvår. Længere fremover vil de militære anlægsarbejder virke i samme retning.

Vore valutareserver er imidlertid små og de internationale konjunkturudsigter stadig usikre, ligesom forsvarets opbygning også i de kommende år vil kræve en forøget økonomisk indsats. Det er derfor stadig nødvendigt at føre en finans- og pengepolitik, som lægger en vis dæmper på valutaforbruget. I hvilket omfang dette skal ske, må bero på de til enhver tid herskende forhold i produktion og udenrigshandel, og regeringen vil derfor, når finansåret 1953—54 nærmer sig, tage denne politik op til overvejelse i lys af udsigterne, som de da tegner sig.

Regeringen vil under disse overvejelser have sin opmærksomhed rettet mod, at statsbudgettet begrænses mest muligt, bl. a. ved en afvikling eller indskrænkning af den lange række tilskudsordninger, som nu praktiseres.

Hvad der på længere sigt er afgørende for valutastillingen og dermed for beskæftigelsen og levestandarden, er imidlertid en fortsat udvikling af vort erhvervslivs produktivitet.

Det er regeringens opfattelse, at der på dette område udfoldes et betydeligt initiativ i erhvervslivet. Landbruget har således med formindsket arbejdskraft og formindsket råstofimport kunnet frembringe en forøget produktion til eksport. Også industrieksporten er stærkt forøget. For at fremme eksportbestrebelseerne er adgangen til eksportkredit udvidet og en præmiering af dollareksporten gennemført. I industrien foregår et frugtbart samarbejde mellem arbejdere og arbejdsgivere, såvel i organisationerne som i de enkelte virksomheder. Til støtte herfor er skaffet flere midler til produktivitetsudvalgets arbejde og den teknisk-videnskabelige forskning. Men iøvrigt er det regeringens opfattelse, at erhvervene efterhånden i stigende grad selv bør overtage finansieringen af sådanne foranstaltninger.

Ved den forestående revision af udenrigsloven vil der blive stillet forslag, som sigter til at styrke udenrigstjenestens effektivitet, særlig med hensyn til varetagelsen af landets eksportinteresser.

Med hensyn til byggeriet ser regeringen det fortsat som sin opgave at sørge for, at der opretholdes et boligbyggeri, som betyder et yderligere bidrag til overvindelse af boligmanglen, samtidig med at der sikres muligheder for de vigtigste former for erhvervsbyggeriet. Det er dog stadig påkrævet, at byggevirk-somheden holdes indenfor de rammer, som er nødvendige af hensyn til det planlagte byggeri i forsvarsøjemed og for at undgå overbeskæftigelse med deraf følgende pres opad på byggepriserne og forlængelse af opførelsestiden.

Som indledning til en påkrævet reform af vort skattesystem vil regeringen fremsætte forslag til nye love om indkomst- og formueskat til staten og om kommunal indkomstskat samt forberede en forenkling af de bestående ordninger til udligning af skattetrykket. Det bør herved tilstræbes, at de amtskommunale skatter kommer til at hvile på et bredere grundlag.

På det erhvervsøkonomiske område er det regeringens hensigt at fortsætte liberaliseringen af udenrigshandelen og afviklingen af de tilbageværende ekstraordinære restriktioner.

Tiden er inde til en forenkling af prisloven i fortsættelse af den afviklingslinie, som fik udtryk i loven allerede i 1948. Da en ny lovgivning om pris aftaler m. v. må afvente resultatet af trustkommissionens arbejde, vil der blive fremsat forslag om videreførelse af den del af prisloven, som vedrører de aftalebestemte områder, suppleret med bestemmelser om særlig pris-kontrol for egentlige mangelvarer.

Regeringen er opmærksom på det vigtige i, at studietiden på universiteterne og de andre højere læreanstalter nedsættes for de studieområders vedkommende, hvor forholdene gør det muligt. Herom er man for tiden i forhandling med de pågældende læreanstalter.

Man forbereder en omlægning og forenkling af gymnasie-skolens undervisning, som uden at forringe undervisningens kvalitet indebærer en revision af læse- og eksamensstoffet.

I et udvalg, som undervisningsministeren nedsatte i januar måned, arbejdes der på en revision af læsestoffet og eksamensformen i mellem- og realskolen, for at de erfaringer, som er høstet siden almenskolelovens vedtagelse i 1903, nu kan frugtbargøres.

Regeringen har i særlig grad opmærksomheden henledt på de vanskeligheder, som den alvorlige mangel på lærere frembyder for folkeskolen. Det er endvidere tanken at søge skolebyggeriet fremmet og billiggjort.

For at løse det problem, der er opstået i Københavns omegnskommuner, hvor de hidtidige sognekirkers antal nu er ganske utilstrækkeligt i forhold til de stærkt voksende indbyggertal, agtes nedsat et udvalg; dets arbejde søges afsluttet så betids, at der i løbet af vinteren kan stilles forslag om en hensigtsmæssig løsning.

Forslaget om arbejderbeskyttelseslovgivningen vil blive genfremsat.

Spørgsmålet om organisations- og forhandlingsret for søens funktionærer vil blive søgt løst ved et herpå sigtende forslag til funktionærloven.

Regeringen venter, at folkeforsikringskommissionen vil afslutte sit arbejde, således at resultaterne kan fremlægges på rigsdagen og for offentligheden.

Det er hensigten at fremsætte forslag om en forhøjelse af statens faste ydelse til sygekasserne samt om en forenkling i sygekasselovgivningen.

I erkendelse af den betydning, ungdommens uddannelse har for landets erhvervsliv, vil regeringen nedsætte en kommission til at gennemgå lærlingelovgivningen.

Spørgsmålet om, hvorvidt en større gensidighed imellem arbejdsløshedskasserne kan forbedre stillingen for de økonomisk svageste, vil blive gjort til genstand for overvejelser.

Når udvalget vedrørende den militære straffelov og militære retsplejelov har afgivet betænkning, agter regeringen at fremsætte forslag til ændring af den nævnte lovgivning og overvejer iøvrigt en revision af bestemmelserne om de værnepligtiges adgang til at fremføre klager.

Der vil blive fremsat forslag til ny lov om køb på afbetaling. Forslaget bygger på en kommissionsbetænkning og er i alt væsentligt i overensstemmelse med de i tilsvarende kommissioner i Finland, Norge og Sverige fremsatte forslag, der tilsigter en sanering af afbetalingshandelen.

Under rigsdagens behandling af loven om værn for dyr blev der fremsat ønske om en revision af den gældende vivisektionslovgivning. Et nedsat sagkyndigt udvalg har nu afgivet betænkning om dette spørgsmål, og der vil på grundlag heraf blive fremsat forslag til ændrede bestemmelser om vivisektion.

Apotekerkommissionen har afsluttet sit arbejde, og når de interesserede organisationer har taget stilling til kommissionens forslag, vil lovforslag blive fremsat. Spørgsmålet om en forbedring af hjemmesygeplejens forhold overvejes i et udvalg. Lovforslag forventes fremsat i løbet af rigsdagssamlingen.

Der vil ligeledes blive fremsat forslag til en ny lov om værnepligt, hvorved bl. a. de bestående regler bringes i overensstemmelse med de nye love om forswarets ordning. Da en revision af værnepligtsloven nødvendiggør ændring af loven om værnepligtiges anvendelse til civilt arbejde, agtes der fremsat forslag til ændring af denne lov.

Deres Majestæter Kongens og Dronningens besøg i Grønland i sommer har på smukkeste måde tjent til at befæste båndene mellem Grønland og den øvrige del af riget.

I overvejelserne om forfatningen har der hos rigsdagens partier været enstemmig tilslutning til, at grønlænderne fremtidig skal være repræsenteret i den danske rigsdag. Dette vil betyde et afgørende skridt i retning af Grønlands ligestilling med den øvrige del af riget.

Med henblik på nærmere undersøgelse af mulighederne for økonomisk udnyttelse af mineralforekomsterne i Østgrønland er „Nordisk Mineselskab A/S“ blevet dannet i sommer. Det er regeringens agt at fremsætte et lovforslag, hvorefter der kan meddeles dette selskab eneret til efterforskning og udvinding af mineraler i et nærmere angivet område af Østgrønland.

Et forslag til en kriminallov, der er vedtaget af det grønlandske landsråd, vil blive fremsat i nærværende rigsdagssamling.

Det er regeringen en glæde at konstatere, at forholdet mellem Danmark og Færøerne udvikler sig på en sund og naturlig måde. De vanskeligheder, der har været for det færøske erhvervsliv, er søgt løst ved forhandlinger mellem den danske regering og rigsdag og det færøske lagting. De resultater, der foreløbig er opnået, tyder på, at de sidste års vanskeligheder er ved at være overvundet.

Regeringen tilsiger sit fortsatte medarbejderskab til løsning af de specielle færøske problemer. I den nærmeste fremtid vil der blive søgt bevilling til oprettelse af radiotelefonforbindelse med Færøerne, ligesom regeringen er opmærksom på vigtigheden af at skabe bedre aflytningsforhold på Færøerne af de danske radioudsendelser.

Regeringen vil også i år søge lovgivningsarbejdet begrænset, hvilket skulle blive muligt, efterhånden som krigstidens restriktioner overflødiggøres.

Regeringen anser det for en hovedopgave snarest muligt i denne rigsdagssamling at fremsætte forslag til en ny grundlov. Forfatningskommissionen er nu ved at afslutte sit arbejde, og det er regeringens håb, at dens forslag må kunne bygge på en enstemmig betænkning fra kommissionen.

Det er regeringens opfattelse, at det vil være naturligt at lade den eksisterende tokammerordning afløse af en ordning, hvorefter lovgivningsmagten samles i eet ting, valgt direkte af vælgerne og med forøget indflydelse for disse gennem folkeafstemning.

Regeringen anser det for at være af meget stor betydning, at den påkrævede ændring af grundloven kan opnå den størst mulige tilslutning på rigsdagen og i befolkningen. Den agter derfor at søge rigsdagsarbejdet tilrettelagt med dette formål for øje og forventer, at rigsdagen vil yde sin aktive medvirken hertil.

De mål, regeringen sigter mod i den kommende rigsdagssamling, er således: gennemførelsen af en ny grundlov, forberedelsen af en samlet skattereform og videreførelsen af en økonomisk politik, der kan øge Danmarks produktion og eksportmuligheder og derved sikre den danske befolkning høj og varig beskæftigelse.

Jeg beder rigsdagens medlemmer indlede samlingen med at udbringe et leve for vort fædreland: Danmark leve!

(Medlemmerne besvarede statsministerens leve med et trefoldigt hurra).

Jeg skal herefter anmode tingene om at konstituere sig på sædvanlig måde under aldersformændenes ledelse.

II. Den overordentlige rigsdagssamling 1953.

I henhold til kgl. åbent brev af 30. april 1953 åbnedes den overordentlige rigsdagssamling onsdag den 6. maj 1953 kl. 12 i rigsdagens fællessal på Christiansborg.

Åbningsakten foretoges af *statsminister Erik Eriksen*, der fremsatte følgende udtalelse:

Den 28. marts i år vedtog rigsdagen i sin ordentlige samling for 1952—53 et forslag til en ny grundlov for riget. Samme dag blev rigsdagen opløst og valg til begge ting udskrevet.

Den rigsdag, som fremgår af de afholdte valg, har Hans Majestæt Kongen ved åbent brev af 30. april indkaldt til overordentlig samling, der i henhold til kongens bestemmelse skal åbnes i dag.

Hans Majestæt Kongen har ved reskript af 6. maj bemyndiget mig til at åbne den i dag sammentrædende rigsdag. Jeg skal derfor i kongens navn erklære denne overordentlige rigsdagssamling for åbnet.

Hovedopgaven i denne samling vil blive at tage stilling til grundlovsforslaget, således som det blev vedtaget i den foregående, ordinære samling. Denne genforelæggelse af grundlovsforslaget sker i overensstemmelse med grundlovens § 94, hvorefter en forfatningsændring skal vedtages af to på hinanden følgende rigsdage, godkendes ved en folkeafstemning og stadfæstes af Hans Majestæt Kongen, forinden ændringen er gyldigt vedtaget.

Gennem mere end en menneskealder har forfatningsspørgsmålet været levende i den danske befolkning. Reformkravene

trænger sig på, og det er i folkestyrets bedste interesse, at der nu kommer en løsning.

Det forslag, som vedtoges i sidste samling, er resultatet af syv års forhandlinger i forfatningskommissionen. Det har tilslutning fra alle de demokratiske partier. Det er mit og hele regeringens håb, at det må opnå den fornødne tilslutning både her i rigsdagen og ude i befolkningen. Jeg tror, at det vil ske. Forslaget indeholder så mange folkelige og demokratiske fremskridt, at det fortjener det.

Jeg skal herefter anmode tingenes medlemmer om at konstituere sig på sædvanlig måde under aldersformændenes ledelse.

Præsidium og sekretærer samt stående udvalg.

I. Den ordentlige rigsdagssamling 1952—53.

A. Folketinget.

Folketinget sattes den 7. oktober 1952 ved, at der under aldersformandens (Hans Hansen [Rørby]) forsæde valgtes et præsidium, bestående af 1 formand og 4 næstformænd, samt 4 sekretærer.

Til *formand* valgtes: statsrevisor *Gustav Pedersen* (S), til 1. *næstformand*: fhv. minister *Arnth Jensen* (V), til 2. *næstformand*: fhv. minister, proprietær *Fibiger* (KF), til 3. *næstformand*: fhv. minister, gårdejer *Jørgen Jørgensen (Lejre)* (RV) og til 4. *næstformand*: redaktør *Hans Hansen (Rørby)* (DR). (F. sp. 1).

Til *sekretærer* valgtes: maskinarbejder *Horn* (S), konsulent *Damsgaard* (V), toldforvalter *Baagø-Hansen* (KF) og første-lærer *Svend Jørgensen* (RV). (F. sp. 1).

Den 8. oktober 1952 nedsatte tinget de i forretningsordens § 7 foreskrevne *stående udvalg*, nemlig:

- 1) et *udvalg for forretningsordenen*, bestående af tingets præsidium: *Gustav Pedersen* [formand], *Arnth Jensen*, *Fibiger*, *Jørgen Jørgensen (Lejre)* og *Hans Hansen (Rørby)*, samt følgende valgte medlemmer: *Hans Hedtoft*, *Bomholt*, *V. Buhl*, *Hans Hækkerup* [sekretær], *Thisted Knudsen*, *Øllgaard*, *Thestrup*, *Poul Møller* (fra $\frac{23}{10}$ *Baagø-Hansen*) og *Oluf Pedersen*. (F. sp. 6).

- 2) et *udvalg for andragender*: Kjældgaard, Wiggo Larsen [formand], Edel Saunte (fra $2^9/10$ Th. Poulsen), From, Heick, Asger Jensen, Tesdorpf, Aage Fogh [sekretær] og Verner Larsen. (F. sp. 6).
- 3) et *udvalg for prøvelse af valg*: Edel Saunte [formand], Victor Gram, Poul Hansen (Svendborg), Kr. Kristensen [sekretær], Harald Nielsen, Clausen (Olufskjær), Stæhr Johansen, Steen og Helge Madsen. (F. sp. 6).
- 4) et *finansudvalg*: Kolbjørn, Bundvad, Leonhard Hansen, Poul Hansen (Svendborg), Bollerup Madsen, Teichert, Jensen-Broby [formand], Himmelstrup, Hans Pinstrup, Poul Claussen, Tesdorpf, Thestrup [næstformand], Bertel Dahlgaard, Skytte og Gregersen. (F. sp. 6).
- 5) et *lønningsudvalg*: Holger Eriksen, Kaj Andresen, Ingvar Dahl, (fra $1^5/1$ Hans Hækkerup), Einer-Jensen, Kai Jensen, Peter Jørgensen, M. Larsen, V. Hauch, Arnth Jensen [sekretær], Thisted Knudsen, Karl Olsen [formand], Baagø-Hansen, Gudrun Hasselriis, Svend Jørgensen og Evald Christensen. (F. sp. 7).
- 6) et *udvalg i henhold til grundlovens § 45* (fællesudvalget): Gustav Pedersen, Poul Hansen (Kalundborg), Horn, Holger Larsen, Wiggo Larsen, Edel Saunte, Foged, Hans Conrad Kofoed, Laurits Pedersen, Karl Olsen, Poul Claussen, Gudrun Hasselriis, Steen, Johs. Christiansen [sekretær] og Evald Christensen. (F. sp. 7).

B. Landstinget.

I mødet den 7. oktober 1952 valgtes under aldersformandens (H. Hauch) forsæde et *præsidium*, bestående af en formand og 3 næstformænd. Efter forslag af tingets største parti, socialdemokratiet, valgtes landsretssagfører fru *Ingeborg Hansen* (S) til formand. Dette valg foretoges uden afstemning. Derefter foretoges valg af 3 næstformænd. Til 1. *næstformand* valgtes: fhv. minister, landsretssagfører *Elmqvist* (V), til 2. *næstformand*: proprietær *Korsgaard* (KF) og til 3. *næstformand*: smedemester *Axel Christensen* (RV). (L. sp. 1).

Til *sekretærer* valgtes: rørmester *Henry Hansen* (S), amtskolekonsulent *Stegger Nielsen* (V), boghandler *Aage Johansen* (KF) og statshusmand *Oluf Johansen* (RV). (L. sp. 1).

Den 8. oktober 1952 nedsatte tinget de i forretningsordenens § 9 foreskrevne *stående udvalg*, nemlig:

- 1) et *udvalg for forretningsordenen*, bestående af tingets præsidium: Ingeborg Hansen [formand], Elmquist, Korsgaard og Axel Christensen, samt følgende valgte medlemmer: Hans Hansen, Johannes Hansen, Alfred Kristensen, Grete Mølbak Frederiksen og Malchau [sekretær]. (L. sp. 9).
- 2) et *udvalg for andragender*: Doris Christiansen, Dose, Alfred Kristensen [formand], Carl M. Nielsen, Ingefred Juul Andersen, Johannes Jensen, Nikoline Winther, V. Knudsen og Ingeborg Refslund Thomsen (L. sp. 10).
- 3) et *finansudvalg*: Chr. J. Hansen, Hans Hansen [formand], Henry Hansen, Erik Jacobsen, H. P. Johansen, P. Mortensen, Ingefred Juul Andersen, Bovbjerg, Stegger Nielsen, Nielsen-Man, Villemoes, Foss, Korsgaard, Gudiksen og P. N. Petersen (Røjle) [sekretær] (fra $\frac{1}{3}$, Oluf Johansen). (L. sp. 10).
- 4) et *udvalg til valgs prøvelse*: Doris Christiansen, Hans Hansen [formand], H. P. Johansen, Bjerre, Nielsen-Man, Lisbet Hindsgaul og Anna Westergaard [sekretær]. (L. sp. 10).
- 5) et *udvalg i henhold til grundlovens § 45* (fællesudvalget): Hans Hansen [formand], Henry Hansen, Sofie Hansen, Erik Jacobsen, Th. Jensen, Willumsen, Ælkær, Bjerg, Melchior Kjeldsen, Moesgaard, Esther Malling Pedersen, Einar Simonsen, Bonnichsen, Jørgen Otsen og Gudiksen. (L. sp. 10).

Til at føre tilsyn med *rigsdagens bogsamling* valgte folketinget *Bomholt* (F. sp. 7) og landstinget *H. P. Johansen* (L. sp. 1).

II. Den overordentlige rigsdagssamling 1953.

(Efter valget til folketinget den 21. april 1953).

A. Folketinget.

I mødet den 6. maj 1953 valgte folketinget i henhold til forretningsordenens § 1, stk. 1, under aldersformandens (Hans Hansen [Rørby]) ledelse en midlertidig formand. Efter forslag af socialdemokratiet valgtes *Gustav Pedersen* (S) til midlertidig formand. (F. sp. 1).

Samme dag foretoges i henhold til forretningsordenens § 1, stk. 2, valg af et udvalg på 21 medlemmer til at prøve valgene (F. sp. 2), og dagen efter godkendtes samtlige valg bortset fra valgene på Færøerne, der endnu ikke havde fundet sted, hvorefter folketinget sattes ved, at der valgtes et præsidium, bestående af 1 formand og 4 næstformænd samt 4 sekretærer.

Til *formand* valgtes: statsrevisor *Gustav Pedersen* (S), til *1. næstformand*: fhv. minister *Arnth Jensen* (V), til *2. næstformand*: fhv. minister, proprietær *Fibiger* (KF), til *3. næstformand*: fhv. minister, gårdejer *Jørgen Jørgensen (Lejre)* (RV) og til *4. næstformand*: redaktør *Hans Hansen (Rørby)* (DR). (F. sp. 11).

Til *sekretærer* valgtes: maskinarbejder *Horn* (S), konsulent *Foged* (V), toldforvalter *Baagø-Hansen* (KF) og førstelærer *Svend Jørgensen* (RV). (F. sp. 11).

I mødet den 7. maj nedsatte tinget de i forretningsordenens § 7 foreskrevne *stående udvalg*, nemlig:

- 1) et *udvalg for forretningsordenen*, bestående af tingets præsidium: *Gustav Pedersen* [formand], *Arnth Jensen*, *Fibiger*, *Jørgen Jørgensen (Lejre)* og *Hans Hansen (Rørby)*, samt følgende valgte medlemmer: *Hans Hedtoft*, *Bomholt*, *V. Buhl*, *Hans Hækkerup* [sekretær], *Thisted Knudsen*, *Øllgaard*, *Baagø-Hansen* (fra $\frac{3}{8}$ *Karl Olsen*), *Thestrup* og *Steen*. (F. sp. 11).

- 2) et *udvalg for andragender*: Kjældgaard, Wiggo Larsen [formand], Th. Poulsen, From, Heick, Gottschalck-Hansen, Rasting, Aage Fogh [sekretær] og M. Sig Steffensen. (F. sp. 11).
- 3) et *udvalg for prøvelse af valg*: Edel Saunte [formand], Victor Gram, Poul Hansen (Svendborg), Harald Nielsen [sekretær], Gideon, Hanne Budtz, Clausen (Olufskjær), Steen og Hans Hansen (Rørby). (F. sp. 12).
- 4) et *finansudvalg*: Kolbjørn, Bundvad, Leonhard Hansen, Poul Hansen (Svendborg), Bollerup Madsen, Teichert, Jensen-Broby [formand], Elgaard, Himmelstrup, Poul Claussen, Tesdorpf, Thestrup [næstformand], Bertel Dahlgaard, Skytte og Oluf Pedersen. (F. sp. 12).
- 5) et *lønningsudvalg*: Holger Eriksen, Kaj Andresen, Ingvar Dahl, Einer-Jensen, Kai Jensen, Peter Jørgensen, M. Larsen, Arnth Jensen [sekretær], Viggo Hauch, Thisted Knudsen, Baagø-Hansen, Karl Olsen [formand], Erna Sørensen, Svend Jørgensen og Kjeldgaard Iversen. (F. sp. 12).
- 6) et *udvalg i henhold til grundlovens § 45* (fællesudvalget): Gustav Pedersen, Poul Hansen (Kalundborg), Hauberg, Horn, Holger Larsen, Wiggo Larsen, Edel Saunte, Foged, Hans Conrad Koefoed, Marie Louise Truels-Christensen, Poul Claussen, Marie Antoinette von Lowzow, Karl Olsen, Steen og Evald Christensen. (F. sp. 12).

B. Landstinget.

(Efter valget til landstinget den 28. april 1953).

I mødet den 6. maj 1953 valgtes i henhold til forretningsordenens § 1, stk. 1, under aldersformandens (H. Hauch) ledelse en midlertidig formand. Efter forslag af tingets største parti, socialdemokratiet, valgtes *Ingeborg Hansen* (S) til midlertidig formand. (L. sp. 1).

I samme møde foretoges i henhold til forretningsordenens § 2, stk. 2, valg af det i forretningsordenens § 9 nævnte stående

- 1) *udvalg til valgs prøvelse* til at foretage prøvelse af valgene i samtlige landstingskredse samt til prøvelse af valget af de den 28. marts 1953 valgte 19 landstingsvalgte medlemmer.

Til medlemmer af dette udvalg valgtes: Doris Christiansen, Hans Hansen [formand], H. P. Johansen, Bjerre, Grue-Sørensen, Lisbet Hindsgaul [sekretær] og J. C. Andreasen. (L. sp. 1).

Efter at tinget i mødet den 7. maj havde godkendt samtlige valg med undtagelse af valget i 7. landstingskreds, valgtes i samme møde et *præsidium*, bestående af en formand og 3 næstformænd. Efter forslag af socialdemokratiet valgtes landsretssagfører fru *Ingeborg Hansen* (S) til formand. Dette valg foretoges uden afstemning. Derefter foretoges valg af 3 næstformænd. Til 1. *næstformand* valgtes: fhv. minister, landsretssagfører *Elmquist* (V), til 2. *næstformand*: proprietær *Korsgaard* (KF) og til 3. *næstformand*: smedemester *Axel Christensen* (RV). (L. sp. 1).

Til *sekretærer* valgtes: rørmester *Henry Hansen* (S), amtskolekonsulent *Stegger Nielsen* (V), boghandler *Aage Johansen* (KF) og kommunelærer *Edv. Rasmussen* (RV). (L. sp. 10).

I samme møde nedsatte tinget de øvrige i forretningsordenens § 9 foreskrevne *stående udvalg*, nemlig:

- 2) et *udvalg for forretningsordenen*, bestående af tingets præsidium: Ingeborg Hansen [formand], Elmquist, Korsgaard og Axel Christensen, samt følgende valgte medlemmer: Hans Hansen, Johannes Hansen, Alfred Kristensen, Esther Malling Pedersen og Malchau [sekretær]. (L. sp. 12).
- 3) et *udvalg for andragender*: Doris Christiansen, Dose, Alfred Kristensen [formand], Carl M. Nielsen, Ingefred Juul Andersen, Johannes Jensen, Nikoline Winther, V. Knudsen og J. C. Andreasen. (L. sp. 12).

- 4) et *finansudvalg*: Chr. J. Hansen, Hans Hansen [formand], Henry Hansen, Erik Jacobsen, H. P. Johansen, P. Mortensen, Ingefred Juul Andersen, Bovbjerg, Johs. Larsen (Tune), Stegger Nielsen, Villemoes, Foss, Korsgaard, Hans Jeppesen og Lannung [sekretær]. (L. sp. 12).
 - 5) et *udvalg i henhold til grundlovens § 45* (fællesudvalget): Hans Hansen [formand], Henry Hansen, Sofie Hansen, Erik Jacobsen, Th. Jensen, Aage Knudsen, Ælkær, Bjerg, Melchior Kjeldsen, Moesgaard, Esther Malling Pedersen, Einar Simonsen, Gelting-Hansen, Jørgen Otsen og Fr. Kristiansen [sekretær]. (L. sp. 12).
-

Til at føre tilsyn med *rigsdagens bogsamling* valgte folketinget *Bomholt* (F. sp. 12) og landstinget *H. P. Johansen* (L. sp. 12).

Ministeriet.

Ved folketingsvalget den 21. april 1953 opnåede socialdemokratiet — ved en forøgelse af dets mandatantal med 2 — at få flere mandater end de to regeringspartier tilsammen. Dette foranledigede statsminister *Erik Eriksen* til dagen efter valget om formiddagen at indgive ministeriets demissionsbegæring til kongen. Denne begæring blev modtaget af kongen, der anmodede regeringen om at fungere videre, indtil de politiske muligheder for en regeringsdannelse var undersøgt. På regeringens vegne gav statsministeren tilsagn herom.

Samme dags eftermiddag modtog kongen på Amalienborg repræsentanter for rigsdagens seks politiske partier, med hvem han drøftede de foreliggende regeringsmuligheder. Sent på eftermiddagen modtog kongen påny statsministeren og orienterede ham om partirepræsentanternes meninger om valgets politiske konsekvenser.

I de efterfølgende dage førtes mellem rigsdagens partier en række politiske forhandlinger, om hvis forløb kongen orienteredes af partirepræsentanter den 2. maj 1953. Resultatet blev, at statsministeren trak regeringens demissionsbegæring tilbage, som det fremgår af følgende *meddelelse fra kabinetssekretariatet*:

„Lørdag eftermiddag har Hans Majestæt Kongen påny modtaget repræsentanter for såvel regeringspartierne som for socialdemokratiet, det radikale venstre og Danmarks retsforbund. Efter at det gennem de overfor Hans Majestæt herunder fremsatte udtalelser er konstateret, at et flertal i folketinget tilråder kongen i den foreliggende situation med grundlovs-sagens gennemførelse for øje at opfordre ministeriet til at fortsætte, har statsministeren, som derefter har været kaldt til kongen, på Hans Majestæts opfordring trukket sin demissionsbegæring tilbage.“

Forfatningsændringen.

Den i februar 1946 nedsatte forfatningskommission afsluttede i januar 1953 sit arbejde med afgivelse af en betænkning, som indeholdt forslag til en ny grundlov.

Dette forslag fremsattes i den ordentlige rigsdagssamling 1952—53 af statsministeren i folketinget og blev inden samlingens slutning vedtaget i begge rigsdagens ting med nogle ændringer. I den overordentlige samling 1953 vedtoges forslaget påny, og det underkastedes derefter folkeafstemning i overensstemmelse med reglerne i den tidligere grundlovs § 94.

Ved folkeafstemningen, der afholdtes 28. maj 1953, opnåede forslaget den fornødne tilslutning til, at det kunne stadfæstes af kongen, hvilket skete 5. juni 1953. Grundloven trådte derefter straks i kraft, dog således at den hidtidige rigsdagsordning skulle vedblive at bestå, indtil nyvalg til folketinget var afholdt, hvilket skete 22. september 1953.

Samme dag, som stadfæstelsen fandt sted, overgav statsministeren ved en højtidelighed i rigsdagens fællessal det ene af to originale, af kongen underskrevne eksemplarer af Danmarks Riges Grundlov af 5. juni 1953 til folketingets formand, som modtog det på rigsdagens vegne. Ved overgivelsen, der overværedes af ministrene, rigsdagens præsidium, partiformænd og medlemmer af forfatningskommissionen m. fl., holdtes taler af statsministeren og folketingets formand.

I tingene fremsattes den 1. september 1953 — rigsdagens eneste mødedag i den overordentlige samling efter grundlovsforslagets stadfæstelse — udtalelser af formændene om den vedtagne forfatningsændring.

Ved denne lejlighed udtalte folketingets formand (*Gustav Pedersen*) i folketinget bl. a.:

„Vi står nu foran en periode, hvor folketinget ikke blot skal være folketing, men skal være hele rigsdagen. Fra det valg, der

nu er udskrevet og givet meddelelse om, udgår det folketing, der alene skal have ansvaret for lovgivningen her i landet og alene have ansvaret for landets styre, så langt som det er muligt for en lovgivende forsamling at have det.

Jeg tror, jeg har lov til at sige, at ingen har givet os brev på, at det bliver lette vilkår at arbejde under. Forholdene i verden, der på så mange måder øver indflydelse på vore kår, er ikke af en sådan karakter, at vi tør sige os fri for at kunne komme ud for kriser og store vanskeligheder, og så må vi jo endda være lykkelige, om vi kan nøjes med det.

Derfor skal det, når vi slutter dette møde, siges til dem, der nu skal overtage styret, at de må gøre sig fortrolige med, at det i mange henseender vil blive et næsten knugende ansvar, de går ind til, et stærkt krævende arbejde med mange skuffelser. Derfor tør vi imidlertid også håbe, at det, der vil bære arbejdet i det folketing, som skal afløse rigsdagen, vil være viljen til at forstå folkestyrets inderste idé og forstå folkestyret derhen, at der kun er eet mål: at skabe de bedste vilkår for vort folk og for vort fædreland.“

I landstinget fik mødet den 1. september sin særlige karakter ved, at det blev tingets sidste. Ved dets slutning holdt formanden (*Ingeborg Hansen*) en afskedstale, hvoraf følgende uddrag gengives:

„Landstinget har ganske vist ikke i den senere årrække været forum for de store debatter. Det har ikke — som folkettinget — været i brændpunktet, når meningene stod stærkt mod hinanden og situationen krævede betydningsfulde politiske opgør. Vi må også erkende, at tinget har stået noget blegt i befolkningens bevidsthed. Dets arbejde var jo i disse år i høj grad lagt an på behandling af lovforslag af overvejende teknisk eller speciel art og appellerede derfor ikke stærkt til interessen hos den brede offentlighed, som sikkert ofte har fundet landstingsstoffet tørt og behandlingsmåden kedelig. Men vi her i salen, der har beskæftiget os med dette stof, ved, at landstinget just havde sin styrke i den stilfærdige forhandlingsform. Den gav os medlemmer en ganske særlig fornemmelse af, at vi havde et godt indbyrdes samarbejdsforhold. Saglighed og fordrage-

lighed prægede debatterne. Dette var dog ikke ensbetydende med, at meningerne ikke kunne brydes i landstingssalen. Også her er der fremsat udtalelser, som ikke savnede noget i retning af tydelighed. Men jeg tror med føje at kunne hævde, at sådanne mere fyndige indslag i diskussionen altid var båret af ønsket om at nå frem til de bedst opnåelige saglige resultater, og selv en lidt tilspidset meningsudveksling sluttede oftest med udtryk for gensidig forståelse og hensyntagen.

Det er denne landstingstone, jeg vil fremhæve som noget særegent og meget værdifuldt i rigsdagsarbejdet. Det var jo ikke alene her i salen, i denne smukke, lyse sal, den gjorde sig gældende. Under udvalgsarbejdet, i partimøder, ved kammeratligt samvær, overalt, hvor vi mødtes, har vi fornemmet den. Denne stemning, kan jeg måske kalde den, var på een gang noget uhåndgribeligt og en realitet; den bragte os nærmere hinanden både politisk og menneskeligt, og derved banedes i mange tilfælde vejen for en vanskelig sags løsning.“

Formanden sluttede med at udtale:

„Det er mit oprigtige ønske, at Danmarks Riges Grundlov af 5. juni 1953 må blive til lykke for vort land, og idet jeg giver udtryk for min faste tro på, at det danske folk med den nye forfatning har fået et fuldt betryggende grundlag for sin fremtidige deltagelse i ordningen af rigets vigtigste anliggender, slutter jeg da dette, landstingets sidste, møde.“

Angående forfatningsændringen henvises iøvrigt til afsnittet Danmarks Riges Grundlov (side 69), i hvilket der er gjort rede for grundlovsforslagets fremkomst og behandling på rigsdagen samt for resultatet af folkeafstemningen.

Rigsdagsvalgene.

Til fremme af det *grundlovsforslag*, der i marts 1953 vedtoges af begge rigsdagens ting, blev rigsdagen ved kgl. åbent brev af 28. marts 1953 erklæret for opløst, for folketingets vedkommende den 20. april 1953 og for landstingets vedkommende den 27. april 1953.

Ved kgl. åbent brev af samme dato bestemtes det, at nye almindelige valg til folketinget og landstinget skulle foretages henholdsvis tirsdag den 21. april 1953 og tirsdag den 28. april 1953, idet valget af valgmænd til valg af landstingsmedlemmer berammedes til tirsdag den 21. april 1953. For Færøernes vedkommende blev det overladt til rigsombudsmanden at fastsætte valgdagene.

Folketingsvalget

den 21. april 1953.

Der afgaves ved folketingsvalget, bortset fra valget på Færøerne, som omtales nedenfor, 2 070 903 gyldige stemmer. Disse fordelte sig således på partierne: socialdemokratiet (liste A) 836 507, det radikale venstre (liste B) 178 942, det konservative folkeparti (liste C) 358 509, venstre (liste D) 456 896, Danmarks retsforbund (liste E) 116 288, Danmarks kommunistiske parti (liste K) 98 940 og dansk samling (liste R) 16 383. Desuden opnåede i de sønderjyske amter en repræsentant for det tyske mindretal, der var opstillet udenfor partierne, 8 438 stemmer.

Procentvis var stemmernes fordeling ved de tre sidste folketingsvalg, bortset fra Færøerne, følgende:

	1947	1950	1953
	pct.	pct.	pct.
Liste A Socialdemokratiet	40,0	39,6	40,4
— B Radikale venstre	6,9	8,2	8,6
— C Konservative folkeparti	12,4	17,8	17,3
— D Venstre	27,6*)	21,3	22,1
— E Danmarks retsforbund	4,5	8,2	5,6
— K Kommunistiske parti	6,8	4,6	4,8
— R Dansk samling	1,2	—	0,8
Udenfor / Christmas Møller	0,2	—	—
partierne \ Tyske mindretal	0,4	0,3	0,4
	<u>100,0</u>	<u>100,0</u>	<u>100,0</u>

Foruden de gyldige stemmesedler blev der den 21. april 1953 afgivet 4 300 blanke stemmesedler (mod 3 839 i 1950) og 2 412, som var ugyldige af andre grunde (mod 1 775 i 1950). Da vælgertallet er opgjort til 2 571 311, udgjorde den samlede *stemmeprocent* 80,8, hvilket er lidt lavere end i 1950, da procenten var 81,9. For de nærmest foregående år stiller tallene sig således: 1947: 85,8, 1945: 86,3, 1943: 89,5, 1939: 79,2. 1935: 80,7 pct.

Resultatet af valget blev, at socialdemokratiet vandt 2 mandater, venstre 1 og det radikale venstre ligeledes 1, mens retsforbundet mistede 3 mandater og det konservative folkeparti 1 mandat.

På *Færøerne* afholdtes valget 7. maj. Der afgaves 3 403 stemmer, svarende til en *stemmeprocent* på 20 mod 22 ved valget i 1950. Valgt blev ligesom ved det foregående valg 1 repræsentant for socialdemokratiet og 1 for sambandspartiet.

Følgende oversigt viser *forskydningerne i folketingets sammensætning* siden 1939:

*) Indbefattet hovedstadens venstre.

Stillingen efter valget	april 1939	marts 1943	okt. 1945	okt. 1947	sept. 1950	april 1953
Socialdemokratiet	64	66	48	57	59	61
Venstre	30	28	38	46	32	33
Det konservative folkeparti .	26	31	26	17	27	26
Det radikale venstre	14	13	11	10	12	13
Danmarks retsforbund	3	2	3	6	12	9
Danm. kommunistiske parti .	3	¹⁾ —	18	9	7	7
Hovedstadens venstre	—	—	—	3	—	—
Dansk samling	—	3	4	—	—	—
Danm. nat.-soc. arb.-parti . . .	3	3	—	—	—	—
Bondepartiet	4	2	—	—	—	—
Slesvigske parti	1	—	—	—	—	—
Færøerne	1	1	1	2	2	2
	149	149	149	150	151	151

Landstingsvalget

den 21. og 28. april 1953.

Ved valgmandsvalget i 1.—6. landstingskreds den 21. april 1953 afgaves 1 596 038 gyldige stemmesedler, mens 6 489 var blanke og 2 768 ugyldige af andre grunde. Stemmeprocenten androg 81,6 mod 70,5 ved valget i 2., 3. og 5. landstingskreds i 1951 og 79,1 ved valget i 1., 4. og 6. landstingskreds i 1947.

Af de ialt 4 335 valgmænd, som valgtes, tilfaldt 1 789 socialdemokratiet, 1 093 venstre, 767 det konservative folkeparti, 349 det radikale venstre, 175 retsforbundet, 141 kommunisterne og 21 det slesvigske parti, mens dansk samling ingen valgmænd opnåede.

Af disse valgmænd valgtes den 28. april 1953 ialt 56 landstingsmænd, fordelt således over partierne: socialdemokratiet 24, venstre 16, det konservative folkeparti 10, det radikale venstre 5 og retsforbundet 1. For socialdemokratiet og retsforbundet betød dette uforandrede mandattal, mens det radikale venstre vandt 1 mandat og yderligere fik 1 tilbage,

¹⁾ I henhold til lov af 7. maj 1945 genindtrådte 3 repræsentanter for Danmarks kommunistiske parti i folketinget, som derved midlertidigt fik 152 medlemmer.

som i marts 1953 tabtes ved, at der døde en radikal landstingsmand, hvis stedfortræder var venstremand. For venstre blev resultatet en nedgang på 1, når man ser bort fra sidstnævnte forskydning, hvorved partiet måtte afgive yderligere 1 mandat, som det havde haft en kort tid forud for valget. Det konservative folkeparti vandt 1 mandat, mens kommunisterne tabte det mandat, som partiet havde haft forud for valget.

I 7. *landstingskreds* (Færøerne), hvor lagtinget vælger 1 landstingsmand, afholdtes valget ligeledes den 28. april, og resultatet blev som i 1947, at et medlem af sambandspartiet valgtes til kredsens landstingsmand.

Ved valget af de 19 *landstingsvalgte* medlemmer, der foretoges den dag, da nye valg til landstinget blev udskrevet, 28. marts 1953, havde venstre vundet 1 mandat og det radikale venstre tabt 1.

Det samlede resultat af disse forskydninger blev, at det konservative folkeparti vandt 1 mandat, sammenlignet med stillingen efter valget i 1951, og at kommunisterne mistede deres hidtidige mandat, mens de øvrige partier hverken havde tab eller gevinst, jfr. nedenstående oversigt over *partistillingen i landstinget efter hvert landstingsvalg siden 1920* (S = socialdemokratiet, V = venstre, KF = det konservative folkeparti, RV = det radikale venstre, DR = Danmarks retsforbund, DK = Danmarks kommunistiske parti, B = bondepartiet, F = Færøerne):

	S	V	KF	RV	DR	DK	B	F
1920.....	22	32	13	8	—	—	—	1
1924.....	25	30	12	8	—	—	—	1
1928.....	27	28	12	8	—	—	—	1
1932.....	27	28	13	7	—	—	—	1
1936.....	31	22	15	7	—	—	—	1
1939.....	35	18	13	8	—	—	1	1
1943.....	34	18	14	8	—	—	1	1
1945.....	34	19	14	8	—	—	—	1
1947.....	33	21	13	7	—	1	—	1
1951.....	33	22	12	6	1	1	—	1
1953.....	33	22	13	6	1	—	—	1

I 1920, 1939 og 1953 var samtlige landstingsmandater på valg. Ved de øvrige valg fandt der kun en delvis fornyelse af tinget sted. Valget i 1945 var et udfyldningsvalg, som kun omfattede 6. landstingskreds.

Udførlige oplysninger om rigsdagsvalgene i april 1953 og om de i maj 1953 stedfundne *folkeafstemninger* om grundlovsforslaget og om valgretsaldern (se side 139) findes i et hæfte af Statistiske meddelelser (4. række, 154. bind, 1. hæfte), udgivet af det statistiske departement.

Nordisk Råd.

Ved lov nr. 206 af 7. juni 1952 (årbog 1951—52, side 61) tiltrådte Danmark Det nordiske Råd, der er organ for samråd mellem de lovgivende forsamlinger i Danmark, Island, Norge og Sverige samt disse landes regeringer om spørgsmål, som angår samvirken af de nævnte lande eller nogle af dem.

Rådets første session afholdtes i dagene 13.—21. februar 1953 i København, hvor mødelokaler og arbejdsværelser var stillet til rådighed for de delegerede på Christiansborg. Plenarmøder afholdtes i landstingssalen, og i samtaleværelset ved vandrehallen var indrettet ekspeditionskontor for rådets fungerende sekretariat. Under rådets session afholdtes ingen rigsdagsmøder.

Sessionens indledende møde fandt sted fredag den 13. februar 1953 i nærværelse af *Deres Majestæter Kong Frederik den Niende og Dronning Ingrid* med følge. Kongen åbnede sessionen med at udtale:

„Medlemmer af Det nordiske Råd!

Det er mig en stor glæde i dag, da Nordisk Råd for første gang træder sammen, at byde Dem alle et hjerteligt velkommen til Danmark og til København.

At denne historiske begivenhed får lov at finde sted her på Christiansborg, fylder os med stolthed og med glæde.

For selvom vi oprigtigt ønsker at stå i et godt og tillidsfuldt forhold til *alle* nationer i verden, føler vi os særlig nøje knyttet til de nordiske broderfolk og forstår, hvilke rige værdier det nordiske fællesskab rummer for alle, der har andel i det.

Derfor er det mit og det danske folks håb, at Nordisk Råd, dette det nyeste og mest betydningsfulde udtryk og redskab for det nordiske samvirke, må få lykke til at udføre en rig gerning til gavn for alle nordiske folk, til styrkelse af samarbejdet og

samfølelsen imellem dem og derved til inderligere befæstelse af de århundredgamle bånd, som forener dem.

Hermed erklærer jeg Nordisk Råds første session for åbnet!“

Rådets forhandlinger foregik dels i plenarmøder, dels i 4 komiteer vedrørende henholdsvis kulturpolitiske spørgsmål, økonomiske og trafikale spørgsmål, socialpolitiske spørgsmål og almindelige lovgivningsspørgsmål.

Forhandlingerne resulterede i, at rådet vedtog en *forretningsorden* og 9 *rekommandationer* (henstillinger) angående spørgsmål, som havde været behandlet på møderne. En række beretninger fra nordiske regeringer og samarbejdsorganer blev efter forudgående forhandlinger taget til efterretning.

På rådets første mødedag valgtes *Hans Hedtoft*, Danmark, til præsident og *Magnus Jónsson*, Island, *Einar Gerhardsen*, Norge, samt *Nils Herlitz*, Sverige, til vicepræsidenter.

Den danske delegation, der valgtes af rigsdagen 9. oktober 1952, og hvis sammensætning findes anført side 581, konstituerede sig efter valget med *Hans Hedtoft* som formand og *Elgaard*, *Foss*, *Bertel Dahlgaard* og *Viggo Starcke* som medlemmer af arbejdskomiteen. Som gruppens generalsekretær antoges direktør i Foreningen Norden *Frantz Wendt*.

Som *regeringsrepræsentanter* deltog fra dansk side statsministeren, udenrigsministeren, undervisningsministeren, justitsministeren og ministeren for offentlige arbejder i rådets forhandlinger i København.

Fortegnelse over de i den ordentlige rigsdagssamling 1952—53 behandlede sager.

I den ordentlige samling 1952—53 blev der fremsat 120 lovforslag (100 regeringsforslag, 20 fremkommet ved privat initiativ). Af regeringsforslagene blev 77 fremsat i folketinget og 23 i landstinget. Alle de ved privat initiativ fremkomne lovforslag fremsattes i folketinget. Af de fremsatte lovforslag er 84 endeligt vedtaget (A.), 36 blev ikke behandlet til ende eller bortfaldt (B.).

Desuden forelå en række forslag til beslutninger, forespørgsler (C.) m. m.

A.

Vedtagne lovforslag.

I. Fremsat af regeringen.

Statsministeren vedrørende:

Side

1. Forslag til Danmarks Riges Grundlov 69
2. Tronfølgelov 157
3. Lov om ændring af lov om oprettelse af et teknisk-videnskabeligt forskningsråd 162
4. Lov om „Nordisk Mineselskab A/S“ 163

Udenrigsministeren vedrørende:

5. Lov om ændringer i lov om udenrigstjenesten 171

Finansministeren vedrørende:

6. Finanslov for finansåret fra 1. april 1953 til 31. marts 1954 141
7. Lov om tilvejebringelse af midler til beskæftigelsesfremmende foranstaltninger 172
8. Lov om oprettelse af en produktivitetsfond 175
9. Lov om visse midlertidige bestemmelser vedrørende påligningen af indkomst- og formueskat til staten 179
10. Lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten for skatteåret 1953—54 185

	Side
11. Lov om udskrivning af en værneskat for skatteåret 1953—54.....	192
12. Lov om en tillægsindkomstskat for skatteåret 1953—54..	192
13. Lov om børnetilskud.....	194
14. Lov om indgåelse af overenskomster med fremmede stater til undgåelse af dobbeltbeskatning m. v.....	198
15. Lov om midlertidig forlængelse af forbrugsafgiftslove....	201
16. Lov om en tillægsafgift af visse motorkøretøjer m. v. for finansåret 1953—54.....	204
17. Normeringslov for finansåret 1953—54.....	206

Landbrugsministeren vedrørende:

18. Lov om ændring i lov om landvinding.....	208
19. Lov om mark- og vejfred.....	210
20. Lov om forbrugerpriserne på rugbrød og mælk.....	223
21. Lov om vaccination mod mund- og klovesyge.....	228
22. Lov om tillæg til lov om bekæmpelse af tuberkulose hos kvæg, svin og fjerkræ.....	234
23. Lov om udlån til statshusmandsbrug m. m.....	237
24. Lov om udlån til arbejderboliger på landet.....	239
25. Lov om bekæmpelse af skadeligt dyre- og fuglevildt.....	241

Fiskeriministerens vedrørende:

26. Lov om ind- og udførsel af fisk.....	244
--	-----

Indenrigs- og boligministerens vedrørende:

27. Lov om midlertidig ændring i lov nr. 100 af 14. april 1937 om en fælleskommunal udligningsfond.....	245
28. Lov om indfødsrets meddelelse.....	248
29. Lov om indfødsrets meddelelse m. v.....	249
30. Lov om erhvervelse eller bevarelse af indfødsret uanset bestemmelserne i lov nr. 379 af 12. juli 1946.....	250
31. Lov om valg til folketinget.....	251
32. Lov om udarbejdelse af valglisten i året 1953 samt om midlertidig ændring af rigsdagsvalgloven.....	263
33. Lov om folkeafstemninger i året 1953 vedrørende ændring af Danmarks Riges Grundlov.....	267
34. Lov om ændring i lov om jordemodervæsenet.....	269
35. Lov om udøvelse af jordemodergerning.....	271
36. Lov om distriktsjordemødre.....	273
37. Lov om ændring i lov om sygehusvæsenet.....	276

	Side
38. Lov om opførelse af sindssygehospitaller i Aalborg og Glostrup og om opførelse af plejehjem for sindssyge i Ballerup-Maaløv kommune og i Viborg samt om ændring af lov nr. 205 af 4. juni 1947 om opførelse af et nyt sindssygehospital i Brønderslev m. v.	278
39. Lov om karantæneforanstaltninger mod smitsomme sygdomme.	283
40. Lov om forlængelse af midlertidig lov nr. 193 af 12. april 1949 om ændring i lov om apotekerafgift og tilskud fra apotekerfonden.	289
41. Lov om forlængelse af midlertidig lov nr. 119 af 23. marts 1948 om ændringer i kapitel VI i lov nr. 107 af 31. marts 1932 om apotekervæsenet. (Pensioner til apotekere og apoteksmedhjælpere samt deres enker)	291
42. Lov om udskydelse af revisionen af lov angående vitaminreklame.	292
43. Lov om brug m. v. af radioaktive stoffer.	293
44. Lov om forlængelse af den midlertidige værnepligtslovgivning.	296
45. Lov om statens husholdningsråd.	298
46. Midlertidig lov om lån til byggeri til erstatning for sa- nerede ejendomme m. m.	302

Arbejds- og socialministeren vedrørende:

47. Lov om en særlig ydelse til alders- og invaliderentemodtagere m. fl. (I).	306
48. Lov om en særlig ydelse til alders- og invaliderentemodtagere m. fl. (II).	309
49. Lov om ændring i folkeforsikringsloven. [Vedrørende rentemodtageres indtægt ved personligt arbejde].	312
50. Lov om ændring i folkeforsikringsloven. (Vedrørende statens tilskud til de anerkendte sygekasser samt vedrørende begravelseshjælpen fra sygekasserne)	314
51. Lov om ændring i lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v. (Vedrørende fremskyndelse af brændselshjælpens udbetaling).	317
52. Lov om ændring i lov om offentlig forsorg (om forhøjelse af normalbidrag m. v.)	319
53. Lov om ændringer i forsorgsloven (forsorg i anledning af børnelammelse).	321
54. Lov om ændring i lov nr. 280 af 18. juni 1951 om ændring i lov om offentlig forsorg (vedrørende den offentlige skolebespisning).	324
55. Lov om ændring i lov om offentlig forsorg (ophævelse af adgangen til tvangsanbringelse i visse tilfælde).	326

	Side
56. Lov om ferie med løn.....	330
57. Lov om ændring i medhjælperloven (medhjælperens ferie)	337
58. Lov om ændring i funktionærloven.....	339
59. Lov om erhvervsvejledning.....	341

Ministeren for offentlige arbejder vedrørende:

60. Lov om foretagelse af visse ekspropriationer m. v.....	348
61. Lov om ændringer i lov nr. 40 af 25. februar 1925 om styrelsen af statsbanerne.....	349
62. Lov om ændringer i statsbaneloven.....	351
63. Lov om ændringer i postloven.....	355

Ministeren for handel, industri og søfart vedrørende:

64. Lov om forlængelse af lov om erhvervsøkonomiske foranstaltninger, vareforsyning m. v.....	356
65. Lov om prisaftaler m. v.....	359
66. Lov om ændring af lov om udbyttebegrænsning m. v.....	369
67. Lov om ændring i lov om foranstaltninger til fremme af danske erhvervsinteresser.....	371
68. Lov om ændring i næringsloven.....	373
69. Lov om ændring i lov om varemærker.....	374
70. Lov om forlængelse af og ændringer i lov om bortsalg af visse brugte personmotorkøretøjer.....	375
71. Lov om forlængelse af lov om danske skibes forsikring mod krigsfare.....	379
72. Lov om forlængelse af lov om forsikring af varer og fragt mod krigsfare til søs.....	381

Justitsministeren vedrørende:

73. Lov om ændringer i lov om retens pleje. (Udvidelse af antallet af dommere i Højesteret m. m.).....	382
74. Lov om ændring i lov nr. 147 af 13. april 1938 om pressens brug.....	385
75. Lov om ændring i lov om voldgift i tvistigheder angående handel med husdyr.....	386
76. Lov om dyrs anvendelse ved biologisk forskning og sygdomsbekæmpelse.....	388
77. Lov om ophævelse af forordning af 6. oktober 1753 angående forbud mod hasardspil.....	395
78. Lov om ændring i færdselslov og lov om motorkøretøjer..	396
79. Midlertidig lov for Færøerne om pantsætning af fangst...	402

Kirkeministeren vedrørende:

80. Lov om ændring i lov nr. 280 af 30. juni 1922 om menighedsråd, således som denne lov er ændret ved lov nr. 207 af 12. april 1949..... 403

Undervisningsministeren vedrørende:

81. Lov om ændring af lov nr. 168 af 31. marts 1949 om oprettelse af et statsseminarium i København..... 406

Forsvarsministeren vedrørende:

82. Lov om yderligere forlængelse af lov om en dansk besættelsesstyrke i udlandet..... 409

II. Fremsat af medlemmer af rigsdagen.**Folketing.**

83. Lov om ændring i lov nr. 188 af 28. maj 1952 om stats-tilskud til forbrugerpriserne på rugbrød og mælk..... 410
84. Lov om ændring i lov nr. 120 af 7. maj 1937 om lærlingeforholdet..... 413

B.**Ikke vedtagne lovforslag.****I. Fremsat af regeringen.****Finansministeren vedrørende:**

1. Forslag til lov om tillægsbevilling for finansåret fra 1. april 1952 til 31. marts 1953..... 146
2. Forslag til lov om skat til staten af indkomst og formue m. v..... 418
3. Forslag til lov om ændringer i og tilføjelser til lov nr. 301 af 6. juni 1946 om statens tjenestemænd..... 428

Landbrugsministeren vedrørende:

4. Forslag til lov om ændring af lov om indkøbsforeninger for mindre jordbrugere..... 434

Indenrigs- og boligministeren vedrørende:

5. Forslag til lov om apotekervæsenet.....	435
6. Forslag til lov om ændring af lov nr. 182 af 23. juni 1932 om sundhedsvæsenets centralstyrelse.....	443
7. Forslag til lov om værnepligt.....	444
8. Forslag til lov om ændringer i byggestøttelovgivningen (vedrørende hovedstadsområdet).....	450

Arbejds- og socialministeren vedrørende:

9. Forslag til lov om arbejderbeskyttelse.....	453

Ministeren for offentlige arbejder vedrørende:

10. Forslag til lov om ændringer i og tilføjelser til lov nr. 257 af 27. maj 1950 om omnibus- og fragtmandskørsel med motorkøretøjer.....	454

Ministeren for handel, industri og søfart vedrørende:

11. Forslag til lov om arbejdstageres opfindelser.....	457
12. Forslag til lov om ændring i lov om patenter.....	458
13. Forslag til lov om ændring i lov om livsforsikringsvirksomhed.....	459
14. Forslag til lov om ændring i lov om tilsyn med pensionskasser.....	462

Justitsministeren vedrørende:

15. Forslag til lov om rigsdagens ombudsmand.....	463

Undervisningsministeren vedrørende:

16. Forslag til lov om ændring af lov nr. 416 af 12. juli 1946 om friskoler, om hjemmeundervisning samt om efterlønskassen for friskoler og efterskoler.....	473
17. Forslag til lov om ungdomsundervisning m. v. (ungdomsskoler, aftenskoler, fortsættelsesklasser, efterskoler, landbrugsfaglige skoler, brevs skoler, fritidsforanstaltninger...)	478

Forsvarsministeren vedrørende:

18. Forslag til lov om ændringer i lov nr. 131 af 17. april 1916 om lodsvæsenet med senere ændringer. (Lodsernes pensionsordning).....	484

II. Fremsat af medlemmer af rigsdagen.**Folketing.**

19.	Forslag til lov om ændring af lov om lærlingeforholdet. . . .	486
20.	Forslag til lov om ændringer i folkeforsikringsloven om forhøjelse af grundbeløbene, brændselstillæg, beklædnings-tillæg, tillæg for invaliditet, ændring af fradragsregler m. v. (Forkastet).	487
21.	Forslag til lov om ændring i lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v. (Vedrørende fremskyndelse af brændselhjælpens udbetaling). (Taget tilbage).	490
22.	Forslag til lov om bortfald af omsætningsafgiften af motor-køretøjer. (Forkastet)	491
23.	Forslag til lov om ændringer i byggestøttelovgivningen (vedrørende kapitlerne I, II, III og V).	492
24.	Forslag til lov om forlængelse af den ved lov nr. 153 af 13. april 1938 med senere ændringer hjemlede rentenedsættelse for statslån til boligbyggeri.	494
25.	Forslag til lov om beskatning af frugtplantager.	495
26.	Forslag til lov om fremme af udbyttedeling.	496
27.	Forslag til lov om moderskabsydelse og om erhvervsmæssigt arbejdende kvinders rettigheder og pligter i anledning af fødsel.	496
28.	Forslag til lov om børnetilskud.	497
29.	Forslag til lov om ændringer i lov om oprettelse og supple-ring af mindre landbrug m. m. — statshusmandsloven —. . .	499
30.	Forslag til lov om ændringer i lov om oprettelse og supple-ring af mindre landbrug m. m. — statshusmandsloven — (vedrørende aflevering af jord).	502
31.	Forslag til lov om ændringer i lov om folkeforsikring om forhøjelse og pristalsregulering af tilskud til sygekasser. . .	504
32.	Forslag til lov om tillæg til statshusmandsloven.	505
33.	Forslag til lov om udlån til modernisering og rationæli-sering indenfor håndværks- og landbrugsvirksomheder. . .	507
34.	Forslag til lov om ændringer i byggestøttelovgivningen (vedrørende ekstraordinært byggeri).	510
35.	Forslag til lov om ekstra tilskud til statsanerkendte ar-bejdsløshedskasser.	513
36.	Forslag til lov om ændring i lov om offentlig forsorg (bort-fald af bestemmelserne om tab af valgret i forbindelse med modtagelse af kommunehjælp).	516

C.

Andre sager.

I. Forslag til beslutninger.

a. Vedtagne.

1. Rigsdagsbeslutning om Danmarks ratifikation af Konvention til Beskyttelse af Menneskerettigheder og grundlæggende Frihedsrettigheder, undertegnet i Rom den 4. november 1950, med tilhørende tillægsprotokol, undertegnet i Paris den 20. marts 1952..... 528
2. Rigsdagsbeslutning angående statsregnskabet for finansåret 1950—51..... 537
3. Rigsdagsbeslutning angående det af Kongeriget Danmarks Hypotekbank for tiden 1. april 1951 til 31. marts 1952 (45. regnskabsår) afgivne regnskab..... 538

b. Ikke vedtagne.

4. Forslag til beslutning af folketinget (angående stationering af fremmede magters militære styrker i baser på dansk område). (Taget tilbage)..... 539
5. Forslag til beslutning af folketinget (angående bekæmpelse af børnelammelsen)..... 540
6. Forslag til beslutning af folketinget (angående importen af personmotorkøretøjer). (Forkastet)..... 542
7. Forslag til beslutning af folketinget angående ændringer i forsvarrets ordning..... 545
8. Forslag til beslutning af folketinget (angående tilskud til lejen i det nyere byggeri)..... 547
9. Forslag til beslutning af folketinget (vedrørende foranstaltninger mod arbejdsløsheden)..... 549
10. Forslag til beslutning af folketinget (angående landbrugets kreditproblemer)..... 551
11. Forslag til beslutning af folketinget (angående vanskeligt stillede arbejdsløshedskassers økonomiske forhold)..... 552

II. Forespørgsler.

Folketing.

1. Forespørgsel til arbejds- og socialministeren af Alfred Jensen m. fl. (angående bekæmpelse af arbejdsløsheden).. 555
2. Forespørgsel til udenrigsministeren af Hans Hedtoft, Elgaard, Karl Olsen, Jørgen Jørgensen (Lejre) og Viggo Starcke (angående Danmarks udenrigspolitiske stilling) .. 556

	Side
3. Forespørgsel til landbrugsministeren af Oluf Pedersen (angående statstilskuddet til rugbrødsprisen).....	559
4. Forespørgsel til udenrigsministeren af Aksel Larsen m. fl. (angående våbenstilstand i Korea).....	561
5. Forespørgsel til forsvarsministeren af Victor Gram m. fl. (angående den delvise gennemførelse af 18 måneders tjenestetid for hærens værnepligtige).....	565
6. Forespørgsel til indenrigs- og boligministeren og justitsministeren af Kjeldgaard Iversen m. fl. (angående fortolkningen af en bestemmelse i lejeloven).....	567

Fortegnelse over de i den overordentlige rigsdagssamling 1953 behandlede sager.

I den overordentlige samling 1953 blev der af regeringen fremsat 5 lovforslag, deraf 3 i folketinget og 2 i landstinget. Disse lovforslag blev alle endeligt vedtaget. Ved privat initiativ fremkom — bortset fra 2 lovforslag, som anmeldtes, men ikke nåede at blive fremsat — 1 lovforslag, der fremsattes i folketinget. Dette lovforslag kom ikke til behandling.

Desuden forelå 1 forslag til beslutning, 2 forespørgsler og 2 spørgsmål. Ingen af disse sager kom til behandling.

A.

Vedtagne lovforslag.

Fremsat af regeringen.

Statsministeren vedrørende:

	Side
1. Danmarks Riges Grundlov.....	69
2. Lov om folketingsvalg i Grønland.....	518
3. Lov om ændringer i lov om folketingsvalg på Færøerne ...	522

Finansministeren vedrørende:

4. Lov om tillægsbevilling for finansåret fra 1. april 1952 til 31. marts 1953.....	146
---	-----

Arbejds- og socialministeren vedrørende:

5. Lov om eftergivelse af kommunehjælp og om ekstraordinær adgang til aldersrente.....	523
--	-----

B.**Ikke vedtaget lovforslag.****Fremsat af medlemmer af rigsdagen.****Folketing.**

Forslag til lov om ændring i folkeforsikringsloven 527

C.**Andre sager.****I. Forslag til beslutning.****Ikke vedtaget.**

Forslag til beslutning af folketinget (angående nedskæring af militærudgifterne og anvendelse af de herved indvundne besparelser til nedsættelse af skatterne til forhøjelse af alders- og invaliderenten og til forøgelse og billiggørelse af boligbyggeriet). [Kom ikke til behandling]. 554

II. Forespørgsler.**Folketing.**

1. Forespørgsel til forsvarsministeren af Ingmar Wagner m.fl. (om den strafferetlige forfølgning af soldater, der protesterede mod tjenestetidens forlængelse). [Kom ikke til behandling]. 569
2. Forespørgsel til udenrigsministeren af Aksel Larsen m. fl. (om stationering af fremmed magts militære styrker på baser i Danmark). [Kom ikke til behandling]. 569

Danmarks Riges Grundlov.

I. Ordentlig samling 1952—53.

(Statsminister *Erik Eriksen*). [A. sp. 3465. — C. sp. 193, 1493, 1521 og 1555].

Fremsat i *folketinget* $\frac{4}{2}$ (F. sp. 2008). 1. beh. $\frac{10}{2}$ - $\frac{11}{2}$ (F. sp. 2209, 2291 og 2360). Partiernes ordførere: Hans Hedtoft, Elgaard, Karl Olsen, Jørgen Jørgensen (Lejre), Hans Hansen (Rørby) og Aksel Larsen. Henvist til udvalg på 21 medlemmer (Hans Hedtoft, Bomholt, V. Buhl, Busch-Jensen, Holger Eriksen, H. C. Hansen, Poul Hansen (Kalundborg), Gustav Pedersen, Elgaard [formand], Ladefoged, Lorentzen, Harald Nielsen, Karl Olsen, Fibiger, Rasting [sekretær], Thestrup, Jørgen Jørgensen (Lejre), Bertel Dahlgaard, Hans Hansen (Rørby), Helge Madsen og Aksel Larsen). Betænkning (B. sp. 367) afgivet $\frac{25}{2}$. (Ordfører: Lorentzen). 2. beh. $\frac{27}{2}$ (F. sp. 2623). 3. beh. $\frac{3}{3}$ (F. sp. 2724). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $\frac{5}{3}$, $\frac{6}{3}$ og $\frac{10}{3}$ (L. sp. 424, 500 og 572). Partiernes ordførere: Hans Hansen (Usserød), Stensballe, Halfdan Hendriksen, P. N. Petersen (Røjle), Chr. Nielsen og M. Sig Steffensen. Henvist til udvalg på 21 medlemmer (Hans Hansen (Usserød), Brodt-hagen, Doris Christiansen, Fr. Dalgaard, Chr. J. Hansen, Henry Hansen, Ingeborg Hansen, Johannes Hansen, Alfred Kristensen, Marinus Larsen, Bjerre, Federspiel, Grue-Sørensen [fra $\frac{17}{3}$ Elmquist], Nielsen-Man, Esther Malling Pedersen, Einar Simonsen, Stensballe [formand], Halfdan Hendriksen, Lisbet Hindsgaul, Malchau [sekretær] og P. N. Petersen (Røjle) [fra $\frac{18}{3}$ Oluf Johansen]). Betænkning (B. sp. 1277) afgivet $\frac{28}{3}$. (Ordfører: Stensballe). 2. beh. $\frac{27}{3}$ (L. sp. 964). 3. beh. $\frac{28}{3}$ (L. sp. 987). *Tilbagesendt til folketinget*. Udvalgets erklæring

(B. sp. 1301) afgivet $\frac{28}{3}$. Eneste beh. $\frac{28}{3}$ (F. sp. 4183). *Tilbage-sendt til landstinget*. Udvalgets erklæring (B. sp. 1303) afgivet $\frac{28}{3}$. Eneste beh. $\frac{28}{3}$ (L. sp. 1059).

II. Overordentlig samling 1953.

(Statsminister *Erik Eriksen*). [A. sp. 1. — C. sp. 1, 61].

Fremsat i *folketinget* $\frac{7}{5}$ (F. sp. 13). 1. beh. $\frac{9}{5}$ (F. sp. 96). Partiernes ordførere: Bomholt, Lorentzen, Karl Olsen, Jørgen Jørgensen (Lejre), Hans Hansen (Rørby) og Aksel Larsen. 2. beh. $\frac{12}{5}$ (F. sp. 128). 3. beh. $\frac{12}{5}$ (F. sp. 162). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $\frac{13}{5}$ (L. sp. 48). Partiernes ordførere: Hans Hansen (Usserød), Bjerre, Malchau, Hans Jeppesen og Helge Madsen. 2. beh. $\frac{15}{6}$ (L. sp. 64). 3. beh. $\frac{15}{5}$ (L. sp. 65).

Godkendt ved *folkeafstemning* $\frac{28}{5}$.

Grundloven stadfæstet 5. juni 1953. (Lovt. nr. 169).

Under 9. februar 1946 nedsatte statsminister *Knud Kristensen* en *kommission*, der skulle overveje og behandle spørgsmål om ændringer i grundlovens forfatningsbestemmelser. Statsministeren overtog selv hvervet som formand for kommissionen, der iøvrigt kom til at bestå af justitsministeren og indenrigsministeren, 22 af rigsdagspartierne udpegede medlemmer af rigsdagen samt en repræsentant for Færøerne. Som tilforordnede sagkyndige ved kommissionen beskikkede statsministeren departementschef i statsministeriet Andreas Møller, professor i retsvidenskab Poul Andersen og folketingssekretær Jens Møller; i kommissionens første møde blev det vedtaget, at også professor i retsvidenskab Alf Ross skulle tiltræde kommissionen som sagkyndig.

Efter folketingsvalget i efteråret 1947 og den påfølgende dannelse af en socialdemokratisk regering blev statsminister *Hans Hedtoft* formand for forfatningskommissionen, og kommissionen *rekonstrueredes*. Der nedsattes to underudvalg, som skulle beskæftige sig med spørgsmål vedrørende henholdsvis et- eller to-kammersystem og valgretsalders og folkeafstemning, men intet af disse udvalg afgav endelig indstilling til kommissionen. Derimod vedtoges det i et møde den 16. marts 1949 mellem repræsentanter for samtlige partier undtagen det kommunistiske at fremme kommissionens arbejde, således at forfatningsforslag kunne forelægges i samlingen 1949—50, at fastsætte i grundloven en valgretsalders til rigsdagen på 23 år, og at valgretsalders til folkevalgte offentlige forsamlinger skulle følge bestemmelserne om valgretsalders til rigsdagen, samt at der i de forelagte forslag om ændringer i

menighedsrådsloven og den kommunale valglov, der skulle gennemføres i samlingen 1948—49, skulle fastsættes en valgretsalders på 23 år. Såfremt der ikke opnåedes en løsning af grundlovssagen, skulle partierne fremtidig være frit stillet med hensyn til spørgsmålet om valgretsalderen. Der nedsattes *jem underudvalg*, hvoraf det ene var at betragte som et redaktionsudvalg, der til sin tid skulle gennemgå de udkast, der måtte være fremkommet fra de øvrige underudvalg.

En *ny rekonstruktion* af forfatningskommissionen fandt sted efter dannelsen af ministeriet *Erik Eriksen* i efteråret 1950. Kommissionen og underudvalgene fik herefter følgende sammensætning:

Kommissionen: Statsminister Erik Eriksen [formand], udenrigsminister Ole Bjørn Kraft [næstformand], indenrigsminister Aksel Møller og justitsminister Helga Pedersen; endvidere 9 socialdemokratiske rigsdagsmedlemmer, nemlig Hans Hedtoft, V. Buhl, Holger Eriksen, Poul Hansen (Kalundborg), Gustav Pedersen, Bomholt, Steincke, Hans Hansen (Usserød) og Ingeborg Hansen, 5 rigsdagsmænd af partiet venstre: Stensballe, Bjerre, Edv. Sørensen, Elgaard og Sønderup, 3 rigsdagsmænd tilhørende det konservative folkeparti, nemlig Fibiger, Jørgen Jørgensen (Ullerup) og Malchau, 2 radikale folketingsmænd: Jørgen Jørgensen (Lejre) og Bertel Dahlgaard, 2 folketingsmænd fra retsforbundet: Hans Hansen (Rørby) og Helge Madsen, formanden for det kommunistiske parti, folketingsmand Aksel Larsen, og en repræsentant for Færøerne, landstingsmand Niclasen.

Underudvalg 1 (arbejdsopgaver: rigsdagens sammensætning og opdeling, et- eller to-kammersystemet, folketingets ledende stilling, folkeafstemninger): Holger Eriksen [formand], Hans Hedtoft, Steincke, Elgaard, Stensballe, Aksel Møller, Jørgen Jørgensen (Ullerup), Jørgen Jørgensen (Lejre), Bertel Dahlgaard, Hans Hansen (Rørby), Helge Madsen og Aksel Larsen.

Underudvalg 2 (ministres udnævnelse og afskedigelse, ministeransvarlighed, statssekretærer, lovråd, domstolene): Ole Bjørn Kraft [formand], V. Buhl, Ingeborg Hansen, Sønderup, Bjerre, Fibiger, Jørgen Jørgensen (Lejre), Bertel Dahlgaard, Hans Hansen (Rørby), Helge Madsen og Aksel Larsen.

Underudvalg 3 (rigsdagens kontrol med administrationen, justitieombudsmandsordning, revision, offentlighed i administrationen, forvaltningsdomstole): Bertel Dahlgaard [formand], Bomholt, Poul Hansen (Kalundborg), Sønderup, Bjerre, Malchau, Jørgen Jørgensen (Ullerup), Jørgen Jørgensen (Lejre), Hans Hansen (Rørby), Helge Madsen og Aksel Larsen.

Underudvalg 4 (grundlovens frihedsrettigheder): Elgaard [formand], Gustav Pedersen, Hans Hansen (Usserød), Bjerre, Malchau, Jørgen Jørgensen (Ullerup), Jørgen Jørgensen (Lejre),

Bertel Dahlgaard, Hans Hansen (Rørby), Helge Madsen og Aksel Larsen.

Underudvalg 5 (redaktionsudvalg): Erik Eriksen [formand], Hans Hedtoft, Bomholt, Stensballe, Edv. Sørensen, Malchau, Fibiger, Jørgen Jørgensen (Lejre), Bertel Dahlgaard, Hans Hansen (Rørby), Helge Madsen og Aksel Larsen.

I sammensætningen af kommissionen og underudvalg 5 skete senere enkelte *ændringer*: Efter at Jørgen Jørgensen (Ullerup) var udnævnt til minister for offentlige arbejder, beskikkedes i hans sted folketingsmand *Karl Olsen*. Steincke fratrådte ved sin udtræden af rigsdagen samtidig som medlem af forfatningskommissionen og erstattedes med landstingsmand *Alfred Kristensen*. Edv. Sørensen og Malchau udtrådte i december 1952 af kommissionen og erstattedes med henholdsvis *Ølgaard* og *Halfdan Hendriksen*. — I underudvalg 5 indtrådte *Elgaard* i stedet for Edv. Sørensen, som i august 1952 havde ønsket at udtræde af dette udvalg, og *Karl Olsen* efterfulgte Fibiger, som den 19. december 1952 var udtrådt af udvalget.

Forfatningskommissionen, som i et plenarmøde den 29. januar 1953 havde behandlet underudvalgenes forslag til en forfatningsrevision, afgav samme dag betænkning. Betænkningen indeholdt for det første motiverede forslag til ændret affattelse af grundloven og tronfølgeoven, hvorom et *flertal* i kommissionen var enedes. Vedrørende det punkt i tronfølgeoven, der fastslår den betingede kvindelige arvefølge, havde der i kommissionen hersket forskellige anskuelser, og *Ingeborg Hansen* beklagede i en særudtalelse, at det ikke havde været muligt „at samles i enighed om den kønnes ligestilling, der iøvrigt er fast forankret i vor moderne lovgivning“. To medlemmer, nemlig Aksel Larsen og Stensballe, afgav mindretalsbetænkning. *Aksel Larsen* havde haft for øje at opnå sådanne demokratiske fremskridt og forbedringer i grundloven, som kunne virkeliggøres under den nuværende samfundsform, og som ville have reel betydning for befolkningen, og ud fra dette synspunkt stillede og motiverede han en række ændringsforslag til flertallets forslag. Da disse vil blive nærmere omtalt under gengivelsen af grundlovens indhold, skal her blot oprises nogle hovedlinier. Det burde efter Aksel Larsens mening straks slås fast, at de i grundloven tilsagte rettigheder og friheder skulle gælde for alle uden forskelsbehandling af nogen art, og de almindelige borgerlige frihedsrettigheder ønskede han på flere punkter tydeliggjort og udbygget. Til virkeliggørelse af demokratiet burde grundloven sikre lige adgang til også den højere undervisning udelukkende på grundlag af evner, og den burde tilsikre borgerne visse materielle rettigheder, først og fremmest retten til arbejde. Som værn for befolkningen mod mulige overgreb fra admini-

stration og domstole kunne den foreslåede løfteparagraf om en ombudsmandsinstitution ikke anses for fyldestgørende, men denne institution måtte ubetinget grundlovsfæstes. Hvad valgretsbestemmelserne angår, ville Aksel Larsen — skønt principiel tilhænger af en valgretsalder på 18 år — støtte, at valgretsalderen i den givne situation nedsattes til 21 år, men han ønskede bestemmelsen om fattighjælps valgretsberøvende virkning slettet og mente, at valgretsalderen til kommunalråd og menighedsråd som hidtil burde fastsættes i de pågældende valglove. Kravet om, at mindst 30 pct. af samtlige vælgere ved en folkeafstemning skal have stemt imod et lovforslag, for at dette skal være forkastet, mente han ville gøre adgangen til folkeafstemning praktisk illusorisk, og parlamentarismen kunne han ikke anse for tilstrækkelig sikret ved flertallets formulering. Ganske særlig tog han afstand fra forslaget om at åbne adgang til afgivelse af suverænitet til mellemfolkelige myndigheder og erklærede sig for modstander af enhver sådan bestemmelse. — *Stensballe* havde ikke kunnet tiltræde flertallets forslag om indførelse af et etkammersystem, da han ikke anså det foreslåede rene etkammer for egnet til at skabe en rolig og sund demokratisk udvikling; „der findes ikke deri tilstrækkelig sikring mod, at et ringe flertal ved en eneste behandling kan træffe forhastede beslutninger, som helt kan omforme lovgivningen om vort næringsliv, vore erhvervs- og skatteforhold, vore kirke- og skoleforhold eller af hvilken art det end måtte være“. Den eneste reelle sikring herimod lå i adgangen til folkeafstemning, og selvom det måtte erkendes, at denne kunne få et knebent flertal til at betænke sig på at gennemføre meget gennemgribende love, hvis det måtte regne med, at et andet flertal senere ville ændre dem, måtte det erindres, at folkeafstemning ikke kunne bringes til anvendelse overfor en hel kategori af lovforslag og næppe ville blive anvendt, ifald lovgivningen kun vedrørte en mindre del af befolkningen. *Stensballe* pegede også på, at den mulighed, som offentligheden under en tokammerordning har for ved lovforslagenes overgang fra det ene til det andet ting at fremkomme med henvendelser og kritik, ville forvinde under den foreslåede etkammerordning. *Stensballe* erkendte, at der burde foretages ændringer af landstinget, især gennem nedsættelse af valgretsalderen som nu foreslået til etkammeret og ved ændringer i valgmanen, hvorved de store valgmandsforsamlinger blev undgået. Hans skitserede ændringsforslag opretholdt kredsinddelingen for landstingsvalg, men udvidede antallet af kredse fra 6 til 8 og nedlagde Bornholm som særlig kreds, og ved kredsinddelingen skulle ikke blot tages hensyn til indbyggertal, men også til vælgerantal og befolkningstæthed. Valget af landstingsmedlemmer tænkt foretaget ved valgmand, nemlig medlemmerne af Københavns borgerrepræsentation og Frederiksberg kommunalbestyrelse samt

amtsrådenes folkevalgte medlemmer og desuden et antal, der valgtes direkte af de kommunale vælgere samme dag, som kommunalvalgene fandt sted; hertil kom et så stort antal byrådsmedlemmer, som var forrødent til, at hvert byrådsmedlem som valgmand kom til at repræsentere samme vælgerantal som hver af amtsrådsvalgmændene og deres supplerende valgmand. Et andet ændringsforslag gik ud på, at forelæggelsen af lovforslag i det ene eller det andet af tingene skulle ske under hensyn til en god arbejdsdeling. Et tredje ændringsforslag gav anvisning på forskellige veje til at bringe eventuelle uoverensstemmelser mellem tingene til ophør. Det var Stensballes overbevisning, at man, hvis man byggede et landsting op på denne måde og med et folketing valgt efter retningslinier svarende til dem, der nu syntes at kunne blive enighed om, ville nå til en stabil forfatningsændring, der kunne give en rolig og sund udviklingslinje for demokratiet selv under urolige politiske forhold. — Medlem af forfatningskommissionen *Bjerre*, der i det væsentlige kunne tiltræde de af Stensballe fremførte betragtninger, forbeholdt sig sin stilling til flertallets forslag. Hans motivering herfor er omtalt side 135.

Forfatningskommissionens betænkning var ledsaget af en række *bilag*. Indholdet af de første fire, der angik Grønlands statsretlige tilknytning til Danmark, er omtalt nedenfor ved gengivelsen af grundlovens § 1 (side 79). I udførlige responsa behandlede professor Stig Iul problemer i tilknytning til en ændring af tronfølgeoven og professor Max Sørensen de problemer, der knyttede sig til 1920-grundlovens § 18. Fra dansk interparlamentarisk gruppe forelå en skrivelse til statsministeren af 23. september 1952, hvormed gruppens bestyrelse fremsendte en på den interparlamentariske unions nys afholdte kongres i Bern vedtaget resolution angående afgivelse af suverænitæt til mellemfolkelige organer, idet man henstillede at lade spørgsmålet om en nødvendig tilpasning af grundloven til et udvidet internationalt samarbejde indgå i forfatningskommissionens overvejelser. Af professor Alf Ross var udarbejdet memoranda om tokammerssystemets udformning i demokratiske stater og om folkeafstemning, og fra professorerne Poul Andersen og Ross forelå dels en skrivelse om muligheden af at afholde en folkeafstemning om valgretsalderen i forbindelse med en folkeafstemning i henhold til grundlovens § 94, dels en fortegnelse over love fra tidsrummet 1946—50, som ifølge undtagelsen i grundlovsforslaget af 1939 § 60, stk. 6, ikke kunne være undergivet folkeafstemning. Blandt bilagene var desuden: et foredrag af professor Nils Herlitz om den svenske justitieombudsmandsordning m. m., et udarbejdet lovforslag om rigsdagens ombudsmand, henvendelser til forfatningskommissionen fra forskellige landsorganisationer samt en udtalelse om landstingets

afskaffelse og indførelse af en ren etkammerordning af professor Poul Andersen og folketingssekretær Jens Møller med bemærkning af professor Alf Ross.

Det forslag til Danmarks Riges Grundlov, som statsminister *Erik Eriksen* den 4. februar 1953 fremsatte i folketinget, var enslydende med det af *forfatningskommissionens flertal* tiltrådte forslag, og motiverne indeholdt kun en henvisning til dette forslag og dets ledsagende bemærkninger. I sin forelæggelsestale dvælede statsministeren indledningsvis ved den forfatningsmæssige udvikling siden grundlovens givelse og den fremgang både i livsvilkår og kulturel udvikling, der havde fundet sted under den fri forfatning. I sammenligning med junigrundloven og 1915-grundloven, der betegnede store milepæle i folkets historie, karakteriserede statsministeren det foreliggende forslag som en langt mere beskeden vejsten. De foreslåede *ændringer* kunne samles i 4 hovedgrupper: Tronfølgen, Grønlands optagelse som ligeberettiget del af riget, rigsdagens sammensætning og arbejdsform og forholdet til udlandet.

Tronfølgen. Efter den kønnenes ligestilling, der gennem de sidste menneskealder var gennemført på næsten alle områder, havde det været ganske naturligt i forfatningskommissionen at overveje ændrede regler for tronfølgen, således at kønnene også på dette område blev ligestillet. Imidlertid kunne dette spørgsmål ikke alene betragtes ud fra synspunktet om kønnenes ligestilling. Også andre hensyn måtte tages i betragtning, og kommissionens overvejelser var resulteret i et forslag til tronfølgelov, som åbnede mulighed for, at også en kvinde kunne arve tronen, men i visse tilfælde måtte vige for en mand.

Grønland. Alle havde været enige om, at Grønlands optagelse i den danske familie som et helt ligestillet medlem måtte være en konsekvens af de senere års folkelige, økonomiske og sociale udvikling i Grønland. Man havde derfor følt det som en naturlig ting, da de grønlandske tilforordnede i rigsdagens Grønlandsudvalg fremsatte ønske om statsretlig ligestilling med den øvrige del af riget, og statsministeren var ikke blot personlig meget glad for denne ændring, men anså det også for meget glædeligt, at Danmark ved den nye status, som grønlænderne herefter ville få, atter kunne stå som foregangsland.

Rigsdagens sammensætning og arbejdsform. Det var fra alle sider erkendt, at tiden var løbet fra landstinget i dets hidtidige skikkelse; den urimelig høje valgrets alder kunne ikke opretholdes, og valgmåden var ikke egnet til at styrke folkestyrets omdømme i befolkningen. Der kunne anføres mange og gode argumenter både for en deling af rigsdagen i to kamre og for dens virke i een forsamling, men regeringens og kommissionsflertallets standpunkt

havde været, at hvis der ikke var afgørende forskel på de to kamre — en forskel, der gav sig udtryk i forskellig valg måde, valgretsalder, opløselighed m. m. —, og hvis de to kamre ikke fuldtud blev ligestillet, burde man ikke opretholde en tokammerordning. Kommissionen havde ikke i andre lande fundet tokammersystemer, som skønnedes egnede til at blive overført til danske forhold, og da den norske forfatning havde sin særlige historiske begrundelse, havde interessen samlet sig om den finske rigsdagsordning. Man havde dog været betænkelig ved at lade et udvalg svarende til det finske „stora utskottet“ behandle alle lovforslag inden deres første behandling i rigsdagen, da offentligheden derved ville få vanskeligt ved at følge rigsdagens arbejde, og det suspensive veto, der i Finland er tillagt en trediedel af rigsdagens medlemmer, fandt man det ikke ønskeligt at efterligne, fordi lovgivningsarbejdet derved kunne væsentligt forsinkes. Der havde derfor i kommissionen været flertal for en *ren etkammerordning*. Statsministeren gjorde opmærksom på, at diskussionen om et- eller tokammer var begyndt allerede før junigrundlovens tilblivelse, og at tankegangen hos flere af grundlovsfædrene var gennemsyret af en mistillid til almuen, som imidlertid efter historiens vidnesbyrd havde savnet grundlag. „Der gives vist ikke eksempler på overilede eller mindre velovervejede beslutninger i folketinget.“ Statsministeren pegede også på, at der gang på gang havde været forslag fremme om et etkammersystem — at partiet venstre således under forfatningsforhandlingerne i 1939 gik ind for en rigsdag bestående af eet ting —, og tilføjede: „I så godt som alle de år, jeg har haft den ære at være medlem af dette høje ting, har vi rent faktisk haft en etkammerordning.“

Den betydningsfulde opgave, som havde været tiltænkt landstinget: at det skulle hindre et mere tilfældigt folketingsflertal i at gennemføre en lovgivning, som ikke havde fornøden tilslutning i befolkningen, havde landstinget ikke kunnet løse. Kommissionen havde derfor foreslået at åbne adgang til *folkeafstemning* om sådanne omtvistede love, og kommissionsflertallet mente ved de herom optagne regler at have skabt en garanti for, at et tilfældigt rigsdagsflertal ikke kunne vedtage en lov af vidtrækkende betydning imod vælgerens ønske. Man kunne naturligvis ikke vide, hvor ofte der ville blive afholdt folkeafstemning, men statsministeren følte sig overbevist om, at tanken om en sags eventuelle udsendelse til folkeafstemning ville have betydelig forebyggende virkning og således virke som en effektiv beskyttelse for mindretallet, ligesom han var overtydet om, at en sådan ordning var at foretrække for det udsættende veto efter finsk mønster.

Medens kongen hidtil havde sammenkaldt rigsdagen, skulle denne fremtidig træde sammen af sig selv, og inddelingen i rigsdagssamlinger afløstes af „rigsdagsåret“, så at rigsdagen altid

ville kunne træde sammen til møde. Der var i det hele ved forskellige bestemmelser draget omsorg for at udelukke muligheden af en rigsdagsløs periode, i hvilken en regering kunne styre landet ved foreløbige love. Som eksempel på praktiske reformer i *rigsdagens arbejde* nævnte statsministeren bestemmelsen om, at finanslovsforslaget skal fremlægges senest 4 måneder før finansårets begyndelse. Den almindelige debat ved rigsdagsårets begyndelse måtte da føres på grundlag af en redegørelse fra statsministeren for rigets almindelige stilling og de af regeringen påtænkte foranstaltninger. Det havde en overgang været drøftet, om den saglige og tekniske gennemgang af lovforslagene under et etkammer burde finde sted i et lovråd eller lovudvalg, men planerne herom havde vist sig behæftede med adskillige svagheder og ulemper og var blevet opgivet. Derimod havde man indsat en bestemmelse om antagelse af den fornødne juridiske medhjælp til lovenes affattelse.

Parlamentarismens princip, der blev knæsat i 1901, ville nu få grundlovens blå stempel. Statsministeren gennemgik de herom foreslåede bestemmelser og udtalte sin tilfredshed med, at et ministerium, der har fået et mistillidsvotum, ville kunne gøre indstilling til kongen om udskrivelse af nyvalg. „Et tilfældigt flertal kan således ikke styrte et ministerium uden risiko for bagefter at blive stillet til ansvar for sine handlinger hos vælgerne“.

Forholdet til udlandet. De udenrigspolitiske begivenheder var med den anden verdenskrig for alvor blevet aktuelle herhjemme, og det var nu klart, at begivenhederne ude i verden er af den allerstørste og mest direkte betydning ikke alene for regeringen og rigsdagen, men også for den enkelte borger. Som følge heraf havde kommissionen måttet se grundlovens bestemmelser om forholdet udadtil i nyt perspektiv, og dens hovedformål havde været at sikre rigsdagen den størst mulige indflydelse på landets udenrigspolitik. Statsministeren viste, hvorledes rigsdagens og dermed befolkningens indflydelse var blevet udvidet ved den nye formulering i forslaget § 19, stk. 1, og ved grundlovfæstelsen af det udenrigspolitiske nævn. Han gengav også paragraffens stk. 2, idet han gjorde opmærksom på, at hvis Danmarks forpligtelser i henhold til FN-pagten eller andre mellemfolkelige overenskomsters bestemmelser om kollektivt selvforsvar skulle medføre, at vi måtte stille militære styrker til rådighed ved et fredsbrud andetsteds i verden, ville dette kun kunne ske med rigsdagens samtykke. — Statsministeren pegede dernæst på, at der under det stadig mere omfattende samvirke mellem staterne var opstået mellemfolkelige organisationer, som fik tillagt beføjelser, der hidtil havde været dele af de enkelte staters nationale suverænitet, og at det måtte anses for ønskeligt, at der også i Danmark — i lighed med, hvad der var sket ved flere nyere vesteuropæiske for-

fatninger — skabtes mulighed for at gå ind i et sådant videregående mellemfolkeligt samarbejde, uden at der hertil skulle kræves grundlovsændring. Men da afgivelse af suverænitet er en meget alvorlig sag, havde der i kommissionen været enighed om at fastsætte de strenge betingelser for gennemførelsen af en sådan beslutning, som var optaget i forslaget § 20, stk. 2.

Hvad *de borgerlige frihedsrettigheder* angår, nævnte statsministeren de udvidelser, der var sket til sikring af den personlige frihed, til befæstelse af ejendomsretten og til betryggelse af arbejdsmuligheden. Som en meget vigtig nydannelse fremhævede han bestemmelsen om et tilsyn med statens civile og militære forvaltning gennem et af rigsdagen valgt organ (*rigsdagens ombudsmand*). På baggrund af den stedfundne stærke udvidelse af administrationens beføjelser havde der været enighed om det ønskelige i at styrke borgernes stilling overfor administrationen, og det ville fremtidig ikke blive nødvendigt for borgerne i alle sager mod det offentlige at gå domstolsvejen, som kunne være både bekostelig og besværlig. Også gennem muligheden for oprettelse af *forvaltningsdomstole* søgte man at gøre adgangen til prøvelse af administrationens afgørelser lettere for den enkelte borger.

Statsministeren udtalte sluttelig sin store glæde over, at samtlige landets demokratiske partier havde kunnet give grundlovsforslaget deres helhjertede tilslutning. Forslaget fremtrådte som et kompromis, men en gennemgang ville sikkert gøre det klart, at det indeholdt meget væsentlige forbedringer. Om *navnet* på den fremtidige lovgivende forsamling var det ikke lykkedes at opnå enighed i forfatningskommissionen, som havde henvist spørgsmålet til afgørelse i rigsdagen. Det var statsministerens håb, at det ville lykkes at finde et navn, som på een gang havde god klang og rod i vor historie og parlamentariske tradition.

Grundlovsforslaget undergik i folketinget en halv snes *ændringer*, hvoraf adskillige blot tog sigte på tydeliggørelse af lovteksten. De væsentligste ændringer angik rigsdagens fremtidige benævnelse, rigsrettens sammensætning og adgang til at indbringe forvaltningsdomstoles afgørelser om øvrighedsmyndighedens grænser for højesteret. Blandt de i landstinget foretagne 9 ændringer var de betydningsfuldeste: indsættelse af en bestemmelse, hvorefter to femtedele af folketingets medlemmer som regel kan begære, at 3. behandling tidligst finder sted 12 søgnedage efter et forslags vedtagelse ved 2. behandling, tilvejebringelse af hjemmel for en folketingsbeslutning om, at et forslag, der er begæret underkastet folkeafstemning, skal bortfalde, og udeladelse af paragraffen om juridisk bistand.

I nedenstående gengivelse af *den nye grundlovs bestemmelser* er ved de pågældende paragraffer anført et referat af de bemærkninger, hvormed afvigelser fra tilsvarende bestemmelser i grundloven af 5. juni 1915 med ændringer af 10. september 1920 (i det følgende citeret som grdl. 1920) måtte være *motiveret*. Medens det af regeringen fremsatte forslag, som alt berørt, blot henviste til de i forfatningskommissionens betænkning anførte motiver, lod folketingets udvalg disse motiver, som udvalget havde været enigt om at tilslutte sig, aftrykke i sin betænkning. Ved de enkelte paragraffer er desuden nævnt de *ændringer*, som blev vedtaget, og de *ændringsforslag*, der blev forkastet under sagens behandling i rigsdagen, ligesom der er gjort opmærksom på *kommenterende udtalelser* fra udvalgenes betænkninger og tingenes forhandlinger.

Kapitel I.

§ 1. Denne grundlov gælder for alle dele af Danmarks Rige.

Paragraffen er ny og giver udtryk for forandringen af *Grønlands* stilling fra koloni til integrerende del af riget. Det blev under forhandlinger i rigsdagens Grønlandsudvalg i marts 1952 af det grønlandske landsråds to tilforordnede, seminarieforsøger *Augo Lynge* og efterskoleforstander *Frederik Nielsen*, tilkendegivet, at der i Grønland var sket en sådan udvikling, at det var et almindeligt ønske i det grønlandske landsråd, at Grønland blev nærmere knyttet til Danmark ved bestemmelser i grundloven om, at Grønland ikke længer er en dansk koloni, men en *integrerende del af det danske rige*, og at den grønlandske befolkning efter de nærmere bestemmelser, der fastsættes i valgloven, er *repræsenteret på rigsdagen* på lige fod med befolkningen i den øvrige del af riget. Efter at have indhentet et responsum fra professorerne Poul Andersen og Alf Ross om, hvorledes de i dette øjemed fornødne grundlovsbestemmelser kunne affattes — et responsum, der også angik *Færøernes* statsretlige stilling og i så henseende erklærede en grundlovsbestemmelse som følge af loven om Færøernes hjemmestyre for upåkrævet —, og efter at sagen havde været behandlet i vedkommende underudvalg af forfatningskommissionen, bemyndigede statsministeren landshøvdingen til at forhandle med landsrådet om Grønlands fremtidige statsretlige stilling og den grønlandske repræsentation i rigsdagen. I et møde den 9. september 1952 vedtog landsrådet enstemmigt at give til-

slutning til de herom af regeringen og kommissionen foreslåede bestemmelser.

§ 2. Regeringsformen er indskrænket-monarkisk. Kongemagten nedarves til mænd og kvinder efter de i tronfølgeoven af 27. marts 1953 fastsatte regler.

Paragraffens 2. punktum fastslår, at kongemagten nedarves til mænd og *kvinder*. Arver en kvinde tronen, har hun derfor samme retsstilling som kongen i grundloven og lovgivningen iøvrigt. Som følge heraf omfatter udtrykket „kongen“ overalt også en regerende dronning. Der henvises iøvrigt til side 123 og til gengivelsen af tronfølgeoven side 157 f.

§ 3. Den lovgivende magt er hos kongen og folketinget i forening. Den udøvende magt er hos kongen. Den dømmende magt er hos domstolene.

Et flertal på 11 af folketingsudvalgets 21 medlemmer stillede ændringsforslag om overalt i grundloven at erstatte „rigsdagen“ med „folketinget“ som *folkerepræsentationens benævnelse*, og dette ændringsforslag blev ved 2. behandling vedtaget af folketinget ved navneopråb med 85 stemmer mod 45 (1 medlem svarede: stemmer ikke, og 20 var fraværende). 15 af landstingsudvalgets 21 medlemmer foreslog imidlertid at genindsætte navnet „rigsdagen“, og landstinget sluttede sig med 40 stemmer mod 21 (2 stemte hverken for eller imod) til denne indstilling. Men ved sagens „eneste“ behandling fastholdt folketinget med 111 stemmer mod 22 (1 medlem undlod at stemme) sit standpunkt — denne gang efter indstilling af udvalget undtagen dets 4 konservative medlemmer. Efter forslagets fornyede oversendelse til landstinget gjorde de 3 konservative i dettes udvalg ganske vist et nyt forsøg på at bevare rigsdagsnavnet som det, der havde mere end 100 års hævd som generalnavn for den lovgivende forsamling, idet mindretallet tillagde det i navnet indeholdte symbol en væsentlig betydning, men ved afstemningen forkastedes ændringsforslaget herom med 46 stemmer mod 12 (8 stemte hverken for eller imod).

En udtalelse af folketingsmand *P. M. Dam* om hans stilling til § 3 er gengivet side 125.

§ 4 (= grdl. 1920 § 3). Den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke og understøttes som sådan af staten.

Ved 2. behandling i folketinget stillede *Aksel Larsen* (DK) et ændringsforslag om i kapitel I at indføje en *ny paragraf* efter § 1. Han ønskede herved straks at fastslå, at „enhver har krav på de rettigheder og friheder, der nævnes i denne grundlov, uden forskelsbehandling af nogen art på grund af race, farve, køn, sprog, religion, politisk eller anden anskuelse, national eller social opfattelse, formueforhold, fødsel eller anden samfundsmæssig stilling“. Ændringsforslaget forkastedes med 115 stemmer mod 7.

Kapitel II.

§ 5 (bortset fra navnet på folkerepresentationen = grdl. 1920 § 4). Kongen kan ikke uden folketingets samtykke være regent i andre lande.

§ 6 (= grdl. 1920 § 5). Kongen skal høre til den evangelisk-lutherske kirke.

§ 7. Kongen er myndig, når han har fyldt sit 18. år. Det samme gælder tronfølgeren.

Ifølge grdl. 1920 § 6 gjaldt den særlige, fra almindelige civilretlige regler afvigende myndighedsalder for kongen og „de kongelige prinser“. Man har dog ikke for de sidstes vedkommende fundet tilstrækkelig grund til at gøre så omfattende en afvigelse. Den lavere myndighedsalder er nu indskrænket til alene at gælde tronfølgeren, for hvem det særlige hensyn gør sig gældende, at det er ønskeligt, at han på et tidligt tidspunkt kan tage sæde i statsrådet.

§ 8 (bortset fra navnet „folketinget“ i stedet for „rigsdagen“ og en ubetydelig sproglig ændring = grdl. 1920 § 7). Forinden kongen tiltræder regeringen, afgiver han skriftligt i statsrådet en højtidelig forsikring om ubrødeligt at ville holde grundloven. Af forsikringsakten udstedes tvende ligelydende originaler, af hvilke den ene overgives folketinget for at opbevares i sammes arkiv, den anden nedlægges i rigsarkivet. Kan kongen som følge af fraværelse eller af andre grunde ikke umiddelbart ved tronskiftet afgive denne forsikring, føres regeringen, indtil dette sker, af statsrådet, medmindre anderledes ved lov bestemmes. Har kongen allerede som tronfølger afgivet denne forsikring, tiltræder han umiddelbart ved tronskiftet regeringen.

§ 9 (= grdl. 1920 § 8 bortset fra, at udtrykket „den forenede rigsdag“ er erstattet med „folketinget“). Bestemmelser

angående regeringens førelse i tilfælde af kongens umyndighed, sygdom eller fraværelse fastsættes ved lov. Er der ved tronledighed ingen tronfølger, vælger folketinget en konge og fastsætter den fremtidige arvefølge.

§ 10 (= grdl. 1920 § 9).

Stk. 1. Statens ydelse til kongen bestemmes for hans regeringstid ved lov. Ved denne fastsættes tillige, hvilke slotte og andre statsejendele der skal overlades kongen til brug.

Stk. 2. Statsydelsen kan ikke behæftes med gæld.

§ 11 (svarer til grdl. 1920 § 10). For medlemmer af det kongelige hus kan der bestemmes årlige ved lov. Årpenge kan ikke uden folketingets samtykke nydes udenfor riget.

K a p i t e l I I I.

§ 12 (= grdl. 1920 § 11, bortset fra at dennes to sidste ord „sine ministre“ er erstattet med „ministrene“). Kongen har med de i denne grundlov fastsatte indskrænkninger den højeste myndighed over alle rigets anliggender og udøver den gennem ministrene.

§ 13 (= grdl. 1920 § 12). Kongen er ansvarsfri; hans person er fredhellig. Ministrene er ansvarlige for regeringens førelse; deres ansvarlighed bestemmes nærmere ved lov.

§ 14. Kongen udnævner og afskediger statsministeren og de øvrige ministre. Han bestemmer deres antal og forretningernes fordeling imellem dem. Kongens underskrift under de lovgivningen og regeringen vedkommende beslutninger giver disse gyldighed, når den er ledsaget af en eller flere ministres underskrift. Enhver minister, som har underskrevet, er ansvarlig for beslutningen.

I slutningen af 1. punktum er ordene „sine ministre“ i 1920-grdls. § 13 ombyttet med „statsministeren og de øvrige ministre“. Under hensyn til statsministerens ledende stilling er det blevet anset for ønskeligt, at udnævnelsen af en statsminister udtrykkeligt nævnes. I grdl. 1920 § 16 forudsættes udnævnelsen af en statsminister.

§ 15.

Stk. 1. Ingen minister kan forblive i sit embede, efter at folketinget har udtalt sin mistillid til ham.

Stk. 2. Udtaler folketinget sin mistillid til statsministeren, skal denne begære ministeriets afsked, medmindre nyvalg udskrives. Et ministerium, som har fået et mistillidsvotum, eller som har begæret sin afsked, fungerer, indtil et nyt ministerium er udnævnt. Fungerende ministre kan i deres embede kun foretage sig, hvad der er fornødent til embedsforretningernes uforstyrrede førelse.

Ved denne paragraf, der er ny, grundlovfæstes *det parlamentariske princip*, hvorefter såvel den enkelte minister som det samlede ministerium skal vige for et af folketinget vedtaget mistillidsvotum (stk. 1 og stk. 2, pkt. 1). Ved stk. 2, pkt. 2, sikres udtrykkeligt, at der til enhver tid findes et ministerium. Hertil slutter sig bestemmelsen i sidste punktum, der begrænser fungerende ministres beføjelser.

Landstinget foretog en *ændring* i slutningen af stk. 2, pkt. 2, hvorved bestemmelsen bragtes i overensstemmelse med ordvalget i § 14.

Aksel Larsen anså ikke parlamentarismen for sikret ved de i § 15 optagne bestemmelser. Efter hans opfattelse burde ethvert nyudnævnt ministerium snarest fremstille sig for folketinget og ved statsministeren afgive en redegørelse for sin politik og de af regeringen påtænkte foranstaltninger, hvorefter der skulle finde en almindelig politisk forhandling sted. Såfremt folketinget herunder udtalte sin mistillid til regeringen, skulle ministeriet straks begære sin afsked, altså ikke have ret til eventuelt at udskrive nyvalg. Et ændringsforslag om en tilføjelse til paragraffen af dette indhold forkastedes med 120 stemmer mod 7. — *Aksel Larsen* fandt det endvidere nødvendigt for det tilfælde, at regeringen udskrev nyvalg, efter at folketinget iøvrigt havde udtalt mistillid til statsministeren, at fastsætte en frist på højst 30 dage, indenfor hvilken nyvalg skulle afholdes. Forkastet med samme stemmetal.

§ 16 (= grdl. 1920 § 14). Ministrene kan af kongen eller folketinget tiltales for deres embedsførelse. Rigsretten påkender de mod ministrene for deres embedsførelse anlagte sager.

§ 17 (stk. 1 svarer til grdl. 1920 § 15; stk. 2 er overført fra sammes § 16).

Stk. 1. Ministrene i forening udgør statsrådet, hvori tronfølgeren, når han er myndig, tager sæde. Kongen fører forsædet undtagen i det i § 8 nævnte tilfælde og i de tilfælde, hvor lovgivningsmagten i henhold til bestemmelsen i § 9 måtte have tillagt statsrådet myndighed til at føre regeringen.

Stk. 2. I statsrådet forhandles alle love og vigtige regeringsforanstaltninger.

§ 18. Er kongen forhindret i at holde statsråd, kan han lade sagen forhandle i et ministerråd. Dette består af samtlige ministre under forsæde af statsministeren. Enhver minister skal da afgive sit votum til protokollen, og beslutning tages efter stemmeflerhed. Statsministeren forelægger den over forhandlingerne førte, af de tilstedeværende ministre underskrevne protokol for kongen, der bestemmer, om han umiddelbart vil bifalde ministerrådets indstilling eller lade sig sagen foredrage i statsrådet.

Paragraffen adskiller sig fra grdl. 1920 § 16 dels ved, at dennes 1. punktum er udeladt (henflyttet til § 17), dels ved, at ordene „i enkelte tilfælde“ i § 16, pkt. 2, er udeladt, og at udtrykket „den, som kongen har udnævnt til statsminister,“ som følge af den i § 14 foretagne ændring har kunnet erstattes med „statsministeren“.

§ 19.

Stk. 1. Kongen handler på rigets vegne i mellemfolkelige anliggender. Uden folketingets samtykke kan han dog ikke foretage nogen handling, der forøger eller indskrænker rigets område, eller indgå nogen forpligtelse, til hvis opfyldelse folketingets medvirken er nødvendig, eller som iøvrigt er af større betydning. Ejheller kan kongen uden folketingets samtykke opsige nogen mellemfolkelig overenskomst, som er indgået med folketingets samtykke.

Stk. 2. Bortset fra forsvar mod væbnet angreb på riget eller danske styrker kan kongen ikke uden folketingets samtykke anvende militære magtmidler mod nogen fremmed stat. Foranstaltninger, som kongen måtte træffe i medfør af denne bestemmelse, skal straks forelægges folketinget. Er folketinget ikke samlet, skal det uopholdeligt sammenkaldes til møde.

Stk. 3. Folketinget vælger af sin midte et udenrigspolitisk nævn, med hvilket regeringen rådfører sig forud for enhver beslutning af større udenrigspolitisk rækkevidde. Nærmere regler om det udenrigspolitiske nævn fastsættes ved lov.

§ 18 i grdl. 1920 havde følgende ordlyd: „Kongen kan ikke uden rigsdagens samtykke erklære krig eller slutte fred, indgå eller ophæve forbund eller handelstraktater, afstå nogen del af landet eller indgå nogen forpligtelse, som forandrer de bestående statsretlige forhold.“ Den nye formulering, der bygger på et responsum af professor Max Sørensen, er i overensstemmelse med nyere folkeretlig og statsretlig tankegang, søger tillige at fjerne fortolkningstvivil, hvortil den tidligere affattelse havde givet anledning, og at bringe gældende praksis til udtryk i lovteksten. Motiverne peger på det ønskelige i, at folketingets medvirken ved internationale forhandlinger eller ved udarbejdelsen af forhandlingsdelegationers instrukser sikres således fra de første stadier, at folketinget ikke stilles overfor en fuldbyrdet kendsgerning, når forhandlingernes resultat foreligger, og at det derfor må kræves, at folketinget *holdes orienteret* om forhandlingernes forløb i alle sager, der kræver dets medvirken med hensyn til lovgivnings- eller bevillingsspørgsmål. — *Stk. 1*, pkt. 1, hvor kongens beføjelser nu er positivt angivet, er ikke til hinder for, at rigsdagsvalgte repræsentanter deltager i internationale organer med rådgivende funktioner. Når der i pkt. 2 tales om handlinger, der forøger eller indskrænker rigets område, dækker affattelsen *alle dele* af rigets territorium og omfatter nu altså også *landerhvervelser*. Udtrykket i § 18 „indgå eller ophæve forbund eller handelstraktater“, der allerede i 1920 var mindre hensigtsmæssigt, er erstattet med en mere almindelig bestemmelse om folketingets medvirken til indgåelse af traktater. Sætningen „til hvis opfyldelse folketingets medvirken er nødvendig“ gør det ikke påkrævet, at alle mellemfolkelige overenskomster, som indebærer afholdelse af udgifter, skal forelægges selve folketinget; det vil være tilstrækkeligt, at de, forsåvidt de iøvrigt er af mindre væsentlig betydning, tiltrædes af *finansudvalget*, inden udgiften kan afholdes. Udtrykket „forpligtelse . . . , som iøvrigt er af større betydning“, giver mulighed for et *skøn* over forpligtelsens betydning og dermed for ændring af praksis i det omfang, udviklingen måtte gøre dette ønskeligt. — *Stk. 2*. Efter at Danmark gennem internationale aftaler har afstået fra krig som middel for sin udenrigspolitik, kan anvendelse af militære magtmidler mod andre stater kun forekomme som *forsvar* mod angreb eller som deltagelse i *sanktioner* i overensstemmelse med FN-pagten. Da forsvar mod angreb efter sagens natur ikke kan afvente rigsdagens samtykke, skal kongen (regeringen) i så fald på egen hånd kunne træffe bestemmelse om an-

vendelse af militære magtmidler, men kun til imødegåelse af det konkrete angreb. Ordet „riget“ omfatter hele det danske territorium, og ved „angreb på riget“ sigtes kun til angreb på dette territorium, altså ikke til angreb på fremmed territorium, uanset at det kan imødegås efter FN-pagtens bestemmelser om kollektivt selvforsvar. Ved ordene „danske styrker“ er tænkt på selvstændige danske militærenheder, hvadenten de måtte være under dansk eller international kommando. Kun de frivillige korps, der er *underlagt forsvarsmagten*, vil falde ind under bestemmelsen i stk. 2. — Ved *stk. 3* grundlovfæstes *det udenrigspolitiske nævn*, og formuleringen betyder en styrkelse af rigsdagens indflydelse ved påbudet om, at regeringen skal rådføre sig med nævnet om „enhver beslutning af større udenrigspolitisk rækkevidde“.

Landstingets udvalg gav i sin betænkning tilslutning til følgende udtalelse, som *udenrigsministeren* under et samråd havde fremsat vedrørende forståelsen af § 19, stk. 2: „Det følger af forholdsvis natur, at der ikke ved den pågældende bestemmelse sker nogen ærdring i den adgang, danske myndigheder har, til om fornødent med magt at skride ind overfor forsætlige krænkelse af gældende bestemmelser om adgang til dansk territorium.“

Aksel Larsen fandt det meget betænkeligt, at placering af danske styrker i udlandet under fremmed kommando eventuelt skulle kunne give regeringen fuldmagt til uden at spørge folketinget at bringe Danmark i krig. Han stillede derfor ændringsforslag om at udelade ordene „eller danske styrker“ af *stk. 2*. Endvidere var han imod at grundlovfæste det udenrigspolitiske nævn, da dette formentlig ville betyde, at vigtige udenrigspolitiske drøftelser og afgørelser i endnu højere grad end hidtil blev henlagt til nævnet, hvorved folketingets indflydelse på udenrigspolitikken ville blive yderligere formindsket. Begge ændringsforslag forkastedes med 120 stemmer mod 7.

§ 20.

Stk. 1. Beføjelser, som efter denne grundlov tilkommer rigets myndigheder, kan ved lov i nærmere bestemt omfang overlades til mellemfolkelige myndigheder, der er oprettet ved gensidig overenskomst med andre stater til fremme af mellemfolkelig retsorden og samarbejde.

Stk. 2. Til vedtagelse af lovforslag herom kræves et flertal på fem sjettedele af folketingets medlemmer. Opnås et sådant flertal ikke, men dog det til vedtagelse af almindelige lovforslag nødvendige flertal, og opretholder regeringen forslaget, fore-

lægges det folketingsvælgerne til godkendelse eller forkastelse efter de for folkeafstemninger i § 42 fastsatte regler.

Som omtalt i gengivelsen af statsministerens fremsættelsestale har de senere års udvikling i retning af større mellemfolkeligt samarbejde ført til, at internationale organisationer har fået tillagt beføjelser, der hidtil havde været dele af de enkelte staters *suverænitet*, og at der i nyere vesteuropæiske forfatninger er skabt mulighed for at tiltræde sådanne organisationer uden særlig forfatningsændring. Tidligere er også nævnt den interparlamentariske unions resolution om betydningen af at fremme oprettelsen af fælles autoriteter af denne art og den på dette grundlag skete henstilling fra den danske interparlamentariske gruppe om at lade spørgsmålet om en nødvendig tilpasning af grundloven til et udvidet internationalt samarbejde indgå i forfatningskommissionens overvejelser. — I *stk. 1* af § 20, som er ny, er der åbnet adgang til at afgive beføjelser, som efter grundloven tilkommer rigets myndigheder, til mellemfolkelige organisationer. Ved „rigets myndigheder“ forstås såvel den lovgivende som den udøvende og dømmende myndighed. Suverænitetsafgivelse kan imidlertid kun ske „i nærmere bestemt omfang“ og kun til „mellemfolkelige myndigheder, der er oprettet ved gensidig overenskomst med andre stater til fremme af mellemfolkelig retsorden og samarbejde.“ — *Stk. 2*. For at sikre, at der i befolkningen findes overvejende tilslutning til suverænitetsafgivelse, er det i *stk. 2* bestemt, at der til beslutning herom kræves *enten*, at det pågældende lovforslag vedtages med et flertal på fem sjettedele af folketingets medlemmer (pkt. 1), *eller* at forslaget, såfremt det vedtages med et mindre flertal end fem sjettedele og regeringen opretholder forslaget, ikke forkastes ved en folkeafstemning efter reglerne i § 42 (pkt. 2). — Motiverne indeholdt yderligere en bemærkning om, at hvis en tidligere afgivet suverænitetsbeføjelse måtte ønskes *taget tilbage*, ville et lovforslag herom kunne vedtages efter den almindelige regel ved simpelt flertal.

Aksel Larsen, som principielt var modstander af en grundlovsparagraf, der skabte mulighed for at overlade repræsentanter for en fremmed magt den indenrigske myndighed i Danmark, og som i folketingsudvalgets betænkning henviste til, at demokratiske rettigheder efter de i besættelsestiden indvundne erfaringer kun er lidet værd i et land, hvor folket ikke selv er herre over sin skæbne, stillede ved 2. behandling i folketinget 2 ændringsforslag vedrørende § 20. Det ene gik ud på at slette *stk. 2*, pkt. 2, thi efter denne bestemmelse ville der være mulighed for at gennemføre suverænitetsafgivelse støttet på et ringe rigsdagsflertal og på et absolut mindretal i befolkningen (jfr. 30 pct.-reglen i § 42,

stk. 5). Det andet, der var knyttet til forslaget ikrafttrædelsesbestemmelse, tog sigte på at få „den paragraf, som er mere afgørende og mere skæbnesvanger end alle de andre ændringsforslag til grundloven“, lagt ud til folkets afgørelse, idet § 20 herefter skulle udgå, medmindre den godkendes af folketingsvælgerne ved en folkeafstemning, der udviste et flertal af de afgivne stemmer for paragraffen. Fra *Oluf Pedersen* (DR) forelå et tredje ændringsforslag angående § 20. Det modificerede bestemmelsen i stk. 2, pkt. 2, ved en tilføjelse om, at det pågældende lovforslag dog skulle bortfalde, hvis ved folkeafstemningen flere stemte imod end for det; her, hvor det drejede sig om en i grundloven direkte fastsat folkeafstemning, burde det være „en reel og ærlig afstemning“, hvor tilhængere og modstandere af suverænitetsafgivelsen stilledes lige. Aksel Larsens to ændringsforslag forkastedes med 120 stemmer mod 7, Oluf Pedersens med 115 stemmer mod 9. Efter at § 20 var vedtaget med 118 stemmer mod 7 (1 stemte ikke), stillede Aksel Larsen til 3. behandling ændringsforslag om, at den der omhandlede folkeafstemning skulle foregå — ikke efter reglerne i § 42, men efter reglerne om folkeafstemning ved grundlovsforandringer, så at suverænitetsafgivelse var betinget af tilslutning fra mindst 40 pct. af samtlige vælgere. Dette ændringsforslag forkastedes med 129 stemmer mod 7 (1 undlod at stemme). Under behandlingen i landstinget genoptog *Chr. Nielsen* (DK) ændringsforslaget om at lade § 20 udgå, medmindre paragraffen ved særlig folkeafstemning godkendes med et flertal af folketingsvælgernes stemmer (forkastet 67—1), og ved „eneste“ behandling i folketinget blev det stillet påny af Aksel Larsen og endnu en gang forkastet (127—7).

§ 21 (indholdsmæssigt = grdl. 1920 § 23). Kongen kan for folketinget lade fremsætte forslag til love og andre beslutninger.

§ 22. Et af folketinget vedtaget lovforslag får lovskraft, når det senest 30 dage efter den endelige vedtagelse stadfæstes af kongen. Kongen befaler lovens kundgørelse og drager omsorg for dens fuldbyrdelse.

Afskaffelsen af begrebet „rigsdagssamling“ har gjort det nødvendigt at ændre den hidtidige tidsfrist for kongens stadfæstelse af vedtagne lovforslag („inden næste rigsdagssamling“). Man har ikke fundet det rimeligt at sætte tidsfristen til rigsdagsårets udgang, men har ment at burde fastsætte en frist af bestemt længde. Folketingsudvalgets ordfører udtalte, at det måske kunne have været praktisk at gøre fristen noget længere, og gik ud fra, at den i tilfælde af en folkeafstemning i medfør af § 42 „først kan regnes fra den dag, da folkeafstemningen har fundet

sted“. I formel henseende afviger paragraffen fra grdl. 1920 § 24 ved en mere sluttet form.

§ 23. I særdeles påtrængende tilfælde kan kongen, når folketinget ikke kan samles, udstede foreløbige love, der dog ikke må stride mod grundloven og altid straks efter folketingets sammentræden skal forelægges dette til godkendelse eller forkastelse.

Forfatningskommissionen overvejede, om det under hensyn til gennemførelsen af princippet om rigsdagens permanente eksistens og afskaffelsen af begrebet „rigsdagssamling“ overhovedet kunne anses for påkrævet at opretholde en hjemmel for kongen til at udstede *foreløbige love*. I betragtning af, at der også under den foreslåede nyordning ville kunne forekomme enkelte situationer, i hvilke det faktisk ikke vil være muligt at sammenkalde rigsdagen (i et kortere tidsrum efter nyvalg og under ganske ekstraordinære forhold), fandt man det rigtigt at opretholde en sådan hjemmel, dog begrænset til tilfælde, i hvilke rigsdagen (folketinget) ikke kan samles. Med udtrykket: forelægges „til godkendelse eller forkastelse“, der erstatter bestemmelsen i grdl. 1920 § 25 om, at loven bortfalder, hvis den ikke bekræftes af rigsdagen, har man villet tilkendegive, at den foreløbige lov gælder, indtil den måtte blive forkastet.

§ 24 (= grdl. 1920 § 26). Kongen kan benåde og give amnesti. Ministrene kan han kun med folketingets samtykke benåde for de dem af rigsretten idømte straffe.

§ 25 (= grdl. 1920 § 27). Kongen meddeler dels umiddelbart, dels gennem vedkommende regeringsmyndigheder sådanne bevillinger og undtagelser fra lovene, som enten ifølge de før 5. juni 1849 gældende regler er i brug, eller hvortil hjemmel indeholdes i en siden den tid udgiven lov.

§ 26 (= grdl. 1920 § 28). Kongen har ret til at lade slå mønt i henhold til loven.

§ 27.

Stk. 1. Regler om ansættelse af tjenestemænd fastsættes ved lov. Ingen kan ansættes som tjenestemand uden at have indfødsret. Tjenestemænd, som udnævnes af kongen, afgiver en højtidelig forsikring om at ville holde grundloven.

Stk. 2. Om afskedigelse, forflyttelse og pensionering af tjenestemænd fastsættes regler ved lov, jfr. dog herved § 64.

Stk. 3. Uden deres samtykke kan de af kongen udnævnte tjenestemænd kun forflyttes, når de ikke derved lider tab i de med tjenestemandsstillingen forbundne indtægter og der gives dem valget mellem sådan forflyttelse og afsked med pension efter de almindelige regler.

Paragraffen afviger på flere punkter fra grdl. 1920 § 17. Af afvigelserne fremhæves: 1. Bestemmelsen i nævnte § 17, stk. 1, pkt. 1: „kongen besætter alle embeder i samme omfang som hidtil“, er udeladt som værende uden væsentlig betydning, da bestemmelsen ifølge stk. 1, pkt. 2, kunne ændres ved lov. 2. Dansk indfødsret er fremtidig i alle tilfælde en grundlovmæssig betingelse for ansættelse i en tjenestemandsstilling, uanset om ansættelsesmyndigheden tilkommer kongen, en minister eller andre. 3. I stk. 2 er nu givet en almindelig bestemmelse om, at der angående afskedigelse, pensionering og tillige forflyttelse af tjenestemænd fastsættes regler ved lov (jfr. stk. 1, pkt. 1, om ansættelse). Herefter har man anset det for uforholdsmæssigt i stk. 3 positivt at fastslå retten til at forflytte tjenestemænd og har kunnet nøjes med der at opstille de hidtidige *begrænsninger* vedrørende forflyttelse af de af kongen udnævnte tjenestemænd. Desuden har man kunnet lade § 17, stk. 4, udgå. — Det bemærkes, at stk. 3 nu som før kun gælder om de af kongen ansatte tjenestemænd. Andre tjenestemænd indtager imidlertid efter den almindeligt antagne fortolkning af tjenestemandslovens § 4 en i det væsentlige tilsvarende retsstilling med hensyn til forflyttelse.

I et underændringsforslag til et af folketingsudvalgets flertal stillet ændringsforslag vedrørende redaktionen af stk. 3 foreslog *Aksel Larsen* at fjerne ordene „de af kongen udnævnte“ for derved at stille alle tjenestemænd lige med hensyn til deres grundlovssikrede rettigheder. Underændringsforslaget blev forkastet med 119 stemmer mod 7.

K a p i t e l I V.

§ 28. Folketinget udgør een forsamling bestående af højst 179 medlemmer, hvoraf 2 medlemmer vælges på Færøerne og 2 i Grønland.

Bemærkningerne til § 28 indeholder en kort begrundelse for *indførelse af etkammerssystemet*: Efter at der under forhandlingerne i forfatningskommissionen var opnået enighed om, at den nye forfatning burde hvile på princippet: eet vælgerkorps — een valgdag, drøftede man indgående, om den således på een dag valgte forsamling ligesom i Norge skulle dele sig i to forsamlinger.

Da disse imidlertid ville få samme politiske sammensætning, ville der ikke i realiteten kunne regnes med nogen forskellig stillingtagen til de foreliggende sager. „Man har derfor besluttet sig for en rigsdag bestående af een forsamling og har taget sit udgangspunkt i den finske forfatning“. Efter denne kan en trediedel af rigsdagens medlemmer forlange, at et vedtaget lovforslag skal bero, indtil forslaget påny er vedtaget af den efter det førstkommande almindelige valg sammentrædende rigsdag. En sådan regel havde man dog ikke fundet det hensigtsmæssigt at optage i grundloven, men foreslog i stedet til sikring af mindretallets stilling at indføre adgang for en trediedel af rigsdagens medlemmer til at forlange et vedtaget lovforslag udsendt til folkeafstemning. Ud fra den opfattelse, at der kunne være trang til at lade et lovforslag underkaste en særlig „lovteknisk behandling“, efter at vedkommende udvalg havde afgivet betænkning, men inden forslaget kom til anden behandling, havde man dernæst drøftet spørgsmålet om at skabe et særligt organ til at foretage en behandling af de lovforslag, der blev resultatet af de nedsatte udvalgs arbejde. Om det på denne baggrund stillede forslag henvises til det side 108 anførte. — Forfatningskommissionens flertal tog afstand fra den af landstingsmand *Stensballe* skitserede rigsdagsordning, hvorefter landstingets medlemmer skulle vælges på 8 år i 8 landstingskredse af valgmandsforsamlinger, bestående af kommunalbestyrelsesmedlemmer i forbindelse med andre af de kommunale vælgere valgte valgmand, og hvorefter landstinget skulle være uopløseligt. Flertallet anførte heroverfor, at et landsting valgt på så langt åremål og i otte kredse ville „forhindre en forholdsmæssig repræsentation og efter al sandsynlighed medføre et politisk modsætningsforhold mellem de to ting, med deraf følgende politiske kampe.“ Hertil føjede flertallet, at et ensidigt af kommunalmænd valgt landsting, for hvilket der under tidligere forhold havde kunnet fremføres argumenter, mere og mere syntes at miste sin berettigelse, „idet udviklingen har medført, at der altid i folketinget indenfor alle partier findes et stort antal indsigtfulde kommunalmænd“. Hvad *antallet af medlemmer* i den fremtidige rigsdag angår, mente forfatningskommissionen, at det under hensyn til den i de senere år skete forøgelse af rigsdagens arbejdsstof ikke ville være sagligt forsvarligt at nedsætte det samlede antal rigsdagsmedlemmer fra 227 til mindre end 179.

Hans Conrad Koejoed (V) stillede ved 2. behandling i folketinget et ændringsforslag, der satte rigsdagens *medlemstal* til „højest 209 og mindst 179“. Han fandt det højest upraktisk i grundloven snævert at begrænse medlemstallet til, hvad man i øjeblikket anså for påkrævet, men hovedbegrundelsen for ændringsforslaget var en ængstelse for, at valgmåden til folketinget

ikke ville sikre rigsdagen den ønskelige alsidige sagkundskab på det erhvervsmæssige og det administrative område. Hvis rigsdagen før eller senere måtte erkende, at dette var blevet resultatet, ville der ved ændringsforslaget være skabt mulighed for uden igangsættelse af det store apparat, som en grundlovsændring er, at rette derpå ved at lade en mindre del af rigsdagens medlemmer vælge under andre former. Ændringsforslaget forkastedes med 116 stemmer mod 4 (5 medlemmer stemte hverken for eller imod).

Et mindretal i *landstingets* udvalg (*venstres* medlemmer) udtalte i betænkningen: „Mindretallet er principielt tilhænger af en forfatning, der bygger på tokammersystemet i moderniseret form med en nedsættelse af valgretsalderen og en ændring af valgmåden til landstinget samt forebyggelse af konfliktmuligheder mellem de to ting. Stillet overfor det foreliggende grundlovsforslag, der er sikret flertal i begge rigsdagens ting gennem forudgående aftaler, har mindretallet ment at måtte søge dette udformet på en måde, som giver rimelig sikkerhed for, at forhastede beslutninger ikke gennemføres med ringe majoritet.“ Mindretallet henviste til, at man i udvalget havde drøftet muligheden af at skabe en sådan nødtørfvig sikring gennem en ændring, hvorefter en trediedel af rigsdagens medlemmer efter et forslags endelige vedtagelse skulle kunne kræve, at forslaget først blev indstillet til kongelig stadfæstelse, når nyvalg til rigsdagen havde fundet sted og forslaget påny var vedtaget af den derefter sammentrædende rigsdag. Som en mulig anden „sikring“ nævntes, at mindretal på 40 pct. skulle kunne kræve en 4. behandling, således at denne tidligst fandt sted et par måneder efter 3. behandling. Men skønt der i udvalget havde været vist interesse for disse forslag, havde de dog ikke kunnet gennemføres. (Se endvidere det ved § 41 anførte). — Et andet mindretal (*det konservative folkepartis* udvalgsmedlemmer) beklagede, at det under forhandlingerne om grundlovsforslaget ikke havde været muligt at nå frem til en tokammerordning i lighed med den, der rummedes i grundlovsforslaget af 1939, og dermed til en dobbeltbehandling af sagerne.

§ 29.

Stk. 1. Valgret til folketinget har enhver, som har dansk indfødsret, fast bopæl i riget og har nået den i stk. 2 omhandlede valgretsalders, medmindre vedkommende er umyndiggjort. Det bestemmes ved lov, i hvilket omfang straf og understøttelse, der i lovgivningen betragtes som fattighjælp, medfører tab af valgret.

Stk. 2. Valgretsaldere er den, som har opnået flertal ved folkeafstemning i overensstemmelse med lov af 25. marts 1953. Ændring af den til enhver tid gældende valgretsalder kan ske ved lov. Et af folketings vedtaget forslag til en sådan lov kan først stadfæstes af kongen, når bestemmelsen om ændring af valgretsaldere i overensstemmelse med § 42, stk. 5, har været undergivet en folkeafstemning, der ikke har medført bestemmelsens bortfald.

Under forhandlingerne i forfatningskommissionen om *valgrets-betingelserne* kunne der ikke opnås enighed om, hvorvidt valgretsaldere ved valg til rigsdagen fremtidig burde være 21 eller 23 år. Man havde herefter besluttet at lade *valgretsaldere afgøre* ved en folkeafstemning og foreslog, at denne folkeafstemning skulle finde sted samtidig med folkeafstemningen om grundlovsforslaget, uanset at vælgerne ved en sådan fremgangsmåde ikke på forhånd kunne vide, om grundlovens bestemmelser på dette punkt i henhold til folkeafstemningens resultat ville føre til en valgretsalder på 21 eller 23 år. Der var enighed om, at de, der på folkeafstemningsdagen var fyldt 21 år, og som iøvrigt opfyldte betingelserne for valget til folketings, skulle have adgang til at deltage i afstemningen om valgretsaldere. Som det vil fremgå af stk. 2, kan ændringer af valgretsaldere fremtidig ske ved almindelig lov, men forslag herom skal dog underkastes folkeafstemning efter de om almindelige lovforslag fastsatte regler (jfr. § 42, stk. 5). — Medens *konkurs* ikke længere skal kunne udelukke fra valget, har man i stk. 1 fastholdt *dansk indfødsret* og *fast bopæl* som valgrets-betingelser, det sidste med den afvigelse, at „fast bopæl i riget“ under hensyn til, at rigsdagsvalg udstrækkes til Grønland, har erstattet „fast bopæl i landet“. *Umyndiggørelse* medfører fremdeles tab af valget, men nævnes ikke længer i forbindelse med en deraf følgende urådighed over sit bo, da sådan urådighed ifølge myndighedsloven altid er knyttet til myndiggørelse. Hvad angår valgretsberøvende virkning af *straf* og af *fattighjælp*, er det overladt til den almindelige lovgivning at fastsætte nærmere regler herom. — Om valgretsaldere til *kommunale råd* og *menighedsråd*, se § 86.

Aksel Larsen anså det for udemokratisk at berøve nogen borger hans valget, fordi han havde modtaget fattighjælp, og foreslog derfor at udelade den pågældende bestemmelse af stk. 1. Ændringsforslaget forkastedes med 120 stemmer mod 7.

§ 30.

Stk. 1. Valgbar til folketings er enhver, som har valget til dette, medmindre vedkommende er straffet for en handling,

der i almindeligt omdømme gør ham uværdig til at være medlem af folketinget.

Stk. 2. Tjenestemænd, som vælges til medlemmer af folketinget, behøver ikke regeringens tilladelse til at modtage valget.

Man har ønsket i den nye grundlov at opretholde den regel, der hidtil gjaldt for folketingets vedkommende, at *betingelserne for valgbarhed* er de samme som for valgret. Men da det ikke direkte er fastslået i § 29, under hvilke betingelser straf medfører fortabelse af valgret, har man dog fundet det rigtigst at tilføje, at valgbarhed udelukkes af straf for en handling, der i almindeligt omdømme gør vedkommende uværdig til at være medlem af folketinget. — Stk. 2 svarer til grdl. 1920 § 55, stk. 2.

§ 31.

Stk. 1. Folketingets medlemmer vælges ved almindelige, direkte og hemmelige valg.

Stk. 2. De nærmere regler for valgrettens udøvelse gives ved valgloven, der til sikring af en ligelig repræsentation af de forskellige anskuelser blandt vælgerne fastsætter valgmåden, herunder hvorvidt forholdstalsvalgmåden skal føres igennem i eller uden forbindelse med valg i enkeltmandskredse.

Stk. 3. Ved den stedlige mandatfordeling skal der tages hensyn til indbyggertal, vælgertal og befolkningstæthed.

Stk. 4. Ved valgloven gives nærmere regler vedrørende valg af stedfortrædere og disses indtræden i folketinget samt angående fremgangsmåden i tilfælde, hvor omvalg måtte blive nødvendigt.

Stk. 5. Særlige regler om Grønlands repræsentation i folketinget kan gives ved lov.

Deklarationen i stk. 1 er ny. Der var i forfatningskommissionen enighed om de her angivne retningslinier for valgene samt om at bevare forholdstalsvalgmåden. Ny er ligeledes bestemmelserne i stk. 4 angående stedfortrædere og fremgangsmåden ved omvalg. — Stk. 2 svarer med en redaktionel ændring til grdl. 1920, § 32, stk. 2, og stk. 3 svarer til samme paragrafs stk. 3. Man har dog for ikke at binde lovgivningsmagten til at opretholde en valgmode baseret på et system af valgkredse forandret udtrykket „kredsinddeling“ til „den stedlige mandatfordeling“. Med dette udtryk sigtes alene til spørgsmålet om, hvilket antal folketingsmedlemmer de enkelte landsdele skal have adgang til at vælge, ikke til, hvor

mange af disse mandater der skal tilfalde hvert parti. — Når det i stk. 5 er overladt til lovgivningsmagten at give særlige regler om *Grønlands repræsentation* i folketinget, skyldes dette flere hensyn. De geografiske og klimatiske forhold i Grønland kan medføre, at valg til folketinget ikke kan afholdes på samme tidspunkt som i den øvrige del af riget, og man har ikke ment at burde afskære muligheden for at lade de to grønlandske repræsentanter vælge ved indirekte valg, såfremt den grønlandske befolkning måtte ønske dette. Forfatningskommissionen anførte desuden, at bestemmelsen giver hjemmel for, at de grønlandske repræsentanter vælges alene af befolkningen i Vestgrønland, sålænge det af tekniske og andre grunde ikke vil være muligt at gennemføre valg i Nord- og Østgrønland.

I anledning af den sidstnævnte bemærkning udtalte *folketingsudvalgets flertal* (udvalget undtagen Aksel Larsen), at „det må være en selvfølge, at der, såfremt de geografiske og klimatiske forhold ikke lægger afgørende hindringer i vejen, gives også de i Nordgrønland (Thule) og Østgrønland bosatte adgang til at deltage i rigsdagsvalg“.

§ 32.

Stk. 1. Folketingets medlemmer vælges for fire år.

Stk. 2. Kongen kan til enhver tid udskrive nyvalg med den virkning, at de bestående folketingsmandater bortfalder, når nyvalg har fundet sted. Efter udnævnelse af et nyt ministerium kan valg dog ikke udskrives, forinden statsministeren har fremstillet sig for folketinget.

Stk. 3. Det påhviler statsministeren at foranledige, at nyvalg afholdes inden valgperiodens udløb.

Stk. 4. Mandaterne bortfalder i intet tilfælde, før nyvalg har fundet sted.

Stk. 5. Der kan ved lov gives særlige regler om færøske og grønlandske folketingsmandaters ikrafttræden og ophør.

Stk. 6. Mister et medlem af folketinget sin valgbarhed, bortfalder hans mandat.

Stk. 7. Ethvert nyt medlem afgiver, når hans valg er godkendt, en højtidelig forsikring om at ville holde grundloven.

Stk. 1 og stk. 7 er enslydende med henholdsvis § 33, pkt. 1, og § 54 i grdl. 1920. Stk. 6 svarer til § 57, stk. 1. — Adgangen til inden valgperiodens udløb at udskrive nyvalg (*opløsningsretten*) er bevaret i stk. 2, pkt. 1, dog med det i pkt. 2 tilføjede forbehold. Men for at undgå en folketingsløs periode er det i stk. 2 og 4 bestemt,

at de bestående mandater først bortfalder *efter stedfundet nyvalg*, altså ikke ved selve opløsningen af folketinget. Som følge af det i stk. 3 indeholdte påbud til statsministeren om at foranledige nyvalg afholdt inden valgperiodens udløb vil bestemmelsen i stk. 4 om mandaternes fortsatte beståen efter valgperiodens udløb kun få betydning i ganske ekstraordinære situationer. — Bestemmelsen i stk. 5 skyldes, at nyvalg i Grønland ofte først kan afholdes på et senere tidspunkt end i den øvrige del af riget, og at det ligeledes kan blive nødvendigt at udsætte afholdelse af valg på Færøerne.

Et ændringsforslag af *Aksel Larsen* gik ud på at udelade stk. 5; det gav grundlag for en kommende lovbestemmelse om, at de grønlandske mandater skulle bortfalde fra den dato, da et almindeligt folketingsvalg fandt sted i Danmark, selvom valget i Grønland først foretog lang tid senere, så at grønlænderne måske kunne være urepræsenterede i flere måneder. Ændringsforslaget forkastedes med 120 stemmer mod 7.

§ 33. Folketinget afgør selv gyldigheden af sine medlemmers valg samt spørgsmål om, hvorvidt et medlem har mistet sin valgbarhed.

Paragraffen svarer til grdl. 1920 § 53, dog med en tilføjelse om, at folketinget også afgør spørgsmål om et medlems tab af valgbarhed.

§ 34 (bortset fra et par sproglige ændringer = grdl. 1920 § 42). Folketinget er ukrænkeligt. Enhver, der antaster dets sikkerhed eller frihed, enhver, der udsteder eller adlyder nogen dertil sigtende befaling, gør sig skyldig i højforræderi.

K a p i t e l V.

§ 35.

Stk. 1. Nyvalgt folketing træder sammen kl. 12 den tolvte søgnedag efter valgdagen, dersom kongen ikke har indkaldt det til møde forinden.

Stk. 2. Straks efter prøvelsen af mandatene sættes folketinget ved valg af formand og næstformænd.

§ 36.

Stk. 1. Folketingsåret begynder den første tirsdag i oktober og varer til samme tirsdag det følgende år.

Stk. 2. På folketingsårets første dag kl. 12 sammentræder medlemmerne til møde, hvor folketinget sættes påny.

Efter grdl. 1920 blev rigsdagen normalt sammentrædt af kongen (jfr. grdl. 1920 §§ 19 og 20). Forfatningskommissionen mente imidlertid, at dette vanskelig kunne forenes med rigsdagens stilling som det centrale demokratiske statsorgan. Den foreslog derfor, at rigsdagen som hovedregel skulle *træde sammen uden forudgående indkaldelse*. I overensstemmelse hermed har man forladt begrebet „rigsdagssamling“ og dermed sondringen mellem ordentlige og overordentlige samlinger og har i stedet indført en deling af rigsdagsarbejdet i *årlige perioder* (§ 36, stk. 1). Efter nyvalg træder folketinget normalt sammen den 12. søgnedag efter valgdagen (§ 35, stk. 1), ellers sammentræder folketinget til nyt sættende møde ved folketingsårets begyndelse, den første tirsdag i oktober (§ 36, stk. 2, jfr. grdl. 1920, § 40).— En bestemmelse om valg af formand og næstformænd fandtes i grdl. 1920 § 59.

§ 37. Folketinget træder sammen på det sted, hvor regeringen har sit sæde. I overordentlige tilfælde kan folketinget dog samles andetsteds i riget.

I sammenligning med grdl. 1920 § 41 indeholder pkt. 1 en sproglig tydeliggørelse, og pkt. 2 er ændret under hensyn til, at kongen fremtidig kun undtagelsesvis sammenkalder folketinget.

§ 38.

Stk. 1. På det første møde i folketingsåret afgiver statsministeren en redegørelse for rigets almindelige stilling og de af regeringen påtænkte foranstaltninger.

Stk. 2. På grundlag af redegørelsen finder en almindelig forhandling sted.

Ifølge § 45 skal finanslovsforslaget ikke længer fremlægges straks efter at rigsdagen er sat. Den almindelige *politiske debat* ved rigsdagens sammentræden, som har været knyttet til 1. behandling af finansloven, og som man har ønsket at opretholde, må derfor føres på et andet grundlag og vil efter den nye § 38 finde sted på grundlag af en redegørelse af statsministeren.

Paragraffen blev omredigeret i folketinget efter indstilling af *udvalget*, hvor der var enighed om, at statsministeren skal afgive redegørelsen på det første møde i folketingsåret uden at afvente valg af formand og næstformænd, samt — i tilfælde af nyvalg — uden at prøvelsen af mandaterne har fundet sted, medens den til redegørelsen knyttede almindelige forhandling først kan på-

begyndes, efter at folketinget er sat og — eventuelt — mandaterne prøvet.

§ 39. Folketingets formand indkalder folketinget til møde med angivelse af dagsorden. Det påhviler formanden at indkalde til møde, når mindst to femtedele af folketingets medlemmer eller statsministeren skriftligt fremsætter begæring herom med angivelse af dagsorden.

Paragraffen er motiveret med, at den folkevalgte forsamling selv bør træffe bestemmelse om ansættelse af møder, hvilket også anses for bedst stemmende med moderne demokratiske principper. Det er normalt folketingets formand, som indkalder folketinget og fastsætter dagsordenen, men i pkt. 2 er der dog givet et *mindretal* på to femtedele af folketingets medlemmer ret til at forlange folketinget indkaldt til møde med en angivet dagsorden, og samme ret er tillagt *statsministeren*.

Aksel Larsen stillede ændringsforslag om at nedsætte kravet til mindretallets størrelse fra to femtedele til en trediedel. Forkastet med 118 stemmer mod 7.

§ 40 (bortset fra en af overgangen til etkammerssystemet følgende ændring = grdl. 1920 § 58). Ministrene har i embeds medfør adgang til folketinget og er berettigede til under forhandlingerne at forlange ordet, så ofte de vil, idet de iøvrigt iagttager forretningsordenen. Stemmeret udøver de kun, når de tillige er medlemmer af folketinget.

§ 41.

Stk. 1. Ethvert medlem af folketinget er berettiget til at fremsætte forslag til love og andre beslutninger.

Stk. 2. Et lovforslag kan ikke endeligt vedtages, forinden det tre gange har været behandlet i folketinget.

Stk. 3. To femtedele af folketingets medlemmer kan overfor formanden begære, at tredje behandling tidligst finder sted tolv søgnedage efter forslagets vedtagelse ved anden behandling. Begæringen skal være skriftlig og underskrevet af de deltagende medlemmer. Udsættelse kan dog ikke finde sted, forsåvidt angår forslag til finanslove, tillægsbevillingslove, midlertidige bevillingslove, statslånslove, love om meddelelse af indfødsret, love om ekspropriation, love om indirekte skatter samt i påtræn-

gende tilfælde forslag til love, hvis ikrafttræden ikke kan ud-sættes af hensyn til lovens formål.

Stk. 4. Ved nyvalg og ved folketingsårets udgang bort-falder alle forslag til love og andre beslutninger, der ikke for-inden er endeligt vedtaget.

Stk. 1 svarer til grdl. 1920 § 43 (se dog straks nedenfor), og stk. 2 stemmer med grdl. 1920 § 51. Stk. 3 er nyt. Stk. 4 grund-lovfæster det i praksis hævdede princip, at alle forslag, der ikke ved folketingsårets udgang er endeligt vedtaget, er bortfaldet.

I den af folketinget ved 3. behandling vedtagne skikkelse indeholdt § 41 kun stk. 2 og 4 samt stk. 1 i følgende form: „Folke-tinget er berettiget til at foreslå og vedtage love.“ *Landstinget* ændrede efter indstilling af hele udvalget denne tekst til den oven-anførte for derved „at give bestemmelsen en affattelse, der svarer til § 21“. Som det vil ses, er der herefter kun tale om *fremstilling*, ikke også vedtagelse af „forslag“, men dette udtryk omfatter både lovforslag og forslag til *andre beslutninger*. Og initiativet er udtrykkeligt tillagt „*ethvert medlem af folketinget*“, medens det i folketingets affattelse ligesom i grdl. 1920 § 43 var henført til „hvert af tingene“.

Det nye stk. 3 blev indsat i *landstinget* som resultat af over-vejelser om ønskeligheden af under en etkammerordning at opstille yderligere regler, der tilsigtede en *grundig behandling af lovforslagene* og åbnede *mulighed for offentligheden*, herunder organisationer og sammenslutninger, til at sætte sig nærmere ind i forslagene og *fremkomme med sine synspunkter*. Ifølge pkt. 1 kan to femtedele af folketingets medlemmer begære, at 3. behan-dling først foregår 12 søgnedage efter forslagets vedtagelse ved 2. behandling. Undtagelse fra denne regel er kun gjort for sådanne lovforslag, hvis behandling ifølge sagens natur ikke tåler opsæt-telse. Der var i så henseende enighed i udvalget om, at et lov-forslag om direkte skatter, der efter forslaget indhold skal træde i kraft til en bestemt dato, ikke kan undergives udsættelse, ifald den nævnte dato derved vil blive overskredet.

Venstremindretallet udtalte i sin særbetænkning, at bestem-melsen „giver ikke samme mulighed for at forhindre et ringe flertal i at føre et lovforslag igennem, uden at vælgerne skal spørges, som et suspensivt veto, men giver dog kredse udenfor rigsdagen tid og lejlighed til at gøre forestillinger og fremsætte synspunkter, efter at forslaget ved 2. behandling har fået sin endelige form“.

§ 42.

Stk. 1. Når et lovforslag er vedtaget af folketinget, kan en trediedel af folketingets medlemmer indenfor en frist af tre

søgnedage fra forslagets endelige vedtagelse overfor formanden begære folkeafstemning om lovforslaget. Begæringen skal være skriftlig og underskrevet af de deltagende medlemmer.

Stk. 2. Et lovforslag, som kan undergives folkeafstemning, jfr. stk. 6, kan kun i det i stk. 7 omhandlede tilfælde stadfæstes af kongen inden udløbet af den i stk. 1 nævnte frist, eller inden begæret folkeafstemning har fundet sted.

Stk. 3. Når der er begæret folkeafstemning om et lovforslag, kan folketinget indenfor en frist af fem søgnedage fra forslagets endelige vedtagelse beslutte, at forslaget skal bortfalde.

Stk. 4. Træffer folketinget ikke beslutning i henhold til stk. 3, skal meddelelse om, at lovforslaget skal prøves ved folkeafstemning; snarest tilstilles statsministeren, der derefter lader lovforslaget bekendtgøre med meddelelse om, at folkeafstemning vil finde sted. Folkeafstemningen iværksættes efter statsministerens nærmere bestemmelse tidligst tolv og senest atten søgnedage efter bekendtgørelsen.

Stk. 5. Ved folkeafstemningen stemmes for og mod lovforslaget. Til lovforslagets bortfald kræves, at et flertal af de i afstemningen deltagende folketingsvælgere, dog mindst 30 procent af samtlige stemmeberettigede, har stemt mod lovforslaget.

Stk. 6. Forslag til finanslove, tillægsbevillingslove, midlertidige bevillingslove, statslånslove, normeringslove, lønnings- og pensionslove, love om meddelelse af indfødsret, love om ekspropriation, love om direkte og indirekte skatter samt love til gennemførelse af bestående traktatmæssige forpligtelser kan ikke undergives folkeafstemning. Det samme gælder forslag til de i §§ 8, 9, 10 og 11 omhandlede love såvel som de i § 19 nævnte beslutninger, der måtte være i lovs form, medmindre det for disse sidste ved særlig lov bestemmes, at sådan afstemning skal finde sted. For grundlovsændringer gælder reglerne i § 88.

Stk. 7. I særdeles påtrængende tilfælde kan et lovforslag, som kan undergives folkeafstemning, stadfæstes af kongen straks efter dets vedtagelse, når forslaget indeholder bestemmelse herom. Såfremt en trediedel af folketingets medlemmer

efter de i stk. 1 omhandlede regler begærer folkeafstemning om lovforslaget eller den stadfæstede lov, afholdes sådan folkeafstemning efter foranstående regler. Forkastes loven ved folkeafstemningen, kundgøres dette af statsministeren uden unødigt ophold og senest fjorten dage efter folkeafstemningens afholdelse. Fra kundgørelsesdagen er loven bortfaldet.

Stk. 8. Nærmere regler om folkeafstemning, herunder i hvilket omfang folkeafstemning skal finde sted på Færøerne og i Grønland, fastsættes ved lov.

Optagelsen af regler i grundloven om *folkeafstemning* blev af forfatningskommissionen kortelig motiveret med, at sådanne regler i første række tilsigter at sikre imod, at en regering — navnlig når denne hviler på et rent flertal i rigsdagen — søger at gennemføre nye vidtrækkende love, om hvilke man ikke har sikkerhed for, at de har et flertal i befolkningen bag sig, og at muligheden for folkeafstemning tillige vil kunne bevirke, at der i rigsdagen søges skabt et bredere grundlag for de enkelte lovforslags gennemførelse. — Overfor et forslag i kommissionen om at tillægge et mindretal i rigsdagen *suspensivt veto* efter lignende mønster som i § 73, stk. 2, blev det fremhævet, at dette ikke gav mulighed for, at et enkelt lovgivningsspørgsmål isoleret blev bragt ud til vælgernes afgørelse. Bestemmelser om et sådant suspensivt veto ville endvidere kunne medføre, at et mindretal i rigsdagen kunne hindre en nødvendig reformlovgivning indtil efter næste valg, hvor de således udsatte lovforslag alene ville kunne forelægges vælgerne sammen med de i øvrigt foreliggende politiske spørgsmål. — Angående de nærmere regler for folkeafstemning henvises til foranstående gengivelse af lovteksten og nedenstående omtale af ændringsforslag og kommenterende bemærkninger. Her skal blot fremhæves, at *en trediedel* af folketingets medlemmer kan kræve folkeafstemning om *vedtagne* lovforslag (stk. 1), at den omstændighed, at en sag kan være af så hastende karakter, at lovforslaget må stadfæstes og loven træde i kraft straks efter vedtagelsen, ikke er til hinder for, at den senere undergives folkeafstemning med den følge, at loven bortfalder, såfremt den forkastes (stk. 2 og 7), at *betingelserne for forkastelse* af et lovforslag er fastsat i stk. 5, og at en række lovforslag af forskellig art er *undtagne* som uegnede til at undergives folkeafstemning (stk. 6).

Stk. 3 om, at folketinget kan beslutte, at et forslag, hvormed der er begæret folkeafstemning, skal bortfalde, blev tilføjet i *landstinget* efter forslag af udvalget. Det var begrundet med, at den ved § 42 tilsigtede beskyttelse af et mindretal herved kan fyldestgøres uden afholdelse af en bekostelig og i det foreliggende

tilfælde overflødig folkeafstemning. Tilføjelsen medførte redaktionelle ændringer i flere andre af paragraffens bestemmelser.

Under 1. behandling i folketinget gjorde *Rasting* (KF) opmærksom på (f. 2297), at henførelsen af finanslovsforslaget til de i stk. 6 opregnede grupper af forslag, der ikke kan undergives folkeafstemning, i forbindelse med landstingets bortfald rejste spørgsmålet om *lovgivning på finansloven* på ny måde. Ved 2. behandling gjorde *Rasting* gældende (f. 2686—87), at egentlig lovgivning på finansloven ikke bør finde sted, og at overskridelse af den naturlige grænse i så henseende måtte kunne give anledning til krav om folkeafstemning. Og han var enig med udvalgets ordfører om, at muligheden for at bringe en tekstanmærkning på finansloven til separat folkeafstemning må bedømmes efter bestemmelsens indhold, ikke efter lovforslagets benævnelse (f. 2696 og 2699). Jfr. hermed en udtalelse af *Thestrup* (KF) om forelæggelse af skattelove til folkeafstemning f. 2317. — Det *konserervative* mindretal udtalte om dette emne i landstingsudvalgets betænkning: „Da finanslove er unddraget folkeafstemning, hvilket også er naturligt, må finanslovens renhed som *budget* fastholdes. Der må ikke *lovgives* på finansloven, således at man f. eks. ved at gennemføre visse udgifter som tekstanmærkning på denne søger at omgå folkeafstemningsreglerne“.

Vedrørende *afgørelsen af tvivlsspørgsmål* om, hvorvidt et lovforslag omfattes af stk. 6 og altså er udelukket fra folkeafstemning, udtalte *folketingsudvalget* i betænkningen, at „en sådan tvivl, såfremt den ikke løses ved forhandling, må afgøres af rigsdagens formand“. Denne opfattelse delte landstingets udvalg (l. 966). Til sit referat af den citerede udtalelse knyttede udvalgets ordfører en bemærkning om, at ingen formand ville træffe denne afgørelse uden at orientere sig til forskellig side (f. 2626). Heri var *Bomholt* (S) enig med ham, men hvis formanden herefter fremdeles måtte være i tvivl, kunne *Bomholt* udfra sin erfaring som folketingets formand ikke tænke sig anden løsning, end at formanden lod tinget afgøre spørgsmålet ved almindelig stemmeflerhed (f. 2663—64). Dette anså *Chr. J. Hansen* (S) for den rette afgørelsesmåde (l. 515).

Fra *Aksel Larsen* forelå tre ændringsforslag til § 42. Det ene gik ud på, at også forslag til *beslutning* — f. eks. en beslutning som tiltrædelsen af Atlantpagten — skulle kunne underkastes folkeafstemning, det andet udelod af stk. 5 betingelsen om, at *mindst 30 pct.* af vælgerne skal have stemt for forkastelse — thi ved opretholdelse af dette krav ville adgangen til folkeafstemning formentlig blive praktisk talt illusorisk —, det tredje fjernede hele stk. 6 (*undtagelserne fra folkeafstemning*), da det altid ville være let ved et lovforslags udformning at gøre det til i hvert fald et tvivlsspørgsmål, om det faldt ind under disse undtagelser eller ej. Alle tre ændringsforslag forkastedes med 119 stemmer mod 7.

§ 43. Ingen skat kan pålægges, forandres eller ophæves uden ved lov; ej heller kan noget mandskab udskrives eller noget statslån optages uden ifølge lov.

Paragraffen stemmer overens med grdl. 1920 § 46, bortset fra at kravet om lovhjemmel ikke længer er opretholdt med hensyn til afhændelse af statens *domæner*; domænerne udgør nu en så lidet betydende del af statens samlede aktiver, at man ikke har anset en særbestemmelse for deres vedkommende for påkrævet.

§ 44.

Stk. 1. Ingen udlænding kan få indfødsret uden ved lov.

Stk. 2. Om udlændinges adgang til at blive ejere af fast ejendom fastsættes regler ved lov.

Paragraffen har samme indhold som grdl. 1920 § 50. Ordene „her i landet“, der tidligere var indsat i stk. 2 efter „fast ejendom“, er udeladt i den nye grundlov.

§ 45.

Stk. 1. Forslag til finanslov for det kommende finansår skal fremsættes for folketinget senest fire måneder før finansårets begyndelse.

Stk. 2. Kan behandlingen af finanslovforslaget for det kommende finansår ikke ventes tilendebragt inden finansårets begyndelse, skal forslag til en midlertidig bevillingslov fremsættes for folketinget.

Grdl. 1920 påbød i § 47, stk. 1, at forslag til finansloven, hvis karakter af overslag over statens indtægter og udgifter var udtrykkeligt angivet, skulle fremlægges straks efter at den ordentlige rigsdag var sat. Når finanslovens fremsættelse nu kan udskydes til senest fire måneder før finansårets begyndelse — altså efter den nugældende fastlæggelse af finansåret til 1. december —, er det motiveret med ønsket om at give administrationen *længere tid til udarbejdelse af finanslovforslaget* og med betydningen af at kunne give grundlag for en *mere sikker bedømmelse af finanslovens enkelte poster*. — En til begyndelsen af § 47, stk. 2, svarende bestemmelse er optaget i § 45, stk. 2. Derimod har man udeladt den udførlige forskrift om, hvad regeringens forslag til midlertidig bevillingslov skulle *indeholde*; en sådan bestemmelse vil nemlig være betydningsløs under et etkammersystem, da kammeret eller tinget ganske vil have afgørelsen af, hvad det endelige forslag til midlertidig bevillingslov skal indeholde.

§ 46.

Stk. 1. Forinden finansloven eller en midlertidig bevilningslov er vedtaget af folketinget, må skatterne ikke opkræves.

Stk. 2. Ingen udgift må afholdes uden hjemmel i den af folketinget vedtagne finanslov eller i en af folketinget vedtaget tillægsbevillingslov eller midlertidig bevillingslov.

Paragraffen svarer med enkelte redaktionelle ændringer til grdl. 1920 § 48.

§ 47.

Stk. 1. Statsregnskabet skal fremlægges for folketinget senest seks måneder efter finansårets udløb.

Stk. 2. Folketinget vælger et antal revisorer. Disse gennemgår det årlige statsregnskab og påser, at samtlige statens indtægter er opført deri, og at ingen udgift er afholdt uden hjemmel i finansloven eller anden bevillingslov. De kan fordre sig alle fornødne oplysninger og aktstykker meddelt. De nærmere regler for revisorerens antal og virksomhed fastsættes ved lov.

Stk. 3. Statsregnskabet med revisorerens bemærkninger forelægges folketinget til beslutning.

Grdl. 1920, § 49 indeholdt ikke en tidsfrist for statsregnskabets fremlæggelse for rigsdagen som den, der nu er fastsat i stk. 1. Dennes form er bestemt af hensynet til en mulig ændring af finansårets tidsmæssige placering. — Stk. 2 afviger ikke synderligt fra grdl. 1920 § 49, stk. 1, pkt. 1—3. Det kan dog nævnes, at udtrykket „et antal revisorer“ har erstattet „fire lønnede revisorer“, og at det i sidste pkt. er overladt til lovgivningsmagten at fastsætte de nærmere regler for revisorerens antal og virksomhed. Derimod er det tidligere stk. 2, som gav hjemmel til at *ændre* grundlovens bestemmelser om statsrevisionen ved almindelig lov, og som var indsat med henblik på indførelse af en regnskabsret, udgået, da der under alle omstændigheder ønskes opretholdt en orden, hvorefter medlemmer af folketinget deltager i statsrevisionen. — Om *valget* af statsrevisorer gælder fremtidig den almindelige regel i § 52.

§ 48. Folketinget fastsætter selv sin forretningsorden, der indeholder de nærmere bestemmelser vedrørende forretningsgang og ordens opretholdelse.

Formuleringen af paragraffen afviger fra grdl. 1920, § 64 derved, at man ikke har nøjedes med at angive det væsentlige indhold af en forretningsorden, men også har benyttet benævnelsen forretningsorden.

§ 49. Folketingets møder er offentlige. Formanden eller det i forretningsordenen bestemte antal medlemmer eller en minister kan dog forlange, at alle uvedkommende fjernes, hvorpå det uden forhandling afgøres, om sagen skal forhandles i et offentligt eller lukket møde.

Paragraffen adskiller sig fra grdl. 1920, § 63 dels ved, at der nu er givet også en *minister* adgang til at forlange alle uvedkommende fjernet, dels ved en tilføjelse om, at tingets afgørelse skal træffes „uden forhandling“.

§ 50 (svarer indholdsmæssigt til grdl. 1920, § 60). Folketinget kan kun tage beslutning, når over halvdelen af medlemmerne er tilstede og deltager i afstemningen.

§ 51 (svarer til grdl. 1920, § 45, stk. 1). Folketinget kan nedsætte kommissioner af sine medlemmer til at undersøge alment vigtige sager. Kommissionerne er berettigede til at forlange skriftlige eller mundtlige oplysninger såvel af private borgere som af offentlige myndigheder.

Med henblik på paragraffens sidste pkt. gjorde *folketingsudvalgets* flertal den bemærkning, at man fandt det nødvendigt, at der ved en tilføjelse til retsplejeloven eller i en særlig lov blev tilvejebragt hjemmel for de af folketingets nedsatte kommissioner til at afhøre personer under samme vidnepligt som domstolene.

§ 52 (svarer til grdl. 1920, § 45, stk. 2, pkt. 1). Folketingets valg af medlemmer til kommissioner og hverv sker efter forholdstal.

§ 53 (svarer til grdl. 1920, § 61). Ethvert medlem af folketinget kan med dettes samtykke bringe ethvert offentligt anliggende under forhandling og derom æske ministrenes forklaring.

§ 54 (svarer til grdl. 1920, § 62). Andragender kan kun overgives til folketinget ved et af dettes medlemmer.

§ 55. Ved lov bestemmes, at folketinget vælger en eller to personer, der ikke er medlemmer af folketinget, til at have indseende med statens civile og militære forvaltning.

Denne paragraf, der ikke har noget sidestykke i grundloven af 1920, tilsigter at skabe *øgede garantier for den rette varetagelse af statens civile og militære forvaltning*. Sådanne garantier har hidtil bestået *dels* i det tjenstlige og strafferetlige ansvar for forvaltningens udøvere samt ministrenes politiske ansvar som forvaltningschefer, *dels* i, at den enkelte borger har kunnet hævde sine rettigheder eller interesser gennem klage til højere administrativ instans, ved sagsanlæg for domstolene eller ved undladelse af at efterkomme krav fra forvaltningen, der i så fald har måttet søge dem opfyldt ad domstolsvejen. Den overordentlige udvidelse af forvaltningen, der er sket i de sidste 35—40 år gennem vidtgående bemyndigelser fra lovgivningsmagten, har imidlertid næret den anskuelse, at disse retlige garantier ikke længer er fyldestgørende, men at det må være en naturlig følge af udviklingen, at kontrollen med forvaltningen skærpes, og at rigsdagen får adgang til bedre at følge forvaltningens udnyttelse af dens omfattende beføjelser. Forfatningskommissionen mente, at dette ville kunne opnås gennem en *ombudsmandsordning* efter svensk forbillede. I Sverige udøver justitieombudsmanden på rigsdagens vegne tilsyn med domstolene og den civile forvaltning, og militieombudsmanden fører tilsyn med militærvæsenet. Ombuds mændene kan ikke omgøre beslutninger eller udøve straffemyndighed; men de har en vidtgående adgang til at skaffe sig oplysninger, og de kan rejse straffesag mod tjenestemænd, som har gjort sig skyldige i fejl eller forsømmelser. Begge afgiver årlig beretning til rigsdagen. Man gik i kommissionen ud fra, at en ombudsmandsordning, der i tillempet form overførtes til Danmark — den måtte således her omfatte ministre, medens de svenske statsråder, som ikke formelt er selvstændige forvaltningschefer, ikke er undergivet ombuds mændenes tilsyn —, hverken ville komplicere eller forsinke de administrative afgørelser, da der alene tilstræbes *en efterfølgende kontrol* med henblik på ansvaret. Den anførte formulering mente kommissionen ville give hjemmel for, at domstolenes administrative virksomhed — og kun denne — blev inddraget under ordningen.

Iøvrigt henvises til omtalen af lovforslaget om rigsdagens ombudsmand side 463.

Medens det konservative folkepartis ordfører i folketinget, *Karl Olsen*, ventede sig meget af ombudsmandsordningens indførelse, lagde socialdemokraternes ordfører, *Hans Hedtoft*, ikke

skjul på, at der indenfor hans parti var meget afvigende opfattelser i så henseende, og han troede, at det ville være klogt at begynde med en ordning indenfor forholdsvis beskedne økonomiske rammer (f. 2222). Kritik mod § 55 fra socialdemokratisk side kom navnlig til udtryk i landstinget, hvor *Brodthagen* karakteriserede indførelsen af en ombudsmandsordning som „en stor misforståelse“, og *Chr. J. Hansen* ytrede tvivl om, at paragraffen var påkrævet, ligesom han mente, at den ville blive dyr at gennemføre, og henviste til de af tjenestemandorganisationerne udtalte betænkeligheder (l. 512—13). Lignende indvendinger blev i landstinget fremsat af to medlemmer af venstre — idet *Federspiel* havde vanskeligt ved at få øje på behovet for en sådan institution, og *Nielsen-Man* frygtede, at den kunne svulme op til et helt departement (l. 558 og 582) — og tillige af den konservative *Malchau*, som pegede på det røre, bestemmelsen havde vakt i tjenestemandskredse, og krævede nøje overvejelse af paragraffens berettigelse og udformning (l. 521—22). Fra kommunistisk side var man ikke tilfreds med den foreslåede formulering, som syntes at gøre § 55 til „en ren og skær løfteparagraf;“ ; *Aksel Larsen* ønskede ombudsmandsinstitutionen *ubetinget grundlovsfæstet* som et rigsdagsvalgt værn for befolkningen mod mulige overgreb fra den civile og militære administration såvel som *domstolene*. Et ændringsforslag i overensstemmelse hermed blev forkastet med 118 stemmer mod 7.

§ 56. Folketingsmedlemmerne er ene bundet ved deres overbevisning og ikke ved nogen forskrift af deres vælgere.

I modsætning til denne bestemmelse, der svarer til grdl. 1920 § 55, stk. 1, ønskede *Aksel Larsen* i overensstemmelse med sit syn på demokrati at fastslå, at folketingsmedlemmerne netop skal være bundet ved forskrift fra deres vælgere og til at handle i overensstemmelse med det program, de har søgt valg på. Hans ændringsforslag herom forkastedes med 118 stemmer mod 7.

§ 57. Intet medlem af folketinget kan uden dettes samtykke tiltales eller underkastes fængsling af nogen art, medmindre han er grebet på fersk gerning. For sine ytringer i folketinget kan intet af dets medlemmer uden folketingets samtykke drages til ansvar udenfor samme.

Paragraffen svarer til grdl. 1920, § 56 med de ændringer, der følger af overgangen til etkammerssystemet og ophævelsen af begrebet „rigsdagssamling“.

§ 58 (svarer til grdl. 1920, § 33, pkt. 2, jfr. § 39, stk. 2). Folketingets medlemmer oppebærer et vederlag, hvis størrelse fastsættes ved valgloven.

Regeringens forslag indeholdt endnu en paragraf i dette afsnit, nemlig en ny § 56 af følgende ordlyd: „Rigsdagen antager fornøden *juridisk medhjælp* til bistand under sin behandling af forslag til love og andre beslutninger. Nærmere regler herom fastsættes i forretningsordenen.“ Som omtalt ved § 28 var dette forslag fremgået af forfatningskommissionens overvejelser om som led i en etkammerordning at skabe et særligt organ til efter afslutningen af den sædvanlige udvalgsbehandling at foretage en lovteknisk gennemgang af forslagene. Da kommissionens tilfornordnede mente, at behandlingen af lovforslag udfra juridiske og administrative synspunkter lige så godt eller bedre kunne finde sted i de særlige udvalg, hvortil lovforslag i reglen henvises, besluttede kommissionen at overlade til rigsdagen „at fastsætte de nærmere regler for udøvelsen af en kontrol, der skal bidrage til den klareste mulige affattelse af lovene og til iøvrigt at sikre en betryggende juridisk prøvelse.“ Men der var dog i kommissionen enighed om, at der i grundloven burde optages en bestemmelse af ovennævnte indhold. — I tilknytning til det i pkt. 2 givne pålæg udtalte *folketingsudvalgets flertal*, at det forudsatte, at den efter den nye grundlov valgte rigsdag foranledigede en indgående drøftelse og nøje prøvelse af rigsdagens forretningsgang med det formål at sikre den mest praktiske og betryggende tilrettelæggelse af lovgivningsarbejdet under de nye forhold. *Landstingets udvalg* foreslog imidlertid at *udelade* paragraffen, da det måtte anses for en selvfølge, der ikke burde optages i grundloven, at den til folketingets arbejde fornødne juridiske bistand er sikret. Udvalget ville iøvrigt mene, at der med det koncentrerede arbejde, der fremtidig kom til at påhvile folketinget, i endnu højere grad end hidtil ville være brug for juridisk bistand ved lovgivningsarbejdet. Ændringsforslaget om at lade paragraffen udgå vedtoges af landstinget enstemmigt med 68 stemmer.

K a p i t e l V I.

§ 59.

Stk. 1. Rigsretten består af indtil 15 af de efter embedsalders ældste ordentlige medlemmer af rigets øverste domstol og et tilsvarende antal af folketinget efter forholdstal for 6 år valgte medlemmer. For hver af de valgte vælges en eller flere

stedfortrædere. Folketingets medlemmer kan ikke vælges til eller virke som medlemmer af rigsretten. Kan i et enkelt tilfælde nogle af den øverste domstols medlemmer ikke deltage i sagens behandling og påkendelse, fratræder et tilsvarende antal af de af folketinget sidst valgte rigsretsmedlemmer.

Stk. 2. Retten vælger selv sin formand af sin midte.

Stk. 3. Er sag rejst ved rigsretten, beholder de af folkettinget valgte medlemmer deres sæde i retten for denne sags vedkommende, selvom det tidsrum, for hvilket de er valgt, udløber.

Stk. 4. Nærmere regler om rigsretten fastsættes ved lov.

Ved landstingets afskaffelse ville det hidtidige grundlag for *rigsrettens sammensætning* delvis være bortfaldet, og forfatningskommissionen måtte derfor tage spørgsmålet om rettens fremtidige sammensætning op til overvejelse. Under forudsætning af, at det politiske element i rigsretten fremtidig udgik af det nye ettkammer, og at tiltale blev rejst af dette (jfr. §§ 16 og 60), opstod den vanskelighed, at det ville være den samme forsamling, der rejste tiltale og valgte dommere af sin midte, og de samme personer ville således både deltage i afgørelsen af tiltalerejsning og i behandlingen af sagen ved rigsretten. Under hensyn hertil foreslog kommissionen at lade antallet af dommere fra rigets øverste domstol (højesteret) overstige antallet af rigsdagsvalgte rigsretsmedlemmer med een og at lade højesterets præsident tillige være rigsrettens præsident. Som en ny bestemmelse foreslog kommissionen dernæst, at der skulle vælges *stedfortrædere* for de valgte medlemmer; herved og ved bevarelsen af den nu i stk. 3 indsatte bestemmelse ville man sikre, at dommerne i intet tilfælde blev udpeget med den enkelte sag for øje.

Forfatningskommissionens forslag om rigsrettens sammensætning mødte imidlertid kritik i folketinget, hvor *Rasting* (KF) og *Thestrup* (KF) ytrede betænkelighed ved det derved skete brud på princippet om klar adskillelse mellem anklagemyndighed og domsmagt. I folketingets udvalg var der enighed om, at rigsretten måtte bestå af medlemmer af højesteret og dommere valgt af rigsdagen (folkettinget), men man fandt det mindre heldigt, at rigsdagen (folkettinget) skulle vælge disse dommere af sin midte. Udvalget stillede derfor ændringsforslag om at lade rigsretten bestå af indtil 15 af de efter embedsalder ældste medlemmer af højesteret og et tilsvarende antal af folkettinget *udenfor tingets medlemskreds* valgte medlemmer. Man gik endvidere bort fra tanken om højesterets præsident som født præsident for rigsretten (se stk. 2) og foreslog endelig — for at sikre rettens uaf-

hængighed af de skiftende politiske forhold —, at de af folketinget udpegede dommere skulle vælges *for 6 år*. I så henseende indtog *Aksel Larsen* dog en særstilling, idet han ønskede det nævnte åremål erstattet med ordene „*efter hvert nyvalg*“. Efter at hans underændringsforslag var forkastet, vedtoges hovedændringsforslaget uden afstemning.

Forfatningskommissionen havde i sit forslag udeladt stk. 3 i 1920-grundlovens § 66: „Forandring i bestemmelserne om rigsretten kan ske ved lov“, og denne bestemmelse er bortfaldet. Men folketingsudvalget var enigt om, at der burde gennemføres en ny lov om rigsretten, hvor bl. a. procedurereglerne blev fastsat, og landstinget vedtog et af dets udvalg stillet ændringsforslag om tilføjelse af ovenstående stk. 4.

§ 60.

Stk. 1. Rigsretten påkender de af kongen eller folketinget mod ministrene anlagte sager.

Stk. 2. For rigsretten kan kongen med folketingets samtykke lade også andre tiltale for forbrydelser, som han finder særdeles farlige for staten.

Paragraffen er, bortset fra en redaktionel ændring, enslydende med grdl. 1920 § 67.

§ 61. Den dømmende magts udøvelse kan kun ordnes ved lov. Særdomstole med dømmende myndighed kan ikke nedsettes.

Pkt. 1 er identisk med grdl. 1920 § 68. Pkt. 2 indeholder en ny bestemmelse. *Særdomstole* defineres i bemærkningerne som „domstole, som nedsættes til pådømmelse af en eller flere allerede foreliggende sager“, og det betænkelige ved dem er, at udpegningen af dommere kan ske under hensyntagen til den eller de sager, hvori de skal dømme. Folketingsudvalgets flertal ønskede i anledning af denne definition at udtale, at bestemmelsen i pkt. 2 også er til hinder for „en vilkårlig henlæggelse af grupper af fremtidige retssager“ til sådanne domstole. Derimod vil særdomstole, hvis myndighed ikke udstrækker sig til sagernes pådømmelse, fortsat kunne nedsættes.

§ 62. Retsplejen skal stedse holdes adskilt fra forvaltningen. Regler herom fastsættes ved lov.

Denne paragraf svarer indholdsmæssigt til grdl. 1920, § 69. Når formuleringen er forandret, skyldes det, at adskillelse mellem retspleje og forvaltning er sket ved retsplejeloven.

§ 63.

Stk. 1. Domstolene er berettigede til at påkende ethvert spørgsmål om øvrighedsmyndighedens grænser. Den, der vil rejse sådant spørgsmål, kan dog ikke ved at bringe sagen for domstolene unddrage sig fra foreløbig at efterkomme øvrighedsens befaling.

Stk. 2. Påkendelse af spørgsmål om øvrighedsmyndighedens grænser kan ved lov henlægges til en eller flere forvaltningsdomstole, hvis afgørelser dog skal kunne prøves ved rigets øverste domstol. De nærmere regler herom fastsættes ved lov.

Stk. 1 er enslydende med grdl. 1920, § 70. Når påkendelsen af alle spørgsmål om øvrighedsmyndighedens grænser her er henlagt til „domstolene“, kan det være tvivlsomt, om oprettelse af særlige *forvaltningsdomstole* er forenelig med denne bestemmelse. For at sikre lovgivningsmagtens frihed i så henseende har man derfor fundet det rigtigt i stk. 2 udtrykkeligt at åbne adgang til oprettelse af forvaltningsdomstole. Som en garanti i retssikkerhedens interesse var hertil i det oprindelige forslag føjet: „Den endelige afgørelse skal i så fald henhøre under dommere, som nyder den i § 64 fastsatte uafhængighed“. Dette udtryk blev imidlertid efter indstilling af *folketingsudvalgets* flertal ombyttet med det ovenfor gengivne, hvorefter spørgsmål om øvrighedsmyndighedens grænser, der måtte opstå indenfor en forvaltningsdomstols sagsområde, skal kunne indbringes for højesteret til endelig afgørelse. Det pågældende ændringsforslag (vedtaget med 118 stemmer mod 7) var fremkaldt af frygt for, at etableringen af „overforvaltningsdomstole“, der havde det sidste ord i sagen, ville kunne svække højesterets autoritet. I *landstingets* udvalg udtaltes megen ængstelse for, at højesteret herved skulle blive overbebyrdet, og at dette kunne medføre, at der slet ikke blev oprettet nye forvaltningsdomstole; men man akkviescerede ved, at justitsministeren havde kunnet modtage den foretagne ændring.

Forfatningskommissionen knyttede til § 63 (og § 73) en udtalelse om, at der ved udformningen af de pågældende bestemmelser „ikke er tilsigtet nogen ændring i den hidtidige retstilstand med hensyn til spørgsmålet om domstolenes ret til at prøve loves grundlovmæssighed“. Betydningen af denne udtalelse og spørgsmålet i det hele om *domstolenes prøvelsesret*, som man fra konservativ side havde ønsket udtrykkeligt fastslået i grundloven, gav anledning til en række bemærkninger i begge ting. Herom kan henvises til f. 2018—19 og l. 615 (statsministeren), f. 2223 og 2374—75 (Hans Hedtoft), f. 2248 og 2673 (Karl Olsen), f. 2299

(Rasting), f. 2381 (Jørgen Jørgensen [Lejre]), f. 2316, 2408 og 2752 (Thestrup), f. 2626 (Lorentzen), f. 2706 (Hans Pinstrup), l. 461 (Halfdan Hendriksen), l. 559 (Federspiel) og l. 580 (Nielsen-Man).

§ 64. Dommerne har i deres kald alene at rette sig efter loven. De kan ikke afsættes uden ved dom, ejheller forflyttes mod deres ønske, uden for de tilfælde, hvor en omordning af domstolene finder sted. Dog kan den dommer, der har fyldt sit 65. år, afskediges, men uden tab af indtægter indtil det tidspunkt, til hvilket han skulle være afskediget på grund af alder.

Paragraffen stemmer i det hele med grdl. 1920 § 71. Forfatningskommissionen tilføjede dog slutningen om, at en dommer, der afskediges administrativt, alene oppebærer de ham tilsikrede lønindtægter indtil den almindelige aldersgrænse. — *Folketingsudvalgets flertal* udtalte i en kommentar til sidste punktum, at denne bestemmelse forudsætter en almindelig ordning, hvorefter dommere administrativt kan afskediges ved en bestemt alder, for tiden ved det fyldte 70. år. „Man er enig om, at det er hensigten med bestemmelsen at sikre dommere mod at lide indtægtstab ved tidligere uansøgt afskedigelse efter det 65. år, og at altså tidsrummet fra en dommers afskedigelse til det tidspunkt, til hvilket han skulle være afskediget på grund af alder, må medregnes som tjenesteår ved afgørelsen af spørgsmål om pensionsalder.“

§ 65.

Stk. 1. I retsplejen gennemføres offentlighed og mundtlighed i videst muligt omfang.

Stk. 2. I strafferetsplejen skal lægmænd medvirke. Det fastsættes ved lov, i hvilke sager og under hvilke former denne medvirken skal finde sted, herunder i hvilke sager nævninger skal medvirke.

Formuleringen af stk. 1, der i grdl. af 1920, § 72 fremtrådte som en løftebestemmelse, er ændret under hensyn til, at der ved retsplejeloven er indført offentlighed og mundtlighed i retsplejen. Stk. 2 var i forfatningskommissionens betænkning ledsaget af følgende bemærkninger: „Stk. 2, der er affattet i samarbejde med justitsministeren, opretholder den gældende grundlovs henvisning til *nævningers medvirken i strafferetsplejen*, idet det dog overlades til lovgivningsmagten at tage stilling til, i hvilke sager og under hvilke former denne medvirken skal finde sted. Efter kommissionens opfattelse forpligter bestemmelsen i stk. 2, 2. pkt., til at bevare nævningers medvirken i strafferetsplejen.“

K a p i t e l V I I.

§ 66 (= grdl. 1920, § 73). Folkekirkens forfatning ordnes ved lov.

Ved 1. behandling i folketinget mindede *Fibiger* (KF) om, at der under grundlovsforhandlingerne i 1938—39 var opnået enighed mellem socialdemokraterne, de konservative og de radikale om to tilføjelser til denne paragraf. Den ene gik ud på, at ændringer vedrørende *kirkens indre forhold* kun kunne gennemføres, efter at der var ført forhandlinger med biskopperne derom, den anden bestemte, at *de til folkekirkens brug henlagte midler* kun måtte anvendes til kirkelige formål — til den sidste tilføjelse havde også venstre sluttet sig. Det havde derfor forbavset *Fibiger*, at det foreliggende forslag ikke indeholdt tilsvarende bestemmelser, der blot ville være en grundlovsfæstelse af mangeårig praksis, og han gik ud fra, at deres optagelse i grundloven ville være en let sag og vække megen tilfredshed i kirkefolket. I betænkningen fra folketingets udvalg oplyste imidlertid et *mindretal*, bestående af udvalgets konservative medlemmer, at mindretallet i udvalget havde stillet forslag om følgende tilføjelser til § 66: „Ændringer i kirkens indre forhold kan kun gennemføres med tilslutning fra landets biskopper og repræsentanter for menighedsrådene. — De til folkekirken henlagte midler såvel som de den tilgående værdier må ikke finde anvendelse til andre formål end sådanne, hvortil de er tilvejebragt“, men at man ikke fra anden side i udvalget havde kunnet tiltræde dette. Mindretallet ønskede derfor at udtale som sin opfattelse, at „det ville være en betryggelse for kirken, at man grundlovsfæstede disse bestemmelser, der gennem lang tid har været praksis“. — *Lisbet Hindsgaul* (KF) rejste sagen påny i landstinget (l. 567), hvor *Stegger Nielsen* (V) gjorde rede for venstres principielle syn på de foreslåede ændringer og for partiets stilling i den foreliggende situation (l. 568).

§ 67 (= grdl. 1920, § 74). Borgerne har ret til at forene sig i samfund for at dyrke Gud på den måde, der stemmer med deres overbevisning, dog at intet læres eller foretages, som strider mod sædeligheden eller den offentlige orden.

§ 68 (= grdl. 1920, § 75). Ingen er pligtig at yde personlige bidrag til nogen anden gudsdyrkelse end den, som er hans egen.

§ 69 (= grdl. 1920, § 76). De fra folkekirken afvigende trossamfunds forhold ordnes nærmere ved lov.

§ 70. Ingen kan på grund af sin trosbekendelse eller afstamning berøves adgang til den fulde nydelse af borgerlige

og politiske rettigheder eller unddrage sig opfyldelsen af nogen almindelig borgerpligt.

Paragraffen adskiller sig alene fra grdl. 1920 § 77 ved, at ordene „eller afstamning“ er tilføjet efter „trosbekendelse“. Denne tilføjelse skete i folketinget efter forslag af udvalget.

K a p i t e l V I I I .

§ 71.

Stk. 1. Den personlige frihed er ukrænkelig. Ingen dansk borger kan på grund af sin politiske eller religiøse overbevisning eller sin afstamning underkastes nogen form for frihedsberøvelse.

Stk. 2. Frihedsberøvelse kan kun finde sted med hjemmel i loven.

Stk. 3. Enhver, der anholdes, skal inden 24 timer stilles for en dommer. Hvis den anholdte ikke straks kan sættes på fri fod, skal dommeren ved en af grunde ledsaget kendelse, der afsiges snarest muligt og senest inden tre dage, afgøre, om han skal fængsles, og, hvis han kan løslades mod sikkerhed, bestemme dennes art og størrelse. Denne bestemmelse kan for Grønlands vedkommende fraviges ved lov, forsåvidt dette efter de stedlige forhold må anses for påkrævet.

Stk. 4. Den kendelse, som dommeren afsiger, kan af vedkommende straks særskilt indbringes for højere ret.

Stk. 5. Ingen kan underkastes varetægtsfængsel for en forseelse, som kun kan medføre straf af bøde eller hæfte.

Stk. 6. Udenfor strafferetsplejen skal lovligheden af en frihedsberøvelse, der ikke er besluttet af en dømmende myndighed, og som ikke har hjemmel i lovgivningen om udlændinge, på begæring af den, der er berøvet sin frihed, eller den, der handler på hans vegne, forelægges de almindelige domstole eller anden dømmende myndighed til prøvelse. Nærmere regler herom fastsættes ved lov.

Stk. 7. Behandlingen af de i stk. 6 nævnte personer undergives et af folketinget valgt tilsyn, hvortil de pågældende skal have adgang til at rette henvendelse.

Stk. 1 er nyt, både udtalelsen om den personlige friheds ukrænkelighed (jfr. indledningen til §§ 72 og 73) og forbudet mod

frihedsberøvelse på grund af politisk eller religiøs overbevisning eller — som det blev tilføjet i folketinget i lighed med tilføjelsen til § 70 — på grund af afstamning. Udtrykket „dansk borger“ i pkt. 2 er benyttet for ikke at afskære muligheden for et skøn over, hvorvidt særlige omstændigheder undtagelsesvis skulle gøre sig gældende med hensyn til udlændinge. — Også stk. 2 med grundlovfæstelsen af princippet om, at frihedsberøvelse ikke kan ske uden lovhjæmmel, er nyt. Derimod svarer stk. 3—5 til grdl. 1920 § 78; dog er sidste pkt. i stk. 3 føjet til, og i slutningen af stk. 5 er ordene „bøde eller hæfte“ i overensstemmelse med straffeloven sat i stedet for „pengebod eller simpelt fængsel“.

Grdl. 1920 gav i § 70 (nu § 63) enhver, der *administrativt blev berøvet sin frihed*, adgang til at anlægge retssag mod vedkommende myndighed og således få beslutningen efterprøvet; men i mange tilfælde ville det ikke være praktisk muligt for den pågældende at gennemføre en sådan sag. Der er derfor nu — se stk. 6 — optaget en bestemmelse, hvorefter en person, der administrativt er berøvet sin frihed, kan få sin sag indbragt for en af de almindelige domstole eller — med henblik på muligheden af en deraf følgende væsentlig forøgelse af disses arbejde — „anden dømmende myndighed“ blot ved at *fremsette begæring* derom. Behandlingen af personer, der administrativt er berøvet deres frihed, undergives et af folketinget valgt *tilsyn* (stk. 7).

Den i stk. 6 indsatte undtagelse: „som ikke har hjemmel i lovgivningen om udlændinge“ (d. v. s. lov nr. 224 af 7. juni 1952) blev tilføjet i folketinget efter forslag af udvalget undtagen Aksel Larsen. Den vedtoges med 119 stemmer mod 7.

§ 72. Boligen er ukrænkelig. Husundersøgelse, beslaglæggelse og undersøgelse af breve og andre papirer samt brud på post-, telegraf- og telefonhemmeligheden må, hvor ingen lov hjemler en særegen undtagelse, alene ske efter en retskendelse.

Der er her sket en udvidelse af den ved grdl. 1920 § 79 hjemlede beskyttelse, idet også indgreb i *post-, telegraf- og telefonhemmeligheden* herefter kræver retskendelse, medmindre loven hjemler særegen undtagelse.

Paragraffen undergik en redaktionel forandring i folketinget. Et ændringsforslag af *Aksel Larsen*, som påbød, at retskendelsen, såfremt den af særlig grund var blevet holdt hemmelig, senere skulle meddeles den pågældende, og som gav adgang til at appellere enhver sådan retskendelse med beskikket juridisk assistance, hvorhos et af rigsdagen oprettet tilsyn til enhver tid skulle være informeret om sådanne retskendelser, blev forkastet med 116 stemmer mod 7.

§ 73.

Stk. 1. Ejendomsretten er ukrænkelig. Ingen kan tilpligtes at afstå sin ejendom, uden hvor almenvellet kræver det. Det kan kun ske ifølge lov og mod fuldstændig erstatning.

Stk. 2. Når et lovforslag vedrørende ekspropriation af ejendom er vedtaget, kan en trediedel af folketingets medlemmer indenfor en frist af tre søgnedage fra forslaget endelige vedtagelse kræve, at det først indstilles til kongelig stadfæstelse, når nyvalg til folketinget har fundet sted, og forslaget påny er vedtaget af det derefter sammentrædende folketing.

Stk. 3. Ethvert spørgsmål om ekspropriationsaktens lovlighed og erstatningens størrelse kan indbringes for domstolene. Prøvelsen af erstatningens størrelse kan ved lov henlægges til domstole oprettet i dette øjemed.

Stk. 1 og 2 stemmer overens med grdl. 1920 § 80, bortset fra, at fristen i stk. 2 er ændret fra „14 dage“ til „tre søgnedage“. Stk. 3 er nyt. Der var i forfatningskommissionen enighed om, at der ikke ved bestemmelsen om domstolsprøvelse af „ekspropriationsaktens lovlighed“ er taget stilling til spørgsmålet om domstolenes adgang til at prøve loves forenelighed med grundloven, jfr. iøvrigt bemærkningerne til § 63. Bestemmelsen udelukker, at der i en ekspropriationslov kan træffes bestemmelse om, at ekspropriationsakten ikke kan indbringes for domstolene. — Ved paragraffens sidste punktum overlades det til lovgivningsmagtens afgørelse, hvorvidt spørgsmål vedrørende erstatningens størrelse mest hensigtsmæssigt kan henlægges til domstole, oprettet i dette øjemed. Indtil sådanne domstole måtte blive oprettet, henhører spørgsmålet under de almindelige domstole.

§ 73 blev ikke ændret i rigsdagen og blev heller ikke nævnt i udvalgenes betænkninger. Men under forhandlingerne i tingene var den genstand for megen omtale. Udtalelserne angik for det første betydningen af de nye bestemmelser i stk. 3 i forhold til den gældende ret. Herom kan henvises til udtalelser af Hans Hedtoft (f. 2222—23), Elgaard (f. 2234), Karl Olsen (f. 2247—48), Malchau (l. 522), Federspiel (l. 558—59), Nielsen-Man (l. 579—80) og statsministeren (f. 2692 og l. 614—15). Men dernæst rejstes og drøftedes spørgsmålet om en *udvidet grundlovmæssig beskyttelse af ejendomsretten*, særlig med henblik på de såkaldte *erstatningsfrie reguleringer* af ejendomsrettens grænser. Udtalelser herom findes f. 2314 ff. og 2752—53 (Thestrup), f. 2630 (Lorentzen), f. 2673 (Karl Olsen), f. 2682 og 2684—85 samt 2705, 2706 og

2708 (Hans Pinstrup), f. 2691—92, 2707 og 2708 (statsministeren), f. 2709 (Bertel Dahlgaard), l. 506 (H. Hauch) og l. 522 (Malchau).

§ 74 (= grdl. 1920, § 81). Alle indskrænkninger i den fri og lige adgang til erhverv, som ikke er begrundede i det almene vel, skal hæves ved lov.

§ 75.

Stk. 1. Til fremme af almenvellet bør det tilstræbes, at enhver arbejdsduelig borger har mulighed for arbejde på vilkår, der betrygger hans tilværelse.

Stk. 2. Den, der ikke selv kan ernære sig eller sine, og hvis forsørgelse ikke påhviler nogen anden, er berettiget til hjælp af det offentlige, dog mod at underkaste sig de forpligtelser, som loven herom påbyder.

Paragraffens stk. 2 er identisk med grdl. 1920 § 82. Stk. 1 er derimod nyt. Forfatningskommissionen fandt det naturligt, at der i den danske grundlov som i flere nye forfatninger samt i FN's erklæring af 10. december 1948 om menneskerettighederne blev optaget en bestemmelse, som fastslår samfundets interesse i at skabe rimelige arbejdsmuligheder for den enkelte. Ved ordet „arbejdsduelig“ har man villet udtrykke, at der bør gives den enkelte borger arbejdsmulighed i forhold til hans erhvervs-evne.

Bestemmelsen i stk. 1 blev i rigsdagen genstand for stærkt varierende vurdering. Hans Hedtoft (S) mente, at selv om den i sin nuværende formulering nærmest var en løfteparagraf, ville den muligvis vise sig at være udtryk for synspunkter, der blev fremtrædende ved en senere grundlovsrevision, der i højere grad lagde vægt på de kollektive værdier (f. 2224). Elgaard (V) syntes, at „den i virkeligheden ikke siger andet eller mere, end hvad enhver regering vil tilstræbe“ (f. 2236), og denne betragtning deltes af Laurits Pedersen (V) (f. 2311) og af Halfdan Hendriksen (KF), der fandt bestemmelsen ganske selvfølgelig (l. 461 og 623), medens H. Hauch (V) var bange for, at den ville give besvær og skabe megen unødigt forvirring, hvorfor man helst måtte lade den udgå (l. 507), hvad Villemoes (V) under hensyn til de divergerende fortolkninger gav sin tilslutning (l. 538). Retsforbundets ordfører i Folketinget, Hans Hansen (Rørby), så det som bestemmelsens egentlige hensigt at skabe adgang til selvstændigt erhverv, hvad der måtte ske ved statens indskriden overfor enhver monopolsiddelse (f. 2266), medens kommunisterne mente, at den gav mulighed for indførelse af pligtarbejde eller tvangsarbejde og var ganske ufyldstgørende som middel til utvetydigt at fastslå

den enkeltes *ret til arbejde* (f. 2281, l. 483). Aksel Larsen foreslog derfor at ændre stk. 1 til: „Enhver har ret til arbejde, frit valg af beskæftigelse, til retfærdige og gunstige arbejdsvilkår og til beskyttelse mod arbejdsløshed“, en formulering, der var i overensstemmelse med menneskerettighedernes erklæring af december 1948. (Forkastet med 119 stemmer mod 7).

I denne forbindelse kan nævnes et ændringsforslag af Aksel Larsen om en ny paragraf til sikring af *retten til bolig*. Det gav enhver „ret til en menneskeværdig bolig, svarende til hans behov og på økonomiske vilkår, der modsvarer hans evne“. Forkastet med 120 stemmer mod 7.

§ 76. Alle børn i den undervisningspligtige alder har ret til fri undervisning i folkeskolen. Forældre eller værger, der selv sørger for, at børnene får en undervisning, der kan stå mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen, er ikke pligtige at lade børnene undervise i folkeskolen.

Den tilsvarende bestemmelse i grundloven af 1920 (§ 83) kunne fremkalde det indtryk, at folkeskolen kun er bestemt for den ubemidlede del af befolkningen, medens i dag langt den overvejende del af forældrene, også indenfor de mere velstillede samfundslag, lader deres børn undervise i folkeskolen, hvor undervisningen med enkelte undtagelser er vederlagsfri. Man har ved en ny affattelse af pkt. 1 søgt at slette det nævnte skel.

Arnth Jensen (V) pegede på den rivende udvikling, som folkeskolen er undergået i de senere år ved optagelse af mange nye fag, og udtalte ængstelse for, at en mere rigoristisk fortolkning af kravet i pkt. 2 om, at børnenes undervisning skal stå mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen, kunne komme til at lægge hindringer i vejen både for de frie skoler og for hjemmeundervisningen; han ønskede derfor, at kravet skulle begrænses til „hvad der almindeligvis kræves i folkeskolens *elementære hovedfag*“ (f. 2305). *Arnth Jensen* stillede imidlertid ikke ændringsforslag i så henseende, da han ved 2. behandling var hindret heri ved sygdom og anså et sådant ændringsforslag til 3. behandling for „noget af en tom demonstration“. — Et ændringsforslag af *Aksel Larsen* om at udvide retten til uddannelse ved, at teknisk og faglig uddannelse skulle „gøres almindeligt tilgængelig for alle“ og adgangen til højere uddannelse være lige for alle på grundlag af evner, blev forkastet med 120 stemmer mod 7.

§ 77. Enhver er berettiget til på tryk, i skrift og tale at offentliggøre sine tanker, dog under ansvar for domstolene.

Censur og andre forebyggende forholdsregler kan ingensinde påny indføres.

Den hidtidige affattelse af pkt. 1 (grdl. 1920 § 84) er ændret ved, at ordene „i skrift og tale“ er tilføjet efter „på tryk“. Skønt det sidste udtryk derved strengt taget er blevet overflødigt, har man bevaret det for at fremhæve ytringsfriheden i dens mest betydningsfulde fremtrædelsesform.

Folketingsudvalgets ordfører bemærkede ved 2. behandling, at udvalget ikke havde ønsket at tage stilling til en debat, der havde rejst sig på grundlag af den stedfundne ændring, og hvorunder det fra een side var blevet hævdet, at *teatercensur* dermed var bortfaldet, medens man fra anden side holdt på, at teatervirksomhed falder helt udenfor paragraffens område.

§ 78.

Stk. 1. Borgerne har ret til uden forudgående tilladelse at danne foreninger i ethvert lovligt øjemed.

Stk. 2. Foreninger, der virker ved eller søger at nå deres mål ved vold, anstiftelse af vold eller lignende strafbar påvirkning af anderledes tænkende, bliver at opløse ved dom.

Stk. 3. Ingen forening kan opløses ved en regeringsforanstaltning. Dog kan en forening foreløbig forbydes, men der skal da straks anlægges sag imod den til dens opløsning.

Stk. 4. Sager om opløsning af politiske foreninger skal uden særlig tilladelse kunne indbringes for rigets øverste domstol.

Stk. 5. Opløsningens retsvirkninger fastsættes nærmere ved lov.

Stk. 1 og stk. 3 stemmer med grdl. 1920, § 85, medens stk. 2 om *opløsning* ved dom af foreninger, der virker ved eller søger at nå deres mål ved vold el. lign. overfor anderledes tænkende, er nyt. Det samme gælder stk. 5, om fastsættelse ved lov af en *opløsnings retsvirkninger*, og stk. 4, der for at skabe størst mulig retssikkerhed med hensyn til opløsning af politiske foreninger tillader, at sager herom kan anlægges ved underret, men uden særlig tilladelse føres helt igennem til højesteret.

I den oprindelig foreslåede affattelse gik stk. 4 ud på, at sagerne skulle „anlægges ved landsretten med appel til rigets øverste domstol“. Ændringen blev foretaget efter indstilling af folketingets udvalg, og dens værdi ligger i — som udvalgets ordfører udtrykte det —, at der forud for den endelige afgørelse ved højesteret, hvis sagen kommer så langt, „bliver adgang til

to i tid adskilte selvstændige bevisførelser, idet parterne ved to instanser får adgang til at forny og eventuelt forøge bevismaterialet.“ — Landstinget foretog en redaktionel rettelse.

Aksel Larsen troede ikke, at fuldstændig presse-, forenings- og forsamlingsfrihed ville være mulig i et samfund, hvor trykkerier og forsamlingslokaler overvejende er privat ejendom, men han mente, at borgerne i hvert fald måtte have krav på at vide, *hvorfra politiske foreninger og blade har deres indtægter*, og foreslog derfor i en ny paragraf efter § 78 at foreskrive, at „foreninger og andre, herunder dagblade o. lign., der driver eller beskæftiger sig med politisk propaganda, er pligtige at føre bog over de dermed forbundne indtægter og udgifter samt årlig at afgive offentlig beretning herom og lade disse regnskaber underkaste fornøden offentlig kontrol.“ Forkastet med 120 stemmer mod 7.

§ 79. Borgerne har ret til uden forudgående tilladelse at samle sig ubevæbnede. Offentlige forsamlinger har politiet ret til at overvære. Forsamlinger under åben himmel kan forbydes, når der af dem kan befrygtes fare for den offentlige fred.

Det var også tidligere antaget, at borgernes adgang til at forsamle sig ikke kunne gøres betinget af forudgående tilladelse, men først nu er dette udtrykkeligt udtalt i pkt. 1. Paragraffen er iøvrigt enslydende med grdl. 1920, § 86.

§ 80 (= grdl. 1920, § 87). Ved opløb må den væbnede magt, når den ikke angribes, kun skride ind, efter at mængden tre gange i kongens og lovens navn forgæves er opfordret til at skilles.

§ 81 (= grdl. 1920, § 88). Enhver våbenfør mand er forpligtet til med sin person at bidrage til fædrelandets forsvar efter de nærmere bestemmelser, som loven foreskriver.

§ 82 (= grdl. 1920, § 89). Kommunernes ret til under statens tilsyn selvstændigt at styre deres anliggender ordnes ved lov.

§ 83 (= grdl. 1920, § 90). Enhver i lovgivningen til adel, titel og rang knyttet forret er afskaffet.

§ 84. Intet len, stamhus, fideikommisgods eller andet familiefideikommis kan for fremtiden oprettes.

Som følge af tilføjelsen af ordene „eller andet familiefideikommis“ i denne paragraf, der ellers er enslydende med grdl. 1920 § 91, omfatter bestemmelsen nu også *pengefideikommisser*. I den

anledning ønskede folketingsudvalgets flertal at udtale, at den stedfundne ændring „ikke udelukker, at der for fremtiden kan oprettes almindelige *familielegater*, når sådanne ikke instituerer en bunden successionsordning, ligesom båndlæggelse af arv for allerede eksisterende personer samt een ufødt generation stadig kan finde sted.“

§ 85. For forsvarsmagten er de i §§ 71, 78 og 79 givne bestemmelser kun anvendelige med de indskrænkninger, der følger af de militære loves forskrifter.

Paragraffen adskiller sig kun derved fra grdl. 1920 § 92, at dennes udtryk „krigsmagten“ er erstattet med „forsvarsmagten“, som man har anset for bedre stemmende med moderne sprogbrug.

K a p i t e l I X.

§ 86. Valgretsaldere til de kommunale råd og menighedsrådene er den for valg til folketinget til enhver tid gældende. For Færøernes og Grønlands vedkommende fastsættes valgretsaldere til de kommunale råd og menighedsrådene ved lov eller i henhold til lov.

Paragraffen er ny og fremgaaet af den i forfatningskommissionen truffene aftale angaaende valgretsaldere til folketinget. — Med hensyn til pkt. 2 bemærkes, at den kommunale valgretsaldere på Færøerne nu er 21 år.

Aksel Larsen foreslog at forkaste paragraffen, da valgretsaldere til kommunale råd og menighedsråd efter hans mening fremtidig som hidtil burde fastsættes udelukkende i de pågældende valglove; men den vedtoges med 120 stemmer mod 7.

§ 87. Islandske statsborgere, der i medfør af loven om ophævelse af dansk-islandsk forbundslov m. m. nyder lige ret med danske statsborgere, bevarer de i grundloven hjemlede rettigheder, der er knyttede til dansk indfødsret.

Ved grundlovsændringen af 10. september 1920 blev det bestemt, at islandske statsborgere i henhold til dansk-islandsk forbundslov skulle nyde de til dansk indfødsret knyttede rettigheder, der omtales i en række andre grundlovsbestemmelser. Indsættelsen af en sådan bestemmelse i grundloven blev anset for nødvendig, fordi islandske statsborgere ikke ifølge forbundslovens ligeretsbestemmelse kunne anses for danske statsborgere.

Som følge heraf ansås det for nødvendigt — også efter forbundslovens ophævelse — i den nye grundlov at optage en til den tidligere § 93 svarende bestemmelse under hensyn til ligeretsbestemmelsen i lov nr. 205 af 16. maj 1950 om ophævelse af forbundsloven m. m.

K a p i t e l X.

§ 88. Vedtager folketinget et forslag til en ny grundlovsbestemmelse, og regeringen vil fremme sagen, udskrives nyvalg til folketinget. Vedtages forslaget i uændret skikkelse af det efter valget følgende folketing, bliver det inden et halvt år efter den endelige vedtagelse at forelægge folketingsvælgerne til godkendelse eller forkastelse ved direkte afstemning. De nærmere regler for denne afstemning fastsættes ved lov. Har et flertal af de i afstemningen deltagende og mindst 40 pct. af samtlige stemmeberettigede afgivet deres stemme for folketingets beslutning, og stadfæstes denne af kongen, er den grundlov.

Paragraffen svarer til grdl. 1920 § 94 med de ændringer, der følger af overgangen til etkammerssystemet og ophævelsen af begrebet „rigsdagssamling“. En væsentlig selvstændig ændring er dernæst nedsættelsen af den i sidste punktum krævede procent-sats, idet det fremtidig skal være tilstrækkeligt til godkendelse af en grundlovsforandring ved folkeafstemning, at mindst 40 pct. af samtlige stemmeberettigede har stemt derfor, medens der tidligere krævedes 45 pct. — Adskillige medlemmer gav udtryk for betænkelighed ved en sådan nedsættelse af procentsatsen eller dog for tvivl om dens hensigtsmæssighed. Det gælder således Arnth Jensen (f. 2305—07 og 2754), Martin (f. 2324—25), Hans Pinstrup (f. 2685 og 2705), H. Hauch (l. 504—05), Stegger Nielsen (l. 570) og Nielsen-Man (l. 579) — alle tilhørende venstre — samt den konservative Korsgaard. Statsministerens syn på sagen er udtrykt i hans svar til Arnth Jensen (f. 2370). På den anden side mente kommunisterne, at hvis man ville have en ny grundlov konfirmeret ved folkeafstemning, skulle afgørelsen ligge hos flertallet af de i afstemningen deltagende, og Aksel Larsen stillede derfor ændringsforslag om at udelade 40 pct.s-bestemmelsen. Forkastet med 120 stemmer mod 7.

K a p i t e l X I.

§ 89. Denne grundlov træder i kraft straks. Dog vedbliver den i henhold til Danmarks Riges Grundlov af 5. juni 1915

med ændringer af 10. september 1920 senest valgte rigsdag at bestå, indtil nyvalg har fundet sted i overensstemmelse med reglerne i kapitel IV. Indtil nyvalg har fundet sted, forbliver de i Danmarks Riges Grundlov af 5. juni 1915 med ændringer af 10. september 1920 for rigsdagen fastsatte bestemmelser i kraft.

Et ændringsforslag til denne paragraf er nævnt ved omtalen af § 20.

Rigsdagsforhandlingerne om grundloven er så omfattende, især for landstingets vedkommende, at referatet heraf må koncentreres om nogle hovedpunkter. I det foregående afsnit om grundlovens indhold og de under rigsdagsbehandlingen vedtagne eller forkastede ændringsforslag, om fortolkninger eller udtalelser af udvalg m. m. er lejlighedsvis medtaget et kort referat af de synspunkter, der kom til orde under forhandlingerne, eller dog henvist til, hvor indlæg af de forskellige talere kan findes i tiden-derne. Dette gælder således ved omtalen af § 42, stk. 6 (*finanslovens og skattelovens undtagelse fra folkeafstemning* og afgørelsen af tvivlsspørgsmål med hensyn til stk. 6), § 55 (*ombudsmandsordningen*), § 59 (*rigsrettens sammensætning*), §§ 63 og 73 (*domstolenes prøvelsesret og ejendomsrettens beskyttelse*), § 66 (*kirkens indre forhold og kirkens midler*), § 75 (*„retten til arbejde“*), § 76 (*kravene til børneundervisning i hjem eller friskole*) og § 88 (*afstemningsprocentens mindstestørrelse ved folkeafstemning om grundlovsændringer*). Idet der henvises til, hvad der herom er anført ved de nævnte paragraffer, vil den følgende fremstilling blive samlet om de samme hovedlinier, der gik igennem statsministerens redegørelse for grundlovsforslagets indhold (side 75), nemlig tronfølgen, Grønland, forholdet til udlandet og endelig rigsdagens sammensætning, folkeafstemning m. m. Desuden vil der blive meddelt nogle oplysninger om partiernes syn på grundlovsforslaget som helhed og om enkeltmedlemmers afvigende bedømmelse.

Tronfølgen. Der var på rigsdagen, som der havde været det i forfatningskommissionen, enighed om at give også *kvinder* arveret til tronen og tillige om i tronfølge-loven at begrænse arveretten til kong Christian den Tiendes og dronning Alexandrines efterslægt. Der herskede derimod meningsforskel om den i tronfølgeforslaget fastsatte „betingede kvindelige arvefølge“, hvorefter søn går forud for datter. Kun med stor betænkelighed var socialdemokratiet og det radikale venstre gået med til det derved skete brud på princippet om kønnenes ligestilling, og det

var alene sket, fordi bestemmelsen af det konservative folkeparti blev hævdet som en ufravigelig betingelse for et grundlovsforlig. Fra venstres og især fra de konservatives side gjorde man gældende, at spørgsmålet ikke kunne betragtes alene ud fra synspunktet om kønnenes ligestilling, men at også andre hensyn måtte tages i betragtning, og disse andre hensyn havde for det konservative parti været helt afgørende. Der er, som Rasting (KF) udtrykte sig, „et punkt, hvor logikken hører op og tradition og en naturlig betragtning spiller ind“. Men efter Kirsten Gloerfelt-Tarps (RV) anskuelse var der „i denne sag ikke andre hensyn, der vejer“, end mands og kvindes ligeret til tronen; „alle andre motiveringer bunder kun i fordomme“. Ingeborg Hansen (S) kunne heller ikke bøje sig for de konservatives betragtning; der var efter hendes mening eet hensyn at tage, „og det er hensynet til det kongebarn, der fødes først“. Hun gjorde især opmærksom på, at store krav til uddannelsen, som må stilles til en tronarving, kunne vise sig at være opfyldt helt forgæves, hvis en senere født søn skulle gå forud for en ældre datter. Esther Malling Pedersen (V) erkendte vel betydningen af det menneskelige moment, der her var draget frem, men forstod „på trods af al logik de traditioner og de følelser, der her spiller ind“. — Fra retsforbundets side ville man ikke have haft det mindste imod, at den absolutte ligestilling mellem kønnene var blevet gennemført, men man havde heller ikke noget imod det foreliggende forslag om betinget kvindelig arveret. Derimod tog kommunisterne det standpunkt, at når man *havde* et kongedømme — og de havde ikke foreslået at afskaffe det arvelige monarki, da erfaringen viste, at det ikke spiller så stor en rolle, om man har arveligt, indskrænket monarki eller republik —, så burde man også sørge for kvindens ligestilling med manden på dette område, og da kravet herom ikke var sket fyldest, ville kommunisterne ikke have noget med forslaget om ændret tronfølge at gøre.

Med hensyn til denne sag skal endnu nævnes, at det af ordførerne for regeringspartierne blev understreget, at den skete principielle ændring af tronfølgeloven ikke måtte medføre større konsekvenser for den hidtidige tronfølgers stilling end absolut nødvendigt, en betragtning, statsministeren gav sin tilslutning. Endvidere, at Grete Mølbak Frederiksen (V) henstillede, at stillingen til valget af regentens ægtefælle måtte blive ens, uanset om der var tale om en mandlig eller en kvindelig regent, at man også ville give regenten adgang til det friest mulige valg af ægtefælle, og at godkendelsen måtte ske stilfærdigt.

Grønland og Færøerne. Det af det grønlandske landsråd fremsatte ønske om ophævelse af Grønlands kolonistatus og anerkendelse af Grønland som en integrerende bestanddel af Danmarks rige blev ligesom de foreslåede bestemmelser om den grønlandske

befolknings repræsentation på rigsdagen modtaget med glæde og tilslutning af alle partier. Fra færøsk side hilste P. M. Dam grønlændernes ligestilling med andre rigsborgere med glæde. Han var overbevist om, at det ville tjene både grønlændere og færinger bedst, at de så hurtigt som muligt etablerede et broderligt samarbejde på fiskeriets område.

P. M. Dam dvælede derefter ved den betydning, som den såkaldte hjemmestyrelov for Færøerne har haft — „den har indfriet mere, end man turde håbe“ —, og henviste til den erklæring, som de forfatningskommissionen tilforordnede professorer havde afgivet om, at en grundlovsbestemmelse som følge af denne lov ikke kunne anses for påkrævet. Når hjemmestyreloven således var blevet anerkendt som hjemlet i grundloven, og ingen havde reageret herimod, måtte „al tvivl om lagtingets lovgivningsmagt på de i hjemmestyreloven nærmere bestemte områder siges at være udelukket“. Dam kunne derfor stemme for grundlovsforslaget uden en tilføjelse til § 3.

Forholdet til udlandet. De fleste af partiernes ordførere i *folketinget* nøjedes i deres gennemgang af de herhenhørende bestemmelser (§§ 19 og 20) ved sagens 1. behandling med et referat af bestemmelseernes indhold og korte udtalelser om deres nødvendighed eller ønskelighed. Hans Hedtoft gjorde dog opmærksom på, at det i en politisk bevæget tid kunne blive vanskeligt eventuelt at anvende folkeappel, når man stod overfor spørgsmål om suverænitetsafgivelse efter § 20, og Jørgen Jørgensen (Lejre) oplyste på foranledning af kritik, der var fremkommet i den offentlige debat, at ønsket om at kunne overgive visse suverænitetsbeføjelser til overstatlige organer var „fremsat fra kredse herhjemme, som er optaget af en udbygning af det fredelige mellemfolkelige samarbejde på politiske, økonomiske, sociale og kulturelle områder“. Retsforbundets ordfører, Hans Hansen (Rørby), gik ikke ind på disse paragraffer, men hans meningsfælle, Kjeldgaard Iversen, tilbageviste en kritik, gående ud på, at det herefter skulle blive lettere end hidtil at afgive suverænitet, f. eks. til NATO, med den begrundelse, at den gamle grundlov ikke havde kunnet hindre afgivelse af beføjelser på væsentlige områder ved almindelig flertalsbeslutning, medens forslag herom fremtidig kun ville kunne vedtages med fem sjettedeles majoritet eller ved en folkeafstemning. En særstilling indtog Aksel Larsen, idet han ikke blot fremførte forskellige anker overfor § 19, men gik imod § 20, som efter kommunisternes mening rummede en dødelig fare for, at et rigsdagsflertal under pres af fremmed magt vedtog en lov om i hvert fald delvis opgivelse af den indenrigske myndighed og dens overgivelse til fremmed magt. Ved 2. behandling vendte Aksel Larsen udførligt tilbage til dette emne, genoptog det atter ved 3. og ved „eneste“ behandling, og da hans syns-

punkter både fandt udtryk i udvalgsbetænkningen og på behandlingens forskellige trin blev nedfældet i ændringsforslag, henvises der til omtalen heraf ved gengivelsen af §§ 19 og 20. Ved sidstnævnte paragraf er også indholdet af et ændringsforslag, som Oluf Pedersen (DR) stillede til 2. behandling, refereret.

I *landstinget* fandt ordførerne for samtlige partier undtagen Danmarks kommunistiske parti det nødvendigt eller naturligt, at grundloven af hensyn til udbygningen af det internationale samarbejde kom til at indeholde bestemmelser som de i § 20 optagne. Hans Hansen (Usserød) nærede dog tvivl om, at det ville være rigtigt eventuelt at sende lovforslag om suverænitetsafgivelse til folkeafstemning, fordi vælgerne ikke altid kunne være så vel informerede om alle de forhold, der kan foreligge ved tiltrædelse af en international overenskomst, som folketingets medlemmer. Repræsentanten for det kommunistiske parti, Chr. Nielsen, vendte sig imod § 20, der gjorde grundlovsforslaget „fuldkommen uantageligt“, og til 2. behandling stillede han ændringsforslag om, at paragraffen skulle undergives en særskilt folkeafstemning, hvor flertallets holdning blev afgørende for dens skæbne (se side 88). — Federspiel (V) betragtede bestemmelserne i §§ 19 og 20 under en særlig synsvinkel, nemlig at grundlovsforslaget udtalte tendens til at koncentrere statsmagten hos folketingets flertal, hvorved både den udøvende og den dømmende magts myndighed ville blive svækket. Fra dette synspunkt kritiserede han især formuleringen af § 19, der forekom ham at være egnet til at svække regeringens stilling udadtil og at rumme en fare for, at udenrigspolitikken blev indordnet under indrepolitiske hensyn. Men også de komplicerede regler i § 20 til sikring mod overilede handlinger krævede efter Federspiels mening nærmere overvejelse.

Etkammer (Landstingets afskaffelse). Medlemstal. Valgrets alder.

Folkeafstemning. „Suspensivt veto“.

Folketinget.

„Landstingets tid er forbi“, udtalte *Hans Hedtoft* (S); den 35 års valgrets alder tog sig museumsagtig ud, og den indirekte valg måde var en udfordring til sund fornuft. Grundlovsfæstelsen af eet ting var også kun en konsekvens af den i de senere år stedfundne udvikling. Fastsættelsen af *medlemstallet* til højst 179 betegnede en kraftig nedskæring under hensyn til de store sagområder, der skulle dækkes, og det ville ikke være forsvarligt at gå længere ned; en eventuel ændring på dette punkt, således at antallet 179 fastholdtes i valgloven, medens maksimum sattes noget højere i grundloven med henblik på befolkningstilvæksten,

havde været drøftet i forfatningskommissionen, men en sådan ændring burde ske i rigsdagen og ske for åbent tæppe. Socialdemokraterne havde helst set en *valgretsalders* på 21 år fastsat i grundloven; betydningen af de unges valgdeltagelse lå især i det medansvar, der herved blev betroet dem, den stærkere understregning af landsmandsskabet. Hvad *folkeafstemningsreglerne* angår, pegede Hedtoft på, at udfaldet af den nu foreslåede „oppositionelle folkeafstemning“ kunne blive opfattet som et mistillidsvotum til regeringen, og nævnte, at socialdemokraterne havde ønsket, at nejstemmerne skulle udgøre halvdelen af de 80 pct., der normalt deltager i et valg. Det havde undret ham, at man ikke fra konservativ side havde ønsket en undersøgelse af tanken om *suspensivt veto* i stedet for folkeafstemning, da det spørgsmål dog måske kunne rejses, om ikke en form for veto mere organisk lod sig forene med den parlamentariske form. Socialdemokraterne var i øvrigt gået ud fra, at folkeafstemning kun ville blive gennemført i ganske særlige situationer, og de frygtede den ikke som politisk våben. Statsministerens udtalelse om, at folkeafstemning fortrinsvis ville blive anvendt som politisk trusel, havde de noteret sig.

Elgaard (V) var enig i, at tiden for længst var løbet fra en valgretsalders på 35 år, og at den indirekte valgmåde var forældet. Men når *det* var tilfældet, og når tilhængerne af tokammersystemet ikke havde kunnet opstille andre såkaldte konservative garantier i stedet, ville der ikke være nogen logisk begrundelse for at opretholde et system med to kamre. Han tillagde ikke den indvending, at man så ikke ville have de samme muligheder for alsidig repræsentation på rigsdagen, den samme vægt, som den tidligere havde haft, og en grundig behandling af lovene kunne sikres på anden måde end gennem sagernes dobbeltbehandling. I stedet for de hidtidige såkaldte konservative garantier i tokammersystemet var der nu indført adgang til *folkeafstemning*; og venstre havde lagt særlig vægt på udformningen af reglerne om afstemning, hvorved der var skabt sikkerhed for, at et tilfældigt rigsdagsflertal ikke mod et befolkningsflertals vilje pludseligt kunne gennemføre nye vidtrækkende love. — Det afgørende fortrin i aftalen om *valgretsalders* så venstre i, at det blev vælgerne selv, der kom til at træffe bestemmelse om fremtidens valgretsalders, og at denne herefter ikke kunne fastsættes forskelligt til rigsdagen og de kommunale råd. Skulle man indvende noget mod aftalen, måtte det blive, at vælgerne ikke fik adgang til direkte at stemme om en valgretsalders på 25 år, og at afstemningen om dette spørgsmål ikke fandt sted samtidig med opløsningsvalget.

I en oversigt over forfatningsudviklingen siden grundlovens givelse hævdede *Karl Olsen* (KF), at det ikke var lykkedes ved *landstinget* at skabe det tilsigtede forfatningskonservative element, en faktor til sikring af en rolig fremadskridende udvikling. „Det

lykkedes aldrig indenfor rammen af 1915-grundloven at få skabt en fornuftig forfatningspraksis, gående ud på at landstinget bøjede sig for folketingsflertallets afgørelse, når dette flertal fortsat var tilstede, efter at et folketingsvalg var afholdt". Siden 1936 havde vi faktisk haft et etkammerssystem, og medens det i 1939 havde været muligt at fastholde en form for tokammerssystem, var „tilsvarende politiske muligheder ikke længer tilstede“. Man ville fra konservativ side have foretrukket 1939-forslagets dobbeltbehandling af lovforslagene og erkendte, at tokammerssystemets opgivelse af mange — dog uden virkelig årsag — følte som et brud i vor forfatningsudvikling. Men under de givne politiske vilkår havde de konservative haft to målsætninger: en forstærket beskyttelse af den enkelte borger i hans forhold til statsmagten og tilvejebringelse af den stærkest mulige beskyttelse af mindretallet. I sidstnævnte henseende var man gået stærkt ind for *folkeafstemningsinstituttet* og havde gjort det til en betingelse for tilslutning til grundlovsforslaget, at nej-procenten ikke blev presset så højt op, at retten for vælgerne til at forkaste et af rigsdagen vedtaget lovforslag derved blev en skueret. Det var Karl Olsens overbevisning, at folkeafstemningsinstituttet, som det var udformet i § 42, betød en større forfatningskonservativ garanti end landstinget, således som dette var kommet til at fungere, og at det betød den bedste kontrol overfor eventuel magtmisbrug.

Jørgen Jørgensen (Lejre) (RV) syntes ikke, der var grund til at føre nogen større diskussion om *et- eller tokammersystem*. Der var jo efterhånden ingen, som mente, at landstinget burde opretholdes i sin nuværende skikkelse, og når man var enig om, at samme vælgerkorps skulle vælge til begge ting, var der ingen saglig grund til at opretholde et landsting. Man måtte i et folkestyret land give vælgerne den mest direkte indflydelse på valget af deres repræsentanter på tinge, og talen om, at frygt for at skulle mødes med vælgerne ville holde de store personligheder borte fra rigsdagsarbejdet, var formentlig uden rod i virkeligheden. Den eneste og bedste garanti mod misbrug under et frit folkestyre var at gøre vejen let til vælgernes afgørelse. Det radikale venstre så da også med stor tilfredshed, at grundlovsforslaget åbnede adgang for et mindretal i rigsdagen til at bringe et forslag ud til *folkeafstemning*, og den i § 42 fastsatte procentsats måtte fra alle synspunkter anses for rimelig.

Hans Hansen (Rørby) (DR) delte ikke den fra visse sider udtrykte frygt for, at der ved landstingets afskaffelse ville opstå fare for overilede politiske handlinger. *Landstingets betydning* som et organ til at hindre, at „et mere tilfældigt folketingsflertal gennemførte love, der ikke havde den fornødne tilslutning i befolkningen“, som det hed, var nu til dags ringe og i hvert fald lig nul, så længe de samme partier havde flertal i begge ting.

Lovgivningen i et land måtte naturligvis være i overensstemmelse med befolkningens flertal, men til klaring af dette spørgsmål kunne landstinget intet bidrage. Derimod var der nu i grundlovsforslagets § 42 indsat bestemmelser om *folkeafstemning* angående principielle spørgsmål, og der var næppe tvivl om, at disse bestemmelser ville få en vis betydning ved fremtidig lovgivning, måske især af præventiv art. Det ville sikkert blive vanskeligt at samle 30 pct. af vælgerne imod et forslag, som i rigsdagen havde opnået tilslutning fra $\frac{2}{3}$ af medlemmerne; men hvis en socialdemokratisk regering f. eks. ville prøve kræfter på at gennemføre en direkte socialisering af grene indenfor erhvervslivet, ville dette efter talerens mening ikke kunne gennemføres ved en folkeafstemning. Det var en stor og god ting, at der nu kunne opnås ordnede forhold med hensyn til *valgretsalderen*, og når der var opnået enighed om en folkeafstemning angående dette spørgsmål, hvori de 21-årige kunne deltage, skyldtes det sikkert i høj grad de politiske ungdomsforeninger. „Jeg vil nu håbe, at de samme ungdomsorganisationer vil møde frem ved folkeafstemningen . . . , thi gør de ikke det, er der stor fare for, at valgretsalderen bliver fastsat til 23 år.“

Ordføreren for det kommunistiske parti, *Aksel Larsen*, udviklede, at en forfatning i dag måtte bygges op på en anden måde, end det var sket ved juni-grundloven. Man burde først og fremmest optegne folkets rettigheder og friheder, derefter garantien for disse rettigheder og friheder, og som det tredje burde man tage folkerepræsentationen, dens suverænitet og opbygning. I sidstnævnte henseende mente kommunisterne, at *valgretsalderen* i hvert fald burde nedsættes til 21 år, og de fandt det ikke nødvendigt at underkaste denne sag en folkeafstemning; men når dette nu var besluttet, ville taleren henstille, at folkeafstemningen herom kom til at foregå, ikke sammen med afstemningen om selve grundloven, men på et tidligere tidspunkt, nemlig sammen med bekræftelsesvalgene til begge ting. *Folkeafstemningsparagraffen* gav Aksel Larsen ikke meget for, når den var udformet således, at kun vedtagne lovforslag kunne komme til afstemning, at det kun kunne ske efter forlangende af $\frac{1}{3}$ af rigsdagens medlemmer, og at forkastelse kun kunne finde sted, hvis mindst 30 pct. af samtlige stemmeberettigede stemte imod. Herved blev paragraffen „en narresut“. Der var ganske vist herved den trøst, at som konservativ garanti kunne den i hvert fald ikke bruges. Men fra et demokratisk grundsyn måtte det alligevel kræves, at afgørelsen blev truffet af de i afstemningen *deltagende* vælgere. Og kun derved kunne man sikre en virkelig stor stemmegivning ved folkeafstemningen. (Se nærmere ved omtalen af § 42).

Udenfor ordførernes kreds udtrykte *Hans Conrad Koefoed* (V) betænkelighed ved det i § 28 fastsatte maksimum for *rigsdagens*

medlemstal, som han ønskede forhøjet til 210 à 220. Han frygtede for, at den snævre grænse ikke ville levne tilstrækkelig plads for en islæt i folkerepræsentationen, som han tillagde stor betydning i flere retninger, nemlig folk, der besad faglig og erhvervsmæssig indsigt og havde kendskab til lokal offentlig administration. Han tænkte sig de pågældende valgt på samme valgdag og af samme vælgerkorps som andre rigsdagsmænd, men på særlige landsdelslister og med adgang for vælgerne til at stemme personligt, og det måtte kræves, at kandidaterne var bosiddende indenfor området. *Holger Eriksen* (S) troede, at *Hans Conrad Koefoed* gjorde sig overflødige bekymringer: Den type af rigsdagsmænd, han gik i brechen for, havde som regel for speciel en viden; det måtte også anses for tvivlsomt, om man ville sikre de pågældende valg gennem et særligt landsdelslistesystem, og det ville blive partierne, der kom til at udpege kandidaterne, hvad der rimeligvis ville vække uvilje. Derimod delte *Laurits Pedersen* (V) og *Anker Lau* (V) Koefoeds betænkeligheder ved at trække en snæver grænse for mandantallet i grundloven. *Anker Lau* ytrede desuden tvivl om, at *folkeafstemningsparagraffen*, der vel kunne få betydning med hensyn til love af almen interesse, og da særlig af præventiv art, også ville blive et værn for mindre mellemstandsgruppers frihedsrettigheder, og han henstillede at søge sådanne mindretal beskyttet gennem udsættende veto. *Laurits Pedersen* erklærede sig for principiel tilhænger af *tokammerssystemet*. Det var jo også det, der anvendtes i de fleste lande, og hvis der havde været vilje dertil, kunne man formentlig nok have opbygget et tokammer med samme valgretsalder til begge ting. Det frembød mulighed både for en grundig lovbehandling og for at drage folk ind i lovgivningsarbejdet, som ellers ikke ville komme med — en betragtning, der senere fik tilslutning af *Martin* og af *Edvard Sørensen*. Den fremkomne kritik skød over målet, navnlig forsåvidt angår den indirekte valg måde, og det var ikke landstingets skyld, at det var blevet mishandlet af de skiftende regeringer ved lovforslagenes fordeling mellem tingene. Landstinget havde været fuldt arbejdsdygtigt, men det var blevet stillet i skygge og svækket som følge af de fælles partimøder. — *Martin* (V) syntes ikke, at man generelt kunne bebrejde landstinget, at det aldrig modsatte sig folketingets beslutninger, thi vægten af dette argument måtte dog bero på, om disse beslutninger *burde* have været standset, og han fandt det i flere henseender uheldigt at afholde folkeafstemning om valgretsalderen sideordnet med folkeafstemning om selve grundloven. Iøvrigt lagde han megen vægt på, at der inden folkeafstemningen kom en virkelig debat igang om grundlovssagen, og at andre meninger end dem, man selv hyldede, kom til orde. Han advarede indstændigt imod at knytte grundlovens ikrafttræden til en bestemt dato; man burde lytte til røster og henstillinger, der fremkom fra vælgere og erhvervskredse, og tage

sig tid til en grundig behandling. *Hans Thyge Jacobsen* (KF) meldte sig som principiel *modstander af et rent etkammerssystem*. Selvom han erkendte, at det nuværende landsting ikke på tilfredsstillende måde røgtede opgaven som et tokammerssystems vogter, var derfra et stort spring til det rene etkammer, og han var ikke i stand til at gøre dette spring. Det forekom ham dernæst urimeligt at bringe vælgerne i den situation at lade dem stemme om grundlovsforslaget uden kendskab til udfaldet af den særlige afstemning om valgretsaldere, og han anså det for stridende mod grundloven at lade de 21—25-årige få *stemmeret* ved denne afstemning og derved øve medindflydelse på en grundlovsændring.

I forbindelse med de foran refererede indlæg ved 1. behandling kan endnu nævnes, at *Hans Pinstrup* (V) ved 2. behandling gjorde gældende, at folkeafstemningsparagraffen ikke bød de sikringer mod ensidig lovgivning overfor mindretal, som erhvervene havde ønsket, og at *Edvard Sørensen* (V) ved 3. behandling som hovedargument for sit ønske om, at man havde bevaret tokammerssystemet, anførte, at en stemningsbølge under dette system ikke straks ville kunne slå igennem og sætte sig spor i lovgivningen.

L a n d s t i n g e t.

Hans Hansen (Usserød) (S) betegnede indførelsen af *etkammerssystemet* som den mest betydende ændring i det foreliggende forslag og meddelte, at alle den socialdemokratiske gruppes medlemmer ville stemme for landstingets afskaffelse. Landstinget havde skabt modvilje og bitterhed i store dele af befolkningen — hvad taleren belyste ved eksempler fra tidligere tid på tingets holdning til forskellige sociale fremskridt —, og selvom man måtte erkende, at det havde haft utilfredsstillende arbejdsvilkår, var der vist hverken midler eller vilje til nu at skabe bedre arbejdsforhold, men tiden var moden til landstingets afskaffelse. — Med *folkeafstemningsparagraffen* var *Hans Hansen* ikke tilfreds; den syntes ham at lægge for megen magt i et lille mindretals hånd, og han karakteriserede den som „en sort plet i den nye grundlov“.

Stensballe (V) gjorde udførligt rede for, hvorledes forhandlingerne i forfatningskommissionen om rigsdagens sammensætning havde udviklet sig. Der kunne måske være blevet muligheder for gennemførelse af en lignende ordning som den i 1939 foreslåede, men stillet deroverfor foretrak *Stensballe* et etkammerssystem med *tilstrækkelige sikringer* mod pludseligt opstående stærke folkestemningers indflydelse på rigsdagen. Han syntes imidlertid ikke, at forslaget bød fyldestgørende garanti i så henseende, og pegede på den ængstelse, der var kommet til udtryk i erhvervs-kredse. Forslagets eneste virkelige sikring lå i adgangen til *folkeafstemning*, men folkeafstemning kunne og burde ikke bringes til

anvendelse overfor en hel kategori af lovforslag. Derimod ville en *vetobestemmelse* efter finsk mønster — så at $\frac{1}{3}$ af folketingets medlemmer kunne kræve et lovforslags endelige vedtagelse udskudt til efter næste valg — sikkert virke ikke så lidt beroligende, og overfor den indvending, at den ville virke forsinkende, kunne man anføre, at den fik betydning alene ved sin eksistens. En tilsvarende bestemmelse havde også været optaget i venstres forslag af 1939, og der kunne næppe være nogen statsretlig hindring for *både* at have folkeafstemning og vetoret. — Stensballe sluttede sit indlæg med nogle udtalelser om den indsigt og erfaring, han i årenes løb havde mødt hos landstingets medlemmer, og han troede ikke, at det nye folketing ville få fuld erstatning for tabet af landstingets medvirken i lovgivningen.

Halldan Hendriksen (KF) betonede, at de konservative ikke var tilhængere af landstingets bevarelse under de bestående former — 35 års valgretsalder var nu til dags en urimelighed, og den indirekte valg måde havde overlevet sig selv. Men partiets store flertal ville alligevel have foretrukket et *tokammerssystem* med et rigsting nogenlunde svarende til det, hvorom der i 1939 var enighed mellem socialdemokratiet, det radikale venstre og det konservative folkeparti; og selvom tingenes politiske farve var den samme, ville en drøftelse af samtlige lovforslag i de to ting have været af ikke ringe betydning. En sådan eller en lignende ordning var det imidlertid ikke muligt at gennemføre. Man betragtede fra konservativ side bestemmelserne om *folkeafstemning* som en vis erstatning for tokammerssystemet, omend måske en spinkel erstatning. Det var en sikkerhedsventil overfor en altfor ensidig lovgivning, og de konservative havde lagt afgørende vægt på, at den del af vælgerne, der var i stand til at forkaste et forslag, ikke blev sat højere end 30 pct. — Halldan Hendriksen fandt det naturligt at nævne, at landstinget havde haft en række højt ansete og meget betydende politikere af forskellig politisk farve i sin midte, og at tinget havde øvet en betydningsfuld indsats ikke mindst på rent saglige områder; men de skiftende regeringer havde „sultet“ landstinget, og i mangfoldige tilfælde havde der kun været levnet tinget en eller to dage til behandling af endog særdeles vigtige lovforslag.

P. N. Petersen (*Røje*) anbefalede på det radikale venstres vegne grundlovsforslaget til velvillig behandling og udtalte ønsket om, at man indenfor det indeværende år kunne nå et resultat af forhandlingerne. Han talte derefter nærmest for egen regning. Når tiden nu var løbet fra landstinget, hang dette sammen med, at *den partipolitiske udvikling* i flere henseender havde taget en retning, der fra et liberalt synspunkt var lidet ønskelig. Den „selvdisciplin“, som var til så uvurderlig styrke for en rigsdagsgruppe, havde ikke været så fremtrædende, som ønskeligt var. Det gjaldt

indenfor de enkelte rigsdagsgrupper og havde navnlig vist sig i forholdet mellem rigsdagens to ting, „hvor landstingets autoritet systematisk er blevet undergravet“. Under behandlingen i forrige samling af forslagene til den såkaldte femtekolonne og til aktieselskabsloven havde man således ikke kunnet frigøre sig for indtrykket af, at et flertal af landstingets medlemmer stemte på en anden måde, end de ønskede, hvad der efter forlydende skyldtes, at „kræfter udenfor denne sal ganske simpelt gav ordre til, at forslagene skulle vedtages her i folketingets affattelse“. Den slags episoder viste klart, at „i vore dages Danmark er der kun en snublende kort afstand mellem demokratiet og oligarkiet, fåmandsvældet, der skyder meget kraftige spirer i den politiske førerdisciplin“. Dertil kom, at de vekslende regeringer havde bidraget til at svække landstingets autoritet ved systematisk at holde tinget på smalkost. Tiden var derfor nu inde til enten at fjerne landstinget eller omdanne det på en sådan måde, at „der kommer en anden ånd i huset“. Det foreliggende forslag betød ved sin *overgang til etkammersystemet* „et pantherspring“. Etkammer fandtes kun „i 4 stater i hele den vide verden“, og selvom et etkammersystem var meget vel anvendeligt, så længe der kunne opretholdes en vis ligevægt mellem de forskellige befolkningsklasser, var det i de svære stunder i folkenes liv „et meget ømtåligt politisk instrument“; Weimarforfatningen havde således ikke kunnet holde til de svære rystelser, der hærgede det tyske folk mellem de to verdenskrige. Og selvom der i Finland var overvejende tilfredshed med forfatningen, herskede der ikke så lidt misfornøjelse med den indenfor visse befolkningskredse. Taleren kunne roligt sige for sit vedkommende, at han simpelthen ville have stemt imod grundlovsforslaget, hvis det ikke havde indeholdt 30 pct. bestemmelsen i § 42. Men endda var han ikke sikker på, at man opnåede den tilsigtede sikring af det enkelte menneskes og de enkelte mindretals frihed. Her var forslagets akilleshæl, og der var vel mulighed for under sagens videre behandling at finde midler til et mere *effektivt værn af den personlige frihed*. At give det kommunale element en passende placering indenfor forfatningens rammer — som Stensballe havde foreslået — ville være en stor vinding. Selvom man fastholdt „een valgdag og een vælgerbefolkning“ som grundlag for rigsdagens sammensætning, kunne man alligevel have to parlamentariske forsamlinger; det var netop dyden, thi „folkets sjæl har jo mange forskellige stemmer“.

Chr. Nielsen (DK) fandt kun een iøjnefaldende forbedring i forslaget, nemlig landstingets afskaffelse og indførelse af etkammersystemet. Der var ingen saglig begrundelse for at opretholde landstinget, og Hans Hansen havde ikke behøvet at gå 30—40 år tilbage i tiden for at finde sorte pletter i dets historie. Det

havde klart nok understreget sin overflødighed ved behandlingen af Marshallplanen og Atlantpagten, thi i løbet af henholdsvis 1½ time og 3—4 timer havde tinget ekspederet disse „de to betydningfuldste forslag, der nogensinde er vandret gennem rigsdagen,“ og havde endda indenfor samme tidsrum kunnet behandle flere andre sager.

M. Sig Steffensen (DR) troede, at det mere var den høje valgretsalders og den indirekte valg måde til landstinget, der var baggrunden for forslaget om landstingets afskaffelse, end ønsket om at gå over til et etkammerssystem, men de fælles gruppemøder og den ujævne arbejdsfordeling havde medvirket til at undergrave landstingets stilling. Han nærede forøvrigt ingen betænkelighed ved et etkammerssystem, bortset fra en risiko for, at rigsdagsmændene, når alle love nu skulle „igennem samme flaskehals“ og det nye folketing derfor muligvis måtte være samlet hele året, blev en slags specialister, der ikke havde levende forbindelse med erhvervslivet. — Taleren havde altid været tilhænger af 21 års valgretsalders, og når der normalt var fire år mellem valgene, blev den reelt i gennemsnit til 23 år, hvad der aldeles ikke kunne siges at være en for lav valgretsalders.

Efter at partiernes ordførere havde talt, fik adskillige „menige“ medlemmer ordet for at begrunde deres stilling til et eller flere hovedpunkter i grundlovsforslaget. Forhandlingen kom overvejende til at dreje sig om et- eller tokammerordning, om betydningen af den foreslåede adgang til folkeafstemning og om muligheden for indførelse af en slags suspensivt veto.

Medens Brodthagen (S) afviste landstingets eksistensberettigelse — det havde manglet „ben i næsen“ og lå derfor på sine egne gerninger —, udtrykte H. Hauch (V), Malchau (KF), Villemoes (V), Lisbet Hindsgaul (KF), Korsgaard (KF), H. K. Sørensen (KF) og Grete Mølbak Frederiksen (V) summarisk deres sympati for *bevarelsen af et tokammerssystem*. Malchau betegnede den foreslåede overgang til etkammerssystemet som et „temmelig revolutionerende“ skridt, som mange indenfor det konservative folkeparti kun havde kunnet gå med til, fordi det var politisk umuligt at skabe flertal for en tokammerordning; Hauch pegede på, at den sikkerhed for en lokal repræsentation, som lå i kravet om landstingsmændenes bopæl i kredsen, ville gå tabt ved landstingets afskaffelse — et moment, der også blev fremhævet af Nielsen-Man, som tillige gjorde opmærksom på, at flere fåtallige befolkningskredse lettest havde kunnet opnå repræsentation i landstinget —, og H. K. Sørensen frygtede for, at „den politisk interesserede amatør“ ved overgangen til etkammerssystemet ville blive trængt mere og mere ud af politik, og at man ligeledes ville svække kontakten med „repræsentanter for de organisationer,

der i så høj grad har indflydelse på de betingelser, hvorunder det daglige liv leves“. — Andre talere gjorde mere udførligt rede for deres synspunkter. *Bjerre* (V) erkendte, at tiden var løbet fra det nuværende landsting, men deri lå ikke, at den også var løbet fra ethvert tokammersystem. Forhandlingerne i forfatningskommissionen havde formet sig sådan, at der ikke var blevet lejlighed til dèr at gennemdrøfte dette problem, og det var grunden til, at *Bjerre* for sit vedkommende havde taget et forbehold i kommissionens betænkning. *Esther Malling Pedersen* (V) savnede en mere positiv argumentation for overgang til etkammersystemet; man havde i det væsentlige nøjedes med som bevis for dettes fortræffelighed at henvise til landstingets uanvendelighed. Og vel kunne det bebrejdes landstinget, at det ikke havde hævdet sig stærkt nok og krævet rimelige arbejdsvilkår, men tinget havde i forhold til regering og folketing stået som den svagere part. Spørgsmålet var imidlertid, om befolkningen havde mest brug for en hurtigt arbejdende, særlig handlekraftig og beslutsom rigsdag eller en kombination, der gav plads for et overvejende og prøvende element og tillige gav befolkningen mulighed for rettidig orientering om foreliggende spørgsmål, og der syntes ikke at være ført tilstrækkeligt bevis for, at et moderniseret landsting, befriet for iøjnefaldende fejl og rigtigt placeret indenfor rigsdagens arbejdsfelt, ikke fortsat kunne have været til virkelig gavn. Lignende synspunkter kom til orde hos *Nielsen-Man* (V), som understregede, at tingene i et tokammersystem ikke behøvede at være fuldkommen ligeberettigede; et landsting med henholdende vetoet ville formentlig være tilfredsstillende, når tinget blev opbygget på en anden måde end folketinget, med længere valgperiode og successiv fornyelse, og blev gjort uopløseligt. Også *Federspiel* (V) savnede begrundelse for indførelse af etkammersystemet, og han delte den betragtning, at de to ting i et tokammersystem nu til dags ikke kunne være sideordnede og have samme myndighed. *Elmquist* (V) mente, at man lige fra grundlovens givelse havde begået den fejl ikke at fastsætte bestemte grænser for landstingets kompetence i forhold til folketinget, en fejl, hvis skadelige virkninger var blevet forøget i provisorietiden, og som var blevet gentaget i 1915, da man også fastsatte den nu helt forældede valgretsalder. Det var ikke rigtigt at motivere overgang til etkammersystemet med, at landstinget ingen rolle havde spillet i de senere år. Det havde gjort en indsats på betydningsfulde områder, og man skulle nok komme til at savne det, men det havde spillet for ringe en rolle. Skylden herfor lå i høj grad hos folketinget, hvor man havde indgået forlig, der ikke senere kunne ændres; men landstinget havde også stor skyld ved at have givet for meget efter. Nu var en grundlovsændring imidlertid nødvendig, den kunne kun gennemføres med indførelse af etkammer, og man

måtte da resignere og håbe på, at dette kom til at indeholde så mange sikringer som muligt mod uoverlagte beslutninger.

Flere af landstingets medlemmer — Hauch, Villemoes og Nielsen-Man — troede ikke, at *folkeafstemningsparagraffen* i den foreslåede udformning vilde få synderlig betydning for de almindelige vælgere. Men både disse medlemmer og flere andre, f. eks. Federspiel, Bjerre, Stegger Nielsen og Korsgaard, sluttede sig til den af Stensballe fremsatte tanke om at give et nærmere bestemt mindretal af folketingets medlemmer ret til at *forlange den endelige vedtagelse af et lovforslag udsat til efter et valg*. Elmquist havde også sympati for denne tanke, men troede ikke, det kunne nytte på det indeværende tidspunkt at stille så vidtgående et krav. Derimod kunne han tænke sig, at folketingspartierne ville finde det fornuftigt og hensigtsmæssigt som et supplement til folkeafstemningsordningen at indføje en bestemmelse, hvorefter 40 pct. af folketingets medlemmer efter vedtagelsen af et lovforslag kunne forlange, at lovforslaget skulle til *en fjerde behandling* tidligst om 3 eller 4 måneder, så at befolkningen kunne få lejlighed til at gøre sig bekendt med det, erhvervsorganisationerne lejlighed til at gribe ind og pressen til at skrive om det. Statsministeren havde ikke noget imod, at landstingsudvalget nærmere overvejede spørgsmålet om et udsættende veto for mindretallet, men mente, at der var mest realpolitik i den af Elmquist fremsatte tanke. (Se nærmere ved omtalen af §§ 28 og 41).

Der blev også i landstinget rettet en del kritik mod at lade den særlige afstemning om valgretsaldere foregå samme dag som folkeafstemningen om grundlovsforslaget, og *Oluף Johansen* (RV) udtalte frygt for, at forhøjelsen af medlemstallet i folketinget skulle vise sig at være for lille — der ville blive „færre budbringere“ og således „blive længere fra den lille borger op til den store administration“. Nielsen-Man så i forslaget en tendens til at koncentrere magten i folketinget, en tendens, som Federspiel søgte nærmere at påvise ved en gennemgang af en række af forslagens bestemmelser.

Som foran omtalt gennemførtes der i hvert af tingene kun en halv snes ændringer, og disse var på enkelte undtagelser nær ikke af større betydning. Den af Hans Conrad Koefoed (V) fremsatte tanke: at fastsætte maksimum af *folketingets medlemstal* noget højere i grundloven end netop svarende til det øjeblikkelige behov, så at man havde nogle mandater i reserve til dækning af de krav, som befolkningstilvæksten ville stille, fik tilslutning af det radikale venstre (f. 2676) og mødte ikke modstand fra socialdemokratisk side (f. 2664); men den kunne ikke realiseres, fordi et enkelt parti satte sig derimod. Der var nemlig af de fem samarbejdende partier truffet aftale om, at der ikke kunne foretages principielle

ændringer i det af forfatningskommissionen udarbejdede udkast, medmindre alle var enige derom (f. 2695, jfr. 2377). Et ændringsforslag af Hans Conrad Koefoed med det nævnte formål opnåede derfor kun få stemmer (se nærmere side 91).

Ved 3. behandling i *folketinget* udtalte Bomholt, at socialdemokratiet så noget meget betydningsfuldt i landstingets afskaffelse og valgretsalders nedsættelse, „resultatet af årtiers arbejde“. Men det havde også været nødvendigt at give afkald og indgå kompromisser. Hvis Danmark skulle udvikle sine muligheder, måtte hver enkelt borger være aktivt med, „og derfor er det godt, at vi nu får en grundlov, der er den frieste i Norden, en grundlov, der kan danne basis for fortsat folkelig udvikling og dygtiggørelse“. — Lorentzen (V) karakteriserede grundlovsforslaget som „ikke revolutionær, men moderat i hele sin opbygning“; „det tager på god demokratisk vis hensyn til alle betydelige faktorer i dette land.“ — Karl Olsen (KF) betragtede forfatningsreformen som en nødvendighed, affødt af den stedfundne udvikling. „Den enkle sandhed om forslaget er, at det rummer en moderne, rationel forfatning, der svarer til det trin i udviklingen, vort politiske liv har nået“. — Jørgen Jørgensen (Lejre) (RV) understregede, at grundlovsændringen ikke rørte ved det grundlæggende i forfatningen, ikke var et forsøg på at undergrave ejendomsretten eller begrænse den enkeltes personlige frihed, men tværtimod gav klarere regler for samfundsmagtens beføjelser og større tryk mod vilkårlig behandling. Nye aldersklasser blev nu draget med ind i ansvaret for landets ve og vel, og etkammerssystemets indførelse fuldbyrdede den udvikling, som demokratiet havde kæmpet for, siden Det forenede Venstre skrev sit program i 1872. „Direkte valg til folkerepræsentationen på den lige og almindelige valgets grund og al politisk magt samlet i denne sal, det er det, som er ved at blive virkeliggjort“. — Hans Hansen (Rørby) (DR) så i grundlovsændringen „en fuldbydelse af forfatningen af 1849“ og syntes, at den betød fremskridt på alle områder. — Aksel Larsen (DK) erkendte, at forslaget rummede fremskridt — etkammerssystemet, lavere valgretsalder, sikring mod administrativ indespærring m. m. —, men mente, at fremskridtene burde have været langt større, hvad han belyste med en oversigt over de ønsker, der havde fundet udtryk i ændringsforslag fra kommunistisk side. Og på eet punkt betød forslaget „et alvorligt og farligt tilbageskridt“, nemlig ved indføjelsen af § 20, der åbnede mulighed for, at al indenrigs myndighed ved en lov, vedtaget af folketinget, kunne „overgives til det, man kalder mellemfolkelig myndighed eller — for at sige det rent ud — til repræsentanter for en fremmed magt“. Derfor kunne kommunisterne ikke stemme for grundlovsforslaget, men ville — udelukkende af hensyn til § 20 — stemme imod det.

Forslaget vedtoges ved navneopråb med 131 stemmer mod 8 (nemlig de 7 kommunister og Hans Thyge Jacobsen). 3 medlemmer — Hans Conrad Koefoed (V), Martin (V) og Hans Pinstrup (V) — svarede: stemmer ikke, og 9 var fraværende.

Da forslaget efter tilbagesendelsen fra landstinget kom til „eneste“ behandling, vedtoges det med 129 stemmer mod 8 (2 stemte hverken for eller imod).

I *landstinget* blev forslaget ved 3. behandling anbefalet af Hans Hansen (Usserød) (S), som glædede sig over den af tinget foretagne ændring af § 41, endvidere af Stensballe (V), Oluf Johansen (RV) og M. Sig Steffensen (DR). Halfdan Hendriksen (KF) anbefalede ligeledes forslaget til vedtagelse og gjorde det uden betænkelighed, selvom han kunne have ønsket kraftigere beskyttelsesforanstaltninger mod ensidig lovgivning. Chr. Nielsen (DK) ville derimod stemme imod forslaget ud fra samme motivering, som havde været bestemmende for hans meningsfæller i folketinget. Nielsen-Man (V) erklærede på nogle medlemmers vegne, at de ikke kunne give forslaget deres stemme. Disse medlemmer mente, at man gjorde folkestyret en dårlig tjeneste ved „at indføre sådanne forhold, at selv et meget lille flertal i den nye rigsdag kan gennemføre med kort varsel, hvad det vil“, og at „en sund, kontinuerlig, fremskridtsvenlig politik uden voldsomme udsving“ ville tjene folkestyret bedst. Trods forbedringer på visse punkter betød forslaget alligevel stort set en forringelse i forhold til den gældende grundlov, hvis denne da blev brugt på rette måde, og de ønskelige forbedringer i grundloven kunne formentlig foretages bedre og hensigtsmæssigere, end sket var.

Resultatet af afstemningen ved navneopråb blev, at 61 stemte for grundlovsforslaget, 7 imod (nemlig Chr. Nielsen og 6 medlemmer af venstre: Alfred Bøgh, Grete Mølbak Frederiksen, H. Hauch, Nielsen-Man, Esther Malling Pedersen og Villemoes). 2 medlemmer — Korsgaard (KF) og Stegger Nielsen (V) — svarede: stemmer ikke, og 6 var fraværende.

Efter grundlovsforslagets fornyede oversendelse fra folketinget som følge af den dør foretagne ændring af rigsdagens benævnelse vedtog landstinget forslaget med 58 stemmer mod 7 (2 stemte hverken for eller imod.)

Efter at de i henhold til grundlovens § 94 foretagne valg til begge ting var afholdt, indkaldtes rigsdagen til en *overordnetlig samling* med den hovedopgave at tage stilling til grundlovsforslaget, således som det var vedtaget i den foregående ordentlige samling.

Der førtes i folketinget nogen forhandling om sagen, tildels præget af udfaldet af de stedfundne valg og udsigterne for den kommende folkeafstemning. Et hovedemne for forhandlingen blev atter grundlovsforslagets § 20, og den kommunistiske gruppe stillede til 2. behandling ændringsforslag om en tilføjelse til denne paragraf, hvorefter den kun skulle have gyldighed, hvis den ved en særlig folkeafstemning samme dag som folkeafstemningen om selve grundlovsforslaget blev vedtaget med et flertal af de i afstemningen deltagende folketingsvælgeres stemmer. Ændringsforslaget forkastedes med 104 stemmer mod 6, og § 20 vedtoges med 109 stemmer mod 6.

Grundlovsforslaget vedtoges i folketinget med 125 stemmer mod 6 (2 medlemmer stemte hverken for eller imod).

I landstinget, hvor forhandlingen var ganske kort, skete forslaget vedtagelse med 58 stemmer mod 4 (2 stemte hverken for eller imod).

Ved folkeafstemningen om valgretsalderen den 28. maj stemte (udenfor Færøerne) 840 100 for 23 år og 699 527 for 21 år. 45 698 stemmesedler var blanke, og 21 809 var ugyldige. Af de gyldige stemmer blev 54,6 pct. afgivet for 23 års alderen, 45,4 pct. for 21 års alderen; også på Færøerne var der flertal for 23 års grænsen. Medens øerne og især Jylland havde flertal for 23 år — henholdsvis 54,3 og 58,7 pct. —, havde hovedstaden flertal for 21 år, nemlig 52,4 pct.

Folkeafstemningen om grundlovsforslaget den 28. maj gav følgende resultat:

Ja-stemmer	1 183 292
Nej-stemmer	319 135
Blanke stemmer	17 193
Ugyldige stemmer	8 038
Ialt afgivne stemmer	1 527 658

Efter foretagen beregning ville der kræves mindst 1 163 610 ja-stemmer til opfyldelse af 45 pct.-kravet i grundlovens § 94, og dette krav var altså opfyldt med de 1 183 292 ja-stemmer (45,76 pct.). I Danmark uden Færøerne stemte 46,0 pct. af vælgerne for forslaget, på Færøerne 6,7 pct. Antallet af nej-stemmer udgjorde 12,3 pct. af vælgertallet.

Ialt deltog 59,1 pct. af alle vælgere i afstemningen mod ca. 49 pct. ved folkeafstemningen i 1939. Øernes område havde den højeste ja-procent (52,6 pct. af samtlige vælgere). I hovedstadens område blev afgivet 43,6 pct. ja-stemmer, i Jylland 41,8 pct.

Finanslov

for finansåret fra 1. april 1953 til 31. marts 1954. (Finansminister *Thor kil Kristensen*). [A. sp. 1. — C. sp. 673 og 1553].

Fremsat i *folketinget* $8/_{10}$ (F. sp. 8). 1. beh. $14/_{10}$, $15/_{10}$, $23/_{10}$, $24/_{10}$, $4/_{11}$, $5/_{11}$, $6/_{11}$, $7/_{11}$, $11/_{11}$, $12/_{11}$, $13/_{11}$ og $14/_{11}$ (F. sp. 40, 96, 233, 272, 289, 634, 691, 718, 747, 818, 919, 971 og 1049). Partiernes ordførere: H. C. Hansen, Elgaard, Karl Olsen, Bertel Dahlgaard, Viggo Starcke og Aksel Larsen. Henvist til finansudvalget. Betænkning (B. sp. 273, 449 og 537) afgivet $12/_{2}$. (Ordfører: Thestrup). 2. beh. $26/_{2}$ (F. sp. 2617). 3. beh. $26/_{3}$ (F. sp. 3931). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $28/_{3}$ (L. sp. 1003). Henvist til finansudvalget. Betænkning (B. sp. 1307) afgivet $28/_{3}$. (Ordfører: Hans Hansen). 2. beh. $28/_{3}$ (L. sp. 1051). 3. beh. $28/_{3}$ (L. sp. 1056). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. B. nr. 2).

Det ved begyndelsen af den ordentlige rigsdagssamling fremsatte finanslovsforslag udviste driftsindtægter til beløb 2723,2 mill. kr. og driftsudgifter til beløb 2883,4 mill. kr. (herunder 160 mill. kr. til imødegåelse af tillægsbevillinger), så at der var budgetteret et driftsunderskud på 160,2 mill. kr.

Under forslagets behandling på rigsdagen forøgedes indtægtsbeløbet med 56,0 mill. kr., mens udgiftsbeløbet formindskedes med 104,6 mill. kr. til henholdsvis 2779,2 mill. kr. og 2778,8 mill. kr. (herunder beløbet til imødegåelse af tillægsbevillinger, der blev nedsat til 120 mill. kr.), hvilket giver et anlæet driftsoverskud på 0,4 mill. kr.

Om den finansielle stilling udtalte *finansministeren* ved fremsættelsen af finanslovsforslaget bl. a.:

„Det er jo usædvanligt, at et finanslovsforslag viser et så stort underskud, navnlig efter den overskudspolitik, vi har ført i de sidste år. Men det svarer nogenlunde til den reelle stilling, som

den vil være, hvis vi fortsætter med den nuværende skatte- og udgiftslovgivning.

Jeg skal først gøre et par formelle bemærkninger til forklaring af tallene, der jo som sædvanlig må give et fortegnet billede af virkeligheden, fordi man ikke et halvt år før finansårets begyndelse ved tilstrækkeligt — heller ikke om den kommende lovgivning — til at kunne opstille et tilfredsstillende statsbudget.

I det foreliggende forslag er der dog gjort meget for at gøre billedet så realistisk som muligt. Der er opført et beløb til militære anlæg på 350 mill. kr. på § 26. Det må naturligvis i høj grad være et anslået beløb, men vi må forsøge at skønne også over de mere usikre poster. På samme måde er der på § 24 afsat 160 mill. kr. til imødegåelse af tillægsbevillinger; også dette beløb er naturligvis meget usikkert.

Løvrigt er der foretaget afskrivninger på beskæftigelsesfonden og på kurstab på den udenlandske statsgæld efter samme retningslinier som i fjor. Endvidere er der optaget en *afskrivning på 90 mill. kr. på de militære anlæg*. Vi bygger jo i disse år flyvepladser, kommunikationsanlæg, kystbefæstningsanlæg og lignende samt elementkaserner for meget store beløb. Disse anlæg har jo ikke samme økonomiske karakter som f. eks. statsbanernes anlæg eller bygninger til den offentlige administration. Endvidere vil deres levetid i visse tilfælde være væsentlig kortere end de sædvanlige statsbygningers. Det må derfor findes urimeligt at opføre dem til fuld værdi og afskrive dem med 1 pct. om året, som vi ellers plejer ved statsanlæg. . . .

På et andet punkt er afskrivningerne mindre end i fjor. Vi har i de sidste år afskrevet visse forbrugsafgifter — i år knap 200 mill. kr. — på den måde, at halvdelen gik af på reguleringskontoen i nationalbanken og resten på § 26 I. K. 2., d. v. s. andre udgifter stammende fra besættelsen. Denne sidste konto vil blive fuldt afskrevet i år og kan altså ikke bruges mere. Derfor er der i forslaget kun regnet med, at halvdelen af disse afgifter går på reguleringskontoen, medens resten ikke afskrives.

Jeg skal endnu gøre to formelle bemærkninger til forslaget.

Ligesom i fjor er der ikke optaget beløb på indtægtssiden for *værneskatten og tillægsindkomsts skatten* udover deres udløbstid efter nugældende lov og heller ikke på udgiftssiden noget beløb til de *tilskudsordninger* for rugbrød, mælk og skotøj, som vi har i dag.

En fortsættelse af værneskatten og tillægsindkomsts skatten i uændret skikkelse vil betyde en indtægt på 190 mill. kr. En uændret fortsættelse af de nævnte tilskud ville betyde en udgift af omtrent samme størrelsesorden. Men det er regeringens opfattelse, at tiden nu er inde, da en afvikling eller indskrænkning af disse ordninger må påbegyndes. Det vil vi vende tilbage til under de finanspolitiske forhandlinger, der må føres inden begyndelsen af det nye finansår.

Hvorledes stiller det sig i det kommende finansår med den reelle totalbalance. . . , altså *det samlede budgets omfang*, både drift og anlæg og lånevirkksomheden, og også indbefattet vejfonden og den fælleskommunale udligningsfond?

Spørgsmålet kan naturligvis kun besvares meget skønmæssigt i dag, fordi det afhænger både af den økonomiske udvikling og af den politik, der bliver taget beslutning om i denne samling.

Prøver vi som udgangspunkt at vurdere stillingen, som den ville være ved en fortsættelse af den nuværende skatte- og udgiftslovgivning, altså også med værneskate, tillægsindkomstskat og tilskud som nu, kan det med det nødvendige forbehold måske antages, at drifts- og anlægsbudgettet under disse forudsætninger ville vise indtægter på omkring 3 600 mill. kr. og udgifter på omkring 3 750 mill. kr., altså et reelt underskud i størrelsesordenen omkring 150 mill. kr. Det er med andre ord nogenlunde det samme billede, som det formelle driftsregnskab giver efter forslaget; men som nævnt er det regeringens opfattelse, at en del af udgifterne, bl. a. på tilskudsområdet, kan indskrænkes, og vi mener derfor, at det samlede udgiftstal bør være mindre, end jeg her har nævnt. Imidlertid viser disse tal, at vi må regne med et dækningsproblem for det kommende finansår, selvom man kun ville stile efter balance og ikke efter det beskedne overskud, der er udsigt til i år.

Det er dog for tidligt at udtale sig nærmere om dette.

Jeg skal endnu tilføje, at lånebudgettet for det kommende år antagelig bliver af samme størrelsesorden som i de to foregående, altså ca. 1 milliard. Der må ventes udlån til boligstøtte og af Marshallmidler m. v. på omkring en halv milliard, og resten går til afdrag på statsgælden, herunder godt 150 mill. kr. på den udenlandske gæld. Nyt er det imidlertid, at medmindre der gennemføres en meget betydelig finanspolitisk forstærkning, vil det være nødvendigt at dække hele lånebudgettets krav på ca. 1 milliard gennem obligationssalg. . . .

En sammenligning mellem indeværende finansår og det kommende kan kun foretages i meget store træk og på grundlag af et meget groft skøn. I år kender vi kun finansloven, hvis tal langtfra bliver de endelige; og for næste år kender vi kun forslaget, der naturligvis er endnu mere foreløbigt. Jeg skal derfor afstå fra at gå i enkeltheder.

Ser vi imidlertid på den totale reelle balance, altså drift og anlæg med indregning af vejfond og udligningsfond, så skulle der være udsigt til, at indtægterne med uforandret skattelovgivning vil stige fra ca. 3 500 mill. kr. til ca. 3 600 mill. kr., medens udgifterne under forudsætning af uforandret udgiftslovgivning kan ventes at stige fra omkring 3 400 mill. kr. til omkring 3 750 mill. kr. Det er *en stor udgiftsstigning*, selvom den er godt 100 mill. kr. mindre end den anslåede stigning fra i fjor til i år. Ligesom i år kan det antages, at forsvarrets drifts- og anlægsbudget vil stige

med godt 200 mill. kr. Derimod er statsbudgettets vækst på grund af løn- og prisstigninger foreløbig anslået til at blive en del mindre end i år både på indtægts- og udgiftssiden.“

Finanslovsforslagets 1. behandling i folketinget formede sig efter sædvane som en almindelig *politisk debat*, i hvilken foruden partiordførerne og ministrene et stort antal medlemmer deltog.

Under debatten fremsatte *Aksel Larsen (DK)* følgende *forslag om motiveret dagsorden*:

„Idet folketinget godkender ophævelsen af sukkerrationeringen, udtaler det, at de private forbrugere bør have lejlighed til mod aflevering af sukkermærker at købe sukker til den hidtil gældende pris, således at prisforhøjelsen kun træder i kraft for sukker, private forbrugere køber udover det kvantum, der hidtil har været dem tildelt ved rationeringen.

Tinget fortsætter dermed behandlingen af forslag til finanslov.“

Dette forslag forkastedes med 68 stemmer mod 57, idet kommunisterne ved afstemningen modtog støtte fra socialdemokratiet, men ikke fra noget af de øvrige partier.

Efter at finanslovsforslaget var overgået til 2. behandling og henvist til finansudvalget, gennemgik dette forslagens enkelte paragraffer. Der blev i udvalget stillet et stort antal skriftlige spørgsmål til og afholdt samråd med ministrene, som det fremgår af den afgivne betænkning, i hvilken en række svarskrivelser er aftrykt.

Til 2. behandling stillede af praktiske grunde — som i de nærmest foregående år — ingen ændringsforslag, og udover ordføreren havde kun nogle få talere ordet.

Til 3. behandling omfattede udvalgets liste over ændringsforslag ialt 400 ændringsforslag, der på 2 undtagelser nær alle var tiltrådt af udvalget som helhed eller — for 20 ændringsforslags vedkommende — af et flertal af udvalgets medlemmer. De 2 resterende ændringsforslag, der angik forsvarets pressetjeneste og hjemmeværnets oplysningsvirksomhed m. v., var kun tiltrådt af det radikale venstre. Fra retsforbundets side var der taget nogle forbehold.

Udenfor udvalgets liste stillede medlemmer af det kommunistiske parti 2 underændringsforslag angående en forbedring af lønningsforholdene m. v. for værnepligtige menige soldater.

Ved afstemningen forkastedes de to kommunistiske ændringsforslag med alle øvrige stemmer mod kommunisternes, mens de to radikale ændringsforslag forkastedes med 109 stemmer mod henholdsvis 28 (RV, DR og DK) og 18 (RV og DK); i sidstnævnte tilfælde undlod 10 medlemmer (DR) at stemme. Samtlige øvrige ændringsforslag vedtoges uden afstemning.

Efter at finanslovsforslaget som helhed var sat til forhandling, stillede *Alfred Jensen* (DK) følgende forslag om motiveret dagsorden:

„Idet folketinget opfordrer forsvarsministeren til at foranledige, at der gives amnesti til de soldater, der har deltaget i protesterne mod tjenestetidsforlængelsen, fortsætter det behandlingen af forslag til finanslov for det kommende finansår.“

Dette dagsordensforslag forkastedes med alle øvrige stemmer mod kommunisternes, og finanslovsforslaget blev derefter vedtaget med 123 stemmer mod 7 (DK), idet 10 medlemmer (DR) hverken stemte for eller imod.

Ved forelæggelsen af forslaget i landstinget udtalte *finansministeren* bl. a.:

„Der er . . . grund til at understrege, at således som vore forhold er i dag, giver finanslovens formelle driftsbudget ingenlunde noget fuldstændigt billede af de offentlige finanser. Vi har jo altid på kapitalbudgettet på § 26 opført både statens udlånsvirksomhed, afdrag på statsgælden og optagelse af nye statslån, altså de egentlige lånetransaktioner, men også tillige den offentlige anlægsvirksomhed. Der er imidlertid grund til i mange henseender at sidestille anlægsvirksomheden med de egentlige driftsudgifter, idet der jo nemlig i begge tilfælde gives penge ud. .

Men dertil kommer, at udover statsbudgettet i egentlig forstand administrerer regering og rigsdag i virkeligheden den fælleskommunale udligningsfond, hvis midler ganske vist går til forskellige kommunale formål, men det sker jo i henhold til en lovgivning, som er vedtaget herinde, og de skatter, der opkræves til den fælleskommunale udligningsfond, er jo også vedtaget af rigsdagen på samme måde som statsskatterne. Det er derfor i virkeligheden sådan, at den fælleskommunale udligningsfond også hører til de offentlige finanser, der administreres af regering og rigsdag. Det samme gælder vejfondene, til hvilke man fordeler en stor del af provenuet af motorafgifterne.

Hvis vi regner alle disse statsdirigerede finansområder under eet, får vi et mere fuldstændigt billede af de offentlige finanser, og der sidder i øjeblikket et udvalg, der netop har til formål at foretage en *modernisering af statens regnskab og budget*. Det er tanken her at komme ind på en budgetform, der noget mere fuldstændigt giver det rigtige billede af statens virkelige finansielle virksomhed. Sålænge vi har den nuværende budgetform, kan man på dette område ikke direkte i finansloven se alt, hvad man har interesse af at se vedrørende finansernes økonomiske virksomhed. Der kan derfor være grund til at henvise til den økonomiske årsoversigt, der fornyligt er omdelt til rigsdagens medlemmer. I henhold til denne oversigts side 69 må man regne med, at de samlede finanser, det egentlige driftsbudget plus anlægsbudgettet samt

vejfondene og udligningsfonden, balancerer med omkring ved 3,7 milliarder kr. og i det store og hele viser balance. . . .“

Finanslovforslaget vedtoges i landstinget med 63 stemmer mod 1 (DK); 1 medlem (DR) afholdt sig fra at stemme.

Lov om tillægsbevilling

for finansåret fra 1. april 1952 til 31. marts 1953. (Finansminister *Thorkil Kristensen*). [A. sp. 4673 (ord. saml.) og 29 (overord. saml.). — C. sp. 65 og 713 (overord. saml.).]

Fremسات i *folketinget* $19/3$ (F. sp. 3643). 1. beh. $23/3$ (F. sp. 3711). Henvist til finansudvalget.

Genfremسات i den overordentlige rigsdagssamling 1953 i *folketinget* $7/5$ (F. sp. 13). 1. beh. $8/5$ (F. sp. 16). Partiernes ordførere: H. C. Hansen, Elgaard, Karl Olsen, Bertel Dahlgaard, Viggo Starcke og Aksel Larsen. Påny henvist til finansudvalget. Betænkning (B. sp. 1) afgivet $11/5$. (Ordfører: Thestrup). 2. beh. $15/5$ (F. sp. 165). 3. beh. $15/5$ (F. sp. 207). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $15/5$ (L. sp. 79). 2. beh. $15/5$ (L. sp. 82). 3. beh. $15/5$ (L. sp. 83). *Loven stadfæstet 5. juni 1953*. (Lovt. B. nr. 3).

På *finansloven* for 1952—53 er driftsindtægterne opført med 2511 mill. kr. og driftsudgifterne med 2504 mill. kr., hvilket giver et anslået driftsoverskud på 7 mill. kr.

På *tillægsbevillingsforslaget* for samme finansår regnedes der med en stigning i driftsindtægterne på 287 mill. kr. og en stigning i driftsudgifterne på 289 mill. kr., altså en nedgang i driftsoverskuddet på 2 mill. kr. til 5 mill. kr.

Ved fremsættelsen af lovforslaget pegede *finansministeren* på, at der ved udarbejdelsen af budgettet ikke forelå sikre opgørelser på alle områder eller tal for tiden efter 1. januar, og at der derfor måtte regnes med en del ændringsforslag, som kunne forrykke balancen noget. For at opnå et samlet billede af den statsfinansielle stilling måtte man imidlertid yderligere tage hensyn til, at en lang række indtægter og udgifter ikke opføres på det formelle driftsbudget, men på statusregnskabet, § 26, og at driftsbudgettet på den anden side er belastet med en række udgiftsposter af formel karakter, som modsvares af tilsvarende formelle indtægtsposter på statusregnskabet.

Ved lovforslagets 1. behandling var der ingen debat. Lovforslaget overgik uomtalt til 2. behandling og henvistes til finansud-

valget, som ikke nåede at få afgivet betænkning om sagen inden den ordentlige rigsdagssamlings slutning.

I den overordentlige rigsdagssamling 1953 fremsattes lovforslaget i uændret form.

Under sagens behandling i folketinget steg det anslåede beløb for de løbende indtægter — gennem vedtagelsen af ændringsforslag — fra 286,6 mill. kr. til 326,2 mill. kr. og det tilsvarende udgiftsbeløb fra 288,6 mill. kr. til 332,3 mill. kr. Det samlede driftsbudget for 1952—53 (finanslov plus tillægsbevillingslov) stiller sig herefter således: indtægter 2 837,5 mill. kr., udgifter 2 836,6 mill. kr., overskud 0,9 mill. kr.

Tillægsbevillingsforslagets 1. behandling i folketinget formede sig som en almindelig politisk debat, under hvilken såvel resultatet af de lige afholdte folketingsvalg som en række spørgsmål af politisk karakter drøftedes. Under denne debat fremsattes følgende forslag om motiveret dagsorden:

1) Af *H. C. Hansen* (S):

„Idet tinget udtaler, at man savner tillid til regeringen, fortsætter tinget behandlingen af forslag til tillægsbevillingslov.“

2) Af *Bertel Dahlgaard* (RV):

„Idet folketinget udtaler, at alle demokratiske kræfter i folket nu bør forenes om at sikre den nye grundlovs vedtagelse, og at alle større politiske stridsspørgsmål derfor må hvile, indtil grundlovssagen er afgjort, fortsætter tinget behandlingen af forslag til tillægsbevillingslov.“

3) Af *Aksel Larsen* (DK):

„Idet folketinget opfordrer regeringen til at standse forberedelserne til at modtage fremmede militære styrker på baser i Danmark,

fortsætter tinget behandlingen af forslaget til tillægsbevillingslov.“

Efter forhandlingens slutning vedtog tinget med 78 stemmer mod 67 (S og DK) det af Bertel Dahlgaard stillede dagsordensforslag, som *statsministeren* havde erklæret at regeringen kunne modtage og ville anbefale at man stemte for. Dermed var de øvrige dagsordensforslag bortfaldet.

Til lovforslagets 2. behandling stillede et stort antal ændringsforslag, som alle blev vedtaget, på få undtagelser nær uden afstemning. I den ændrede form vedtoges lovforslaget i folketinget med 85 stemmer mod 6 (DK), idet 7 medlemmer (DR) hverken stemte for eller imod. I landstinget, hvor kommunisterne ikke var repræsenteret efter valget, vedtoges lovforslaget uden modstemmer.

Oversigt over statens driftsbudget for finansåret 1953—54.

148

	Efter lovforslaget		Efter finansloven	
	Indtægt	Udgift	Indtægt	Udgift
§	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Domænerne	800 118		800 118	
2. Statsvirksomhederne	÷ 97 614 833		÷ 108 491 911	
3. Rentekonto	1 129 509		÷ 16 310 160	
4. Overskud af universitetets og statens højere almenkolors fond samt af bispetienderne	630 878		630 878	
5. Skatter og afgifter	2 801 761 549		2 886 061 549	
6. Overskud af klasselotteriet	1 915 172		1 915 172	
7. Adskillige indtægter	14 579 218		14 579 218	
8. Statsydelse til kongen		2 287 500		2 312 500
9. Årpenge til medl. af kongehuset		686 250		231 250
10. Rigsdagen		7 125 000		7 125 000
11. A. Statsministeriet, 1. dep.		2 994 367		3 025 117
11. B. Statsministeriet, Grønlandsdep.		31 942 580		32 822 730
12. Udenrigsministeriet		29 552 347		33 324 165
13. Landbrugsministeriet		42 838 882		42 814 714

Budget- og regnskabsoversigter.

1952 / 1953

14. A. Indenrigs- og boligmin., indenrigsdepartementet	106 083 009		115 787 772
14. B. Indenrigs- og boligmin., boligdepartementet	63 641 946		64 502 528
15. Arbejds- og socialministeriet	784 024 664		791 778 464
16. Min. f. off. arbejder	26 156 769		31 248 594
17. Min. f. handel, industri og søfart	41 742 862		42 178 744
19. Justitsministeriet	121 964 301		123 101 650
20. Kirkeministeriet	23 531 367		23 588 686
21. Undervisningsministeriet	312 019 797		315 080 298
22. Forsvarsministeriet	778 353 146		738 176 911
23. Fiskeriministeriet	5 946 520		6 111 456
24. Finansministeriet	372 585 044		275 713 954
25. Pensionsvæsenet	129 899 110		129 899 110
	2 723 201 611	2 883 375 461	2 779 184 864
At overføre til § 26 II. H.	160 173 850	»	361 221
	2 883 375 461	2 883 375 461	2 779 184 864

Oversigt over bevægelserne på statens statuskonti i finansåret 1953—54.

Efter finansloven.

	Brutto		Netto	
	Indtægt	Udgift	Indtægt	Udgift
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
<i>§ 26 I. Aktiver.</i>				
A. Ejendomme og anlæg vedrørende statsvirksomhederne	36 690 802	132 153 208	»	95 462 406
B. Andre ejendomme og anlæg	71 786 326	281 900 416	»	210 114 090
C. Aktiver tilhørende forskellige fonde m. m.	8 752 504	22 617 726	»	13 865 222
D. Aktiver under særlig bestyrelse . .	818 993	330 610	488 383	»
E. Udlån o. lign., som dækkes gennem særlige statsforskrivninger . .	131 546 667	21 168 500	110 378 167	»
F. Aktiver tilhørende de under passivpost F. I. anførte fonde	3 000 000	4 109 100	»	1 109 100
G. Tilgodehavender og udlån	29 756 050	551 437 942	»	521 681 892
H. Værdipapirer	»	750 000	»	750 000
K. Aktivposter til særlig afskrivning	36 200 000	»	36 200 000	»

§ 26 II. Passiver.

A. Statsgælden	»	197 597 718	»	197 597 718
B. Skatkammerbeviser og bankgæld	926 424 707		926 424 707	
C. Skyld til forskellige institutioner	»	28 319		28 319
D. Kapitaler under særlig bestyrelse	3 609 100	4 097 483	»	488 383
E. Særlige statsforskrivninger	2 000 000	230 374 767	»	228 374 767
F. Henlæggelser til særlige formål . .	646 640 765	491 886 568	154 754 197	»
H. Overskud i henhold til driftsbudgettet	361 221	»	361 221	»
J. Statens nettoformue:				
I. Overskud af statens fonde . .	23 570 900	9 705 678	13 865 222	»
II. Forskellige kapitalindtægter	35 000 000	»	35 000 000	»
III. Værdiforskydninger	»	»	»	»
K. Reguleringskonto i Danmarks Nationalbank	»	8 000 000	»	8 000 000
	1 956 158 035	1 956 158 035	1 277 471 897	1 277 471 897

1952/
1953

Budget- og regnskabsoversigter.

Oversigt over tillægsbevillinger og statens driftsbudget for finansåret 1952—53.

152

	Tillægsbevilling 1952—53		Finanslov og tillægsbevil- ling 1952—53 ialt	
	Indtægt	Udgift	Indtægt	Udgift
§	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Domænerne	923 788	»	1 646 971	»
2. Statsvirksomhederne	÷ 5 392 839	»	÷ 79 219 511	»
3. Rentekonto	÷ 14 469 963	»	÷ 4 565 278	»
4. Overskud af universitetets og sta- tens højere almenkolors fond samt af bispetienderne	11 300	»	630 449	»
5. Skatter og afgifter	337 056 971	»	2 892 106 784	»
6. Overskud af klasselotteriet	÷ 353 483	»	1 924 425	»
7. Adskillige indtægter	8 456 084	»	25 007 219	»
8. Statsydelse til kongen	»	»	»	2 287 500
9. Årpenge til medl. af kongehuset	»	÷ 114 375	»	571 875
10. Rigsdagen	»	760 300	»	7 160 300
11 A. Statsministeriet	»	9 543 506	»	12 347 319
11 B. — , Grønlandsdep.	»	5 714 057	»	31 533 765
12. Udenrigsministeriet	»	12 959 987	»	41 418 629

Budget- og regnskabsoversigter.

1952/
1953

13. Landbrugsministeriet	»	167 057 485	»	207 138 631
14. A. Indenrigs- og boligmin., indenrigsdepartementet	»	15 329 929	»	123 377 356
14. B. Indenrigs- og boligmin., boligdepartementet	»	5 342 150	»	55 063 885
15. Arbejds- og socialministeriet	»	116 955 718	»	804 710 649
16. Min. f. off. arbejder	»	12 264 165	»	37 081 062
17. Min. f. handel, industri og søfart	»	27 620 252	»	68 591 300
19. Justitsministeriet	»	15 358 295	»	124 902 253
20. Kirkeministeriet	»	3 848 761	»	22 270 944
21. Undervisningsministeriet	»	55 221 929	»	329 619 372
22. Forsvarsministeriet	»	137 815 205	»	652 331 044
23. Fiskeriministeriet	»	223 616	»	6 038 076
24. Finansministeriet	»	- 276 339 522	»	178 036 333
25. Pensionsvæsenet	»	22 775 000	»	132 153 940
		326 231 858	332 336 458	2 837 531 059
At overføre til § 26 II. H.		6 104 600	»	896 826
		332 336 458	332 336 458	2 837 531 059

1952/
1953

Budget- og regnskabsoversigter.

153

Oversigt over statens driftsregnskab for finansåret 1951—52.

154

	Bevilling		Regnskab	
	Indtægt	Udgift	Indtægt	Udgift
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
§				
1. Domænerne	1 079 539	»	4 064 046	»
2. Statsvirksomhederne	÷ 66 672 381	»	÷ 67 077 830	»
3. Rentekonto	4 327 878	»	6 004 216	»
4. Overskud af universitetets og statens højere alment skoler samt af bispetienderne	614 627	»	628 446	»
5. Skatter og afgifter	2 608 707 552	»	2 611 794 700	»
6. Overskud af klasselotteriet	2 247 661	»	2 232 482	»
7. Adskillige indtægter	18 521 323	»	18 111 093	»
8. Statsydelse til kongen	»	2 175 000	»	2 175 000
9. Årpenge til medl. af kongehuset	»	652 500	»	652 500
10. Rigsdagen	»	6 557 600	»	6 478 750
11. Statsministeriet	»	14 695 237	»	14 462 438
12. Udenrigsministeriet	»	38 670 929	»	38 496 073
13. Landbrugsministeriet	»	191 657 723	»	188 612 015

Budget- og regnskabsoversigter.

1952/
1953

14. Indenrigs og boligministeriet:				
A. Indenrigsdepartementet	»	133 263 963	»	121 909 186
B. Boligdepartementet	»	48 115 348	»	47 561 204
15. Arbejds- og socialministeriet	»	666 558 116	»	666 998 998
16. Ministeriet for offentlige arbejder	»	33 394 743	»	33 070 659
17. Ministeriet for handel, industri og søfart	»	73 590 483	»	71 796 216
18. Grønland	»	»	»	»
19. Justitsministeriet	»	114 010 592	»	113 479 082
20. Kirkeministeriet	»	18 870 405	»	18 798 869
21. Undervisningsministeriet	»	297 058 393	»	297 900 322
22. Forsvarsministeriet	»	520 611 050	»	521 006 260
23. Fiskeriministeriet	»	5 975 901	»	5 946 780
24. Finansministeriet	»	290 505 051	»	291 126 401
25. Pensionsvæsenet	»	117 059 240	»	115 308 627
		2 568 826 199		2 555 779 380
At overføre til § 26 II. H.	»	÷ 4 596 075	»	19 977 773
		2 568 826 199		2 575 757 153
		2 573 422 274	2 575 757 153	2 575 757 153

Statens status pr. 31. marts 1952.

<i>I. Aktiver:</i>	Kr.
A. Ejend. og anlæg vedr. statsvirksomh.	1 028 867 839
B. Andre ejendomme og anlæg	834 508 249
C. Aktiver tilhørende forskellige fonde m. m.	293 135 334
D. Aktiver under særl. best. (jfr. passivpost D.)	40 108 217
E. Udlån og lignende som dækkes gennem særlige statsforskrivninger (jfr. passivpost E.)	1 363 242 471
F. Aktiver tilh. fonde under passivpost F. . .	428 545 536
G. Tilgodehavender og udlån	1 755 282 994
H. Værdipapirer	251 453 320
I. Kassebeholdning	87 370 461
J. Finansministeriets mellemregning med ministerier og institutioner	11 769 299
K. Aktivposter til særlig afskrivning	5 426 624 143
L. Den internationale Bank og Valutafond . .	939 371 040
M. Hensættelse i Danmarks Nationalb. vedr. „Det europæiske Genopbygningsprogram“	653 280 389
Ialt aktiver . . .	13 113 559 292

<i>II. Passiver:</i>	Kr.
A. Statsgælden	3 153 722 064
B. Skatkammerbeviser og bankgæld	83 954 792
C. Skyld til forskellige institutioner	113 209
D. Kapitaler under særlig bestyrelse (jfr. aktivpost D.)	40 108 217
E. Særl. statsforskrivninger (jfr. aktivpost E.)	2 041 815 569
F. Henlæggelser til særlige formål (jfr. aktivpost F.)	1 326 168 703
G. Finansministeriets mellemregning med ministerier og institutioner	»
H. Overskud fra Driftsregnskaberne	202 528 487
J. Statens nettoformue	793 045 819
K. Reguleringskonto i Danmarks Nationalb. .	3 871 691 766
L. Den internationale Bank og Valutafond . .	947 130 277
M. Ydelser i h. t. „Det europæiske Genopbygningsprogram“	653 280 389
Ialt passiver . . .	13 113 559 292

Den ordentlige rigsdagssamling 1952—53.

A.

Vedtagne love.

1. Danmarks Riges Grundlov (se side 69).

2. Tronfølgelov. (Statsminister *Erik Eriksen*). [A. sp. 3913. — C. sp. 219, 659 og 663].

Fremsat i *folketinget* $\frac{4}{2}$ (F. sp. 2008). 1. beh. $\frac{10-11}{2}$ (F. sp. 2209, 2291 og 2360). Partiernes ordførere: Hans Hedtoft, Elgaard, Karl Olsen, Jørgen Jørgensen (Lejre), Hans Hansen (Rørby) og Aksel Larsen. Henvist til samme udvalg som forslaget til Danmarks Riges Grundlov (se side 69). Betænkning (B. sp. 367) afgivet $\frac{25}{2}$. (Ordfører: Lorentzen). 2. beh. $\frac{27}{2}$ (F. sp. 2624 og 2658). 3. beh. $\frac{3}{3}$ (F. sp. 2757). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $\frac{10}{3}$ (L. sp. 636, jfr. sp. 424, 500 og 572). Partiernes ordførere: Hans Hansen, Stensballe, Halfdan Hendriksen, P. N. Petersen (Røjle), Chr. Nielsen og M. Sig Steffensen. Henvist til samme udvalg som forslaget til Danmarks Riges Grundlov (se side 69). Betænkning (B. sp. 1265) afgivet $\frac{25}{3}$. (Ordfører: Stensballe). 2. beh. $\frac{26}{3}$ (L. sp. 883). 3. beh. $\frac{26}{3}$ (L. sp. 888). *Tilbagesendt til folketinget*. Udvalgets erklæring (B. sp. 1267) afgivet $\frac{26}{3}$. Eneste beh. $\frac{26}{3}$ (F. sp. 3969). *Loven stadfæstet 27. marts 1953.* (Lovt. nr. 170).

Under drøftelserne i forfatningskommissionen rejstes spørgsmålet om at forlade de i tronfølgeloven af 31. juli 1853, art. I og II, fastsatte og i 1920-grundlovens § 1 grundlovfæstede regler, ifølge hvilke tronen nedarves efter førstefødselsretten og den agnatiske linealfølge til mandlige efterkommere af kong Christian IX og

dronning Louise. Under hensyn til den ligestilling mellem kønnene, som på næsten alle områder er gennemført i de sidste menneskealdre, fandt man det naturligt at åbne *kvinder* adgang til at arve tronen, samtidig med at arveretten *begrænsedes* til kong Christian X og dronning Alexandrines efterslægt. De juridiske spørgsmål, som en sådan ændring af tronfølgeloven måtte foranledige, blev det overdraget professor Stig Iuul at undersøge. Kommissionen mente efter disse undersøgelser at kunne fastslå, at intet fremmed fyrstehus ville have krav på den danske trone i tilfælde af en ændring i tronfølgeloven, at det ville være unødvendigt at indhente samtykke til en sådan ændring fra de stater, der underskrev eller tilsluttede sig London-traktaten af 1852, og at der ikke af medlemmer af kongehuset, som på grund af ændringen enten ville miste deres arveret til tronen eller fremtidig måtte vige for andre arveberettigede personer, kunne fremsættes noget juridisk krav om erstatning. Herefter gennemgik kommissionen de gældende europæiske tronfølgeordninger, og dens overvejelser resulterede i et forslag, der i hovedtræk stemte med de i Holland og England gældende regler.

Det af statsministeren fremsatte *forslag til tronfølgelov* var enslydende med det af forfatningskommissionen udarbejdede, til hvis motiver det også henholdt sig. Ved lovforslagets forelæggelse gjorde statsministeren gældende, at spørgsmålet om kvinders arveret til tronen ikke kunne bedømmes alene udfra synspunktet om kønnenes ligeberettigelse, men at også andre hensyn måtte tages i betragtning. Det var hans håb, at den løsning af problemet, man havde fundet gennem den såkaldte *betingede kvindelige arvefølge*, ville finde genklang i det danske folk, selvom den ikke tilfredsstillende kravet om kønnenes absolutte ligestilling.

Tronfølgeforslaget blev i rigsdagen behandlet sammen med grundlovsforslaget. Folketingets udvalg optrykte i sin betænkning forfatningskommissionens bemærkninger til lovforslaget og gav dem sin tilslutning. Der foretoges ikke nogen ændring i forslaget (jfr. dog det ved § 5 bemærkede), men dette gennemførtes i den skikkelse, hvori det var forelagt.

I nedenstående gengivelse af tronfølgelovens indhold er ved de enkelte paragraffer anført et uddrag af de ledsagende motiver. Ligeledes er omtalt et par ændringsforslag og nogle udtalelser af folketingets og landstingets udvalg.

§ 1. Tronen nedarves indenfor kong Christian X og dronning Alexandrines efterslægt.

Der var i forfatningskommissionen enighed om, at den nye arvefølge, hvorefter kvinder kan bestige tronen, ikke kunne

udstrækkes til at gælde helé kong Christian IXs efterslægt, idet dette ville medføre, at et stort antal medlemmer af udenlandske fyrstehuse automatisk blev arveberettigede til den danske trone. Valget måtte derfor stå imellem at opretholde bestemmelserne i tronfølgeoven af 1853 for det tilfælde, at kong Christian Xs efterslægt uddøde, og helt at opgive disse bestemmelser, således at der indtræder tronledighed, når der ikke længere findes arveberettiget afkom efter kong Christian X. Af disse løsninger bestemte kommissionen sig for den sidste.

§ 2. Ved en konges død overgår tronen til hans søn eller datter, således at søn går forud for datter, og i tilfælde af at der er flere børn af samme køn, den ældre går forud for den yngre.

Er et af kongens børn afgået ved døden, træder vedkommendes afkom i dets sted efter linealfølgen og de i stk. 1 fastsatte regler.

Forfatningskommissionen peger på, at *kvindelig arvefølge* vil kunne tænkes gennemført efter meget forskellige principper. Efter kongeloven kunne f. eks. kvinder arve tronen, men det var en forudsætning herfor, at der ikke fandtes nogen mand, som nedstammede fra kong Frederik III, udelukkende gennem mænd, selvom han *kun i sidelinien* var beslægtet med den afdøde konge. I modsætning til denne såkaldte agnatisk-kognatiske arvefølge fastslår § 2 og de følgende to paragraffer en *ren lineal-kognatisk* arvefølge. Herefter bliver der ikke tale om, at en person, som i sidelinien er beslægtet med den afdøde konge, kan bestige tronen, sålænge der findes *afkom* efter den afdøde. (Det bemærkes, at overalt, hvor loven taler om en konge, omfatter dette udtryk også en regerende dronning).

I stk. 1 gives der kongens *sønner fortrin fremfor hans døtre*. Dette er i overensstemmelse med, hvad der gælder i andre lande, som anerkender kognatisk arvefølge. Det samme gælder *fortrinet for den ældre frem for den yngre*. En yngre søn vil altså gå forud for en ældre datter, selvom han måtte være født i et andet ægteskab end denne.

Ifølge stk. 2 træder afkommet efter en afdød søn eller datter i dennes sted. Bestemmelsen fastslår i denne forbindelse udtrykkeligt, at de om *linealfølgen* gældende regler kommer til anvendelse, d. v. s. at hvis der findes flere arveberettigede linier efter den afdøde, bestemmes disses indbyrdes forhold efter den stilling, *hovedet* for linien indtager eller ville indtage, såfremt den pågældende var i live. Den fra en afdød ældre søn nedstammende linie vil således gå forud for en yngre søn, som endnu er i live, selvom

den pågældende linie måske kun omfatter kvinder. Ligeledes vil en ældre afdød datters datter gå forud for en afdød yngre datters søn. Indenfor den enkelte linie går arveberettiget fader eller moder forud for søn og datter.

§ 3. Dør en konge uden at efterlade sig til tronen arveberettiget afkom, overgår tronen til hans broder eller søster med fortrin for broder. Har kongen flere søskende af samme køn, eller er nogen af hans søskende afgået ved døden, finder reglerne i § 2 tilsvarende anvendelse.

Denne bestemmelse giver linealprincippet anvendelse på *I. sidelinie*, d. v. s. de personer, som nedstammer fra den afdøde konges fader eller moder. Af henvisningen til § 2 følger, at f. eks. kongens afdøde broders kvindelige afkom går forud for kongens søsters sønner og sønnesønner, og at forældre går forud for børn af samme linie.

§ 4. Er der ingen arveberettigede i henhold til bestemmelsen i §§ 2 og 3, overgår tronen til den derefter nærmeste sidelinie indenfor kong Christian X og dronning Alexandrines efterslægt efter linealfølgen og med tilsvarende fortrin for mænd fremfor kvinder og for ældre fremfor yngre som fastsat i §§ 2 og 3.

Paragraffen gennemfører de i de foregående paragraffer indeholdte principper for *de fjernere sidelinier* indenfor kong Christian X og dronning Alexandrines efterslægt og omfatter hele denne, idet antallet af arveberettigede sidelinier ikke er begrænset.

§ 5. Kun børn født i lovligt ægteskab har arveret til tronen.

Til kongens indgåelse af ægteskab udfordres rigsdagens samtykke.

Indgår en til tronen arveberettiget person ægteskab uden kongens i statsrådet givne samtykke, mister den pågældende arveretten til tronen for sig og de i ægteskabet fødte børn og disses afkom.

Forfatningskommissionen mente, at det i tronfølgeoven af 1853 stillede krav om, at de til tronen arveberettigede personer skulle være „avlet i ret lovligt ægteskab“, i vore dage næppe ville føles tidssvarende, og det kræves nu kun i stk. 1, at vedkommende er født i sådant ægteskab. Derimod mente man ikke

at kunne udstrække arveretten til børn født udenfor ægteskab, selvom faderskabet måtte være fastslået eller moderen måtte være arveberettiget til tronen. — Udtrykket „lovligt ægteskab“ i stedet for det tidligere anvendte „ret lovligt ægteskab“ tilsigter ikke nogen realitetsændring, men er kun en modernisering af sprogbrugen. Det kræves fremdeles, at der foreligger et gyldigt ægteskab efter dansk ret, ligesom de særlige offentligtretlige krav til ægteskabets gyldighed (jfr. de følgende bestemmelser) må være opfyldt. Betingelsen om fødsel i lovligt ægteskab gælder også de arveoverførende mellemed.

Bestemmelsen i stk. 2 om *rigsdagens samtykke til kongens indgåelse af ægteskab* indeholder en nydannelse i dansk forfatningsret. Den er motiveret med, at den regerende konges eller dronnings ægteskab er et spørgsmål, som kan få vidtrækkende statsretlige og politiske konsekvenser. Dette gælder ikke mindst i tilfælde af, at en konge eller regerende dronning måtte indgå ægteskab med en regent eller tronarving i et fremmed land. Det tilføjes i motiverne, at det af rigsdagen meddelte samtykke efter omstændighederne må kunne gøres betinget af, at de i ægteskabet fødte børn og disses afkom enten slet ikke får arveret til tronen eller i hvert fald skal stå tilbage for andre tronarvinger.

Ifølge kongelovens art. 21 kræves *kongens samtykke til prinsers og prinsessers ægteskab*. Dette samtykke er ifølge hidtidig praksis givet uden ministerkontrasignatur. I modsætning hertil bestemmer stk. 3, at kongens tilladelse til arveberettigedes ægteskab i fremtiden skal gives i *statsrådet*. Den i stykket anførte retsvirkning af, at ægteskabet indgås uden sådant samtykke, omfatter ikke den arveret, som måtte tilkomme børn, født i et tidligere ægteskab.

Folketingsudvalgets flertal (udvalget undtagen Aksel Larsen) ønskede i betænkningen at understrege den nys refererede, i stk. 3 optagne bestemmelse om, at kongens samtykke til en til tronen arveberettiget persons ægteskab skal gives i statsrådet og altså „for at være gyldigt skal ledsages af en eller flere ministers underskrift“.

Til 3. behandling i folketinget stillede *statsministeren* et ændringsforslag om, under hensyn til den nylig af folketinget vedtagne fremtidige betegnelse for den folkevalgte forsamling, at ændre ordet „rigsdagens“ i stk. 2 til: „folketingets“. Dette ændringsforslag vedtoges uden afstemning. *Landstingets udvalg* foreslog imidlertid enstemmigt og med statsministerens tilslutning påny at erstatte „folketingets“ med „rigsdagens“ og motiverede sit ændringsforslag med et praktisk hensyn til, at tronfølgeoven skulle vedtages og stadfæstes, inden grundlovsforslaget kom til 3. behandling i landstinget. Hertil føjede udvalget: „Ved dette ændringsforslag agtes ikke foregrebet noget vedrørende den kom-

mende rigsdags navn, idet ordet rigsdag efter udvalgets opfattelse her må tages som en fællesbenævnelse for lovgivende forsamlinger.“ Ændringsforslaget vedtoges uden afstemning. *Folketingsudvalgets* ovennævnte flertal indstillede i sin erklæring over det herefter fra landstinget tilbagesendte lovforslag, med henvisning til bemærkningerne i landstingsudvalgets betænkning, at acceptere den stedfundne ændring. Derimod mente *Aksel Larsen* (DK), at landstingets ændring ikke burde tages til følge. „Det må da være givet, at både af formelle og reelle grunde bør den lovgivende forsamling have samme betegnelse såvel i grundloven som i den dertil knyttede og dermed forbundne tronfølgelov.“ Hans ændringsforslag om at give bestemmelsen den tidligere af folketinget vedtagne affattelse blev imidlertid forkastet med 133 stemmer mod 7.

§ 6. Bestemmelserne i §§ 2—5 finder tilsvarende anvendelse i tilfælde af, at en konge frasiger sig tronen.

§ 7. Denne lov træder i kraft samtidig med Danmarks Riges Grundlov af 5. juni 1953.

Med hensyn til denne paragraf indeholdt folketingsudvalgets betænkning følgende bemærkning: „Der er i udvalget enighed om, at tronfølgeoven kan indstilles til stadfæstelse efter den endelige vedtagelse på rigsdagen, men at kundgørelsen af tronfølgeover og grundloven finder sted samtidig.“

Tronfølgeovforslaget blev, som nævnt, behandlet sammen med grundlovsforslaget, og under fremstillingen af denne sag er også partiernes og forskellige „menige“ medlemmers stilling til tronfølgeforslaget omtalt. Der henvises til side 75, 80 og 123.

Ved 3. behandling i landstinget vedtoges lovforslaget enstemmigt med 58 stemmer (1 medlem stemte hverken for eller imod), og ved „eneste“ behandling i folketinget vedtoges det enstemmigt med 133 stemmer (7 stemte hverken for eller imod). Det var medlemmerne af det kommunistiske parti, som undlod at stemme, især fordi kravet om kønnenes ligestilling ikke var sket fyldest i loven.

3. Lov om ændring af lov om oprettelse af et teknisk-videnskabeligt forskningsråd. (Statsminister *Erik Eriksen*). [A. sp. 3353. — C. sp. 187 og 333].

FremSAT i *folketinget* 27/1 (F. sp. 1848). 1. beh. 5/2 (F. sp. 2084). Partiernes ordførere: Heising, Martin, Rasting, Jørgen

Jørgensen (Lejre) og Inger Merete Nordentoft. 2. beh. $10\frac{1}{2}$ (F. sp. 2209). 3. beh. $12\frac{1}{2}$ (F. sp. 2426). *Oversendt til landstinget.* 1. beh. $25\frac{1}{2}$ (L. sp. 409). Partiernes ordførere: Johs. Hansen, Federspiel, H. K. Sørensen og Anna Westergaard. 2. beh. $27\frac{1}{2}$ (L. sp. 415). 3. beh. $4\frac{1}{3}$ (L. sp. 422). *Loven stadfæstet 18. marts 1953.* (Lovt. nr. 48).

Ved § 5 i lov nr. 194 af 30. marts 1946 om oprettelse af et teknisk-videnskabeligt forskningsråd bestemtes det, at der årlig skulle stilles 350 000 kr. til rådighed for forskningsrådet, hvoraf 250 000 kr. til dets *forskningsopgaver* og 100 000 kr. til *stipendier* til fortsættelse af unge videnskabsmænds uddannelse med teknisk-videnskabelig forskning for øje.

Ved nærværende lov *forhøjes beløbet til forskningsarbejder fra 250 000 kr. til 400 000 kr.*

Allerede under behandlingen af forslaget til lov nr. 215 af 7. juni 1952 om oprettelse af „Statens almindelige Videnskabsfond“ drøftede man spørgsmålet om en forhøjelse af den årlige bevilling til Det teknisk-videnskabelige Forskningsråd, hvilket også fandt udtryk i betænkningen fra folketingets udvalg angående nævnte lovforslag, hvori det hedder:

„Udvalget er enig om, at spørgsmålet om forøget støtte til Det teknisk-videnskabelige Forskningsråds fond ikke er løst ved gennemførelsen af nærværende lovforslag, men at sådan støtte eventuelt må søges tilvejebragt ved en ændring i loven om sidstnævnte fond. Den aflastning, Det teknisk-videnskabelige Forskningsråd opnår ved gennemførelsen af nærværende lovforslag, kan formentlig anslås til henimod 60 000 kr. årlig.“

I overensstemmelse hermed og med et fra Det teknisk-videnskabelige Forskningsråd fremsat ønske fremsatte statsministeren forslaget til den heromhandlede lov, der vedtoges uændret og enstemmigt i begge ting.

4. Lov om „Nordisk Mineselskab A/S“. (Statsminister *Erik Eriksen*). [A. sp. 2855. — C. sp. 55 og 147].

Fremsat i *landstinget* $31\frac{1}{10}$ (L. sp. 58). 1. beh. $12\frac{1}{11}$ (L. sp. 120). Partiernes ordførere: Hans Hansen, Stegger Nielsen, Halfdan Hendriksen, P. N. Petersen (Røjle), Chr. Nielsen og M. Sig Steffensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Hans

Hansen, Ernst Christiansen, Dalgaard, Dose, Th. Jensen, Poul Nilsson, Marius Sørensen, Elmquist, Federspiel, H. Hauch, Stegger Nielsen [formand], Nielsen-Man, Halfdan Hendriksen, Lisbet Hindsgaul [sekretær] og P. N. Petersen [Røjle]. Betænkning (B. sp. 177) afgivet $\frac{5}{12}$. (Ordfører: Stegger Nielsen). 2. beh. $\frac{5}{12}$ (L. sp. 264). 3. beh. $\frac{5}{12}$ (L. sp. 275). *Oversendt til folketinget*. 1. beh. $\frac{9}{12}$ (F. sp. 1559). Partiernes ordførere: V. Buhl, Jensen-Broby, Rasting, Steen, Karl M. Andersen og Aksel Larsen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (V. Buhl, Bomholt, Victor Gram, Hans Hedtoft, Heising, Krag, Wiggo Larsen, Jensen-Broby [formand], Niels Eriksen, From, Rasting [sekretær], Poul Claussen, Erna Sørensen, Steen og Karl M. Andersen). Betænkning (B. sp. 209) afgivet $\frac{11}{12}$. (Ordfører: Jensen-Broby). 2. beh. $\frac{12}{12}$ (F. sp. 1668). 3. beh. $\frac{12}{12}$ (F. sp. 1671). *Loven stadfæstet 17. december 1952*. (Lovt. nr. 431).

Loven har følgende indhold:

§ 1. Under de i denne lov angivne forudsætninger kan der af staten ydes støtte som nedenfor nærmere fastsat til stiftelse og drift af et dansk aktieselskab — „Nordisk Mineselskab A/S“ —, hvis formål skal være at efterforske og udvinde de i § 2 nævnte råstoffer indenfor det i samme paragraf angivne geografiske område.

§ 2. Ved kgl. resolution kan der meddeles selskabet *eneret* til for et tidsrum af 50 år regnet fra koncessionens ikrafttræden at efterforske og udvinde alle metaller, kul, olie og mineralforekomster iøvrigt i Østgrønland indenfor et område, der strækker sig fra 70° til 74° 30' nordlig bredde og mod vest er begrænset af den 30. længdegrad vestlig længde.

Fra koncessionen undtages udvinding af kryolit samt af mineraler, der indeholder uran, thorium og andre radioaktive stoffer.

Såfremt Danmark skulle tiltræde en international overenskomst om kontrol med atomenergi, forbeholder staten sig at træffe alle foranstaltninger, som en sådan overenskomst måtte medføre.

§ 3. Statsministeren bemyndiges til på statens vegne at tegne 27½ pct. af *selskabets stiftelseskapital* på 15 mill. kr.

Ved senere udvidelser af kapitalen bemyndiges statsministeren til med tilslutning fra rigsdagens finansudvalg at yde kapitalindskud på statens vegne i forhold til statens oprindelige kapitalbesiddelse, således at *statens andel af kapitalen* så nær som muligt kommer til at andrage $27\frac{1}{2}$ pct. af den samlede stemmeberettigede kapital.

Ved selskabets stiftelse skal *mindst 55 pct.* af aktiekapitalen tegnes af *den danske stat, danske kommuner, danske statsborgere eller danske selskaber, andelsselskaber, foreninger og lignende.*

Aktier, der tegnes fra dansk side, må ikke uden samtykke fra statsministeren overdrages eller pantsættes til eller ved retsforfølgning eller på anden måde overføres til fremmede statsborgere eller til ikke her hjemmehørende firmaer eller juridiske personer.

Selskabets vedtægter og ændringer i disse skal godkendes af statsministeren.

Forinden samtykke meddeles af statsministeren i henhold til stk. 3, eller godkendelse af ændringer i selskabets vedtægter meddeles af statsministeren i henhold til stk. 4, skal tilslutning hertil være indhentet fra rigsdagens finansudvalg. Samtykke skal endvidere indhentes fra rigsdagens finansudvalg, forinden statsministeren meddeler tilladelser af væsentlig betydning i henhold til koncessionen.

§ 4. Selskabet *fritages for at svare skat* til stat og kommune af den i koncessionsperioden indvundne indtægt.

Selskabet svarer af den i stk. 1 omhandlede indtægt en i koncessionen nærmere fastsat *afgift til staten.*

Såfremt denne statsafgift ikke indbetales rettidigt, kan afgiften med renter inddrives ved udpantning. I tilfælde af selskabets konkurs eller likvidation haves der for afgiften med renter samme fortrinsret som for indkomstskat til staten.

Såfremt selskabet straks ved koncessionens ophør træder i likvidation og ikke påbegynder anden virksomhed, har de i denne paragraf indeholdte bestemmelser gyldighed for likvidationsperioden.

§ 5. Selskabet *fritages for told og andre afgifter* af maskiner,

instrumenter, andet driftsmateriel og materialer, som indføres til Grønland til brug ved selskabets drift.

§ 6. Selskabet er berettiget til at *tage de fornødne arealer i besiddelse* til opførelse af bygninger, anlæg m. v. De nærmere regler herom fastsættes i koncessionen.

Udenfor de områder, som i henhold til det foregående tages i brug, skal koncessionen ikke være til hinder for andres adgang til at udøve jagt, fiskeri m. v. og til at indrette bopladser i henhold til de for Østgrønland fastsatte bestemmelser.

§ 7. Såfremt selskabets virksomhed indenfor koncessionsområdet nødvendiggør fjernelse af andre tilhørende bebyggelser eller anlæg, er statsministeren bemyndiget til at ekspropriere sådanne bebyggelser eller anlæg.

Ekspropriationen sker mod fuld erstatning, der i mangel af mindelig overenskomst fastsættes af en kommission på 3 mand, hvoraf formanden skal være en af præsidenten for Højesteret udpeget dommer, medens de to andre udnævnes af statsministeren.

§ 8. Ministeren for offentlige arbejder bemyndiges til at anlægge og drive en *flyveplads* i koncessionsområdet.

Når selskabet har påbegyndt erhvervsmæssig minedrift, er det for benyttelsen af flyvepladsen pligtigt at betale afgifter, der fastsættes af ministeren for offentlige arbejder.

De afgifter, der erlægges i de enkelte år, skal stå i rimeligt forhold til udgifterne til vedligeholdelse og drift af flyvepladsen, heri dog ikke medregnet udgifterne til luftfartsmyndighedernes personel. Desuden skal selskabet efter nærmere af ministeren for offentlige arbejder efter forhandling med selskabet fastsatte regler betale et årligt beløb til en passende forrentning og afskrivning af den i flyvepladsen investerede kapital.

Såfremt flyvepladsen benyttes af andre eller tjener også andre formål, nedsættes det beløb, som selskabet i henhold til ovenstående skal tilsvare, dels med de faktisk indgåede afgifter fra andre, dels med et under hensyntagen til flyvepladsens øvrige anvendelsesmuligheder fastsat rimeligt beløb.

§ 9. Selskabet har ret til at oprette egen *radiostation*, for hvis indretning og drift de til enhver tid gældende bestemmelser skal overholdes.

§ 10. Det påhviler selskabet at holde samtlige i virksomheden beskæftigede personer forsikret mod følger af ulykkestilfælde efter samme regler, som gælder i henhold til ulykkesforsikringsloven for virksomheder beliggende i Danmark.

§ 11. Medfører efterforsknings- eller indvindingsarbejderne skade på andenmands person eller ejendom, er selskabet pligtigt at erstatte skaden.

Erstatningspligten kan dog bortfalde eller nedsættes, såfremt det oplyses, at den skadelidte selv ved forsæt eller grov uagtsomhed har hidført skaden.

§ 12. Tinglysning vedrørende selskabets aktiver i Grønland sker ved Københavns Byret.

§ 13. Selskabet skal ved udfærdigelsen af de til dets stiftelse og til eventuel udvidelse af aktiekapitalen fornødne dokumenter (stiftelsesoverenskomst, aktiebrev og lignende) være fritaget for brug af stempel, ligesom selskabet skal være fritaget for gebyrer i forbindelse med anmeldelser til aktieselskabsregisteret.

§ 14. Denne lov træder i kraft straks.

I sommeren 1948 blev der under dr. phil. *Lauge Kochs* ekspedition til Østgrønland i nærheden af *Mesters Vig* fundet forekomster af *bly og zink*. Siden da har statsministeriet med bistand af udenlandske specialister iværksat yderligere efterforskninger af disse forekomster, og i foråret 1951 nedsattes *et udvalg af danske erhvervsfolk*, som skulle undersøge de problemer, der er knyttet til en eventuel erhvervmæssig udnyttelse af blyfundene ved *Mesters Vig*. Da dette viste sig at være en meget omfattende opgave, opfordredes civilingeniør *Per Kampmann* til at sætte sig ind i sagen og på grundlag heraf fremkomme med en indstilling om, hvilke skridt man i det danske samfunds interesse burde tage til erhvervmæssig udnyttelse af mineralforekomsterne.

I slutningen af 1951 afgav civilingeniør *Kampmann* en udførlig indstilling til statsministeriet. Han fremhævede heri stærkt, at minevirksomhed er *et meget risikabelt foretagende*, bl. a. som følge af de svingende metalpriser på verdensmarkedet.

Metalforekomsterne findes på et afsides beliggende sted i Østgrønland, hvor de klimatiske forhold gør alt arbejde vanskeligt og dyrt, og hvor isen kun tillader besejling i 1—2 måneder i løbet af sommeren. Til gengæld har de forløbige undersøgelser angående malm-mængden og dens metalindhold givet et gunstigt resultat. Civilingeniør *Kampmann* oplyste i sin indstilling, at der var fundet 400 000 t stærkt metalholdig malm. Dette

ikke tilstrækkeligt til at iværksætte minedrift, men de tilkaldte minespecialister anser det for sandsynligt, at der findes betydeligt større mængder malm i området. Det skønnedes derfor *forsvarligt at bevilge de nødvendige midler* til videregående undersøgelser, for at man kunne få et tilstrækkeligt grundlag til bedømmelse af muligheden for rentabel minedrift.

Med tilslutning fra folketingets finansudvalg blev der i overensstemmelse hermed stillet indtil 2,5 mill. kr. til rådighed for disse undersøgelser. Dette beløb vil udgøre en del af statens andel i „Nordisk Mineselskab A/S“. Herudover har finansudvalget tiltrådt, at staten påtager sig en garantiforpligtelse på indtil 5 mill. kr.

På grundlag af civilingeniør Kampmanns indstilling og efter forhandling med de interesserede ministerier udarbejdedes forslaget til den heromhandlede lov, der gennemførtes på rigsdagen med enkelte ændringer.

Ved fremsættelsen af lovforslaget udtalte *statsministeren* bl. a.:

„Fra regeringens side har man lagt den største vægt på, at *det private erhvervsliv* allerede ved de foreløbige undersøgelser kom med ind i arbejdet. Det var derfor påkrævet, at selskabet hurtigt påbegyndte sin virksomhed, og det blev stiftet den 17. juni 1952. Aktiekapitalen blev fastsat til 15 mill. kr., og 10 pct. af denne blev indbetalt ved stiftelsen. Resten indkaldes af bestyrelsen, såfremt loven og dermed bemyndigelsen til udfærdigelse af en endelig koncession vedtages af rigsdagen i den foreliggende form eller med sådanne ændringer, som selskabets bestyrelse enstemmigt kan tiltræde. Foreligger sådan vedtagelse ikke inden udgangen af indeværende kalenderår, falder forpligtelsen til yderligere indbetaling bort.

Finansudvalget gav i foråret sit samtykke til, at arbejdet blev tilrettelagt og påbegyndt efter de i koncessionsudkastet angivne retningslinier. Udvalget bemærkede dog samtidig, at man med hensyn til koncessionens udformning i enkeltheder måtte afvente rigsdagens behandling af sagen.

Finansudvalget gav endvidere sin tilslutning til, at staten indskød 27½ pct. af en begyndelseskapital på maksimalt 15 mill. kr.

Det var selvfølgelig ønskeligt, om Danmark på egen hånd kunne have taget opgaven op. Dette har imidlertid vist sig umuligt. Vi har simpelthen ikke den fornødne sagkundskab her i landet. Det har derfor været nødvendigt at knytte en række *udenlandske minespecialister* til virksomheden. Teknisk og merkantilt kan denne erfaring og sagkundskab bedst tilvejebringes ved, at nogle større udenlandske mineforetagender direkte deltager som aktionærer i selskabet. Resultatet af de førte forhandlinger er blevet, at *to svenske selskaber og et canadisk selskab er indtrådt i selskabet.*

Aktiemajoriteten bør imidlertid være dansk, og i forslaget § 3 er det udtrykkeligt bestemt, at *mindst 55 pct. af aktiekapitalen ved selskabets stiftelse skal være på danske hænder*. I selskabets vedtægter har man endvidere sikret sig, at aktiemajoriteten også ved senere udvidelser af kapitalen forbliver i dansk eje.

De 55 pct. af aktiekapitalen, som skal være dansk, tænkes delt lige mellem staten og privat dansk kapital med 27½ pct. til hver.

Såfremt aktiekapitalen senere udvides, foreslås statsministeren bemyndiget til med tilslutning fra rigsdagens finansudvalg at yde kapitalindsud på statens vegne, således at statens andel af kapitalen altid udgør 27½ pct. af den samlede kapital.

Undersøgelserarbejdet er fortsat i sommer, og man regner med, at undersøgelserne kan afsluttes i løbet af godt et år. I slutningen af 1953 skulle man herefter have tilstrækkeligt materiale til at afgøre, hvorvidt der med fordel kan etableres egentlig minedrift.

Bliver resultatet negativt, d. v. s. at det ikke vil kunne betale sig at bryde mineralerne ved Mesters Vig, må selskabet træde i likvidation og dets aktiver realiseres. I så fald må man regne med, at en stor del af statens kapitalindsud vil være tabt.

Hvis man derimod beslutter at bryde malmen, må der foretages en udvidelse af selskabets kapital. Det er ikke muligt i dag at angive, hvor stort kapitalbehovet da vil være, men såvidt man kan skønne, vil der blive brug for ca. 100 mill. kr.

Når beslutningen er truffet og kapitalen udvidet, må hele anlægget gennemprojekteres og de nødvendige maskiner m. v. bestilles. Såfremt intet uforudset indtræffer, håber man, at anlægget kan stå færdigt til regelmæssig drift i 1956.“

Statsministeren omtalte i tilslutning hertil en række enkeltheder i lovforslaget og sluttede med at fremhæve, at „minevirksomhed altid vil være et økonomisk risikabelt foretagende og i dette tilfælde er det i særlig grad.

På den anden side er det min overbevisning, at vi har sikret os den bedste tekniske og forretningsmæssige bistand og vejledning. Når denne sagkundskab går ind for arbejdets fortsættelse, kan vi ikke lade denne chance til at skabe et virkeligt økonomisk og valutamæssigt aktiv for Danmark gå fra os, selvom vi ser i øjnene, at vi kan lide et tab på minevirksomheden.“

Lovforslaget fik ved 1. behandling i landstinget en velvillig modtagelse fra samtlige ordførere med undtagelse af *Chr. Nielsen (DK)*, der skarpt kritiserede, at opgaven skulle tages op med udenlandske foretagender som deltagere, derunder et canadisk selskab, som, efter hvad han gjorde gældende, stod under amerikansk indflydelse. „Mit parti må“, udtalte han, „vende sig imod dette forslag. Vi finder al mulig grund til, at Grønlands rigdomme udnyttes,

men de bør udnyttes af den danske stat alene, så at rigdommene ikke tilflyder en lille skare kapitalister, men i stedet kommer det grønlandske og det danske folk tilgode i fuldt mål. Ikke mindst i denne sommer har vi fået så uomstødelige beviser for, at det står ualmindelig slet til med forholdene blandt den grønlandske befolkning, og hvad var mere rimeligt, end at naturrigdommene i dens eget land blev brugt til at råde bod på nøden og elendigheden deroppe.“

Det landstingsudvalg, som fik sagen til behandling, førte med statsministeren nogle forhandlinger om enkeltheder i et koncessionsudkast, der var trykt som bilag til lovforslaget.

Venstres, det konservative folkepartis og det radikale venstres medlemmer af udvalget udtaler i betænkningen ønskeligheden af, at arbejdsforholdene ved Mesters Vig fra første færd bringes ind i faste og forsvarlige former under behørig hensyntagen til de særlige stedlige forhold.

Socialdemokratiets repræsentanter i udvalget henstillede under samråd med statsministeren, at der sikres overenskomstmæssige arbejdsforhold ved mineselskabet i overensstemmelse med de retningslinier, der er gældende her i landet og afpasset efter de stedlige forhold.

Udvalget tiltrådte enstemmigt fire af statsministeren stillede mindre ændringsforslag, af hvilke det væsentligste gik ud på indføjeelse i § 3 af stk. 5, som ikke fandtes i det oprindelige lovforslag.

Efter at disse ændringsforslag var vedtaget uden afstemning ved 2. behandling, vedtoges lovforslaget i den ændrede affattelse med alle øvrige stemmer mod den kommunistiske repræsentants.

I folketinget henvistes lovforslaget ligeledes til en udvalgsbehandling, der dog blev ganske kortvarig. I den enstemmige betænkning anfører udvalget, at det forudsætter, at *løn- og arbejdsvilkår* bringes ind i faste, forsvarlige former på tilsvarende måde, som tilfældet har været med hensyn til de hidtidige entreprenørarbejder udført i Grønland.

Også her vedtoges lovforslaget med tilslutning fra alle partier med undtagelse af det kommunistiske, på hvis vegne *Fuglsang* ved 3. behandling udtalte: „Vi finder det naturligt, at naturrigdommene i Grønland udnyttes, men når vi er imod forslaget, er det for det første, fordi vi hverken kan eller vil medvirke til, at Grønlands naturrigdomme i større eller mindre grad overlades til udenlandske kapitalers udnyttelse. Vi er dernæst imod, at man overlader sådanne naturrigdomme til privat udnyttelse, idet vi mener, at staten har de nødvendige midler til at drive denne minevirksomhed, og vi mener, at det må være rigtigt, at staten gør det. Vi mener det også af hensyn til grønlænderne selv, det er dog i Grønland, blyforekomsterne forefindes, og ganske vist sagde den ærede ordfører for udvalget, at man ville finde det

naturligt, at arbejdsforholdene bliver reguleret, sådan som de iverigt bliver reguleret i Grønland, men vi ved jo, hvordan forholdene er i Grønland, nemlig at de grønlandske arbejdere behandles og aflønnes på en helt anden måde end deres danske kolleger. Jeg tror, det vil være lettere at ændre dette forhold og lettere at garantere, at de grønlandske rigdomme også kommer grønlænderne selv tilgode, hvis det er staten, der står som den ansvarshavende for minedriften, fremfor at det er private.“

5. Lov om ændringer i lov om udenrigstjenesten.

(Udenrigsminister *Ole Bjørn Kraft*). [A. sp. 4075. — C. sp. 589 og 665].

Fremsat i *folketinget* $10/2$ (F. sp. 2198). 1. beh. $24/2$ (F. sp. 2516). Partiernes ordførere: Alsing Andersen, Himmelstrup, Bøgholm, Svend Jørgensen og Hans Hansen (Rørby). Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Alsing Andersen, Holger Eriksen, Poul Hansen (Kalundborg), Hans Hedtoft, Hans Hækkerup, Frode Jakobsen, Kolbjørn, Himmelstrup, Anker Lau [sekretær], Martin, Bøgholm [formand], Marie Antoinette von Lowzow, Rasting, Svend Jørgensen og Hans Hansen (Rørby)). Betænkning (B. sp. 1207) afgivet $23/3$. (Ordfører: Bøgholm). 2. beh. $24/3$ (F. sp. 3823). 3. beh. $24/3$ (F. sp. 3835). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $25/3$ (L. sp. 871). Partiernes ordførere: Alfred Kristensen, Federspiel, Foss og Anna Westergaard. 2. beh. $26/3$ (L. sp. 885). 3. beh. $26/3$ (L. sp. 889). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 110).

I lov nr. 243 af 27. maj 1950 om ændringer i lov om udenrigstjenesten bestemtes, at loven skulle optages til revision i rigsdagssamlingen 1952—53. Dette skete ved gennemførelsen af den heromhandlede lov, hvorved der foretoges nedernevnte ændringer i udenrigsloven.

Ved ændring af lovens § 8, *stk. 1*, forhøjes antallet af *udsendte tjenestemænd* i udenrigstjenestens 4. og 5. lønningsklasse henholdsvis med 1 til 20 og med 3 til 22.

Ved § 8, *stk. 2 og 4*, åbnes der adgang til at ansætte *handels- og industriattachéer* i tjenestemandstillinger for derigennem

at knytte disse medarbejdere, der hidtil har været ansat på åremål, fastere til tjenesten.

Ved ændring af lovens §§ 13 og 14 hjemles der en vis udvidelse af den adgang, der er tillagt udenrigsministeriet til uden særskilt bevilling i det enkelte tilfælde at *refundere valgkonsulens udgifter til kontorhold*.

Under behandlingen i folketetinget indføjedes yderligere en ændring af udenrigslovens § 15, hvorved der åbnes mulighed for at udvide den periode på 5 år, i hvilken en tjenestemand hidtil højst har kunnet *stilles til rådighed*, til 8 år, når særlige grunde taler derfor.

Lovforslaget fik en velvillig modtagelse i begge ting. I folketetinget underkastedes det udvalgsbehandling, og udvalgets *flertal* (udvalget med undtagelse af Hans Hansen (Rørby) (DR)) indstillede lovforslaget til vedtagelse med den ovenfor nævnte ændring angående lovens § 15, mens Hans Hansen (Rørby) ikke kunne stemme for lovforslaget, da han var af den principielle opfattelse, at udsendelse af handelsattachéer ikke er nogen statslig opgave.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt i begge ting. Retsforbundet og kommunisterne afholdt sig fra at stemme.

6. Finanslov for finansåret fra 1. april 1953 til 31. marts 1954 (se side 141).

7. Lov om tilvejebringelse af midler til beskæftigelsesfremmende foranstaltninger. (Finansminister *Thorvald Kristensen*). [A. sp. 4099. — C. sp. 349 og 457].

Fremsat i *folketetinget* ²⁵/₂ (F. sp. 2539). 1. beh. ¹¹/₃ (F. sp. 3290). Partiernes ordførere: H. C. Hansen, Jørgen Gram, Clausen (Olufskjær), Skytte og Karl M. Andersen. 2. beh. ¹³/₃ (F. sp. 3457). 3. beh. ¹³/₃ (F. sp. 3464). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. ¹⁷/₃ (L. sp. 705). Partiernes ordførere: Henry Hansen, Melchior Kjeldsen, Aage Johansen og Gudiksen. 2. beh. ¹⁰/₃ (L. sp. 722). 3. beh. ¹⁰/₃ (L. sp. 726). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 59).

Ved bestemmelsen i § 1, 1. punktum, i lov nr. 88 af 15. marts 1947 om tilvejebringelse af midler til beskæftigelsesfremmende foranstaltninger, jfr. lov nr. 146 af 31. marts 1950 (årbog 1949—50, side 134), opretholdt man den ved lov nr. 559 af 31. oktober 1940 tilvejebragte ordning, hvorefter statens udgifter til *lån og tilskud* til beskæftigelsesfremmende foranstaltninger kan afholdes af den ved sidstnævnte lov oprettede *beskæftigelsesfond* i det omfang, hvori sådanne udgifter ved lov henføres til fonden. Ved bestemmelsen i § 2 i samme lov blev der givet finansministeren bemyndigelse til at udstede rentebærende *skatkammerbeviser* eller *statsobligationer* til dækning af beskæftigelsesfondens udgifter. I lovens § 3 er bestemt, at de af beskæftigelsesfonden afholdte udgifter til tilskud samt renteudgifter og tab ved udlånsvirksomheden *afvikles ved afskrivning* på de årlige finanslove.

Ved loven af 1947 hjemledes adgang til at henføre udgifter til beskæftigelsesfonden indtil udgangen af finansåret 1949—50, og ved loven af 1950, hvorved ordningen blev fortsat, blev denne frist forlænget indtil udgangen af finansåret 1952—53.

Samtidig er fristen for løbetiden af de i henhold til loven optagne statslån til dækning af tilskudsudgifter og for afskrivningen af tilskud fra beskæftigelsesfonden gradvis blevet forlænget, senest — ved loven af 1950 — til udgangen af finansåret 1959—60.

Ved nærværende lov udskydes de ved loven fastsatte frister påny, dog kun for et år, da der i det nedsatte udvalg om statens budget og regnskabsvæsen er overvejelser i gang om en ændring i budgetopstillingen for statens fonds, herunder også beskæftigelsesfonden.

I den ændrede form har loven følgende ordlyd:

§ 1. Af den i henhold til lov nr. 559 af 31. oktober 1940 om tilvejebringelse af midler til beskæftigelsesfremmende foranstaltninger oprettede beskæftigelsesfond kan afholdes udgifter for staten til lån og tilskud til særlige beskæftigelsesfremmende foranstaltninger i det omfang, hvori sådanne udgifter i tiden indtil udgangen af finansåret 1953—54 ved lov henføres til fonden.

Aktiemajoriteten bør imidlertid være dansk, og i forslaget § 3 er det udtrykkeligt bestemt, at *mindst 55 pct. af aktiekapitalen ved selskabets stiftelse skal være på danske hænder*. I selskabets vedtægter har man endvidere sikret sig, at aktiemajoriteten også ved senere udvidelser af kapitalen forbliver i dansk eje.

De 55 pct. af aktiekapitalen, som skal være dansk, tænkes delt lige mellem staten og privat dansk kapital med 27½ pct. til hver.

Såfremt aktiekapitalen senere udvides, foreslås statsministeren bemyndiget til med tilslutning fra rigsdagens finansudvalg at yde kapitalindskud på statens vegne, således at statens andel af kapitalen altid udgør 27½ pct. af den samlede kapital.

Undersøgelserarbejdet er fortsat i sommer, og man regner med, at undersøgelserne kan afsluttes i løbet af godt et år. I slutningen af 1953 skulle man herefter have tilstrækkeligt materiale til at afgøre, hvorvidt der med fordel kan etableres egentlig minedrift.

Bliver resultatet negativt, d. v. s. at det ikke vil kunne betale sig at bryde mineralerne ved Mesters Vig, må selskabet træde i likvidation og dets aktiver realiseres. I så fald må man regne med, at en stor del af statens kapitalindskud vil være tabt.

Hvis man derimod beslutter at bryde malmen, må der foretages en udvidelse af selskabets kapital. Det er ikke muligt i dag at angive, hvor stort kapitalbehovet da vil være, men såvidt man kan skønne, vil der blive brug for ca. 100 mill. kr.

Når beslutningen er truffet og kapitalen udvidet, må hele anlægget gennemprojekteres og de nødvendige maskiner m. v. bestilles. Såfremt intet uforudset indtræffer, håber man, at anlægget kan stå færdigt til regelmæssig drift i 1956.“

Statsministeren omtalte i tilslutning hertil en række enkeltheder i lovforslaget og sluttede med at fremhæve, at „minevirksomhed altid vil være et økonomisk risikabelt foretagende og i dette tilfælde er det i særlig grad.

På den anden side er det min overbevisning, at vi har sikret os den bedste tekniske og forretningsmæssige bistand og vejledning. Når denne sagkundskab går ind for arbejdets fortsættelse, kan vi ikke lade denne chance til at skabe et virkeligt økonomisk og valutamæssigt aktiv for Danmark gå fra os, selvom vi ser i øjnene, at vi kan lide et tab på minevirksomheden.“

Lovforslaget fik ved 1. behandling i landstinget en velvillig modtagelse fra samtlige ordførere med undtagelse af *Chr. Nielsen* (DK), der skarpt kritiserede, at opgaven skulle tages op med udenlandske foretagender som deltagere, derunder et canadisk selskab, som, efter hvad han gjorde gældende, stod under amerikansk indflydelse. „Mit parti må“, udtalte han, „vende sig imod dette forslag. Vi finder al mulig grund til, at Grønlands rigdomme udnyttes,

men de bør udnyttes af den danske stat alene, så at rigdommene ikke tilflyder en lille skare kapitalister, men i stedet kommer det grønlandske og det danske folk tilgode i fuldt mål. Ikke mindst i denne sommer har vi fået så uomstødelige beviser for, at det står ualmindelig slet til med forholdene blandt den grønlandske befolkning, og hvad var mere rimeligt, end at naturrigdommene i dens eget land blev brugt til at råde bod på nøden og elendigheden deroppe.“

Det landstingsudvalg, som fik sagen til behandling, førte med statsministeren nogle forhandlinger om enkeltheder i et koncessionsudkast, der var trykt som bilag til lovforslaget.

Venstres, det konservative folkepartis og det radikale venstres medlemmer af udvalget udtaler i betænkningen ønskeligheden af, at arbejdsforholdene ved Mesters Vig fra første færd bringes ind i faste og forsvarlige former under behørig hensyntagen til de særlige stedlige forhold.

Socialdemokratiets repræsentanter i udvalget henstillede under samråd med statsministeren, at der sikres overenskomstmæssige arbejdsforhold ved mineselskabet i overensstemmelse med de retningslinier, der er gældende her i landet og afpasset efter de stedlige forhold.

Udvalget tiltrådte enstemmigt fire af statsministeren stillede mindre ændringsforslag, af hvilke det væsentligste gik ud på indføjeelse i § 3 af stk. 5, som ikke fandtes i det oprindelige lovforslag.

Efter at disse ændringsforslag var vedtaget uden afstemning ved 2. behandling, vedtoges lovforslaget i den ændrede affattelse med alle øvrige stemmer mod den kommunistiske repræsentants.

I folketinget henvistes lovforslaget ligeledes til en udvalgsbehandling, der dog blev ganske kortvarig. I den enstemmige betænkning anfører udvalget, at det forudsætter, at *løn- og arbejds-vilkår* bringes ind i faste, forsvarlige former på tilsvarende måde, som tilfældet har været med hensyn til de hidtidige entreprenørarbejder udført i Grønland.

Også her vedtoges lovforslaget med tilslutning fra alle partier med undtagelse af det kommunistiske, på hvis vegne *Fuglsang* ved 3. behandling udtalte: „Vi finder det naturligt, at naturrigdommene i Grønland udnyttes, men når vi er imod forslaget, er det for det første, fordi vi hverken kan eller vil medvirke til, at Grønlands naturrigdomme i større eller mindre grad overlades til udenlandske kapitalers udnyttelse. Vi er dernæst imod, at man overlader sådanne naturrigdomme til privat udnyttelse, idet vi mener, at staten har de nødvendige midler til at drive denne minevirksomhed, og vi mener, at det må være rigtigt, at staten gør det. Vi mener det også af hensyn til grønlænderne selv, det er dog i Grønland, blyforekomsterne forefindes, og ganske vist sagde den ærede ordfører for udvalget, at man ville finde det

naturligt, at arbejdsforholdene bliver reguleret, sådan som de iøvrigt bliver reguleret i Grønland, men vi ved jo, hvordan forholdene er i Grønland, nemlig at de grønlandske arbejdere behandles og aflønnes på en helt anden måde end deres danske kolleger. Jeg tror, det vil være lettere at ændre dette forhold og lettere at garantere, at de grønlandske rigdomme også kommer grønlænderne selv tilgode, hvis det er staten, der står som den ansvarshavende for minedriften, fremfor at det er private.“

5. Lov om ændringer i lov om udenrigstjenesten.
(Udenrigsminister *Ole Bjørn Kraft*). [A. sp. 4075. — C. sp. 589 og 665].

Fremsat i *folketinget* $1\frac{0}{2}$ (F. sp. 2198). 1. beh. $2\frac{4}{2}$ (F. sp. 2516). Partiernes ordførere: Alsing Andersen, Himmelstrup, Bøgholm, Svend Jørgensen og Hans Hansen (Rørby). Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Alsing Andersen, Holger Eriksen, Poul Hansen (Kalundborg), Hans Hedtoft, Hans Hækkerup, Frode Jakobsen, Kolbjørn, Himmelstrup, Anker Lau [sekretær], Martin, Bøgholm [formand], Marie Antoinette von Lowzow, Rasting, Svend Jørgensen og Hans Hansen (Rørby)). Betænkning (B. sp. 1207) afgivet $2\frac{3}{3}$. (Ordfører: Bøgholm). 2. beh. $2\frac{4}{3}$ (F. sp. 3823). 3. beh. $2\frac{4}{3}$ (F. sp. 3835). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $2\frac{5}{3}$ (L. sp. 871). Partiernes ordførere: Alfred Kristensen, Federspiel, Foss og Anna Westergaard. 2. beh. $2\frac{6}{3}$ (L. sp. 885). 3. beh. $2\frac{6}{3}$ (L. sp. 889). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 110).

I lov nr. 243 af 27. maj 1950 om ændringer i lov om udenrigstjenesten bestemtes, at loven skulle optages til revision i rigsdagssamlingen 1952—53. Dette skete ved gennemførelsen af den heromhandlede lov, hvorved der foretoges nedennævnte ændringer i udenrigsloven.

Ved ændring af lovens § 8, *stk. 1*, forhøjes *antallet af udsendte tjenestemænd* i udenrigstjenestens 4. og 5. lønningsklasse henholdsvis med 1 til 20 og med 3 til 22.

Ved § 8, *stk. 2 og 4*, åbnes der adgang til at ansætte *handels- og industriattachéer* i tjenestemandstillinger for derigennem

at knytte disse medarbejdere, der hidtil har været ansat på åremål, fastere til tjenesten.

Ved ændring af lovens §§ 13 og 14 hjemles der en vis udvidelse af den adgang, der er tillagt udenrigsministeriet til uden særskilt bevilling i det enkelte tilfælde at *refundere valgkonsulers udgifter til kontorhold*.

Under behandlingen i folketinget indføjedes yderligere en ændring af udenrigslovens § 15, hvorved der åbnes mulighed for at udvide den periode på 5 år, i hvilken en tjenestemand hidtil højst har kunnet *stilles til rådighed*, til 8 år, når særlige grunde taler derfor.

Lovforslaget fik en velvillig modtagelse i begge ting. I folketinget underkastedes det udvalgsbehandling, og udvalgets *flertal* (udvalget med undtagelse af Hans Hansen (Rørby) (DR)) indstillede lovforslaget til vedtagelse med den ovenfor nævnte ændring angående lovens § 15, mens Hans Hansen (Rørby) ikke kunne stemme for lovforslaget, da han var af den principielle opfattelse, at udsendelse af handelsattachéer ikke er nogen statslig opgave.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt i begge ting. Retsforbundet og kommunisterne afholdt sig fra at stemme.

6. Finanslov for finansåret fra 1. april 1953 til 31. marts 1954 (se side 141).

7. Lov om tilvejebringelse af midler til beskæftigelsesfremmende foranstaltninger. (Finansminister *Thor kil Kristensen*). [A. sp. 4099. — C. sp. 349 og 457].

Fremsat i *folketinget* ²⁵/₂ (F. sp. 2539). 1. beh. ¹¹/₃ (F. sp. 3290). Partiernes ordførere: H. C. Hansen, Jørgen Gram, Clausen (Olufskjær), Skytte og Karl M. Andersen. 2. beh. ¹³/₃ (F. sp. 3457). 3. beh. ¹³/₃ (F. sp. 3464). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. ¹⁷/₃ (L. sp. 705). Partiernes ordførere: Henry Hansen, Melchior Kjeldsen, Aage Johansen og Gudiksen. 2. beh. ¹⁰/₃ (L. sp. 722). 3. beh. ¹⁰/₃ (L. sp. 726). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 59).

Ved bestemmelsen i § 1, 1. punktum, i lov nr. 88 af 15. marts 1947 om tilvejebringelse af midler til beskæftigelsesfremmende foranstaltninger, jfr. lov nr. 146 af 31. marts 1950 (årbog 1949—50, side 134), opretholdt man den ved lov nr. 559 af 31. oktober 1940 tilvejebragte ordning, hvorefter statens udgifter til *lån og tilskud* til beskæftigelsesfremmende foranstaltninger kan afholdes af den ved sidstnævnte lov oprettede *beskæftigelsesfond* i det omfang, hvori sådanne udgifter ved lov henføres til fonden. Ved bestemmelsen i § 2 i samme lov blev der givet finansministeren bemyndigelse til at udstede rentebærende *skatkammerbeviser* eller *statsobligationer* til dækning af beskæftigelsesfondens udgifter. I lovens § 3 er bestemt, at de af beskæftigelsesfonden afholdte udgifter til tilskud samt renteudgifter og tab ved udlånsvirksomheden *afvikles ved afskrivning* på de årlige finanslove.

Ved loven af 1947 hjemledes adgang til at henføre udgifter til beskæftigelsesfonden indtil udgangen af finansåret 1949—50, og ved loven af 1950, hvorved ordningen blev fortsat, blev denne frist forlænget indtil udgangen af finansåret 1952—53.

Samtidig er fristen for løbetiden af de i henhold til loven optagne statslån til dækning af tilskudsudgifter og for afskrivningen af tilskud fra beskæftigelsesfonden gradvis blevet forlænget, senest — ved loven af 1950 — til udgangen af finansåret 1959—60.

Ved nærværende lov udskydes de ved loven fastsatte frister påny, dog kun for et år, da der i det nedsatte udvalg om statens budget og regnskabsvæsen er overvejelser i gang om en ændring i budgetopstillingen for statens fonds, herunder også beskæftigelsesfonden.

I den ændrede form har loven følgende ordlyd:

§ 1. Af den i henhold til lov nr. 559 af 31. oktober 1940 om tilvejebringelse af midler til beskæftigelsesfremmende foranstaltninger oprettede beskæftigelsesfond kan afholdes udgifter for staten til lån og tilskud til særlige beskæftigelsesfremmende foranstaltninger i det omfang, hvori sådanne udgifter i tiden indtil udgangen af finansåret 1953—54 ved lov henføres til fonden.

§ 2. Finansministeren bemyndiges til at udstede rentebærende skatkammerbeviser eller statsobligationer til dækning af beskæftigelsesfondens udlån og tilskud samt tab, som påføres fonden gennem dens udlån. Lån til dækning af tilskud kan ikke optages med løbetid udover finansåret 1960—61.

§ 3. De af beskæftigelsesfonden afholdte udgifter til tilskud samt tab ved udlånsvirksomheden afvikles ved afskrivning på de årlige finanslove i tiden indtil udgangen af finansåret 1960—61.

§ 4. Denne lov træder i kraft den 1. april 1953, og samtidig ophæves lov nr. 88 af 15. marts 1947 med ændringer ved lov nr. 146 af 31. marts 1950.

I bemærkningerne til det af finansministeren fremsatte lovforslag hedder det bl. a.:

„Der er siden gennemførelsen af denne lovgivning i 1940 henført betydelige udgifter til beskæftigelsesfonden. Af de indtil 31. december 1952 udbetalte beløb på ialt 924 mill. kr. er 728 mill. kr. eller ca. 80 pct. ydet i form af *tilskud*, medens 196 mill. kr. eller ca. 20 pct. er udbetalt som *lån*. I de tre sidst afsluttede finansår er der i tilskud udbetalt omkring 50 mill. kr. årlig, og der må også for finansåret 1952—53 regnes med udbetalinger af tilsvarende størrelse.

De i henhold til lovens § 3 foretagne *afskrivninger* på udbetalte tilskud m. v. er foregået i omtrent samme tempo som udbetalingerne, og fondens restbeløb af uafskrevne tilskud udgjorde herefter ved udgangen af finansåret 1951—52 68 mill. kr., medens der på samme tidspunkt fandtes 118 mill. kr. som resttilgodehavende på udbetalte lån. På finansloven for 1952—53 er bevilget 60 mill. kr. på driftsbudgettet til afskrivning på beskæftigelsesfondens tilskud, og på forslag til finanslov for 1953—54 findes ligeledes opført en bevilling på 60 mill. kr. til dette formål.

I henhold til den i lovens § 2 givne lånebemyndigelse er i årene 1941—43 optaget lån på ialt 397 mill. kr. Af disse er et lån på 188 mill. kr. med kort løbetid indfriet i 1947, medens lån på ialt 209 mill. kr., nu nedbragt til 126 mill. kr., vil være amortiseret i 1966.“

Lovforslaget gennemførtes på rigsdagen uden udvalgsbehandling og i uændret skikkelse. Det vedtoges i folketinget med alle øvrige stemmer mod retsforbundets, i landstinget enstemmigt.

8. Lov om oprettelse af en produktivitetsfond.
(Finansminister *Thorkil Kristensen*). [A. sp. 4473. — C. sp. 1421 og 1519].

Fremsat i *folketinget* $28/2$ (F. sp. 2607). 1. beh. $11/3$ (F. sp. 3295). Partiernes ordførere: Krag, Niels Eriksen, Stæhr Johansen, Bertel Dahlgaard, Tholstrup og Alfred Jensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Krag, V. Buhl, H. C. Hansen, Lars P. Jensen, Kjærboel, Carl Petersen, Hans Rasmussen, Niels Eriksen [formand], Heick, Øllgaard, Stæhr Johansen [sekretær], Tesdorpf, Thestrup, Bertel Dahlgaard og Tholstrup). Betænkning (B. sp. 1219) afgivet $25/3$. (Ordfører: Niels Eriksen). 2. beh. $27/3$ (F. sp. 4017). 3. beh. $27/3$ (F. sp. 4050). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $28/3$ (L. sp. 996). Partiernes ordførere: Henry Hansen, Ingefred Juul Andersen, H. K. Sørensen og Axel Christensen. 2. beh. $28/3$ (L. sp. 1046). 3. beh. $28/3$ (L. sp. 1052). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 85).

Loven har følgende indhold:

§ 1. Med det formål at bidrage til en fortsat *udbygning og effektivisering af dansk erhvervsliv* til gavn for det danske samfund som helhed oprettes en produktivitetsfond.

§ 2. Af det beløb, der efter den 31. december 1951 er indbetalt på specialkontoen i Danmarks Nationalbank for *gaveydelse* modtaget i henhold til Det europæiske Genopbygningsprogram, overføres *31 720 000 kr.* til den i § 1 nævnte fond.

§ 3. Indenfor et beløb af 26 065 000 kr. kan der af fondens midler ydes tilskud til følgende formål:

- 1) 6 000 000 kr. til uddannelse af *konsulenter* samt til oplysnings- og undersøgelsesvirksomhed vedrørende produktivetsfremmende foranstaltninger indenfor industri, håndværk og handel.
- 2) 4 500 000 kr. til produktivetsfremmende foranstaltninger indenfor byggeriet, herunder oprettelse af *maskinstationer* samt uddannelse af *byggekonsulenter*.
- 3) 15 000 000 kr. til produktivetsfremmende foranstaltninger indenfor *landbruget*, herunder oprettelse af et *informationskontor*, undersøgelser og kurser vedrørende

mekanisering, oprettelse af *demonstrationsbrug* vedrørende fodring af kvæg m. v. *ensileringsforsøg*, undersøgelser vedrørende bygningsforhold samt landøkonomisk ungdomsarbejde.

- 4) 565 000 kr. til undersøgelses- og oplysningsvirksomhed vedrørende *husholdningsproblemer* samt til forbrugeroplysning.

Et beløb på 1 655 000 kr. af fondens midler kan af udenrigsministeren anvendes som det danske bidrag til finansieringen af *et europæisk produktivitetscentrum*, såfremt et sådant måtte blive oprettet under Den europæiske økonomiske Samarbejdsorganisation.

Indtil 4 000 000 kr. af fondens midler kan af ministeren for handel, industri og søfart efter indstilling af det i § 4, stk. 2, omhandlede udvalg anvendes til udlån til *modernisering og rationalisering af detailbutikker* indenfor levnedsmiddelhandelen. Lånene ydes på ganske kort åremål og forrentes med indtil 5 pct. p. a. Indgåede afdrag på ydede lån stilles påny til rådighed for udlån til samme formål. Handelsministeren fastsætter efter forhandling med finansministeren de øvrige vilkår for ydelsen af lånene, herunder i hvilket omfang der skal stilles sikkerhed.

§ 4. Med den opgave at sikre en hensigtsmæssig tilrettelæggelse af produktivitetsfondens samlede virksomhed ud fra et helhedssynspunkt nedsætter finansministeren *et udvalg* bestående af en af finansministeren udpeget formand, en repræsentant for udenrigsministeriet, to repræsentanter for indenrigs- og boligministeriet samt en repræsentant for henholdsvis handelsministeriet og landbrugsministeriet. Endvidere kan finansministeren udpege særlige sagkyndige som medlemmer af udvalget. Udvalget kan endvidere afgive indstilling om eventuelle ændringer i anvendelsen af fondens midler til finansministeren, der træffer bestemmelse herom med tilslutning af det i stk. 4 nævnte rigsdagsudvalg.

Til at afgive indstilling om lån fra de i § 3, stk. 3, nævnte midler nedsætter ministeren for handel, industri og søfart et udvalg bestående af repræsentanter for handelsministeriet og

finansministeriet samt sådanne repræsentanter for sagkundskaben på det pågældende område, som af handelsministeren måtte blive udpeget hertil.

Såfremt Den europæiske økonomiske Samarbejdsorganisation ikke inden 1. juli 1953 har truffet beslutning om oprettelse af et europæisk produktivitetscentrum, afgiver det i nærværende paragraf, stk. 1, nævnte udvalg indstilling om det reserverede beløbs anvendelse til andre formål indenfor lovens rammer.

Vedkommende minister holder det i henhold til § 2, stk. 2, i lov nr. 235 af 27. maj 1950 nedsatte udvalg underrettet om den i henhold til nærværende lov stedfundne låne- og tilskudsvirksomhed og rådfører sig med nævnte udvalg om mere betydende spørgsmål i forbindelse med lovens administration, herunder om principielle spørgsmål vedrørende ansættelsesvilkårene for personer, hvis aflønning afholdes af de i § 3 omhandlede midler.

§ 4, sidste stykke, havde i det oprindelige lovforslag følgende ordlyd:

„Vedkommende minister holder det i henhold til § 2, stk. 2, i lov nr. 235 af 27. maj 1950 nedsatte udvalg underrettet om den i henhold til nærværende lov stedfundne låne- og tilskudsvirksomhed og kan for nævnte udvalg forelægge spørgsmål, som måtte opstå i forbindelse med lovens administration.“

Ændringen foretoges under sagens behandling i folketinget.

I bemærkningerne til lovforslaget anføres bl. a.:

„I den amerikanske lov om økonomisk samarbejde af 1948 med senere ændringer er fastsat, at 100 millioner dollars gennem *Organisationen for gensidig Sikkerhed (MSA)* skal stilles til rådighed for gennemførelsen af de formål, der er angivet i § 516 i den af kongressen vedtagne lov om gensidig sikkerhed af 1951 med senere ændringer.

I sidstnævnte lovbestemmelse udtales, at MSA i sin bistandsvirksomhed skal medvirke til *fremme af den frie konkurrence, bekæmpelse af monopol- og kartelaftaler med produktionsindskrænkende og prisfordyrende virkning, forøgelse af produktiviteten* til gavn for almenheden og udvikling af en fri fagforeningsbevægelse i de lande, der modtager økonomisk bistand gennem MSA.

I eftersommeren 1952 opfordrede den herværende MSA-mission den danske regering til overfor MSA at fremsætte forslag til foranstaltninger her i landet, som ønskedes finansieret ved

hjælp af de omhandlede midler. En eventuel finansiel bistand ville tage form af ydelse af et dollarbeløb, der på sædvanlig måde ville kunne benyttes til vareimport på betingelse af, at modværdien i danske kroner af de bevilgede dollars blev stillet til rådighed for gennemførelse af sådanne foranstaltninger her i landet, som af MSA skønnedes at falde indenfor de i ovennævnte lovbestemmelse angivne formål.

Efter at forslag herom, udarbejdet af de respektive ministerier i samarbejde med interesserede erhvervsorganisationer, var blevet godkendt af regeringen og i princippet tiltrådt af repræsentanter for de politiske partier, afgav regeringen i september 1952 til MSA et program indeholdende forslag til en række produktivitsfremmende foranstaltninger, først og fremmest indenfor handel, industri, landbrug og byggeri. Programmet, der ialt beløb sig til 56 mill. kr., forudså amerikansk finansiel bistand til en værdi af 44 mill. kr., medens 12 mill. kr. agtedes overført fra de på specialkontoen i Danmarks Nationalbank for gaveydelse modtaget i henhold til Det europæiske Genopbygningsprogram indestående beløb og benyttet som bidrag til finansiering af landbrugets del af programmet.

MSA har nu givet tilsagn om at ville bidrage med et beløb af 3 mill. dollars svarende til 20 720 000 kr. til finansiering af et dansk program på 31 720 000 kr. på betingelse af, at der fra dansk side stilles et beløb på 11 mill. kr. til rådighed for finansieringen af landbrugets projekter indenfor nævnte program.

Den fulde modværdi, 20 720 000 kr. af de 3 mill. dollars, såvel som hele det nævnte beløb på 11 mill. kr. foreslås stillet til rådighed ud af de til ovennævnte specialkonto efter 1. januar 1952 indbetalte beløb.

Det fulde beløb, 31 720 000 kr., foreslås overført til en samtidig oprettet produktivitetsfond, hvis midler derefter vil kunne anvendes som tilskud eller lån til de i lovforslagets § 3, stk. 1 og stk. 3, omhandlede formål samt som Danmarks bidrag til det i forslaget § 3, stk. 2, omhandlede europæiske produktivitetscentrum.

Det forudses, at modværdien af de 3 mill. dollars, bortset fra det i § 3, stk. 3, nævnte lånebeløb på 4 mill. kr., benyttes *indenfor 2 år*. Er dette ikke sket, skal der til sin tid træffes aftale med MSA om anvendelse af det ubenyttede beløb til samme eller lignende formål.“

Lovforslaget fik på rigsdagen en velvillig modtagelse fra fire af partierne, omend visse enkeltheder ønskedes nærmere overvejet i et udvalg. Imod det gik kun *retsforbundet*, der som begrundelse for sine betænkeligheder gjorde pengepolitiske motiver gældende, mens *kommunisterne* afholdt sig fra at stemme ud fra den betragtning, at de påtænkte rationaliseringsforanstaltninger kunne føre til arbejdsløshed, hvis man ikke sørgede for at undgå dette.

„På samme måde“ udtalte *Alfred Jensen* herom ved lovforslagets 1. behandling i folketinget „som man, når man gennemfører sanering, drager omsorg for, at der bygges boliger til dem, der skal ud af de saneringsmodne lejligheder, inden man begynder nedrivningen, således burde man også her drage omsorg for, at der er arbejdspladser, hvor de, der bliver overflødige, kan fortsætte med at arbejde og bære en indtægt hjem til gavn for deres familie og for samfundet.“

Lovforslaget behandledes i folketinget i et udvalg, hvis arbejde med sagen resulterede i den foran nævnte ændring. I betænkningen hedder det:

„Udvalget har holdt en række møder og haft samråd med finansministeren, landbrugsministeren, indenrigs- og boligministeren og handelsministeren.

Handelsministeren meddelte, at han havde til hensigt til handelsministeriets produktivitetsudvalg at udnævne en repræsentant for håndværket.

Indenrigs- og boligministeren gav tilslutning til, at der i vedtægterne for byggeriets maskinstationer indføjes en bestemmelse, der hindrer, at der med konkurrerende virksomheder træffes aftaler, som kan hemme stationernes formål, nemlig at billiggøre byggeriet.

Landbrugsministeren gav tilslutning til, at landbrugsministeriets produktivitetsudvalg udvides med en repræsentant for arbejderbevægelsen. Denne må til møderne i udvalget medtage en sekretær, som vil være berettiget til at deltage i udvalgets forhandlinger.“

Retsforbundets repræsentant i udvalget anfører i betænkningen, at han anser en sådan produktivitetsfond for upåkrævet, og han påpeger, at der her „sættes noget i gang, som vil kræve nye bevillinger fremover, bevillinger, som man ellers ikke ville give, da de ikke hviler på normale økonomiske forudsætninger. Endvidere at de udpumpede penge fra dansk side vil virke inflationsfremmende.“

Lovforslaget vedtoges i den ændrede skikkelse med 83 stemmer mod 11 (DR), idet 2 medlemmer (DK) afholdt sig fra at stemme, i landstinget med 61 stemmer mod 1 (DR).

9. Lov om visse midlertidige bestemmelser vedrørende påligningen af indkomst- og formueskat til staten. (Finansminister *Thorkil Kristensen*). [A. sp. 2951. — C. sp. 47 og 111].

Fremsat i *folketinget* $7/_{11}$ (F. sp. 738). 1. beh. $12/_{11}$ (F. sp. 892). Partiernes ordførere: Hans Knudsen, Edvard Sørensen, Poul Møller, Axel Sørensen, Niels Kr. Nielsen og Alfred Jensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Hans Knudsen, V. Buhl, Holger Eriksen, H. C. Hansen, Kai Jensen, M. Larsen, Edel Saunte, Edvard Sørensen [formand], Himmelstrup, Øllgaard, Poul Møller [sekretær], Clausen [Olufskjær], Carsten Raft, Axel Sørensen og Niels Kr. Nielsen). Betænkning (B. sp. 169) afgivet $2/_{12}$. (Ordfører: Edvard Sørensen). 2. beh. $4/_{12}$ (F. sp. 1463). 3. beh. $5/_{12}$ (F. sp. 1517). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $5/_{12}$ (L. sp. 277). Partiernes ordførere: Alfred Kristensen, Bovbjerg, Malchau, Gudiksen og M. Sig Steffensen. 2. beh. $10/_{12}$ (L. sp. 294). 3. beh. $10/_{12}$ (L. sp. 299). *Loven stadfæstet 17. december 1952*. (Lovt. nr. 420).

Ved lov nr. 486 af 19. december 1951 (årbog 1951—52, side 78) forlængedes ligningslovens regler med nogle ændringer for skatteåret 1952—53. Den forlænges herved yderligere for *skatteåret 1953—54* med en række nye ændringer. Forlængelsen gælder såvel de bestemmelser, der kun har gyldighed for et skatteår ad gangen, §§ 4—8, §§ 10—12 og § 16, som de øvrige bestemmelser, der har gyldighed indtil videre.

Efter det oprindelige lovforslag skulle der kun foretages ændringer i ligningslovens § 5 og § 13, stk. 1. Om disse ændringer anførte *finansministeren* ved fremsættelsen:

„Ved ændringsforslaget til ligningslovens § 5 er de i loven fastsatte *maksimalindkomstbeløb* og *nedslagsbeløb* foreslået noget forhøjet. Dette skyldes, at de i lovbestemmelsen omhandlede rentemodtagere i 1952 vil få en noget højere indkomst som følge af stigning i renten med tillæg. De foreslåede forhøjelser vil medføre, at der bliver tale om *en nogenlunde uforandret beskatning af rentemodtagerne*, idet der dog vil være tilfælde, hvor forhøjelserne medfører mindre skattenedsættelser, medens der i visse tilfælde kan fremkomme en mindre forhøjelse af skatterne. Der vil dog i det store og hele ikke fremkomme forhøjelser eller nedsættelser af skatterne, der overstiger en halv snes kroner.

Ved lovforslagets § 3 er det foreslået, at *de i henhold til lov nr. 484 af 14. december 1951 § 2 udbetalte ydelser til alders- eller invaliderentemodtagere ikke skal medregnes* til den skattepligtige indkomst. Der henvises i så henseende til, at jeg overfor folketingsudvalget vedrørende ligningsloven for skatteåret 1952—53 har tiltrådt, at disse ydelser ikke skal medregnes ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst.“

Til disse ændringer føjedes under sagens behandling i folketinget flere andre.

I ligningslovens § 8 enedes man således om at give stk. 9 en tilføjelse. Ifølge bestemmelserne i dette stykke sidestilles landkommuner, i hvilke der efter det statistiske departements opgørelse over den sidste forud for ligningens foretagelse afholdte almindelige folketælling findes bymæssige bebyggelser med over 2 000 indbyggere, med købstadkommuner i henseende til de skattefri indkomstbeløb og skattefri fradrag. Ved den nævnte tilføjelse er der nu åbnet mulighed for, at en landkommune kan opnå de højere skattefri fradrag m. v. også i tidsrummet mellem de almindelige folketællinger. I tilslutning hertil er foretaget nogle redaktionelle ændringer i andre bestemmelser.

Bestemmelserne i ligningslovens § 20 om det såkaldte *lønmodtagerfradrag* er også undergået en ændring, idet man har forhøjet maksimumsbeløbet fra 300 kr. til 400 kr. Bortset herfra gælder der de samme regler for lønmodtagerfradraget for 1953—54 som for 1952—53.

Endelig har ligningsloven fået to helt nye paragraffer, der er indsat umiddelbart efter paragraffen om det nævnte lønmodtagerfradrag. Disse paragraffer har følgende ordlyd:

§ 21. Den i lov nr. 149 af 10. april 1922 § 28, stk. 4, jfr. § 23, stk. 7, hjemlede adgang for vedkommende skatteråd til bevillingsmæssigt at indrømme *nedsættelse i den skattepligtige indkomst* skal for skatteåret 1953—54 også gælde tilfælde, hvor en skatteyder i tiden mellem den 1. april 1950 og den 1. december 1952 første gang har *etableret eller overtaget en selvstændig erhvervsvirksomhed*, hvoraf han stadig er indehaver.

Nedsættelsen kan indrømmes, når skatteyderens økonomiske forhold efter skatterådets skøn taler derfor; herved vil det særlig være af betydning, om den pågældende i forbindelse med virksomhedens etablering eller overtagelse *har måttet påtage sig en gæld*, der såvel i henseende til gældens størrelse som navnlig også i henseende til afdragsvilkårene må anses for at være *meget tyngende* for ham.

Består virksomheden i land-, skov- eller havebrugsvirksomhed, skal nedsættelsen højst kunne udgøre et beløb svarende til 20 pct. af det beløb, hvormed den dokumenterede gæld pr. 1. januar 1953 overstiger 125 pct. af den skattemæssige værdi af fast ejendom, besætning og inventar, forsåvidt skatteyderen i det indkomstår, der ligger til grund for skatteåret 1953—54, har afdraget et så stort beløb på gælden. I modsat fald kan nedsættelsen kun andrage det afdragne beløb.

Det må påses, at den dokumenterede gæld alene stammer fra overtagelsen af vedkommende virksomhed. Ingen skatteyder kan få en nedsættelse af indkomsten på mere end 3 000 kr.

§ 22. Den med en skattepligtig samlevende *hustru* kan overfor manden kræve at blive gjort bekendt med selvangivelsen i udfyldt stand, forinden den indsendes til ligningsmyndigheden. Hustruen kan ved henvendelse til ligningsmyndigheden begære oplysning om indholdet af selvangivelsen, ligesom hun iøvrigt altid skal være berettiget til hos de skattelignende myndigheder at begære *oplysning om mandens skatteansættelse* for skatteår, i hvilke hun og manden har været sambeskattede, og om indholdet af de af manden på begges vegne indgivne selvangivelser for sådanne skatteår.

Hustruen har ret — men ikke pligt — til ved sin *underskrift* i en dertil indrettet rubrik på selvangivelsen at tilkendegive, at hun er blevet gjort bekendt med selvangivelsen i medfør af stk. 1. At hustruen ikke har underskrevet, er uden betydning for selvangivelsens gyldighed.

At hustruen ved sin underskrift på selvangivelsen har tilkendegivet, at hun er blevet gjort bekendt med denne, medfører *ikke et videregående ansvar for hende* end det, der måtte kunne gøres gældende efter de nugældende regler herom.

Efter at lovforslaget i folketinget havde været underkastet en indgående 1. behandling, henvises det til et udvalg, hvis arbejde med sagen resulterede i, at udvalget som helhed indstillede lovforslaget til vedtagelse med de omtalte ændringsforslag, der alle var stillet af udvalget og tiltrådt af finansministeren.

Axel Sørensen (RV) søgte i udvalget at få *forsikringsfradragets* maksimum forhøjet fra 600 kr. til 800 kr. for personer, der dokumenterer, at deres udgifter til selvpensionering bringer forsikringspræmierne op over 600 kr. Da der imidlertid ikke kunne opnås fornøden tilslutning hertil og finansministeren gav tilsagn om, at spørgsmålet ville blive taget op i forbindelse med den forestående skattereform, stilledes intet ændringsforslag om sagen.

Om den nye § 21 om *skattenedsættelse for nyetablerede* — noget man ikke mindst fra radikal side havde lagt vægt på at få indført regler om — anføres i betænkningen:

„Bestemmelsen, der er at betragte som et forsøg, har kun gyldighed for skatteåret 1953—54.

Sager om sådan nedsættelse skal behandles efter reglerne i statsskattelovens § 28, jfr. § 23, om bevillingsmæssig nedsættelse, hvor særlige forhold taler for, at en skattepligtig ikke ansættes efter sin hele skatteindtægt. De vil herefter blive behandlet først af vedkommende kommunale ligningsmyndighed og derefter af skatterådet, der træffer afgørelsen. Går denne afgørelse skatteyderen imod, står den sædvanlige adgang ham åben til at ansøge om lempelse af de pålignede skatter hos vedkommende myndigheder.

Efter ændringsforslaget skal skatteyderens økonomiske forhold efter skatterådets skøn tale for en nedsættelse, og det skal herved særlig være af betydning, om skatteyderen i forbindelse med virksomhedens etablering eller overtagelse har måttet påtage sig en gæld, der såvel i henseende til gældens størrelse som navnlig også i henseende til afdragsvilkårene må anses for at være meget tyngende for ham. Skatterådet må kræve fornøden dokumentation for gælden og afdragsvilkårene, og det må påse, at gælden alene stammer fra etableringen eller overtagelsen af virksomheden.

Man har med bestemmelsen tilsigtet at muliggøre skattelempelse for sådanne skatteydere, der i den periode, hvori skatterne for skatteåret 1953—54 skal udredes, skal klare så tyngende afdragsforpligtelser, hidrørende fra etableringen eller overtagelsen af virksomheden, at de, selv med et beskedent privatforbrug, ikke vil have tilstrækkelige midler til en normal drift af virksomheden, såfremt der blev pålignet dem skat af den fulde skattepligtige indkomst.

Der må lægges vægt på, at skatteyderen har *måttet* påtage sig meget tyngende gælds- og afdragsforpligtelser. Har skatteyderen

selv tilbudt kreditor videregående afdragsydelse, end denne har forlangt, eller har han optaget lån med særlig tyngende afdragsforpligtelser, uanset at andre lånemuligheder med lempeligere afdragsvilkår stod ham åben, kan der ikke tages hensyn til de afdragsvilkår, der går ud over de vilkår, der kunne være opnået. Det samme gælder naturligvis, hvis skatteyderen har optaget tyngende lån i stedet for ved etableringen eller overtagelsen at investere sin egenkapital. Det bør ligeledes undersøges, om skatteyderen har haft mulighed for at foretage opsparing forinden etableringen eller overtagelsen, således at han kunne have haft en opsparet egenkapital at indsatte ved virksomhedens etablering eller overtagelse. Er dette tilfældet, bør der ikke tages hensyn til den som følge af manglende opsparing stiftede gæld og afdragsforpligtelserne vedrørende denne.

Bestemmelsens stk. 3 sætter en almindelig overgrænse for nedsættelsen, idet den fastsætter, at ingen skatteyder — uanset arten af hans virksomhed — kan få en nedsættelse i indkomsten på mere end 3 000 kr.

For skatteydere, hvis virksomhed består i land-, skov- eller havebrug, opstiller bestemmelsens stk. 2 herudover visse særlige betingelser og begrænsninger for nedsættelsen. . .“

I betænkningen omtales også de nye bestemmelser om *hustruens adgang til at medunderskrive selvangivelsen*, hvilke bestemmelser delvis imødekom et af *Kirsten Gloerfelt-Tarp* (RV) og andre rejst krav.

Til lovforslagets 2. behandling i folketinget stilledes fra *kommunistisk* side udenfor betænkningen tilsvarende ændringsforslag som i det foregående år, jfr. herom årbog 1951—52, side 83. Dog skulle forhøjelsen af forsørgerfradragene andrage 90 pct. i stedet for som tidligere foreslået 85 pct. Disse ændringsforslag forkastedes med alle øvrige stemmer mod kommunisternes, mens ændringsforslagene i betænkningen blev vedtaget uden afstemning.

Som ordfører for socialdemokratiet gjorde *Hans Knudsen* opmærksom på, at der sikkert med rette kunne fremføres mange betænkeligheder ved den nye § 21, som måtte anses for et forsøg. „Indenfor landbruget har skatteråd og sogneråd“ — udtalte han — „hittil været i stand til at give nybegyndere en lille skattemæssig begunstiggelse ved at tolerere et forholdsvist lavt ansat privatforbrug, når der var stor gæld og store afdragsforpligtelser. Vi har derfor også kunnet tilslutte os ønsket om ikke alene at skabe en mere lovformelig adgang til en sådan begunstiggelse, men også en ordning, som omfatter flere erhverv end landbruget. Men vi vil gerne stærkt understrege, at vi for vort vedkommende stadig nærer stor tvivl om, at man ved dette forslag har fundet

frem til den rigtige løsning og til en løsning, der kan holde fremover.

Jeg vil også gerne sige, at det har været af afgørende betydning for vor tilslutning til dette ændringsforslag, at den 1. december 1952 blev sat som sidste frist for de etableringer, der kunne komme i betragtning ved bestemmelserne; enhver spekulation i at lave etableringsvilkår med henblik på disse lettelser må forhindres. . . .“

Også *finansministeren* understregede, at man her var inde på et vanskeligt område. Han udtalte bl. a.:

„Når regeringen har kunnet medvirke til gennemførelse af dette ændringsforslag, hænger det bl. a. sammen med, at de, der er nybegyndere i disse år, er under påvirkning af de sidste års stærke prisstigning, som også har ramt faste ejendomme og andre af de objekter, der indgår i kapitalen i en nystartet virksomhed. Det ville ikke i sig selv have frembudt noget større problem, hvis det havde været sådan, at lånemulighederne på det normale kapitalmarked var steget i samme forhold som priserne på de pågældende kapitalgenstande, men det er jo ikke tilfældet. Specielt er kreditforeningernes belåning slet ikke fulgt med ejendomspriserens stigning. Dette er baggrunden for, at jeg på regeringens vegne har medvirket til dette forslags gennemførelse. Det må erkendes, at de, der starter under de nuværende forhold, er dårligere stillet end de, der har været så heldige at komme i erhverv under tidligere, lavere priser på ejendomme og andet, og det må erkendes, at med kapitalmarkedets nuværende struktur, særlig kreditforeningerne, er det ofte nødvendigt at låne under sådanne former, at rente- og afdragsbyrden bliver meget tyngende. Jeg er enig med det ærede medlem hr. Hans Knudsen i, at det er et forsøg; vi må så i det kommende år se, hvordan vi skal gå videre på dette område.“

Lovforslaget vedtoges enstemmigt i begge ting.

10. Lov om udskrivning af indkomst- og formue-skatten til staten for skatteåret 1953—54. (Finansminister *Thorkil Kristensen*). [A. sp. 4103. — C. sp. 1449 og 1549].

FremSAT i *folketinget* ²⁵/₂ (F. sp. 2541). 1. beh. ⁴/₃ (F. sp. 2871). Partiernes ordførere: H. C. Hansen, Edvard Sørensen, Poul Møller, Bertel Dahlgaard, Gregersen og Alfred Jensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (H. C. Hansen, V. Buhl, Holger Eriksen, Poul Hansen [Kalundborg], Hans Knudsen, Lindberg, Edvard Sørensen [formand], Himmelstrup, Øll-

gaard, Poul Møller, Karl Olsen, Tesdorpf [sekretær], Bertel Dahlgaard, Axel Sørensen og Gregersen [fra $\frac{19}{3}$ Oluf Pedersen]). Betænkning (B. sp. 1245) afgivet $\frac{25}{3}$. (Ordfører: Edvard Sørensen). 2. beh. $\frac{27}{3}$ (F. sp. 4027 og 4052). 3. beh. $\frac{28}{3}$ (F. sp. 4157). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $\frac{28}{3}$ (L. sp. 1030, jfr. 1013). Partiernes ordførere: Alfred Kristensen, Bovbjerg, H. K. Sørensen, Gudiksen og M. Sig Steffensen. 2. beh. $\frac{28}{3}$ (L. sp. 1048). 3. beh. $\frac{28}{3}$ (L. sp. 1053). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 68).

Loven er, bortset fra nogle lempelser i skatteskalaen for de mindre indtægter og visse mellemindtægter, overensstemmende med den tilsvarende lov for skatteåret 1952—53, lov nr. 109 af 31. marts 1952 (årbog 1951—52, side 83).

Efter det af finansministeren fremsatte lovforslag skulle de laveste indkomstbeløb, der pålignes indkomstskat til staten, ligge 200 kr. højere end efter udskrivningsloven for 1952—53. Nedsættelsen skulle for de laveste skattepligtige indkomster andrage 5 kr. og derefter gradvis stige til 40 kr. for skalaindkomster (indkomster minus fradrag) på 7 000—16 000 kr. For større indtægter skulle nedsættelsen aftage, indtil den bortfaldt ved en skalaindkomst på 20 000 kr. Det provenutab, som disse lempelser ville medføre for staten, var anslået til 33 mill. kr. Hertil kom senere yderligere 1 mill. kr., idet man under sagens behandling i folketinget gennemførte en ekstra lempelse for skalaindkomster på 6 000—8 000 kr.

Den skala, hvorefter indkomstskatten beregnes, blev her-
efter følgende:

Indkomst ÷ fradrag	Skat
under 2 000 kr.	0 kr.
2 000– 2 500 -	20 - af 2 000 kr. + 5 pct. af resten
2 500– 3 000 -	45 - - 2 500 - + 9 — - —
3 000– 6 500 -	90 - - 3 000 - + 12 — - —
6 500– 7 000 -	510 - - 6 500 - + 13 — - —
7 000– 7 500 -	575 - - 7 000 - + 14 — - —
7 500– 8 000 -	645 - - 7 500 - + 15 — - —
8 000– 10 000 -	720 - - 8 000 - + 17 — - —

Indkomst ÷ fradrag		Skat
10 000– 12 000 kr.	1 060 kr. af 10 000	- + 19 pct. af resten
12 000– 16 000 -	1 440 - - 12 000	- + 25 — - —
16 000– 20 000 -	2 440 - - 16 000	- + 32 — - —
20 000– 25 000 -	3 720 - - 20 000	- + 36 — - —
25 000– 40 000 -	5 520 - - 25 000	- + 39 — - —
40 000– 60 000 -	11 370 - - 40 000	- + 44 — - —
60 000–100 000 -	20 170 - - 60 000	- + 48 — - —
100 000–200 000 -	39 370 - - 100 000	- + 53 — - —
200 000–400 000 -	92 370 - - 200 000	- + 57 — - —
400 000 og derover	206 370 - - 400 000	- + 62 — - —

Lovforslaget fremsattes på rigsdagen som led i en række økonomiske og sociale forslag, hvorefter forskellige tilskud skulle bortfalde og visse skattelempler til gengæld gennemføres, samtidig med at børnetilskuddene forhøjedes, jfr. nedenfor.

I det folketingsudvalg, der fik lovforslagene om direkte skatter og om børnetilskud til behandling, enedes *regeringspartierne* og *det radikale venstres* udvalgsmedlemmer om at indstille lovforslaget til vedtagelse med den nævnte — af finansministeren foreslåede — ændring, mens der fra *socialdemokratisk* side stilledes et ændringsforslag, hvorefter de laveste skalaindkomster, som pålignes skat, skulle forhøjes med 400 kr. Desuden foresloges forøgede lempelser for skalaindtægter under 7 000 kr., mens der af skalaindkomster over 10 000 kr. skulle svares samme skat som for 1952—53. Det hermed forbundne provenutab var anslået til 19 mill. kr.

Retsforbundets medlem af udvalget ville afholde sig fra at stemme om ændringsforslagene og om lovforslaget som helhed.

Ved lovforslagets 2. behandling i folketinget forkastedes det socialdemokratiske ændringsforslag, der støttedes fra *kommunistisk* side, mens finansministerens ændringsforslag vedtoges uden afstemning. Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget enstemmigt i den ændrede form, idet retsforbundet og kommunisterne afholdt sig fra at stemme.

Ved forelæggelsen i landstinget af forslaget til den heromhandlede lov tillige med 4 lovforslag om andre *direkte skatter* og om *børnetilskud* gav finansministeren følgende redegørelse for, hvad regeringen havde tilsigtet med det nævnte *kompleks af lovforslag*, og for, hvad der var kommet ud af folketingets forhandlinger herom:

„Disse fem lovforslag hænger jo sammen med de to forslag vedrørende *forbrugsafgifter*, som det høje ting netop har behandlet, og hænger tillige sammen med de i disse dage behandlede forslag om *tilskud til forbrugerpriserne på rugbrød og mælk* og om forskellige *socialle ydelser* samt om *statsbanernes og postvæsenets takster*. Tilsammen betød disse lovforslag i regeringens oprindelige oplæg besparelser for statskassen på omkring 118 mill. kr. dels ved reduktion af statens tilskud til priserne på rugbrød og mælk samt til skotøjsrabatkort, dels ved en forhøjelse af statsbanetaksterne, der skulle nedbringe det meget store tilskud til driften af disse baner, som finanserne må yde hvert år. Det var regeringens tanke at anvende disse betydelige besparelser dels til en forhøjelse af børnetilskuddene, således at familier med børn stort set blev kompenseret for det, de mistede ved skotøjsrabatkortenes bortfald, dels til visse skattelettelser, der stort set skulle kompensere udgifterne til rugbrød og mælk. Det må dog i denne forbindelse fremhæves, at det 6 øres tilskud til mælkeprisen, der blev indført sidste sommer, blev indført som compensation for en forventet prisstigning på kød, en prisstigning, der senere er afløst af et fald. Endvidere var det regeringens tanke, at et mindre beløb af de sparede penge skulle anvendes til visse sociale foranstaltninger, som var ønskelige. Derudover havde man endelig stilet efter at anvende mellem 20 og 25 mill. kr. af det sparede beløb til en styrkelse af statsfinanserne, som jo både i det kommende og i det næstfølgende finansår formentlig vil stå overfor stigende byrder til forsvar, til aldersrente, til tjenestemandslønninger o. s. v.

Under behandlingen af disse lovforslag i folketinget er de undergået forskellige ændringer. Dette gælder ikke besparelsesforslagene, der alle gennemføres i den form, hvori regeringen har foreslået dem. Derimod er der sket en betydelig forhøjelse af børnetilskuddene, navnlig for familier med små indtægter, idet der er dannet 2 særlige indkomstklasser på indtil 5 000 kr. skattepligtig indtægt og på 5 000—7 000 kr., for hvis vedkommende børnetilskuddene bliver meget væsentligt forhøjet i forhold til de nugældende. Til gengæld bortfalder børnetilskuddet for familier med indtægter mellem 16 000 og 20 000 kr. Nu bliver skattelettelserne, stort set, gennemført i den form, hvori de er foreslået af regeringen, dog med en mindre ændring for indkomst- og formueskatten til staten, hvor skattelettelsen vil andrage ca. 34 mill. kr., medens den for den fælleskommunale udligningsfond vil andrage ca. 15 mill. kr., altså ca. 49 mill. kr. Disse skattelettelser vil i det store hele komme familier med indtil 20 000 kr. skattepligtig indtægt tilgode.

Iøvrigt er der også ved behandlingen i folketinget sket visse udvidelser af de sociale ydelser, der var foreslået fra regeringens side. Tilsammen vil nu resultatet blive, at i stedet for en forbedring af statsfinanserne på 20—25 mill. kr. kommer der en for-

ringelse af statsfinanserne på omtrent det samme beløb. Det beklager jeg, men det har været den bedste af de foreliggende politiske muligheder, og en mindretalsregering er jo nødt til at indrette sig på de foreliggende magtforhold i rigsdagen.

Når jeg siger, at jeg beklager det, er det ikke, fordi jeg ikke forstår værdien af, at der ydes forskellige sociale ydelser til dem, der trænger dertil — det har regeringen jo også haft for øje i sit oplæg —, men fordi den valutasituation, vi har i landet, og som, trods en betydelig forbedring i det sidste års tid, alligevel viser en meget beskednen valutareserve, i og for sig måtte animere os til stadig at føre en svagt forbrugsbegrænsende finanspolitik.

Det har de politiske forhold i rigsdagen altså ikke tilladt, og det må rigsdagen indstille sig på. Men vi må naturligvis, når den nye rigsdag kommer sammen igen til efteråret, overveje de finansielle forhold i lys af den almindelige situation i Danmarks økonomi og af situationen i den internationale økonomi, således som forholdene tegner sig til den tid. Det er grunden til, at såvel tilskudsordningerne som forbrugsafgifterne kun foreslås forlænget til udgangen af dette kalenderår.“

I betænkningen fra det folketingsudvalg, der behandlede forslagene om direkte skatter og om børnetilskud, anfører de *socialdemokratiske* medlemmer bl. a.:

„Det foreliggende forslag til børnetilskud og til ny skatteskala for statsskatten og indkomstskatten til den fælleskommunale udligningsfond er sammenhængende med det af regeringen forelagte forslag om delvis ophævelse af tilskudsordningerne til brød og mælk.

Socialdemokratiet kan, som udtalt i den pågældende betænkning, ikke tiltræde regeringens forslag vedrørende *tilskudsordningerne*. Vi anser det for urigtigt, at man på nuværende tidspunkt vil gennemføre en sådan nyordning, idet disse spørgsmål burde indgå i en samlet, saglig drøftelse af den fremtidige fordeling af skattebyrderne samt i det hele indgå i drøftelsen af de hermed sammenhængende familiepolitiske og sociale problemer. Det af regeringen fremsatte særlige forslag til en helt ny statsskattelov udgør kun et enkelt og for os utilfredsstillende led af en samlet skattereform, og det meget sene tidspunkt for dette forslags fremsættelse gør enhver saglig eller praktisk forhandling om det umulig i indeværende rigsdagssamling.

De forhandlinger, der har været ført i det særlige udvalg, som er nedsat vedrørende forslaget om tilskudsordningerne, har vist, at socialdemokratiets forslag om en uændret forlængelse af ordningerne afvises af fire partier, venstre, det konservative folkeparti, det radikale venstre og Danmarks retsforbund. De af regeringspartierne og det radikale venstre fremsatte forslag om *børne-*

tilskud og skattelettelser tager deres udgangspunkt i det beløb, staten kan spare ved regeringens forslag om ordningernes delvise bortfald. De nævnte tre partiers forslag er efter socialdemokratiet opfattelse ikke tilfredsstillende. Socialdemokratiets repræsentanter har herefter valgt den fremgangsmåde at stille visse forslag udfra den opfattelse, at de af regeringen planlagte foranstaltninger, som vi er imod, bliver vedtaget i tinget. Skulle denne antagelse vise sig urigtig, forbeholder socialdemokratiet sig sin stilling ved nærværende lovforslags anden behandling.

De efterfølgende forslag grunder sig på den betragtning, at der, når spørgsmålet om en regulering af skatteskalaerne er rejst, bør gennemføres en så stor skattelempelse for de små og jævne indtægter, som under de givne forhold kan anses for forsvarlig, ligesom vi finder det rimeligt, at forhøjelsen af børnetilskuddene sker med ensartede beløb til hovedstad, købstæder og landområderne indenfor hver af de fire indkomstgrupper.

I den finansplan, regeringen har forelagt, skønner socialdemokratiet, at der er tale om en vis overbudgettering. Den nedsættelse på 100 mill. kr. på de militære anlægsarbejder, som efter aftale mellem de radikale og regeringen er foretaget i finanslovsforslaget, ændrer ikke dette forhold, da der blot er tale om i finansloven at opføre det beløb, der i forvejen af finansministeren var lagt til grund ved opstillingen af regeringens finansplan. På basis af de indhøstede erfaringer må vi mene, at der fortsat *på de militære budgetter er opført et noget større beløb, end det i årets løb er muligt at anvende*. Socialdemokratiet er ligeledes af den opfattelse, at *de fremlagte vurderinger af indtægterne af skatter og afgifter ligger i underkanten*. Socialdemokratiet anser det derfor for rimeligt, at et beløb på ca. 50 mill. kr. anvendes til en lempelse af skattebyrden — ved direkte lettelse af skalaerne, ved forbedring af aldersrenten og ved forøgede børnetilskud, som har samme virkning. De efterfølgende forslag er da opbygget således, at de dels medtager de af regeringen foreslåede besparelser hidrørende fra tilskudsordningernes forringelse, dels beløbet fra skotøjsrabatordningen samt det foran nævnte beløb på 50 mill. kr. Endelig er også taget med i betragtning de ca. 15 mill. kr., som indvindes ved forhøjelsen af forskellige takster.

De forslag og ændringsforslag, socialdemokratiet har stillet, er da følgende:

Børnetilskud	54 mill. kr.
Skattelettelser	80 - -
Alders- og invaliderentmodtagere	12
	8
	20 - -
Sygekasse	7 - -
Normalbidrag	8 - -

169 mill. kr.

Herfra går små 2 mill. kr. i sparet administration. I forhold til de af regeringen oprindeligt beregnede besparelser ved tilskudsordningernes delvise bortfald, skotøjsrabattens bortfald og de foreslåede forhøjelser af taksterne er altså her disponeret over et beløb, som er ca. 50 mill. kr. højere.“

Det radikale venstres repræsentanter anfører i betænkningen, at de har fastholdt, at „en begyndende afvikling af rugbrødstilskuddet, så der ikke længere er en økonomisk interesse i at opfodre rugbrød, samt en afvikling af det 6 øres mælketilskud måtte ledsages af sådanne skattelettelser og forhøjelser af børnetilskuddet samt de sociale ydelser, at de vanskeligt stillede befolkningsgrupper holdtes skadesløse, og at alders- og invaliderentemodtagerne samt enker og enligt stillede kvinder med børn opnåede yderligere nogen forbedring. Dette tiltrådtes af regeringspartierne, hvorved udgifterne i forhold til regeringens forslag forøgedes med 23 mill. kr. Samtidig har partiet krævet, at der skete sådanne ændringer på finansloven, at det klart fremgik af finansloven, hvorledes den finansielle stilling er, og således, at der på finansloven opnåedes balance, idet man stærkt har måttet fremhæve, at der ikke gennem statsbudgettet måtte foregå en udpumpning af penge, der fremkaldte øget fare for en inflatorisk udvikling.

Det radikale mindretal har i denne forbindelse opnået finansministerens tilslutning til, at de ca. 100 mill. kr., der af skatterne hidtil er indbetalt til statens reguleringskonto i nationalbanken, tilbageføres til statsbudgettet, hvorved det af ministeren anslåede underskud på driftsbudgettet forsvinder. Samtidig har mindretallet opnået finansministerens tilslutning til, at de på formuebudgettet opførte 350 mill. kr. til militære anlæg og militært materiel nedsættes til 250 mill. kr., idet det foreligger oplyst, at der regnes med, at der i det kommende år vil ske en sådan *strækning af de militære anlægsudgifter.*

Herefter måtte der efter finansministerens og mindretallets skøn regnes med balance på finansloven.

Under de videre forhandlinger i udvalget er opnået enighed om en yderligere forhøjelse af børnetilskuddet for de mindste indtægter, men mindretallet har modsat sig det af retsforbundet fremsatte ønske om at slette alle børnetilskud til familier med indtægter noget over sygekassegrænsen. Mindretallet må finde det urimeligt, at disse mellemstandsindkomster skulle miste både de hidtidige børnerabatbeløb, de hidtidige børnetilskud samt betale øgede rugbrøds- og mælkepriser.

Med den af mindretallet nu tiltrådte ordning vil der på finansloven være et omend mindre underskud, hvad der kan være betænkeligt.

Yderligere skattelettelser vil være afhængige af, at man går til virkelig betydelige besparelser på de militære budgetter. Hvis

ikke dette sker, vil yderligere skattelettelser efter mindretallets skøn kun kunne finansieres gennem underskud på finansloven, hvad der er ensbetydende med træk på nationalbanken.“

11. Lov om udskrivning af en værneskat for skatteåret 1953—54. (Finansminister *Thorkil Kristensen*). [A. sp. 4347. — C. sp. 1475 og 1549].

Fremsat i *folketinget* $^{25}/_2$ (F. sp. 2541). 1. beh. $^{4}/_3$ (F. sp. 2871). Partiernes ordførere: H. C. Hansen, Edvard Sørensen, Poul Møller, Bertel Dahlgaard, Gregersen og Alfred Jensen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten for skatteåret 1953—54 m. fl. lovforslag (se nr. 10). Betænkning (B. sp. 1245) afgivet $^{25}/_3$. (Ordfører: Edvard Sørensen). 2. beh. $^{27}/_3$ (F. sp. 4027 og 4052). 3. beh. $^{28}/_3$ (F. sp. 4158). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $^{28}/_3$ (L. sp. 1031, jfr. 1013). Partiernes ordførere: Alfred Kristensen, Bovbjerg, H. K. Sørensen, Gudiksen og M. Sig Steffensen. 2. beh. $^{28}/_3$ (L. sp. 1048). 3. beh. $^{28}/_3$ (L. sp. 1054). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 71).

Efter nærværende lov skal der opkræves en værneskat for skatteåret 1953—54 efter ganske samme regler som de for skatteåret 1952—53 gældende, jfr. lov nr. 111 af 31. marts 1952 (årbog 1951—52, side 86).

Værneskatten anslås at ville indbringe: af personer ca. 155 mill. kr., af aktieselskaber m. v. ca. 50 mill. kr. og af kooperative virksomheder, foreninger m. v. ca. 1 mill. kr.

Lovforslaget vedtoges i begge ting med regeringspartierne og socialdemokratiets stemmer, mens de radikale og kommunisterne stemte imod og retsforbundet afholdt sig fra at stemme.

12. Lov om en tillægsindkomstskat for skatteåret 1953—54. (Finansminister *Thorkil Kristensen*). [A. sp. 4353 — C. sp. 1481 og 1551].

Fremsat i *folketinget* $^{25}/_2$ (F. sp. 2541). 1. beh. $^{4}/_3$ (F. sp. 2871). Partiernes ordførere: H. C. Hansen, Edvard Sørensen,

Poul Møller, Bertel Dahlgaard, Gregersen og Alfred Jensen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten for skatteåret 1953—54 m. fl. lovforslag (se nr. 10). Betænkning (B. sp. 1245) afgivet $25/3$. (Ordfører: Edvard Sørensen). 2. beh. $27/3$ (F. sp. 4027 og 4052). 3. beh. $28/3$ (F. sp. 4158). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $28/3$ (L. sp. 1031, jfr. 1013). Partiernes ordførere: Alfred Kristensen, Bovbjerg, H. K. Sørensen, Gudiksen og M. Sig Steffensen. 2. beh. $28/3$ (L. sp. 1049). 3. beh. $28/3$ (L. sp. 1054). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 70).

Efter nærværende lov skal der opkræves en tillægsindkomstskat for personer for skatteåret 1953—54 efter ganske samme regler som de for skatteåret 1952—53 gældende, jfr. lov nr. 110 af 31. marts 1952 (årbog 1951—52, side 85).

Tillægsindkomstskatten beregnes som 10 pct. af den ordinære indkomstskat til staten. I det således beregnede beløb fradrages 200 kr., og skattebeløb på under 4 kr. opkræves ikke. Disse bestemmelser bevirker, at de laveste skalaindkomster (skattepligtige indkomster ÷ skattefri fradrag), hvoraf der beregnes tillægsskat, udgør 14 400 kr., mens det tilsvarende indkomstbeløb for skatteåret 1952—53 udgjorde 14 250 kr. At minimumsbeløbet er steget som anført, skyldes den i udskrivningsloven for skatteåret 1953—54 foretagne ændring af skalaen for den ordinære indkomstskat til staten.

Ved § 3 i lov nr. 110 af 31. marts 1952 blev det bestemt, at provenuet af tillægsindkomstskatten for skatteåret 1952—53 for halvdelens vedkommende skulle anvendes til afskrivning på statens reguleringskonto i Danmarks Nationalbank, mens den anden halvdel skulle anvendes til afskrivning på statsregnskabet § 26 I. K. 2. Andre udgifter, foranlediget ved den tyske besættelse og dennes afvikling. Da statsregnskabet § 26 I. K. 2. vil være fuldt afskrevet ved udgangen af finansåret 1952—53, havde finansministeren foreslået, at afskrivningen skulle ophøre, forsåvidt angår statsregnskabet § 26, men fortsættes på reguleringskontoen. Under sagens behandling i folketinget udtog man imidlertid — som led i en større finansiel overenskomst — § 3 af loven, hvilket var ens-

betydende med, at lovens samlede provenu skal optages på statens driftsregnskab. Dette provenu, der for skatteåret 1952—53 antoges at ville udgøre ca. 27 mill. kr., kan ligeledes for skatteåret 1953—54 anslås til ca. 27 mill. kr.

Med den nævnte ændring vedtoges lovforslaget i begge ting enstemmigt, men således at i folketinget 12 medlemmer (DR) og i landstinget 2 medlemmer (DR og DK) afholdt sig fra at stemme.

13. Lov om børnetilskud. (Finansminister *Thor kil Kristensen*). [A. sp. 4357. — C. sp. 1443 og 1547].

Fremsat i *folketinget* $^{25}/_2$ (F. sp. 2541). 1. beh. $^4/_3$ (F. sp. 2871). Partiernes ordførere: H. C. Hansen, Edvard Sørensen, Poul Møller, Bertel Dahlgaard, Gregersen og Alfred Jensen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten for skatteåret 1953—54 m. fl. lovforslag (se nr. 10). Betænkning (B. sp. 1245) afgivet $^{25}/_3$. (Ordfører: Edvard Sørensen). 2. beh. $^{27}/_3$ (F. sp. 4026 og 4052). 3. beh. $^{28}/_3$ (F. sp. 4156). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $^{28}/_3$ (L. sp. 1013). Partiernes ordførere: Alfred Kristensen, Bovbjerg, H. K. Sørensen, Ingeborg Refslund Thomsen og M. Sig Steffensen. 2. beh. $^{28}/_3$ (L. sp. 1048). 3. beh. $^{28}/_3$ (L. sp. 1053). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 72).

Det af finansministeren fremsatte forslag til nærværende lov svarede i sine principper til børnetilskudsloven for 1952—53 (årbog 1951—52, side 89), men med rundt regnet 25 pct. højere satser. Som begrundelse herfor udtalte *finansministeren* ved fremsættelsen af lovforslaget:

„I forslaget om børnetilskud er dette tilskud foreslået forhøjet med 25 pct. Det vil koste ca. 27 mill. kr., og det betyder en reduktion i pristallet på ca. 1 point. Denne forhøjelse af børnetilskuddet modsvarer i praksis ophævelsen af skotøjsrabatkortene. Det er omtrent det samme beløb for statsfinanserne, det er stort set den samme virkning på pristallet, det er også stort set de samme familier, det gælder, da skotøjsrabatkortene tilfaldt alle børn mellem 2 og 16 år uanset forældrenes indtægt; børnetilskuddene tilfalder alle børn fra 0 til 16 år, dog kun for indtægter op til 20 000 kr.: de store indtægter vil altså ikke få erstatning for skotøjsrabattens bortfald, men alle de små indtægter og mellemind-

tægterne vil få det. Hvis der er små børn, vil man få mere end det."

Lovforslaget behandledes på rigsdagen sammen med en række forslag om direkte skatter og henvistes til samme udvalg som disse (se side 187).

I udvalget stillede finansministeren med tilslutning fra hele udvalget med undtagelse af retsforbundets repræsentant et ændringsforslag om, at indtægtsgrænsen for retten til børnetilskud skulle nedsættes fra 20 000 kr. til 16 000 kr. Endvidere enedes regeringspartierne og det radikale venstres udvalgsmedlemmer om at stille nogle ændringsforslag, gående ud på at børnetilskuddet for hvert barn forhøjes med 38—42 kr., såfremt den tilskudsberettigedes ansatte skattepligtige indkomst er under 5 000 kr., med 22 kr., såfremt indkomsten er 5 000 kr. eller derover, men under 7 000 kr., med 12 kr., såfremt indkomsten er 7 000 kr. eller derover, men under 12 000 kr. og med 8 kr., såfremt indkomsten er 12 000 kr. eller derover, men under 16 000 kr. Hvor indkomsten er 16 000 kr. eller derover, ydes intet børnetilskud, mens grænsen tidligere lå ved 20 000 kr.

Udgiften til børnetilskud for skatteåret 1953—54 antoges som følge af ændringsforslagene at ville stige med ca. 23 mill. kr., nemlig fra ca. 134 mill. kr. ifølge lovforslaget til ca. 157 mill. kr., hvorefter udgiften ville andrage ialt ca. 50 mill. kr. mere end efter de for skatteåret 1952—53 gældende regler.

Også de socialdemokratiske udvalgsmedlemmer stillede ændringsforslag. Om disse anføres i betænkningen:

„Ændringsforslagene går ud på, at de foreslåede børnetilskud for hvert barn forhøjes med 42—50 kr., såfremt den tilskudsberettigedes ansatte skattepligtige indkomst er under 5 000 kr., med 22—30 kr., såfremt indkomsten er 5 000 kr. eller derover, men under 7 000 kr., med 12—20 kr., såfremt indkomsten er 7 000 kr. eller derover, men under 12 000 kr. og med indtil 6 kr., såfremt indkomsten er 12 000 kr. eller derover, men under 16 000 kr. Hvor indkomsten er 16 000 kr. eller derover, ydes intet børnetilskud.

Forslaget betyder i forhold til den nugældende ordning en gennemgående og ensartet forhøjelse i hver indkomstgruppe på henholdsvis 70, 50, 40 og 20 kr.

Udgiften til børnetilskud for skatteåret 1953—54 antages som følge af disse ændringsforslag at ville stige med ca. 27 mill. kr., nemlig fra ca. 134 mill. kr. ifølge lovforslaget til ca. 161 mill. kr., hvorefter udgiften vil andrage ialt ca. 54 mill. kr. mere end ved udredelse af tilskuddene med samme beløb som for skatteåret 1952—53."

Retsforbundets medlem af udvalget udtaler i betænkningen sin „tilfredshed med, at der på foranledning af mindretallet er

sket en væsentlig forøgelse for familier med de laveste indkomster, men beklager, at man ikke, som mindretallet foreslog, holdt den samlede udgift uændret. Mindretallet kan ikke anbefale lovforslaget i den foreliggende skikkelse.“

Udenfor betænkningen stilledes fra kommunistisk side til 2. behandling i folketinget et sæt ændringsforslag, som gik ud på følgende: 1) Forhøjelse af børnetilskuddet til 300 kr. pr. barn. 2) Udbetaling af tilskuddet gennem arbejds- og socialministeriet til den berettigede, i reglen moderen, så at bestemmelserne om modregning i pålignet skat bortfalder. 3) Indføjelse i loven af en bestemmelse om, at børnetilskud ikke må tages i betragtning ved detailpristallets beregning.

Af disse ændringsforslag forkastedes socialdemokraternes og kommunisternes, mens de af finansministeren samt af regeringspartierne og det radikale venstres udvalgsmedlemmer stillede ændringsforslag vedtoges.

I den ændrede skikkelse vedtoges lovforslaget i begge ting enstemmigt, men uden retsforbundets medvirken, hvilket *M. Sig Steffensen* (DR) i landstinget begrundede således:

„Det er jo ingen hemmelighed, at min principielle indstilling er, at vi må væk fra disse tilskud for at få sat skatterne ned, ikke mindst de skatter, som rammer arbejde og produktion, altså de varefordyrende skatter. Men det har man ikke kunnet give tilslutning til, og når man ikke har kunnet det, mener vi, det er meningsløst at give børnetilskud til indkomster på 16 000—20 000 kr. For når sådanne indkomster skal have tilskud, så er vi i virkeligheden nået til, at alle mennesker skal have tilskud. Og de samme mennesker skal jo betale skatterne. Det eneste sikre er, at der bliver en mægtig administration, så at man kommer til at betale mere i skat, end man får i tilskud. Vor gruppe i det andet ting har derfor ment, og det mener også jeg, at det ville være naturligt, om de lave indkomster fik forøget børnetilskud. Thi de indirekte skatter og andre byrder vælter jo stadigvæk ind over befolkningen, og det er de børnerige familier, der kommer til at betale.“

I den ændrede affattelse har lovens §§ 1—3 følgende ordlyd:

§ 1. Til personer, hvis ansatte skattepligtige indkomst for skatteåret 1953—54 er under 16 000 kr., udredes der for nævnte skatteår et børnetilskud for hvert barn, for hvilket den pågældende er berettiget til børnefradrag i medfør af de for skatteåret 1953—54 herom gældende regler. Børnetilskud ydes ikke til personer, der først ansættes for 2. halvår af nævnte skatteår.

Der ydes ikke børnetilskud for børn, der den 1. januar 1953 er inddraget og i de forudgående 6 måneder har været inddraget under børneforsorg eller særforborg med ophold udenfor hjemmet.

§ 2. Børnetilskuddet udgør i nedennævnte områder:

Område A. Københavns, Frederiksberg, Gentofte, Dragør, Gladsaxe, Glostrup, Herlev, Hvidovre, Lyngby-Taarbæk, Rødovre, Store Magleby, Søllerød og Taarnby kommuner,

Område B. Købstadkommunerne, Marstal og de sønderjyske flækker samt hermed sidestillede landkommuner, jfr. lov nr. 149 af 10. april 1922 § 8, stk. 9, således som denne bestemmelse er ændret ved lov nr. 420 af 17. december 1952.

Område C. Øvrige landkommuner, følgende beløb for hvert barn:

1. Såfremt den til tilskuddet berettigedes ansatte skattepligtige indkomst er under 5 000 kr.:

Område A.	Område B.	Område C.
182 kr.	164 kr.	146 kr.

2. Såfremt indkomsten er 5 000 kr. eller derover, men under 7 000 kr.:

Område A.	Område B.	Område C.
162 kr.	146 kr.	130 kr.

3. Såfremt indkomsten er 7 000 kr. eller derover, men under 12 000 kr.:

Område A.	Område B.	Område C.
152 kr.	136 kr.	120 kr.

4. Såfremt indkomsten er 12 000 kr. eller derover, men under 16 000 kr.:

Område A.	Område B.	Område C.
112 kr.	100 kr.	88 kr.

Børnetilskuddet udredes med satsen for den kommune, i hvilken den pågældende skal ansættes til statskat for skatteåret 1953—54.

§ 3. Børnetilskuddet udredes såvidt gørligt ved modregning i de den berettigede pålignede personlige skatter for skatteåret 1953—54, uanset om disse er forfaldne eller ej. Overskydende beløb udbetales kontant.

Hvor den til en kontant udbetaling berettigede på det tidspunkt, da udbetalingen skal ske, oppebærer og i de forudgående 6 måneder har oppebåret løbende fattig- eller kommunehjælp, der udgør en ikke uvæsentlig del af vedkommendes nødvendige forbrug, kan det sociale udvalg, når det skønnes, at den pågældende ikke er egnet til at administrere det samlede tilskud, bestemme, at beløbet udbetales i kvartårslige rater.

Det sociale udvalg kan, hvor særlige omstændigheder gør sig gældende, bestemme, at udbetaling af et kontant børnetilskudsbeløb skal ske til den tilskudsberettigedes hustru.

De af det sociale udvalg i medfør af foranstående bestemmelser truffne afgørelser kan påklages i overensstemmelse med reglerne i forsorgslovens § 50.

Har en person, som skal have et kontant beløb udbetalt, i medfør af reglerne i § 1 fået tillagt børnetilskud for børn, for hvis vedkommende forældremyndigheden ved en den 1. januar 1953 eller derefter meddelt separation eller skilsmisse tillægges den pågældendes ægtefælle, skal denne, indtil den kontante udbetaling er sket, ved henvendelse til udbetalingskommunen kunne kræve udbetalt en så stor del af det kontante beløb, som svarer til forholdet mellem antallet af de børn, den pågældende har fået forældremyndigheden over, og antallet af samtlige børn, som ægtefællen har fået børnetilskud for. I de i stk. 2 nævnte tilfælde skal sådant krav kunne fremsættes, indtil samtlige rater er udbetalt, med virkning for de ved kravets fremsættelse endnu ikke udbetalte beløb.

14. Lov om indgåelse af overenskomster med fremmede stater til undgåelse af dobbeltbeskatning m. v. (Finansminister *Thorvil Kristensen*). [A. sp. 6349. — C. sp. 581 og 1425].

Fremsat i *folketinget* $1^{\circ}/_3$ (F. sp. 3619). 1. beh. $2^{\circ}/_3$ (F. sp. 3711). Partiernes ordførere: Hans Knudsen, Edvard Sørensen og Tholstrup. 2. beh. $2^{\circ}/_3$ (F. sp. 3797). 3. beh. $2^{\circ}/_3$ (F. sp. 3833). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $2^{\circ}/_3$ (L. sp. 892). Partiernes ordførere: Alfred Kristensen, Federspiel, Aage Johansen og Gudiksen. 2. beh. $2^{\circ}/_3$ (L. sp. 902). 3. beh. $2^{\circ}/_3$ (L. sp. 903). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 74).

Loven har følgende indhold:

§ 1. Regeringen skal være bemyndiget til under forbehold af *gensidighed* ved *overenskomst med fremmede stater* at tilstå sådanne lempelser i pligten til at udrede skatter og afgifter til det offentlige, at *dobbeltbeskatning helt eller delvis undgås*.

§ 2. Hvor overenskomst til undgåelse af dobbeltbeskatning er indgået eller indgås, skal regeringen være bemyndiget til under forbehold af *gensidighed* ved overenskomst med vedkommende stat at vedtage bestemmelser om,

1) at danske myndigheder skal indhente og meddele oplysninger til brug for vedkommende stats myndigheder ved påligningen af skatter og afgifter af den i dobbeltbeskatningsaftalen omhandlede eller lignende art,

2) at krav på skatter og afgifter af den i dobbeltbeskatningsaftalen omhandlede eller lignende art, der er pålignet i vedkommende stat og kan inddrives i denne, skal kunne inddrives her i landet efter de for inddrivelse og opkrævning af tilsvarende eller lignende danske skatter og afgifter gældende regler, når der herom foreligger en anmodning fra finansministeriet, ledsaget af dettes attestation om, at betingelserne ifølge overenskomsten for inddrivelsen er tilstede.

§ 3. De i lovgivningen indeholdte bestemmelser om pligt til at give oplysninger til brug for danske myndigheder ved påligningen af skatter og afgifter kommer også til anvendelse, når der i henhold til overenskomst med fremmed stat søges indhentet oplysninger til brug for vedkommende stats myndigheder.

§ 4. Ved nærværende lov ophæves lov nr. 149 af 10. april 1922 § 50.

Endvidere ophæves lov nr. 28 af 18. februar 1937 § 47. Hvor der ikke foreligger overenskomst til undgåelse af dobbeltbeskatning, forsåvidt angår kommunal beskatning af indkomst, skal kommunalbestyrelsen som hidtil være berettiget til selv at indrømme lempelser i den kommunale beskatning i tilfælde, hvor der foreligger dobbeltbeskatning.

Endelig ophæves § 596, stk. 2, i lov om rettens pleje, som ændret ved lov nr. 276 af 9. juni 1948.

Ved den herved ophævede § 50 i statskatteloven (lov nr. 149 af 10. april 1922) var der tillagt regeringen bemyndigelse til at indgå overenskomster med fremmed stat om undgåelse af dobbeltbeskatning til staten af indkomst og formue. Under forbehold af gensidighed kunne der tilstås sådanne lempelser i statskattepligten, at dobbeltbeskatning helt eller delvis blev undgået. Den nævnte lovbestemmelse fandt tilsvarende anvendelse med hensyn til den fælleskommunale indkomst- og formueskat, jfr. § 19 i lov nr. 100 af 14. april 1937 om en fælleskommunal udligningsfond. Forsåvidt angår den kommunale indkomstbeskatning, blev der givet regeringen samme bemyndigelse ved § 47 i lov nr. 28 af 18. februar 1937 om personlig skat til kommunen.

I retsplejelovens § 596, stk. 2, var der (siden 1948) hjemmel til, under forudsætning af gensidighed, ved overenskomst med fremmed stat at vedtage, at skattekrav, som er endeligt fastsat i henhold til vedkommende stats lovgivning, skulle kunne indrives her i landet.

Ved fremsættelsen af lovforslaget anførte finansministeren bl. a.:

„Fremsættelsen af lovforslaget nu er foranlediget ved, at der i nær fremtid skal påbegyndes *forhandlinger med Sverige om indgåelse af en overenskomst til undgåelse af dobbeltbeskatning af arv*, og at der ligeledes i nær fremtid — i fortsættelse af allerede påbegyndte forhandlinger — skal forhandles med Sverige om indgåelse af en overenskomst om *gensidig bistand i skattesager*.

Spørgsmålet om indgåelse af en arveafgiftsaftale er bl. a. blevet rejst af *det fællesnordiske udvalg for økonomisk samarbejde*. En sådan aftale er indgået mellem Sverige og Norge og mellem Sverige og Finland, hvorimod Danmark endnu ikke har indgået arveafgiftsaftaler med nogen stat.

Medens lovgivningen om indkomst- og formuebeskatningen indeholder bestemmelser, hvorved regeringen er bemyndiget til, under forbehold af gensidighed, at indgå overenskomster med fremmede stater om undgåelse af dobbeltbeskatning på det nævnte område, indeholder arveafgiftslovgivningen ikke en til-

svarende bestemmelse. Da det må anses for praktisk og hensigtsmæssigt, at regeringen også på andre beskatningsområder end indkomst- og formuebeskatningens kan indgå dobbeltbeskatningsaftaler, er der ved lovforslagets § 1 foreslået tillagt regeringen en mere almindelig bemyndigelse til, under forbehold af gensidighed, at indgå aftaler med andre stater med det formål, at dobbeltbeskatning helt eller delvis undgås.

Om bistand i skattesager er der som nævnt allerede indledet forhandlinger mellem Danmark og Sverige, og der foreligger for tiden også en henvendelse hertil fra norsk side om indgåelse af en sådan aftale. *Bistandsaftaler* af den nævnte art er indgået mellem Sverige og Norge og mellem Sverige og Finland.

Hovedformerne for den i sådanne overenskomster omhandlede bistand er dels *udveksling af oplysninger*, dels *inddrivelse af skat for det andet land*.

Som i bemærkningerne til lovforslaget nærmere udviklet er der en stigende interesse for indgåelse af bistandsaftaler, og i særdeleshed må det anses for værdifuldt, at sådanne aftaler kan slutes de nordiske lande imellem. Under de stedfundne dansk-svenske forhandlinger har det imidlertid vist sig, at den bistand, der efter den gældende lovgivning kan tilbydes fra dansk side, er langt mere begrænset end den bistand, man fra svensk side ville yde Danmark, og som Finland, Norge og Sverige yder hinanden i henhold til de mellem disse lande indgåede aftaler. Skal Danmark kunne deltage i et samarbejde på dette område, vil det være nødvendigt, at der tilvejebringes det fornødne grundlag for, at der fra dansk side kan ydes en tilsvarende bistand, såvel i henseende til at indhente og meddele oplysninger til brug for myndighederne i det andet land som i henseende til at bistå disse ved inddrivelse af skattekrav her i landet.“

Lovforslaget mødte på rigsdagen tilslutning fra alle sider og vedtoges uændret og enstemmigt i begge ting.

15. Lov om midlertidig forlængelse af forbrugsafgiftslove. (Finansminister *Thorvil Kristensen*). [A. sp. 4363. — C. sp. 623 og 1519].

Fremsat i *folkettinget* ²⁵/₂ (F. sp. 2541). 1. beh. ⁵/₃ (F. sp. 3039). Partiernes ordførere: H. C. Hansen, Himmelstrup, Poul Møller, Aage Fogh, Tholstrup og Fuglsang. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Poul Hansen [Slagelse], Holger Eriksen, H. C. Hansen, Poul Hansen [Kalundborg], Kai Jensen, M.

Larsen, Carl Petersen, Himmelstrup [formand], Edvard Sørensen, Øllgaard, Poul Møller [sekretær], Karl Olsen, Tesdorpf, Aage Fogh og Tholstrup). Betænkning (B. sp. 1209) afgivet $23/3$. (Ordfører: Himmelstrup). 2. beh. $26/3$ (F. sp. 3917 og 3929). 3. beh. $26/3$ (F. sp. 4011). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $28/3$ (L. sp. 1007). Partiernes ordførere: Chr. J. Hansen, Villemoes, H. K. Sørensen og Gudiksen. 2. beh. $28/3$ (L. sp. 1047). 3. beh. $28/3$ (L. sp. 1052). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 58).

Ved loven forlægges lov nr. 436 af 19. november 1950 om ændringer i forbrugsafgiftslovene og toldloven samt lov nr. 437 af samme dato om omsætningsafgift af forskellige varer m. v., således som disse love er ændret ved lov nr. 193 og lov nr. 192 af 30. maj 1952 (årbog 1951—52, side 100 og 103), fra 1. april 1953 til *udgangen af december 1953*, dog med forskellige nye ændringer.

Den førstnævnte af de to love af 1950 indeholder *afgifts-satser* for tobaksvarer, drikkevarer, chokolade- og sukkervarer, omsætningsafgiften af motorkøretøjer, guld- og sølvvarer, papir, radiolamper samt nogle enkelte ændringer i toldtariffen. Endvidere indeholder loven i §§ 36, 37 og 46 bestemmelser om forlængelse af forskellige midlertidige told- og afgiftsbestemmelser, herunder de midlertidige toldlovsændringer fra 1940 og 1942, afgifterne af benzin og afgiften af konsum-is.

Under lovforslagets behandling i folketinget blev *coladrikkevarer* — med henblik på ølbeskatningen — optaget blandt de afgiftspligtige varer, således at de fremtidig beskattes med 1 kr. pr. l.

Den anden af de to love af 1950 indeholder bestemmelser om *omsætningsafgift* af gulvtæpper, grammofonplader, fotografiapparater og films, fyldepenne og pencils samt kufferter og tasker m. v.; endvidere lovbestemmelserne vedrørende afgiften af tændstikker og cigartændere, jagtpatroner, radioapparater og grammofoner samt afgiften af glødelamper, lysrør og elektriske sikringer.

Under lovforslagets behandling i folketinget vedtoges det at *ophæve den hidtil gældende afgiftspligt* for fyldepenne og pencils m. v. samt for kufferter, tasker, mapper tornystre o.

lign. fra udgangen af marts 1953. Videre ophæves afgiften for *patroner*, ligesom toldbestyrelsen bemyndiges til at fritage 35 mm *kinofilm* i længder af mindst 50 m for afgift. For *radiomodtagere* indeholder loven også en lempelse, idet man har forhøjet det afgiftsfri beløb fra 300 kr. til 400 kr. ved almindelig handel og fra 200 kr. til 300 kr. ved auktionshandel.

Ved § 47 i lov nr. 436 af 19. november 1950 blev det bestemt, at det beløb, der hvert kvartal indbetales i afgift på omsætningen af stærke drikke, tillægsafgift på spiritus, frugtvin-afgift, ølskat og papirafgift samt tobaksafgifter og omsætningsafgift af chokolade- og sukkervarer udover 270 mill. kr., skulle anvendes til *afskrivning* med halvdelen på *statens reguleringskonto i Danmarks Nationalbank* og halvdelen på *statsregnskabets § 26 I. K. 2*. Samtidig blev det ved § 41 i lov af 19. november 1950 om omsætningsafgift af forskellige varer bestemt, at de beløb, der indgik i afgift efter denne lov, ligeledes skulle anvendes til afskrivning på de nævnte to konti.

Da statsregnskabets konto § 26 I. K. 2 kunne forudses at være fuldt afskrevet ved udgangen af finansåret 1952—53, foreslog finansministeren ved fremsættelsen af forslaget til nærværende lov, at den nævnte afskrivning på § 26 skulle ophøre. Under sagens behandling i folketinget blev det imidlertid — som led i en større finanspolitisk helhed (se herom side 191) — besluttet også at lade afskrivningen på reguleringskontoen i henhold til den heromhandlede lovgivning bortfalde, så at det samlede provenu fra 1. april 1953 indgår i statens driftsregnskab.

På foranledning af udvalget for rejselettelser imellem de nordiske lande blev der tillige i folketinget givet loven en tilføjelse, hvorved toldlovens bestemmelser om *fortoldning af personligt rejseudstyr og rejseproviant lempes* noget.

Lovforslaget henvistes i folketinget til et udvalg, der modtog et stort antal henvendelser fra interesserede brancheorganisationer, og som — i samarbejde med et udvalg angående den direkte beskatning — enedes om at indstille lovforslaget til gennemførelse med en række ændringer, hvoraf de væsentligste er omtalt ovenfor. Dette gælder dog med den undtagelse, at *retsforbundets* repræsentant kun kunne tiltræde de lettelser, man var blevet enig

med ministeren om, men gik imod beskatningen af coladrikke og imod lovforslaget som helhed.

I betænkningen oplyses, at udvalget har „drøftet at omlægge radioafgiften, således at løselede såsom pick up-arme o. lign. blev fritaget for afgift, og at der i stedet indførtes afgift på grammo-fonværker. Men da udvalget ikke fuldtud har kunnet overse de praktiske konsekvenser heraf, har man undladt at stille de hertil sigtende ændringsforslag. Finansministeren har givet tilsagn om inden lovens eventuelle fornyelse at overveje den praktiske gennemførelse af denne omlægning.“

Ved lovforslagets anden behandling udtalte *Himmelstrup* (V) som ordfører for udvalget bl. a.:

„Man vil se af betænkningen, at udvalget har modtaget en række henvendelser — jeg tror ialt 33 — om nedsættelse eller bortfald af afgifter på de forskellige områder, som lovforslaget omfatter, men af finansielle grunde har det altså kun været muligt at imødekomme ganske enkelte af disse henvendelser, idet det . . . ikke har været muligt for finansministeren at opgive væsentligt af de indtægter, der er tale om her. Jeg vil dog gerne gøre den bemærkning, at jeg tror, at næste gang dette forslag skal til behandling, nemlig i november—december måned i år, vil det være ønskeligt, at man tager op til nærmere undersøgelse i hvert tilfælde nogle af de henvendelser, der har fundet sted. Det kan jo ikke nægtes, at f. eks. *omsætningsafgiften af stærke drikke* på restaurationer efterhånden er blevet meget høj og utvivlsomt hemmer faget meget stærkt, og derfor har udvalget også haft henvendelse fra de pågældende organisationer om omlægning af den beskatning, der her finder sted. Jeg kan også nævne, at beskatningen af chokolade og sukkervarer er meget høj her i landet, og en lempelse og omlægning er tidligere stillet i udsigt. Det er ikke lykkedes at gennemføre den denne gang, men jeg tror, at det vil være rigtigt, om man har opmærksomheden henvendt på disse forhold, når forslaget næste gang skal til behandling.“

I den ændrede skikkelse vedtoges lovforslaget i begge ting med de øvrige stemmer mod retsforbundets og kommunisternes.

16. Lov om en tillægsafgift af visse motorkøretøjer m. v. for finansåret 1953—54. (Finansminister *Thorkil Kristensen*). [A. sp. 4367. — C. sp. 627 og 1547].

Fremsat i *folketinget* ²⁵/₂ (F. sp. 2541). 1. beh. ⁵/₃ (F. sp. 3050). Partiernes ordførere: H. C. Hansen, *Himmelstrup*, *Stæhr Johansen*, *Axel Sørensen* og *Tholstrup*. Henvist til samme ud-

valg som forslag til lov om midlertidig forlængelse af forbrugsafgiftslove (se nærmest foregående sag). Betænkning (B. sp. 1209) afgivet $\frac{23}{3}$. (Ordfører: Himmelstrup). 2. beh. $\frac{26}{3}$ (F. sp. 3917 og 3929). 3. beh. $\frac{26}{3}$ (F. sp. 4012). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $\frac{28}{3}$ (L. sp. 1011). Partiernes ordførere: Aage Knudsen, Bjerre, H. K. Sørensen og Gudiksen. 2. beh. $\frac{28}{3}$ (L. sp. 1047). 3. beh. $\frac{28}{3}$ (L. sp. 1052). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 73).

Loven går ud på, at den ved lov nr. 438 af 19. november 1950 for finansårene 1950—51 og 1951—52 og ved lov nr. 113 af 31. marts 1952 (årbog 1951—52, side 106) for finansåret 1952—53 fastsatte tillægsafgift af visse motorkøretøjer m. v. med visse *mindre ændringer af teknisk karakter* skal udskrives også for finansåret 1953—54, således at den påhviler den samme kreds af motorkøretøjer m. v. som efter loven af 31. marts 1952; dog er fritagelsesbestemmelsen i § 1, stk. 2, nu formuleret således:

„Tillægsafgift erlægges ikke af motorkøretøjer m. v., der benyttes til erhvervsmæssig personbefordring, af motorcykler, der helt eller delvis er fritaget for omsætningsafgift, samt af sådanne side- og påhængsvogne til motorcykler, der kun må benyttes til varetransport.“

Det betyder, at *fritagelsen er udvidet til også at gælde motorcykler, der anvendes til øvelseskørsel (skolemotorcykler) eller til udlejning uden fører*.

Den i loven fastsatte forfaldstid for tillægsafgiften svarer til den ved finansministeriets bekendtgørelse af 2. april 1952 fastsatte forfaldstid for tillægsafgiften for finansåret 1952—53.

Tillægsafgiften anslås at ville indbringe *ca. 15 mill. kr.* Ligesom med hensyn til tillægsafgiften for de tidligere finansår skal provenuet af tillægsafgiften for 1953—54 *i sin helhed tilfalde vejfonden*, så at der kun kan disponeres over det med tilslutning fra folketingets finansudvalg.

Lovforslaget mødte på rigsdagen — i lighed med det tilsvarende forslag i 1951—52 — tilslutning fra regeringspartierne og socialdemokratiet, mens de tre øvrige partier stemte imod lov-

forslaget, der, efter at det i folketinget havde været underkastet en udvalgsbehandling, som ikke resulterede i ændringsforslag, vedtoges uændret i begge ting.

17. Normeringslov for finansåret 1953—54. (Finansminister *Thorkil Kristensen*). [A. sp. 4129. — C. sp. 497 og 671].

Fremsat i *folketinget* $^{25}/_2$ (F. sp. 2539). 1. beh. $^{11}/_3$ (F. sp. 3289). Partiernes ordførere: Holger Eriksen, Arnth Jensen, Karl Olsen og Svend Jørgensen. Henvist til lønningsudvalget. Betænkning (B. sp. 1113) afgivet $^{10}/_3$. (Ordfører: Karl Olsen). 2. beh. $^{24}/_3$ (F. sp. 3797). 3. beh. $^{24}/_3$ (F. sp. 3833). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $^{26}/_3$ (L. sp. 891). 2. beh. $^{26}/_3$ (L. sp. 901). 3. beh. $^{26}/_3$ (L. sp. 903). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 114).

Forslaget til normeringslov for finansåret 1953—54 var udarbejdet efter de samme retningslinier som de nærmest foregående års normeringslove (årbog 1951—52, side 111), og finansministeriet havde ved udarbejdelsen vist den størst mulige tilbageholdenhed såvel med hensyn til oprettelse af nye tjenestemandstillinger som med hensyn til oprykning af bestående tjenestemandstillinger til en højere lønningsklasse.

I bemærkningerne til lovforslaget anføres, efter at der er gjort nærmere rede for de retningslinier, som følges ved udarbejdelsen af normeringsforslag:

„Når der indenfor politiet er foreslået tilvejebragt mulighed for oprykning af et ret betydeligt antal politibetjente til stillinger som overpolitibetjent af 2. grad, skyldes det, at advancementsforholdene for politibetjentene som følge af den store udvidelse af politistyrken i årene 1940—44 er meget dårlige, hvorfor man har fundet det rimeligt allerede nu at påbegynde en regulering. Endvidere gælder for enkelte forslags vedkommende, f. eks. forslaget om forhøjelse af antallet af lektorer ved statens højere almenskoler, at der er tale om en ved tidligere normeringslove påbegyndt regulering, som var forudsat at skulle strække sig over nogle år.

De forslag, som af de enkelte ministerier og styrelser har været indsendt til optagelse på normeringslovforslaget, har som sædvanlig af finansministeriet været forelagt lønningsrådet til udtalelse. De i det endelige forslag optagne bidrag er alle tiltrådt af rådet.“

Under behandlingen i folketingets lønningsudvalg blev der i lovforslaget indføjet en del ændringer efter forslag af finansministeren, af hvilke skal fremhæves et efter indstilling af et særligt udvalg udarbejdet forslag til ændringer indenfor *den grønlandske administration* samt et forslag om en *forøgelse af de militære tjenestemandstillinger* i de såkaldte bundklasser.

Lovens gennemførelse vil medføre en samlet *udgiftsstigning* på omkring 3 mill. kr., hvoraf ca. 1½ mill. kr. hidrører fra forøgelsen af antallet af militære tjenestemandstillinger.

Lovforslaget henvistes i folketinget til dette tings lønningsudvalg, der i sin enstemmige betænkning bl. a. udtaler:

„Under udvalgsbehandlingen har man drøftet spørgsmålet om nødvendigheden af, at der på nærværende tidspunkt ved ekstraordinære normeringsforanstaltninger rådes bod på den for *assistentpersonalet ved toldvæsenet* uheldige udvikling af avancementsforholdene. Det er i denne henseende overfor udvalget gjort gældende, at avancementsalderen ved oprykning fra assistent til overassistent igennem de senere år har været stigende og for tiden gennemsnitlig er ca. 39 år, medens den tilsvarende avancementsalder ved trafiketaterne ligger ca. 5 år lavere. Det er endvidere anført, at man må påregne en fortsat stigning i avancementsalderen ved toldvæsenet i de kommende år, således at denne stadig vil ligge ikke uvæsentligt over alderen ved tilsvarende oprykning i trafiketaterne, uanset at der også her vil være en tendens til stigning i avancementsalderen. Under disse omstændigheder er der i udvalget enighed om, at spørgsmålet om en tilfredsstillende ordning af avancementsforholdene for toldetatens assistentpersonale bør tages op til nærmere undersøgelse og overvejelse med henblik på oprettelse på normeringsloven for 1954—55 og eventuelt på følgende normeringslove af et antal overassistentstillinger, således at avancementsalderen nedbringes under passende hensyntagen til den omstændighed, at slutløn i assistentstillingen normalt opnås i en alder af ca. 34 år, og at alderstillæg i lønklassen opnås hvert 3. år.“

Udvalget lagde vægt på, at der snarest blev optaget forhandlinger imellem forsvarsministeriet og finansministeriet med henblik på tilvejebringelse af lovforslag om *normering af de for forsvarets fortsatte opbygning nødvendige tjenestemandstillinger* i de forskellige lønklasser, og at man herved også havde for øje, at normeringen bør tilrettelægges således, at der årlig sikres *det fra forsvarets skoler udgående personel adgang til umiddelbar ansættelse i tjenestemandstilling*.

I tilslutning hertil omtalte udvalgets *ordfører* ved lovforslagets 2. behandling i folketinget, at der ved udarbejdelsen af forsvars-

ministeriets bidrag til normeringslovforslaget havde „været ønsker fremme om normering af et yderligere antal *militære tjenestemandsstillinger* af forskellig charge og endvidere om et antal nye tjenestemandsstillinger dels ved *forsvarets bygnings-tjeneste*, dels ved *forsvarets telegrafforvaltning*.

Disse forslag har overensstemmende med sædvanlig praksis været forelagt lønningsrådet. Det har imidlertid ikke efter rådets opfattelse været muligt med den tid, der stod til rådighed under forbehandlingen af normeringslovforslaget, at tilvejebringe fornøden belysning af enkelthederne i disse forslag, herunder også den tilstræbte organisatoriske opbygning af forsvarets bygnings-tjeneste, hvorfor lønningsrådet for sit vedkommende har fundet det hensigtsmæssigt, at behandlingen af disse for forsvarets opbygning særdeles betydningsfulde spørgsmål blev udskudt til forelæggelse for rigsdagen i *et særligt normeringsforslag*, hvorom der foreslås optaget forhandlinger imellem forsvarsministeriet og finansministeriet. Dette standpunkt er tiltrådt af finansministeren. Lønningsudvalget har ligeledes tilsluttet sig denne fremgangsmåde. Der er imidlertid grund til at understrege, som det også har fundet udtryk i udvalgets betænkning, at udarbejdelsen af det nævnte lovforslag bør foretages så hurtigt, det er gør ligt, således at lovforslaget vil kunne komme til behandling i rigsdagen, såsnart forholdene gør det muligt, og således at der, som også i sin tid forudsat, finder normering sted af det nødvendige antal militære tjenestemandsstillinger i takt med forsvarets genopbygning.“

Holger Eriksen (S) omtalte også denne sag tillige med forskellige andre spørgsmål, derunder vedrørende de *teknikumuddannede ingeniørers ansættelses- og avancementsmuligheder indenfor stats-tjenesten, særlig statsbanerne*.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt i begge ting.

18. Lov om ændring i lov om landvinding. (Landbrugsmminister *Sønderup*). [A. sp. 3459. — C. sp. 419 og 477].

Fremsat i *folketinget* $\frac{4}{2}$ (F. sp. 2022). 1. beh. $\frac{11}{2}$ (F. sp. 2410). Partiernes ordførere: Smørum, Øllgaard, Tesdorpf, Kirkegaard, Niels Kr. Nielsen og Fuglsang. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Smørum, Chr. Christiansen, Horn, Kjældgaard, Wiggo Larsen, Peter Nielsen, Carl Petersen, Øllgaard [formand], Jørgen Gram, Heick, Tesdorpf [sekretær], Clausen [Olufskjær], Fibiger, Kirkegaard og Niels Kr. Nielsen). Betænk-

ning (B. sp. 1001) afgivet $^{13}/_3$. (Ordfører: Øllgaard). 2. beh. $^{17}/_3$ (F. sp. 3570). 3. beh. $^{17}/_3$ (F. sp. 3576). *Oversendt til lands-tinget*. 1. beh. $^{19}/_3$ (L. sp. 728). Partiernes ordførere: Chr. J. Hansen, Einar Simonsen, Korsgaard og Oluf Johansen. 2. beh. $^{20}/_3$ (L. sp. 755). 3. beh. $^{20}/_3$ (L. sp. 759). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 108).

Ved loven foretages en række ændringer i lov nr. 599 af 14. november 1940 om landvinding, således som den er ændret ved lov nr. 141 af 30. marts 1942.

De væsentligste af ændringerne er følgende:

Efter landvindingsloven af 1940 er det en betingelse for, at der kan foretages landvindingsforanstaltninger m. v., at interesserede lodsejere fremkommer med anmodning herom. Ved inddæmninger på *søterritoriet*, der er undergivet statens højhedsret, og hvor de inddæmmede arealer tilfalder staten, vil lodsejernes interesse være forholdsvis ringe, og i sådanne tilfælde kan der ikke forventes noget initiativ fra lodsejernes side. Ved nærværende lov bemyndiges landbrugsministeren derfor til at træffe foranstaltning til landvinding på *søterritoriet*, *selvom der ikke foreligger anmodning* herom fra interesserede lodsejere.

Ved sådanne foranstaltninger til landvinding på *søterritoriet*, som iværksættes på statens eget initiativ, kan staten efter indstilling fra landvindingsudvalget udrede samtlige udgifter; dog skal de lodsejere, som af vedkommende afvandingskommission skønnes at have nytte af udførelsen, yde et *bidrag*, der fastsættes ved forlig eller kendelse af kommissionen *under hensyn til den nytte, hver enkelt ejendom har af foranstaltningens gennemførelse*. (§§ 1, 2 og 6).

Ved § 1, stk. 2, udvides *landvindingsudvalget* af hensyn til fiskeriets interesser med en repræsentant for fiskeriministeriet.

Ved lovens § 8, stk. 1, ophæves det i landvindingslovens § 9, stk. 2, stillede krav om, at landvindingslagets bestyrelse skal tilstille matrikelvæsenet genpart af den udfærdigede vedtægt med partsfordeling for de bidragspligtige ejendomme samt kravet om notering i matriklen. De nævnte dokumenter til-

stilles herefter alene vedkommende dommer, der foranlediger den fornødne tinglysning på ejendommene.

Bestemmelserne i landvindingslovens § 9, næstsidste stykke, om fordeling af bidragspligten i tilfælde af en ejendoms forandring ved udstykning eller lignende ændres således, at bidragsfordelingen foretages efter reglerne i vandløbslovens § 99.

De øvrige ændringer går hovedsagelig ud på at bringe loven i overensstemmelse med forskellige i den øvrige lovgivning gennemførte ændringer.

Efter udvalgsbehandlingen i folketinget ændredes lovforslagets § 1 bl. a. således, at statens ejendomsret til alle ved tørlægning udenfor havstokken opståede arealer fastsloges i selve teksten, ligesom der optoges en bestemmelse, som ved landvinding på søterritoriet påbyder en med fiskerikyndig bistand foretaget undersøgelse af fiskeriinteressernes betydning i forhold til landvindingsinteresserne.

Endvidere tilføjedes en bestemmelse, som kræver *finansudvalgets samtykke* til gennemførelse af *landvindingsarbejder*, hvis *anlægsudgifter* anslås at ville overstige 2 mill. kr. og en bestemmelse om *6-årig funktionstid for landvindingsudvalgets medlemmer*.

Under behandlingen på rigsdagen fandt forslaget tilslutning fra alle sider som et forsøg på at imødegå den formindskelse af landbrugsarealerne, der stadig finder sted ved ekspropriationer til veje, offentlige anlæg o. lign., og som en hjælp til fremme af landbrugsproduktionen og beskæftigelsen.

Det fremhævedes såvel af ministeren som af flere ordførere, at katastroferne i de hollandske og engelske kystegne måtte mane til stor forsigtighed ved gennemførelse af landvindingsprojekter på søterritoriet.

Lovforslaget vedtoges i sin endelige form enstemmigt i folketing og landsting.

19. Lov om mark- og vejfred. (Landbrugsminister *Sonderup*). [A. sp. 2913. — C. sp. 167 og 475].

Fremsat i *folketinget* $\frac{7}{11}$ (F. sp. 743). 1. beh. $\frac{20}{11}$ (F. sp. 1193). Partiernes ordførere: Johs. E. Larsen, Foged, Clausen (Olufskjær), Kirkegaard, Niels Kr. Nielsen og Fuglsang. Hen-

vist til udvalg på 15 medlemmer (Johs. E. Larsen, Busch-Jensen, Hans Hækkerup, Kjældgaard, Carl Petersen, Th. Poulsen, Smørum, Foged [formand], Heilesen, Lorentzen, Clausen [Olufskjær] [sekretær], Baagø-Hansen, Erna Sørensen, Kirkegaard og Niels Kr. Nielsen). Betænkning (B. sp. 215) afgivet $\frac{3}{2}$. (Ordfører: Foged). 2. beh. $\frac{5}{2}$ (F. sp. 2077). 3. beh. $\frac{5}{2}$ (F. sp. 2083). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $\frac{6}{2}$ (L. sp. 395). Partiernes ordførere: Aage Knudsen, Alfred Bøgh, Korsgaard, Oluf Johansen og M. Sig Steffensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Aage Knudsen, Fr. Dalgaard, Alfred Kristensen, Carl M. Nielsen, Willumsen, Wittrup, Ælkær, Ingefred Juul Andersen, Bjerg, Bjerre, Alfred Bøgh [formand], Johannes Jensen, Foss, Korsgaard [sekretær] og Oluf Johansen). Betænkning (B. sp. 1039) afgivet $\frac{13}{3}$. (Ordfører: Alfred Bøgh). 2. beh. $\frac{19}{3}$ (L. sp. 723). 3. beh. $\frac{19}{3}$ (L. sp. 727). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 107).

Efter at det gennem en årrække overfor landbrugsministeriet var gjort gældende, at en ajourføring af lov nr. 53 af 25. marts 1872 om mark- og vejfred var stærkt tiltrængt, og at loven på forskellige punkter burde ændres og suppleres med mere tidssvarende bestemmelser, fandt ministeriet det naturligt at lade spørgsmålet om lovens revision underkaste behandling i en *kommission*. Den kommission, der i 1946 nedsattes med den opgave at behandle spørgsmålet om revision af hegnsloven af 1869, fik derfor tillige til opgave at behandle spørgsmålet om revision af lov om mark- og vejfred.

Kommissionen afgav betænkning i 1952, og det fremsatte lovforslag var overensstemmende med det i betænkningen indeholdte forslag, ligesom det henviste til de i betænkningen indeholdte bemærkninger.

Af betænkningen og ministerens fremsættelsestale fremgår det, at de væsentligste ændringer i forhold til den hidtil gældende lov er følgende: *Pelsdyr*, med hensyn til hvilke retsstillingen hidtil trods flere domsafgørelser har været ret usikker, indtages under loven. Reglerne om *erstatningsansvar* og om *gennemførelse af erstatningskrav* underkastes en revision. Der gennemføres mere hensigtsmæssige *regler om afhændelse af optagne*

dyr med det formål at skabe bedre mulighed for at få den rette pris frem, ligesom *optagelsespenge* og *vederlag til vurderingsmænd* søges bragt i nøjere overensstemmelse med nutidens prisniveau.

Om lovens indhold skal iøvrigt anføres følgende:

Kapitel I indeholder visse *almindelige retssætninger* og søger visse *fundamentale begreber* nærmere præciseret.

I § 1 fastslås det med den hidtidige lov overensstemmende grundlæggende synspunkt, at *enhver er pligtig til på alle årets tider at holde sine husdyr på sit eget*, se herom nærmere de nedenfor til § 2 anførte bemærkninger. Endvidere henregnes *pelsdyr*, som er opdrættet i fangenskab, og tamkaniner til husdyr. Det fremgår af bemærkningerne, at meningen med denne bestemmelse alene har været at fastslå, at pelsdyr falder ind under lovens område, uden at man dermed har villet tage stilling til, hvorvidt de også i andre henseender skal betragtes som husdyr.

Såfremt et i fangenskab opdrættet *pelsdyr undslipper og ikke indfanges inden 2 måneder*, anses det som *vildt*. Afkom, der følger moderdyret, er underkastet de for dette gældende bestemmelser.

Denne bestemmelse ansås af kommissionen for nødvendig for at undgå vanskelighederne ved at trække den hidtil på en ret sparsom domspraksis støttede grænse for, hvornår undslupne pelsdyr må jages. Fristen, der i det oprindelige forslag var 1 måned, ændredes under udvalgsbehandlingen i folketinget efter forhandlinger med pelsdyravlernes organisation til 2 måneder. Den tilsigter at forene interessen hos dyrenes ejere i at søge undslupne dyr indfanget med ønsket om at forhindre pelsdyr i at få lejlighed til at slå sig ned og formere sig i naturen.

§ 2 har følgende ordlyd:

„1. Det ansvar, som efter denne lov er forbundet med, at husdyr kommer ind på anden mands grund, indtræder også, når husdyr kommer ind på en dets ejer tilhørende ejendom, hvorover en anden har udelukkende brugsret.

2. Som besidder benævnes i denne lov enhver, der holder husdyr, uanset om ejendomsretten over disse tilkommer en anden.

3. De i nærværende lov for veje givne bestemmelser omfatter tillige gader, pladser og stier.“

Bestemmelserne i stk. 1 og 2 er nye.

Stk. 1 uddyber, hvad der skal forstås ved „*sit eget*“ i § 1, stk. 1, og fastslår, at det ansvar, som efter loven er forbundet med, at husdyr kommer ind på *anden mands grund*, også indtræder, når dyret kommer ind på *arealer, som dets ejer har bortforpagtet eller udlejet*, dog under forudsætning af, at der hersker fuldstændig adskillelse mellem de pågældende arealer og dyreejerens øvrige grund.

Kapitel II indeholder bestemmelser om *det erstatningsansvar, som påhviler den, der holder husdyr*.

§ 3 har følgende ordlyd:

„1. Kommer et husdyr uden hjemmel ind på anden mands grund, skal dyrets besidder erstatte den skade, dyret forvolder ved at nedtræde, afbide eller fortære afgrøder, beplantning eller bevoksning, beskadige hegn eller vandløb, oprode eller sammentræde jordbunden. Samme regel gælder om skade, dyret forvolder ved at angribe et andet husdyr eller på anden voldelig måde tilføje det legemsbeskadigelse.

2. Erstatning kan dog ikke kræves, hvis skaden er fremkaldt med forsæt eller uagtsomhed af skadelidte selv eller af en person, han har ansvar for. Er der skyld på begge sider, afgøres det efter fejlenes beskaffenhed, om erstatningen skal nedsættes eller helt bortfalde.

3. Om erstatningskravets gennemførelse gives der regler i kap. VII.“

I stk. 1 opretholdes den hidtil gældende lovs regel om *ubetinget erstatningsansvar* for visse typiske skader, som forvoldes af husdyr, når de uden hjemmel kommer ind på *anden mands grund*. Ansvarer er altså i de heromhandlede tilfælde *uafhængigt af, om der er handlet uforsvarligt* ved anbringelse eller bevogtning af dyrene. *Erstatningskravet bortfalder imidlertid, såfremt den i § 18, stk. 1, fastsatte frist overskrides*, jfr. § 18. stk. 3, *medmindre skadelidte har truffet overenskomst med dyrets besidder om erstatningens størrelse eller fastsættelse, eller det ved dom fastslås, at skaden er voldt i ond hensigt eller ved grov hensynsløshed*. (Efter den hidtil gældende lov ansås i praksis *uforsvarlig adfærd* hos dyrets besidder for tilstrækkelig til bevarelse af erstatningskravet).

Der er i lovens § 26, stk. 5, åbnet adgang til at udsætte vurderingsforretningen i tilfælde, hvor skadens omfang først senere kan fastslås, f. eks. hvor det er tvivlsomt, i hvilken grad helbredelse af et skadelidt husdyr kan ske.

De i stk. 1 anvendte udtryk om de såkaldte *jordbrugsskader eller agrarisk skade* er snævrere end den hidtil gældende lovs, idet de kun omfatter de skader, som husdyr normalt forvolder på anden mands grund, og som de faste vurderingsmænd vil være tilstrækkelig kyndige til at vurdere.

Erstatningspligten omfatter i overensstemmelse med loven af 1872 *skade, der tilføjes andre husdyr*. Dette gælder dog kun den skade, dyret forvolder ved at *angribe* et andet husdyr eller på *anden voldelig måde tilføje det legemsbeskadigelse*. Krav om erstatning for anden skade må som hidtil gøres gældende ved domstolene og kan kun gennemføres, såfremt dyrets besidder har udvist uforsvarlig adfærd. Det samme gælder den skade, husdyr kan forvolde f. eks. ved at skræmme minkhunner således, at disse kaster eller skambider deres unger. Bestemmelsens sidste led tager sigte på det tilfælde, at et dyr efter uberettiget at være kommet ind på fremmed grund angribes af et her græssende husdyr, der under kampen lider skade. I et sådant tilfælde gøres altså det indtrængende dyrs besidder ansvarlig, selvom dyret ikke kan betegnes som angriber.

Stk. 2 er i overensstemmelse med gældende erstatningsret.

§ 4 har følgende ordlyd:

„1. Denne lovs regler finder ikke anvendelse på erstatningsansvar for skade voldt af *hunde*.

2. Det ansvar for skade voldt af husdyr, som kan påhvile andre end besidderen, berøres ikke af nærværende lov. Det samme gælder besidderens ansvar for skade, som ikke omfattes af erstatningsreglen i § 3, stk. 1.“

Kapitel III indeholder bestemmelser om *optagelse af husdyr* (§§ 5—6), om *optagelsespenge* (§ 7), om *fodring og pasning af optagne dyr* (§§ 8 og 11) og om *afhændelse af optagne dyr, der ikke indløses* (§ 9—10 og 12).

De hidtil gældende regler om optagelse af husdyr oprettholdes i det store og hele, dog med forskellige mindre tilføjelser og ændringer.

I § 5, stk. 1, fastslås retten for enhver til at optage fremmede husdyr, som uden hjemmel færdes løse på hans grund.

På veje kan *optagelsesretten* udøves af den vedligeholdelsespligtige (stk. 2) og — forsåvidt vejen er åben for almindelig færdsel — tillige af politiet. Stk. 3 giver en hidtil manglende hjemmel til at optage husdyr på jernbanearaler, og stk. 4 tillægger på fredede sandflugtsstrækninger såvel grundens ejer eller bruger som vedkommende sandflugtsbetjent optagelsesret.

Ved § 6, stk. 1 og 2, pålægges der optageren pligt til snarest og senest inden 24 timer efter optagelsen at underrette den, hvem dyret tilhører, eventuelt sognefogeden eller politiet om optagelsen. Vides det ikke, hvem dyret tilhører, foranlediger de nævnte myndigheder snarest muligt *optagelsen bekendtgjort*, jfr. dog § 9, stk. 3. Undladelse af anmeldelse medfører ifølge stk. 3 fortabelse af retten til godtgørelse for foder og pasning og erstatningspligt for det ved afsavnet af dyret forvoldte tab.

§ 7 fastslår retten til *optagelsespenge*. I modsætning til tidligere ret beregnes optagelsespengene på grundlag af udgifterne til foder og pasning; de udgør ifølge stk. 2 det beløb, som til enhver tid er fastsat som godtgørelse for foder og pasning af det pågældende dyr i et døgn. Optages en flok dyr — f. eks. får —, kan der dog højst kræves optagelsespenge for 5 dyr. Jfr. iøvrigt det nedenfor om § 8 anførte. Stk. 3 giver optageren ret til at gøre optagne dyrs udlevering afhængig af, at der betales ham optagelsespenge og godtgørelse for foder og pasning samt af erstatning for forvoldt skade eller sikkerhedsstillelse herfor. Derimod har optageren ikke tilbageholdsret for udgifterne ved den i § 6, stk. 2, omhandlede bekendtgørelse, hvis iværksættelse påhviler sognefogeden eller politiet, hvorfor udgifterne herved om fornødent kan inddrives ved udpantning.

Stk. 4 foreskriver straf efter straffelovens § 293, stk. 2, for den som lægger hindringer i vejen for udøvelsen af tilbageholdsretten.

§ 8 er sålydende:

„1. Optageren er pligtig at fodre og passe det optagne dyr forsvarligt.

2. For hvert døgn, som forløber mellem optagelsen og tilbageleveringen eller afleveringen til salg ifølge § 9, tilkommer der som godtgørelse for foder og pasning optageren:

For et stk. hornkvæg over 1 år eller en hest over 1 år	5,00 kr.
for en kalv, et svin, et fæl, et får, en ged eller en hund	2,00 -
for et stk. fjerkræ, en tamkanin eller et pelsdyr	0,50 -

3. Finder tilbagelevering sted inden udløbet af 1 døgn, vil godtgørelsen være at beregne således, at over $\frac{1}{2}$ døgn regnes for 1 døgn og $\frac{1}{2}$ døgn eller derunder regnes for $\frac{1}{2}$ døgn. På tilsvarende måde beregnes godtgørelsen for overskydende dele af et døgn.

4. Optages andre husdyr end de i stk. 2 nævnte, vil der være at erlægge godtgørelse for foder og pasning som fastsat for det af de nævnte husdyr, med hvilket det optagne dyr nærmest må ligestilles. Tvivlsspørgsmål herom afgøres af sognefogeden — i København og købstæderne af politiet.

5. De i stk. 2 fastsatte takster kan til enhver tid ændres af landbrugsministeren.“

Paragraffen afløser 1872-lovens § 4 og tilsigter at bringe godtgørelserne i overensstemmelse med nutidens prisniveau.

Stk. 3 er en forenkling af de hidtidige regler. Bestemmelsen i stk. 5 er ny.

§§ 9 og 10 indeholder regler om *afhændelse af optagne dyr, der ikke indløses*. Heraf fremgår, at optagne husdyr i almindelighed skal sælges ved *auktion*, såfremt de ikke indløses og afhentes inden de fastsatte frister. Dog skal dyr, der må formodes at indbringe mere ved *slagtning* end ved salg ved auktion, afhændes til et nærliggende slagteri eller slagtehus. Sidstnævnte bestemmelse er ny og er foranlediget af, at værdifulde kvier er solgt på auktioner til priser, der ligger langt under handelsværdien.

Efter udvalgsbehandlingen i folketinget indsattes en ny bestemmelse i § 9, stk. 1, som åbner mulighed for at standse en auktion, såfremt der ikke fremkommer noget rimeligt bud, og afhænde dyret efter regler, som fastsættes af landbrugsministeren, jfr. § 12.

Skønner sognefogeden — i København og købstæderne politiet —, at udgifterne til bekendtgørelse om optagelse og afhændelse vil overstige dyrets salgsværdi, bliver dyret ifølge

§ 9, stk. 3, uden forudgående bekendtgørelse og auktion optagerens ejendom.

§ 10 indeholder regler for, hvorledes der skal forholdes med det ved afhændelse af et optaget dyr indkomne beløb.

Efter forlods dækning af de med bekendtgørelse og salg forbundne udgifter fyldestgøres optagerens krav på optagelsespenge og godtgørelse for foder og pasning samt hans erstatningskrav, forsåvidt dets størrelse er fastslået efter reglerne i lovens §§ 18—20.

Ifølge stk. 2 må et eventuelt *overskud* kræves udbetalt af den berettigede inden 3 måneder efter bortsalget. Fristen er fastsat i overensstemmelse med den i lov nr. 146 om hittegods af 23. april 1952 § 4 fastsatte frist for afhentning af hittegods. Hvis optageren i henhold til § 20 eller § 18, stk. 3, sidste pkt., har indbragt sagen om erstatningens størrelse for domstolene, forlænges fristen dog til 1 måned efter den endelige doms afsigelse. Kræves overskuddet ikke udbetalt inden de nævnte frister, tilfalder det politikassen, i København statskassen, medens det efter hidtidig ret tilfaldt kommunekassen.

Stk. 3 giver optageren ret til at kræve eventuelt udækkede fordringer betalt af dyrets tidligere besidder.

Ved § 11 gives der den optager, som ikke har rimelig mulighed for at have dyr i pleje, adgang til at aflevere dem til vedkommende sognefoged — i København og købstæderne politiet —, der i så fald overtager optagerens pligter og rettigheder i henhold til loven. Paragraffen fremtræder som et naturligt supplement til de foranstående regler om optagelse af husdyr.

Ifølge § 12 kan landbrugsministeren fastsætte nærmere bestemmelser om optagne dyrs afhændelse, herunder fastsætte særlige salgsmåder for dyr, som ikke kan ventes at indbringe deres fulde værdi ved de i § 9 nævnte salgsmåder.

Bestemmelsen er ny og tilsigter at sikre en nem adgang til til enhver tid at fastsætte tidssvarende og hensigtsmæssige salgsmåder og til administrativt at give instruktorske bestemmelser angående avertering om optagelse og afhændelse af dyr.

Kapitel IV indeholder bestemmelser om *ufreds bøder* og om *fjernelse af uvane husdyr m. v.*

I § 13 bestemmes, at når husdyr, som uden hjemmel færdes løse på fremmed grund, forgæves er søgt optaget, kan besidderen straffes med bøde for ufred.

Medens bøden ifølge den hidtidige lov udgjorde samme beløb, som optagelsespengene ville have udgjort, fastsættes den nu i overensstemmelse med lovgivningens almindelige regler. Bøder tilfalder som hidtil statskassen.

Ved § 14, stk. 1, gives der den optagelsesberettigede ret til *på hensigtsmæssig måde at fjerne uvane husdyr, løsslupne pelsdyr, tamkaniner og fjerkræ, omstrejvende hunde og katte* uden pligt til at yde erstatning, såfremt dyret derved kommer til skade eller omkommer. Denne ret er ikke betinget af forudgående optagelsesforsøg, men kan på den anden side godt benyttes, selvom dyret uden held har været forsøgt optaget. Dyrets besidder kan kræve det beskadigede eller dræbte dyr udleveret mod betaling af erstatning for voldt skade.

Nedskydning eller anden direkte på drab af dyret sigtende fremgangsmåde må ifølge stk. 2 kun anvendes, når besidderen indenfor det sidste år er advaret, eller — hvis han ikke kendes — advarsel er optaget i et på egnen udbredt dagblad. Advarsel er dog uforuden, når dyret angriber andre husdyr eller frembyder nærliggende fare for person eller ejendom.

De omhandlede regler afviger i flere henseender fra de tilsvarende i loven af 1872.

Medens adgangen til at bortskræmme eller dræbe visse dyr tidligere var betinget af forudgående optagelsesforsøg, anses det nu for mere tidssvarende — som fastsat i stk. 2 — i almindelighed at gøre fjernelse med nærliggende risiko for drab betinget af en forudgående advarsel til besidderen.

Den hidtidige adgang til eventuelt at nedskyde omstrejvende svin, får og lam anses for upåkrævet, hvorimod det er fundet hensigtsmæssigt at udvide bestemmelsen til at omfatte uvane husdyr, løsslupne pelsdyr samt tamkaniner og katte. Med hensyn til pelsdyr får bestemmelsen kun praktisk betydning i de første 2 måneder, efter at dyret er sluppet løs, jfr. § 1, stk. 2.

Kapitel V indeholder i § 15 bestemmelser om *tøjring og græsning i nærheden af veje* og i § 16 *forskellige straffebestemmelser*.

I § 15, stk. 1 og 2, der må betragtes som et supplement til færdselslovens § 27, indeholdes bestemmelser om *tøjring og græsning på de til offentlige veje hørende arealer og på marker, der grænser til sådanne veje*. En vis dispensationsret er tillagt sognerådet med politimesterens samtykke, forsåvidt angår græsning på arealer henhørende til lidet befædede kommunale biveje.

Ifølge stk. 3 kan tilsvarende bestemmelser for *private veje* fastsættes i politivedtægten.

Overtrædelse af de i stk. 1 og 2 fastsatte bestemmelser straffes ifølge stk. 4 med bøde. (Det oprindelige forslag hjemlede også hæftestraf, men dette udgik ved udvalgsbehandlingen i folketinget).

§ 16, stk. 1 og 2, fastsætter bødestraf for den, som driver husdyr ind på fremmed grund eller på anden måde skaffer dem adgang hertil eller driver fremmede husdyr ind på egen grund.

Stk. 3 hjemler bøde eller hæftestraf for at løse andres tøjrede husdyr, åbne bure, folde eller lukkede marker.

Også stk. 1 og 2 indeholdt i den oprindelige form mulighed for hæftestraf, men dette ændredes efter udvalgsbehandlingen i folketinget.

Kapitel VI (§ 17) fastsætter bødestraf for *uhjemlet færdsel på anden mands grund eller privat vej og i fredede klitter*.

Kapitel VII indeholder bestemmelser om *vurderingsforretningerne*.

I § 18 indeholdes regler for fremsættelse af erstatningskrav i henhold til lovens § 3, stk. 1.

Ønsker nogen at fremsætte sådant krav, må begæring om vurdering af de i § 21 nævnte vurderingsmænd indgives til formanden for disse inden 3 dage efter, at skaden er blevet ham bekendt (stk. 1 og 2).

Ifølge stk. 3 bortfalder erstatningskravet som hovedregel, hvis reglerne i stk. 1 og 2 ikke iagttages. Undtagelse herfra gøres dog, såfremt det ved dom fastslås, at skaden er voldt i

ond hensigt eller ved grov hensynsløshed, se herom de ad § 3, stk. 1, anførte bemærkninger.

§ 19 har følgende ordlyd:

„1. Når skaden er vurderet og det findes godtgjort, hvem der var det skadevoldende dyrs besidder, afgør vurderingsmændene ansvarsspørgsmålet ved en kendelse, der tillige fastsætter, hvorledes der vil være at forholde med hensyn til omkostningerne ved vurderingsforretningen. Såvel erstatningen som omkostningsbeløbet kan inddrives efter de for fuldbyrdelse af domme gældende regler, når der er forløbet 15 dage efter kendelsens afsigelse eller forkyndelse, uden at kendelsen er indanket for civildommeren i overensstemmelse med reglerne i § 20.

2. Findes det ikke godtgjort, hvem der var det skadevoldende dyrs besidder, vurderes skaden, og skadelidte kan såfremt dyret afhændes i henhold til § 9, kræve sit erstatningskrav fyldestgjort i overensstemmelse med reglerne i § 10, stk. 1.“

Stk. 1 indeholder en væsentlig forenkling af de tilsvarende regler i den hidtidige lov, hvorefter enhver sag om erstatning skulle indbringes for domstolene, når den af vurderingsmændene fastsatte erstatning ikke var betalt 3 dage efter afkrævningen. Som anført kan nu såvel erstatningen som omkostningsbeløbet inddrives efter de for fuldbyrdelse af domme gældende regler, uden at sagens indbringelse for domstolene er nødvendig.

Stk. 2 indsattes efter udvalgsbehandlingen i folketinget, der tillige medførte en mindre ændring i ordlyden i stk. 1.

§ 20 har følgende ordlyd:

„1. Den af vurderingsmændene afsagte *kendelse* kan af hver af parterne *indankes* for civildommeren i den pågældende retskreds, hvis afgørelse er endelig.

2. Begæringen om anke skal være civildommeren i hænde inden 15 dage efter kendelsens afsigelse. Har det skadevoldende dyrs besidder ikke overværet vurderingsforretningen, regnes fristen for hans vedkommende fra det tidspunkt, da kendelsen er forkyndt for ham.

3. Begæring om anke skal indeholde en angivelse af ankens genstand og hensigt. Udskrift af den påankede kendelse må

være bilagt ankebegæringen eller fremsendes inden 8 dage efter denne.

4. Landbrugsministeren kan dog, når særlige omstændigheder taler derfor, meddele tilladelse til anke, uanset at den i stk. 2 fastsatte frist er overskredet. Begæringen herom skal være landbrugsministeriet i hænde inden 4 uger efter ankefristens udløb.“

Bestemmelserne i § 20 er nye, men svarer ret nøje til de tilsvarende regler i lov nr. 259 af 27. maj 1950 om hegn og lov nr. 213 af 31. marts 1949 om landvæsensretter. Hensynet til hurtig behandling af disse sager har dog ført til at fæstsætte ankefristen til 15 dage i stedet for 4 uger.

Kun de sager, i hvilke en af parterne anker, skal indbringes for domstolene, jfr. stk. 1 og bemærkningerne til § 19.

§§ 21—23 indeholder regler om beskikkelse af vurderingsmænd og §§ 24—25 om vurderingsmændenes habilitet.

Paragrafferne uddyber og supplerer de tilsvarende regler i den hidtidige lovs § 13 og svarer ret nøje til de i hegnsløven fastsatte regler. Dog indeholder bestemmelsen om tilbagekaldelse af beskikkelse i § 23 og reglerne om indsigelse mod en synsmands habilitet en forenkling. Bestemmelse om suppleanter er ikke optaget i loven, da der som regel kun deltager 2 vurderingsmænd i forretningen og vurderingsmænd fra tilstødende kommuner om fornødent kan tilkaldes, jfr. § 26, stk. 1, og § 21, stk. 3.

Bestemmelsen om valg af formand i § 21, stk. 2, er ny, idet formandens funktioner efter den hidtidige lov varetages af den ældste af vurderingsmændene.

De hidtil indenrigsministeriet tillagte beføjelser i forbindelse med vurderingsmændene er ved nærværende lov overført til landbrugsministeriet.

Nogle mindre ændringer i ordlyden af §§ 24 og 25, som var en følge af udvalgsbehandlingen i folketinget, tilsigter alene en tydeliggørelse af bestemmelserne.

§ 26 har følgende ordlyd:

„1. Vurderingsforretningen, der vil være at afholde snarest muligt, efter at begæring herom er fremsat, foretages af for-

manden og en af denne tilkaldt vurderingsmand. Dog kan formanden, når han under hensyn til skadens omfang eller art finder det påkrævet, bestemme, at alle tre vurderingsmænd skal deltage i forretningen. I ganske særlige tilfælde kan vurderingsformanden *tilkalde sagkyndig bistand*. Vurderingsmændene fastsætter det den sagkyndige tilkommende vederlag, der henregnes til sagens omkostninger.

2. Til vurderingsforretningen indkaldes skadelidte samt såvidt muligt besidderen af de dyr, der har forårsaget skaden.

3. I tilfælde af stemmelighed mellem vurderingsmændene er formandens stemme afgørende.

4. Viser det sig under vurderingsforretningen, at dyrene har forvoldt nogen af de indkaldte skade, som ikke omfattes af bestemmelsen i § 3, stk. 1, søger vurderingsmændene også at opnå forlig om erstatningen herfor. Kan forlig ikke opnås, affatter vurderingsmændene en beskrivelse af skadens art og omfang, men henviser iøvrigt skadelidte til at gøre sit erstatningskrav gældende ved domstolene.

5. Udsættelse af vurderingsforretningen kan indrømmes, når en af parterne ønsker det og vurderingsmændene finder, at vurderingen med større sikkerhed kan foretages på et senere tidspunkt. Er der voldt skade på husdyr, vil disses værdi før skaden dog være at fastsætte allerede på det første møde.“

Forslaget åbnede i sin oprindelige form ikke mulighed for tilkaldelse af sagkyndig bistand, da man anså vurderingsmændene for kompetente til at vurdere de i § 3 nævnte skader. Efter udvalgsbehandlingen i folketinget tilføjedes den sidste del af stk. 1, som giver adgang til tilkaldelse af sagkyndig bistand og regler for vederlagets fastsættelse.

I § 27 gives der regler om de over vurderingsforretningerne førte *protokoller*.

§ 28 fastsætter størrelsen af vederlag til vurderingsformanden og øvrige vurderingsmænd samt for udskrifter af protokollen.

Paragraffen ændredes efter udvalgsbehandlingen i folketinget, hvorved bl. a. vederlaget til vurderingsmænd forhøjedes fra 5 kr. til 10 kr. og til vurderingsformanden fastsattes til 15 kr. i overensstemmelse med hegnslovens regler.

Ifølge § 29 tillægges de beføjelser, som efter nærværende lov tilkommer kommunalbestyrelserne, i København magistraten, hvis afgørelser er endelige.

§ 30 fritager forskellige udfærdigelser angående vurderingsforretningerne for stempelafgift.

Kapitel VIII (§§ 31—33) indeholder i § 31 forskellige *påtaleregler*, der på enkelte punkter adskiller sig fra den tidligere lovs og i § 32 en bemyndigelse for landbrugsministeren til at træffe de nærmere bestemmelser vedrørende lovens gennemførelse.

§ 33 fastsætter lovens *ikrafttrædelsesdato* til den 1. juli 1953, og indeholder iøvrigt forskellige *overgangsbestemmelser*.

Lovforslaget, der under behandlingen på rigsdagen fik tilslutning fra alle partier, underkastedes udvalgsbehandling i både folketing og landsting.

Folketingsudvalgets behandling resulterede i en række ændringer, som er omtalt ovenfor i bemærkningerne til de enkelte paragraffer. Af folketingsudvalgets betænkning fremgår, at ministeren gav tilsagn om i forbindelse med bekendtgørelsen af loven administrativt at fastsætte anmeldelsespligt for undslupne pelsdyr.

Landstingsudvalget stillede ikke ændringsforslag, men fremsatte overfor ministeren ønske om, at det af denne i folketinget givne tilsagn om administrativ bekendtgørelse vedrørende pelsdyr kom til at omfatte anmeldelsespligt for den, der optager eller nedskyder mærkede pelsdyr.

Forslaget vedtoges i den ændrede skikkelse enstemmigt i begge ting. I folketinget stemte Heilesen hverken for eller imod.

20. Lov om forbrugerpriserne på rugbrød og mælk. (Landbrugsminister *Sønderup*). [A. sp. 4661. — C. sp. 615 og 1433].

Fremsat i *folketinget* $\frac{4}{3}$ (F. sp. 2856). 1. beh. $\frac{10}{3}$ (F. sp. 3215). Partiernes ordførere: Carl Petersen, Kr. Kristensen, Tesdorpf, Jørgen Jørgensen (Lejre), Oluf Pedersen og Petra Petersen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Carl Petersen, V. Buhl, Holger Eriksen, H. C. Hansen, Poul Hansen [Kalundborg], Poul Hansen [Slagelse], Lindberg, Kr. Kristensen [formand], Foged, Jørgen Gram, Tesdorpf, Poul Møller [sekretær]).

Karl Olsen, Jørgen Jørgensen [Lejre] og Oluf Pedersen). Betænkning (B. sp. 1185) afgivet $2^{0/3}$. (Ordfører: Kr. Kristensen). 2. beh. $2^{6/3}$ (F. sp. 3888). 3. beh. $2^{6/3}$ (F. sp. 3928). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $2^{6/3}$ (L. sp. 921). Partiernes ordførere: Chr. J. Hansen, Dullum, Foss, Ingeborg Refslund Thomsen, Chr. Nielsen og M. Sig Steffensen. 2. beh. $2^{7/3}$ (L. sp. 935). 3. beh. $2^{7/3}$ (L. sp. 938). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 75).

Loven, der træder i stedet for lov nr. 188 af 28. maj 1952 (årbog 1951—52, side 128) som ændret ved lov nr. 375 af 13. november 1952 (se nedenfor under nr. 83), har følgende indhold:

§ 1. Landbrugsministeren bemyndiges til efter nærmere af ham fastsatte bestemmelser i tiden indtil *1. april 1954* at yde statstilskud til nedbringelse af priserne på groft og halvsignet rugbrød, således at priserne herfor til forbruger ikke kommer til at overstige 1 kr. 97 øre pr. 4 kg groft rugbrød og pr. 2 750 g halvsignet rugbrød.

Tilskuddet ydes til bagerne i det omfang, disse har anvendt groft og halvsignet rugmel til fremstilling af groft og halvsignet rugbrød til menneskeføde. Tilskuddets størrelse beregnes — eventuelt særskilt for enkelte landsdele — på basis af de gennemsnitspriser, bagere og brødfabrikker har betalt for melet. Ministeren bemyndiges til efter forhandling med prisdirektoratet at afkorte indtil 1 kr. pr. 100 kg i tilskuddet til bagerier med egen mølle. Tilskuddet skal tilbagebetales, forsåvidt angår brød, der efter at være billigjort ved statstilskud eksporteres.

§ 2. Det er *forbudt* at anvende groft og halvsignet rugbrød, hvortil der er ydet statstilskud, som *foder for dyr*.

§ 3. Forbrugerprisen på *sødmælk*, der sælges til direkte konsum her i landet, fastsættes på grundlag af et afregningstal for smør (smørnotering) på 4 kr. 50 øre pr. kg.

Til udligning af forskellen mellem det i stk. 1 nævnte afregningstal og det til enhver tid gældende afregningstal ydes efter nærmere af landbrugsministeren fastsatte regler i tiden indtil den 1. april 1954 et statstilskud, svarende til 1 øre pr. kg sødmælk, inkl. børnemælk, for hver 25 øre, hvormed afregningstallet overstiger 4 kr. 50 øre pr. kg.

§ 4. *Overtrædelse* af de i denne lov indeholdte eller i medfør af loven fastsatte bestemmelser *straffes*, forsåvidt der ikke herved efter den øvrige lovgivning er forskyldt større straf, med bøde ikke under 20 kr., i gentagelsestilfælde ikke under 40 kr. Bøderne tilfalder statskassen.

Ansvarlig for overtrædelse er den pågældende virksomheds ejer eller bruger. Såfremt virksomheden er et andels-, aktieselskab el. lign. og overtrædelsen kun medfører bødestraf, skal virksomheden ved formanden for selskabets bestyrelse drages til ansvar.

Bøderne kan pålægges af landbrugsministeren indenfor et beløb af 2 000 kr. Det står den pågældende frit for inden 14 dage, efter at meddelelse om den af ministeren truffne afgørelse er tilgået ham, at forlange sagen undergivet domstolens afgørelse, hvilket da foranlediges af ministeren. En indledet sag bortfalder dog, når ministeren tager sin påstand om bøde tilbage, eller når den tiltalte, der har begæret domstolens afgørelse, frafalder samme. En af ministeren truffen afgørelse har gentagelsesvirkning i samme grad som en retsafgørelse.

Afgifter og bøder i henhold til denne lov kan i tilfælde af manglende betaling inddrives ved udpantning. For skyldige afgifter og for krav på tilbagebetaling af ydet tilskud i henhold til § 1, stk. 2, er statskassen privilegeret fordringshaver overensstemmende med lov om konkurs m. m. af 25. marts 1872 § 33, stk. 2, c.

§ 5. Denne lov, der ikke gælder for Færøerne, *træder i kraft den 1. juni 1953, forsåvidt angår rugbrød, og den 29. maj 1953, forsåvidt angår mælk*. Gyldigheden af lov nr. 188 af 28. maj 1952 om statstilskud til forbrugerpriserne på rugbrød og mælk forlænges tilsvarende.

Ved fremsættelsen af lovforslaget i folketinget anførte *landbrugsministeren*:

„Forslaget må ses som led i en gradvis afvikling af den tilskudsordning for rugbrød og mælk, der har bestået siden begyndelsen af sidste verdenskrig, og som efterhånden har ført til, at statskassen for befolkningen afholder en væsentlig del af udgiften til disse to fødemidler — for mælk mere end en fjerdedel af udgiften og for rugbrød endog mere end halvdelen af udgiften.

For rugbrødets vedkommende går forslaget ud på, at prisen på et groft rugbrød à 4 kg og på et halvsigtet rugbrød à 2 750 g i tiden indtil 1. april 1954 fastsættes til 1 kr. 97 øre, hvorved statstilskuddet under forudsætning af uforandret rugpris vil blive nedbragt til ca. 30 pct. af brødets virkelige pris.

For mælkens vedkommende består den foreslåede afvikling i, at det særlige sødmælkstilskud på 6 øre pr. l sødmælk og børnemælk, der gennemførtes ved loven af 28. maj 1952, ikke foreslås forlænget.

„Iøvrigt tager lovforslaget sigte på gennem en omformning af det såkaldte sødmælkstillæg at opnå en forenkling på dette område af tilskudsordningen.“

Lovforslaget mødte på rigsdagen principiel tilslutning fra regeringspartierne og de radikale, mens socialdemokratiet og kommunisterne ikke kunne gå med til den foreslåede delvise afvikling af tilskudspolitikken. Fra retsforbundets side ønskede man, at denne politik helt skulle forlades.

Lovforslaget henvistes i folketinget til et udvalg, der i sin betænkning bl. a. udtaler:

„Udvalget har overvejet at omlægge tilskuddet fra bagerne til møllerne. Da det overfor udvalget er oplyst, at tilskud til nedbringelse af rugmelsprisen vil medføre, at rugmelsprisen bliver så lav, at det vil kunne betale sig at anvende melet til opfordring, og at de administrative hensyn ikke ensidigt taler for en omlægning, idet tilbagebetaling af tilskud for mel, der er anvendt til andet end rugbrødsbaking, i så fald må finde sted, har udvalget frafaldet at stille ændringsforslag herom.

Udvalget har under et samråd med landbrugsministeren drøftet bagerstandens ønsker om højere avance ved forhandling af rugbrød. Ministeren har i denne forbindelse oplyst, at det er regeringens agt at fastholde en forbrugerpris på 1 kr. 97 øre pr. 4 kg rugbrød, og at spørgsmålet om en eventuel forhøjelse må henvises til direkte forhandling med de priskontrollerende myndigheder.“

Regeringspartiernes og det radikale venstres udvalgsmedlemmer indstillede — som et led i en mere omfattende overenskomst (se herom side 188) — lovforslaget til vedtagelse i den skikkelse, hvori det var fremsat.

Fra *socialdemokratisk* side stilledes derimod ændringsforslag om, at den gældende tilskudsordning skulle opretholdes uændret indtil udgangen af 1953. Som begrundelse herfor anføres i betænkningen, at man ikke kan „medvirke til vedtagelse af den del af lovforslaget, der betyder en væsentlig nedsættelse af de tilskud, der for tiden ydes til billiggørelse af så vigtige livsforbrødsvarer som brød og mælk.

Mindretallet er af den opfattelse, at tidspunktet ikke er inde til en fordyrelse af brød og mælk, som vil øge leveomkostningerne uforholdsmæssigt for familier med mange børn.

Mindretallet kan ikke godkende den argumentation, at en fordyrelse af brødet er nødvendiggjort af den omstændighed, at det billige brød frister til ulovlig opfodring og dermed giver dem, der forsynder sig, mulighed for at tilvende sig et uberettiget tilskud.

Vi må hævde, at det er politiets opgave at finde og drage sådanne lovbrudere til ansvar.

Mindretallet er enigt i forslagetets bestemmelse § 3, der tilsigter en forenkling af den beregningsmåde, der anvendes for at udfinde tilskuddets størrelse.

Mindretallet føler sig imidlertid af tidsmæssige grunde afskåret fra at udarbejde og indføje hertil svarende ændringer ved forslagetets anden behandling.

Mindretallet mener det rigtigst, at udløbsdatoen bliver den samme som foreslået af regeringen for de indirekte skatter.“

Retsforbundets medlem af udvalget gjorde gældende, at tilskudsordningerne bør bortfalde ved deres udløb og det beløb, der spares, bruges til ophævelse af skat på tændstikker, skat på mineralvand, skatter på elektriske pærer, sikringer og radiatorer, tolden på kaffe, skat og told på kaffesurrogater, skat og told på sukker, tobakstold og tolden på tekstilvarer.

Ved lovforslagetets 2. behandling i folketinget begrundede *Jørgen Jørgensen (Lejre)* det radikale venstres tilslutning til lovforslaget således:

„Tilskudsordninger af denne karakter kan naturligvis aldrig være noget varigt eller blivende; før eller senere må den økonomiske udligning mellem befolkningsgrupperne foregå ad andre veje end gennem et tilskudssystem som det, der er gældende nu; navnlig for brøddrisernes vedkommende kan åbenbare skavanker påvises. Den *risiko for misbrug*, der foreligger, når rugbrødsprisen med statstilskud holdes langt nede under foderets værdi, kan man ikke se bort fra, og det vil ikke være forsvarligt, at statsmidler anvendes i så stor udstrækning, som der her er tale om, med det resultat, at der foregår et betydeligt spild af vigtige næringsmidler. Det kan naturligvis altid diskuteres, om tidspunktet for den begyndende afvikling skal være nu eller om et helt eller halvt år, men at *en afvikling må ske*, er forsåvidt alle partier enige om, det har den socialdemokratiske ordfører også i dag givet udtryk for.

For det radikale venstre har betingelsen for medvirken til en nedsættelse af statstilskuddet til brød- og mælkepriser til enhver tid været, at *de dårligst stillede befolkningsgrupper ikke blev ringere stillet* ved den nye ordning, og med de forslag af social karakter, som følger med forslaget om afvikling, mener jeg, at dette krav helt og fuldt kan siges at være opfyldt.

De sociale foranstaltninger, som gennemføres, giver ikke alene alders- og invaliderentemodtagere, familier med mange børn og enligstiliede mødre fuld dækning for den stigning, som følger af statstilskuddets nedsættelse, men det giver disse dårligt stillede medborgere en forbedring i deres økonomiske forhold.... Det står fast, at når de forhøjede børnetilskud og tilskud til sygekasser, forhøjelse af alders- og invaliderenten og de lempeligere fradragsregler for alders- og invaliderentemodtagere er gennemført, er disse befolkningsgruppers kår bedre, end de er nu, og bedre, end de ville have været, såfremt rigsdagen kun havde gennemført en almindelig forlængelse af tilskudsordningerne for et halvt eller helt år. Jeg mener derfor, at alle ting taget i betragtning er den begyndende afvikling fuldt forsvarlig, når den ses i forbindelse med de forhøjelser af sociale ydelser, der gives som erstatning til de dårligt stillede befolkningsgrupper.“

Efter at det socialdemokratiske ændringsforslag var forkastet med de øvrige stemmer mod socialdemokraternes og kommunisternes, vedtoges lovforslaget i folketinget med 82 stemmer mod 10 (DR), idet 45 medlemmer (S) afholdt sig fra at stemme.

I landstinget vedtoges lovforslaget med 31 stemmer mod 1 (DR); 30 medlemmer (S) afholdt sig fra at stemme.

21. Lov om vaccination mod mund- og klovesyge. (Landbrugsminister *Sønderup*). [A. sp. 2901. — C. sp. 39 og 147].

Fremsat i *folketinget* $\frac{7}{11}$ (F. sp. 741). 1. beh. $\frac{13}{11}$ (F. sp. 954). Partiernes ordførere: Carl Petersen, Kr. Kristensen, Clausen (Olufskjær), Kirkegaard, Karl M. Andersen og Fuglsang. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Carl Petersen, Ditlevsen, Lysholt Hansen, Horn, Kjældgaard, M. Larsen, Smørum, Kr. Kristensen [formand], Heick, Hans Pinstrup, Clausen (Olufskjær) [sekretær], Baagø-Hansen, Tesdorpf, Kirkegaard og Karl M. Andersen). Betænkning (B. sp. 161) afgivet $\frac{28}{11}$. (Ordfører: Kr. Kristensen). 2. beh. $\frac{3}{12}$ (F. sp. 1379). 3. beh. $\frac{3}{12}$ (F. sp. 1385). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $\frac{3}{12}$ (L. sp. 247). Partiernes ordførere: Chr. J. Hansen, Johs. Larsen (Tune), Korsgaard, Oluf Johansen og M. Sig Steffensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Chr. J. Hansen, Sofie Hansen, Th. Jensen, Aage Knudsen, Carl M. Nielsen, Johannes Poulsen, Bjerg, Grue-Sørensen, Johs. Larsen (Tune) [formand],

Nielsen-Man, Einar Simonsen, V. Knudsen, Korsgaard [sekretær], Gudiksen og Oluf Johansen). Betænkning (B. sp. 203) afgivet ¹⁰/₁₂. (Ordfører: Johs. Larsen (Tune)). 2. beh. ¹³/₁₂ (L. sp. 302). 3. beh. ¹²/₁₂ (L. sp. 310). *Loven stadfæstet 17. december 1952.* (Lovt. nr. 425).

Af lovens indhold anføres:

§ 1. Landbrugsministeren kan påbyde, at enhver kreatur-ejer (bruger), hvis besætning eller enkelte dyr af denne befinder sig indenfor et i medfør af lovgivningen om bekæmpelse af smitsomme sygdomme hos husdyrene oprettet *iagttagelses-distrikt*, eller hvis besætning eller enkelte dyr af denne har været i smittefarligt samkvem med dyr, der er angrebet af mund- og klovesyge, lader sine klovbærende dyr vaccinere mod mund- og klovesyge i overensstemmelse med de af ministeren herom fastsatte regler.

Ministeren kan *påbyde vaccination* mod mund- og klovesyge af alle klovbærende dyr, der henstår i området for mejerikredse, som modtager mælk fra besætninger i et på grund af mund- og klovesyge oprettet iagttagelsesdistrikt, jfr. stk. 1.

Ministeren kan påbyde vaccination mod mund- og klovesyge af klovbærende dyr, der henstår i området for mejerikredse, der har vedtaget at lade foretage *kollektiv vaccination* af de besætninger, hvorfra der leveres mælk til mejeriet.

Ministeren kan påbyde vaccination mod mund- og klovesyge af samtlige klovbærende dyr indenfor en afstand af 2 km fra et *eksportmarked*, en samlestald eller et udførselssted for kreaturer, såfremt anmodning herom fremkommer fra vedkommende provinsielle landbrugsorganisationer eller fra ledelsen af den pågældende virksomhed.

Når antallet af tilfælde af *mund- og klovesyge i udlandet* gør det sandsynligt, at der foreligger *fare for sygdommens udbredelse her til landet* eller for en væsentlig forøgelse af antallet af de allerede her i landet konstaterede sygdomstilfælde, kan ministeren med tilslutning af folketingets finansudvalg påbyde vaccination mod mund- og klovesyge af klovbærende dyr indenfor områder, hvor det skønnes, at faren for smitte fra udlandet er tilstede.

Ministeren kan påbyde vaccination mod mund- og klovesyge af kreaturer, der indsættes på *fælles græsgang* eller større græsningsarealer, der ved hegn eller på anden måde er delt i lodder eller fenner tilhørende forskellige ejere eller lejere.

En kreaturejer (bruger) kan fritages for et i medfør af stk. 1—6 udfærdiget påbud om vaccination, hvis hans klovbærende dyr forinden udstedelsen af det nævnte påbud er behørigt vaccineret med en vaccine af samme type som den, der skal anvendes til den påbudte vaccination, forudsat at hans klovbærende dyr ved regelmæssige vaccinationer holdes immune i samme tidsrum som de dyr, der vaccineres i henhold til det udstedte påbud.

De i stk. 1—6 nævnte beføjelser udøves af ministeren efter forhandling med vaccineudvalget, jfr. § 11.

Stk. 6 havde i det oprindelige lovforslag følgende affattelse: „Ministeren kan påbyde vaccination mod mund- og klovesyge af kreaturer, forinden de indsættes på *fælles græsgang*“. Ændringen foretoges under sagens behandling i folketinget.

I § 2 bestemmes bl. a., at det påhviler vedkommende kreaturejer (bruger) vederlagsfrit at stille den fornødne medhjælp til rådighed for dyrlægen ved dyrenes vaccination.

§ 3. Landbrugsministeren kan forbyde, at der indenfor et nærmere fastsat tidsrum føres klovbærende dyr ind i de i § 1 nævnte områder, medmindre dyrene ifølge en medfølgende dyrlægeattest er vaccineret efter de herom gældende bestemmelser.

§ 4 indeholder bestemmelser om foranstaltninger, som kan træffes, hvis en kreaturejer (bruger) modsætter sig påbudt vaccination.

§ 5. *Udgifterne* til de i § 1, stk. 1, 2 og 3, nævnte vaccinationer afholdes af det mejeri, hvortil den pågældende ejer (bruger) er leverandør af mælk. Mejeriet er berettiget til at opkræve afholdte vaccinationsudgifter hos de enkelte leverandører. Er en ejer (bruger) ikke leverandør af mælk til det pågældende mejeri, skal han selv afholde de nævnte udgifter.

Udgifterne til de i § 1, stk. 4, nævnte vaccinationer i områder omkring eksportmarkeder og samlestalde afholdes af vedkommende virksomheder, medens udgifterne til de i samme

bestemmelse nævnte vaccinationer i områder omkring udførselssteder samt de i § 1, stk. 5, nævnte vaccinationer afholdes af statskassen.

Udgifterne til de i § 1, stk. 6, nævnte vaccinationer afholdes af vedkommende kreaturejere (brugere).

§ 6. Landbrugsministeren kan pålægge enhver dyrlæge indenfor dennes praksisområde at medvirke ved gennemførelsen af de i § 1 nævnte vaccinationer.

Politiet bistår veterinærdirektoratet ved gennemførelsen af tvangsmæssige foranstaltninger i medfør af denne lov.

§ 7. Ved vaccination mod mund- og klovesyge må kun anvendes vaccine, der udleveres gennem veterinærdirektoratet.

Indførsel af vaccine mod mund- og klovesyge fra udlandet må kun finde sted med landbrugsministerens tilladelse og på nærmere af ham fastsatte betingelser.

Ministeren fastsætter de nærmere regler for anvendelsen af vaccine mod mund- og klovesyge og fastsætter tillige vaccinenes pris.

Vaccination mod mund- og klovesyge skal foregå i overensstemmelse med de af landbrugsministeren herom givne forskrifter.

§ 7, stk. 4, blev tilføjet i folketinget.

§ 8 omhandler dyrlægenes betaling for udførte vaccinationer.

I § 9 fastsættes regler for, i hvilke tilfælde staten skal yde *erstatning* for dyr, der dør som følge af vaccination mod mund- og klovesyge, samt om erstatningsbeløbets fastsættelse.

§ 10. Beløb, der afholdes af det offentlige til gennemførelse af de i § 2, stk. 3, og § 4, stk. 1, nævnte foranstaltninger, kan inddrives hos vedkommende kreaturejer (bruger) ved udpantning.

§ 11, der undergik nogle ændringer i folketinget, går ud på, at landbrugsministeren nedsætter et *vaccineudvalg* med nærmere angivet sammensætning.

Landbrugsministeren bistås ved lovens administration af vaccineudvalget, der tillige har til opgave at følge udviklingen

med hensyn til fremstilling og udlevering af vaccine mod mund- og klovesyge og fremsætte sådanne indstillinger til ministeren om foranstaltninger på dette område, som det finder fornødent.

§ 12. Overtrædelse af denne lov eller de i medfør af samme fastsatte bestemmelser og påbud straffes med bøde fra 100 kr. Bøderne tilfalder statskassen.

§ 13. Denne lov, der ikke gælder for Færøerne, træder i kraft straks.

Ifølge bemærkningerne til lovforslaget var det udarbejdet efter indstilling fra landbrugsministeriets mund- og klovesyge-vaccineudvalg, hvori såvel den veterinære sagkundskab som de interesserede landbrugsorganisationer er repræsenteret. Forslaget havde desuden været forelagt De samvirkende danske Landboforeninger, De samvirkende danske Husmandsforeninger, Centralforeningen af „Tolvmandsforeninger“ og større Landbrugere i Danmark og De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation, der gav det deres tilslutning.

Bekæmpelsen af mund- og klovesyge her i landet foregik indtil 1938 udelukkende ved veterinærpolitimæssige foranstaltninger, d. v. s. afspærring af smittede ejendomme og andre foranstaltninger til at forhindre smittespredning. De veterinærpolitimæssige foranstaltninger er stadig et nødvendigt og vigtigt led i sygdomsbekæmpelsen, men siden 1938 har vaccination mod mund- og klovesyge desuden spillet en voksende rolle. Særlig under den sidste epizooti i vinteren 1951—52 anvendtes vaccinationen systematisk i bekæmpelsesøjemed, og trods store vanskeligheder — således især da mæn pludselig stod overfor en ny sygdomstype — blev der opnået gode resultater.

Vaccinationen har hidtil udelukkende været foretaget på frivillig basis, og flere steder har det voldt vanskelighed at få gennemført en fuldstændig vaccination af besætningerne i truede områder. Dette vakte utilfredshed hos landmænd, der ønskede at sikre deres besætninger mod smitte, og spørgsmålet om indførelse af regler om tvungen vaccination blev derfor rejst.

Ifølge § 6, sidste stykke, i lov nr. 156 af 14. april 1920 om smitsomme sygdomme hos husdyrene var landbrugsministeren i forvejen bemyndiget til at påbyde forebyggende indpodninger; men dels besværliggøres anvendelsen af denne regel derved, at dyrene forinden indpodningen skal takseres, dels påhviler udgifterne ved sådan vaccination udelukkende det offentlige. Man har derfor anset det for påkrævet at få gennemført en vaccinationslov med videregående bemyndigelser til landbrugsministeren.

Ved fremsættelsen af lovforslaget i folketinget udtalte *landbrugsministeren* bl. a.:

„Det vil være de ærede medlemmer bekendt, at vi her i landet siden 1938 har været i stand til at fremstille *mund- og klovesyge-vaccine*, der er af en sådan kvalitet, at vi har en meget høj grad af sikkerhed for, at et dyr, der er vaccineret, ikke angribes af sygdommen indenfor det tidsrum, hvori vaccinen er virksom. Med de nuværende doser er det ca. 8 måneder. Fuldstændig sikkerhed kan man imidlertid aldrig opnå, og det benytter jeg lejligheden til at understrege for at forebygge, at de enkelte beklagelige tilfælde, hvor en vaccineret besætning angribes af mund- og klovesyge, skal give anledning til mistro med hensyn til vaccinefremstillingen. Der er stadigvæk så *mange uløste problemer* i forbindelse med mund- og klovesygen, at videnskaben må forbeholde sig en lille fejlprocent, men den er meget lille.

Vaccination som forebyggende middel mod mund- og klovesyge har hidtil været udført på fuldstændig frivillig basis, og den ordning ønsker vi stort set at opretholde. Det vil altså normalt afhænge af landmændene selv, om de ønsker at benytte sig af dette middel, som det offentlige stiller til disposition. På den anden side er landbruget som sådant naturligvis interesseret i, at der vaccineres mest muligt, og jeg kan i denne forbindelse pege på, at mange af de beklagelige sygdomstilfælde, som nu igen er dukket op i visse egne af landet, kunne have været undgået, hvis besætningsejerne havde vaccineret. Den immunitet, som blev skabt ved de store vaccinationer under epizootien for knap et års tid siden, vil jo også snart høre op, dersom ikke ny vaccination foretages.

Fra det offentliges side vil vi gøre, hvad vi kan for at lette udbredelsen af frivillige vaccinationer. Vaccinen sælges til en pris, der ikke indeholder dækning af generalomkostningerne ved fremstillingen, og der forhandles netop for tiden om en abonnementsordning, som skal gøre det endnu billigere for de landmænd, som ønsker at vaccinere regelmæssigt. Under den sidste epizooti blev vaccinationen imidlertid også anvendt direkte i sygdomsbekæmpelsens tjeneste, idet man vaccinerede i områder udenom de angrebne ejendomme i håb om at kunne standse sygdommens fremtrængen. Der er næppe tvivl om, at denne anvendelse af vaccinationerne har sparet landbruget for store tab. Selvom sygdommen tog kraftigt fat, slap vi dog meget billigere end vore sydlige nabolande.

Under denne vaccination i områder rundt om smittede områder hændte det desværre af og til, at enkelte landmænd nægtede at lade deres besætninger vaccinere, selvom de lå i selve farezonen. At sådanne uvaccinerede besætninger i truede områder er en fare for alle naboerne, siger sig selv, og fra flere sider har der derfor været rejst krav om tvungen vaccination.“

Lovforslaget henvistes såvel i folketinget som i landstinget til udvalgsbehandling.

I folketsudvalgets betænkning anføres bl. a.:

„Man har drøftet en række enkeltheder angående vaccinationen mod mund- og klovesyge og dens gennemførelse. Udvalget er enig i, at den i lovforslaget foreslåede fremgangsmåde med *vaccination af besætningerne i områderne omkring smittede ejendomme* i forbindelse med passende veterinærpolitimæssige foranstaltninger er *at foretrække fremfor en fuldstændig gennemvaccinering af alle landets kvægbesætninger*. Selvom en sådan vaccination var ønskelig, vil den dog volde store vanskeligheder navnlig i betragtning af de mange typer af mund- og klovesyge, der findes. En frivillig abonnementsordning bør iværksættes både af hensyn til en udbygning af vaccineproduktionen, og fordi den giver en vis dækning mod mund- og klovesyge i en del af landets kvægbesætninger.

Der er i udvalget enighed om, at hensynet til de udgifter, der påføres statskassen ved, at man ligger med beholdninger af vaccine, ikke kan være afgørende overfor den risiko, som landets eksportmæssige interesser udsættes for i tilfælde af en voldsom udbredelse af mund- og klovesygen.“

Udvalget indstillede lovforslaget til vedtagelse med nogle af landbrugsministeren stillede ændringsforslag, af hvilke de væsentligste er nævnt ovenfor.

Ved 2. behandling vedtoges disse ændringer uden afstemning.

I landstingsudvalgets betænkning beklager udvalget, at det har været nødvendigt at gennemføre en rationering af mund- og klovesygevaccinen, ligesom udvalget udtrykker håbet om, at rationeringen snart måtte kunne ophæves. I et bilag til betænkningen aftrykkes svaret på nogle spørgsmål, som udvalget havde stillet til landbrugsministeren.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt i begge ting i den affattelse, det fik i folketinget.

22. Lov om tillæg til lov om bekæmpelse af tuberkulose hos kvæg, svin og fjerkræ. (Landbrugsminister Sønderup). [A. sp. 3427. — C. sp. 345 og 411].

Fremsat i *landstinget* ²⁸/₁ (L. sp. 341). 1. beh. ³⁰/₁ (L. sp. 352). Partiernes ordførere: Carl M. Nielsen, Einar Simonsen, V. Knudsen, Oluf Johansen og M. Sig Steffensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Carl M. Nielsen, Chr. J. Hansen, Henry Hansen, Johannes Hansen, Sofie Hansen, Th. Jensen, Johannes Poulsen, Ingfred Juul Andersen, Grue-Sørensen,

Johannes Jensen, Johs. Larsen [Tune], Einar Simonsen [formand], V. Knudsen, Korsgaard [sekretær] og Oluf Johansen. Betænkning (B. sp. 937) afgivet $\frac{4}{3}$. (Ordfører: Einar Simonsen). 2. beh. $\frac{11}{3}$ (L. sp. 639). 3. beh. $\frac{11}{3}$ (L. sp. 642). *Oversendt til folketinget*. 1. beh. $\frac{17}{3}$ (F. sp. 3573). Partiernes ordførere: Carl Petersen, Niels Eriksen, Kirkegaard og Niels Kr. Nielsen. 2. beh. $\frac{17}{3}$ (F. sp. 3576). 3. beh. $\frac{17}{3}$ (F. sp. 3577). *Loven stadfæstet 18. marts 1953*. (Lovt. nr. 47).

Ifølge § 2, stk. 1, i lov nr. 346 af 29. juli 1942 om bekæmpelse af tuberkulose hos kvæg, svin og fjerkræ er ethvert mejeri, uanset om det er berettiget til at bruge lurmærket eller ej, pligtigt at underkaste al fløde og mælk, hvoraf der tilvirkes smør, og al skummetmælk, der ikke benyttes til tilvirkning af ost, samt valle en sådan *opvarmning*, at fløden, mælken eller vallen hverken straks efter opvarmningen eller senere giver reaktion med parafenyldiamin og brintoverilte (Storchs prøve) eller en anden af landbrugsministeren foreskrevet prøve.

Denne bestemmelse er en gentagelse fra tidligere lovgivning, der dog ikke omfattede opvarmning af valle. Når *vallen i juli 1942 blev medtaget*, skyldtes det ønsket om at undgå spredning af tuberkulosesmitte igennem vallen.

Kort tid efter at loven af 1942 var vedtaget, blev der fra mejeribrugets side fremført betænkeligheder ved bestemmelsen om opvarmning af valle, fordi der hertil kræves et ikke ubetydeligt brændselsforbrug, og under hensyn til de da bestående vanskeligheder med brændselsforsyningen blev der derfor ved lov nr. 439 af 31. oktober 1942 givet landbrugsministeren bemyndigelse til for et nærmere fastsat tidsrum — dog ikke for mere end eet år ad gangen — at *undtage valle fra det fastsatte påbud* om opvarmning.

I henhold til den nævnte bemyndigelse er der af landbrugsministeriet hvert år siden efter indstilling fra de danske mejeriforeningers fællesorganisation udstedt en bekendtgørelse, hvorefter påbudet om opvarmning af valle er suspenderet for eet år fra 1. oktober til 1. oktober.

Suspensionen er senest forlænget til 1. oktober 1953, men overflødiggøres ved nærværende lov, der uden tidsbegrænsning

undtager valle fra det i loven af 29. juli 1942 indeholdte påbud om opvarmning af fløde og mælk m. v.

Som begrundelse herfor anføres i bemærkninger til lovforslaget:

„Efter landbrugsministeriets opfattelse består der ikke længere sådanne vanskeligheder med brændselsforsyningen, at man kan regne med, at også en fornyet suspension af påbudet i efteråret 1953 kan begrundes dermed, og efter aftale med landbrugsministeriet har fællesorganisationen derfor indhentet en udtalelse fra statens forsøgsmejeri om de mejeritekniske vanskeligheder, der knytter sig til højpasteurisering af valle. Efter denne udtalelse, der er trykt som bilag til nærværende lovforslag, vil det for det samlede mejeribrug være *en be kostelig sag* at foretage de forandringer i mejeriernes apparatur, som vil være nødvendige for at foretage *højpasteurisering af vollen*, men det skulle være muligt at opvarme den mælk, der benyttes til tilvirkning af ost, til ca. 72° i 15—20 sekunder, uden at man derved denaturerer mælken albumin.

I en fra veterinærdirektoratet indhentet udtalelse om spørgsmålet anføres, at *faren for tuberkulosesmitte gennem upasteuriseret valle* nu må bedømmes som så *minimal*, at den ikke betinger opretholdelse af kravet om en kostbar og vanskeligt gennemførlig pasteurisering. Derimod kan man ikke se bort fra, at *utilstrækkeligt opvarmet valle betyder en fare for spredning af kastningsmitte*, selvom en sådan smittespredning ikke kan henregnes blandt de alvorligste af smittevejene for kastningen. Veterinærdirektoratet har dog intet at indvende imod, at pasteuriseringen af valle reduceres til en opvarmning til kun 72—73°, hvis man har en mulighed for at kontrollere, at en sådan opvarmning i virkeligheden er foretaget, men er iøvrigt af den opfattelse, at det, selvom kontrolmuligheder ikke foreligger, må tages under overvejelse at frafalde kravet om opvarmning og nøjes med at rette en alvorlig *henstilling til mejerierne om altid at opvarme vollen (ostemælken) til ca. 72° i 15—20 sekunder*, således som angivet af statens forsøgsmejeri.

Da muligheden for en mere varig løsning er udelukket efter de nugældende regler, foreslås det, at loven af 29. juli 1942 ændres således, at det lovmæssige krav om pasteurisering af valle udgår, og at man i overensstemmelse med det af veterinærdirektoratet til overvejelse stillede forslag indskrænker sig til at rette en alvorlig henstilling til mejerierne om altid at opvarme vollen (ostemælken) til ca. 72° i 15—20 sekunder og fremhæve den smittefare, der er forbundet med undladelse af opvarmning, og som vil kunne give anledning til spredning af smitsom kastning.

Da den i loven foreskrevne kontrolmetode (Storchs prøve) ikke kan anvendes, når der kun er foretaget opvarmning til ca. 72°, og der ej heller findes andre anvendelige kontrolmetoder, er kontrol med, at sådan opvarmning har fundet sted, udelukket.“

Lovforslaget underkastedes i landstinget en udvalgsbehandling, der ikke resulterede i ændringsforslag. I den enstemmige betænkning henstiller udvalget til ministeren at foranledige, at mejerierne bliver gjort bekendt med det ansvar, der påhviler dem med hensyn til opvarmning af vollen til 72° C.

Lovforslaget vedtoges uændret og enstemmigt i begge ting.

23. Lov om udlån til statshusmandsbrug m. m. (Landbrugsminister *Sønderup*). [A. sp. 2993. — C. sp. 113 og 145].

Fremsat i *landstinget* 7/11 (L. sp. 103). 1. beh. 19/11 (L. sp. 183). Partiernes ordførere: Carl M. Nielsen, Einar Simonsen, Korsgaard, Oluf Johansen og M. Sig Steffensen. Henvist til udvalget på 15 medlemmer (Carl M. Nielsen, Chr. J. Hansen, Aage Knudsen, Johannes Poulsen, Marius Sørensen, Wittrup, Ælkær, Grue-Sørensen, Johannes Jensen, Melchior Kjeldsen, Nielsen-Man, Einar Simonsen [formand], V. Knudsen [sekretær], Korsgaard og Oluf Johansen). Betænkning (B. sp. 181) afgivet 6/12. (Ordfører: Nielsen-Man). 2. beh. 10/12 (L. sp. 296). 3. beh. 10/12 (L. sp. 299). *Oversendt til folketinget*. 1. beh. 11/12 (F. sp. 1637). Partiernes ordførere: Carl Petersen, Hans Conrad Koefoed, Fibiger, Aage Fogh, Niels Kr. Nielsen og Fuglsang. 2. beh. 12/12 (F. sp. 1664). 3. beh. 12/12 (F. sp. 1670). *Loven stadfæstet 17. december 1952.* (Lovt. nr. 427).

Loven viderefører den i henhold til lov nr. 497 af 19. december 1951 (årbog 1951—52 side 157) gældende ordning, der skulle underkastes revision i rigsdagssamlingen 1952—53.

I loven er de årlige *bevillinger* af jordfondens eller statskassens midler optaget med de samme beløb som i den forrige lov, men med forskydning af deres løbetid et finansår frem i tiden, så at bevillingerne gælder finansårene 1953—54 og 1954—55 samt — forsåvidt angår byggelån, installationslån og etableringslån efter lovens §§ 17—20 — tillige 1955—56.

Lånegrænserne har man derimod under hensyn til pristigningen fundet det påkrævet at sætte op. Det i § 4 for særlige undtagelsestilfælde hjemlede maksimum for jordkøbslån til nye selvstændige landbrug er således forhøjet med 2 000 kr. til 20 000 kr. og maksimumsbeløbene for byggelån til nye selv-

stændige landbrug og gartnerier samt stamparceller efter § 5 ligeledes med 2 000 kr. Endelig er maksimum for etableringslån efter § 6 forhøjet med 500 kr. til 7 000 kr.

Loven trådte i kraft 1. april 1953 og skal *underkastes revision i rigsdagssamlingen 1953—54.*

Ved fremsættelsen af lovforslaget udtalte fiskeriministeren på landbrugsministerens vegne bl. a.:

„De foreslåede nye maksimumsbeløb for husmandsbyggelånene er fastsat under hensyn til de stigninger, der er sket i byggeomkostningerne dels i det sidste, dels i det nærmest foregående år, idet man ved lovens seneste revision ikke fuldtud tog hensyn til den da konstaterede stigning, men valgte at se tiden an. Det anses nu for rimeligt, at fastsætte maksimumsbyggelånene således, at de i alt væsentligt giver dækning for de seneste års prisstigninger.

For husmænd, som skal bygge i den kommende byggesæson, er det af vigtighed, at maksimum for byggelånene fastsættes så tidligt som muligt, således at husmændene i god tid kan indgå byggekontrakter med håndværkerne.

Det vil derfor være meget ønskeligt, om lovforslaget kan behandles færdigt og vedtages snarest muligt.“

Lovforslaget behandlede på rigsdagen i forbindelse med det nedenfor omtalte forslag til lov om udlån til arbejderboliger på landet og henvistes i landstinget sammen med dette til et udvalg, der fra landbrugsministeren modtog udførlige oplysninger vedrørende *udstykningslovgivningens administration* og virkninger.

Efter hvad der oplyses i betænkningen, drøftede udvalget med ministeren „ den vanskelighed, der under højkonjunkturer råder for den ungdom, som ikke kommer i betragtning ved oprettelse af nye brug, men som køber bestående statshusmandsbrug, idet der for jordrentebud og brug med renteomregning ikke er mulighed for yderligere belåning udover oprettelsesårets maksimum og indenfor dette kun til visse værdiforøgende foranstaltninger.

Udvalget er opmærksom på, at disse bestemmelser er indført for at hindre spekulation i statshusmandsbrug, og er enigt heri, men henstiller til ministeren, at fortolkningen heraf lempes i tilfælde, hvor såvel ansøger som pris kan godkendes, og hvor vanskeligheden ligger i, at maksimum for oprettelsesåret og den fri prisdannelse er så forskellig, at ejerskifte let medfører, at brugene går over til ukvalificerede i statshusmandslovens forstand, fordi kvalificerede købere ikke kan rejse den fornødne kapital uden at kunne give pantesikkerhed derfor.“

Ændringsforslag stilledes ikke, og lovforslaget vedtoges ved 3. behandling enstemmigt i den skikkelse, hvori det var fremsat.

Under lovforslagets 1. behandling i folketinget fremsattes fra forskellig side ønsker om principielle ændringer i udstykningslovgivningen, og *Carl Petersen* (S) bebudede, at han ville fremsætte et lovforslag, hvorefter alle, der etablerer sig efter statshusmandsloven, skal forpligte sig til at gå ind under den konjunkturbestemte rente. Af *Fuglsang* (DK) stilledes følgende forslag om motiveret dagsorden:

Idet folketinget erkender, at det ikke fortsat er tilstrækkeligt blot at regulere statshusmandslovens udlånsatser, men at selve loven må ændres, hvis den skal opfylde sit formål, henstiller det til regeringen snarest at udarbejde en ny statshusmandslov efter følgende grundregler:

1. Det forbydes at eje eller drive mere end een ejendom.
 2. Det forbydes ikke-landmænd, der ikke selv driver deres jord, at eje landbrugsjord.
 3. Statens forkøbsret til landbrugsejendomme ifølge statshusmandslovens § 8 udvides til også at omfatte familieoverdragelser med undtagelse af arv til søn eller datter.
 4. Hvis der ikke ad anden vej er mulighed for at fremskaffe jord, f. eks. til tillægsjord, fremskaffes jorden ved ekspropriation.
 5. Erstatningspriserne beregnes efter vurderingsprisen.
 6. Jordrenteprikkippet gennemføres som hovedregel i statshusmandsloven.
 7. Reglerne for udlån ændres, så også husmands- og landarbejderungdom får virkelig mulighed for at få ejendom
- og tinget fortsætter dermed behandlingen af den foreliggende sag.

Efter forhandlingens slutning forkastedes dette forslag med alle øvrige stemmer mod kommunisternes, og lovforslaget gik uden udvalgsbehandling til 2. behandling for derpå ved 3. behandling at blive vedtaget enstemmigt.

24. Lov om udlån til arbejderboliger på landet. (Landbrugsminister *Sønderup*). [A. sp. 2987. — C. sp. 121 og 145].

Fremsat i *landstinget* $\frac{7}{11}$ (L. sp. 104). 1. beh. $\frac{1^9}{11}$ (L. sp. 209, jfr. 183). Partiernes ordførere: *Wittrup*, *Einar Simonsen*, *Korsgaard*, *Oluf Johansen* og *M. Sig Steffensen*. Henvist til samme udvalg som nærmest foregående sag. Betænkning (B. sp. 181) afgivet $\frac{5}{12}$. (Ordfører: *Nielsen-Man*). 2. beh. $\frac{1^0}{12}$ (L. sp. 297, jfr. 296). 3. beh. $\frac{1^0}{12}$ (L. sp. 300). Over-

sendt til folketinget. 1. beh. $^{11}/_{12}$ (F. sp. 1637). Partiernes ordførere: Carl Petersen, Hans Conrad Koefoed, Fibiger, Aage Fogh, Niels Kr. Nielsen og Fuglsang. 2. beh. $^{12}/_{12}$ (F. sp. 1665). 3. beh. $^{12}/_{13}$ (F. sp. 1671). *Loven stadfæstet 17. december 1952.* (Lovt. nr. 426).

Loven træder i stedet for lov nr. 496 af 19. december 1951 (årbog 1951—52, side 159), der skulle underkastes revision i rigsdagssamlingen 1952—53.

De beløb, der stilles til rådighed, er uforandrede, men forskudt et finansår frem i tiden, så at bevillingerne gælder finansårene 1953—54 og 1954—55 samt, forsåvidt angår byggelån efter lovbekendtgørelse nr. 72 af 26. februar 1949, § 6, tillige 1955—56. *Maksimum for byggelån* såvel til boliger, der opføres af landarbejdere for egen regning, som til arbejderboliger, der opføres for landmandens regning, har man derimod i overensstemmelse med en derom af statens jordlovsudvalg til landbrugsministeriet afgiven indstilling *forhøjet* med 1 000 kr. til 20 000 kr.

Loven trådte i kraft 1. april 1953 og skal *underkastes revision i rigsdagssamlingen 1953—54.*

Lovforslaget behandledes på rigsdagen sammen med den nærmest foregående sag og underkastedes i landstinget udvalgsbehandling. I den enstemmige betænkning anføres, at der under samråd med landbrugsministeren har været rejst spørgsmål om, hvorvidt bevillingerne „er tilstrækkelige, eller om ministeren, hvis de ikke forslår til kvalificerede ansøgere, er villig til at søge bevillingerne forhøjet.

Ministeren har ikke ønsket på forhånd at binde sig ved et bestemt løfte, men vil i givet fald tage spørgsmålet op til overvejelse.“

Udvalget stillede ikke ændringsforslag, og lovforslaget vedtoges ved 3. behandling uændret og enstemmigt.

Angående lovforslagets 1. behandling i folketinget henvises til omtalen af den nærmest foregående sag.

Til lovforslagets 2. behandling i folketinget stillede *Fuglsang* (DK) ændringsforslag, hvorefter landbrugeres adgang til at opnå statslån efter loven skulle bortfalde. Dette blev imidlertid forkastet, og lovforslaget vedtoges ligeledes i folketinget uændret og enstemmigt.

25. Lov om bekæmpelse af skadeligt dyre- og fuglevildt. (Landbrugsminister *Sønderup*). [A. sp. 3433. — C. sp. 459 og 1431].

Fremsat i *landstinget* $2^{8}/_{1}$ (L. sp. 344). 1. beh. $3^{0}/_{1}$ (L. sp. 356). Partiernes ordførere: Dons, Bjerg, V. Knudsen, Oluf Johansen og M. Sig Steffensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Dons, Th. Jensen, Carl M. Nielsen, Johannes Poulsen, Sæderup, Wittrup, Ælkær, Bjerg [formand], Bovbjerg, Grue-Sørensen, Johs. Larsen [Tune], Nikoline Winther, Aage Johansen, V. Knudsen [sekretær] og Oluf Johansen). Betænkning (B. sp. 1081) afgivet $1^{7}/_{3}$. (Ordfører: Bjerg). 2. beh. $1^{9}/_{3}$ (L. sp. 724). 3. beh. $1^{9}/_{3}$ (L. sp. 727). *Oversendt til folketinget*. 1. beh. $2^{5}/_{3}$ (F. sp. 3880). Partiernes ordførere: Johs. E. Larsen, Foged, Clausen (Olufskjær), Kirkegaard og Niels Kr. Nielsen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Johs. E. Larsen, Busch-Jensen, Hans Hækkerup, Kjældgaard, Carl Petersen, Th. Poulsen, Smørum, Foged [formand], Heick, Heilesen, Clausen [Olufskjær] [sekretær], Juul Madsen, Tesdorpf, Kirkegaard og Niels Kr. Nielsen). Betænkning (B. sp. 1269) afgivet $2^{6}/_{3}$. (Ordfører: Foged). 2. beh. $2^{7}/_{3}$ (F. sp. 4025). 3. beh. $2^{7}/_{3}$ (F. sp. 4051). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 109).

Nærværende lov indeholder dels en række hidtil i forskellige love indeholdte regler om bekæmpelse af *muldvarpe*, *råger*, *alliker*, *skarver* og *måger*, dels nogle nye bestemmelser, som åbner mulighed for bekæmpelse af *andet skadeligt dyre- og fuglevildt*.

Lov nr. 115 af 13. marts 1943 bemyndigede landbrugsministeren til i visse tilfælde at foranledige foretaget en rationel udryddelse af *muldvarpe* på nærmere afgrænsede områder.

Ved lov nr. 102 af 4. april 1928 åbnedes der adgang til bekæmpelse af *råger*. Loven suppleredes ved lov nr. 290 af 4. juli 1942 med bestemmelser om bekæmpelse af *alliker* og ved lov nr. 70 af 7. marts 1952 (årbog 1951—52, side 162) med bestemmelser om bekæmpelse af *skarver* og *måger* under visse betingelser, jfr. lovbekendtgørelse nr. 88 af 18. marts 1952.

Nærværende lov tilsigter herudover at skabe hjemmel for bekæmpelse af andre dyrearter, som har forvoldt skade af alvorlig karakter. Som eksempler på sådanne dyrearter kan nævnes *ringduer*, som i flokke har forårsaget alvorlige angreb på afgrøder, *sikavildt*, som har gjort betydelig skade i granbevoksninger ved at afskrælle bark m. v., og undslupne *sumpbævere*, der ved at grave huler og gange har bragt dæmninger i fare.

Om lovens indhold bemærkes følgende:

Kapitel I (§§ 1—4) indeholder regler for bekæmpelse af *muldvarpe* og svarer i det hele til de hidtil gældende regler, jfr. lov nr. 115 af 13. marts 1943, dog er straffebestemmelserne nu optaget i lovens § 24.

Kapitel II (§§ 5—13), der giver regler for bekæmpelse af *råger*, svarer nøje til reglerne i lovbekendtgørelse nr. 88 af 18. marts 1952.

Det samme er tilfældet med de i *kapitel III* (§§ 14—15) indeholdte regler om bekæmpelse af *skarver*.

Kapitel IV (§ 16), der i sin oprindelige affattelse ganske svarede til de i nævnte lovbekendtgørelse indeholdte regler om bekæmpelse af *måger*, der gør skade på dambrugs fiskebestande, udvidedes efter udvalgsbehandlingen i landstinget til også at omfatte tilfælde, hvor måger er til væsentlig ulempe for driften af pelsdyrfarme.

Kapitel V (§§ 17—23) indeholder forskellige bestemmelser af almindelig karakter.

Bestemmelserne i § 17 er nye og indeholder i stk. 1 en bemyndigelse for landbrugsministeren til iøvrigt — efter et af den stedlige kommunalbestyrelse anbefalet andragende — at meddele *tilladelse til i fredningstiden at nedskyde eller på anden måde ombringe dyre- og fuglevildt*, som forvolder væsentlig skade eller ulempe.

Stk. 2 indeholder nogle efter landstingsudvalgets behandling af forslaget indsatte nærmere regler for indgivelse af de i stk. 1 nævnte andragender. Ifølge stk. 3 skal sagen, forinden tilladelse meddeles, forelægges jagtrådet og i visse tilfælde tillige naturfredningsrådet eller reservatrådet til erklæring.

Paragraffen ændredes i landstinget på flere punkter efter et af landbrugsministeren stillet ændringsforslag.

Bekæmpelse af *alliker* behandles efter reglerne i § 17 i nærværende lov. Den hidtil efter lovbekendtgørelse nr. 88 af 18. marts 1952 § 11 gældende begrænsning, hvorefter bekæmpelse af alliker i fredningstiden alene kunne iværksættes, hvor disse gjorde væsentlig skade i landbrug eller havebrug eller på bygninger, er således ikke opretholdt, da det i praksis har vist sig, at alliker kan forvolde alvorlig skade eller ulempe også på andre områder.

§ 18 giver hjemmel for at lade tilladelse til bekæmpelse af fuglevildt omfatte ret til at nedrive fuglenes reder og ødelægge deres yngel og æg.

I § 19 kræves behørigt jagttegn for den, der foretager bekæmpelse ved beskydning.

§ 20 bemyndiger landbrugsministeren til efter forud indhentet udtalelse fra jagtrådet at fravige de i jagtlovens kapitel V fastsatte bestemmelser om jagtmåder og jagtredskaber. Det er dog ifølge bemærkningerne til lovforslaget en forudsætning, at der ikke kan tillades jagtredskaber, som virker lemlæstende eller på anden måde forvolder dyrene eller deres yngel unødigt lidelse; der tilsigtes således ikke nogen ændring i lov nr. 256 af 27. maj 1950 om værn for dyr.

Da også andre vildtarter end råger kan forvolde skade udenfor deres opholdssted bemyndiges landbrugsministeren ifølge § 21 til efter indstilling fra kommunalbestyrelsen og efter samråd med jagtrådet at lade kommunalbestyrelsen foretage bekæmpelsen efter tilsvarende regler som fastsat i kapitel II.

§ 22 indeholder forbud mod uhjemlet udsættelse af dyre- og fuglevildt, som ikke tilhører landets naturlige fauna.

Kapitel VI (§§ 24—26) indeholder bestemmelser om straf for overtrædelse af loven og om lovens ikrafttræden m. m.

Lovforslaget fandt under behandlingen på rigsdagen tilslutning fra alle sider.

Efter udvalgsbehandlingen i landstinget, hvorunder modtoges deputationer og henvendelser fra en række interesserede organisationer, underkastedes enkelte af paragrafferne ændringer, hvoraf de væsentligste er omtalt i det foregående.

En kort udvalgsbehandling i folketinget medførte ingen ændringer.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt i begge ting.

26. Lov om ind- og udførsel af fisk. (Fiskeriminister Knud Rée). [A. sp. 2673. — C. sp. 37 og 141].

Fremsat i *landstinget* $\frac{8}{10}$ (L. sp. 11). 1. beh. $\frac{24}{10}$ (L. sp. 42). Partiernes ordførere: Sæderup, Bovbjerg, Jørgen Otsen, Axel Christensen og M. Sig Steffensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Sæderup, Doris Christiansen, Dons, Dose, Henry Hansen, Marinus Larsen, Johannes Poulsen, Ingefred Juul Andersen, Bovbjerg [formand], Grue-Sørensen, Stegger Nielsen, Einar Simonsen, Aage Johansen [sekretær], Jørgen Otsen og Axel Christensen). Betænkning (B. sp. 31) afgivet $\frac{26}{11}$. (Ordfører: Bovbjerg). 2. beh. $\frac{28}{11}$ (L. sp. 244). 3. beh. $\frac{28}{11}$ (L. sp. 245). *Oversendt til folketinget*. 1. beh. $\frac{6}{12}$ (F. sp. 1519). Partierne ordførere: Chr. Christiansen, Søren Andersen, Baagø-Hansen, A. C. Normann, Verner Larsen og Lynnerup Nielsen. 2. beh. $\frac{9}{12}$ (F. sp. 1559). 3. beh. $\frac{11}{12}$ (F. sp. 1617). *Loven stadfæstet 17. december 1952.* (Lovt. nr. 422).

Loven om ind- og udførsel af fisk, der — med forskellige fra tid til anden foretagne ændringer — har været gældende siden 1933, blev ved lov nr. 502 af 19. december 1951 (årbog 1951—52, side 173) opretholdt for 1952. Den forlænges herved yderligere for 1953, dog med en ændret affattelse af § 1, der nu lyder:

Fiskeriministeren kan for at regulere ind- og udførslen af fisk og fiskevarer i overensstemmelse med indgåede handelsaftaler udstede forbud mod indførsel her i landet og udførsel her fra landet af fersk og enhver form for behandlet eller tilberedt fisk, krebs- og skaldyr samt iøvrigt påbyde, at ind- og udførsel af nævnte varer kun må finde sted under iagttagelse af de forskrifter, han i så henseende måtte fastsætte.

Mellem „indgåede handelsaftaler“ og „udstede forbud“ stod i loven af 1951: „samt for iøvrigt at sikre og fremme afsætningen af danske fisk og fiskeriprodukter“. Disse (her kursiverede)

ord har man fjernet for — iflg. bemærkningerne til lovforslaget — „at undgå misforståelser og for iøvrigt at tydeliggøre lovens formål.“

Ved fremsættelsen af lovforslaget udtalte *fiskeriministeren* bl. a.:

„Jeg har aldrig overfor det høje ting lagt skjul på, at jeg ikke er begejstret for denne lovgivning, men da langt de fleste lande stadig har fisk og fiskevarer på bunden liste, er det fortsat nødvendigt af hensyn til overholdelsen af de mellem Danmark og disse lande afsluttede handelsaftaler, hvori indgår fisk og fiskevarer, at opretholde adgangen til at regulere eller kontrollere ind- og udførslen af disse varer. Netop for at pointere, at dette er lovens eneste formål, har jeg, som fremhævet i bemærkningerne til lovforslaget, foretaget en mindre ændring af ordlyden i § 1, medens forslaget iøvrigt svarer til den nugældende lov.

Jeg gør derudover opmærksom på, at det i de forløbne år i visse tilfælde har vist sig påkrævet overfor enkelte lande at gennemføre et eksportstop i de tilfælde, hvor der er opstået et misforhold i vor betalingsbalance overfor disse lande; også af hensyn til eventuelle tilsvarende situationer i fremtiden er loven derfor nødvendig.

Jeg vil dog gerne tilføje, at der stadig arbejdes på opnåelse af en fælles liberalisering af handelen med fisk og fiskevarer indenfor OEEC-landene. Men det er desværre endnu for tidligt at sige noget om, hvorvidt og i givet fald hvornår en sådan fællesordning vil kunne gennemføres.“

Lovforslaget underkastedes i landstinget udvalgsbehandling. Man drøftede under denne spørgsmålet om at føre § 1 tilbage til dens tidligere affattelse, som havde været rejst ved 1. behandling. Efter forhandling med fiskeriministeren enedes de i udvalget repræsenterede fire partier dog om at indstille lovforslaget til vedtagelse i den form, hvori det var fremsat.

Lovforslaget vedtoges i begge ting med alle øvrige stemmer imod retsforbundets.

27. Lov om midlertidig ændring i lov nr. 100 af 14. april 1937 om en fælleskommunal udligningsfond. (Indenrigs- og boligminister *Aksel Møller*). [A. sp. 4371. — C. sp. 1483 og 1551].

Fremsat i *folketinget* ²⁵/₂ (F. sp. 2540). 1. beh. ⁴/₃ (F. sp. 2871). Partiernes ordførere: H. C. Hansen, Edvard Sørensen, Poul Møller, Bertel Dahlgaard, Gregersen og Alfred Jensen.

Henvist til samme udvalg som forslag til lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten for skatteåret 1953—54 m. fl. lovforslag (se nr. 10). Betænkning (B. sp. 1245) afgivet $25/3$. (Ordfører: Edvard Sørensen). 2. beh. $27/3$ (F. sp. 4028 og 4052). 3. beh. $28/3$ (F. sp. 4159). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $28/3$ (L. sp. 1031, jfr. 1013). Partiernes ordførere: Alfred Kristensen, Johannes Jensen, H. K. Sørensen, Gudiksen og M. Sig Steffensen. 2. beh. $28/3$ (L. sp. 1049). 3. beh. $28/3$ (L. sp. 1054). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 69).

Fra og med skatteåret 1950—51 er *indkomstskatten for familieforsørgere* med skalaindkomster (skattepligtige indkomster ÷ skattefri fradrag) under 30 000 kr. midlertidigt *nedsat*. Af tekniske grunde er nedsættelserne gennemført ved ændring af den i § 14, stk. 1, i lov nr. 100 af 14. april 1937 om en fælleskommunal udligningsfond fastsatte skala for beregning af fælleskommunal indkomstskat for familieforsørgere, og til gengæld for nedgang i skatteudskrivningen er der *fra statskassen overført et for hvert af skatteårene 1950—51, 1951—52 og 1952—53 fastsat beløb* til den fælleskommunale udligningsfond, jfr. lov nr. 148 af 31. marts 1950, lov nr. 132 af 28. marts 1951 og lov nr. 107 af 31. marts 1952 (årbog 1951—52, side 180).

For skatteåret 1952—53 gennemførtes der tillige ved sidstnævnte lov en *forhøjelse af de skattefri skalaindkomster* såvel for forsørgere som for ikke-forsørgere, og samtidig *nedsattes den fælleskommunale indkomstskat for ikke-forsørgere med skalaindkomster under 2 000 kr.*

Ved nærværende lov nedsættes den fælleskommunale indkomstskat for skatteåret 1953—54 yderligere, særlig for familieforsørgere.

Den skattefri skalaindkomst for familieforsørgere forhøjes ved skalaen i § 1 til 3 600 kr. for skatteåret 1953—54 mod 3 500 kr. for skatteåret 1952—53. Iøvrigt er grundbeløbene i skalaen for familieforsørgere sammenlignet med de for skatteåret 1952—53 gældende grundbeløb nedsat med 3 kr. for skalaindkomster på 3 600 kr. Ved højere skalaindkomster tiltager nedsættelsen gradvis, og ved 8 000 kr. skalaindkomst når den op på 22 kr. På de følgende indkomstrin aftager nedsættelserne

med 1 kr. pr. 1 000 kr.s skalaindkomst for helt at bortfalde ved skalaindkomster på 30 000 kr.

Den i § 1 fastsatte skala for andre skatteydere betyder, at grundbeløbene for ikke-forsørgere med skalaindkomster under 3 000 kr. bliver indtil 5 kr. lavere end de for skatteåret 1952—53 gældende grundbeløb. Disse nedsættelser falder fortrinsvis på ikke-forsørgere, hvis indkomster er så lave, at de for skatteåret 1952—53 er fritaget for at svare indkomstskat til staten og derfor er afskåret fra at få del i de nedsættelser af indkomstskatten, der ifølge lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten for skatteåret 1953—54 indrømmes ikke-forsørgere med lidt højere indkomster.

De foretagne ændringer i skalaerne vil medføre, at den fælleskommunale indkomstskats samlede provenu ved udskrivning med grundbeløbet for skatteåret 1953—54 bliver ca. 15 mill. kr. mindre, end tilfældet havde været, hvis de for skatteåret 1952—53 gældende skalaer var blevet anvendt også for det følgende skatteår.

I § 2 fastsættes, at statskassen til gengæld for nedsættelsen af skatteudskrivningen refunderer den fælleskommunale udligningsfond et grundbeløb på *55 mill. kr.*, der reguleres med den i henhold til bestemmelserne i § 20, stk. 1, i lov om en fælleskommunal udligningsfond fastsatte udskrivningsprocent for den fælleskommunale indkomstskat. Refusionsbeløbet på 55 mill. kr. svarer til den for skatteåret 1952—53 fastsatte refusion, 40 mill. kr., med tillæg af et beløb på 15 mill. kr. til dækning af det provenutab, der er en følge af de vedtagne yderligere skattelemper.

Lovforslaget behandledes på rigsdagen sammen med en række andre lovforslag vedrørende direkte skatter m. v. (se side 187) og henvistes som disse til et folketingsudvalg, indenfor hvilket regeringspartiernes og det radikale venstres udvalgsmedlemmer enedes om at indstille lovforslaget til vedtagelse i uændret skikkelse, mens de *socialdemokratiske* medlemmer stillede to ændringsforslag. Om disse anfører forslagsstillerne i betænkningen:

„Ændringsforslaget til § 1 går ud på at omlægge skatteskalaerne såvel for forsørgere som for ikke-forsørgere. De laveste skala-indtægter, der pålignes skat, forhøjes for forsørgere med 1 400

kr. til 5 000 kr. og for ikke-forsørgere med 500 kr. til 2 000 kr. Desuden bliver der for skalaindtægter op til 16 000 kr.—18 000 kr. gennemgående tale om nedsættelser, der går op til ca. 35 kr. såvel for forsørgere som for ikke-forsørgere. Det samlede provenutab som følge af ændringsforslaget kan anslås til ca. 28 mill. kr. eller ca. 13 mill. kr. mere end efter lovforslaget. Som følge heraf er det i forslaget § 2 nævnte refusionsbeløb samtidig foreslået forhøjet fra 55 mill. kr. til 68 mill. kr.“

Fra *retsforbundets* side ønskede man hverken at stemme om ændringsforslagene eller om lovforslaget som helhed.

Som begrundelse herfor anførte *Oluf Pedersen* (DR) ved lovforslagets 2. behandling i folketinget bl. a.:

„Retsforbundet går ind for at flytte byrderne fra arbejde, forbrug og omsætning over til de samfundsskabte værdier og til de indkomster og den formue, der er frugten af andres arbejde, og vi har krævet besparelser i den offentlige økonomi.

Det er efter vor mening med fuld ret, det ærede medlem hr. H. C. Hansen stiller forslag om skattelettelse til det beløb, der er sparet ved, at tilskuddene [til brød og mælk] er halveret, ganske uafhængigt af, om det ærede medlem har stemt imod, men det ærede medlem må virkelig finde sig i, at vi på alle områder bærer os ad på ganske den samme måde. Vi har fulgt det ærede medlem i kravet om skattelettelse, så langt som det i denne situation har været forsvarligt; men når socialdemokratiet vil opretholde [børne]tilskud til dem, der har en skattepligtig indkomst på mellem 12 000 og 16 000 kr., så koster det efter vor opfattelse så meget, at det ikke bliver forsvarligt at stemme for de forslag om skattelettelse, som her er fremsat fra socialdemokratiets side.“

Det første af de socialdemokratiske ændringsforslag forkastedes med 71 stemmer mod 65 (S og DK), idet 11 medlemmer (DR) hverken stemte for eller imod. Det andet ændringsforslag var dermed bortfaldet.

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget enstemmigt, idet retsforbundet afholdt sig fra at stemme. Det samme var tilfældet i landstinget.

28. Lov om indfødsrets meddelelse. (Indenrigs- og boligminister *Aksel Møller*). [A. sp. 2723. — C. sp. 61 og 141].

Fremsat i *landstinget* $\frac{9}{10}$ (L. sp. 9). 1. beh. $\frac{19}{10}$ (L. sp. 36). Henvist til udvalg på 15 medlemmer (P. Mortensen [formand], Brodthagen, Doris Christiansen, Dalgaard, Henry Hansen, Alfred Kristensen, Anna Rasmussen, Bjerre, Alfred Bøgh,

Grete Mølbak Frederiksen, Stegger Nielsen, Esther Malling Pedersen, Lisbet Hindsgaul, Jørgen Otsen og Ingeborg Refslund Thomsen). Betænkning (B. sp. 41) afgivet $27/11$. (Ordfører: P. Mortensen). 2. beh. $5/12$ (L. sp. 271). 3. beh. $5/12$ (L. sp. 276). *Oversendt til folketinget*. 1. beh. $10/12$ (F. sp. 1596). 2. beh. $11/12$ (F. sp. 1618). 3. beh. $11/12$ (F. sp. 1622). *Loven stadfæstet 17. december 1952*. (Lovt. B. nr. 5).

Ved loven meddeles indfødsret til 212 mænd og 325 kvinder eller ialt 537 personer, herunder 53 ægtepar. I nogle tilfælde er indfødsretten dog betinget af, at de pågældende inden en nærmere angivet frist løses fra statsborgerligt forhold til en anden stat.

På det af indenrigs- og boligministeren fremsatte lovforslag var kun optaget 128 andragere; de øvrige 409 kom til under sagens behandling i landstinget.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt i begge ting. Kommunerne afholdt sig fra at stemme, hvilket *Aksel Larsen* i folketinget begrundede med, at hans parti ikke var repræsenteret i landstingets indfødsretsudvalg og derved var afskåret fra at deltage i det praktiske arbejde med sagen på rigsdagen.

Efter indstilling fra det udvalg, der havde sagen til behandling, vedtog landstinget, at udvalget skulle vedblive at bestå til rigsdagssamlingens slutning.

29. Lov om indfødsrets meddelelse m. v. (Indenrigs- og boligminister *Aksel Møller*). [A. sp. 4409. — C. sp. 381 og 489].

Fremsat i *landstinget* $25/2$ (L. sp. 405). 1. beh. $27/2$ (L. sp. 415). Partiernes ordførere: Henvist til samme udvalg som det ovenfor omtalte lovforslag. Betænkning (B. sp. 945) afgivet $4/3$. (Ordfører: P. Mortensen). 2. beh. $13/3$ (L. sp. 664). 3. beh. $13/3$ (L. sp. 677). *Oversendt til folketinget*. 1. beh. $19/3$ (F. sp. 3653). 2. beh. $23/3$ (F. sp. 3706). 3. beh. $24/3$ (F. sp. 3830). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. B. nr. 1).

Ved loven meddeles i § 1 indfødsret til 157 mænd og 181 kvinder eller ialt 338 personer, herunder 51 ægtepar. I nogle tilfælde opnås indfødsretten dog kun på betingelse af, at de

pågældende inden en vis frist løses fra statsborgerligt forhold til anden stat.

Endvidere omfatter lovens §§ 2—4 ialt 18 personer, som fritages for virkningerne af lov nr. 379 af 12. juli 1946, hvilken lov indeholder nogle særregler for visse grupper af personer i indfødsretlig henseende (jfr. nedenfor).

På det oprindelige lovforslag var kun optaget 236 personer under § 1 og 12 personer under §§ 2—4. De øvrige tilføjedes under sagens behandling i landstinget.

Ved fremsættelsen af lovforslaget anførte *indenrigs- og boligministeren* bl. a.:

„Som det vil være det høje ting bekendt, er der siden marts 1948 i forbindelse med de almindelige naturalisationslove også blevet fremsat forslag til lov om erhvervelse eller bevarelse af indfødsret uanset bestemmelserne i lov nr. 379 af 12. juli 1946.

Ved denne lov blev forskellige af 1925-lovens regler om erhvervelse af dansk indfødsret sat ud af kraft, navnlig fordi man ønskede, at tyske statsborgere og statsløse af tysk afstamning, der udfra nationale sikkerhedshensyn måtte anses for uegnede til at blive danske statsborgere, skulle være afskåret fra automatisk erhvervelse af dansk indfødsret.

Det var dog ikke meningen helt at afskære de personer, som omfattes af fornævnte lov, fra dansk indfødsret, og det bestemtes derfor, at disse, efter særlig ansøgning, kunne blive stillet, som om loven af 1946 ikke havde været gældende for deres vedkommende.

I de forløbne år er denne kategori af ansøgere efterhånden svundet stærkt ind, og man har derfor fundet det mindre hensigtsmæssigt fortsat at give særlige indfødsretslove for disse personer. I stedet foreslås det nu at optage dem i et særligt afsnit af den ordinære naturalisationslov, nemlig paragrafferne 2—4 inkl. Under hensyn hertil har man samtidig ændret lovens titel til „forslag til lov om indfødsrets meddelelse m. v.“

I den ændrede form vedtoges lovforslaget enstemmigt i begge ting. Kommunerne afholdt sig fra at stemme.

30. Lov om erhvervelse eller bevarelse af indfødsret uanset bestemmelserne i lov nr. 379 af 12. juli 1946. (Indenrigs- og boligminister *Aksel Møller*). [A. sp. 2755. — C. sp. 105 og 143].

Fremsat i *landstinget* $\frac{8}{10}$ (L. sp. 9). 1. beh. $\frac{16}{10}$ (L. sp. 36). Henvist til samme udvalg som de nærmest foregående sager. Betænkning (B. sp. 41) afgivet $\frac{27}{11}$. (Ordfører: P. Mortensen). 2. beh. $\frac{5}{12}$ (L. sp. 273, jfr. 271). 3. beh. $\frac{5}{12}$ (L. sp. 277). *Oversendt til folketinget*. 1. beh. $\frac{10}{12}$ (F. sp. 1596). 2. beh. $\frac{11}{12}$ (F. sp. 1619). 3. beh. $\frac{11}{12}$ (F. sp. 1623). *Loven stadfæstet 17. december 1952*. (Lovt. B. nr. 6).

Ved loven fritages 52 personer fra virkningerne af lov nr. 379 af 12. juli 1946 (årbog 1945—46, side 390) med senere i tilslutning hertil vedtagne lovbestemmelser.

På det oprindelige lovforslag var kun opført 21 andragere, men hertil føjedes under sagens behandling i landstinget 31.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt i begge ting. Kommunerne afholdt sig fra at stemme.

31. Lov om valg til folketinget. (Indenrigs- og boligminister *Aksel Møller*). [A. sp. 3917. — C. sp. 225 og 1557].

Fremsat i *folketinget* $\frac{5}{2}$ (F. sp. 2062). 1. beh. $\frac{12}{2}$ (F. sp. 2426 og 2470). Partiernes ordførere: Holger Eriksen, Harald Nielsen, Kristen Amby, Steen, Helge Madsen og Alfred Jensen. Henvist til udvalg på 21 medlemmer (Holger Eriksen, Alsing Andersen, Ditlevsen, Andreas Hansen, H. C. Hansen (fra $\frac{24}{2}$ Smørum), Poul Hansen (Kalundborg), M. Larsen, Lars M. Olsen, Edel Saunte, Harald Nielsen [sekretær], Niels Eriksen, Jørgen Gram, Thisted Knudsen, Øllgaard, Kristen Amby [formand], Gottschalck-Hansen, Poul Møller, Erna Sørensen, Steen, Helge Madsen og Alfred Jensen). Betænkning (B. sp. 437 og 447) afgivet $\frac{27}{2}$ og $\frac{4}{3}$. (Ordfører: Kristen Amby). 2. beh. $\frac{5}{3}$ (F. sp. 2964). 3. beh. $\frac{6}{3}$ (F. sp. 3097). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $\frac{11}{3}$ (L. sp. 642). Partiernes ordførere: Hans Hansen, Johannes Jensen, Malchau, P. N. Petersen (Røjle) og M. Sig Steffensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Hans Hansen, Fr. Dalgaard, Chr. J. Hansen, Henry Hansen, Johannes Hansen, Alfred Kristensen, Marinus Larsen, Federspiel [sekretær], Johannes Jensen, Johs. Larsen (Tune), Nielsen-Man, Nikoline Winther, Halfdan Hendriksen, Malchau [formand] og P. N.

Petersen (Røjle) [fra $1^{8/3}$ Oluf Johansen]). Betænkning (B. sp. 1305) afgivet $2^{8/3}$. (Ordfører: Malchau). 2. beh. $2^{8/3}$ (L. sp. 1064). 3. beh. $2^{8/3}$ (L. sp. 1066). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. Lovt. nr. 171).

Ifølge den nye grundlovs § 28 skal den lovgivende forsamling alene bestå af *folketinget*, hvis medlemstal er sat til højst 179, hvoraf 2 vælges på Færøerne og 2 i Grønland.

Om valgordningen og valgperioden hedder det i grundlovens §§ 31 og 32, *at* medlemmerne skal vælges ved almindelige, direkte og hemmelige valg, *at* en ligelig repræsentation af de forskellige anskuelser blandt vælgerne skal sikres ved forholdstalsvalgmåden, *at* der ved den stedlige mandatfordeling skal tages hensyn til indbyggertal, vælgertal og befolkningstæthed, og *at* folketingets medlemmer skal vælges for 4 år. Grundloven indeholder også enkelte andre bestemmelser, som lægger en ramme om valglovens indhold.

I *grundlovskommissionens underudvalg 1* førtes indgående forhandlinger om retningslinierne for et nyt valglovsforslag, og i maj 1952 var man nået så langt frem med arbejdet, at regeringen fandt tiden inde til nedsættelse af en særlig *valglovskommission*. Denne kommission fik til opgave på grundlag af en foreliggende skitse at udarbejde forslag til en ny valglov for Danmark med undtagelse af Færøerne og Grønland, hvis repræsentanter skal vælges efter særlige valglove.

Valglovskommissionen afgav i januar 1953 sin betænkning, indeholdende udkast til forslaget til den heromhandlede lov, der gennemførtes på rigsdagen med enkelte ændringer, som er omtalt nedenfor.

Ifølge loven skal der, bortset fra Færøernes og Grønlands ialt 4 repræsentanter, vælges 175 folketingsmedlemmer efter regler, der for en stor del svarer til de forud gældende. Hele landet opdeles således som hidtil i tre områder, hvert bestående af et antal amts- eller (for hovedstadens vedkommende) storkredse, der atter er opdelt i opstillingskredse. Endvidere bevares sondringen mellem kredsmandater og tillægsmandater, men med en væsentlig *forøgelse af antallet af kredsmandater*, mens *antallet af tillægsmandater reduceres noget*. Hensigten her-

med er at give de enkelte dele af landet lejlighed til i højere grad end hidtil selv at vælge deres repræsentanter.

Som følge af denne ændring i forholdet mellem kredsmandater og tillægsmandater har det været nødvendigt at forlade den hidtil anvendte metode for fordeling af kredsmandater. I den tidligere gældende valglov var det bestemt, at kredsmandaterne skulle fordeles efter en divisionsmetode — den d'Hondtske metode —, der kunne give enkelte større partier flere kredsmandater, end deres stemmetal for landet som helhed berettigede dem til. Der har derfor været enighed om at ændre fordelingsmetoden for disse mandater, så at det bliver *lettere for de små partier at få andel i kredsmandaterne*.

Den nye fordelingsmetode for kredsmandaterne søger at sikre, at hvert parti får et mandat, hver gang det har opnået et stemmetal, der svarer til gennemsnitsstemmetallet for alle de 175 mandater taget under eet. Tænker man sig f. eks., at der afgives ca. 2,1 mill. stemmer ved et folketingsvalg, vil hvert af de 175 mandater svare til ca. 12 000 stemmer, og det, som metoden for fordelingen af kredsmandater indenfor hvert enkelt amt altså skal sikre, er, at alle partier kan opnå et mandat, hver gang de opnår disse ca. 12 000 stemmer i landet som helhed.

Samtidig har man foretaget en stramning af de betingelser, der skal være opfyldt, for at et parti kan få ret til at deltage i fordelingen af tillægsmandaterne, som det nærmere fremgår af nedenstående oversigt over lovens indhold og over nogle af de punkter, hvor den i væsentlig grad afviger fra den hidtil gældende valglov:

I. Valgret og valgbarhed (§§ 1—2).

§ 1. Valgret til folketinget har enhver, som har dansk indfødsret, opfylder den i stk. 2 indeholdte aldersbetingelse og har fast bopæl i riget, medmindre vedkommende:

- a) nyder eller har nydt offentlig understøttelse, som i henhold til lovgivningen betragtes som fattighjælp, og hvis mod-

tagelse efter de i loven fastsatte regler medfører tab af valgret, uden at denne virkning senere er bortfaldet,

b) er ude af rådighed over sit bo på grund af umyndiggørelse.

Valgretsaldere er den, som vedtages ved en folkeafstemning, der afholdes i overensstemmelse med bestemmelserne i lov om folkeafstemninger i året 1953.

Ingen kan udøve valgret uden at være optaget på valglisten.

§ 2. Valgbar til folketinget er enhver, som i henhold til bestemmelserne i § 1, stk. 1, har valgret til dette, medmindre vedkommende er straffet for en handling, der i almindeligt omdømme gør ham uværdig til at være medlem af folketinget, jfr. grundlovens §§ 30 og 33.

Betingelserne for valgret er i overensstemmelse med den nye grundlovs § 29 ændret således, at *konkurs* ikke længere medfører tab af valgret. Yderligere har man undladt i loven at optage en bestemmelse om *straf* som hindring for valgret, hvilket stemmer med en tidligere gennemført ændring i den kommunale valglov. Derimod vil straf af den i lovens § 2 angivne karakter stadig udelukke fra valgbarhed, som det også er fastsat i grundlovens § 30. *Valgretsaldere* blev efter folkeafstemningen herom fastsat til 23 år mod tidligere 25 år, jfr. side 139,

II. Valglisten (§§ 3—16).

I dette kapitel er der foretaget nogle ændringer af redaktionel og teknisk karakter. Endvidere har man i § 9 indsat en bestemmelse om, at personer, som ved en fejl fra den pågældende kommunes side ikke er optaget på valglisten, skal kunne optages i årets løb.

III. Valgkredse og valgbestyrelser. Mandaternes fordeling (§§ 17—22).

Af kredsmandater bliver der ifølge § 17 fremtidig 135, mens der tidligere kun var 105. Samtidig formindskes antallet af tillægsmandater fra 44 til 40, som det fremgår af nedenstående oversigt, i hvilken de færøske og grønlandske mandater er ladet ude af betragtning.

	Kredsmandater		Tillægsmandater		Ialt	
	før	nu	før	nu	før	nu
Hovedstaden	19	25	8	7	27	32
Øerne	37	46	14	14	51	60
Jylland	49	64	22	19	71	83
Ialt	105	135	44	40	149	175

Inddelingen i *opstillingskredse* er omtrent uændret. Dog har man i København oprettet to nye opstillingskredse ved deling af to af de største kredse, 9. kreds, Sundby, og 14. kreds, Valby. På samme måde er i Københavns amt Køgekredsen delt ved udskillelse af en Hvidovrekreds, der foruden Hvidovre skal omfatte Rødovre samt Brøndbyerne.

Antallet af kredsmandater for hver amts- og storkreds og antallet af tillægsmandater for hvert område skal som hidtil fastlægges efter forholdstal for hver enkelt kreds og hvert område. I disse forholdstal indgår — efter noget ændrede regler — både vælgertal, befolkningstal og areal, så at grundlovens krav om hensyntagen til befolkningstæthed opfyldes. Efter de hidtidige regler foretoges ny fordeling af mandaterne på de enkelte kredse hvert 5. år. Af hensyn til at bevare en større kontinuitet i den stedlige mandatfordeling skal revisionerne fremtidig foretages med tiårige mellemrum.

Det er en følge af forøgelsen af antallet af mandater i forhold til antallet efter den gældende ordning, at *nogle stor- og amtskredse får flere kredsmandater end opstillingskredse*. Dette gælder således østre og søndre storkreds i hovedstaden, Københavns, Frederiksborg, Hjørring, Aalborg, Aarhus, Vejle, Ringkøbing og Ribe amtskredse. Inddelingen i opstillingskredse var oprindeligt foretaget med henblik på, at der i hver af disse kredse skulle vælges een kandidat ved flertalsvalg. Efter forholdstalsvalgsmådens gennemførelse har opstillingskredsene alene betydning for kandidatopstillingen og for afgørelsen af, hvilke kandidater der opnår valg. Ved fastsættelsen af det antal mandater der tilkommer hvert parti, kender valgloven kun amtskredsene,

storkredsene, områderne og hele landet. Der er således intet til hinder for, at en amtskreds kan vælge flere kandidater, end antallet af opstillingskredse angiver.

Bestemmelserne om valgbestyrelserne og deres funktioner er ikke undergået væsentlige ændringer. Her skal kun nævnes, at man i § 18 har begrænset antallet af medlemmer af opstillingskredsene valgbestyrelser.

IV. Valgpartier og valgkandidater (§§ 23—27).

De heri indeholdte regler om *anmeldelse af nye partier* afviger ikke fra, hvad der forud har været gældende. Som hidtil kræves hertil 10 000 vælgeres underskrift — det samme antal, som blev fastsat i 1920, da det samlede vælgertal var lavere, end tilfældet er nu; forholdsmæssigt set kan kravet altså siges at være lempet siden dengang. Også reglerne om opstilling af kandidater til valgene er stort set uændrede.

V. Valget (§§ 28—54).

Reglerne om *udvælgelsen af de valgte kandidater* på grundlag af de opnåede stemmetal er kun undergået mindre ændringer. I stedet for den almindelige kandidatopstilling med een kandidat i hver opstillingskreds kan som hidtil anvendes partiliste eller sideordnet opstilling af to eller flere kandidater i samme opstillingskreds. For denne sidste opstillingsform, den sideordnede, er der dog foretaget den ændring med hensyn til *fordelingen af de såkaldte partistemmer*, at disse tillægges de enkelte kandidater i samme forhold, som kandidaten har opnået personlige stemmer i den pågældende opstillingskreds. Tidligere tilfaldt partistemmerne den af partiets kandidater, der havde fået flest personlige stemmer i kredsen.

Som foran nævnt skal *kredsmandaterne fordeles mellem partierne* efter ændrede regler, der i højere grad end de hidtil gældende tager hensyn til de mindre partier. Samtidig har man slettet den forrige valglovs bestemmelse om, at partier, der vinder så mange kredsmandater, at de derved opnår større repræsentation, end de forholdsmæssigt har krav på, skal

afgive et eller flere kredsmandater; det er imidlertid en regel, som kun undtagelsesvis kunne antages at få praktisk betydning, om den var blevet bevaret.

Med hensyn til *tillægsmandaternes fordeling* gjaldt hidtil den regel, at et parti for at kunne komme i betragtning ved denne fordeling måtte have opnået enten et kredsmandat eller så mange stemmer i et af de tre hovedområder, som der i området gennemsnitlig udkrævedes til opnåelse af et mandat. I stedet for kræves nu efter nærværende lovs § 43, at partiet enten har opnået mindst et kredsmandat eller i landet som helhed har opnået mindst 60 000 stemmer eller indenfor hvert af de tre områder har opnået mindst lige så mange stemmer som det gennemsnitlige antal gyldige stemmer, der i området taget som helhed er afgivet pr. kredsmandat.

Med hensyn til den stedlige fordeling af partiernes tillægsmandater har man forladt de hidtidige regler med fordeling efter de såkaldte „urepræsenterede stemmer“, hvilke regler ofte medførte, at tillægsmandaterne først og fremmest kom de tættere befolkede amter tilgode. I stedet skal der nu ifølge § 44, nr. 4, ligesom for kredsmandaternes vedkommende anvendes en divisionsmetode, der vil bidrage til større spredning af tillægsmandaterne over amterne med hensyn til befolkningstætheden.

Bestemmelserne i §§ 28—38 om valgenes praktiske gennemførelse er omtrent som hidtil. Fremtidig vil dog føringen af de særlige *stemmelister*, på hvilke vælgerne opføres i den orden de afgiver deres stemmer, kunne undlades i kommuner, hvor man udsender *valgkort*. Herved bliver det muligt at nedsætte antallet af tilforordnede.

VI. *Stemmeafgivning ved indsendelse af stemmeseddel* (§§ 55—65).

I dette afsnit *udvides adgangen til at stemme pr. brev*, så at enhver, der på valgdagen opholder sig udenfor sin hjemstedskommune, altså også vælgere, der er *på ferie*, kan komme til at stemme inden den ordinære valgdag. For at skabe den fornødne sikring af valgheimeligheden bestemmes det, at stemmeafgivning som hovedregel kun kan finde sted på offentlige

kontorer; forsåvidt stemmeafgivningen foregår her i landet, skal der stemmes på folkeregisterkontorerne, mens stemmeafgivning iøvrigt kan ske på et dansk konsulat i udlandet. For søfolk og fyrpersonale må man dog fravige hovedreglen, og disse vælgere kan — som hidtil — afgive stemme på vedkommende skib eller fyr. Der er tillige, særlig af hensyn til stemmeafgivningen ved den danske brigade i Tyskland, tillagt indenrigsministeren en beføjelse til at bemyndige enkelte personer til at fungere som stemmemodtagere.

VII. Folkeafstemninger (§§ 66—74).

Afsnit VII indeholder nye bestemmelser om afholdelse af folkeafstemninger om vedtagne lovforslag i henhold til grundlovens § 42. Af afsnittets paragraffer skal gengives de fire første.

§ 66. Når en trediedel af folketingets medlemmer i overensstemmelse med reglerne i grundlovens § 42 begærer folkeafstemning om et lovforslag eller en stadfæstet lov, meddeler folketingets formand statsministeren og indenrigs- og boligministeren, at sådan folkeafstemning skal foretages.

§ 67. Lovforslaget eller loven vil ved statsministerens foranstaltning være at bekendtgøre i statstidende med meddelelse om, på hvilken dag folkeafstemning vil finde sted. Afstemningen afholdes tidligst 12 og senest 18 søgnedage efter bekendtgørelsen.

Iøvrigt kundgøres dagen og klokkeslættet, da afstemningen skal foregå, i overensstemmelse med reglerne i § 30.

§ 68. Berettigede til deltagelse i folkeafstemningen er alle, der opfylder betingelserne for valgret til folketinget og er opført på de til valg til folketinget udarbejdede valglisten.

Dersom der tidligere i årets løb har været foretaget valg eller folkeafstemning, skal kommunalbestyrelsen drage omsorg for, at der til brug ved folkeafstemningen foreligger fuldstændige valglisten, jfr. § 16.

§ 69. Folkeafstemningen foregår i de samme afstemningsområder som afstemningen ved valg til folketinget og ledes af opstillingskredsens valgbestyrelse og valgstyrelse. Kommunalbestyrelserne anviser lokaler til stemmeafgivningen og tilveje-

bringer stemmerum og stemmekasser som foreskrevet ved valg til folketinget. Tiden for stemmeafgivningens begyndelse og afslutning fastsættes som foreskrevet ved folketingsvalg.

I § 72 bestemmes, at stemmeafgivning ved folkeafstemninger kan finde sted ved indsendelse af stemmeseddel i samme udstrækning som ved folketingsvalg og efter tilsvarende regler.

VIII. Almindelige bestemmelser (§§ 75—92).

I dette afsnits bestemmelser er ikke foretaget større ændringer udover, hvad grundlovsrevisionen kræver, bortset fra at man i § 82 har givet *kommunerne* tilsagn om *tilskud fra staten til delvis dækning af deres udgifter til folketingsvalg og folkeafstemninger*, hvilket der opnåedes enighed om under sagens behandling i folketinget. Reglerne om *folketingsmedlemmernes vederlag og pensionsret m. v.* i §§ 83—92 er i hovedsagen uforandrede, bortset fra at man i § 92 har optaget nogle nye bestemmelser, som er i overensstemmelse med gældende praksis.

IX. Slutningsbestemmelse (§ 93).

Dette afsnit omfatter kun en enkelt paragraf af følgende indhold:

Denne lov træder i kraft, når de forandringer i grundloven, til hvilke nærværende lov er knyttet, er trådt i kraft. Fra samme tidspunkt ophæves lov nr. 279 af 9. juni 1948 om valg til rigsdagen.

Efter de valglister, som er udarbejdet i henhold til lov af 27. januar 1953 om udarbejdelse af valglister for året 1953 m. v., foretages alle i tiden indtil 31. marts 1954 forefaldende folketingsvalg og folkeafstemninger, jfr. § 1, stk. 3, og § 16.

Lovforslaget underkastedes i folketinget en meget indgående 1. behandling, under hvilken spørgsmålet om, hvilke betingelser der skulle stilles for, at et parti kunne komme i betragtning ved fordelingen af tillægsmandaterne, spillede en fremtrædende rolle. Også spørgsmålet om fordelingen af mandaterne mellem de forskellige egne af landet var stærkt fremme i diskussionen.

Lovforslaget henvistes i folketinget til behandling i et 21-mands udvalg, hvis arbejde med sagen resulterede i, at et flertal (udvalget med undtagelse af Alfred Jensen, Thisted Knud-

sen, Helge Madsen og Steen) indstillede lovforslaget til vedtagelse med nogle få ændringsforslag, som var stillet af indenrigs- og boligministeren og tiltrådt af udvalget som helhed. Disse ændringsforslag drejede sig dels om tekniske spørgsmål vedrørende valgenes tilrettelæggelse og gennemførelse, dels om ydelse af statistiskud til delvis dækning af kommunernes omkostninger ved folketingsvalg og folkeafstemninger.

I den afgivne betænkning oplyser udvalget bl. a., at det meget indgående har drøftet spørgsmålet om at give *syge valgere*, der opholder sig enten *på hospital eller i hjemmet*, mulighed for at stemme.

„Selvom udvalget erkender det ønskelige i at åbne en sådan adgang, har man ikke ment at kunne overvinde de betænkeligheder, der på forskellig vis er rejst både vedrørende bevarelsen af valghemmeligheden og vedrørende hensynet til de syges særlige forhold. Udvalget, med undtagelse af Alfred Jensen, har derfor afstået fra at stille forslag.

Efter forslagets § 36, stk. 1, skal efter stemmeafgivningens ophør oprettes et slutningsstemmested.

Bestemmelsen findes første gang i valgloven af 1901, der indførte den hemmelige afstemning. Den er ikke ledsaget af særlige bemærkninger, og udvalget er med ministeren enig i, at denne ordning må være overflødig.“

I en særudtalelse anfører *Thisted Knudsen* (V) følgende indvendinger mod lovforslaget:

„Mandatfordelingen ifølge lovforslaget udregnet på grundlag af folketingsvalgtallene fra 1950 giver venstre i 2. landstingsvalgekreds (de sjællandske og lolland-falsterske amter) en repræsentation i den nye rigsdag, der end ikke tilnærmelsesvis svarer til partiets stemmetal i dette område.

Venstre havde i de nævnte amter ved folketingsvalget i 1950 efter de foreliggende beregninger stemmer til 8 mandater, men får efter lovforslaget kun 6 — altså en betydelig underrepræsentation. I området har venstre hidtil vælt 3 landstingsmedlemmer, og medens alle de andre store partier i dette område erholder erstatning i form af flere folketingsmænd for de landstingsmedlemmer, der ved en ikrafttrædelse af den nye grundlov glider ud, må det anses for usandsynligt, at venstre vil opnå noget tilsvarende i det her omtalte område. Efter de foreliggende beregninger skulle venstre på grundlag af folketingsvalgtallene for 1950 opnå 6 nye mandater, hvoraf Fyn erholder 1 mandat og Jylland 5. I området skal de forskellige partier efter beregningerne fra indenrigsministeriet bruge følgende antal stemmer pr. mandat: socialdemokratiet 11 648, det radikale venstre 12 177, det konservative folkeparti 11 055 og venstre 15 901. I det tætbebyggede Storkøben-

havn vil der ligeledes efter indenrigsministeriets beregninger i gennemsnit gå 14 311 stemmer pr. mandat.

Det vil heraf fremgå, at venstre på Sjælland og Lolland-Falster skal bruge betydelig flere stemmer pr. mandat end i Storkøbenhavn, der er Danmarks tættest bebyggede område. Mindretallet finder derfor, at den ved forslaget gennemførte mandatfordeling er urimelig, og at det måtte anses for naturligt, at udvalget havde bestræbt sig på at sikre partierne indenfor de store områder, der i flere henseender betragter sig som politiske enheder, en repræsentation, der hvilede på nogenlunde tilsvarende stemmetal, således at samtlige partier indenfor det pågældende område, i dette tilfælde 2. landstingsvalgkreds, måtte betale deres mandater med et stemmetal, der lå nærmere hinanden, end tilfældet efter lovforslaget må antages at blive.

Det er mindretallet bekendt, at venstres vælgerorganisationer i det oftnævnte område finder lovforslaget ubilligt og stridende mod en ligelig behandling af alle befolkningsdele, i hvilken forbindelse tilføjes, at en mere ligelig behandling måtte være kunnet opnået, selvom hensyn skulle være taget til den tyndt befolkede del af landet.

Mindretallet har overvejet at stille ændringsforslag til lovforslaget, men har givet afkald herpå under hensyntagen til, at et overvejende flertal i udvalget var absolut modstander af at ændre principperne for mandatfordelingen områderne inellem."

Steen (RV) var ikke tilfreds med lovforslagets regler om fordelingen af tillægsmandaterne. Han foreslog, at ethvert i valget deltagende parti skulle kunne komme i betragtning ved fordelingen, når det enten havde opnået mindst eet kredsmandat eller indenfor et af de tre landområder havde opnået mindst lige så mange stemmer, som i gennemsnit var afgivet pr. mandat (kreds- og tillægsmandater) i landet som helhed.

Helge Madsen (DR) tog ligeledes afstand fra de skærpede bestemmelser for opnåelse af tillægsmandater og stillede ændringsforslag om, at ethvert i valget deltagende parti uden nogen begrænsning skulle have ret til en forholdsmæssig andel i tillægsmandaterne. Endvidere foresloges, at enhver kandidat, som var anmeldt i henhold til lovens regler skulle kunne anmelde et nyt parti, så at kravet om underskrifter fra 10 000 vælgere bortfaldt.

Alfred Jensen (DK) udtaler sig i betænkningen imod, at modtagelsen af fattighjælp skal kunne medføre tab af valgret, og gør gældende, at antallet af mandater i det nye folketing er sat for højt. Mindretallet er „heller ikke tilfreds med, at landet opdeles i 3 områder, at kredsmandaternes antal er ansat til 135, eller at arealfaktoren fastsættes til 25. Det har iøvrigt den opfattelse, at mandaterne i højere grad, end forslaget tilsigter, burde følge stemmerne.

Mindretallet er heller ikke indforstået med de krav, der stilles angående anmeldelse af nye partier, og må vende sig mod de i § 43 stillede krav for, at et parti kan komme i betragtning ved tillægsmandaternes fordeling.

Mindretallet beklager, at der ikke i udvalget er opnået enighed om syges adgang til deltagelse i valg.

Under de omstændigheder, hvorunder forslaget behandles, afstår mindretallet fra at stille ændringsforslag på alle de områder, hvor det kunne ønske en anden affattelse af forslaget, og indskrænker sig til at stille ændringsforslag under nr. 1, 2, 4, 7 og 9.“

Efter disse ændringsforslag skulle fattighjælpsbestemmelsen bortfalde, et nyt parti kunne anmelde sig „mod dokumentation af, at partiet har selvstændigt program og egen organisation“ og bestemmelsen om partiernes adgang til at få andel i tillægsmandaterne affattes således, som det også var foreslået af Helge Madsen. Endelig foresloges efter § 59 indføjet en ny paragraf af følgende indhold:

„Vælgere, der på grund af sygdom er forhindret i at møde frem på valgstedet, vil også kunne stemme pr. brev. Fremgangs-måden vil være den for afstemning pr. brev gældende, dog med undtagelse af, at stemmesedlen rekvireres mod behørig legitimation, og at en af vælgerens pårørende eller anden person træder i folkeregisterførerens sted.“

Ved lovforslagets 2. behandling i folketinget vedtoges de af indenrigs- og boligministeren stillede ændringsforslag, mens de øvrige ændringsforslag forkastedes.

Til 3. behandling stillede indenrigs- og boligministeren ændringsforslag, hvorved man overalt i lovforslaget tog konsekvensen af, at det var besluttet at kalde den lovgivende forsamling „folketinget“ i stedet for „rigsdagen“. Endvidere foresloges en ændring af teknisk karakter foretaget i § 7.

Efter at disse ændringsforslag var vedtaget, vedtoges lovforslaget som helhed med 81 stemmer mod 20, idet 12 medlemmer afholdt sig fra at stemme.

I *landstinget* henvistes lovforslaget ligeledes til udvalgsbehandling. I betænkningen indstiller udvalget med undtagelse af venstremedlemmerne *Federspiel*, *Johs. Larsen* og *Nikoline Winther* lovforslaget til vedtagelse uden yderligere ændringer, idet dog *Oluf Johansen* (RV) beklager, at der „ikke har været mulighed for at ændre spærrebestemmelserne med hensyn til nye partier“.

De nævnte venstremedlemmer anfører, at de ikke kan medvirke til lovforslagets gennemførelse, idet man finder, „at det i lovforslaget anvendte princip for mandatfordelingen medfører en ubillig underrepræsentation af venstre i de sjællandske amter

og på Lolland-Falster. Da de af mindretallet anførte synspunkter ikke har kunnet finde tilslutning hos udvalgets overvejende flertal, har mindretallet afstået fra at stille ændringsforslag“.

Lovforslaget vedtoges i landstinget med 48 stemmer mod 2, idet 1 medlem hverken stemte for eller imod.

32. Lov om udarbejdelse af valglisten i året 1953 samt om midlertidig ændring af rigsdagsvalgloven. (Indenrigs- og boligminister *Aksel Møller*). [A. sp. 3217. — C. sp. 155 og 165].

Fremsat i *folketinget* ¹⁵/₁ (F. sp. 1743). 1. beh. ¹⁶/₁ (F. sp. 1754). Partiernes ordførere: Holger Eriksen, Harald Nielsen, Poul Møller og Steen. 2. beh. ²⁰/₁ (F. sp. 1781). 3. beh. ²⁰/₁ (F. sp. 1782). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. ²¹/₁ (L. sp. 333). Partiernes ordførere: Hans Hansen, Johannes Jensen, Malchau, P. N. Petersen (Røjle) og M. Sig Steffensen. 2. beh. ²¹/₁ (L. sp. 337). 3. beh. ²¹/₁ (L. sp. 338). *Loven stadfæstet 27. januar 1953*. (Lovt. nr. 10).

Loven har følgende indhold:

§ 1. I forbindelse med udarbejdelsen af de fra 1. april 1953 til 31. marts 1954 gældende *folketingsvalglisten* udarbejdes der i samtlige kommuner *valglisten til brug ved valg af valgmand til landstingsvalg*. På landstingsvalglisten optages samtlige folketingsvælgere, der er fyldt eller senest den 1. april 1953 fylder 35 år. Endvidere skal de folketingsvælgere, der i tiden 1. april—1. maj 1953 vil fylde 35 år, opføres på en særskilt tillægsliste med udtrykkelig angivelse af den dag, da valgretten til valgmandsvalget indtræder.

Listerne *fremlægges til almindeligt eftersyn* samtidig med folketingsvalglisten og på samme måde som disse.

Såvel for hovedlisten som for tillægslisten indrettes en særlig *tilflytterliste* til landstingsvalglisten. På denne tilflytterliste optages landstingsvælgere, der i tiden fra 1. marts 1953 og indtil 14 dage før valgenes afholdelse tilflytter kommunen, og som opføres på tilflytterlisterne til folketingsvalglisten. Landstingsvælgere, som i samme tidsrum *fratrykter kommunen*

og i denne anledning slettes af folketingsvalglisterne, slettes samtidig af de udarbejdede landstingsvalglistes.

Med hensyn til landstingsvalglisternes indretning, bekendtgørelse om listernes fremlæggelse, fremsættelse af anker imod listerne finder iøvrigt bestemmelserne i rigsdagsvalglovens §§ 4, 7—10 og 14—15 tilsvarende anvendelse.

§ 2. Samtidig med udarbejdelsen af ovennævnte folketingsvalglistes og landstingsvalglistes påhviler det kommunalbestyrelserne at udarbejde lister i 2 eksemplarer over alle personer, der uden at være optaget på hovedlisten til folketingsvalglisten er fyldt eller *senest den 31. marts 1954 fylder 21 år*, og som iøvrigt opfylder betingelserne for valgret til folketinget.

Listerne fremlægges til *almindeligt eftersyn* samtidig med folketingsvalglisterne og landstingsvalglisterne og på samme måde som disse.

Til den i stk. 1 omhandlede liste vil der være at indrette en særlig *tilflytterliste*. På denne tilflytterliste optages personer, der i tiden fra den 1. marts 1953 til den 31. marts 1954 tilflytter kommunen, og som ifølge modtagen meddelelse fra fraflytningskommunen er optaget på denne kommunes tilsvarende liste. Personer, der er optaget på den i stk. 1 nævnte liste, og som inden den 31. marts 1954 *fraflytter kommunen*, slettes af den omhandlede liste. Iøvrigt finder bestemmelsen i rigsdagsvalglovens § 10 i det hele tilsvarende anvendelse.

Med hensyn til listernes indretning, bekendtgørelse om listernes fremlæggelse, fremsættelse af anker imod listerne m. v. finder iøvrigt bestemmelserne i rigsdagsvalgloven tilsvarende anvendelse.

De i stk. 1 omhandlede valglistes benyttes ved folkeafstemninger og almindelige valg til rigsdagen i tiden fra den 1. april 1953 til den 31. marts 1954, hvor personer, der på afstemningsdagen ikke er fyldt 25 år, er berettiget til at deltage. Ved sådanne afstemninger eller valg slettes af de omhandlede lister alle personer, som ikke på afstemningsdagen opfylder den for afstemningen eller valget gældende aldersbetingelse, samt alle personer, som er optaget på anden til brug for afstemningen eller valget gyldig valgliste.

I § 3 bestemmes bl. a., at kommunalbestyrelsen drager omsorg for, at der snarest muligt efter valglisternes endelige berigtigelse tilvejebringes *bekræftede afskrifter* af samtlige udarbejdede valglister (herunder hovedlister, tillægslister og tilflytterlister).

§ 4 bemyndiger statsministeren til for *Færøernes* vedkommende at bringe lovens bestemmelser i anvendelse med de ændringer og lempelser, som er en følge af de for Færøerne iøvrigt gældende regler vedrørende valg til rigsdagen.

§ 5. Uanset bestemmelsen i § 92, stk. 1, sidste pkt., i lov nr. 279 af 9. juni 1948 om valg til rigsdagen, vil det førstkommande folketingsvalg og det førstkommande *valg af valgmand til landstingsvalg kunne berammes til afholdelse på samme dag.*

§ 6. Såfremt de i § 5 nævnte valg måtte blive berammet til afholdelse på samme dag, gælder følgende særlige regler:

1. Kommunalbestyrelsen drager omsorg for, at der på hvert afstemningssted findes særskilte stemmekasser og — såvidt muligt — særskilte stemmerum til brug henholdsvis ved folketingsvalget og ved valgmandsvalget. Hver stemmekasse skal forsynes med en tydelig påskrift om, til hvilket af de nævnte valg den er beregnet.

2. På hvert afstemningssted skal henholdsvis folketingsvælgerne og landstingsvælgerne betjenes af særskilte valglisteførere, stemmelisteførere m. fl., jfr. rigsdagsvalglovens § 33.

3. De ved folketingsvalget og valgmandsvalget benyttede stemmesedler skal være af forskellig farve. Nærmere bestemmelse herom fastsættes af indenrigs- og boligministeren. Foroven på stemmesedlerne anføres med fede typer henholdsvis „Folketingsvalget“ og „Landstingsvalget“.

4. Indenrigs- og boligministeren kan bestemme, at den i rigsdagsvalglovens § 69, jfr. §§ 36, 37 og 38, stk. 1, foreskrevne opgørelse af valgmandsvalgets udfald først skal finde sted dagen efter, at afstemningen har fundet sted. Indenrigs- og boligministeren træffer nærmere bestemmelse angående kundgørelse af valgmandsvalgets udfald.

5. Såvel den endelige opgørelse af folketingsvalgets udfald som den endelige opgørelse af valgmandsvalgets udfald i valgkredse med flere afstemningssteder, jfr. valglovens §§ 39 og 73, foretages senest to dage efter, at afstemningen har fundet sted.

6. Udskrift af opstillingskredsens valgbook vedrørende folketingsvalget indsendes til indenrigs- og boligministeren samme dag, som opgørelsen af valgets udfald har fundet sted.

7. Indenrigs- og boligministeren kan iøvrigt påbyde sådanne foranstaltninger, som måtte findes nødvendige eller hensigtsmæssige i anledning af valgenes afholdelse på samme dag, og er i forbindelse hermed bemyndiget til at foreskrive afvigelser fra de i loven givne regler om fremgangsmåden ved afstemningen.

Som begrundelse for lovens bestemmelser anføres i bemærkningerne til det af indenrigs- og boligministeren fremsatte lovforslag bl. a.:

„Da der i forfatningskommissionen er opnået enighed om, at der ikke i *grundlovsforslaget* skal optages bestemmelser om *valgretsalderen*, men at denne skal fastsættes ved en folkeafstemning, hvor også personer, som på afstemningsdagen er fyldt 21 år, og som iøvrigt opfylder betingelserne for valgret til folketinget, skal have adgang til at afgive stemme, vil det være nødvendigt i forbindelse med udarbejdelsen af de ordinære valglisten tillige at optage personer mellem 21 og 25 år på særlige lister.

Da opløsningsvalget tillige vil omfatte landstinget, foreslås det samtidigt, at der allerede nu udarbejdes landstingsvalglisten, uanset at disse normalt først udarbejdes, efter at udskrivning af landstingsvalg har fundet sted.

Man har endvidere udarbejdet forslaget med henblik på, at valglisten skal kunne bruges ved valg til en rigsdag efter den nye grundlov, hvor kredsen af valgberettigede vil blive udvidet ved nedsættelse af valgretsalderen enten til 21 år eller til 23 år.

Ifølge forslaget sammenholdt med rigsdagsvalgloven udarbejdes der for tiden 1. april 1953—31. marts 1954 herefter følgende valglisten:

1. Almindelige folketingsvalglisten med sædvanlig tillægsliste og tilflytterliste.

Disse valglisten skal benyttes ved de foran omhandlede opløsningsvalg, såvel som ved folkeafstemningerne om grundloven og om valgretsalderen og ved det eller de følgende rigsdags- eller folketingsvalg inden for folketingsvalglistenes gyldighedsperiode.

2. Landstingsvalgliste med tilhørende tillægsvalgliste og tilflytterliste.

Disse valgliste skal benyttes ved de omhandlede opløsningsvalg.

3. Der udarbejdes en særlig valgliste omfattende alle personer, der den 1. april 1953 ikke er fyldt 25 år, men som senest den 31. marts 1954 er fyldt 21 år. Også til denne valgliste udarbejdes tilflytterliste; valglisten udarbejdes i to eksemplarer.

Lovforslaget vedtoges uændret og enstemmigt i begge ting.

33. Lov om folkeafstemninger i året 1953 vedrørende ændring af Danmarks Riges Grundlov. (Indenrigs- og boligminister *Aksel Møller*). [A. sp. 4049. — C. sp. 321 og 607].

Fremsat i *folketinget* $\frac{5}{2}$ (F. sp. 2074). 1. beh. $\frac{12}{2}$ (F. sp. 2426 og 2470). Partiernes ordførere: Holger Eriksen, Harald Nielsen, Kristen Amby, Steen, Helge Madsen og Alfred Jensen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om valg til folketinget. Betænkning (B. sp. 437 og 447) afgivet $\frac{27}{2}$ og $\frac{4}{3}$. (Ordfører: Kristen Amby). 2. beh. $\frac{5}{3}$ (F. sp. 2964). 3. beh. $\frac{6}{3}$ (F. sp. 3099). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $\frac{11}{3}$ (L. sp. 662, jfr. 642). Partiernes ordførere: Hans Hansen, Johannes Jensen, Malchau, P. N. Petersen (Røjle) og M. Sig Steffensen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om valg til folketinget. Betænkning (B. sp. 1217) afgivet $\frac{24}{3}$. (Ordfører: Malchau). 2. beh. $\frac{25}{3}$ (L. sp. 826). 3. beh. $\frac{25}{3}$ (L. sp. 828). *Loven stadfæstet 25. marts 1953*. (Lovt. nr. 50).

Efter at forfatningskommissionen havde afgivet sin betænkning med udkast til en ny grundlov, udarbejdedes forslaget til den heromhandlede lov, der giver nærmere regler om afholdelse af *folkeafstemninger* vedrørende *grundlovsforslaget* og vedrørende *aldersgrænsen for deltagelse i valg* til folketinget og til kommunalbestyrelser m. v. Disse folkeafstemninger skulle, efter hvad der var truffet aftale om i forfatningskommissionen, afholdes samtidig.

I lovens to første paragraffer bestemmes:

§ 1. *Forslag til ændring af Danmarks Riges Grundlov af 5. juni 1915 med ændringer af 10. september 1920 offentliggøres ved regeringens foranstaltning, når forslaget er endeligt vedtaget af rigsdagen i overensstemmelse med grundlovens § 94, stk. 2.*

Tidligst 8 dage efter offentliggørelsen og senest 6 måneder efter rigsdagens endelige vedtagelse *forelægges forslaget til folkeafstemning* i medfør af fornævnte grundlovsbestemmelse. Berettiget til deltagelse i folkeafstemningen er enhver, der på afstemningsdagen er *fyldt 25 år*, og som opfylder de øvrige betingelser for valgret til folketinget, idet dog ingen kan udøve valgret uden at være optaget på de i henhold til gældende lov udarbejdede valglisten.

De nærmere regler for valglisternes benyttelse fastsættes af indenrigs- og boligministeren.

§ 2. På samme dag, som folkeafstemningen om forslaget til ændring af grundloven finder sted, afholdes en *folkeafstemning om den valgetsalder, der skal være gældende fra og med det første valg i henhold til den nye grundlov, forudsat at denne godkendes og stadfæstes i overensstemmelse med den gældende grundlovs § 94*. Ved denne folkeafstemning afgøres, hvorvidt valgetsalderen skal fastsættes *til 23 år eller til 21 år*, idet valgetsalderen er den, som et flertal af de i folkeafstemningen deltagende har stemt for. Der ses ved opgørelsen af afstemningens resultat bort fra ugyldige og blanke stemmesedler.

Berettigede til at deltage i den i stk. 1 omhandlede folkeafstemning er alle, der senest på afstemningsdagen er *fyldt 21 år*, og som opfylder de øvrige betingelser for valgret til folketinget, idet dog ingen kan udøve valgret uden at være optaget på de i henhold til gældende lov udarbejdede valglisten.

Lovens bestemmelser er iøvrigt for størstedelens vedkommende i overensstemmelse med den gældende lov om folkeafstemninger af 23. juni 1920, således som denne er ændret ved lov af 11. marts 1939 og lov af 12. maj 1939.

Begge folkeafstemninger gennemføres efter loven på lignende måde som folketingsvalg med de ændringer, som er en følge af, at der ikke skal stemmes på partier og kandidater, men alene på to alternativt opstillede spørgsmål.

§§ 7—13 indeholder tilsvarende bestemmelser om *stemmeafgivning pr. brev* som den efter grundlovsændringens ikrafttræden gældende nye valglov, idet man i kommissionen angående sidstnævnte lov fandt det naturligt, at lempelserne i adgangen til stemmeafgivning pr. brev trådte i kraft allerede ved folkeafstemningerne.

Iflg. § 14 skal såvel *hospitalspatienter* som *syge, der ligger hjemme*, have en tilsvarende adgang til at stemme pr. brev ved folkeafstemningerne. Når man har optaget en sådan bestemmelse i nærværende lov og ikke i den nye valglov, begrundes det, efter hvad *indenrigs- og boligministeren* udtalte ved fremsættelsen af lovforslaget, med, at „syge vælgere ville blive talt som modstandere af grundlovsforslaget, såfremt de ikke fik adgang til at afgive stemme ved folkeafstemningen. Efter grundlovens § 94 skal som bekendt 45 pct. af samtlige vælgere have stemt for forslaget, for at dette kan blive grundlov, og denne regel medfører, at de vælgere, som ikke møder eller ikke kan møde på afstemningsstederne på folkeafstemningsdagen, ved opgørelsen i virkeligheden bliver sidestillet med de vælgere, som stemmer imod“.

Lovforslaget behandlede på rigsdagen i forbindelse med forslaget til den nye valglov og henvistes i begge ting til samme udvalget som sidstnævnte lovforslag.

I folketingsudvalget stillede af indenrigs- og boligministeren et ændringsforslag af teknisk karakter, som var tiltrådt af hele udvalget og blev vedtaget uden afstemning. Desuden stilledes fra kommunistisk side et ændringsforslag, hvorefter folkeafstemningen om valgretsaldere skulle finde sted samtidig med valgene til folketing og landsting i april 1953; dette ændringsforslag forkastedes.

I den ændrede affattelse vedtoges lovforslaget enstemmigt i begge ting.

34. Lov om ændring i lov om jordemodervæsenet. (Indenrigs- og boligminister *Aksel Møller*). [A. sp. 3149. — C. sp. 35 og 111].

Fremsat i *landstinget* 21/11 (L. sp. 237). 1. beh. 26/11 (L. sp. 239). Partiernes ordførere: Alfred Kristensen, *Nikoline Winther*.

Lisbet Hindsgaul og Ingeborg Refslund Thomsen). 2. beh. ²⁶/₁₁ (L. sp. 242). 3. beh. ²⁶/₁₁ (L. sp. 243). *Oversendt til folketinget*. 1. beh. ²⁸/₁₁ (F. sp. 1331). Partiernes ordførere: Holger Eriksen, Marius Buhl og Johanne Dahlerup-Petersen. 2. beh. ²⁸/₁₁ (F. sp. 1333). 3. beh. ²⁸/₁₁ (F. sp. 1334). *Loven stadfæstet 29. november 1952*. (Lovt. nr. 405).

Ved lov nr. 99 af 16. marts 1949 om ændring i lov nr. 126 af 13. juni 1914 om jordemodervæsenet, jfr. lovbekendtgørelse nr. 154 af 30. marts 1949, blev der tillagt *distriktsjordemødre et særligt tillæg* på 108 kr. årlig. Tillægget afholdes af statskassen og de kommunale kasser med henholdsvis en fjerdedel og tre fjerdedele.

Ved loven blev der endvidere tillagt alle distriktsjordemødre der oppebærer *pension*, et særligt tillæg på 60 kr. årlig. Af dette tillæg afholdes halvdelen af statskassen og halvdelen af de kommunale kasser.

Disse tillæg til lønninger og pensioner skulle ifølge den nævnte lov ydes for tiden 1. januar 1948—31. december 1949, men ved lov nr. 521 af 19. december 1949, lov nr. 474 af 11. december 1950 og lov nr. 115 af 31. marts 1952 (årbog 1951—52, side 188) blev ydelsen af tillæggene forlænget til udgangen af november måned 1952, dog således, at tillægget til pensionerne fra 1. oktober 1949 at regne skulle udgøre 78 kr. årlig.

I rigsdagssamlingen 1951—52 fremsatte indenrigs- og boligministeren i landstinget forslag til lov om distriktsjordemødre, bl. a. indeholdende forslag til en gennemgribende ændring af og forbedring af distriktsjordemødrenes løn- og pensionsforhold. Dette lovforslag nåede ikke at blive færdigbehandlet i rigsdagssamlingen, men genfremsattes i 1952—53 med enkelte mindre ændringer. Da behandlingen på rigsdagen af dette lovforslag imidlertid ikke lod sig tilendebringe inden den 30. november 1952, foresloges ydelsen af de i den midlertidige lovgivning fastsatte særlige tillæg forlænget for tiden indtil 31. marts 1953, hvilket vedtoges i begge ting med enstemmig tilslutning.

35. Lov om udøvelse af jordemodergerning. (Indenrigs og boligminister *Aksel Møller*). [A. sp. 2677. — C. sp. 357 og 487].

Fremsat i *landstinget* $\frac{8}{10}$ (L. sp. 8). 1. beh. $\frac{16}{10}$ (L. sp. 37). Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Dose, Johannes Hansen, Sofie Hansen, Alfred Kristensen, Astrid Skjoldbo, Wittrup, Ælkær, Ingefred Juul Andersen [sekretær], Federspiel, Grete Mølbak Frederiksen, Johannes Jensen, Nikoline Winther, Bouet, Lisbet Hindsgaul [formand] og Ingeborg Refslund Thomsen). Betænkning (B. sp. 1041) afgivet $\frac{13}{3}$. (Ordfører: Lisbet Hindsgaul). 2. beh. $\frac{13}{3}$ (L. sp. 666). 3. beh. $\frac{13}{3}$ (L. sp. 677). *Oversendt til folketinget*. 1. beh. $\frac{10}{3}$ (F. sp. 3654). Partiernes ordførere: Holger Eriksen, Marius Buhl, Marie Antoinette von Lowzow, A. C. Normann, Niels Kr. Nielsen og Petra Petersen. 2. beh. $\frac{23}{3}$ (F. sp. 3707). 3. beh. $\frac{24}{3}$ (F. sp. 3831). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 90).

Forslaget til den heromhandlede lov fremsattes første gang i rigsdagssamlingen 1951—52, i hvilken landstinget underkastede det 1. behandling og henviste det til et udvalg, der også fik den nærmest efterfølgende sag til behandling, men ikke nåede til ende med sit arbejde inden samlingens slutning. Lovforslaget findes omtalt i årbog 1951—52, side 422—426.

I 1952—53 genfremsattes lovforslaget i landstinget i uændret skikkelse, bortset fra at en i det oprindelige forslag indeholdt bestemmelse om tidspunktet for lovens ikrafttræden var udeladt.

Efter 1. behandling, der ikke gav anledning til nogen fornyet debat, henvistes lovforslaget til fortsat behandling i et landstingsudvalg.

I dettes enstemmige betænkning indstillede hele udvalget lovforslaget til vedtagelse med enkelte ændringer, bl. a. angående bemyndigelse for regeringen til efter forhandling med det færøske hjemmestyre at sætte loven i kraft på Færøerne med de ændringer, der følger af øernes særlige forhold, og angående indsættelse af en ny paragraf, hvorefter loven skal *forelægges rigsdagen til revision i rigsdagssamlingen 1960—61*. Betænkningen var ledsaget af en række bilag med oplysninger vedrørende forskellige i udvalget rejste spørgsmål.

Med de ændringer, hvorom der opnåedes enighed i landstingets udvalg, vedtoges lovforslaget enstemmigt i begge ting.

Som det mere udførligt er omtalt i forrige årbog, var lovforslagene om udøvelse af jordemodergerning og om distriktsjordemødre udarbejdet på grundlag af en betænkning, der i januar 1952 blev afgivet af et af indenrigsministeriet nedsat udvalg vedrørende fødselshjælp m. v.

Mens de almindelige bestemmelser om udøvelse af jordemodergerning og de særlige bestemmelser om distriktsjordemødre hidtil har været samlet i een lov, nemlig loven af 12. juni 1914 om jordemodervæsenet med senere ændringer, har man fundet det hensigtsmæssigt, at der i fremtiden findes 2 love om jordemødres forhold, nemlig dels en lov om udøvelse af jordemodergerning, der vedrører alle jordemødres rettigheder og pligter, dels en lov om distriktsjordemødre, hvis vigtigste regler vedrører disse offentlig ansatte jordemødres lønnings- og pensionsforhold.

De i overensstemmelse hermed gennemførte love hviler på det hovedprincip, at der stadig findes såvel privat-praktiserende jordemødre som distriktsjordemødre, idet man har fundet, at den nuværende ordning, hvorefter der i byerne hovedsagelig er privat-praktiserende jordemødre, medens der på landet er distriktsjordemødre, har virket godt.

Om det nye, som loven om udøvelse af jordemodergerning indeholder, skal i korthed anføres følgende:

I § 1 er indført regler om *autorisation* af jordemødre på tilsvarende måde, som gælder for læger og andre indenfor sundhedsplejen. Iflg. § 9 skal jordemødrenes pligt til at bistå fødende fremtidig være ens for alle jordemødre, uanset om de er distriktsjordemødre eller ej. Om *betalingen* for jordemødres fødselshjælp fastslås det i § 12, at en jordemoder ikke kan fordrere mere, end „hvad der er rimeligt“. Til de citerede ord var i det oprindelige lovforslag føjet: „under hensyn til ydelsens art og omfang“, men denne tilføjelse udgik under sagens behandling i landstinget. Som hidtil vil jordemødrene derfor kunne tage et vist hensyn til patienternes økonomiske kår; men det er dog hensigten, at betalingen først og fremmest skal være afhængig

af jordemoderens arbejdsydelse. I § 13 fastslås det i overensstemmelse med gældende praksis, at jordemoderen har ret til *befordring* eller godtgørelse herfor, når det drejer sig om befordring til selve fødslen i hjemmet. Hun skal i sådanne tilfælde altid have krav på befordring eller godtgørelse herfor, uanset afstanden og uanset om kørslen alene sker indenfor den by, hvor hun er bosat. Denne regel er navnlig begrundet i, at jordemoderen skal medbringe sin tunge taske med instrumenter m. v., der vejer 15—20 kg. Endvidere skal nævnes, at loven i § 19 indeholder hjemmel for at straffe den jordemoder, som gør sig skyldig i grovere eller gentagen forsømmelse eller skødesløshed i udøvelsen af sit kald, svarende til hvad der gælder for læger.

36. Lov om distriktsjordemødre. (Indenrigs- og boligminister *Aksel Møller*). [A. sp. 2689. — C. sp. 369 og 487].

Fremsat i *landstinget* $\frac{8}{10}$ (L. sp. 8). 1. beh. $\frac{10}{10}$ (L. sp. 38, jfr. 37). Henvist til samme udvalg som forslag til lov om udøvelse af jordemodergerning (se nærmest foregående sag). Betænkning (B. sp. 1041) afgivet $\frac{13}{3}$. (Ordfører: Lisbet Hinds-gaul). 2. beh. $\frac{13}{3}$ (L. sp. 675, jfr. 666). 3. beh. $\frac{13}{3}$ (L. sp. 678). *Oversendt til folketinget*. 1. beh. $\frac{10}{3}$ (F. sp. 3654). Partiernes ordførere: Holger Eriksen, Marius Buhl, Marie Antoinette von Lowzow, A. C. Normann, Niels Kr. Nielsen og Petra Petersen. 2. beh. $\frac{23}{3}$ (F. sp. 3707). 3. beh. $\frac{24}{3}$ (F. sp. 3831). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 89).

Forslaget til den heromhandlede lov fremsattes første gang i rigsdagssamlingen 1951—52, i hvilken landstinget underkastede det 1. behandling og henviste det til et udvalg, der også fik den nærmest foregående sag til behandling, men ikke nåede til ende med sit arbejde inden samlingens slutning. Lovforslaget var ligesom forslag til lov om udøvelse af jordemodergerning udarbejdet på grundlag af en udvalgsbetænkning (jfr. nærmest foregående sag). Det findes omtalt i årbog 1951—52, side 426—30.

I 1952—53 genfremsattes lovforslaget i landstinget med enkelte ændringer, hvorefter de nye lønnings- og pensionsregler skulle have virkning fra 1. april 1952.

Efter 1. behandling, der ikke gav anledning til nogen fornyet debat, henvistes lovforslaget til fortsat behandling i et landstingsudvalg.

I dettes enstemmige betænkning indstilledes lovforslaget til vedtagelse med nogle ændringer, som var foreslået eller tiltrådt af udvalget som helhed. Ifølge disse tillægges der distriktsjordemødre, uanset deres ægteskabelige stilling, *reguleringstillæg og andre lignende tillæg efter de for gifte mandlige tjenestemænd gældende regler*. Samtidig har man forlænget disse jordemødres lovmæssige ferie fra 2 uger til 3 uger og forbedret pensionsforholdene for distriktsjordemødre, der afskediges i en overgangsperiode efter 1. april 1952 og derfor i henhold til § 15 ikke fuldtud kommer ind under de nye pensionsregler. Endvidere er *statens andel i udgiften* til distriktsjordemødrenes lønning sat op fra en fjerdedel til halvdelen. Endelig er der i nye paragraffer indføjet særlige regler vedrørende forholdene for distriktsjordemødre på *Færøerne* og om forelæggelse af loven til *revision i rigsdagssamlingen 1960—61*.

Med disse ændringer vedtoges lovforslaget enstemmigt i begge ting.

Distriktsjordemødrene udgør i dag *flertallet af landets jordemødre*, idet noget over halvdelen af de ca. 800 jordemødre er ansat som distriktsjordemødre. Af distriktsjordemødrene er igen de allerfleste ansat af amtskommuner, d. v. s. med arbejde i distrikter på landet. Det er en forudsætning for loven, at der sættes effektive bestræbelser i gang for en *rationalisering af distriktsinddelingen*. I de ganske små distrikter er det tanken at søge særlige ordninger af fødselshjælpen gennemført. Ved § 13, stk. 3, er der indført hjemmel til statsstøtte til kommunernes udgifter ved sådanne særlige foranstaltninger.

De vigtigste nye bestemmelser i loven går ud på at søge *distriktsjordemoderens økonomiske forhold forbedret* således, at de i større omfang end hidtil kommer til at svare til, hvad der under hensyn til jordemoderens uddannelse og kvalificerede arbejde må anses for rimeligt.

Loven bryder ikke med det hidtidige princip, at distriktsjordmoderens indtægt har to kilder: dels *fast løn* fra det offentlige, dels indtægter ved *fødselshonorarer*; men man har fundet det stemmende med de faktiske forhold at betragte distriktsjordmoderen som fuldtud ansat af det offentlige. Dette har fundet udtryk i, at hun *normeres i en lønklasse ligesom andre tjenestemænd*, og at man i det store og hele har søgt at overføre de for tjenestemænd gældende regler på hendes forhold. Da hun imidlertid fortsat ved siden af lønnen skal oppebære honorarer for fødselshjælp og svangerskabsundersøgelser, er den normerede løn kun fiktiv, så at hun kun kommer til at oppebære en vis procent af det fulde lønningsbeløb. I pensionsmæssig henseende samt ved beregningen af pensions- og boligbidrag får den normerede lønramme derimod samme betydning som for andre tjenestemænds vedkommende. Dette lønnings- og pensionsystem, der er udtrykt i §§ 4 og 5 samt 9 og 10, tilsigter en forenkling af den nuværende ordning. Særlig interesse har ordningen iøvrigt derved, at „*ligelønsprincippet*“ er gennemført fuldtud ved en i landstinget foretaget ændring i det oprindelige forslag (jfr. foran).

Det hidtidige tilskud til distrikter med ringe antal fødsler har man ændret således, at der for jordemødre i sådanne distrikter med ringe indtægtsmuligheder — i stedet for tilskud — udbetales en højere procent af den normerede løn end normalt. Efter de nye lønningsregler vil en distriktsjordemoder opnå en *forbedring af lønnen*, der for en distriktsjordemoder på slutløn vil udgøre *ca. 2 400 kr. om året*.

De hidtidige regler om fribolig og boliggodtgørelse er afløst af bestemmelser om *tjenestebolig* eller tilskud til boligudgifter. At en distriktsjordmoders fribolig fremtidig betragtes som tjenestebolig efter de for andre tjenestemænd gældende regler, betyder, at jordmoderen må betale boligbidrag efter almindelige tjenestemandregler samt afholde en del af vedligeholdelsesudgifterne.

For pensionens vedkommende er der i §§ 9 og 10 foretaget en væsentlig ændring af det hidtidige *pensionssystem*. Efter loven beregnes pensionen i forhold til den fulde fiktive løn-

ramme. For en distriktsjordemoder på højeste pension vil nyordningen betyde en fordobling af den hidtidige pension, hvis hun er forsørger, og en forøgelse på ca. 80 pct., hvis hun ikke er forsørger, dog således at der bliver en overgangsperiode. Til gengæld skal distriktsjordemoderen fremtidig betale almindeligt pensionsbidrag, mens dette ikke gælder efter den nuværende pensionsordning. I forbindelse med disse regler er de gældende regler om praksisforbud for afskedigede distriktsjordemødre skærpet, ligesom det fremtidig skal være en betingelse for at kunne oppebære pension, at den pågældende opfører sig med at udøve jordemodergerning, jfr. forslaget § 11.

I loven er der ikke optaget nogen bestemmelse svarende til de hidtidige regler om mindstebetaling for distriktsjordemødre, da disse regler ikke længere har større betydning. Der er nu sikret distriktsjordemødrene ligesom andre jordemødre en rimelig betaling for størstedelen af deres patienter gennem de honorarer, som er aftalt ved overenskomst med sygekasserne.

Den samlede merudgift ved loven kan anslås til ca. 1,6 mill. kr. årlig, hvoraf ca. 1,1 mill. kr. falder på udgiften til lønninger, mens resten, ca. en halv million kroner, vedrører udgiften til pensioner, idet også tidligere afskedigede distriktsjordemødre får deres pensionsforhold forbedret.

37. Lov om ændring i lov om sygehusvæsenet. (Indenrigs- og boligminister Aksel Møller). [A. sp. 5967. — C. sp. 415 og 479].

Fremsat i *folketinget* $\frac{4}{3}$ (F. sp. 2861). 1. beh. $\frac{12}{3}$ (F. sp. 3363). Partiernes ordførere: Johs. E. Larsen, Edvard Sørensen, Clausen (Olufskjær), Skytte, Niels Kr. Nielsen og Lynnerup Nielsen. 2. beh. $\frac{17}{3}$ (F. sp. 3569). 3. beh. $\frac{17}{3}$ (F. sp. 3575). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $\frac{18}{3}$ (L. sp. 714). Partiernes ordførere: Ælkær, Alfred Bøgh, Korsgaard, Gudiksen og M. Sig Steffensen. 2. beh. $\frac{20}{3}$ (L. sp. 756). 3. beh. $\frac{20}{3}$ (L. sp. 760). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 91).

Loven går ud på en forhøjelse af det tilskud, som kommunerne modtager fra den fælleskommunale udligningsfond til nedbringelse af deres sygehusudgifter (årbog 1951—52, side

189), fra 10 kr. 50 øre *pr. indbygger* til 12 kr. *pr. indbygger* og fra 5 kr. 75 øre *pr. sygedag* til 6 kr. 40 øre *pr. sygedag*. Forhøjelsen har virkning fra og med finansåret 1953—54.

Som begrundelse for forhøjelsen anførte *indenrigs- og boligministeren* ved lovforslagets fremsættelse:

„Som det vil være bekendt, har det som følge af den almindelige prisstigning, der også har fundet udtryk i kommunernes udgifter til drift af sygehuse, gentagne gange været nødvendigt at forhøje de tilskud, som i henhold til sygehusloven af 1946 tilkommer kommunerne fra den fælleskommunale udligningsfond. Efter den seneste forhøjelse af tilskudssatserne i sidste rigsdagssamling andrager tilskuddet nu 10 kr. 50 øre *pr. indbygger* og 5 kr. 75 øre *pr. sygedag*, og det samlede tilskud fra udligningsfonden vil for det kommende finansår beløbe sig til ialt ca. 91 mill. kr.

De kommunale organisationer, der repræsenterer de sygehusejende myndigheder, har rettet henvendelse til indenrigsministeriet om en yderligere forhøjelse af tilskuddet fra udligningsfonden. Organisationerne har henvist til, at udgifterne til drift af sygehuse i regnskabsåret 1951—52 — og det er udgifterne i dette regnskabsår, der lægges til grund ved tilskudsberegningen for finansåret 1953-54 — har været genstand for en yderligere betydelig stigning. Navnlig for amtskommunerne vil det — som følge af de for disse kommuner gældende særlige beskatningsregler — være forbundet med store vanskeligheder at tilvejebringe dækning for de forøgede udgifter til sygehusdriften.

Ved gennemførelsen af sygehusloven i 1946 var det forudsat, at tilskuddet fra udligningsfonden skulle udgøre ca. halvdelen af kommunernes tilskudsberettigede udgifter til driften af sygehuse. Endvidere var det forudsat, at halvdelen af tilskuddet ydedes på grundlag af antallet af indbyggere og halvdelen på grundlag af antallet af sygedage.

Det foreliggende lovforslag vil betyde en ajourføring af loven efter disse principper.

Forslaget går ud på, at indbyggertilskuddet forhøjes med 1 kr. 50 øre til ialt 12 kr. *pr. indbygger* og sygedagstilskuddet med 65 øre til ialt 6 kr. 40 øre *pr. sygedag*. Forslaget vil i finansåret 1953—54 betyde *en merudgift for udligningsfonden på ca. 11,8 mill. kr.*

Kommunernes samlede tilskud fra udligningsfonden til sygehusdriften vil herefter for finansåret 1953—54 beløbe sig til ialt 102,9 mill. kr., svarende til 49,7 pct. af kommunernes samlede tilskudsberettigede nettoudgifter i regnskabsåret 1951—52.“

Lovforslaget vedtoges i begge ting uændret med alle øvrige stemmer mod retsforbundets.

Som begrundelse for, at retsforbundet ikke kunne tiltræde lovforslaget, udtalte *Niels Kr. Nielsen* i folketinget

„Ved ydelsen af dette tilskud fra den fælleskommunale ud-ligningsfond til nedbringelse af sygehusudgifterne, hvorved det igen bidrager til en nedsættelse bl. a. af de amtskommunale skatter, sker der i virkeligheden ad indirekte vej en *forskydning i vor skattepolitik fra jordskatter over på andre skatter*. Når dette forslag har fået tilslutning af de tidligere ordførere, går jeg ud fra, at de partier, der står bagved, dermed anerkender det, som den højtærede statsminister i åbningstalen i efteråret gav udtryk for, når han udtalte, at det bør tilstræbes, at de amtskommunale skatter kommer til at hvile på et bredere grundlag.

Retsforbundet er imod, at man flytter byrderne fra jorden over på andre skatteobjekter. Det, der opnås ved, at der ydes et tilskud til sygehuse, bliver måske en midlertidig lettelse af ejendomsskatterne, men i samme grad som man lægger skatterne over på andre skatteobjekter, går disse ind i pristallet, og derved drives udgifterne højere og højere op i den tid, vi går i møde.“

38. Lov om opførelse af sindssygehospitaler i Aalborg og Glostrup og om opførelse af plejehjem for sindssyge i Ballerup-Maaløv kommune og i Viborg samt om ændring af lov nr. 205 af 4. juni 1947 om opførelse af et nyt sindssygehospital i Brønderslev m. v. (Indenrigs- og boligminister Aksel Møller). [A. sp. 3325. — C. sp. 453 og 599].

Fremsat i *folketinget* 27/1 (F. sp. 1854). 1. beh. 5/2 (F. sp. 2090). Partiernes ordførere: Smørum, Ladefoged, Gudrun Hasselriis, Jørgen Jørgensen (Lejre), Niels Kr. Nielsen og Inger Merete Nordentoft. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Smørum, Busch-Jensen, Qvist Hansen, Hans Hækkerup, Peter Jørgensen, Th. Poulsen, Strøm, Ladefoged [sekretær], Søren Andersen, Holmberg, Gudrun Hasselriis [formand], Gottschalck-Hansen, Rasting, Jørgen Jørgensen [Lejre] og Niels Kr. Nielsen). Betænkning (B. sp. 1009) afgivet 12/3. (Ordfører: Gudrun Hasselriis). 2. beh. 18/3 (F. sp. 3625). 3. beh. 18/3 (F. sp. 3646). *Over-sendt til landstinget*. 1. beh. 20/3 (L. sp. 761). Partiernes ordførere: Willumsen, Johs. Larsen (Tune), Lisbet Hindsgaul og Anna Westergaard. 2. beh. 24/3 (L. sp. 780). 3. beh. 24/3 (L. sp. 786). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 88).

Loven har følgende indhold:

§ 1. Til *opførelse og montering af et sindssygehospital i Glostrup* kan anvendes indtil 21 000 000 kr.

Indenrigs- og boligministeren bemyndiges til ved køb eller ekspropriation at erhverve de til hospitalet fornødne arealer i Glostrup og Herstedernes kommuner.

§ 2. Til *opførelse og montering af et plejehjem for sindssyge i Ballerup-Maaløv kommune* kan anvendes indtil 6 700 000 kr.

Indenrigs- og boligministeren bemyndiges til at søge det til plejehjemmets opførelse nødvendige areal erhvervet ved køb eller ekspropriation.

§ 3. Til *opførelse og montering af et plejehjem for sindssyge i Viborg* kan anvendes indtil 6 700 000 kr.

Indenrigs- og boligministeren bemyndiges til at søge det til plejehjemmets opførelse nødvendige areal erhvervet ved køb eller ekspropriation.

§ 4. Til *opførelse og montering af et sindssygehospital i Aalborg* kan anvendes indtil 15 000 000 kr.

Indenrigs- og boligministeren bemyndiges til at søge det til hospitalets opførelse nødvendige areal erhvervet ved køb eller ekspropriation.

§ 5. § 1, stk. 1, i lov nr. 205 af 4. juni 1947 om opførelse af et nyt sindssygehospital i Brønderslev m. v. affattes således:
„Til *ombygning og montering af sindssygehospitalet i Viborg* kan anvendes indtil 15 000 000 kr.“

§ 6. § 2, stk. 2, i lov nr. 205 af 4. juni 1947 om *opførelse af et nyt sindssygehospital i Brønderslev m. v.* affattes således:
„Til det nye hospitals opførelse kan anvendes indtil 9 500 000 kr.“

§ 7. § 3 i lov nr. 205 af 4. juni 1947 om opførelse af et nyt sindssygehospital i Brønderslev m. v. affattes således:

„Til *opførelse og montering af en børnepsykiatrisk afdeling ved sindssygehospitalet ved Aarhus* kan anvendes indtil 3 500 000 kr.“

§ 8. De endelige bevillinger til de fornævnte byggearbejder samt til montering af bygningerne søges på de årlige finanslove.

§ 9. Finansministeren bemyndiges til at udstede *statsobligationer* til fremskaffelse af de fornødne midler til gennemførelsen af de i nærværende lov samt lov nr. 205 af 4. juni 1947 om opførelse af et nyt sindssygehospital i Brønderslev m. v. indeholdte bestemmelser.

§ 10. For alle dokumenter, der udfærdiges i anledning af erhvervelse af ejendomme eller arealer i medfør af nærværende lov, bortfalder stempel, tinglysningsgebyr og alle andre afgifter til det offentlige.

I foråret 1952 nedsatte indenrigs- og boligministeren en *kommission* om sindssygehospitalernes forhold, og fra denne kommission fremkom en indstilling om snarlig tilvejebringelse af hjemmel for opførelse af *et sindssygehospital i Glostrup og to plejehjem for sindssyge, et i Ballerup og et i Viborg*.

Tanken med kommissionens nedsættelse var, at den skulle fremkomme med en samlet plan med hensyn til den hårdt tiltrængte modernisering og udbygning af statens sindssygehospitalet. Imidlertid viste det sig, at pladsforholdene på de sjællandske hospitaler, specielt på sindssygehospitalet i Nykøbing S., voldte særlige betænkeligheder, og da der i Københavns amt opstod mulighed for at *knytte et sindssygehospital til det påtænkte nye central-sygehus i Glostrup*, fandt kommissionen det nødvendigt at fremkomme med en foreløbig indstilling. Denne indstilling omfattede opførelse af et nyt sindssygehospital i Glostrup og af et plejehjem i Ballerup. Hermed ville de mest akutte vanskeligheder indenfor det sjællandske område være afhjulpet, vanskeligheder, som ikke mindst er opstået ved den meget betydelige vækst, som finder sted i hovedstadens omegnskommuner. Endvidere gik indstillingen ud på opførelse af et plejehjem i Viborg. Herved ville man kunne forberede den i den tidligere lov af 4. juni 1947 omhandlede, stærkt tiltrængte modernisering af sindssygehospitalet i Viborg.

På grundlag af kommissionens foreløbige betænkning udarbejdedes et lovforslag, som — efter i rigsdagen at være undergået væsentlige ændringer — blev til den heromhandlede lov.

Under behandlingen af lovforslaget i folketinget fremkom der ønske om en koordinering af den tidligere lov, *loven af 4. juni 1947*, med det fremsatte lovforslag. På grund af materialsituationen havde der i de forløbne år ikke været mulighed for at påbegynde de arbejder, som omhandles i loven af 1947, der vedrører ombygning af sindssygehospitalet i Viborg, opførelse af et nyt sindssygehospital i Brønderslev og udvidelse af sindssygehospitalet i Aarhus med en børnepsykiatrisk afdeling.

Tanken om således at sammenarbejde de forskellige planer førte til, at indenrigs- og boligministeren i det folketingsudvalg,

der behandlede sagen, stillede en række ændringsforslag, som tiltrådtes af udvalget.

I den ændrede skikkelse omfattede lovforslaget ikke blot de nævnte planer om opførelse af et sindssygehospital i Glostrup og om plejehjem i Ballerup og Viborg, men tillige en revision af loven af 1947. I overensstemmelse hermed ændres også lovforslagets titel, der oprindeligt var: forslag til lov om opførelse af et sindssygehospital i Glostrup og om opførelse af plejehjem for sindssyge i Ballerup-Maaløv kommune og i Viborg.

Forsåvidt angår moderniseringen af sindssygehospitalet i Viborg og opførelsen af en børnepsykiatrisk afdeling i Aarhus, drejer det sig alene om en regulering af byggeomkostningerne under hensyntagen til den prisstigning, som har fundet sted siden 1947. Men hertil føjer sig så en vis *omlægning af hospitalsplanen i Brønderslev*, kombineret med opførelse af yderligere *et sindssygehospital i Aalborg*.

Gennem en sådan ændret løsning af de nørrejske hospitalsproblemer har man ment, at disse planer på en hensigtsmæssig og naturlig måde vil kunne indpasses i den samlede planlægning, hvorunder man i det hele taget vil tilstræbe at gøre hospitalerne mindre end hidtil. Det er tanken, at *hospitalet i Brønderslev fortrinsvis skal modtage patienter med længerevarende sindslidelser*, medens *hospitalet i Aalborg fortrinsvis skal tage sig af de akutte tilfælde*, ved hvis behandling man vil have særlige fordele af et intimt samarbejde med det almindelige hospitalsvæsen.

I betænkningen fra det folketingsudvalg, der havde sagen til behandling, udtales bl. a.:

Udvalget ønsker at understrege det af ministeren i bemærkningerne givne tilsagn om, at man under hensyn til den lange tid, der er hengået, uden at hospitalsplanerne i Brønderslev er blevet realiseret, vil drøge omsorg for, at disse planer føres ud i livet uden yderligere udsættelse, og således at ingen af sindssygevejens øvrige planer kommer til at gå forud derfor.

Udvalget er bekendt med, at ministeren under en forhandling med repræsentanter for Brønderslev byråd har givet tilsagn om at lade tegninger til det påtænkte *hospital i Brønderslev* udarbejde under den forudsætning, at hospitalet, når det bliver nødvendigt, *kan udvides med yderligere 100 sengepladser*. Udvalget er for sit vedkommende indforstået hermed.

Endelig har udvalget fra ministeren fået tilsagn om, at den i § 3 i lov nr. 205 af 4. juni 1947 om ombygning af sindssygehospitalet i Viborg, opførelse af et nyt sindssygehospital i Brønderslev og udvidelse af sindssygehospitalet ved Aarhus omhandlede opførelse af en børnepsykiatrisk afdeling ved sindssygehospitalet ved Aarhus vil blive fremskyndet mest muligt.

De af indenrigs- og boligministeren stillede ændringsforslag var tiltrådt af hele udvalget, herunder også retsforbundets repræsentant, som stillede ændringsforslag om, at paragraffen om udstedelse af statsobligationer til dækning af udgifter vedrørende modernisering af sindssygevesenet skulle udgå. To af udvalgets medlemmer, *Søren Andersen* (V) og *Qvist Hansen* (S) var imidlertid ikke tilfredse med den ordning, man var nået til for Brønderslevhospitalets vedkommende, hvilket sidstnævnte understregede ved at afholde sig fra at stemme om lovforslaget som helhed.

Ved lovforslagets 2. behandling i folketinget udtalte *Qvist Hansen* bl. a.:

„Jeg er som medlem af kommissionen gået ind for, at det, der er skitseret og projekteret her på Sjælland, er nødvendigt og i høj grad påkrævet; det erkender jeg. Men det nordjyske sindssygehospital, der i sin tid var resultatet af en anden kommissions betænkning, er lige så nødvendigt og lige så påkrævet, og tiden er nu inde til, at man får løst de opgaver, som dansk sindssygeforsorg skal løse. Dog vil jeg have lov at sige, at hvis det skal være god coutume i den danske rigsdag, at når blot sagkundskaben og embedsmændene stritter tilstrækkeligt imod det af rigsdagen engang vedtagne, så er man villig til at ændre det og imødekomme deres ønsker, endog på trods af to vedtagelser — det, der her er sket —, er det ikke tilfredsstillende for mig og sikkert heller ikke tilfredsstillende for ret mange andre, og jeg vil da også forbeholde mig min stilling og undlade at stemme ved de afstemninger, der kommer.“

Søren Andersen fremsatte ligeledes på egne vegne nogle udtalelser, hvoraf gengives:

„Hele sindssygeforsorgen og patienternes behandling er i disse år i støbeskeen. Der er udsigt til, at den videnskabelige forskning på dette område vinder nyt terræn. Det kunne derfor aldrig falde mig ind at sætte mig imod påkrævet modernisering og udbygning af vor sindssygeforsorg. I forbindelse med befolkningstilvæksten betyder det, at vi i de kommende år skal bygge en række nye hospitaler og plejehjem.

Jeg gav derfor også ved første behandling tilslutning til hospitalsbyggeriet ved Glostrup, Ballerup, Maaløv m.m., dog med den klausul, at der mindst måtte være samtidighed i det sjællandske og det nordjyske hospitalsbyggeri, men at det efter de mange år, loven af 1947 havde ligget upåagtet hen, var naturligt at begynde i Nordjylland. Jeg var ikke ene om at udtale og mene dette, og jeg vil fastholde, at det var det standpunkt, der bragte skred i sagerne. Nu måtte der gøres noget, nu kunne man ikke komme udenom at realisere tanken om et hospital ved Brønderslev. Det er alvorligt nok, at det to gange vedtagne lovforslag ikke er ført ud i livet. Selvom hospitalet bliver mindre, end jeg

finder rigtigt, vil jeg stemme for lovforslaget, der trods alt bringer en samlet plan over udvidelsen og forbedringen af hele vort sindssygevesen.

Jeg lægger megen vægt på det løfte, den højtærede minister har givet om at *begynde i Brønderslev* og begynde allerede *i løbet af ca. 4 måneder*. Ligeledes har jeg fæstet min opmærksomhed ved den højtærede ministers udtalelse om, at der projekteres således, at der, såfremt behovet kræver det, kan ske en udvidelse med 100 senge på hospitalet i Brønderslev.

Under hensyn til, at der nu kommer skred i arbejdet, at det udføres i naturlig rækkefølge, og at hele vort sindssygevesen er løftet op i et højere niveau til gavn først og fremmest for patienterne, men også til glæde for de pårørende og personalet på hospitalerne, kan jeg stemme for lovforslaget.“

Efter at retsforbundets ændringsforslag var forkastet, vedtog folketinget ved 3. behandling lovforslaget enstemmigt, idet Qvist Hansen afholdt sig fra at stemme.

I landstinget, hvor *Henry Hansen (S)* gav udtryk for utilfredshed med ordningen vedrørende Brønderslevhospitalet, var vedtagelsen ligeledes enstemmig.

39. Lov om karantæneforanstaltninger mod smittsomme sygdomme. (Indenrigs- og boligminister *Aksel Møller*). [A. sp. 3385. — C. sp. 429 og 489].

Fremsat i *landstinget* $2^{\circ}/_1$ (L. sp. 345). 1. beh. $1/2$ (L. sp. 379). Partiernes ordførere: Erik Jacobsen, Bjerre, Gelting-Hansen og Anna Westergaard. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Erik Jacobsen, Doris Christiansen, Henry Hansen, Marinus Larsen, P. Mortensen, Johannes Poulsen, Sæderup, Bjerre [sekretær], Bovbjerg, Henry L. W. Jensen, Melchior Kjeldsen, Nikoline Winther, Bonnichsen, Gelting-Hansen [formand] og Anna Westergaard). Betænkning (B. sp. 1079) afgivet $17/3$. (Ordfører: Gelting-Hansen). 2. beh. $1^{\circ}/_3$ (L. sp. 709). 3. beh. $1^{\circ}/_3$ (L. sp. 713). *Oversendt til folketinget*. 1. beh. $2^{\circ}/_3$ (F. sp. 3671). Partiernes ordførere: Horn, Niels Eriksen, Baagø-Hansen, Steen og Evald Christensen. 2. beh. $2^{\circ}/_3$ (F. sp. 3708). 3. beh. $2^{\circ}/_3$ (F. sp. 3832). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 67).

Nærværende lov afløser lov nr. 53 af 10. marts 1938 om foranstaltninger mod smittsomme sygdommes indførelse i riget (karantæneloven).

Denne lov bragte den danske karantænelovgivning i overensstemmelse med den internationale sundhedskommission af 1926 og suppleredes ved lov af 16. maj 1950 med nogle mindre ændringer foranlediget af sundhedskommissionen af 1944.

I maj 1951 vedtog 4. verdenssundhedsforsamling et *regulativ* indeholdende *nye internationale karantænebestemmelser* udarbejdet af verdenssundhedsorganisationen.

Regulativet tager kun sigte på at hindre, at de 6 karantænesygdomme: pest, kolera, gul feber, kopper, plettyfus og tilbagefaldsfeber overføres fra et land til et andet. Dette søges opnået dels ved, at de lande, hvor de pågældende sygdomme findes, skal træffe forholdsregler til at hindre, at sygdommene føres ud af landet, dels ved, at landene skal eller kan træffe forholdsregler til at hindre sygdommenes indførelse i landet. Forholdsregler kan træffes både overfor samfærdselsmidler, altså skibe, luftfartøjer, tog og automobiler, og overfor personer og genstande.

For Danmarks vedkommende vil der under normale forhold antagelig ikke blive tale om at skulle træffe forholdsregler for at hindre, at karantænesygdomme føres herfra til andre lande, idet der ikke er megen sandsynlighed for, at nogen af disse sygdomme skal komme til udbrud her.

De forholdsregler, som efter regulativet skal eller kan træffes for at hindre karantænesygdommes indførelse i et land, er de samme som kendtes i karantæneloven af 1938; og de i regulativet opstillede betingelser for forholdsreglernes iværksættelse svarer i det store og hele til karantænelovens regler.

Skønt regulativets bestemmelser kunne sættes i kraft her i landet, blot der blev foretaget forskellige mindre betydningsfulde ændringer i karantæneloven af 1938, fandt indenrigsministeren det dog rigtigst at foreslå denne erstattet med en helt ny lov for derved at opnå, at de danske karantæneregler i videst muligt omfang kan følge systemet i det internationale regulativ, hvilket bl. a. vil være en lettelse for udlændinge ved bestemmelsernes anvendelse.

Nærværende lov er af betydeligt mindre omfang end den hidtil gældende karantænelov. Dette skyldes navnlig, at afsnit 2

i 1938-loven, der indeholdt bestemmelser om særlige karantæneforanstaltninger overfor de enkelte karantænesygdomme, er erstattet af den indenrigs- og boligministeren tillagte bemyndigelse i lovens § 1.

Idet der med hensyn til de enkelte bestemmelser må henvises til lovens tekst, ministerens fremsættelsestale og de meget fyldige bemærkninger, der ledsagede lovforslaget, påpeges i det følgende de væsentligste ændringer, som loven indeholder, i forhold til den hidtil gældende lov.

Kapitel 1 (§ 1) bemyndiger indenrigs- og boligministeren til efter forhandling med sundhedsstyrelsen at bestemme, *mod hvilke sygdomme karantæneforanstaltninger skal bringes i anvendelse* for at hindre, at smitte føres ind i landet eller herfra til andre lande.

Bestemmelsen modsvarer den tidligere lovs andet afsnit, som indeholdt regler om foranstaltninger mod pest, kolera, gul feber, kopper og plettyfus, og begrundelsen for ikke at optage tilsvarende bestemmelser i loven må søges i ønsket om af hensyn til den internationale samfærdsel at *indskrænke karantænerestriktionerne til de færrest mulige*, og deri at det her i landet ikke kan anses for nødvendigt til enhver tid at iværksætte karantæneforanstaltninger mod samtlige af regulativet omfattede karantænesygdomme.

De *karantæneforanstaltninger*, der omhandles i loven, er forbud mod skibes eller luftfartøjers samkvem med land uden tilladelse fra karantænekommissionen, lægeundersøgelse, tilsyn, isolation, vaccination, desinfektion, desinsektion, rotteudryddelse, destruktion af dyr, gods, snavset linned m. v., som frembyder fare for udbredelse af smitsomme sygdomme, samt forholdsregler for at hindre skibes udtømning af latrin og affald, som kan gøre vandet i havne, kanaler og lign. smitteførende.

Kapitel 2 (§ 2) indeholder en række *definitioner* på forskellige i loven anvendte udtryk. Definitionernes antal er udvidet i forhold til karantæneloven af 1938, og terminologien er på enkelte punkter ændret.

Kapitel 3 (§§ 3—5) omhandler *karantænemyndighederne*. Mens karantænekommissioner efter de hidtil gældende reg-

ler kun fandtes i søkøbstæderne, oprettes der ved § 3 *karantænekommissioner overalt i landet* dels til imødegåelse af eventuelle følger af udviklingen indenfor den internationale *lufttrafik*, dels af hensyn til den betydning det eventuelt vil kunne få, at der findes kommissioner ved *landgrænsen* mod Tyskland.

Kapitel 4 (§§ 6—11). Den karantænemæssige organisation iøvrigt.

Mens de fleste af bestemmelserne i kapitel 4 i det væsentlige svarer til 1938-lovens regler, er dog enkelte nye bestemmelser kommet til.

§ 7, stk. 1, indeholder en bestemmelse af almindelig karakter, hvorefter karantænekommissionerne skal virke for, at antallet af *rotter* i havne- og lufthavnsområder holdes nede, og at bygninger m. v. i havneområderne sikres mod rotter.

I § 8, som omhandler udryddelse af rotter i skibe og luftfartøjer, er optaget en bestemmelse om, at certifikater vedrørende rottebekæmpelse udstedes vederlagsfrit. Bestemmelsen er en følge af, at der efter regulativet ikke længere kan kræves afgift for udstedelse af sådanne certifikater.

§ 10 bemyndiger indenrigs- og boligministeren til at bestemme, at lufthavne med betydelig international trafik skal være *sundhedslufthavne*.

Bestemmelsen er foranlediget af, at det i regulativet er fastsat, at hver stat skal udpege en eller flere lufthavne til sundhedslufthavne for at sikre, at lufthavne med betydelig international trafik er i stand til at iværksætte karantæneforanstaltningerne. Den eneste lufthavn her i landet med betydelig international trafik er for tiden Københavns lufthavn, som opfylder betingelserne for at være sundhedslufthavn og derfor agtes anmeldt som sådan til verdenssundhedsorganisationen.

Kapitel 5 (§ 12—18) indeholder *almindelige forskrifter* med hensyn til gennemførelsen af karantæneforanstaltninger.

Bestemmelserne i § 12 og § 13, stk. 1 og 2, som er nye, påbyder karantæneforanstaltningernes hurtige gennemførelse og hensyntagen til personer, befordringsmidler, gods, bagage m. v.

I § 13, stk. 3, er reglerne om *desinfektion* m. v. udvidet til foruden skibe også at omfatte luftfartøjer, jernbanevogne og køretøjer.

§ 13, stk. 4, der i sin oprindelige form forpligtede ethvert *skib og luftfartøj* til at stille arbejdskraft og bistand iøvrigt til rådighed ved iværksættelse af karantæneforanstaltninger, ændredes efter udvalgsbehandlingen i landstinget således, at bistanbspilgten påhviler den ansvarlige for et befordringsmiddel af enhver art.

§§ 16 og 17 er nye og omhandler *forholdsregler mod smittefarlige udtømninger* fra skibe og luftfartøjer.

§ 18 bemyndiger indenrigs- og boligministeren til at fastsætte nærmere regler for karantæneforanstaltningerne mod de enkelte smitsomme sygdomme. Bestemmelsen, der er ny, må ses i sammenhæng med den i § 1 givne bemyndigelse.

Kapitel 6 (§ 19) indeholder i overensstemmelse med regulativets regler bestemmelser om *karantæneforanstaltninger ved afrejse* her fra landet.

Tilsvarende bestemmelser fandtes ikke i den tidligere karantænelov.

Kapitel 7 (§§ 20—21) indeholder regler om *gennemrejse* og tilstræber bl. a. at lægge transittrafikken så få hindringer i vejen som muligt.

Kapitel 8 (§§ 22—34) omhandler *karantæneforanstaltninger ved ankomst*.

I §§ 22 og 23 er der optaget bestemmelser om, under hvilke betingelser skibe og luftfartøjer, der ankommer her til landet, opnår tilladelse til frit samkvem med land. Dersom karantænekommissionen eller den, kommissionen har bemyndiget til at meddele tilladelse til frit samkvem — normalt vedkommende toldtjenestemand — på grundlag af de oplysninger, han modtager ved ankomsten — eller pr. radio før ankomsten — om sundhedstilstanden om bord, anser skibet eller luftfartøjet for smittefrit, meddeles der straks tilladelse til frit samkvem, dog at der altid forinden kan foretages lægeundersøgelse. Dersom skibet må anses for smittet eller mistænkt for at være smittet

med en smitsom sygdom, mod hvilken karantæneforanstaltninger kan iværksættes, skal der altid foretages lægeundersøgelse, og tilladelse til frit samkvem må ikke meddeles, før de af karantænekommissionen forlangte foranstaltninger er tilfredsstillende gennemført.

§ 24 giver mulighed for lempelser i de i §§ 22—23 indeholdte bestemmelser. Reglerne svarer i det væsentlige til den tidligere lovs § 11, men tillader i modsætning til nævnte bestemmelse lempelser også for visse luftfartøjer.

§ 25 indeholder i stk. 1 en bestemmelse om, at karantænekommissionen *kan* eller — hvor indenrigs- og boligministeren bestemmer det — *skal* foranledige et befordringsmiddel *lægeundersøgt*.

Stk. 2 omhandler andre karantæneforanstaltninger.

Efter udvalgsbehandlingen i landstinget indsattes et nyt stk. 3, hvorefter *trafik over landgrænsen* i tilfælde af særlig fare for indførelse af smitsomme sygdomme *kan henvises til bestemte grænseovergange*, hvor karantæneforanstaltninger iværksættes.

I § 28 er der tillagt indenrigs- og boligministeren bemyndigelse til, når det skønnes påkrævet for at hindre en smitsom sygdoms indførelse og udbredelse her i landet, at bestemme, at der skal tilbydes *personer*, som ankommer hertil, *vaccination*, således at de, såfremt de nægter at lade sig vaccinere, kan underkastes tilsyn eller isolation.

§§ 29—34 indeholder en række forskrifter angående karantæneforanstaltninger overfor *skibe* og *luftfartøjer*. Bestemmelserne medfører for en stor del blot, at de hidtil for skibe gældende regler udvides til også at omfatte *luftfartøjer*.

Kapitel 9 (§§ 35—37) indeholder bestemmelser om *karantæneforanstaltninger overfor gods, bagage og post* og svarer i hovedsagen til karantænelovens bestemmelser.

Transitgods - bortset fra levende dyr -, der ikke omlades, må ifølge § 35, stk. 2, ikke underkastes karantæneforanstaltninger eller tilbageholdes, ligesom *post, aviser, bøger og andre tryksager* ifølge § 37 ikke må underkastes nogen karantæneforanstaltning. Indenrigs- og boligministeren kan dog om fornødent fravige disse regler ved særlige bestemmelser.

Kapitel 10 (§§ 38—45). Forskellige bestemmelser.

I § 38 er optaget som en ny bestemmelse, at indenrigs- og boligministeren under forudsætning af gensidighed kan indgå særlige aftaler med et eller flere lande om lempelse i de i nærværende lov omhandlede foranstaltninger.

Ved lovforslagets fremsættelse fandt der forhandlinger sted med Norge og Sverige om dette spørgsmål.

§ 41 indeholder ret udførlige regler om afholdelsen af *udgifterne til karantænevæsenet*, der i det væsentlige svarer til de hidtil gældende regler.

Ifølge § 42 udreder statskassen ikke erstatning for skade og tab som følge af de i loven omhandlede foranstaltninger.

Straffebestemmelserne i § 43 svarer til 1938-lovens § 56.

Mens det i det oprindelige forslag var fastsat, at loven ikke gælder for *Færøerne*, fik denne bestemmelse efter landstingets udvalgsbehandling i § 45 følgende ordlyd: „Nærværende lov kan ved kgl. anordning sættes i kraft på Færøerne med de ændringer, som følger af øernes særlige forhold.“

En i det oprindelige forslag optaget bestemmelse om lovens trykning på dansk, engelsk, fransk og tysk udgik efter udvalgsbehandlingen i landstinget.

Lovforslaget fandt tilslutning fra alle sider under behandlingen på rigsdagen, og der udtaltes fra flere sider tilfredshed med, at overensstemmelse med de internationale regler var søgt opnået ved en helt ny lov i stedet for gennem ændringer i den bestående.

Forslaget underkastedes i landstinget udvalgsbehandling, hvilket resulterede i enkelte ændringer, der er omtalt i forbindelse med ovenstående gennemgang af lovens indhold.

Lovforslaget vedtoges med disse ændringer enstemmigt i begge ting.

40. Lov om forlængelse af midlertidig lov nr. 193 af 12. april 1949 om ændring i lov om apotekerafgift og tilskud fra apotekerfonden. (Indenrigs- og boligminister *Aksel Møller*). [A. sp. 3197. — C. sp. 131 og 149].

Fremsat i *folketinget* $\frac{9}{12}$ (F. sp. 1548). 1. beh. $\frac{10}{12}$ (F. sp. 1597). Partiernes ordførere: Mørk, Marius Buhl, Poul Claussen og Bertel Dahlgaard. 2. beh. $\frac{11}{12}$ (F. sp. 1620). 3. beh. $\frac{11}{12}$

(F. sp. 1624). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. ¹²/₁₂ (L. sp. 303). 2. beh. ¹²/₁₂ (L. sp. 310). 3. beh. ¹²/₁₂ (L. sp. 315). *Loven stadfæstet 17. december 1952*. (Lovt. nr. 423).

Ved midlertidig lov nr. 193 af 12. april 1949 om ændring i lov nr. 108 af 31. marts 1932 om apotekerafgift og tilskud fra apotekerfonden blev *nettoindtægtsgrænsen for at opnå tilskud* fra apotekerfonden i henhold til § 43 i lov nr. 107 af 31. marts 1932 om apotekervæsenet, jfr. lov nr. 192 af 12. april 1949, forhøjet fra 12 000 kr. til 14 000 kr. Samtidig ændredes *tilskudsprocenten* således, at de pågældende apotekere fremtidig opnåede et tilskud på 80 kr. årlig mod tidligere 75 kr. for hver fulde 100 kr., apotekernes nettoindtægt mangler i 14 000 kr.

Endvidere indførte man for at modvirke svingningerne i apotekernes indtægter den ordning med hensyn til apotekerafgiftens beregning, at afgiften skulle svares af det løbende års nettoindtægt, ligesom man gennemførte en ikke uvæsentlig lempelse i afgiften for apoteker, hvis nettoindtægt ikke i væsentlig grad overstiger tilskudsgrænsen, samt en forhøjelse af afgiften for de største apoteker.

Loven, der oprindelig gjaldt indtil udgangen af 1950, blev ved lov nr. 49 af 14. februar 1951 (årbog 1950—51, side 296) forlænget til også at gælde i 1951 og 1952. Dens gyldighedstid forlænges herved yderligere til *udgangen af 1953*.

I bemærkningerne til lovforslaget anføres:

„Den af indenrigsministeren under 22. januar 1947 nedsatte kommission vedrørende apotekervæsenet har i den under 1. februar 1952 afgivne betænkning fremsat *forslag til en ny lov om apotekervæsenet* bl. a. indeholdende udkast til fremtidige, permanente bestemmelser om apotekerafgift og tilskud fra apotekerfonden.

Kommissionens forslag er for tiden genstand for overvejelser i indenrigsministeriet, som endnu ikke har modtaget svar fra alle de interesserede myndigheder m. v., der er afæsket erklæring over kommissionens betænkning, og indenrigsministeriet forventer derfor først i begyndelsen af næste år at kunne fremsætte forslag til en ny lov om apotekervæsenet [se side 435].

Under hensyn til, at apotekernes økonomiske forhold siden gennemførelsen af midlertidig lov nr. 193 af 12. april 1949 om ændring i lov om apotekerafgift og tilskud fra apotekerfonden ikke er undergået væsentlige forandringer, samt til, at indenrigs-

ministeriet anser det for hensigtsmæssigt, at spørgsmålet om den fremtidige ordning af apotekerafgiften m. v. behandles i forbindelse med overvejelserne om apotekervæsenets forhold iøvrigt, forslås den midlertidige afgiftslov forlænget endnu et år.“

Lovforslaget vedtoges enstemmigt i begge ting.

41. Lov om forlængelse af midlertidig lov nr. 119 af 23. marts 1948 om ændringer i kapitel VI i lov nr. 107 af 31. marts 1932 om apotekervæsenet. (Pensioner til apotekere og apoteksmedhjælpere samt deres enker). (Indenrigs- og boligminister *Aksel Møller*). [A. sp. 6357. — C. sp. 491 og 663].

Fremsat i *folketinget* $1\frac{8}{3}$ (F. sp. 3621). 1. beh. $2\frac{0}{3}$ (F. sp. 3670). Partiernes ordførere: Mørk, Anker Lau, Poul Claussen, Steen og J. M. Pedersen. 2. beh. $2\frac{3}{3}$ (F. sp. 3708). 3. beh. $2\frac{4}{3}$ (F. sp. 3831). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $2\frac{5}{3}$ (L. sp. 828). Partiernes ordførere: Dose, Moesgaard, Gelting-Hansen og Anna Westergaard. 2. beh. $2\frac{6}{3}$ (L. sp. 884). 3. beh. $2\frac{8}{3}$ (L. sp. 888). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 63).

Ved midlertidig lov nr. 119 af 23. marts 1948 blev de i kap. VI i lov nr. 107 af 31. marts 1932 om apotekervæsenet omhandlede pensioner til apotekere og apoteksmedhjælpere samt deres enker reguleret under hensyn til ændringen i de økonomiske forhold siden fastsættelsen af apotekerlovens pensionsbestemmelser og de ved lov nr. 301 af 6. juni 1946 om statens tjenestemænd foretagne ændringer i reglerne om pensionering af statens tjenestemænd.

Loven, som blev udformet på grundlag af et forslag fra den under 22. januar 1947 nedsatte apotekerkommission, var oprindeligt gældende indtil udgangen af marts måned 1950 under hensyn til, at kommissionen havde erklæret, at forslag til en varig ordning af pensionsforholdene først kunne fremsættes, når der var tilvejebragt klarhed over, hvorledes apotekernes og apoteksmedhjælpernes forhold burde ordnes i en ny lov om apotekervæsenet.

Den midlertidige lov er siden blevet forlænget, senest ved lov nr. 116 af 31. marts 1952 (årbog 1951—52, side 191), til udgangen af marts 1953. Den forlænges herved yderligere for et år til *udgangen af marts 1954*.

Som begrundelse herfor anføres i bemærkningerne til lovforslaget:

„Apotekerkommissionen har under 1. februar 1952 afsluttet sit arbejde og har udformet et forslag til en ny lov om apotekervæsenet, herunder forslag til en varig ordning af pensionsforholdene for apotekere og apoteksmedhjælpere samt deres enker; dette forslag indeholder en række ændringer i forhold til den midlertidige ordning, der alt i alt betyder nogen forbedring for pensionisterne.

Den 27. januar 1953 fremsatte indenrigs- og boligministeren i folketinget *forslag til en ny lov om apotekervæsenet*, udarbejdet på grundlag af kommissionsbetænkningen; ifølge § 84, stk. 1, i dette lovforslag var det hensigten at lade de nye pensionsregler træde i kraft fra 1. april 1953.

Da folketingets udvalg angående det nævnte lovforslag under 13. marts 1953 har meddelt, at udvalgets arbejde næppe kan forventes tilendebragt i indeværende rigsdagssamling, foreslås det herved, at den midlertidige pensionsordning forlænges endnu et år.“

Lovforslaget vedtoges uændret og enstemmigt i begge ting.

42. Lov om udskydelse af revisionen af lov angående vitaminreklame. (Indenrigs- og boligminister *Aksel Møller*). [A. sp. 3323 — C. sp. 417 og 485].

Fremsat i *folketinget* $27/1$ (F. sp. 1873). 1. beh. $3/2$ (F. sp. 2004). Partiernes ordførere: Th. Mikkelsen, Krogh, Poul Claussen og Aage Fogh. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Kaj Andresen, Nina Andersen, Andreas Hansen, Fanny Jensen, Lars P. Jensen, Th. Mikkelsen, Mørk, Krogh [sekretær], Heick, Martin, Poul Claussen [formand], Gottschalck-Hansen, Poul Møller, Aage Fogh og Oluf Pedersen). Betænkning (B. sp. 1005) afgivet $13/3$. (Ordfører: Poul Claussen). 2. beh. $17/3$ (F. sp. 3570). 3. beh. $17/3$ (F. sp. 3576). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $18/3$ (L. sp. 717). Partiernes ordførere: Astrid Skjoldbo, Moesgaard, Gelting-Hansen og Oluf Johansen. 2. beh. $20/3$ (L. sp.

756). 3. beh. $2\frac{0}{3}$ (L. sp. 760). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 62).

Iflg. § 5, stk. 2, i lov nr. 74 af 31. marts 1936 angående vitaminreklame, jfr. lov nr. 45 af 20. februar 1948, skulle nævnte lov underkastes *revision* i rigsdagssamlingen 1952—53. Denne frist udskydes herved til *rigsdagssamlingen 1957—58*, idet der efter indenrigs- og boligministeriets skøn ikke var anledning til at foretage nogen revision af loven i nærværende rigsdagssamling.

Lovforslagets vedtoges uændret og enstemmigt i begge ting efter i folketinget at have været underkastet en kortvarig udvalgsbehandling.

107. Lov om brug m. v. af radioaktive stoffer. (Indenrigs- og boligminister *Aksel Møller*). [A. sp. 3421. — C. sp. 481 og 1425].

Fremsat i *landstinget* $2\frac{0}{1}$ (L. sp. 348). 1. beh. $\frac{4}{2}$ (L. sp. 373). Partiernes ordførere: Eiler Jensen, Federspiel, Gelting-Hansen og Anna Westergaard. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Eiler Jensen, Bjørklund, Brodthagen, Sofie Hansen, Th. Jensen, N. Chr. Nielsen, Poul Nilsson, Ingefred Juul Andersen, Alfred Bøgh, Federspiel [sekretær], Grue-Sørensen, Joh. Larsen (Tune), Gelting-Hansen [formand], H. K. Sørensen og Anna Westergaard. Betænkning (B. sp. 1105) afgivet $1\frac{0}{3}$. (Ordfører: Gelting-Hansen). 2. beh. $2\frac{0}{3}$ (L. sp. 757). 3. beh. $2\frac{0}{3}$ (L. sp. 761). *Oversendt til folketinget*. 1. beh. $2\frac{4}{3}$ (F. sp. 3835). Partiernes ordførere: Heising, Ladefoged, Marie Antoinette von Lowzow, Kirsten Gloerfelt-Tarp og Kjeldgaard Iversen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Heising, Ditlevsen, Rasmus Hansen, Lund Jensen, Th. Mikkelsen, Peter Nielsen, Smørum, Ladefoged [sekretær], Niels Eriksen, Heilesen, Marie Antoinette von Lowzow [formand], Bøgholm, Poul Claussen, Kirsten Gloerfelt-Tarp og Kjeldgaard Iversen). Betænkning (B. sp. 1271) afgivet $2\frac{0}{3}$. (Ordfører: Marie Antoinette von Lowzow). 2. beh. $2\frac{7}{3}$ (F. sp. 4023). 3. beh. $2\frac{7}{3}$ (F. sp. 4051). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 94).

I de senere år har det vist sig muligt kunstigt at fremstille radioaktive stoffer i store mængder og til billigere priser end tidligere, hvilket har medført en stigende anvendelse af disse stoffer på mangfoldige områder såvel indenfor forskningen som i det praktiske liv.

Mens de første her til landet importerede radioaktive stoffer væsentligst kom fra U.S.A. og hovedsageligt anvendtes til *sygdomsbekæmpende formål* og i den *videnskabelige forskning*, har i den senere tid også andre lande vist sig leveringsdygtige, og stofferne har fundet anvendelse også til *forsvarsmæssige* og erhvervsmæssige, specielt *industrielle formål*.

I modsætning til importen fra U.S.A., der efter de amerikanske myndigheders krav var undergivet sundhedsstyrelsens *kontrol*, og som udelukkende anvendtes til behandlinger og forsøg under ledelse af specialuddannede læger og videnskabsmænd på særlige afdelinger og laboratorier, har import fra andre lande kunnet finde sted uden offentlig kontrol, idet disse lande ikke har stillet krav herom. Endvidere finder forskningen nu ofte sted udenfor laboratorier, ligesom stofferne i stigende omfang importeres og anvendes af industrielle og merkantile virksomheder.

Strålingen fra radioaktive stoffer kan, såfremt passende sikkerhedsforanstaltninger ikke træffes, forvolde meget alvorlig *skade på personer*, der er beskæftiget med stoffernes fremstilling, transport, opbevaring og anvendelse iøvrigt. Stofferne vil således kunne fremkalde svære forbrændinger, alvorlige blodsygdomme, kræft eller kræftlignende lidelser, øjenbeskadigelser og sterilitet eller skade på afkom, ligesom også radioaktivt forurenede affald kan give anledning til en sundhedsfarlig forurening af vandløb, jordbund og grundvand.

Nærværende lov tilsigter — ved at bringe fremstillingen, indførslen og besiddelsen af radioaktive stoffer under offentlig kontrol — at imødegå de stærkt forøgede faremuligheder, som den ovenfor skitserede udvikling har medført.

Til grund for loven ligger en indstilling fra et af sundhedsstyrelsen i 1952 nedsat udvalg.

Om *lovens indhold* skal følgende anføres:

§ 1 er sålydende:

„Radioaktive stoffer af enhver art, hvadenten de er i fri tilstand eller i blanding med andre stoffer eller indbygget i maskiner og apparater, må kun *fremstilles, indføres eller besiddes*, såfremt *tilladelse* er meddelt af *sundhedsstyrelsen*.

Sundhedsstyrelsens afgørelse kan inden 4 uger indankes for indenrigs- og boligministeren, der ligeledes kan fastsætte almindelige undtagelsesregler fra den i stk. 1 givne bestemmelse.“

Det i stk. 1 opstillede krav om sundhedsstyrelsens tilladelse svarer til de hidtil gældende regler med hensyn til de fra U.S.A. importerede radioaktive stoffer.

Det fremgår af ministerens fremsættelsestale, at grunden til, at der ikke i selve loven er fastsat undtagelsesbestemmelser fra den meget vidt formulerede hovedregel i stk. 1, er den, at udviklingen på dette område selv indenfor den nærmeste fremtid ikke kan overses. Det anses derfor for mest hensigtsmæssigt, at sådanne bestemmelser fastsættes i en bekendtgørelse, så de kan ændres og suppleres i takt med udviklingen.

§ 2 bemyndiger indenrigs- og boligministeren til at udfærdige bestemmelser vedrørende de nødvendige *sikkerhedsforanstaltninger* i forbindelse med indførsel, fremstilling, anvendelse, opbevaring, transport og bortskaffelse m. v. af radioaktive stoffer. Det kan i disse bestemmelser fastsættes, at særlige udgifter ved tilsynet med deres overholdelse skal bæres af ejeren eller brugeren af stofferne.

I lighed med, hvad der er tilfældet i lov nr. 147 af 15. april 1930 om brugen af røntgenstråler m. v., er det anset for formålstjenligt at give ministeren beføjelse til at udfærdige de nærmere bestemmelser vedrørende sikkerhedsforanstaltninger i forbindelse med radioaktive stoffer.

Ifølge § 3 påhviler tilsynet med overholdelsen af de i henhold til § 2 udfærdigede bestemmelser som hovedregel sundhedsstyrelsen, for virksomheder inddraget under fabriktilsyn dog arbejds- og fabriktilsynet.

§ 4 åbner mulighed for tilforordning af sagkyndige m. v. til bistand for sundhedsstyrelsen og giver regler for disses funktionstid og vederlag.

§ 5 hjemler *bødestraf* for overtrædelse af lovens bestemmelser og de i henhold til § 2 udfærdigede regler.

§ 6 bemyndiger indenrigs- og boligministeren til efter forhandling med forsvarsministeren at meddele *militære myndigheder* og virksomheder *dispensation* fra reglerne i §§ 1, 2 og 3.

Under behandlingen af sagen på rigsdagen, i hvilken kommunisterne ikke deltog, anerkendtes lovforslagets store betydning og nødvendighed fra alle sider, ligesom også de ministeren tillagte bemyndigelser blev anset for hensigtsmæssige.

På foranledning af det i landstinget nedsatte udvalg indhentes en udtalelse fra indenrigsministeriet (optrykt som bilag til betænkningen), hvoraf det fremgår, at skader forvoldt af radiumstråler, erhvervs sygdomme og disses følger, som skyldes radioaktive stoffer m. v., omfattes af ulykkesforsikringsloven, hvorfor det ikke ansås for nødvendigt at søge en bestemmelse om lovpåligtig ansvarsforsikring indføjet i lovforslaget.

Under behandlingen i folketinget rejste retsforbundets ordfører, *Kjeldgaard Iversen*, spørgsmålet om en nærmere præcision af de ministeren tillagte beføjelser og udtalte navnlig betænkelighed ved den i § 6 givne dispensationsmulighed med hensyn til militære myndigheder og virksomheder.

På Kjeldgaard Iversens foranledning henvistes forslaget til behandling i et udvalg, som efter en hurtig behandling af forslaget enstemmigt indstillede det til vedtagelse uændret, idet det i betænkningen efter samråd med ministeren fastsloges, at „de i § 6 nævnte dispensationer kun gives under forudsætning af, at de i almindelighed krævede, betryggende sikkerhedsforanstaltninger iagttages“. Såvel ministeren som udvalget anså det for hensigtsmæssigt at tage loven op til revision efter nogle års forløb.

Lovforslaget vedtoges i sin oprindelige skikkelse enstemmigt i begge ting.

44. Lov om forlængelse af den midlertidige værnepligtslovgivning. (Indenrigs- og boligminister *Aksel Møller*). [A. sp. 3189. — C. sp. 129 og 149].

Fremsat i *folketinget* $4/_{12}$ (F. sp. 1461). 1. beh. $10/_{12}$ (F. sp. 1597). 2. beh. $11/_{12}$ (F. sp. 1619). 3. beh. $11/_{12}$ (F. sp. 1623). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $12/_{12}$ (L. sp. 304). 2. beh. $12/_{12}$ (L. sp. 311). 3. beh. $12/_{12}$ (L. sp. 316). *Loven stadfæstet 17. december 1952.* (Lovt. nr. 424).

Ved lov af 16. juni 1945 blev der gennemført en række midlertidige ændringer i værnepligtslovgivningen. Denne lov er siden med enkelte modifikationer blevet forlænget for 1 år ad gangen, senest ved en lov af 19. december 1951 (årbog 1951—52, side 201), og forlænges herved yderligere for et år til *udgangen af 1953*.

Ved forlængelsen af den midlertidige værnepligtslov for 1952 blev der i § 4, stk. 2, indsat en bestemmelse om, at den del af en aldersårgang, der skulle indkaldes til møde allerede i sessionsåret, burde udtages blandt de ældste på vedkommende session udskrevne. Da hovedparten af de værnepligtige, der skal fremstille sig for sessionen i 1953, nemlig de i 1934 fødte, ikke kan forvente indkaldelse inden sessionsårets udløb, har denne bestemmelse mistet sin betydning, hvorfor den er taget ud af loven.

I det forslag til en ny værnepligtslov, som fremsattes i folketinget 14. oktober 1952 (se side 444), indeholdtes bestemmelser som skulle træde i stedet for den midlertidige værnepligtslovgivning. Dette forslag lod sig imidlertid ikke gennemføre inden udgangen af 1952, og man anså det derfor for påkrævet, at den midlertidige lovgivning blev opretholdt.

Ved fremsættelsen af lovforslaget anførte *arbejds- og socialministeren* på indenrigs- og boligministerens vegne, at forlængelsen i første række var påkrævet „for at bevare den ved den midlertidige lov givne hjemmel til at træffe bestemmelser om en nedsettelse af alderen for de værnepligtiges pligt til at fremstille sig for sessionen, idet dette er en nødvendig forudsætning for at overvinde de vanskeligheder med at fremskaffe tilstrækkeligt mandskab, som møder forsvaret i disse år som følge af de lave fødselstal i årene 1932 —35. Dertil kommer, at flere af den midlertidige lovs øvrige bestemmelser — dette gælder således såvel suspensionen af de værnepligtiges ret til uden begrundelse at kræve udsættelse med at møde på sessionen som bemyndigelsen til at give midlertidige bestemmelser om udskydelse af tidspunktet for de værnepligtiges optagelse i lægdsrullen — er optaget i forslaget til den nye værnepligtslov; alene for at undgå et brud i udviklingen må det derfor anses for nødvendigt, at den midlertidige lov, der iøvrigt kan ophæves ved kgl. anordning, fortsat har gyldighed, indtil den nye værnepligtslov kan foreligge.“

Lovforslaget vedtoges i begge ting med de tre største partiers stemmer mod det radikale venstres, retsforbundets og kommunisternes.

45. Lov om statens husholdningsråd. (Indenrigs- og boligminister *Aksel Møller*). [A. sp. 4483. — C. sp. 1427 og 1553].

Fremsat i *folketinget* $26/2$ (F. sp. 2610). 1. beh. $11/3$ (F. sp. 3334). Partiernes ordførere: Viola Nørløv, Foged, Erna Sørensen, Aage Fogh, Gregersen og Petra Petersen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Viola Nørløv, Nina Andersen, Chr. Christiansen, Fanny Jensen, Lund Jensen, Bodil Koch, Smørum, Foged [sekretær], Kr. Kristensen, Laurits Pedersen, Erna Sørensen [formand], Poul Claussen, Gertie Wandel, Aage Fogh og Gregersen). Betænkning (B. sp. 1273) afgivet $26/3$. (Ordfører: Erna Sørensen). 2. beh. $27/3$ (F. sp. 4024). 3. beh. $27/3$ (F. sp. 4051). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $28/3$ (L. sp. 1031). Partiernes ordførere: Astrid Skjoldbo, Grue-Sørensen, Lisbet Hindsgaul og Ingeborg Refslund Thomsen. 2. beh. $28/3$ (L. sp. 1049). 3. beh. $28/3$ (L. sp. 1055). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 87).

Ifølge § 13 i lov nr. 266 af 9. juni 1948 om statens husholdningsråd (årbog 1947—48, side 319) skulle nævnte lov optages til revision senest i rigsdagssamlingen 1953—54. Under hensyn til, at rammerne for husholdningsrådets arbejde nu søges væsentligt udvidet ved *opførelse af en ny bygning*, har man imidlertid fundet det hensigtsmæssigt at revidere loven allerede i samlingen 1952—53 ved gennemførelsen af nærværende lov, der har følgende indhold:

Kap. I. Statens husholdningsråd.

§ 1. Statens husholdningsråd, der sorterer under indenrigs- og boligministeriet, har til opgave — i fornødent samarbejde med andre institutioner og organisationer — at virke til fremme af husholdningens ernæringsmæssige, hygiejniske, tekniske og økonomiske forhold.

Rådet foranlediger udført *undersøgelser og forsøg*, der står i forbindelse med de i stk. 1 angivne formål, og drager omsorg for, at der *gives befolkningen vejledning* i hensigtsmæssig husholdning.

§ 2. Resultaterne af de foretagne undersøgelser og forsøg offentliggøres ved rådets foranstaltning i det omfang, offentliggørelse findes formålstjenlig.

Resultaterne af rådets undersøgelses- og forsøgsarbejde må kun anvendes i reklameøjemed, når rådet skriftlig har givet tilladelse dertil.

§ 3. Rådet kan henregnes til de institutioner, der er berettiget til at begære forfølgning for overtrædelse af lovbekendtgørelse nr. 80 af 31. marts 1937 om uretmæssig konkurrence og varebetegnelse.

Rådet afgiver til indenrigs- og boligministeren *en årlig beretning* om virksomheden i det forløbne år.

§ 4. De til rådets arbejde fornødne beløb stilles til rådighed ved bevilling på de årlige finanslove.

De nærmere bestemmelser for rådets virksomhed fastsættes af indenrigs- og boligministeren.

§ 5. Husholdningsrådets *formand og øvrige medlemmer* udnævnes af indenrigs- og boligministeren.

5 af rådets medlemmer udpeges efter indstilling fra henholdsvis Arbejdernes Oplysningsforbund, De danske Husmoderforeninger, De samvirkende danske Husholdningsforeninger, De samvirkende danske Husmandsforeninger og De samvirkende danske Landboforeninger. Specialkursus i husholdning ved Aarhus Universitet skal være repræsenteret ved 1 medlem, og 2 medlemmer skal repræsentere de husholdningspædagogiske foreninger, medens 1 medlem skal have særlig kemisk-teknisk indsigt. Indenrigs- og boligministeriet samt sundhedsstyrelsen skal være repræsenteret i rådet hver ved mindst eet medlem.

Ophører en eller flere af de i stk. 2 nævnte organisationer at bestå, bestemmer indenrigs- og boligministeren, om andre organisationer i deres sted skal være repræsenteret i rådet, og fastsætter i bekræftende fald, hvem indstillingsretten skal tilkomme.

Efter indstilling fra rådet tillægges der de medlemmer, hvem varetagelsen af særlige opgaver påhviler, honorar, hvis størrelse fastsættes på finansloven.

Rådet vælger blandt sine medlemmer 2 næstformænd;

rådets forretningsorden godkendes af indenrigs- og boligministeren.

§ 6. Antallet af *tjenestemandstillinger* under rådet fastsættes ved normeringslov.

Det medhjælpslønnede personale under rådet ansættes af formanden.

Det til husholdningsrådet knyttede personale må ikke uden indenrigs- og boligministerens tilladelse være interesseret i eller have tilknytning til nogen erhvervsvirksomhed eller erhvervsorganisation indenfor husholdnings- eller levnedsmiddelbranchen.

§ 7. Indenrigs- og boligministeren bemyndiges til snarest muligt at tilvejebringe *nye selvstændige lokaler* til brug for husholdningsrådets arbejde.

De nødvendige bevillinger hertil søges på de årlige finanslove.

Kap. II. Tilskud til husholdningsorganisationernes arbejde.

§ 8. Der kan ved bevilling på finansloven ydes *årlige tilskud* til forsøgs- og undersøgelsesarbejde samt den oplysningsvirksomhed, der udføres på husholdningens område af de i § 5, stk. 2, pkt. 1, jfr. stk. 3, nævnte organisationer. I særlige tilfælde kan der ydes tilskud til andre organisationer til tilsvarende formål.

Kap. III. Ikrafttrædelse m. v.

§ 9. Denne lov træder i kraft den 1. april 1953, fra hvilket tidspunkt lov nr. 266 af 9. juni 1948 om statens husholdningsråd ophæves.

§ 10. Denne lov optages til *revision senest i rigsdagssamlingen 1957—58*.

Loven adskiller sig — bortset fra fremhævelsen i § 7 af, at der snarest skal tages fat på fremskaffelsen af nye lokaler til rådet — først og fremmest fra den tilsvarende lov af 1948 ved, at man har ladet de hidtidige bestemmelser om husholdningsrådets lokalemæssige samarbejde med andre institutioner udgå.

Om denne ændring anføres i bemærkningerne til lovforslaget: „Rådet må nødvendigvis stadig — også efter en udbygning — samarbejde med de i den hidtidige lovs kapitel III nævnte in-

stitutioner, herunder statens vitaminlaboratorium og et eventuelt analytisk-kemisk laboratorium til udførelse af levnedsmiddelundersøgelser, men man finder dog, at de pågældende institutioners arbejde, der er af en mere videnskabelig art, ikke tilstrækkeligt begrundet og økonomæssigt fællesskab. Man har derfor ment at burde undlade i nærværende lovforslag at optage bestemmelser, der forudsætter et så snævert samarbejde med disse institutioner.“

Bortset herfra er ændringerne ikke af indgribende karakter. Det var oprindeligt foreslået, at indenrigs- og boligministeren skulle kunne fastsætte husholdningsrådets medlemstal uden — som efter den tidligere lov — at være bundet af noget maksimumstal, men dette ændredes under sagens behandling i folketinget, idet man fandt det heldigst, at rådet blev sammensat på samme måde som hidtil, indtil loven i rigsdagssamlingen 1957—58 påny skal til revision. I overensstemmelse hermed udtog man af lovforslaget ministerens beføjelse til at fastsætte medlemstallet samt den tidligere gældende bestemmelse om, at ministeren kan give nyopståede organisationer repræsentation i rådet ved siden af de forud repræsenterede organisationer.

Ifølge den tidligere lov skulle rådet have et sekretariat. Bestemmelsen herom er ikke opretholdt i den nye lov, da man har fundet det naturligt, at rådets organisation fastlægges i dets forretningsorden.

Ved fremsættelsen af lovforslaget udtalte *indenrigs- og boligministeren* bl. a.:

„Som det vil være de ærede medlemmer bekendt, bl. a. fra finanslovdebatten sidste efterår, har det gennem lang tid været overvejet, hvorledes man bedst skulle løse den opgave at skabe *bedre lokaleforhold* for statens husholdningsråd.

På grund af manglen på byggematerialer blev der efter den nugældende lovs vedtagelse i 1948 kun indrettet et forsøgskøkken og et laboratorium i husholdningsrådets hidtidige kontorlokaler i en forretningsejendom på Vestervoldgade.

I den forløbne tid har husholdningsrådet udført et godt arbejde i de lokaler, der har stået til rådighed, men behovet for oplysning om husholdningsforhold har været stadig stigende i befolkningen, hvorfor de husholdnings- og husmoderorganisationer, der er repræsenteret i husholdningsrådet, har stillet stadig større krav til det forsøgs- og oplysningsarbejde, det påhviler rådet at udføre. Indretningen af forsøgslokalerne i de hidtidige kontorlokaler var naturligvis kun tænkt som en rent midlertidig foranstaltning, og de herskende lokaleforhold har på en meget beklagelig måde sat en snæver grænse for det arbejde, husholdningsrådet har kunnet påtage sig.

For at imødekomme de stadig stigende krav til husholdningsrådets arbejde har jeg i de senere år udfoldet bestræbelser for at

finde en bygning, som kunne købes og med rimelige omkostninger indrettes til rådets formål. Imidlertid har bestræbelserne været forgæves, og efter de erfaringer, som er indhøstet under arbejdet for at finde en egnet bygning, er jeg kommet til det resultat, at det vil være mest hensigtsmæssigt at *opføre en nybygning til rådet* fremfor at erhverve en bestående bygning og foretage installationer i denne med store bekostninger.

Angående omkostningerne ved opførelsen og indretningen af en ny bygning til statens husholdningsråd kan jeg oplyse, at det er hensigten at stille et beløb på $\frac{1}{2}$ mill. kr. til rådighed til indkøb af *laboratorieudstyr* og inventar, og at der er stillet forslag herom i det lovforslag vedrørende oprettelse af en produktivitetsfond, som finansministeren netop har fremsat. Da der endnu ikke er udarbejdet projekt eller overslag for nybygningen, kan *byggeudgifterne* naturligvis kun anslås ganske skønsmæssigt, men de samlede udgifter, inklusive den halve million fra produktivitetsfonden, beløber sig løseligt beregnet til 2,4 mill. kr. Forholdet er det, at først oprettelsen af produktivitetsfonden gav anledning til, at man turde gå i gang med bestræbelserne for at finde udveje for en nybygning til statens husholdningsråds arbejde. Vi har i den anledning ... forhandlet med forsvarsministeriet om et areal til denne bygning. Det drejer sig om et areal beliggende ved Amager Fælledvejs vestside umiddelbart syd for telegrafvæsenets værksted. Dette areal er blandt de muligheder, der foreligger, det, som passer bedst for rådets arbejde og bedst for andre statsinstitutioner ...“

Lovforslaget mødte på rigsdagen tilslutning fra samtlige partier med undtagelse af retsforbundet, der mente, at udgiften til husholdningsrådet kunne spares, og derfor gik imod lovforslaget.

I det folketingsudvalg, der havde sagen til behandling, enedes man, bortset fra retsforbundets repræsentant, om at indstille lovforslaget til vedtagelse med de ovenfor nævnte ændringer, som vedtoges uden afstemning. I betænkningen gives der udtryk for det ønskelige i, at bygningen af nye lokaler snarest blev påbegyndt, og det oplyses, at ministeren har givet tilsagn om at søge de nødvendige midler bevilget, såsnart loven var vedtaget.

I den ændrede affattelse vedtoges lovforslaget i begge ting med alle øvrige stemmer mod retsforbundets.

46. Midlertidig lov om lån til byggeri til erstatning for sanerede ejendomme m. m. (Indenrigs- og boligminister *Aksel Møller*). [A. sp. 5981. — C. sp. 593 og 665].

Fremsat i *folketinget* $\frac{5}{3}$ (F. sp. 2957). 1. beh. $\frac{12}{3}$ (F. sp. 3366). Partiernes ordførere: Ingvar Dahl, Anker Lau, Thestrup, Rager, Helge Madsen og Alfred Jensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Ingvar Dahl, Nina Andersen, Poul Hansen [Svendborg], Qvist Hansen, Kjærbøl, Holger Larsen, Edel Saunte, Anker Lau [sekretær], Kryger, Lorentzen, Thestrup [formand], Gottschalck-Hansen, Erna Sørensen, Rager og Helge Madsen). Betænkning (B. sp. 1201) afgivet $\frac{20}{3}$. (Ordfører: Thestrup). 2. beh. $\frac{24}{3}$ (F. sp. 3825). 3. beh. $\frac{24}{3}$ (F. sp. 3835). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $\frac{25}{3}$ (L. sp. 830). Partiernes ordførere: Fr. Dalgaard, Melchior Kjeldsen, Bouet og Axel Christensen. 2. beh. $\frac{26}{3}$ (L. sp. 884). 3. beh. $\frac{26}{3}$ (L. sp. 889). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 115).

Loven tilsigter at yde statsstøtte og kommunal støtte til afslutningen af de arbejder, der blev påbegyndt i 1941 i *Adelgade—Borgergadekvarteret i København*, med hensyn til sanering og genopbygning af kvarteret. Forholdene dengang medførte, at saneringen gik i stå, efter at der af de 20 mill. kr., som var påregnet til saneringslån — heraf 16 mill. kr. for hovedstaden og 4 mill. kr. for købstæderne —, kun var anvendt ialt 6,7 mill. kr. til Adelgade—Borgergade-saneringen. Boligsituationen har hidtil ikke tilladt en genoptagelse af arbejdet.

I en skrivelse af 5. februar 1953, der medfulgte lovforslaget som bilag, havde imidlertid Københavns magistrat nu rettet henvendelse til boligministeriet om at få afsluttet saneringsarbejdet i det område, der var omfattet af den daværende saneringsplan. Kommunen havde herved anført, at der i den tilbageværende del af saneringskvarteret er 131 ejendomme, der omfatter 1 773 lejemaal, hvoraf de 994 er beboelser, mens resten er erhvervslejemaal, og kommunen havde lovet at fremskaffe erstatningsboliger til de familier, der bliver hjemløse ved saneringen, og som ikke selv kan skaffe sig anden bolig. Kommunen havde i øjeblikket forhandlinger i gang med de store københavnske boligselskaber om spørgsmålet, og enkelte familier ville eventuelt kunne placeres i kommunens egne ejendomme.

Kommissionen vedrørende revision af boligtilsynsloven m. v. anbefalede i skrivelse af 20. februar magistratens forslag,

som indenrigs- og boligministeriet kunne tilslutte sig, idet man under hensyn til den lange tid, i hvilken saneringsarbejdet havde ligget stille, fandt det rimeligt, at allerede påbegyndte arbejder færdiggøres, og at der skabes mulighed for ydelse af en vis hjælp til nybyggeriet i saneringsområderne.

Ifølge den foreliggende lov, der bortset fra bestemmelser om gyldighedsperiode og ikrafttrædelsestidspunkt er i overensstemmelse med det fremsatte lovforslag, bemyndiges indenrigs- og boligministeren til indenfor et beløb af 18 mill. kr. i tiden indtil 1. april 1957 (i det oprindelige lovforslag stod der 1956) at yde lån til personer og selskaber, som iværksætter byggeforetagender på grunde, der erhverves fra kommuner efter nedrivning af ejendomme beliggende indenfor områder, for hvilke der i henhold til kapitel VI i lov nr. 212 af 31. maj 1939 om boligtilsyn og sanering af usunde bydele, jfr. lov nr. 179 af 9. april 1941, foreligger en ved denne lovs ikrafttræden af boligtilsynsrådet godkendt saneringsplan.

Med hensyn til kommunens erhvervelse af de ejendomme, der er omfattet af saneringsplanen, nedrivningen af disse ejendomme, gadeanlæg m. v., yder staten lån og tilskud til Københavns kommune på grundlag af de nævnte love.

De nærmere regler om vilkårene for den ydede statsstøtte svarer stort set til loven af 9. april 1941, kapitel I (årbog 1940—41, side 225—226). Bestemmelserne om ydelsen og rentefoden for det tilståede lån i lovens § 4 er dog for at præcisere, at ydelsen af statslån ikke bør medføre rentetab for staten, affattet således:

„Ydelsen samt rentefoden for det tilståede lån fastsættes til sin tid af indenrigs- og boligministeren efter forhandling med finansministeren. Ved fastsættelsen af ydelsen skal der tages hensyn til, at der af lånet skal svares almindelig markedrente for statsobligationer, at lånet endeligt afdrages indenfor en periode af højst 45 år, samt at der i reserve- og administrationsfondsbidrag svares $\frac{1}{5}$ pct. p. a. af hovedstolen. De årlige ydelser, der kan inddrives ved udpantning, erlægges til Kongeriget Danmarks Hypotekbank.“

Mens kommunen ifølge 1941-loven kun kunne yde huslejetilskud i indtil 2 år til personer, der blev husvilde som følge af saneringsarbejder på de i loven omhandlede grunde, og som på grund af utilstrækkelige indtægter ikke kunne skaffe sig anden passende bolig, fastsætter den foreliggende lov et tidsrum af indtil 5 år efter fraflytningen, dog ikke udover 31. marts 1958, til ydelse af sådanne tilskud.

Endelig gøres forskellige bestemmelser i byggestøtteleven (lovbekendtgørelse nr. 288 af 14. juni 1951) anvendelige på lån efter den foreliggende lov. Bestemmelserne går bl. a. ud på, at finansministeren bemyndiges til at udstede statsobligationer i det omfang, hvori lån ydes, og at Kongeriget Danmarks Hypotekbank får overladt den kasse- og regnskabsmæssige side af låneordningen. Fremgangsmåden ved ansøgning om statslån bliver den samme som i den øvrige byggestøttelovgivning.

Iøvrigt vil ifølge bemærkningerne til lovforslaget statslån i det omfang, som det vil være muligt, blive ydet efter reglerne i den gældende byggestøttelov, så at den foreliggende lov kommer til anvendelse dels med hensyn til byggeri af rene forretnings- og erhvervsjendomme, dels med hensyn til beboelsesejendomme af en karakter, som ikke vil kunne opnå almindelige byggestøttelån.

Ved fremsættelsen af lovforslaget betonedes *indenrigs- og boligministeren*, at lovforslaget ikke vedrørte sanering i almindelighed, men alene var et forslag om genopbygning af den resterende del af Adelgade-Borgergade-kvarteret. Ved forslaget var der ikke taget stilling til, hvorledes reglerne om offentlig støtte til genopbygning af saneringskvarterer i almindelighed burde udformes. I overensstemmelse med saneringskommissionen havde indenrigs- og boligministeren ment, at et forslag fra Københavns kommune om også at få tilvejebragt hjemmel til sanering af et område mellem Klerkegade og Sølvgade og et område på Vesterbro måtte vente, navnlig fordi der ikke var udarbejdet og godkendt nogen saneringsplan for disse områder. Ministeren så gerne, at hans lovforslag blev henvist til samme udvalg, som behandlede det af ham tidligere fremsatte lovforslag om ændringer i byggestøttelovgivningen (vedrørende hovedstadsområdet) (se side 450), idet dette forslag indeholdt regler om udligning mellem kommunerne i hovedstadsområdet af udgifterne til huslejetilskud, og Københavns magistrat havde i den nævnte skrivelse udtalt ønske om,

at disse regler måtte komme til anvendelse med hensyn til de i lovforslaget omhandlede huslejetilskud.

Ved 1. behandling fik lovforslaget tilslutning fra *Ingvard Dahl* (S) og *Anker Lau* (V), der begge fremhævede, at saneringen måtte foregå i takt med et byggeri, der kunne opsuge de „udsanerede“. Også *Thestrup* (KF) og *Rager* (RV) anbefalede lovforslaget. Den sidste fremhævede, at man burde tænke på erstatningsbyggeri ikke alene til dem, som mistede deres beboelseslejligheder, men også til dem, som mistede deres erhvervslokaler. *Helge Madsen* (DR) erklærede sig villig til at deltage i en udvalgsbehandling, hvis resultater ville være afgørende for partiets endelige standpunkt. *Alfred Jensen* (DK) kunne gå ind for forslaget, men understregede, at der burde sættes ganske anderledes ind for at hale ind på bolignøden end hidtil sket. I sine svarbemærkninger til ordførerne oplyste ministeren, at de 33,2 mill. kr., som udgjorde saneringsudgiften med hensyn til Adelgade-Borgergade-kvarteret ikke var en nettoudgift. Herfra gik indtægten ved grundsalgene, 14 mill. kr., så at nettoudgiften androg 19,2 mill. kr.

Lovforslaget henvistes til behandling i et udvalg, som enstemmigt indstillede lovforslaget til vedtagelse med to mindre ændringer: at tidsfristen i lovforslagets § 1 ændredes fra 1. april 1956 til 1. april 1957, og at en i det oprindelige lovforslag indsat bestemmelse om, at loven skulle træde i kraft straks, udgik, således at den normale regel om loves ikrafttræden skulle anvendes. Et mindretal (*Helge Madsen* (DR)) udtalte dog, at det bør udelukkes, at de økonomiske ofre, som stat og kommune yder ved saneringer, senere giver fortjeneste til de private købere af grundene, og havde derfor ønsket, at det pålagdes kommunen kun at sælge grundene på grundrentevilkår. Der havde ikke kunnet vindes tilslutning til dette krav, og mindretallet udtalte derfor blot ønsket om, at salget fra Københavns kommune sker på sådanne vilkår, at en kommende værdistigning tilfalder det offentlige.

Ved 2. behandling vedtoges ændringsforslagene, og ved 3. behandling vedtoges lovforslaget enstemmigt med 113 stemmer. Også i landstinget var vedtagelsen enstemmig.

**47. Lov om en særlig ydelse til alders- og invalide-
rentemodtagere m. fl.** (Arbejds- og socialminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 3169. — C. 133 og 151].

Fremsat i *folketinget* ³/₁₂ (F. sp. 1371). 1. beh. ⁵/₁₂ (F. sp. 1525). Partiernes ordførere: Kaj Andresen, Søren Andersen, Thestrup, Svend Jørgensen, Evald Christensen og Ragnhild

Andersen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændringer i folkeforsikringsloven om forhøjelse af grundbeløbene, brændselstillæg, beklædningstillæg, tillæg for invaliditet, ændring af fradragsregler m. v. [af Ragnhild Andersen m. fl.] [se side 487]. Betænkning (B. sp. 199) afgivet ¹⁰/₁₂. (Ordfører: Thestrup). 2. beh. ¹¹/₁₂ (F. sp. 1625). 3. beh. ¹¹/₁₂ (F. sp. 1633). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. ¹²/₁₂ (L. sp. 305). Partiernes ordførere: Brodthagen, Esther Malling-Pedersen, Bouet og Gudiksen. 2. beh. ¹²/₁₂ (L. sp. 311). 3. beh. ¹²/₁₂ (L. sp. 316). *Loven stadfæstet 17. december 1952*. (Lovt. nr. 421).

Loven har følgende indhold:

§ 1. Til personer, der oppebærer *alders- eller invaliderente*, udbetales der sammen med renten for februar 1953 en *særlig ydelse* på 40 kr. for enlige rentemodtagere samt ægtepar hvoraf kun den ene ægtefælle oppebærer rente, og på 80 kr. for ægtepar, når begge ægtefæller oppebærer rente.

De i stk. 1 indeholdte regler finder tilsvarende anvendelse med hensyn til personer, der oppebærer underholdshjælp som *kronisk syge* i henhold til forsorgslovens §§ 247—48, samt med hensyn til *enlige mødre*, der opfylder eller — såfremt de ikke havde fået bidraget udbetalt af den bidragsskyldige — ville have opfyldt betingelserne for at få udbetalt børnebidrag af det offentlige i henhold til forsorgslovens kapitel XV eller XVI.

Efter lovforslagets § 1, stk. 1, skulle den særlige ydelse først være udbetalt sammen med renten for marts 1953. Dette ændredes i folketinget, hvor man samtidig gav stk. 2 en anden affattelse end den oprindeligt foreslåede, der kun gik ud på, at de i stk. 1 indeholdte regler skulle finde „tilsvarende anvendelse med hensyn til personer, der oppebærer underholdshjælp som kronisk syge i henhold til forsorgslovens §§ 247—48.“

§ 2. *Aldersrentemodtagere på alderdomshjem*, jfr. folkeforsikringslovens § 54, er ikke berettiget til udbetaling af ovennævnte ydelse. Det samme gælder for personer, der har ophold på en plejestiftelse for kronisk syge, jfr. forsorgslovens § 39, samt for personer, der for det offentliges regning er indlagt på en af de i forsorgslovens § 66 omhandlede anstalter, eller

som iøvrigt for en længere tid er anbragt under sådanne forhold, at opholdet ikke medfører udgifter for dem selv.

Til aldersrentemodtagere på alderdomshjem, jfr. folkeforsikringslovens § 54, stk. 3, udbetales der i februar 1953 *et ekstraordinært lomme pengebeløb* på 8 kr. til enlige og 16 kr. til ægtepar.

§ 2, stk. 2, blev tilføjet under sagens behandling i folketinget.

Ved fremsættelsen af lovforslaget udtalte *arbejds- og socialministeren* bl. a.:

„Som det vil være det høje ting bekendt, er der siden krigens afslutning i flere tilfælde gennemført ret væsentlige forbedringer af alders- og invaliderenten her i landet, forbedringer, der udover den pristalsregulering, som til stadighed er blevet gennemført, er kommet samtlige rentemodtagere tilgode. Jeg tror, det er rigtigt at nævne, at der desuden ved en lang række love er ydet rentemodtagerne eengangstillæg dels forud for gennemførelsen af de større forbedringer, dels ved bortfald af forskellige rabatordninger, dels også til udglatning af de ujævnheder, som reguleringen efter pristallet år for år kunne indebære. På dette sidste område har regeringen draget omsorg for, at alders- og invaliderenten nu er genstand for en halvårlig regulering efter detailpristallet, nemlig pr. 1. oktober og pr. 1. april, og jeg tror ikke, man fra nogen side mener, det vil være praktisk at søge gennemført en løvbunden pristalsregulering med kortere intervaller end $\frac{1}{2}$ år.

Regeringen er imidlertid opmærksom på, at rentemodtagernes kår er vanskelige.

Ved bedømmelsen af alders- og invaliderentemodtagernes kår i dag har det ikke kunnet undgå opmærksomheden, at man har været inde på at drage sammenligninger med andre befolkningsgrupper. Det kan måske i denne forbindelse have interesse, at hvis man pr. 1. april 1938 ville sætte aldersrenten for et ægtepar f. eks. i købstæderne til 100, ville renten pr. 1. april 1952 for det samme ægtepar udgøre 331. Hvis man på tilsvarende måde satte arbejdslønnen og de lavest lønnede tjenestemænds indtægt til 100 i 1938, ville tallene for disse to grupper pr. 1. april 1952 være henholdsvis 253 og 258. Med udgangspunkt i 1. april 1938 ville detailpristallet pr. 1. april 1952 have stået på 203.

Når man ser hen til, at alders- og invaliderenten har været pristalsreguleret igennem så lang tid, og der desuden er opnået meget væsentlige forbedringer for rentemodtagerne ved de ændringer, der blev gennemført med stor tilslutning på rigsdagen i 1945 og i 1947, kan resultatet af denne sammenligning ikke undre. Det er min opfattelse, at der næppe i de tal, jeg her har anført, kan findes et argument for en væsentlig stigning i alders-

og invaliderenten. På den anden side har regeringen fundet, at det under hensyn til de økonomiske forholds lidet afklarede karakter og til den velvilje, som alders- og invaliderentemodtagerne altid har kunnet regne med fra lovgivningsmagtens side, kan være rimeligt at yde dem en økonomisk håndsrækning, og regeringen har derfor ønsket at fremsætte det foreliggende lovforslag“.

Lovforslaget fik på rigsdagen — bortset fra krav om visse ændringer — en velvillig modtagelse, idet dog kommunisterne, der selv havde fremsat et mere vidtrækkende lovforslag (se side 487), fandt de foreslåede ydelser ganske utilstrækkelige.

I det folketingsudvalg, der fik sagen til behandling gik ministeren efter udvalgets enstemmige indstilling med til,

at tillægget udbetales sammen med renten for februar 1953, at den særlige ydelse også udbetales til visse grupper af enlige mødre, og

at der ydes et ekstraordinært lommepengebeløb til beboere på alderdomshjem.

Efter hvad der oplyses i den enstemmige betænkning, drøftede udvalget endvidere med ministeren — på baggrund af arbejds- og socialministeriets cirkulære af 15. december 1951 — spørgsmålet om de sociale udvalgs adgang til af rådighedsbeløbet for personlige tillæg at yde rentemodtagerne *hjælp til medicin, der ikke betales af sygekasserne* eller af det offentlige efter de i cirkulære af 28. juni 1951 angivne regler. Ministeren erklærede sig under disse drøftelser villig til at foretage en undersøgelse af, om ordningen virkede tilfredsstillende og forsvarligt, og ville på grundlag af resultaterne af denne undersøgelse i givet fald træffe de fornødne foranstaltninger.

Det *kommunistiske lovforslag*, som udvalget oprindelig var nedsat til behandling af, indstilledes enstemmigt til *forkastelse*.

Efter at regeringsforslaget ved anden behandling var undergået de omtalte ændringer, og efter at det kommunistiske lovforslag paragraf for paragraf var stemt ned ved 2. behandling, vedtoges det heromhandlede lovforslag i den ændrede affattelse enstemmigt i begge ting.

48. Lov om en særlig ydelse til alders- og invaliderentemodtagere m. fl. (Arbejds- og socialminister Poul Sørensen). [A. sp. 4377. — C. sp. 637 og 1437].

Fremsat i *folketinget* $2\frac{1}{2}$ (F. sp. 2552). 1. beh. $\frac{2}{3}$ (F. sp. 3086 og 3099). Partiernes ordførere: Kaj Andresen, Søren

Andersen, Thestrup, Svend Jørgensen, Evald Christensen og Ragnhild Andersen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Kaj Andresen, Bundvad, Kai Jensen, Mørk, Th. Poulsen, Edel Saunte, Strøm, Søren Andersen [sekretær], Holmberg, Lorentzen, Thestrup [formand], Johanne Dahlerup-Petersen, Hans Thyge Jacobsen, Svend Jørgensen og Evald Christensen). Betænkning (B. sp. 1227) afgivet $\frac{25}{3}$. (Ordfører: Thestrup). 2. beh. $\frac{26}{3}$ (F. sp. 3975). 3. beh. $\frac{26}{3}$ (F. sp. 4013). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $\frac{27}{3}$ (L. sp. 947). Partiernes ordførere: Doris Christiansen, Johannes Jensen, Bouet og Ingeborg Refslund Thomsen. 2. beh. $\frac{27}{3}$ (L. sp. 958). 3. beh. $\frac{27}{3}$ (L. sp. 962). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 76).

Loven har følgende indhold:

§ 1. Til personer, der oppebærer *alders- eller invaliderente*, udbetales der *sammen med renten for juni og december 1953 en særlig ydelse* hver gang på 40 kr. for enlige rentemodtagere samt ægtepar, hvoraf kun den ene ægtefælle oppebærer rente, og på 80 kr. for ægtepar, når begge ægtefæller oppebærer rente.

De i stk. 1 indeholdte regler finder tilsvarende anvendelse med hensyn til personer, der oppebærer underholdshjælp som *kronisk syge* i henhold til forsorgslovens §§ 247—48, samt med hensyn til *enlige mødre*, der opfylder eller — såfremt de ikke havde fået bidraget udbetalt af den bidragsskyldige — ville have opfyldt betingelserne for at få udbetalt børnebidrag af det offentlige i henhold til forsorgslovens kapitel XV eller XVI.

§ 2. Aldersrentemodtagere på alderdomshjem, jfr. folkeforsikringslovens § 54, er ikke berettiget til udbetaling af ovennævnte ydelse. Det samme gælder for personer, der har ophold på en plejestiftelse for kronisk syge, jfr. forsorgslovens § 39, samt for personer, der for det offentliges regning er indlagt på en af de i forsorgslovens § 66 omhandlede anstalter, eller som iøvrigt for en længere tid er anbragt under sådanne forhold, at opholdet ikke medfører udgifter for dem selv.

§ 3. Udgiften i henhold til nærværende lov *refunderes kommunerne fuldtud af statskassen*.

De nærmere regler om indsendelse og revision af regnskaberne samt om anvisning af de kommunerne tilkommende refusionsbeløb fastsættes af arbejds- og socialministeren.

§ 4. Denne lov gælder ikke for Færøerne.

Efter det oprindelige lovforslags § 1, stk. 1, skulle den særlige ydelse udgøre 25 kr. for enlige rentemodtagere m. v. samt 50 kr. for ægtepar, når begge ægtefæller oppebærer rente. Disse beløb forhøjedes efter sagens behandling i et folketingsudvalg til henholdsvis 40 kr. og 80 kr.

I bemærkningerne til lovforslaget anføres:

„Ved lov nr. 140 af 31. marts 1950 blev der under hensyn til bortfaldet af rabatordningen vedrørende kød og flæsk tilvejebragt hjemmel for i finansåret 1950—51 at udbetalte en særlig ydelse til alders- og invaliderentemodtagere, til personer, der oppebærer underholdshjælp som kronisk syge i henhold til forsorgslovens §§ 247—48, samt til enlige mødre, der får udbetalt børnebidrag af det offentlige i henhold til forsorgslovens kapitler XV eller XVI.

Ydelsen udgjorde 40 kr., for ægtepar, hvor begge ægtefæller oppebærer rente eller underholdshjælp som kronisk syge, dog 80 kr. Beløbet udbetaltes ad 2 gange, hver gang med halvdelen, for rentemodtagere sammen med renten for juni og december 1950.

Ved lov nr. 135 af 28. marts 1951 blev der tilvejebragt hjemmel for udbetaling af en tilsvarende ydelse for finansåret 1951—52, idet det dog samtidig blev fastsat, at ydelsen også skulle udbetales til enlige mødre, der, såfremt de ikke havde fået det dem tilkommende bidrag udbetalt direkte af den bidragsskyldige, ville have opfyldt betingelserne for at få dette forskudsvis udbetalt af det offentlige.

Ved lov nr. 186 af 23. maj 1952 [årbog 1951—52, side 225] blev der tilvejebragt hjemmel for udbetaling af en tilsvarende ydelse for finansåret 1952—53, således at udbetalingen fandt sted til de samme grupper af personer, som omfattedes af loven af 28. marts 1951.

En tilsvarende ydelse som den i finansårene 1950—51, 1951—52 og 1952—53 udbetalte foreslås ligeledes udbetalt i finansåret 1953—54, således at udbetalingen finder sted til de samme grupper af personer, som omfattedes af lovene af 28. marts 1951 og 23. maj 1952.

Da der samtidig hermed fremsættes forslag om en forhøjelse af det i skattelovgivningens omhandlede børnetilskud, finder man det dog rimeligt at yde aldersrentemodtagerne en kompensation herfor i form af en forhøjelse af den omhandlede ydelse med 10 kr.

for enlige og 20 kr. for ægtepar. Man har endvidere ment, at det var rimeligt, at denne forhøjelse også kom invaliderentemodtagere, kronisk syge og enlige mødre tilgode.“

I den ændrede skikkelse vedtoges lovforslaget enstemmigt i begge ting.

49. Lov om ændring i folkeforsikringsloven (vedrørende rentemodtageres indtægt ved personligt arbejde). (Arbejds- og socialminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 4381. — C. sp. 639 og 1439].

Fremsat i *folketinget* $^{25}/_2$ (F. sp. 2553). 1. beh. $^6/_3$ (F. sp. 3086 og 3100). Partiernes ordførere: Kaj Andresen, Søren Andersen, Thestrup, Svend Jørgensen, Evald Christensen og Ragnhild Andersen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om en særlig ydelse til alders- og invaliderentemodtagere m. fl. (se nærmest foregående sag). Betænkning (B. sp. 1227) afgivet $^{25}/_3$. (Ordfører: Thestrup). 2. beh. $^{26}/_3$ (F. sp. 3976). 3. beh. $^{28}/_3$ (F. sp. 4014). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $^{27}/_3$ (L. sp. 951, jfr. 947). Partiernes ordførere: Doris Christiansen, Johannes Jensen, Bouet og Ingeborg Refslund Thomsen. 2. beh. $^{27}/_3$ (L. sp. 958). 3. beh. $^{27}/_3$ (L. sp. 962). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 80).

Retten til at oppebære invalide- eller aldersrente med dennes grundbeløb er efter § 41, stk. 1, i folkeforsikringsloven, jfr. lov-bekendtgørelse nr. 324 af 27. juni 1950, betinget af, at vedkommendes beregnede årlige indtægt ikke overstiger halvdelen af rentens grundbeløb.

Ved beregningen af den indtægt, der skal lægges til grund ved anvendelsen af ovennævnte regel, har der i henhold til § 41, stk. 3, punkt 4, hidtil for *invaliderentemodtageres* vedkommende skullet ses bort fra indtægt ved personligt arbejde, forsåvidt angår et beløb svarende til rentens grundbeløb.

Hertil foresloges nu af arbejds- og socialministeren føjet en bestemmelse om, at der for *aldersrentemodtageres* vedkommende skulle ses bort fra indtægt ved personligt arbejde, forsåvidt angår et beløb svarende til halvdelen af rentens grundbeløb.

På rigsdagen fandt man det rimeligt, at der blev indrømmet aldersrentemodtagerne en sådan lempelse, men samtidig vedtog man for begge grupper af rentemodtagere at ændre lempelsen således, at den også kom til at gælde *ægtefællens indtægt* ved personligt arbejde.

Folkedeforsikringslovens § 41, stk. 3, punkt 4, fik derved følgende ordlyd:

„a. Har en aldersrentemodtager eller dennes ægtefælle indtægt ved personligt arbejde, ses der heraf bort fra et beløb, der ialt svarer til halvdelen af rentens grundbeløb.

b. Har en invaliderentemodtager eller dennes ægtefælle indtægt ved personligt arbejde, ses der heraf bort fra et beløb, der ialt svarer til rentens grundbeløb.“

Ved fremsættelsen af lovforslaget udtalte *arbejds- og socialministeren*:

„Som det vil være det høje ting bekendt, kan en rentemodtager i dag efter folkedeforsikringslovens almindelige regler altid have en indtægt op til halvdelen af rentens grundbeløb, uden at der af den grund sker nogen nedsættelse i hans rente eller dens tillæg.

For at søge at fastholde personer over 65 år på arbejdsmarkedet og derigennem bidrage til at øge produktionen stiller man forslag om, at aldersrentemodtagerne fremtidig skal kunne oppebære personlig arbejdsindtægt i større omfang end tidligere, uden at der sker fradrag i renten af denne grund.

Efter den foreslåede ændring af folkedeforsikringslovens § 41, stk. 3, 4), vil en aldersrentemodtager således fremtidig udover anden indtægt op til det halve grundbeløb kunne have en personlig arbejdsindtægt svarende til halvt grundbeløb, uden at hans rente reduceres af den grund. Hvis hans indtægt udelukkende stammer fra personligt arbejde, kan han i alt have indtægt op til rentens grundbeløb uden at få fradrag i renten.“

Lovforslaget gav ved 1. behandling i folketinget anledning til nogen diskussion, bl. a. fordi det drejede sig om et enkelt af de mange problemer, som var taget op til overvejelse af folkedeforsikringskommissionen, og fordi det kun havde interesse for en begrænset del af rentemodtagerne. Desuden skal nævnes, at *Kaj Andresen* (S) rejste spørgsmålet vedrørende hustruernes indtægt ved personligt arbejde. Fra kommunistisk side stillede *Ragnhild Andersen* krav om mere vidtgående foranstaltninger til fordel for rentemodtagerne.

Under sagens behandling i et folketingsudvalg enedes hele udvalget om at indstille lovforslaget til vedtagelse med den ovenfor omtalte ændring.

Til lovforslagets 2. behandling i folketinget stilledes også et kommunistisk ændringsforslag, hvorefter grundbeløbet til alders- og invaliderentemodtagere skulle forhøjes med 300 kr. årlig for ægtepar, når begge opfylder betingelserne for at opnå rente, og 200 kr. til enlige samt ægtepar, når kun den ene af ægtefællerne opfylder betingelserne. Dette ændringsforslag mødte ikke tilslutning fra anden side, bl. a. under henvisning til ulemperne ved i for høj grad at komme ind på stykkevise reformer på dette område.

I den affattelse, som man var nået til enighed om i folketingsudvalget, vedtoges lovforslaget enstemmigt i begge ting.

50. Lov om ændring i folkeforsikringsloven. (Vedrørende statens tilskud til de anerkendte sygekasser samt vedrørende begravelseshjælpen fra sygekasserne). (Arbejds- og socialminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 4389. — C. sp. 619 og 1433].

Fremsat i *folketinget* $25\frac{1}{2}$ (F. sp. 2554). 1. beh. $\frac{6}{3}$ (F. sp. 3121). Partiernes ordførere: Mørk, Krogh, Gottschalck-Hansen, Svend Jørgensen, Karl M. Andersen og Ragnhild Andersen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Mørk, Poul Hansen [Kalundborg], Poul Hansen [Svendborg], Qvist Hansen, Holger Larsen, Th. Poulsen, Strøm, Krogh [sekretær], Foged, Holmberg, Gottschalck-Hansen [formand], Poul Claussen, Gertie Wandel, Svend Jørgensen og Karl M. Andersen). Betænkning (B. sp. 1203) afgivet $20\frac{1}{3}$. (Ordfører: Gottschalck-Hansen). 2. beh. $26\frac{1}{3}$ (F. sp. 3910). 3. beh. $26\frac{1}{3}$ (F. sp. 3928). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $26\frac{1}{3}$ (L. sp. 915). Partiernes ordførere: Dose, Alfred Bøgh, Bouet, Ingeborg Refslund Thomsen og Chr. Nielsen. 2. beh. $27\frac{1}{3}$ (L. sp. 936). 3. beh. $27\frac{1}{3}$ (L. sp. 938). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 81).

Ifølge folkeforsikringslovens § 13 yder statskassen sygekasserne *et årligt beløb* af 2 kr. for hver person, der ved årets udgang står som ubemidlet nydende medlem. Dette beløb, der trods prisstigningen har været uforandret i en lang årrække, forhøjes ved nærværende lov til 5 kr. (ministeren havde oprindelig foreslået tilskuddet fastsat til 4 kr., men man enedes under sagens behandling i folketinget om at ændre de 4 kr. til 5 kr.).

Samtidig har man efter tilskyndelse fra sygekasserne foretaget nogle ændringer i de gældende regler om *begravelseshjælp*, der blev indsat i folkeforsikringsloven i 1940. Disse regler sikrede nydende medlemmer af anerkendte sygekasser en begravelseshjælp på mindst 100 kr. og højst 300 kr., bortset fra en overgangsbestemmelse, hvorefter løbende forsikringer, der lød på andre beløb, kunne forblive i kraft. Det var i loven tillige bestemt, at sygekassernes risiko for udbetaling af begravelseshjælp skulle være genforsikret i en for samtlige sygekasser fælles genforsikring. Sygekasserne ønskede nu begravelseshjælpen forhøjet og reguleret, så at ydelsen blev ens for hele landet og afhængig af pristallet, ligesom de ønskede den hidtidige genforsikringsordning erstattet af en udligningskasse.

I overensstemmelse hermed bestemmes det i nærværende lov, at begravelseshjælpen overalt i landet skal udgøre 350 kr. for voksne med et tillæg, som beregnes på grundlag af pristigningen siden januar 1946, og som indtil videre vil bringe ydelsen op på 450 kr., dog således at den, der har sikret sig et højere beløb bevarer retten hertil. Samtidig gøres sygekasserne til parthavere i en *udligningskasse*, der træder i stedet for genforsikringsforeningen og overtager dennes hidtidige præmiereserver på omkring 58 mill. kr.

Begravelseshjælpen skal som hidtil være en tvungen ydelse for nydende medlemmer af statsanerkendte sygekasser. Det samme gælder for bidragydende medlemmer, som har opbrugt deres ret til sygehjælp af kassen. Rentemodtagere, som har ophold på et alderdomshjem med dertil knyttet sygeafdeling, og som derfor er overgået til bidragydende medlemsskab, har efter praksis haft adgang til at fortsætte begravelsesforsikringen, og denne praksis er nu lovfæstet.

Efter den hidtidige ordning var foruden de nydende medlemmer af sygekasserne også en række andre personer omfattet af genforsikringen. For at sikre, at enhver velerhvervet rettilighed fortsat består, bestemmes det, at enhver, der før den 1. januar 1954 havde krav på en gennem sygekassernes indtil da bestående genforsikring af begravelseshjælp sikret begravelseshjælp, på betingelse af fortsat betaling af præmie efter 1. januar 1954 har krav på begravelseshjælp fra den foran-

udligningskasse, og uden at der finder nogen nedsættelse sted, hvis den tilsikrede ydelse ligger over de anførte 350 kr. med tillæg af pristalsregulering.

Ved 1940-loven blev der ikke givet de statskontrollerede *fortsættelsessygekasser* adgang til at yde begravelseshjælp, hvorfor nydende medlemmer af en sygekasse ved overflytning til en fortsættelsessygekasse måtte fortsætte deres begravelsesforsikring direkte i genforsikringen, hvis de ønskede at bevare den. Der er nu givet fortsættelsessygekasserne adgang til at yde begravelseshjælp. Iøvrigt står såvel fortsættelsessygekasserne som Statsbanepersonalets Sygekasse tilsluttet den foran omtalte udligningskasse.

Endelig er efter sygekassernes ønske den hidtil værende maksimumgrænse for begravelseshjælp til børn, 150 kr., ophævet.

Lovens ikrafttrædelsesdato er fastsat til 1. januar 1954 af hensyn til, at sygekassernes regnskabsår følger kalenderåret. Ændringen til § 13 om forhøjelsen af tilskuddet til sygekasserne har dog virkning allerede med hensyn til sygekassernes udgifter for regnskabsåret 1952.

I bemærkningerne til lovforslaget anføres bl. a., at De samvirkende Centralforeninger af Sygekasser i Danmark som begrundelse for ophævelse af genforsikringen har gjort gældende, at denne ordning „medfører en stor administrationsbyrde, idet ordningen ikke alene kræver et betydeligt arbejde i sygekasserne, men også nødvendiggør det efterhånden store og dyre administrationsapparat på genforsikringens hovedkontor. Centralforeningerne har endvidere anført, at genforsikringsordningen i sin nuværende form hindrer sygekasserne i at foretage en nødvendig forhøjelse af begravelseshjælpen, idet der efter ordningen normalt kun kan udbetales medlemmet det kronebeløb, som han har sikret sig indenfor et beløb af 300 kr.

Som foran nævnt har sygekasserne foreslået, at begravelseshjælpen forhøjes. I denne forbindelse har sygekasserne henvist til, at en almindelig begravelse for tiden i København koster ca. 460 kr. og i købstæder ca. 424 kr. Desuden har sygekasserne anført, at det, navnlig ved flytninger, vil være hensigtsmæssigt, at hjælpen er ensartet over hele landet. . . .

I stedet for genforsikringsordningen ønsker sygekasserne oprettet en udligningskasse, der skal bære udgifterne ved sygekassernes begravelseshjælp, imod at disse til gengæld indbetaler et årligt bidrag pr. medlem til kassen. Bidraget, der tænkes fastsat

for en 5-årig periode ad gangen, skal være så stort, at det i forbindelse med renteindtægten af de den nuværende genforsikringsforening tilhørende præmiereserver på ca. 58 mill. kr., der foreslås overført som en reservefond for udligningskassen, er i stand til at dække den sandsynlige udgift til begravelseshjælp.“

Lovforslaget underkastedes i folketinget en indgående 1. behandling, særlig fordi man fra socialdemokratisk og kommunistisk side ikke fandt det tilstrækkeligt. Retsforbundets ordfører var også kritisk indstillet overfor lovforslaget, men ud fra andre synspunkter.

I det udvalg, hvortil sagen henvistes, enedes samtlige medlemmer imidlertid om at indstille det til vedtagelse med den forannævnte forhøjelse af statstilskuddet. I den enstemmige betænkning udtales:

„Udvalget har drøftet spørgsmålet om at få en ydelse fra statskassen på 25 pct. af sygekassernes udgifter til „særlig betydningsfuld medicin“, men da ministeren har stillet ændringsforslag, gående ud på, at statstilskuddet til sygekasserne forhøjes fra 2 kr. til 5 kr. pr. medlem i stedet for, som i lovforslaget oprindeligt foreslået, fra 2 kr. til 4 kr., tiltræder udvalget under hensyn til forholdene dette ændringsforslag.“

Ved lovforslagets 2. behandling i folketinget gav *Mørk* (S) udtryk for, at han ville have foretrukket det nævnte medicintilskud for den ekstra forhøjelse af tilskuddet pr. sygekassemedlem, som man var enedes om. Som forholdene lå, ville han stemme for den nu foreslåede ordning, men han måtte forbeholde sig ved en senere lejlighed at vende tilbage til spørgsmålet om medicintilskud til sygekasserne tillige med forskellige andre spørgsmål vedrørende sygekasseordningen.

Fra kommunistisk side stilledes — i overensstemmelse med partiets eget lovforslag om øget tilskud til sygekasserne (se side 504) — ændringsforslag om forhøjelse af statstilskuddet pr. medlem til 15 kr. 70 øre plus pristalsregulering af tilskuddet. Disse ændringsforslag forkastedes med alle øvrige stemmer mod kommunisternes, mens det af udvalget tiltrådte ændringsforslag vedtoges.

I den ændrede skikkelse vedtoges lovforslaget enstemmigt i begge ting; i landstinget afholdt socialdemokraterne sig fra at stemme.

51. Lov om ændring i lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v. (Vedrørende fremskyndelse af brændselshjælpens udbetaling). (Arbejds- og socialminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 2947. — C. sp. 11 og 29].

Fremsat i *folketinget* 7/11 (F. sp. 745). 1. beh. 11/11 (F. sp. 810). Partiernes ordførere: Einer-Jensen, Lorentzen, Fibiger, Rager, Evald Christensen og Lynnerup Nielsen. 2. beh. 12/11 (F. sp. 889). 3. beh. 12/11 (F. sp. 892). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. 14/11 (L. sp. 157). Partiernes ordførere: Bjørklund, Nielsen-Man, Bouet og Gudiksen. 2. beh. 14/11 (L. sp. 180). 3. beh. 14/11 (L. sp. 181). *Loven stadfæstet 15. november 1952*. (Lovt. nr. 379).

Loven går først og fremmest ud på at sikre, at *brændselshjælpen* til arbejdsløse kan *udbetales noget tidligere* i fyrings-sæsonen, end det var muligt efter den hidtil gældende ordning.

Ifølge denne skulle et medlem af arbejdsløsheds-kassen have været afkontrolleret som ledig for mindst 40 dage i tidsrummet 1. december —31. marts for at blive berettiget til brændselshjælp, men dette tidsrum er nu ændret til 1. oktober—31. marts. Mens brændselshjælpen hidtil tidligst kunne komme til udbetaling i løbet af januar måned, vil der herefter være mulighed for at yde den allerede fra omkring midten af november.

I loven er endvidere optaget en bestemmelse om ændring af *refusionsbestemmelsen* i arbejdsløshedslovens § 13, stk. 7, hvorom bemærkes:

Den særlige refusion til visse kasser til delvis dækning af deres udgifter til brændselshjælp udredes af staten ganske på samme måde, som det er tilfældet med den særlige refusion til de pågældende kassers udgifter til børne- og forsørgertillæg. Det fremgår af § 13, stk. 7, at statens tilskud til de sidstnævnte tillæg for en trediedels vedkommende refunderes statskassen på følgende måde: 7/10 af refusionsbeløbet fordeles på landets kommuner efter reglerne i arbejdsløshedslovens afsnit V, mens de 3/10 udredes af den fælleskommunale udligningsfond. En tilsvarende fordelingsregel var ikke indføjet, forsåvidt angår statens tilskud til brændselshjælp ydet af hovedforsikringen. Det var imidlertid regeringens opfattelse, at det ved brændselshjælpens indføjelise i loven var tanken at anvende samme byrdefordeling mellem de offentlige kasser, som gælder for statens tilskud til børne- og forsørgertillæg, og i overensstemmelse

hermed har man nu i § 13, stk. 7, nævnt brændselshjælpen sammen med borne- og forsørgertillæg.

Loven trådte i kraft 15. november 1952, dog således at ledige dage kunne begrunde krav om brændselshjælp fra 1. oktober 1952 at regne.

Som begrundelse for fremskyndelsen af brændselshjælpens udbetaling anførte *arbejds- og socialministeren* ved lovforslagets fremsættelse:

„Ved at rykke tidspunktet for brændselshjælpens udbetaling frem har man ikke blot ønsket at give de arbejdsløse mulighed for at købe deres brændsel på et så tidligt tidspunkt som muligt, men man har herved også lagt vægt på den interesse, der knytter sig til, at brændslet hjemtages jævnt gennem fyringssæsonen, således at importen ikke hemmes af overfyldte lagre.

Udvidelsen af tidsrummet, indenfor hvilket den arbejdsløshedsforsikrede skal have været afkontrolleret ledig, medfører tillige, at nogle *flere arbejdsløshedsforsikrede bliver berettiget til brændselshjælp*, men efter de af mig indhentede oplysninger vil udvidelsen ikke få særlig betydelige økonomiske konsekvenser.“

Lovforslaget mødte på rigsdagen tilslutning fra alle sider. Det sattes i folketinget til 1. behandling sammen med et lignende lovforslag, der var fremsat af medlemmer af det kommunistiske parti, og som blev trukket tilbage af forslagsstillerne (se side 490).

Som ordfører for socialdemokratiet udtalte *Einer-Jensen*:

„Ved denne rigsdagsperiodes begyndelse henvendte jeg mig på foranledning af repræsentanter for arbejdsløshedskasserne til den højtærede arbejds- og socialminister vedrørende spørgsmålet om brændselshjælpen. Det lovforslag, der nu foreligger, er et forslag, der dækker de ønsker, arbejdsløshedskasserne havde, og som jeg fremførte overfor den højtærede minister. Jeg vil derfor takke den højtærede minister, fordi han har fremsat dette lovforslag; det er kort og let overskueligt.“

Lovforslaget vedtoges enstemmigt i begge ting.

52. Lov om ændring i lov om offentlig forsorg (om forhøjelse af normalbidrag m. v.). (Arbejds- og socialminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 4385. — C. sp. 655 og 1437].

Fremsat i *folketinget* ²⁵/₂ (F. sp. 2553). 1. beh. ⁹/₃ (F. sp. 3133). Partiernes ordførere: Nina Andersen, Søren Andersen, Erna Sørensen, Svend Jørgensen, Evald Christensen og Ragn-

hild Andersen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Nina Andersen, Kaj Andresen, Kai Jensen, Mørk, Th. Poulsen, Edel Saunte, Strøm, Søren Andersen [sekretær], Holmberg, Lorentzen, Erna Sørensen [formand], Gottschalck-Hansen, Gudrun Hasselriis, Svend Jørgensen og Evald Christensen). Betænkning (B. sp. 1229) afgivet $^{25}/_3$. (Ordfører: Søren Andersen). 2. beh. $^{26}/_3$ (F. sp. 3985). 3. beh. $^{26}/_3$ (F. sp. 4014). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $^{27}/_3$ (L. sp. 943). Partiernes ordførere: Doris Christiansen, Grue-Sørensen, Bouet og Ingeborg Refslund Thomsen. 2. beh. $^{27}/_3$ (L. sp. 958). 3. beh. $^{27}/_3$ (L. sp. 961). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 78).

Ved loven forhøjes de i forsorgsloven, jfr. lovbekendtgørelse nr. 475 af 31. august 1946 som ændret ved lov nr. 489 af 19. december 1951 (årbog 1951—52, side 232), fastsatte normalbidrag med ca. 20 pct. Forhøjelsen får virkning for alle bidrag, der vedrører tiden efter den 1. april 1953. Samtlige de i forsorgslovens § 193 omhandlede bidrag afrundes som hidtil til beløb delelige med 12.

Forhøjelsen af normalbidragene til børn vil finde tilsvarende anvendelse med hensyn til bidrag til børn af enker og enkemænd og til forældreløse børn, hvortil kommer en tilsvarende forhøjelse af børnetillæggene til rentemodtagere og kronisk syge.

Desuden forhøjer loven — bestemmelsen herom blev indføjet i folketinget — grænsen for retten til under de hidtidige forudsætninger at få normalbidraget udbetalt af det offentlige med det fulde grundbeløb til et indtægtsbeløb (efter de sædvanlige fradrag) af 6 210 kr. i de tre hovedstadskommuner, 5 470 kr. i købstæder og bymæssige bebyggelser med over 1 500 indbyggere og 4 590 kr. i det øvrige land, hvilke beløb gælder såvel enlige mødre som ægtepar. For enlige mødre betyder disse beløb en stigning på henholdsvis 1 020 kr., 890 kr. og 750 kr., mens der ikke bliver nogen stigning for bidragsberettigede, der er gift og samlever med deres ægtefælle.

Lovforslaget henvistes i folketinget til et udvalg, hvis medlemmer delte sig i et flertal (socialdemokratiet og retsforbundet) og et mindretal (venstre, konservative og radikale).

Mens mindretallet indstillede lovforslaget til vedtagelse i uændret skikkelse, stillede flertallet ændringsforslag om den ovennævnte ændring af indtægtsgrænsen for retten til at få normalbidraget udbetalt med det fulde grundbeløb.

Yderligere stilledes fra kommunistisk side udenfor betænkningen et par ændringsforslag, hvorefter indtægtsgrænsen skulle falde sammen med grænsen for ubemidlethed i folkeforsikringslovens forstand (sygekassegrænsen), og hvorefter barnets indtægt kun skulle være en hindring for udbetaling af normalbidraget til moderen, såfremt barnet og moderen tilsammen har indtægt eller formue, der overstiger grænsen for ubemidlethed i folkeforsikringslovens forstand.

Ved lovforslagets 2. behandling i folketinget forkastedes kommunisternes ændringsforslag med alle øvrige stemmer mod partiets egne, mens flertallets ændringsforslag, som ikke støttedes af arbejds- og socialministeren, vedtoges med 74 stemmer mod 69 (regeringspartierne og de radikale).

Efter denne afstemning henstillede ministeren til tingets medlemmer at stemme for lovforslaget, som i den ændrede affattelse blev vedtaget enstemmigt i begge ting.

Det offentliges *merudgift* ved normalbidragenes forhøjelse var i bemærkningerne til lovforslaget anslået til 5,7 mill. kr. årlig, hvoraf de 5 mill. kr. regnedes at skulle refunderes af statskassen. Der er herved ikke taget hensyn til virkningerne af indtægtsgrænsens forhøjelse for enlige mødre, hvilken forhøjelse ifølge et bilag til folketingets udvalgsbetænkning må antages at ville sætte udgiftsbeløbet op med omkring 3 mill. kr. årlig.

53. Lov om ændringer i forsorgsloven (forsorg i anledning af børnelammelse). (Arbejds- og socialminister Poul Sørensen). [A. sp. 3373. — C. sp. 351 og 457].

Fremsat i *folketinget* ^{28/1} (F. sp. 1881). 1. beh. ^{30/1} (F. sp. 1940). Partiernes ordførere: Mørk, Holmberg, Gertie Wandel, Svend Jørgensen, Evald Christensen og Ragnhild Andersen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Mørk, Kaj Andresen, Johs. E. Larsen, M. Larsen, Th. Poulsen, Smørum, Strøm, Holmberg [sekretær], Søren Andersen, Føged, Gertie Wandel [formand], Poul Claussen, Gottschalck-Hansen, Svend Jørgensen og Evald Christensen). Betænkning (B. sp. 981) afgivet ^{8/3}. (Ordfører: Gertie Wandel). 2. beh. ^{13/3} (F. sp. 3457). 3. beh. ^{13/3} (F. sp. 3465). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. ^{17/3} (L. sp.

700). Partiernes ordførere: Doris Christiansen, Alfred Bøgh, Bouet og Anna Westergaard. 2. beh. $1\frac{2}{3}$ (L. sp. 723). 3. beh. $1\frac{1}{3}$ (L. sp. 726). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 77).

Under *børnelammelseepidemien i 1952* fik et betydeligt antal patienter, herunder ca. 200 familieforsørgere, *svære lammelser*.

Mange af disse patienter må gennemgå en *langvarig efterbehandling* og eventuelt en uddannelse eller omskoling af hensyn til deres erhvervsevne. Den interesse, samfundet har i, at de lammede såvidt muligt genvinder deres erhvervsevne, er — som påpeget i bemærkningerne til forslaget til den heromhandlede lov — af noget lignende karakter som interessen i, at de tuberkuloseramte får den fornødne behandling og efterbehandling, og at deres familier samtidig sættes istand til at *opretholde nogenlunde normale levevilkår* i denne periode.

Loven går derfor ud på, at der til de pågældende patienter og deres familier i efterbehandlingsperioden gives *hjælp efter tilsvarende retningslinier som hjælpen til de tuberkuløse* efter forsorgslovens § 263, stk. 1 og 2, jfr. lov nr. 177 af 12. april 1949 (årbog 1948—49, side 333) og lov nr. 179 af 20. maj 1952 (årbog 1951—52, side 401).

I et nyt stk. 4 til nævnte paragraf hedder det herom:

„Når en person lider af børnelammelse eller følgerne heraf og behandling, herunder deltagelse i optræning eller omskoling, skønnes rimelig af hensyn til hans erhvervsevne, finder reglerne i stk. 1 og 2 tilsvarende anvendelse. Det er dog en betingelse for ydelse af hjælpen, at indstilling til vedkommende sociale udvalg afgives af overlægen, eventuelt den ledende læge, ved det sygehus eller den institution, der er ansvarlig for behandlingen. Arbejds- og socialministeren er bemyndiget til at give de nærmere regler om bestemmelsens gennemførelse.“

Bestemmelsen havde oprindeligt en noget anderledes formulering, idet ministeren havde foreslået, at hjælpen først skulle kunne ydes fra 4 måneder efter sygdommens opståen.

Dette enedes man om at ændre i folketinget, hvor der tillige tilføjedes en ny paragraf, i hvilken det bestemmes, at når der ydes hjælp i henhold til § 263, stk. 4, bortfalder retsvirkningerne

af kommunehjælp, der inden denne lovs ikrafttræden er ydet til pågældende til afhjælpning af den ved børnelammelsen forårsagede trang.

Administrationen af efterbehandlingen og den eventuelle deltagelse i optræning eller omskoling henhører dels under de almindelige sygehuse, dels under Samfundet og Hjemmet for Vanføre, invalideforsikringsretten, Landsforeningen til Bekæmpelse af Børnelammelse og dens Følger, m. fl.

Kommunernes udgifter anslås til ca. 1 mill. kr. det første år, heraf refunderes $\frac{3}{10}$ af statskassen og $\frac{5}{10}$ af den fælleskommunale udligningsfond, jfr. forsorgslovens § 264.

Ved fremsættelsen af lovforslaget anførte *arbejds- og socialministeren* bl. a.:

„Rammerne for selve efterbehandlingen findes allerede, idet udgifterne ved behandlingen betales gennem Samfundet og Hjemmet for Vanføre og invalideforsikringen.

For en mindre del af patienterne — antagelig ca. 200 — kommer imidlertid et særligt problem frem, da de er familieforsørgere. I mange tilfælde er efterbehandlingen ret langvarig, og man kan derfor ikke regne med, at de pågældende familier selv kan klare sig, indtil deres forsørger påny har den fornødne erhvervsevne. At henvise dem til de hjælpemidler, lovgivningen allerede giver mulighed for at bruge, synes ikke tilfredsstillende. Ingen af disse muligheder — invaliderente, kommunehjælp o. s. v. — tillader, at man giver så stor hjælp, at en families hidtidige normale levevilkår kan opretholdes nogenlunde uændret, og man må derfor se i øjnene, at det kan vise sig umuligt at få en patient til at gennemgå hele den nødvendige efterbehandling, hvis han og hans familie i en længere periode skal klare sig med disse muligheder for hjælp. Hertil kommer, at det trods de store fremskridt, der i de senere år er gjort med hensyn til efterbehandlingen, er af afgørende betydning, at patienten selv lægger al sin energi ind i den, og det er jo klart, at man kan vente langt større energiudfoldelse fra en patient, der ved, at der er sikret familien gode vilkår, medens behandlingen varer.

For samfundet er det af største vigtighed, at så mange som muligt af de pågældende igen får evnen til at forsørge sig selv og deres familier. Dette hensyn er af noget lignende karakter som det, der for nogle år siden begrundede indførelsen af den særlige hjælp til tuberkuløse og deres pårørende. Det er derfor rimeligt at lade det offentlige give en ret rundelig hjælp til dem, der som følge af børnelammelse må gennemgå en langvarig behandling m. m. for igen at få erhvervsevne. Ligesom for de tuberkuløse

er der tale om en midlertidig forsørgelse, da efterbehandlingen en dag ophører.“

Det folketingsudvalg, som fik sagen til behandling, modtog fra arbejds- og socialministeren svar på en række spørgsmål, som findes gengivet i bilag til betænkningen.

Med de nævnte ændringer vedtoges lovforslaget enstemmigt i begge ting.

54. Lov om ændring i lov nr. 280 af 18. juni 1951 om ændring i lov om offentlig forsorg (vedrørende den offentlige skolebespisning). (Arbejds- og socialminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 3371. — C. sp. 341 og 451].

Fremsat i *folketinget* $2^{8}/_{1}$ (F. sp. 1881). 1. beh. $3^{0}/_{1}$ (F. sp. 1931). Partiernes ordførere: Strøm, Søren Andersen, Gudrun Hasselriis, Kirsten Gloerfelt-Tarp, Tholstrup og Petra Petersen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Strøm, Kaj Andresen, Bomholt, Kai Jensen, Mørk, Viola Nørløv, Edel Saunte, Søren Andersen, Holmberg (fra $4^{1}/_{2}$ Laurits Pedersen [sekretær]), Kryger, Gudrun Hasselriis [formand], Poul Claussen, Asger Jensen, Kirsten Gloerfelt-Tarp og Helge Madsen). Betænkning (B. sp. 423) afgivet $2^{7}/_{2}$. (Ordfører: Gudrun Hasselriis). 2. beh. $5^{1}/_{3}$ og $6^{1}/_{3}$ (F. sp. 3056 og 3085). 3. beh. $1^{0}/_{3}$ (F. sp. 3207). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $1^{3}/_{3}$ (L. sp. 679). Partiernes ordførere: Astrid Skjoldbo, Esther Malling Pedersen, Bouet og Ingeborg Refslund Thomsen. 2. beh. $1^{8}/_{3}$ (L. sp. 709). 3. beh. $1^{8}/_{3}$ (L. sp. 713). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 79).

Ved loven *udskydes revisionsfristen* for lov nr. 280 af 18. juni 1951 (årbog 1950—51, side 322) fra 1. juli 1953 til rigsdagssamlingen 1953—54.

Efter det oprindelige forslag skulle revisionen først finde sted i 1954—55, men dette ændredes under sagens behandling i folketinget.

Ved fremsættelsen af lovforslaget anførte *arbejds- og socialministeren* bl. a.:

„I loven af 18. juni 1951, hvorved de nugældende regler om skolebespisning blev gennemført, er det bestemt, at loven skal optages til revision senest 2 år efter dens ikrafttræden, d. v. s. senest den 1. juli 1953.

De ved den nævnte lov gennemførte ændrede regler om skolebespisning har hidtil kun været anvendt i een hel skolebespisningsperiode, nemlig perioden november 1951—april 1952. Arbejds- og socialministeriet har iværksat en statistisk undersøgelse og behandling af materialet for denne periode. Denne undersøgelse er endnu ikke tilendebragt, hvorfor det *ikke vil være muligt at give rigsdagen en fyldestgørende redegørelse for de indhøstede erfaringer* med henblik på afgørelsen af spørgsmålet, om en lovrevision er påkrævet eller ej.“

Lovforslaget mødte på rigsdagen tilslutning fra regeringspartierne og det radikale venstre, der ligesom ministeren fandt det hensigtsmæssigt, at revisionen blev udskudt, indtil der forelå nærmere oplysninger om, hvordan den gældende ordning af skolebespisningen havde virket. Socialdemokratiet ønskede derimod, at man skulle vende tilbage til den før 1. april 1951 gældende ordning og støttedes heri af kommunisterne, efter hvis opfattelse skolebespisningen dog burde gøres obligatorisk for kommunerne. Retsforbundet ønskede i modsætning hertil skolebespisningen begrænset.

I det folketingsudvalg, der fik sagen til behandling, indstillede venstres, det konservative folkepartis og det radikale venstres ialt 7 udvalgsmedlemmer lovforslaget til vedtagelse med den nævnte ændring af revisionsfristen (ændringsforslaget herom stilledes af arbejds- og socialministeren), mens man fra socialdemokratisk side (ligeledes 7 medlemmer) foreslog, at loven — i overensstemmelse med, hvad der var gældende før 1. april 1951 — skulle have følgende indhold:

„§ 1. Forsorgslovens § 286 affattes således:

En kommunalbestyrelse kan iværksætte eller foranledige iværksat vederlagsfri skolebespisning for alle skolebørn, således at der ydes et måltid tilstrækkelig nærende mad hver skoledag.

§ 2. Forsorgslovens § 287 affattes således:

Når en skole indberetter til det sociale udvalg, at et skole-søgende barn lider under utilstrækkelig ernæring, drager udvalget — efter at have indhentet erklæring fra den eventuelle skolelæge — omsorg for, at der vederlagsfrit hver skoledag ydes barnet et måltid tilstrækkelig nærende mad, dog kun hvis forældrene ønsker det.

§ 3. Forsorgslovens § 288 affattes således:

Den hjælp, der i medfør af de foregående regler ydes til skolebespisning, opføres på en særlig konto.

En kommune er berettiget til af de direkte udgifter til skolebespisning i henhold til §§ 286 og 287 at få refunderet $\frac{1}{3}$. Denne refusion ydes af den fælleskommunale udligningsfond.“

Som begrundelse herfor anføres i betænkningen:

„Mindretallet er stadig af den opfattelse, at skolebespisningen har en sundhedsmæssig værdi for børnene, idet de derigennem får et både kalorierigt og også med hensyn til indhold af beskyttende stoffer særlig værdifuldt måltid mad daglig — dette må gælde ikke alene for børnene i de første klasser, men for alle skolebørn —, og mindretallet stiller derfor ændringsforslag nr. 1, der tilsigter dette.“

Retsforbundets medlem af udvalget ønskede primært lovforslagets bortfald og stillede subsidiært et ændringsforslag, hvis væsentligste bestemmelser gik ud på, at skolebespisning kun skulle kunne ydes til børn af ubemidlede, og at den enkelte kommune selv — uden adgang til at opnå refusion — skulle afholde sine udgifter til skolebespisningen.

Ved lovforslagets 2. behandling i folketinget forkastedes det socialdemokratiske ændringsforslag med 64 stemmer mod 51 (S og DK) og retsforbundets med 102 stemmer mod 10 (DR), hvorefter arbejds- og socialministerens ændringsforslag vedtoges uden afstemning.

I den ændrede affattelse vedtoges lovforslaget i begge ting med alle øvrige stemmer mod retsforbundets.

55. Lov om ændring i lov om offentlig forsorg (ophævelse af adgangen til tvangsanbringelse i visse tilfælde). (Arbejds- og socialminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 3159. — C. sp. 161 og 191].

Fremsat i *folketinget* $\frac{3}{12}$ (F. sp. 1368). 1. beh. $\frac{10}{12}$ (F. sp. 1601). Partiernes ordførere: Strøm, Krogh, Poul Claussen, Kirsten Gloerfelt-Tarp, Helge Madsen og Petra Petersen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Strøm, Kaj Andresen, Busch-Jensen, Holger Eriksen, Frode Jakobsen, Th. Poulsen, Edel Saunte, Krogh [sekretær], Søren Andersen, Laurits Pederesen, Poul Claussen [formand], Gottschalck-Hansen, Gertie Wandel, Kirsten Gloerfelt-Tarp og Helge Madsen). Betænkning (B. sp. 213) afgivet $\frac{22}{1}$. (Ordfører: Poul Claussen). 2. beh. $\frac{27}{1}$ (F. sp. 1874). 3. beh. $\frac{29}{1}$ (F. sp. 1889). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $\frac{4}{2}$ (L. sp. 362). Partiernes ordførere: Doris Christiansen, Johannes Jensen, Bouet og Ingeborg Refslund Thomsen. 2. beh. $\frac{6}{2}$ (L. sp. 391). 3. beh. $\frac{6}{2}$ (L. sp. 394). *Loven stadfæstet 25. februar 1953.* (Lovt. nr. 33).

Loven tilsigter at bringe forsorgsloven i overensstemmelse med den af Det europæiske Råd vedtagne og af rigsdagen ratificerede konvention af 4. november 1950 til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder.

Den nævnte konvention indeholder i artikel 5 bestemmelser, hvorefter *ingen må berøves sin frihed undtagen i de i konventionen særlig nævnte tilfælde*, hvoraf følgende 2 vedrører forsorgsloven:

- 1) Artikel 5, stk. 1 b, hvorefter frihedsberøvelse kan ske for at sikre opfyldelsen af en ved lov foreskrevet forpligtelse.
- 2) Artikel 5, stk. 1 e, hvorefter frihedsberøvelse kan ske for *mentalt abnorme personer, drankere, narkotikere eller vagabonder*.

Forsorgsloven indeholder på adskillige områder hjemmel til at foretage tvangsmæssige anbringelser for at opnå et i loven fastsat formål eller gennemtvinge en i denne foreskreven forpligtelse. Dette gælder således reglerne om *inddragelse af børn under børneforsorg* (kap. IX), reglerne om tvangsmæssig anbringelse på arbejdsanstalt af *visse understøttede, der ikke egner sig til kontant hjælp* (§ 30, stk. 1, 3 og 4, sammenholdt med § 45, stk. 3), og endelig reglerne om anstaltsanbringelse af *forsømmelige bidragsskyldige* og forsømmelige forsørgere, *alkoholister* og forskellige grupper af *asociale* (kapitlerne XV og XXV—XXVII).

Reglerne om anbringelse af *børn* har klar hjemmel i konventionen, jfr. artikel 5, stk. 1 d, og reglerne om tvangsanbringelse af *alkoholister og erhvervs- og subsistensløse*, herunder *erhvervs- og subsistensløse prostituerede kvinder*, anses dækket af reglen i artikel 5, stk. 1 e, der bl. a. indeholder hjemmel til at anvende frihedsberøvelse overfor vagabonder.

Derimod kan de hidtil gældende regler og praksis vedrørende anvendelse af frihedsberøvelse overfor visse trængende personer af forsørgelsesmæssige grunde (jfr. forsorgslovens § 30, stk. 1, 3 og 4, sammenholdt med § 45, stk. 3) ikke anses for forenelige med konventionen. Dette gælder ligeledes reglerne om anstaltsanbringelse af visse straffede personer (jfr. forsorgs-

lovens §§ 318—320), og endelig har man i arbejds- og socialministeriet fundet, at forsorgslovens regler om tvangsforanstaltninger overfor forsømmelige bidragsskyldige (jfr. forsorgslovens § 207 og tildels § 118) og forsømmelige forsørgere (jfr. forsorgslovens § 312, stk. 2, 2. pkt., tildels § 313, stk. 4, og § 314) gik ud over, hvad konventionen hjemler.

For at bøde herpå udarbejdedes forslaget til den heromhandlede lov på grundlag af afsnit 10 og 11 i en betænkning afgivet af det såkaldte *anstaltsudvalg*, der var nedsat af arbejds- og socialministeriet til at overveje forsorgen for de i forsorgslovens kap. XXIV—XXVII omhandlede personer.

Ved fremsættelsen af lovforslaget udtalte *arbejds- og socialministeren* bl. a.:

„Inden jeg siger et par bemærkninger om lovforslagets enkelte paragraffer, vil jeg gerne pege på et forhold, som har været af afgørende betydning for arbejds- og socialministeriet ved lovens udarbejdelse. Som det fremgår af bemærkningerne til loven, er det konventionens princip, at ingen må berøves sin frihed undtagen i de i konventionen særlig nævnte tilfælde. Nu er det jo således, at en konvention af den heromhandlede art for at kunne ratificeres af et større antal medlemsstater ikke kan opnå den skarphed i formuleringen som lovgivningen i det enkelte medlemsland, og det har da også været tilfældet med den særlige bestemmelse i konventionen, jeg her tænker på, nemlig artikel 5, stk. 1 b, hvorefter frihedsberøvelse kan ske for at sikre opfyldelsen af en ved lov foreskrevet forpligtelse.

Det er klart, at denne bestemmelse allerede med hensyn til arten af de forpligtelser, staten kan pålægge individet, må undergives en begrænsende fortolkning, hvis bestemmelsen overhovedet skal yde borgerne en retsbeskyttelse. Arbejds- og socialministeriet har da også forstået denne bestemmelse som særlig tagende sigte på borgernes forpligtelser til at opfylde deres forsørgelsespligter. På den anden side er det også klart, at ordene i bestemmelsen på de områder af økonomisk og forsørgelsesmæssig karakter, hvor bestemmelsen naturligt finder anvendelse, må fortolkes strengt, således at en opfyldelse af forsørgerpligten ved betaling af de skyldige ydelser frigør den forpligtede i relation til det offentlige.

Jeg vil her gerne pege på, at de foreslåede lovændringer i det store og hele bygger på den af anstaltsudvalget afgivne betænkning, der er omdelt til medlemmerne, men at *ministeriet på enkelte punkter er gået videre end anstaltsudvalget* ud fra den hovedbetragtning, at der efter ratifikation af konventioner af den herhenhørende art *ikke bør være nogen som helst tvivl med hensyn til, at*

dansk lovgivning fuldtud opfylder de i konventionen stillede krav eller nedlagte principper.

De bestemmelser, der her er tale om, er lovforslagets §§ 3—7, d. v. s. forsorgslovens § 207 og §§ 312—314, der hjemler *tvangsforanstaltninger overfor forsømmelige bidragsskyldige og forsørgere*. Anstaltsudvalget har her ment, at disse bestemmelser med deres pønale karakter i og for sig går ud over, hvad der må anses for rimeligt som administrativ foranstaltning med det formål at gennemtvinge forsørgelsespligten, men udvalget har dog været af den opfattelse, at bestemmelserne næppe kan anses for direkte uforenelige med konventionen, hvorfor udvalget har foretrukket senere at vende tilbage til dette spørgsmål, når den af udvalget anlagte klientelundersøgelse er afsluttet.

Heroverfor er det, at arbejds- og socialministeriet gør gældende, at bestemmelserne bør ophæves, således at forsorgsloven kan blive rensset for alle bestemmelser, der kan anses for stridende mod konventionen. Med hensyn til de enkelte bestemmelser vil jeg iøvrigt tillade mig at henvise til lovforslagets bemærkninger, og jeg vil kun henlede opmærksomheden på, at ministeriet, såfremt forslaget vedtages, vil udsende et cirkulære, der bl. a. vil tilbagekalde den i ministeriets cirkulære af 27. marts 1934 givne fortolkning af forsorgslovens § 30. Efter denne fortolkning og den senere af Højesteret godkendte praksis indeholder § 30 i sin nuværende skikkelse bl. a. hjemmel til tvangsanbringelse på arbejdsanstalt af personer, der ikke egner sig til kontant forsørgelse, særlig arbejdsmodvillige personer. Frihedsberøvelse, der blot er begrundet i arbejdsuvilje eller hensynet til den mest effektive forsørgelsesmåde, kan imidlertid ikke henføres under noget af de i konventionen opregnede undtagelsestilfælde, hvor frihedsberøvelse er hjemlet.“

Lovforslaget mødte på rigsdagen tilslutning fra samtlige ordførere med undtagelse af den kommunistiske, der ikke fandt det vidtgående nok. *Strøm* (S) ønskede dog lovforslaget behandlet i et udvalg og fremhævede, at der også efter dets gennemførelse ville være problemer vedrørende frihedsberøvelse, som måtte tages op til løsning. Lignende synspunkter gjordes gældende af *Kirsten Gloerfelt-Tarp* (RV) og *Helge Madsen* (DR).

Det udvalg, der fik sagen til behandling, udtaler i sin enstemmige betænkning:

„Udvalget erkender, at gennemførelsen af dette forslag betyder et skridt fremad i retning af en forhøjet beskyttelse af menneskerettighederne, og forventer, at dertil svarende regler vil blive bragt i forslag på alle områder, hvor den under 4. november 1950 ratificerede konvention tilskynder til en ajourføring af vor lovgivning.“

Lovforslaget vedtoges enstemmigt i begge ting, idet kommunisterne afholdt sig fra at stemme.

56. Lov om ferie med løn. (Arbejds- og socialminister Poul Sørensen). [A. sp. 2929. — C. sp. 641 og 1435].

Fremsat i *folketinget* 7/11 (F. sp. 739). 1. beh. 19/11 (F. sp. 1141). Partiernes ordførere: Einer-Jensen, Harald Nielsen, Tesdorpf, Skytte, Karl M. Andersen og Ragnhild Andersen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Einer-Jensen, Ingvar Dahl, Per Hækkerup, Wiggo Larsen, Lindberg, Hans Rasmussen, Strøm, Harald Nielsen [sekretær], Thisted Knudsen, Øllgaard, Tesdorpf [formand], Fibiger, Carsten Raft, Skytte og Karl M. Andersen). Betænkning (B. sp. 1221) afgivet 25/3. (Ordfører: Tesdorpf). 2. beh. 26/3 (F. sp. 3993). 3. beh. 28/3 (F. sp. 4015). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. 27/3 (L. sp. 938). Partiernes ordførere: Bjørklund, Melchior Kjeldsen, Bouet og Gudiksen. 2. beh. 27/3 (L. sp. 957). 3. beh. 27/3 (L. sp. 960). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 65).

Ved lov nr. 170 af 13. april 1938 om ferie med løn blev der som almindelig regel tilsikret enhver arbejder, funktionær eller medhjælper ret til en årlig ferie med løn med 1 dag for hver måneds beskæftigelse. I tiden siden lovens ikrafttræden har der fra flere sider været fremsat ønsker om en forbedring af den således tilvejebragte ferieordning, navnlig med hensyn til længden af den årlige ferie og størrelsen af feriegodtgørelsen. For nærmere at overveje disse spørgsmål og den udvikling, der i det hele taget har fundet sted indenfor dette område, herunder også i de andre skandinaviske lande, nedsatte arbejdsministeriet i slutningen af 1948 en *kommission* bestående af repræsentanter for rigsdagen, arbejdsgiverforeningen, De samvirkende Fagforbund, handelsministeriet, arbejdsministeriet og direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet. Kommissionen afgav i 1951 sin betænkning, der indeholdt udkast til en ny ferielov. Kommissionens udkast blev af arbejds- og socialministeren fremsat som lovforslag, dog med visse ændringer, navnlig vedrørende feriens længde, spørgsmålet om opretholdelse af med-

hjelperlovens særlige ordning af medhjælperes ferie samt om omfanget af den beskæftigelse, der kan danne grundlag for erhvervelse af ferieret.

På rigsdagen undergik lovforslaget, der var opbygget efter samme linier som den hidtil gældende ferielov, en del ændringer, af hvilke de væsentligste er omtalt i nedenstående redegørelse for de vigtigste af de nye bestemmelser i loven.

§ 1, der angiver lovens område, svarer til den hidtil gældende ferielovs § 1. Som noget nyt indeholdt forslaget, at også personer i statens tjeneste, der uden at være tjenestemænd har fået tillagt ferie med løn efter de for tjenestemænd gældende regler, *ikke* skulle omfattes af loven. Under udvalgsbehandlingen i folketinget blev til denne ændring føjet, at de pågældende dog ved deres fratræden skal stilles lige så godt med hensyn til feriegodtgørelse, som hvis de havde været omfattet af loven, og dette ændringsforslag blev vedtaget.

Tvivlsspørgsmål om, hvorvidt en person omfattes af loven, afgøres ifølge § 1 som hidtil af direktøren for arbejds- og fabriktilsynet, men den hidtil gældende bestemmelse om, at denne afgørelse er endelig, er slettet i den nye lov.

§ 2 undergik væsentlige ændringer under behandlingen i folketinget og fik herved følgende affattelse:

Enhver person, der omfattes af nærværende lov, har i overensstemmelse med de nedenfor anførte regler ret til ferie med løn med *1½ dag for hver måned*, i hvilken han har udført arbejde i pågældende virksomhed; har det udførte arbejde været af kortere varighed end 1 måned, sættes ferieretten i forhold til beskæftigelsens længde. Ferieret erhverves tillige i forhold til den tid, hvori en person har holdt ferie i henhold til nærværende lov eller i henhold til bestemmelserne i § 5, stk. 1, under sygdom eller tilskadekomst har været berettiget til at oppebære feriegodtgørelse.

§ 3 fastsætter „ferieåret“ til det foregående år fra 1. april til 31. marts ganske som den hidtil gældende bestemmelse.

Til §§ 4 og 5 indeholdt allerede lovforslaget ændringer i forhold til de hidtil gældende, tilsvarende regler, og under behandlingen i folketinget blev yderligere ændringer tilføjet. § 4 fik herved følgende affattelse:

Hvis ferien andrager 12 dage eller derunder, skal den gives og holdes i sammenhæng i *tiden mellem 2. maj og 30. september* („ferieperioden“); er feriedagenes antal større end 12, skal også *de feriedage, der overstiger 12, gives i sammenhæng*, men kan lægges i den del af ferieåret, der falder *udenfor ferieperioden*. Hvor hensynet til produktionen gør det ønskeligt, kan denne del af ferien dog efter arbejdsgiverens bestemmelse gives i form af enkelte feriedage. Iøvrigt *fastsættes tidspunktet for ferien af arbejdsgiveren*, men denne skal give arbejderen *underretning herom senest en måned før feriens påbegyndelse*, medmindre særlige omstændigheder hindrer dette. Ferieudvalget, jfr. § 9, stk. 4, er berettiget til at kræve af en arbejdsgiver, der ønsker at give sine arbejdere ferie ved en *samlet lukning af virksomheden*, at denne skal indgå i en af ferieudvalget fastlagt turnus over en flerårig periode. Forinden ferieudvalget træffer sin bestemmelse, skal det forhandle om spørgsmålet med Dansk Arbejdsgiverforening, De samvirkende Fagforbund og andre organisationer, hvis medlemmer har betydelige interesser i feriens lægning.

Forsåvidt angår personer, der er ansat i *skibe*, kan ferien, hvor forholdene gør det påkrævet, dog henlægges til andre tidsrum af året. Ferien skal gives, såsnart hensynet til skibstjenesten tillader det, og da fra det tidspunkt, hvorom gensidig aftale træffes. Medmindre andet aftales, skal ferien gives, når skibet anløber en af følgende danske havne:

- a. den havn, i hvilken skibet er hjemmehørende,
- b. den havn, i hvilken den ferieberettigede blev forhyret, eller
- c. den havn, hvor skibets rejse slutter.

Under aftjening af værnepligt kan tidligere indtjent ferie deles og gives udenfor det i stk. 1 angivne tidsrum.

For de i *landbruget* beskæftigede personer kan ferien deles, dog således at *mindst 6 dage skal gives i sammenhæng indenfor den i stk. 1 nævnte ferieperiode*. De øvrige feriedage kan lægges i den del af ferieåret, der falder udenfor ferieperioden, men 6 af disse øvrige feriedage skal gives i sammenhæng. Resten af ferien kan gives som enkelte feriedage, dog således at 3 af disse skal falde i tidsrummet 1. maj—31. oktober.

Dersom bestemmelsen om, at en del af ferien skal gives i sammenhæng i ferieperioden, indenfor fag eller faglige områder som følge af arbejdets sæsonbetonede karakter eller af andre grunde vil medføre *ulempe for virksomheden*, kan direktøren for arbejds- og fabriktilsynet efter forhandling med fagets arbejdsgiver- og arbejderorganisationer meddele tilladelse til, at *ferien deles og gives udenfor ferieperioden*. Direktøren kan endvidere, når ganske særlige omstændigheder i det enkelte tilfælde taler derfor, give tilladelse til, at den del af ferien, der skal gives indenfor ferieperioden, for enkeltvirksomheder eller enkeltpersoner deles og gives udenfor ferieperioden. Forsåvidt det drejer sig om virksomheder, skal direktøren dog, forinden afgørelse træffes, forhandle med de i 1. punktum nævnte organisationer.

§ 5 lyder, bortset fra nogle udeladelser, således:

Enhver person, der i henhold til § 2 har ret til ferie, har — jfr. dog stk. 2 — krav på fra arbejdsgiveren at oppebære en *feriegodtgørelse af 6½ pct. af den løn, der udbetales ham* for det arbejde, som danner grundlaget for ferieretten, jfr. dog stk. 7. Der ydes endvidere feriegodtgørelse under *fraværelse på grund af sygdom* i mere end 3 dage, dog kun for ialt højst 3 måneder indenfor et ferieår, og kun under forudsætning af, at pågældende har været beskæftiget mindst 1 år i virksomheden før sygdommens indtræden. Ved *tilskadekomst i virksomheden* ydes dog altid feriegodtgørelse i sammenlagt højst 3 måneder, forudsat at vedkommende ved tilskadekomsten har været beskæftiget hos arbejdsgiveren i 6 dage i sammenhæng. . . .

Har arbejdsgiveren antaget den ferieberettigede *månedsvist eller for længere tid* og således, at der ikke sker fradrag i lønnen for søgnehellidage, sygedage o. lign., kan der *i stedet for feriegodtgørelse gives den ferieberettigede ferie med løn*, eventuelt tillagt værdien af kost, jfr. stk. 8. Fratræder den ferieberettigede i ferieårets løb, har han krav på feriegodtgørelse for den forløbne del af ferieåret. Sker hans fratræden efter ferieårets udløb, men inden han har kunnet holde ferie med løn, kan han kræve feriegodtgørelse for hele det forudgående ferieår og for den forløbne del af det løbende ferieår. Feriegodtgørelsen udgør i

disse tilfælde $6\frac{1}{2}$ pct. af den udbetalte løn. En ferieberettiget, der omfattes af nærværende stykke, er iøvrigt altid berettiget til i stedet for ferie med løn at kræve feriegodtgørelse efter de almindelige regler, dog kun med 6 pct. Hvor feriegodtgørelse ydes i henhold til de foregående bestemmelser, ses der ved beregningen bort fra løn, der er udbetalt under ferie i det tidsrum, der danner grundlag for godtgørelsen.

Kravet på feriegodtgørelse og på ferie med løn *forældes* overfor arbejdsgiveren, hvis det ikke er rejst overfor ham inden førstkommande 15. marts efter udløbet af det ferieår, i hvilket feriegodtgørelsen er indtjent. . . .

I tilfælde, hvor den beskæftigede ikke oppebærer løn direkte fra den virksomhed, for hvilken arbejdet udføres, men aflønnes med *drikkepenge* eller på anden fra de almindelige lønnings-systemer afvigende måde, fastsætter arbejds- og socialministeren de nærmere regler for beregningen af feriegodtgørelse.

Feriegodtgørelsen for et ferieår skal udnyttes i løbet af det efter ferieårets udløb følgende år regnet fra 1. april til 31. marts og skal, medmindre andet følger af loven eller af de i henhold til denne udfærdigede bestemmelser, ydes gennem et *feriemærkesystem*, der administreres af postvæsenet eller på anden betryggende måde. . . .

En arbejdsgiver er ikke forpligtet til at anvende det i stk. 5 nævnte feriemærkesystem, forsåvidt han er medlem af en faglig organisation, for hvilken der i henhold til lovens § 6, stk. 2, er godkendt overenskomst eller regulativ.

Ved beregning af feriegodtgørelsen tages der ikke hensyn til sådanne tillæg til lønnen eller til sådanne lønningsandele, som ikke er indkomstskattepligtige. . . .

Den nye lovs §§ 6 og 8 er enslydende med den hidtil gældende lovs §§ 6 og 8.

I § 7 er indført den nye bestemmelse, at en arbejdsgiver, der trods påkrav uden rimelig grund undlader at yde skyldig feriegodtgørelse, straffes med bøder, og i samme paragraf er forbudet mod og straffen for overdragelse af feriemærker udvidet til også at gælde andre i forbindelse med feriemærkesystemet udstedte beviser for tilgodehavende feriegodtgørelse.

§§ 9 og 10, der er nye, men svarer til den hidtidige praksis, drejer sig hovedsagelig om administrationen af feriefonden og feriemærkesystemet. Herudover bestemmes i § 9:

Feriegodtgørelse, som ikke er hævet inden udløbet af det ferieår, indenfor hvilket ferien skulle have været holdt, tilfalder feriefonden, medmindre direktøren for arbejds- og fabriktilsynet, forsåvidt angår de i § 6, stk. 2, nævnte ordninger, har givet tilladelse til, at beløbene anvendes til et andet feriemæssigt formål.

Direktøren for arbejds- og fabriktilsynet kan dog give tilladelse til, at feriegodtgørelsen udbetales på et senere tidspunkt, når omstændighederne gør det undskyldeligt, at beløbet ikke er hævet rettidigt, eller iøvrigt taler for tilladelse til senere udbetaling.

§§ 11 og 12 indeholder overgangs- og slutningsbestemmelser.

Ved lovforslagets fremsættelse i folketinget udtalte *arbejds- og socialministeren*:

„Ved den gældende ferielov af 13. april 1938 blev der som almindelig regel tilsikret enhver arbejder, funktionær eller medhjælper ret til en årlig ferie med løn med 1 dag for hver måneds beskæftigelse, altså normalt 2 ugers ferie.

Ved det af hovedorganisationerne antagne mæglingforslag fra forligsmanden af marts 1952 er der nu indenfor hele overenskomstområdet indført almindelig adgang til 3 ugers ferie.

Efter at der således er gennemført 3 ugers ferie for en meget væsentlig del af de af ferieloven omfattede personer, har regeringen fundet det rigtigt at søge ferieloven ændret, således at der sikres samtlige de af loven omfattede personer en ferie af denne længde.

Lovforslaget indeholder iøvrigt en ajourføring af ferieloven på grundlag af den betænkning, der blev afgivet af den af arbejdsministeriet i slutningen af 1948 nedsatte ferielovskommission. Der var ikke enighed indenfor kommissionen om alle spørgsmål, og jeg har på enkelte punkter, hvorom jeg skal henviser til lovforslaget og de dertil knyttede bemærkninger, ment at burde følge mindretallets indstilling.“

Under 1. behandling i folketinget gav *Einer-Jensen* (S) udtryk for, at lovforslaget kun dækkede det mest nødtørftige af det forslag, som ferielovskommissionen havde udarbejdet, og at forslaget ved sin udformning greb ind i bestående organisations-

forhold, som han fandt det urimeligt at rejse diskussion om. Han gjorde bl. a. indvending mod bestemmelsen i forslaget § 4, stk. 1, hvorefter der — dels under forudsætning af enighed mellem arbejdsgiver og arbejder, dels i sæsonfag — kan afviges fra pligten til at give 2 ugers samlet ferie indenfor ferieperioden, ligesom han var utilfreds med forslaget § 2, stk. 4, hvorefter personer, der er ansat i landbrugsvirksomheder, for at opnå ret til ferie med løn skal have været beskæftiget i mindst 25 dage i årets løb i samme virksomhed. Spørgsmålet om ferie for lærlinge burde løses, og socialdemokratiet var villigt til under udvalgsarbejdet at søge opnået enighed om en tilfredsstillende løsning af de rejste spørgsmål.

Harald Nielsen (V) fandt, at det ikke var noget heldigt skridt, arbejdsmarkedets organisationer tog, da de i foråret besluttede at udvide ferien, men da lovforslaget måtte betragtes som en konsekvens af forliget på arbejdsmarkedet, kunne han tilsige sit partis støtte til fremme af lovforslaget. Han ønskede, at bestemmelsen i § 1, stk. 3, om, at direktøren for arbejds- og fabriktilsynet endeligt kunne afgøre tvivlsspørgsmål om, hvorvidt en person omfattes af ferieloven, blev ændret derhen, at domstolene kunne træffe den endelige afgørelse.

Tesdorpf (KF) gav tilsagn om sit partis støtte til en forhandling i et udvalg om en række enkeltheder i lovforslaget og i det hele taget til forslaget velvillige behandling i tinget.

Skytte (RV) fandt, at lærlingenes ferieforhold også burde ordnes, og at bestemmelsen i § 4, stk. 1, om, at ferieudvalget er berettiget til at kræve af en arbejdsgiver, der ønsker at give sine arbejdere ferie ved en samlet lukning af virksomheden, at denne skal indgå i en af ferieudvalget fastlagt turnus over en flerårig periode, burde ændres, så at den ikke fandt anvendelse på små virksomheder, men tilsagde iøvrigt sit partis støtte til lovforslaget.

Karl M. Andersen (DR) tilsagde sit partis velvillige behandling af lovforslaget.

Ragnhild Andersen (DK) gjorde indvendinger mod en række enkeltheder i lovforslaget, men udtalte håbet om, at lovforslaget ville blive ændret på disse områder, og tilsagde dermed sit partis medvirken til lovforslagets gennemførelse.

Lovforslaget blev i folketinget behandlet i et udvalg, der modtog deputationer og skriftlige henvendelser fra en lang række organisationer. Under udvalgsarbejdet opnåedes der med arbejds- og socialministeren enighed om en del ændringer, hvoraf de vigtigste er nævnt ovenfor under omtalen af lovens indhold. I den af udvalget afgivne betænkning hedder det: „Der er i udvalget enighed om, at det i § 4, stk. 1, omtalte hensyn til produktionen er at forstå således, at ordet produktion her tages i sin videste

betydning, altså også omfattende anden beskæftigelse end den, der har med fremstilling af varer at gøre.

Udvalget er ligeledes enigt om, at den i § 4, stk. 1, omtalte, af ferieudvalget fastlagte turnuslukning for arbejdsgivere, som ønsker at give deres arbejdere ferie med en samlet lukning af virksomheden, ikke bør bringes i anvendelse overfor virksomheder, der beskæftiger 5 arbejdere og derunder.

Endvidere er udvalget enigt om, at når der i § 5, stk. 7, tales om „indkomstskattepligtige lønningsandele“, er dette at forstå som det indkomstskattepligtige beløb, før de i skatteloven hjemlede fradrag er foretagne.“

Ved 2. behandling vedtoges de af arbejds- og socialministeren stillede og af udvalget tiltrådte ændringsforslag, medens nogle af kommunisterne stillede ændringsforslag forkastedes.

Ved 3. behandling i folketinget vedtoges lovforslaget enstemmigt med 126 stemmer; Poul Claussen (KF) tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

I *landstinget*, hvor det således ændrede lovforslag fik en villig modtagelse fra alle sider, vedtoges det enstemmigt.

57. Lov om ændring i medhjælperloven (medhjælperens ferie). (Arbejds- og socialminister Poul Sørensen). [A. sp. 2945. — C. sp. 653 og 1435].

Fremsat i *folketinget* $7/_{11}$ (F. sp. 739). 1. beh. $10/_{11}$ (F. sp. 1141). Partiernes ordførere: Einer-Jensen, Harald Nielsen, Tesdorpf, Skytte, Karl M. Andersen og Ragnhild Andersen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ferie med løn. Betænkning (B. sp. 1221) afgivet $25/_{3}$. (Ordfører: Tesdorpf). 2. beh. $26/_{3}$ (F. sp. 3994). 3. beh. $26/_{3}$ (F. sp. 4015). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $27/_{3}$ (L. sp. 943, jfr. 939). Partiernes ordførere: Bjørklund, Melchior Kjeldsen, Bouet og Gudiksen. 2. beh. $27/_{3}$ (L. sp. 957). 3. beh. $27/_{3}$ (L. sp. 961). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 66).

Forslaget til nærværende lov, der udelukkende omhandler medhjælperes ferie, behandledes på rigsdagen i forbindelse med den nærmest foregående sag, lov om ferie med løn.

Lovforslaget gennemførtes på rigsdagen uden ændringer, og loven har følgende ordlyd:

§ 1. § 20 i lov nr. 343 af 6. maj 1921 om retsforholdet mellem husbond og medhjælpere, jfr. lovbekendtgørelse nr. 270 af 16. juni 1941, affattes således:

„En medhjælper, som er *fæstet for et halvt år*, eller som har tjent i et sådant tidsrum, har krav på frihed i 9 søgnedage, og en medhjælper, som er *fæstet for et helt år*, eller som har tjent i et sådant tidsrum, i 18 søgnedage i tjenestetidens løb. Er tidspunktet for fridagene ikke aftalt, afgør husbonden i tilfælde af uenighed, hvornår fridage skal gives. Såfremt medhjælperen har krav på frihed i 9 søgnedage, kan han dog forlange, at mindst 6 dage af den ham tilkommende frihed gives i sammenhæng og i tilslutning til en søndag og, hvor det efter tjenesteforholdets løbetid er muligt, i tidsrummet fra 2. maj til 30. september. Såfremt medhjælperen har krav på frihed i 18 søgnedage, kan han forlange, at mindst 6 dage skal gives i sammenhæng indenfor tidsrummet 2. maj til 30. september og i tilslutning til en søndag, samt at yderligere 6 dage skal gives i sammenhæng og i tilslutning til en søndag, dog ikke indenfor nævnte periode. De dage, der efter foranstående ikke kan kræves i sammenhæng, kan gives i form af enkelte fridage.“

§ 2. Denne lov har gyldighed fra den 1. maj 1953. Er et tjenesteforhold påbegyndt før dette tidspunkt, bevarer medhjælperen den ham efter den hidtil gældende lovgivning tilkommende ret til frihed, hvorimod kun den del af tjenestetiden, der ligger efter nævnte tidspunkt, kan medregnes ved anvendelsen af reglerne i § 1, 1. punktum.

Ved fremsættelsen af lovforslaget i folketinget udtalte *arbejds- og socialministeren*:

„I henhold til den gældende medhjælperlov af 6. maj 1921 er der tilsikret en medhjælper, der er fæstet for et halvt år, eller som har tjent i et sådant tidsrum, frihed i 6 søgnedage, og en medhjælper, der er fæstet for et helt år, eller som har tjent i et sådant tidsrum, i 12 søgnedage.

Ved det af hovedorganisationerne antagne mæglingforslag fra forligsmanden af marts 1952 er der nu indenfor hele overenskomstområdet indført almindelig adgang til 3 ugers ferie.

Det er herefter fundet rigtigt, at der også sikres medhjælperere ferie af 3 ugers længde, og medhjælperlovens § 20 foreslås ændret således, at en medhjælper, der er fæstet for eller har tjent i et

halvt år, får krav på frihed i 9 søgnedage, og en medhjælper, der er fæstet for eller har tjent i et helt år, på frihed i 18 søgnedage.“

Under 1. behandling i folketinget erklærede *Einer-Jensen* (S) sig utilfreds med lovforslaget, idet han var af den opfattelse, at den store stab af medhjælpere både i og udenfor landbruget har krav på såvel ferie som *ferieløn* efter *ferielovens* almindelige regler.

Harald Nielsen (V) mente, at det ville skabe unødigt ulejlighed og besvær, såfremt man henførte medhjælperne til ferielovens bestemmelser med deraf følgende indførelse af feriemærkesystemet, som han fandt uegnet for de lange fæstemål, der gælder for medhjælpere, og han var derfor tilfreds med, at særordningen med ferie med løn opretholdes ved det foreliggende forslag.

Tesdorpf (KF) og *Skytte* (RV) kunne tiltræde lovforslaget, mens *Ragnhild Andersen* (DK) på sit partis vegne fandt det urigtigt og uholdbart stadig at holde medhjælperne ude fra den almindelige ferielov, hvilket efter hendes mening stillede dem ringere end andre arbejdere, der omfattes af ferieloven.

Lovforslaget blev i folketinget henvist til samme udvalg, som havde ferielovsforslaget til behandling. I den af udvalget afgivne betænkning udtales, at den i § 1 fastlagte regel om, at ferien gives som 6 sammenhængende søgnedage i forbindelse med en søndag, ikke skal hindre, at helligdagen placeres andetsteds i ferieugen end lige netop ved dennes begyndelse eller afslutning.

Udvalget indstillede lovforslaget til vedtagelse uforandret, medens kommunisterne udenfor betænkningen stillede ændringsforslag, der gik ud på at henføre medhjælperne til ferielovens almindelige regler. Efter afstemningen om de i forbindelse hermed stående ændringsforslag til ferieloven, der viste, at det ikke var muligt at gennemføre denne ændring, trak kommunisterne deres ændringsforslag tilbage, og lovforslaget vedtoges *enstemmigt*, hvilket også var tilfældet i landstinget.

58. Lov om ændring i funktionærloven. (Arbejds- og socialminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 2771. — C. sp. 5 og 7].

Fremsat i *landstinget* ⁸/₁₀ (L. sp. 5). 1. beh. ¹⁵/₁₀ (L. sp. 15).
Partiernes ordførere: Erik Jacobsen, Melchior Kjeldsen, Bouet, Anna Westergaard og Chr. Nielsen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Erik Jacobsen, Bjørklund, Doris Christiansen, Dose, Sæderup, Marius Sørensen, Willumsen, Ingefred Juul Andersen, Bovbjerg, Federspiel, Melchior Kjeldsen [sekretær], Villemoes, Bouet [formand], Gelting-Hansen og Anna Wester-

gaard). Betænkning (B. sp. 13) afgivet ²⁴/₁₀. (Ordfører: Bouet). 2. beh. ³¹/₁₀ (L. sp. 67). 3. beh. ³¹/₁₀ (L. sp. 69). *Oversendt til folketinget*. 1. beh. ⁵/₁₁ (F. sp. 689). Partiernes ordførere: Poul Hansen (Svendborg), Damsgaard, Asger Jensen, A. C. Normann og Lynnerup Nielsen. 2. beh. ⁷/₁₁ (F. sp. 747). 3. beh. ¹¹/₁₁ (F. sp. 792). *Loven stadfæstet 3. december 1952*. (Lovt. nr. 409).

Under behandlingen af forslaget til den i rigsdagssamlingen 1951—52 vedtagne nye sømandslov (årbog 1951—52, side 282) blev der i folketinget rejst spørgsmål om i sømandsloven at indsætte regler om *organisations- og forhandlingsret for søens funktionærer* svarende til de i funktionærlovens §§ 10—14 indeholdte regler. Disse regler hjemler ret for de af denne lov omfattede funktionærgrupper til at organisere sig samt til gennem organisationen at føre forhandlinger med arbejdsgiverne til varetagelse af funktionærernes løn- og arbejdsvilkår.

Det af folketinget til behandling af forslaget nedsatte udvalg henstillede imidlertid i sin betænkning til regeringens overvejelse at skabe den fornødne hjemmel ved at foretage en ændring i funktionærloven. Til dette standpunkt sluttede det udvalg sig, som landstinget nedsatte til behandling af lovforslaget.

I overensstemmelse hermed fremsatte arbejds- og socialministeren forslaget til den heromhandlede lov, hvorved §§ 10—14 i lov nr. 261 af 9. juni 1948 om retsforholdet mellem arbejdsgivere og funktionærer gøres anvendelige på de af sømandsloven omfattede funktionærer. Bestemmelsen herom har *gyl-dighed fra 1. januar 1953*, det tidspunkt, da sømandsloven af 7. juni 1952 trådte i kraft.

I bemærkningerne til lovforslaget anføres, at „der ikke ved forslaget er taget stilling til, hvilke grupper af søfolk der vil opnå forhandlingsret ved den foreslåede ændring af funktionærloven. Dette spørgsmål må afhænge af en fortolkning af funktionærlovens § 1, stk. 1, og må i givet fald finde sin afgørelse ved domstolene.“

Under lovforslagets 1. behandling i landstinget ønskede flere af ordførerne rækkevidden af ovenanførte citat klarlagt, eventuelt i et udvalg, mens Bouet (KF) herom udtalte, at lovforslaget i og for sig ikke havde praktisk betydning for de funktionærorganisationer, der omfatter styrmænd, maskinmestre, restauratører og radiotelegrafister, da „de pågældende organisationer allerede i

lang tid har haft endog meget detaljerede overenskomster med rederne. De, der står tilbage, er *skibsførerne*, som jo har ført forhandlinger med rederne om at få en lignende forhandlingsret og lignende overenskomster, men disse forhandlinger har ikke ført til noget resultat, hvad jeg forsåvidt beklager, da jeg mener, det havde været naturligt, og rimeligt, at de to parter havde fundet hinanden. Nu er det altså et spørgsmål, om også skibsførerne skal falde ind under loven, og på dette spørgsmål svarer jeg absolut ja.“

I betænkningen fra det landstingsudvalg, der fik sagen til behandling, anføres, at domstolene efter den tidligere funktionærlovs vedtagelse i 1938 har afgjort „en lang række uoverensstemmelser vedrørende forståelsen af lovens enkelte paragraffer, herunder også om, hvorvidt enkelte eller flere personer ifølge deres stilling var funktionærer i henhold til lovens § 1. Det fremgår heraf, at *det ikke er nogen ny praksis, man indfører* ved den foreslåede lovændring.

Iøvrigt er udvalget af den bestemte opfattelse, at sådanne organisationer som de eksisterende søfarts-funktionærorganisationer: Maskinmestrenes Forening, Dansk Styrmandsforening, Radiotelegrafistforeningen af 1917, der i en længere årrække har haft overenskomster med deres arbejdsgivere — rederne —, samt Den alm. danske Skibsførerforening af 1874 alle er organisations- og forhandlingsberettigede, idet deres medlemmer falder ind under lovens § 1.“

Lovforslaget vedtoges uændret og enstemmigt i begge ting.

59. Lov om erhvervsvejledning. (Arbejds- og socialminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 4397. — C. sp. 609 og 1555].

Fremsat i *folketinget* ²⁵/₂ (F. sp. 2555). 1. beh. ⁶/₃ (F. sp. 3143). Partiernes ordførere: Nina Andersen, Kryger, Asger Jensen, Rager, Kjeldgaard Iversen og Alfred Jensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Per Hækkerup, Nina Andersen, Lysholt Hansen, Horn, Holger Larsen, Peter Nielsen, Strøm, Kryger [sekretær], Jørgen Gram, Krogh, Asger Jensen [formand], Poul Møller, Gudrun Hasselriis, Rager og Kjeldgaard Iversen). Betænkning (B. sp. 1199) afgivet ²⁰/₃. (Ordfører: Asger Jensen). 2. beh. ²⁴/₃ (F. sp. 3869). 3. beh. ²⁶/₃ (F. sp. 3887). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. ²⁸/₃ (L. sp. 904). Partiernes ordførere: N. Chr. Nielsen, Melchior Kjeldsen, H. K.

Sørensen, Anna Westergaard og M. Sig Steffensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (N. Chr. Nielsen, Bjørklund, Henry Hansen, Sofie Hansen, Erik Jacobsen, Poul Nilsson, Ælkær, Ingfred Juul Andersen, Melchior Kjeldsen [sekretær], Johs. Larsen [Tune], Moesgaard, Stegger Nielsen, Bouet, H. K. Sørensen [formand] og Anna Westergaard). Betænkning (B. sp. 1309) afgivet $2^8/3$. (Ordfører: H. K. Sørensen). 2. beh. $2^8/3$ (L. sp. 1057). 3. beh. $2^8/3$ (L. sp. 1058). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 86).

Loven har følgende indhold:

§ 1. Den offentlige *arbejdsanvisning* yder — for den skole-søgende ungdoms vedkommende i nøje *samarbejde med skolerne* — erhvervsvejledning, bestående i *erhvervsoplysning for ungdommen* og vederlagsfri *erhvervsrådgivning*.

Arbejds- og socialministeren bestemmer, hvilke af de i arbejdsløshedslovens § 1, stk. 1 og 2, nævnte offentlige arbejdsanvisningskontorer der skal yde erhvervsvejledning. Arbejdet hermed forstås af en *erhvervsvejleder*, der ansættes af kontorbestyrelsen efter forhandling med de stedlige skolemyndigheder, dog således, at *ansættelsen godkendes af arbejdsdirektoratet*.

§ 2. Ved *erhvervsoplysning* forstås de foranstaltninger, der i medfør af denne lov træffes af den offentlige arbejdsanvisning og skolerne for at give de unge og forældrene en orientering om erhvervslivet samt kendskab til de forhold, der bør lægges vægt på, og de hensyn, der bør tages ved erhvervsvalget, herunder hvilke hjælpemidler der står til rådighed ved valget af uddannelse og erhverv.

Ved *erhvervsrådgivning* forstås de foranstaltninger, som de offentlige arbejdsanvisningskontorer — for den skolesøgende ungdoms vedkommende i samarbejde med skolerne — træffer for at bistå de erhvervsøgende, der måtte ønske individuel vejledning, i valget af erhverv.

§ 3. Arbejds- og socialministeren træffer efter forhandling med undervisningsministeren foranstaltning til, at der til de klasser i *de offentlige skoler*, for hvis elever erhvervsvalget har interesse, udsendes et *erhvervsoplysende materiale*, som af vedkommende lærer gennemgås med eleverne. Det påhviler *erhvervsvejlederen* i tilslutning hertil at afholde *erhvervsoplysende*

foredrag for eller *føre samtaler af erhvervsoplysende karakter* med eleverne, såfremt der fra vedkommende offentlige skoles ledelse fremsættes ønske herom overfor det pågældende arbejdsanvisningskontor. Arbejds- og socialministeren kan efter forhandling med undervisningsministeren bestemme, at erhvervsoplysende foredrag m. v. gives samlet for flere skoler.

De nærmere regler for skolernes medvirken ved erhvervsoplysningen, herunder tilrettelæggelsen af erhvervsvejlederens skolebesøg og erhvervsvejledningens omfang ved eksamensskolerne, fastsættes af undervisningsministeren — for Københavns vedkommende af skoledirektionen — efter forhandling med arbejds- og socialministeren.

Undervisningsministeren bestemmer efter forhandling med arbejds- og socialministeren, i hvilket omfang foranstående regler skal komme til anvendelse ved andre end offentlige skoler.

§ 4. Ved erhvervsrådgivningen skal erhvervsvejlederen i videst muligt omfang udnytte det kendskab, som den skole, hvorfra den erhvervssøgende er udgået, har til den pågældende. Erhvervsvejlederen kan således indhente en *erklæring fra skolen*, ligesom han kan indhente *erklæring fra vedkommende skolelæge*. De nærmere regler for afgivelse af disse erklæringer fastsættes af undervisningsministeren efter forhandling med arbejds- og socialministeren.

Til brug ved erhvervsrådgivningen kan erhvervsvejlederen derhos om fornødent indhente *erklæring fra en anden læge end skolelægen*, i særlige tilfælde en speciallæge, jfr. iøvrigt § 5, stk. 2, eller fra den erhvervssøgendes forældre eller andre, som må antages at have kendskab til den pågældende. I tilfælde, hvor det af erhvervsvejlederen skønnes nødvendigt, kan den pågældende endvidere underkastes *psykoteknisk prøve*, før rådgivningen sker.

§ 5. Arbejds- og socialministeren påser, at den fornødne *psykotekniske bistand* stilles til rådighed for erhvervsrådgivningen. De nærmere regler herom fastsættes af arbejds- og socialministeren.

Til brug ved erhvervsrådgivningen *knyttes til arbejdsanvisningskontoret en læge*, for hvis virksomhed arbejds- og socialministeren fastsætter de nærmere regler.

§ 6. *Skemaer og blanketter* til brug ved erhvervsvejledningen skal autoriseres af arbejds- og socialministeren efter forhandling med undervisningsministeren.

§ 7. De *udgifter* til erhvervsvejledning, der vedrører arbejdsanvisningskontorerne, herunder psykoteknisk bistand, afholdes efter de i arbejdsløshedslovens § 2, stk. 10 og 11, indeholdte regler. Iøvrigt afholdes udgifterne af arbejdsdirektoratet.

Såfremt et offentligt arbejdsanvisningskontor efter arbejds- og socialministerens bestemmelse også varetager erhvervsvejledningen indenfor et andet arbejdsanvisningskontors område, fastsætter arbejdsdirektoratet efter forhandling med kontorerne tilsynsråd de nærmere regler for fordelingen mellem kontorerne af de med erhvervsvejledningen forbundne udgifter.

§ 8. Til at følge tilrettelæggelsen af erhvervsvejledningen og som rådgivende for arbejds- og socialministeren i spørgsmål vedrørende erhvervsvejledning nedsætter arbejds- og socialministeren *et udvalg*, bestående af en af arbejds- og socialministeren udpeget formand samt af repræsentanter for undervisningsministeriet, arbejds- og socialministeriet, arbejdsdirektoratet, de offentlige arbejdsanvisningskontorer, arbejdsgiver- og arbejderorganisationer og lærer- og ungdomsorganisationer. Udvalget kan, såfremt det skønnes fornødent, suppleres med særlige sagkyndige, ligesom sådanne kan tilkaldes i det enkelte tilfælde.

§ 9. Nærværende lov, som træder i kraft den 1. oktober 1953, bliver at optage til *revision senest i den ordinære rigsdags-samling 1956—57*.

I bemærkningerne til lovforslaget anføres bl. a.:

„I januar 1946 afgav et af arbejds- og socialministeriet i 1943 nedsat *rådgivende embedsmandsudvalg* vedrørende den offentlige arbejdsanvisning en betænkning og indstilling om etablering af en offentlig erhvervsvejledning. Betænkningen blev forelagt for ungdomskommissionen i foråret 1946 og i det væsentlige tiltrådt af denne. . . .

I sommeren 1946 blev der af arbejds- og socialministeren truffet bestemmelse om, at de således foreslåede retningslinier skulle afprøves i praksis, og de blev derfor lagt til grund for nogle

forsøg med erhvervsvejledning, der siden er foretaget af 8 offentlige arbejdsanvisningskontorer.

Efter at de af ministeriet iværksatte forsøg med erhvervsvejledning således har stået på i nogle år, er der tilvejebragt et erfaringsmateriale, som efter regeringens opfattelse dels viser, at der er et stort behov hos ungdommen for erhvervsvejledning, dels godtgør, at der intet væsentligt er at indvende imod en erhvervsvejledning udøvet i overensstemmelse med de i betænkningen angivne retningslinier. Regeringen mener herefter, at erhvervsvejledningen må opbygges som foreslået af embedsmandsudvalget og som tiltrådt af ungdomskommissionen og således, at der både gives almindelig oplysning om erhvervsvalgets problemer (erhvervsoplysning) for de unge og stilles hjælp til rådighed for den, som selv søger vejledning, når hans erhvervsvalg bliver aktuelt for ham (erhvervsrådgivning).

Der er dog ved de afholdte forsøg gjort erfaringer, der på enkelte punkter giver anledning til at fravige embedsmandsudvalgets og ungdomskommissionens indstilling.

Udvalget gik i sin betænkning ud fra, at stillingen som erhvervsvejleder fortrinsvis burde besættes med heldagsbeskæftigede. Under forsøgene har man imidlertid fortrinsvis benyttet *halvdagsbeskæftigede* (gymnasie- eller kommunelærere) i stillingerne, og det har vist sig, at denne løsning har været gavnlig for arbejdet, idet den bl. a. har den fordel, at disse lærere har bevaret kontakten med skolerne, hvilket dels på grund af den nøje sammenhæng mellem skolernes og arbejdsanvisningens arbejde på dette område er principielt rigtigt, dels har været nyttigt for de pågældendes virksomhed som erhvervsvejledere. Efter de erfaringer, der således er indhøstet, må man mene, at der også fortsat *fortrinsvis bør anvendes halvdagsbeskæftigede*, i hvert fald så længe den endelige udformning af erhvervsvejledningen som en permanent institution ikke har fundet sted. Det vil være nødvendigt, at man *indkalder erhvervsvejlederne til 8—14 dages kursus*, hvor erhvervsvejledningens praktiske og teoretiske problemer gennemgås af eksperter, og hvor der bliver lejlighed til at afholde praktiske øvelser.

Forsøgene har endvidere vist, at den af ungdomskommissionen for landsbyskolerne foreslåede *ordning med kontaktmænd*, der har været forsøgt indenfor et enkelt anvisningskontors område, *ikke har fungeret tilfredsstillende*, hvorfor man ikke ved lovforslagets fremsættelse har ment at kunne anbefale videreførelsen af en sådan ordning.

Imidlertid har man fundet det rimeligt, at *landbougdommen* principielt opnår samme adgang som ungdommen fra købstæderne til at deltage i erhvervsoplysende timer med erhvervsvejlederen

Forsøgene har ligeledes vist, at erhvervsoplysningen i skolerne kan gennemføres også for eksamensskolens elever, jfr. ungdomskommissionens ønske herom, og lovforslagets udformning åbner følgende mulighed herfor, jfr. forslaget § 3, stk. 1 og 2. Der er efter lovforslagets formulering ligeledes mulighed for at imødekomme ungdomskommissionens ønske om *erhvervsvejledning på ungdomsskolerne for ufaglærte*.

Spørgsmålet har været drøftet med skolemyndigheder og lærerorganisationer, og regeringen må mene, at tiden er inde til at etablere en erhvervsvejledning, der også står til rådighed for de områder af landet, der ikke dækkes af de hidtidige forsøgsordninger, og som følger de foran nævnte linier. Efter arbejds- og socialministeriets opfattelse må erhvervsvejledningen dog *endnu i nogen tid betragtes ud fra forsøgmæssige synspunkter*, hvorfor der stilles forslag om, at loven skal optages til revision indenfor en kort årrække.

Erhvervsvejlederen må i sit arbejde stå i nøjeste kontakt med arbejdernes og arbejdsgivernes organisationer. Under hensyn til, at der ved hvert arbejdsanvisningskontor findes *et tilsynsråd*, bestående af 2 arbejdsgivere og 2 arbejdere foruden en af amtmanden beskikket formand, har man ikke fundet anledning til i selve loven at optage bestemmelser til sikring af dette samarbejde. Med hensyn til erhvervsvejledningens mere principielle spørgsmål sikres forbindelsen med organisationerne gennem de i lovens § 8 indeholdte regler.“

Med hensyn til afholdelsen af de årlige *driftsudgifter* ved en landsomfattende erhvervsvejledning anføres i bemærkningerne, at et helt nøjagtigt udgiftstal ikke kan opgives, bl. a. fordi der må forhandles mellem finansministeriet og arbejds- og socialministeriet vedrørende den endelige fastsættelse af lønninger m. v., men arbejdsdirektoratet har på basis af de erfaringer, der er tilvejebragt under forsøget, anslået de årlige driftsudgifter til 900 000 kr.

Hertil kommer arbejdsdirektoratets udgifter i forbindelse med forslaget gennemførelse, herunder navnlig udgift til særlig sagkyndig medhjælp. Disse udgifter må efter arbejdsdirektoratets beregninger anslås til 30 000—40 000 kr. årlig.

Foruden denne årlige udgift må der regnes med visse etableringsudgifter, der efter de foretagne beregninger næppe vil overstige 100 000 kr.

Efter de i forslaget § 7, stk. 1, fastsatte regler om udgifternes fordeling vil driften af erhvervsvejledningen medføre en samlet belastning af arbejdsanvisningskontorerne budget på statens regnskab med halvdelen af ca. 900 000 kr. eller ca. 450 000 kr. Den allerede etablerede erhvervsvejledning koster ca. 250 000 kr., hvoraf staten betaler ca. 125 000 kr.; forhøjelsen af arbejdsan-

visningskontorernes budget på statsregnskabet vil således blive ca. 325 000 kr., hvortil kommer forøgelsen af arbejdsdirektoratets udgifter på 30 000—40 000 kr.

Lovforslaget fik ved 1. behandling i Folketinget — når der bortses fra retsforbundets ordfører — en overvejende velvillig modtagelse, omend der blev taget adskillige forbehold, særlig af *Kryger* (V), som ønskede overvejet, om erhvervsvejledningen ikke hellere burde henlægges til skolerne, og nærede ængstelse for de udgifter, som den foreslåede ordning med tiden kunne føre med sig. *Kjeldgaard Iversen* (DR) mente ikke, det var en naturlig opgave for staten at organisere en erhvervsvejledning, som med tiden kunne blive meget kostbar, og som rummede vidtrækkende perspektiver. Han var bange for, at gav man først staten en rådgivende virksomhed på dette område, kunne den — uanset frivilligheden — udvikle sig til en dirigerende virksomhed.

Det folketingsudvalg, der fik sagen til behandling, indstillede det dog, bortset fra *Kjeldgaard Iversen*, til vedtagelse i uændret form. Sidstnævnte anfører i betænkningen, at han ikke kan tiltræde forslagets motiver eller principper og iøvrigt ikke finder det foreliggende erfaringsmateriale tilstrækkeligt til at begrunde nødvendigheden af en offentlig erhvervsvejledning.

Ved lovforslagets 2. behandling i Folketinget gik *Kjeldgaard Iversen* i overensstemmelse hermed imod lovforslaget, mens *Kryger* fremhævede, at venstre lagde „stærk vægt på lovens revisionsbestemmelser, idet vi betragter loven som en forsøgslov på et område, hvor det erfaringsgrundlag, man har at bygge en lovgivning op på, endnu ikke er omfattende eller gennemprøvet. Jeg henstiller derfor også til den højtærede minister, at der gås varsomt frem under lovens administration, og at det påses, at såvel hjemmenes som skolens og erhvervenes interesser varetages med fornøden styrke og hensyntagen og ikke skubbes i baggrunden til fordel for et embedsmandsapparat eller en ensidig varetagelse af organisationsinteresser.

Under disse forudsætninger anbefaler jeg lovforslaget til vedtagelse i det høje ting, idet vi erkender, at det omhandler et vigtigt og betydningsfuldt område for den ungdom, der skal forlade skolen og søge optagelse i det praktiske liv.“

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget med 74 stemmer mod 11 (DR), idet 3 medlemmer afholdt sig fra at stemme.

I landstinget gav lovforslaget ligeledes anledning til nogen diskussion, idet der ligesom i Folketinget herskede delte meninger om, hvordan erhvervsvejledningen burde organiseres, og — fra radikal side — udtaltes frygt for, at den kvindelige ungdoms særlige behov for erhvervsvejledning ikke ville blive tilgodeset i tilstrækkeligt omfang. Som ordfører for retsforbundet gik *M. Sig*

Steffensen imod lovforslaget, om hvilket han ved 1. behandling udtalte:

„Jeg mener ikke, det er en statsopgave at lovgive på dette område. Vi har ude i det praktiske liv så gode vejledere på mange, ja, vel på alle områder, at de unge dér kan få den naturlige og sunde vejledning, de har brug for. Jeg tænker her på vore skoler, ungdomsskoler, højskoler, landbrugsskoler, og måske kan også aften-skolerne nævnes. Jeg tror derfor, spørgsmålet løses på bedste måde, når vi lader vejledningen foregå under frie former uden at lovgive derom.

Et frit erhvervsliv må forudsætte fri adgang til erhverv, og jeg tror, at hvis vi bliver ved med gennem lovgivningen at gribe ind i erhvervslivet og derved ligesom søger at tage ansvaret fra de enkelte borgere og det enkelte hjem, er vi inde på en forkert vej. Jeg erkender, at erhvervsvejledning er tiltrængt, men jeg tror, at *spørgsmålet bedst ordnes under frie forhold*, hvor de pågældende føler deres ansvar og derfor selv er interesseret i at få de oplysninger, som er tiltrængt. Som lovforslaget foreligger, kan jeg ikke give det min tilslutning.“

I det landstingsudvalg, der fik sagen til behandling, enedes samtlige medlemmer med undtagelse af *Anna Westergaard* (RV) om at indstille det til vedtagelse i uændret form.

Anna Westergaard erklærer sig enig i, at en erhvervsvejledning bør gennemføres, „men er ikke overbevist om, at den i lovforslaget angivne fremgangsmåde er den rigtige, og beklager, at der ikke er givet udvalget tid til en mere grundig behandling af forslaget.“ Hun kunne derfor ikke medvirke til lovforslagets gennemførelse.

Ved 3. behandling i landstinget vedtoges lovforslaget med 48 stemmer mod 1 (DR), idet 12 medlemmer (herunder RV) afholdt sig fra at stemme.

60. Lov om foretagelse af visse ekspropriationer m. v. (Minister for offentlige arbejder *Jørgen Jørgensen* (*Ullerup*)). [A. sp. 3355. — C. sp. 337 og 451].

FremSAT i *folketinget* ²⁷/₁ (F. sp. 1849). 1. beh. ²⁰/₁ (F. sp. 1901). Partiernes ordførere: Th. Poulsen, Krogh, Stæhr Johansen, Steen og Hans Hansen (Rørby). Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Th. Poulsen, Victor Gram, Lysholt Hansen, Qvist Hansen, Holger Larsen, Mørk, Lars M. Olsen, Krogh [sekretær], Heick, Holmberg, Stæhr Johansen [formand], Asger Jensen, Tesdorpf, Steen og Hans Hansen (Rørby). Betænkning (B. sp. 935) afgivet ³/₃. (Ordfører: Stæhr Johansen). 2. beh.

$\frac{5}{3}$ (F. sp. 3055). 3. beh. $\frac{9}{3}$ (F. sp. 3085). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $\frac{13}{3}$ (L. sp. 678). 2. beh. $\frac{18}{3}$ (L. sp. 708). 3. beh. $\frac{18}{3}$ (L. sp. 713). *Loven stadfæstet 9. april 1953.* (Lovt. nr. 116).

Loven indeholder i §§ 1 og 2 i lighed med tidligere ekspropriationslove (årbog 1951—52, side 244) bemyndigelse for ministeren til at erhverve — om fornødent ved ekspropriation — de arealer m. v., der udkræves til sådanne ændringer ved *statsbanernes anlæg m. v.*, som vil være at foretage i forbindelse med de *sporforstærkningsarbejder, stationsombygninger* og lignende arbejder, hvortil bevilling gives ved finansloven eller tillægsbevillingsloven for 1953—54, samt de arealer m. v., der udkræves til opnåelse og *bevarelse af synligheden af signaler, fjernbetjente bomme m. v.*

Forsåvidt angår generaldirektoratet for *post- og telegrafvæsenet* samt de koncessionerede *telefonselskaber*, indeholder loven, ligeledes i lighed med tidligere års ekspropriationslove, bemyndigelse for ministeren til at erhverve — om fornødent ved ekspropriation — de arealer m. v., der udkræves til tilvejebringelse af nye eller udvidelse af bestående radiotelekomunikationsanlæg og telefonanlæg, herunder centraler, eller som vil være nødvendige for at kunne sikre den uforstyrrede opretholdelse af bestående telefonanlæg, der er installeret på fremmed ejendom.

Lovforslaget vedtoges uændret og enstemmigt i begge ting efter i folketinget at have været underkastet en kortvarig udvalgsbehandling.

61. Lov om ændringer i lov nr. 40 af 25. februar 1925 om styrelsen af statsbanerne. (Minister for offentlige arbejder *Jørgen Jørgensen* [Ullerup]). [A. sp. 2983. — C. sp. 125 og 143].

Fremsat i *landstinget* $\frac{7}{11}$ (L. sp. 102). 1. beh. $\frac{12}{11}$ (L. sp. 107). Partiernes ordførere: Alfred Kristensen, Stegger Nielsen, Malchau, Gudiksen, Chr. Nielsen og M. Sig Steffensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Alfred Kristensen, Chr. J. Hansen, Henry Hansen, Erik Jacobsen, Aage Knudsen, Sæderup,

Ælkær, Bjerre, Johs. Larsen (Tune), Stegger Nielsen [sekretær], Stensballe, Nikoline Winther, Bonnichsen, Malchau, [formand] og Gudiksen). Betænkning (B. sp. 195) afgivet $\frac{5}{12}$. (Ordfører: Malchau). 2. beh. $\frac{10}{12}$ (L. sp. 294). 3. beh. $\frac{10}{12}$ L. sp. 299). *Oversendt til folketinget*. 1. beh. $\frac{11}{12}$ (F. sp. 1634). Partiernes ordførere: Holger Eriksen, Damsgaard, Gudrun Hasselriis, Svend Jørgensen og Tholstrup. 2. beh. $\frac{12}{12}$ (F. sp. 1664). 3. beh. $\frac{12}{12}$ (F. sp. 1670). *Loven stadfæstet 17. december 1952*. (Lovt. nr. 419).

Ved loven tilvejebringes der hjemmel for, at antallet af *afdelingschefer* indenfor statsbanernes styrelse kan forøges fra 5 til 6. Samtidig foretages der en sproglig ændring af § 8 i loven om statsbanernes styrelse, mens §§ 10 og 11, der har mistet deres betydning, ophæves.

I bemærkningerne til lovforslaget anføres:

„Ved lov nr. 40 af 25. februar 1925 om styrelsen af statsbanerne fastsattes antallet af afdelingschefer til „indtil 5“, nemlig cheferne for personaleafdelingen, trafikafdelingen, tarif- og regnskabsafdelingen, baneafdelingen og maskinafdelingen. Handelsvirksomheden blev da ledet af en honorarlønnet ikke-tjenestemand. Ved indtrædende ledighed (personalechefens afgang) blev der fra 1. januar 1931 foretaget en omorganisering af 3 af afdelingerne, således at personale- og regnskabsvæsen blev samlet under een afdelingschef, trafik- og tarifvæsen under en anden, og der blev derved inddraget en post som afdelingschef, uden at der dog blev foretaget nogen ændring i styrelsesloven.

Ved ny ledighed i en stilling blev der i 1937 atter foretaget en vis omorganisation, idet man samlede tarif- og regnskabsvæsen under een afdelingschef (som i perioden 1915—30) og trafik- og personalevæsen under en anden afdelingschef, men antallet af afdelingschefer forblev uforandret 4.

Ved normeringslov for 1943—44 blev stillingen som honorarlønnet kommitteret i handelssager (der var oprettet først i tyverne) omdannet til en afdelingschefstilling og antallet af afdelingschefer forhøjet til 5. Derved blev det i styrelsesloven fastsatte maksimumsantal af afdelingschefer atter nået, idet man udnyttede den i 1931 gennemførte reduktion og derfor ikke i 1943 søgte styrelsesloven ændret.

Arbejdet i trafik- og personaleafdelingen har imidlertid ikke mindst i årene efter krigen udviklet sig så stærkt, at en deling af denne afdeling nu må karakteriseres som ubetinget påkrævet..

For personelafdelingens vedkommende gælder ligeledes, at arbejdet er steget meget stærkt og i mange henseender er blevet meget kompliceret. Personelstyrken er i den ovennævnte termin steget fra 20 700 til 27 700, men hertil kommer, at en stadig stærkere differentieret udformning af mange lønningsbestemmelser, regulativer o. lign. for tjenestemandspersonalet, overenskomster med ekstrapersonale o. s. v. giver meget arbejde . . .

Man stiller derfor forslag om at forøge antallet af afdelingschefer med 1, således at trafikafdelingen og personelafdelingen bliver to selvstændige afdelinger. Dette er altså kun en tilbagevenden til forholdene, som de var i årene 1915—30, idet den 6. afdelingschef er den allerede af bevillingsmyndighederne godkendte afdelingschef for handelsafdelingen.

Forslaget medfører ikke anden personaleforøgelse.“

Lovforslaget henvistes i landstinget til behandling i et udvalg.

I den enstemmige betænkning fremhæves, at ministeren har bekræftet, at lovforslagets gennemførelse i merudgift kun betyder løn til en afdelingschef. Udvalget gør tillige opmærksom på, at det forudsætter, at den nye afdelingschefstilling på normal måde optages på forslaget til normeringslov for 1953—54.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt i begge ting.

62. Lov om ændringer i statsbaneloven. (Minister for offentlige arbejder *Jørgen Jørgensen (Ullerup)*). [A. sp. 5975. — C. sp. 631 og 1439].

Fremsat i *folketinget* $\frac{4}{3}$ (F. sp. 2857). 1. beh. $\frac{10}{3}$ (F. sp. 3208). Partiernes ordførere: Andreas Hansen, Holmberg, Tesdorpf, A. C. Normann, J. M. Pedersen og Alfred Jensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Andreas Hansen, Victor Gram, Horn, Hans Knudsen, M. Larsen, Bollerup Madsen, Th. Poulsen, Holmberg [sekretær], Damsgaard, Anker Lau, Tesdorpf [formand], Poul Møller, Karl Olsen, A. C. Normann og J. M. Pedersen). Betænkning (B. sp. 1243) afgivet $\frac{25}{3}$. (Ordfører: Tesdorpf). 2. beh. $\frac{26}{3}$ (F. sp. 3960). 3. beh. $\frac{26}{3}$ (F. sp. 4013). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $\frac{27}{3}$ (L. sp. 952). Partiernes ordførere: Erik Jacobsen, Nikoline Winther, Gelting-Hansen og Gudiksen. 2. beh. $\frac{27}{3}$ (L. sp. 959). 3. beh. $\frac{27}{3}$ (L. sp. 962). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 97).

Loven tilsigter at skaffe statsbanerne en indtægtsforøgelse på 14—15 mill. kr. gennem *takstforhøjelser* for såvel person- som godstransport m. v.

Man har i loven forhøjet de i statsbanelovens §§ 53, 54, 55, 56 og 57 angivne maksimumstakster med 10 pct., eventuelt afrundet lidt opad eller nedad for at skaffe letanvendelige beregningsgrundlag. Særlig skal fremhæves, at grundtaksten pr. kilometer ved befordring med almindelige persontog kan sættes op fra 8 øre til 9 øre for fællesklassen og fra 12 øre til 13,5 øre for 1. klasse, og at statsbanerne får mulighed for at forhøje prisen for et 8 dages kort til rejser mellem samtlige stationer på fællesklasse fra 65 kr. til 75 kr.

Det skal bemærkes, at de i loven angivne satser alle er *maksimumstakster*, og at de hidtil på forskellige punkter ikke er blevet anvendt eller kun anvendt delvis (f. eks. ved fastsættelse af taksterne for gods og levende dyr samt visse mindstebetalinger for godssendinger).

Retningslinien for takstreguleringen skulle, som det nærmere omtales i bemærkningerne til lovforslaget, være en *gennemsnitsforhøjelse* på omkring 10 pct., men ikke en forhøjelse af netop denne størrelse på alle satser. Det er iflg. bemærkningerne „ikke tanken nu at forhøje prisen for de lokale bybanebilletter i København, hvor takstregulering iøvrigt altid er sket samtidig på bybanen og på Københavns Sporveje og er afhængig af forhandling mellem bystyret og statsbanerne. På lignende måde må forhøjelse af taksten for visse banepakker, hvor taksterne på statsbanerne og taksterne for postpakker følges ad, drøftes med post- og telegrafvæsenet. På adskillige områder må det nærmere undersøges, om taksterne bør forhøjes med under 10 pct. (hvis større forhøjelser indebærer risiko for særlig store transporttab, der mere end udligner proventet af takstforhøjelsen). Man har ikke ment at burde forhøje taksterne for abonnementskort, bortset fra en mindre forhøjelse for 8 dages kortene, der er nødvendiggjort af forhøjelsen af billetpriserne.

Alle de herunder hørende problemer er for tiden til undersøgelse og overvejelse inden for statsbanerne. Disse overvejelser omfatter også bl. a. forholdet mellem priserne for enkelt- og dobbeltbilletter og spørgsmålet om et særligt tillæg for sendinger, der skal passere visse af færgeoverfarterne.“

Det var oprindelig foreslået, at *maksimumsgrænsen for fragtrabatter* skulle forhøjes fra 25 pct. til $33\frac{1}{3}$ pct., men bestemmelsen

herom blev under sagens behandling i folketinget udtaget af lovforslaget som en imødekommenhed overfor de private fragtruter, der konkurrerer med statsbanerne om godstransporterne. Samtidig blev en særlig ikrafttrædelsesparagraf, som lovforslaget indeholdt, strøget. Om ikrafttrædelsen hedder det i bemærkningerne til lovforslaget, at det er „hensigten at gennemføre takstforhøjelserne, såsnart det er teknisk muligt efter lovens ikrafttræden, men der må, navnlig for personbefordringens vedkommende, regnes med nogen tid til de mange af forhøjelsen følgende arbejder med gennemførelsen.“

Ved fremsættelsen af lovforslaget udtalte *ministeren for offentlige arbejder* bl. a.:

„Det gøres op i bemærkningerne til lovforslaget, at der for indværende finansår må regnes med et *statstilskud* på omkring 86 mill. kr., hvoraf ca. 40 mill. kr. til afskrivning og forrentning. Dette betyder i forhold til året før en forringelse på ca. 25 mill. kr., hvoraf ca. 5 mill. kr. falder på forøget afskrivning og forrentning. Årsagen til forringelsen i det økonomiske resultat er ikke i og for sig svigtende indtægter, selvom der i den senere tid har fundet en ret alvorlig tilbagegang sted i godsbefordringen . . . Det er driftsudgifternes stigning og herunder bl. a. da navnlig *lønudgifternes* meget stærke stigning, der resulterer i den nævnte forringelse af regnskabet. Lønningsudgifterne androg i fjor næsten 60 pct. af de samlede egentlige driftsudgifter (eksklusive afskrivning og forrentning), altså den overvejende del af statsbanernes driftsudgifter, og de skete udsving i lønningerne sætter derfor meget stærke spor i regnskabet. Sådanne udsving har som bekendt været særdeles talrige i de forløbne år og har i løbet af blot et par år fået lønbudgettet til at stige med omkring 40 mill. kr., som desværre har mere end opvejet det ikke uvæsentlige *prisfald* på den anden store udgiftsgruppe, nemlig *brændselspriserne*.

For det kommende finansår er der i hvert fald sikkerhed for den merudgift, der følger af loven af 7. maj 1952 om særlige løntillæg til tjenestemænd . . .

Bortset fra det skete prisfald for kul synes der desværre ikke at være tendens til sådanne prisfald på statsbanernes større forbrugsartikler, som kan give mærkbare udslag på driftsregnskabet. Der er vel mindre prisfald på visse områder, men til gengæld prisstigning på andre, og man kan ikke konstatere nogen udpræget tendens til prisfald, som man tør regne med. Gennem *rationaliseringsforanstaltninger* er der opnået visse besparelser, og yderligere vil kunne opnås, men dels kræver sådanne rationaliseringsforanstaltninger ikke helt sjældent investeringer f. eks. til mekaniske hjælpemidler, således at besparelserne først kommer i tidens løb, dels kan de ikke blive af afgørende karakter i forhold

til det samlede udgiftsbudget, der nu ligger på omkring $\frac{1}{2}$ milliard kr.

Man kan dernæst spørge, om der da ikke er udsigt til *indtægtsstigninger* med det nuværende takstniveau. En sådan stigning har vel sidste år fundet sted for personbefordringens vedkommende, men dels falder indtægtsstigningen på denne gruppe væsentligt på Københavns nærtrafik (hvor udflytningen spiller en betydelig rolle), på befordringer i statsbanernes rutebiler, på rejser i forbindelse med udlandet og på den stærke stigning i befordring af motorkøretøjer på overfarterne, dels har man for at stimulere personbefordringen fundet det nødvendigt at give *rabat til visse rejser*, f. eks. ferierejser før og efter højsæsonen, rejser til store møder o. lign. For kortvejstransporterne, forøvrigt også mange transporter over mellemafstande, er der en skarp konkurrence med *landevejsbefordring* og for transporterne mellem hovedstaden og omfattende dele af Jylland konkurrencen med *søtransporter*, der er begunstiget af kortere afstande end statsbanetransporterne. For *godsbeholdningens* vedkommende har der, som jeg nævnte, i den senere tid været en betydelig *nedgang i transporterne*, vægtmæssigt for perioden fra 1. april til 31. december 1952 på omkring 15 pct. Vi mener at have grund til at tro, at denne nedgang delvis er konjunkturbestemt, men den skyldes utvivlsomt også i høj grad skærpet konkurrence fra landevejstransporternes side. Tilsvarende bevægelse findes der for adskillige vesteuropæiske jernbaner, og den er altså ikke noget lokalt fænomen. Denne nedgang har nødvendiggjort det for statsbanerne til forslag til finanslov for 1953—54 at stille ændringsforslag, hvorved den budgetterede indtægt af godsbeholdningen for 1953—54 nedsættes med 10 mill. kr. De samlede anslåede indtægter for befordringen af personer, rejsegods, gods og post for 1953—54 andrager herefter ca. 412 mill. kr. mod 409 mill. kr. for finansåret 1952—53, hvad der altså er udtryk for, at man med det nu gældende takstniveau kun tør regne med en i forhold til det samlede beløb ret uvæsentlig indtægtsstigning.“

Ministeren understregede, at det ikke var tanken at forhøje prisen for de abonnementskort, der anvendes til erhvervsrejser, altså hverken kortene, der benyttes til rejser mellem hjem og arbejdsplads, eller kortene med længere varende gyldighed over samtlige strækninger. „Prisen for disse kort ligger relativt meget lavt, og rent forretningsmæssigt set ville det utvivlsomt være et af de områder, hvor en vis forhøjelse vil kunne tages uden risiko for større transporttab, men regeringen har ment — udfra den betydning, disse rejser lave pris har i social og erhvervmæssig henseende — at burde give afkald på takstforhøjelse for disse.“

Lovforslaget mødte på rigsdagen tilslutning fra samtlige partier med undtagelse af det kommunistiske parti, der ikke ville

gå med til den fordyrelse af leveomkostningerne, som forslaget gennemførelse ville medføre. Under sagens behandling rejstes dog forskellige spørgsmål vedrørende statsbanernes takstpolitik og drift i det hele taget, derunder også om den rabat, der kan ydes af konkurrencemæssige grunde. Fra retsforbundets side ønskede man af hensyn til det private erhvervsliv, at statsbanerne helt skulle ophøre med at yde sådan rabat; men et hertil sigtende ændringsforslag blev forkastet, hvorimod man som nævnt vedtog et ændringsforslag, hvorefter den foreslåede adgang for statsbanerne til at yde større rabat end hidtil skulle bortfalde.

Med denne og en anden, mere formel ændring vedtoges lovforslaget i begge ting med samtlige øvrige stemmer mod kommunisternes.

63. Lov om ændringer i postloven. (Minister for offentlige arbejder *Jørgen Jørgensen (Ullerup)*). [A. sp. 5971. — C. sp. 635 og 1441].

Fremsat i *folketinget* $\frac{4}{3}$ (F. sp. 2860). 1. beh. $\frac{10}{3}$ (F. sp. 3208). Partiernes ordførere: Andreas Hansen, Holmberg, Tesdorpf, A. C. Normann, J. M. Pedersen og Alfred Jensen. Henvist til samme udvalg som den nærmest foregående sag. Betænkning (B. sp. 1243) afgivet $\frac{25}{3}$. (Ordfører: Tesdorpf). 2. beh. $\frac{26}{3}$ (F. sp. 3960). 3. beh. $\frac{26}{3}$ (F. sp. 4013). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $\frac{27}{3}$ (L. sp. 955, jfr. 952). Partiernes ordførere: Erik Jacobsen, Nikoline Winther, Gelting-Hansen og Gudiksen. 2. beh. $\frac{27}{3}$ (L. sp. 959). 3. beh. $\frac{27}{3}$ (L. sp. 963). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 96).

Loven, der først og fremmest tilsigter en *forhøjelse af taksterne på postpakker* m. v., gennemførtes med henblik på den samtidig planlagte takstforhøjelse for banepakker, jfr. nærmest foregående sag.

Herom hedder det i bemærkningerne til lovforslaget:

„Der har altid været en vis parallelitet mellem postvæsenets og statsbanernes pakketakster, dog således, at de lettere pakker har været billigere ved forsendelse gennem postvæsenet og de tungere ved forsendelse med statsbanerne. For pakker omkring 5 kg har taksten været ens i begge institutioner.

Dette forhold må i alles interesse søges bibeholdt, og når statsbanerne nu foretager forhøjelser, er det derfor nødvendigt, at også postvæsenets pakketakster forhøjes.

Den foreslåede forhøjelse påregnes at ville indbringe ca. 1 mill. kr.“

Samtidig indeholder loven bestemmelser, hvorefter *blindetryksager* af nærmere angiven art i almindelighed kan befordres portofrit.

Ved den i Bruxelles i 1952 vedtagne verdenspostkonvention, der skulle træde i kraft den 1. juli 1953, blev det, efter hvad der oplyses i bemærkningerne til lovforslaget, „besluttet at gøre blindetryksager portofrie, dog således, at der i slutningsprotokollen er åbnet adgang til for et land, der ikke yder portofrihed i sin indre tjeneste, at opkræve en takst til udlandet indtil den indenrigske portos størrelse. Denne ændring af konventionen i forhold til den nuværende blev vedtaget af kongressen med stort flertal.

Det foreslås derfor, at det fra 1. juli d. å. gøres muligt at indføre portofrihed for disse forsendelser såvel i den indenrigske som i den internationale udveksling. Økonomisk vil en sådan ændring ikke have nogen betydning, idet antallet af blindetryksager er ganske ubetydeligt.“

Lovforslaget vedtoges — efter at en særlig ikrafttrædelsesparagraf var udtaget af det i folketinget — med alle øvrige stemmer mod kommunisternes i såvel folketing som landsting.

64. Lov om forlængelse af lov om erhvervsøkonomiske foranstaltninger, vareforsyning m. v. (Minister for handel, industri og søfart *Rytter*). [A. sp. 3383. — C. sp. 597 og 667].

Fremsat i *folketinget* $2^0/1$ (F. sp. 1891). 1. beh. $6/2$ (F. sp. 2138). Partiernes ordførere: Krag, Anker Lau, Weikop, Jørgen Jørgensen (Lejre), Tholstrup og Fuglsang. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Krag, H. C. Hansen, Poul Hansen [Kalundborg], Fanny Jensen, Lars P. Jensen, Kjærbøl, Hans Rasmussen, Anker Lau [sekretær], Jørgen Gram, Hans Pinstrup, Weikop [formand], Stæhr Johansen, Tesdorpf, Jørgen Jørgensen [Lejre] og Tholstrup). Betænkning (B. sp. 1193) afgivet $2^0/3$. (Ordfører: Weikop). 2. beh. $2^4/3$ (F. sp. 3806). 3. beh. $2^4/3$ (F. sp. 3834). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $2^5/3$ (L. sp. 859). Partiernes ordførere: Marinus Larsen, Villemoes, Foss, Axel Christensen og M. Sig Steffensen. 2. beh. $2^6/3$ (L. sp. 886).

3. beh. $2\frac{2}{3}$ (L. sp. 890). *Loven stadfæstet 31. marts 1953.* (Lovt. nr. 60).

Loven om erhvervsøkonomiske foranstaltninger, vareforsyning m. v. blev senest ved lov nr. 105 af 31. marts 1952 forlænget indtil 1. april 1953 (årbog 1951—52, side 253). Den forlænges herved yderligere til *1. april 1954.*

I bemærkningerne til lovforslaget anføres:

„Loven tager i sin nuværende form sigte på, såsnart det måtte være gørligt, at gennemføre en *afvikling af de gældende reguleringsforanstaltninger*. Denne afvikling er blevet fortsat i det forløbne år, bl. a. gennem en yderligere liberalisering af importen og ophævelse af en række rationeringsordninger m. v. Det er hensigten at søge afviklingen videreført, så hurtigt forholdene gør det muligt. Særlig under hensyn til den usikkerhed, der stadig præger betalings- og samhandelsforholdet overfor udlandet, må det imidlertid anses for påkrævet, at loven om erhvervsøkonomiske foranstaltninger, vareforsyning m. v. fortsat holdes i kraft, og i overensstemmelse hermed foreslås det at forlænge loven til udgangen af marts måned 1954.“

Ved fremsættelsen af lovforslaget udtalte *handelsministeren* bl. a.:

„I det nu forløbne år er det lykkedes regeringen at få gennemført betydelige lempelser i restriktionerne. Der er grund til at fremhæve de fremskridt, der er gjort på liberaliseringens område i løbet af 1952. Ved årets begyndelse udgjorde således *liberaliseringsprocenten* 58, medens den nu er bragt op på 75. Lægges hertil de varer, der frit kan indføres mod deponering, kommer vi op på en samlet liberaliseringsprocent af 83. Vi er herved nået til en frigørelse af importen i et større omfang, end det har været tilfældet på noget tidspunkt siden valutacentralens oprettelse i 1932.

Hertil kommer de restriktioner på det indenlandske forbrug, som er faldet bort i årets løb. I dag er således den sidste rationering — brændselsrationeringen — blevet ophævet. Denne stadige afvikling af restriktionerne har for den danske befolkning betydet flere varer, bedre varer og billigere varer. Den har givet det danske erhvervsliv friere og sundere arbejdsvilkår. Denne udvikling har været baseret på og er gået hånd i hånd med regeringens anstrengelser for at bekæmpe den inflation, der trueede landets økonomi ved regeringens tiltræden. Vi kan med tilfredshed konstatere, at den opbygningslinje i vor økonomi, som blev påbegyndt i 1951, er blevet fortsat i 1952.“

Efter udføreligt at have gjort rede for den økonomiske udvikling i den senere tid sluttede ministeren sin redegørelse således:

„Det er regeringens hensigt fortsat at forfølge sit opstillede mål: at afvikle restriktionerne og frigøre udenrigshandelen. Det må imidlertid som hidtil ske under hensyntagen til de internationale muligheder for at tilvejebringe rimelige konkurrencevilkår for dansk erhvervsliv, således at dansk produktion og beskæftigelse ikke bringes i fare på ubillig måde. Samtidig må vi fortsætte vore anstrengelser for at opbygge en tilstrækkelig valutareserve.

Vi har altså endnu ikke nået det tidspunkt, hvor vareforsyningsloven vil kunne falde bort. Man kunne rejse det spørgsmål, om lovens affattelse på alle punkter passer til problemstillingen, som den foreligger i dag. I det store og hele må man vist sige, at loven er et brugbart instrument, som endnu ikke kan undværes til at løse de foreliggende opgaver. Det er mit håb, at den administrative afvikling af de foranstaltninger, loven danner grundlag for, vil kunne fortsætte i det kommende år, og jeg skal herefter tillade mig at anbefale forslaget til det høje tings velvillige og hurtige behandling.“

Ved lovforslagets 1. behandling i folketinget udspandt der sig en indgående debat om *regeringens økonomiske politik* og om, hvorvidt ændringer i vareforsyningsloven var tiltrængt. Særlig fra socialdemokratisk og kommunistisk side blev der fremsat stærkt kritiske udtalelser, ligesom også retsforbundets ordfører vendte sig mod den kurs, som fulgtes, omend ud fra andre synspunkter.

I det udvalg, som fik sagen til behandling, enedes imidlertid repræsentanterne for regeringspartierne, socialdemokratiet og det radikale venstre om at indstille lovforslaget til vedtagelse i ændret form.

I en særbetænkning udtaler *Tholstrup* (DR), at han i modsætning til flertallet ikke kan medvirke til lovforslagets gennemførelse, men må „advare imod at fortsætte med denne for befolkningen så kostbare binding af erhvervslivet.

Forudsætningerne for en frigivelse er mere tilstede end nogensinde, idet de ledige penges problem ikke længere eksisterer, og idet Danmark har forvundet de tab, som krigen påførte landet.

En frigivelse af udenrigshandelen vil forbedre bytteforholdet mellem eksport- og importvarer så betydeligt, at det vil spores i den almindelige levestandard.

Den energi, der sættes ind til ørkesløs kontrol og bureaukratisme, kan ved lovens ophævelse frigives og sættes ind i produktionens tjeneste til yderligere øgning af velstanden.

De rationeringer, som i ly af loven endnu opretholdes, er helt uden mening, når bortses fra visse allokerede råvarer.

Varernes frie passage over landegrænserne skaber ikke alene velstand, men medvirker også til mellemfolkelig forståelse og fred mellem nationerne.“

Lovforslaget vedtoges i begge ting med tilslutning fra fire partier, idet retsforbundet stemte imod og kommunisterne afholdt sig fra at stemme.

65. Lov om prisaftaler m. v. (Minister for handel, industri og søfart *Rytter*). [A. sp. 2801. — C. sp. 15 og 29].

Fremsat i *folketinget* ¹⁶/₁₀ (F. sp. 165). 1. beh. ²⁸/₁₀ (F. sp. 377). Partiernes ordførere: Krag, Anker Lau, Weikop, Rager, Tholstrup og Aksel Larsen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Krag, H. C. Hansen, Poul Hansen [Slagelse], Fanny Jensen, Lars P. Jensen, Lars M. Olsen, Hans Rasmussen, Anker Lau [sekretær], Jørgen Gram, Laurits Pedersen, Weikop [formand], Poul Claussen, Gudrun Hasselriis, Rager og Tholstrup). Betænkning (B. sp. 17) afgivet ¹³/₁₁. (Ordfører: Weikop). 2. beh. ¹³/₁₁ (F. sp. 1015). 3. beh. ¹³/₁₁ (F. sp. 1042). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. ¹⁴/₁₁ (L. sp. 159). Partiernes ordførere: Marinus Larsen, Villemoes, H. K. Sørensen, Axel Christensen og M. Sig Steffensen. 2. beh. ¹⁴/₁₁ (L. sp. 180). 3. beh. ¹⁴/₁₁ (L. sp. 182). *Loven stadfæstet 14. november 1952.* (Lovt. nr. 378).

Loven træder i stedet for den hidtil gældende lov om priser m. v., jfr. lovbekendtgørelse nr. 463 af 14. november 1949 som ændret ved flere efterfølgende love, senest lov nr. 191 af 30. maj 1952 (årbog 1951—52, side 259), hvorved prislovens gyldighedstid forlængedes indtil 15. november 1952.

De retningslinier, der har været fulgt ved udarbejdelsen af forslaget til den nye lov, som har gyldighed til *15. november 1953*, fremgår af bemærkningerne til lovforslaget, hvori det hedder:

„I forbindelse med lovens revision i 1948 blev der i § 1 indsat en bestemmelse angående *lovens formål*. Bestemmelsen gik bl. a. ud på, at der ved lovens administration ville være at tilstræbe så normale prisberegninger og prisdannelser som muligt for således at fremme en afvikling af de ekstraordinære prisforanstaltninger og en tilbagevenden til normale forhold. Den internationale udvikling, der fandt sted i de følgende år, havde imidlertid til følge, at den nævnte formålsangivelse i prisloven midlertidigt måtte træde noget i baggrunden, men i løbet af

året 1951 kunne afviklingen af ekstraordinære prisordninger påny fremmes, og den udvikling i vareforsyningerne og i de økonomiske forhold, der har fundet sted i det sidste års tid, har medført, at forholdene nu i det væsentlige nærmer sig de normale. Yderligere en række prisordninger har derfor kunnet afvikles siden prislovens seneste revision.

Under hensyn til den udvikling, der således er foregået, er det fundet hensigtsmæssigt at fremsætte forslag om en *forenkling af prisloven* og i højere grad at give denne karakter af en lov om prisaftaler. Lovens titel foreslås derfor ændret til „Lov om prisaftaler m. v.“

De hidtidige bestemmelser om kontrol med monopoler, truster og karteller samt prisaftaler m. v. foreslås opretholdt i det væsentlige uændret, medens bestemmelserne om kontrol med priser iøvrigt tilpasses de nuværende forhold, og der foreslås samtidig en forenkling af administrationen på dette område. Efter forslaget bortfalder således priskontrolrådets beføjelse til at udstede prisstop, og det samme gælder den beføjelse, der har været tillagt handelsministeren til at træffe foranstaltninger til regulering af priser, herunder til at fastsætte regler om maksimalpriser samt forbyde tilbageholdelse af varer og unødvendig mellemhandel m. v. Den hidtidige beføjelse for handelsministeren til at nedsætte lokale prisudvalg er udeladt, og de nuværende *kommunale prisudvalg* vil således *bortfalde* ved lovens gennemførelse.“

En eventuel revision af lovgivningen angående prisaftaler m. v. måtte efter ministeriets opfattelse „afvente det videre arbejde i trustkommissionen.

Med hensyn til spørgsmålet om *behandlingen af klager* over de af priskontrolrådet truffne afgørelser bemærkes, at man principielt vil finde det rigtigt, at den endelige afgørelse ikke lægges hos administrationen, men at der i sidste instans er rekurs til domstolene. Visse af de pågældende afgørelser er dog måske mindre egnede til en domstolsprøvelse, og grænsen mellem disse og de øvrige kan være vanskelig at trække. Hertil kommer, at en ændring af de hidtidige regler om behandlingen af klager over priskontrolrådets afgørelser formentlig vil forudsætte, at ankenævnet omorganiseres, og dette

tiden være ønskeligt, idet der vist fra alle sider er enighed om, at ankenævnet har varetaget sine opgaver på udmærket måde. Man har derfor ikke ment det rigtigt i forbindelse med den foreslåede midlertidige lovgivning at stille forslag om adgang til domstolsprøvelse, men spørgsmålet om, på hvilken måde en sådan adgang bør tilrettelægges, må indgå som led i overvejelserne om en mere varig lovgivning om kontrol med prisaftaler m. v.“

Lovforslaget gennemførtes på rigsdagen med et par mindre ændringer, men først efter at en række mere omfattende ændringsforslag var forkastet, jfr. nedenfor.

Med hensyn til enkeltheder i den således gennemførte lov bemærkes:

Den tidligere lovs § 1, formålsparagraffen, er bortfaldet og § 2 erstattet med nærværende lovs mere kortfattede § 1 (jfr. dog § 15, stk. 2), der lyder således:

Kontrol med monopoler, truster og karteller samt prisaftaler m. v. indenfor private erhvervsvirksomheder, andelsforeninger o. lign. udøves af et af ministeren for handel, industri og søfart nedsat *priskontrolråd* gennem et til rådet knyttet direktorat, *prisdirektoratet*.

Forsåvidt angår virksomheder, hvis økonomiske forhold i henhold til særlig lovhjemmel er undergivet tilsyn eller regulering af offentlige tilsynsorganer, kan ministeren bestemme, at kontrollen udøves af vedkommende tilsynsorgan efter nærmere af ministeren under hensyn til de pågældende virksomheders særlige karakter fastsatte regler.

Løn- og arbejdsforhold falder udenfor denne lov, der heller ikke omfatter prisforhold og erhvervsudøvelse, der i henhold til særlig hjemmel bestemmes eller godkendes af det offentlige, jfr. dog herved § 16, stk. 9.

I tvivlstilfælde træffer ministeren for handel, industri og søfart endelig afgørelse af, om et forhold falder ind under nærværende lov.

§§ 2—4 og 5, der handler om priskontrolrådets organisation og visse af dets beføjelser, er i overensstemmelse med den tidligere lovs §§ 3—5 og 12.

§ 2, sidste stk., lyder således:

„Det påhviler priskontrolrådet efter nærmere bestemmelse af handelsministeren periodisk at indgive *beretning til handelsministeren* om rådets og direktoratets virksomhed, ligesom rådet kan afgive særskilt beretning til ministeren om foretagne undersøgelser. Ministeren afgør, hvorvidt og i hvilket omfang rådets beretninger vil være at offentliggøre.“

Dette stykke skulle iflg. et socialdemokratisk ændringsforslag, som ikke vedtoges, have følgende affattelse:

„Det påhviler priskontrolrådet efter nærmere bestemmelse af handelsministeren at underrette offentligheden om rådets arbejde, herunder begrundelsen for trufne afgørelser. Rådet skal endvidere periodisk indgive beretning til handelsministeren om rådets og direktoratets virksomhed, ligesom rådet kan afgive særskilt beretning til ministeren om foretagne undersøgelser af prisdannelsen indenfor vigtigere områder. Ministeren afgør, hvorvidt og i hvilket omfang rådets beretninger vil være at offentliggøre.“

I §§ 6—9 gives der priskontrolrådet tilsvarende beføjelser overfor monopoler, truste og karteller samt prisaftaler m. v., som det forud havde. I § 6, stk. 3, og § 7, stk. 1, er dog tilføjet nye bestemmelser om, at registrering ikke indebærer nogen godkendelse af det anmeldte, og om at også ændringer i prisansættelser og rabatter m. v. skal anmeldes. Endvidere har man givet § 8, der træder i stedet for den hidtidige lovs §§ 9—10, en fyldigere affattelse, end de tilsvarende bestemmelser hidtil havde. Paragraffen lyder således:

Aftaler, vedtagelser eller bestemmelser, der medfører eller kan antages at medføre *urimelige priser* eller forretningsbetingelser eller andre samfundsmæssigt urimelige indskrænkninger i den frie erhvervsudøvelse, er *forbudt*.

Ved afgørelsen af, om en varepris er urimelig, vil hensyn være at tage til omkostningerne ved indkøb eller genindkøb, fremstilling, hjemtagelse, forhandling og transport af samme eller beslægtede varer i virksomheder, der arbejder med efter forholdene tidssvarende materiel, og som drives på normal teknisk og kommerciel hensigtsmæssig måde.

Ved bedømmelse af, hvad der må anses for en rimelig nettoavance, vil priskontrolrådet være berettiget til at tage virksomhedernes hele økonomiske stilling i betragtning.

Ved afgørelsen af, om de ved aftaler, vedtagelser eller bestemmelser fastsatte forretningsbetingelser eller indskrænkninger i den frie erhvervsudøvelse må anses for urimelige, vil hensyn være at tage til, om de pågældende aftaler, vedtagelser eller bestemmelser kan antages at nedbringe omkostningerne ved produktion og fordeling.

For tjeneste- og transportydelse finder de i stk. 2—4 angivne regler tilsvarende anvendelse.

Stk. 3 blev indføjet i folketinget.

§ 9 svarer til den tidligere lovs § 14, men også dens bestemmelser har fået en ændret affattelse, nemlig følgende:

Finder priskontrolrådet efter foretagen undersøgelse, at sådant forhold, som i § 8, stk. 1, omhandlet, foreligger, påhviler det rådet at søge forholdet bragt til ophør ved forhandling med de interesserede erhvervsorganisationer eller enkeltvirksomheder eller ved et pålæg i så henseende.

Et sådant pålæg kan omfatte ændringer i eller ophævelse af aftaler, vedtagelser eller bestemmelser samt ændringer i priser, avancer og forretningsbetingelser, herunder fastsættelse af priser og avancer, der ikke må overskrides, samt bestemmelser om mærkning og skiltning med pris og vægt eller mål.

Et pålæg skal indeholde fastsættelsen af en frist, inden hvilken pålægget skal være efterkommet.

Viser det sig, at en virksomhed har indvundet udbytte ved handlinger, der er i strid med denne lovs bestemmelser, kan priskontrolrådet, hvis udbyttet ikke kan inddrages i statskassen ifølge § 16, stk. 4, pålægge virksomheden, enten at det tilbagebetales til dem, der har betalt for meget, eller at det fradrages i fremtidige avancer, eller at det indbetales til statskassen.

§§ 10—11 rummer de beføjelser til prisregulerende indgreb, som ikke forudsætter, at der foreligger noget anmeldelsespligtigt forhold, og svarer i det væsentlige til principperne i den hidtil gældende prislovs § 13, stk. 1 og 3. Det hidtidige *forbud mod*

urimelige priser og forretningsbetingelser er bibeholdt som en generel bestemmelse. I tilfælde af utilbørlig økonomisk udnyttelse vil der således kunne rejses tiltale for overtrædelse af dette forbud.

Endvidere skal nævnes, at der i § 10 er optaget en udtrykkelig bestemmelse om adgang for priskontrolrådet til at fastsætte *maksimalpriser* og -avancer i tilfælde, hvor de ekstraordinære forhold endnu gør sig gældende, særligt med hensyn til varer, hvoraf forsyningerne er unormalt begrænset, f. eks. når dette er en følge af importbegrænsning, internationale alloktationsordninger eller lign.

De to nævnte paragraffer har følgende ordlyd:

§ 10. Urimelige priser og forretningsbetingelser er forbudt.

For varer, hvoraf forsyningerne er unormalt begrænset, og for varer og ydelser, hvor konkurrencen iøvrigt ikke er tilstrækkelig virksom til at sikre fri prisdannelse, kan priskontrolrådet, såfremt det skønnes påkrævet, offentliggøre priser og avancer, der ikke må overskrides. Det samme gælder med hensyn til sådanne varer, hvortil der af det offentlige ydes tilskud.

Ved fastsættelsen af priser og avancer, som nævnt i stk. 2, kan prisen ikke sættes lavere, end at virksomheder, der arbejder med efter forholdene tidssvarende materiel, og som drives på normal teknisk og kommerciel hensigtsmæssig måde, kan opnå dækning for omkostninger til varens indkøb, fremstilling, hjemtagelse, forhandling og transport samt en rimelig nettoavance.

§ 11. Priskontrolrådet kan, hvor det skønnes ønskeligt og rimeligt, i prisregulerende øjemed give forskrifter om prismærkning af varer. Rådet kan endvidere i nævnte øjemed foreskrive, at en vares vægt og sammensætning samt oplysning, der kan tjene til vejledning om dens holdbarhed, af producenten eller grossisten skal angives enten på selve varen eller på dens emballering, ligesom rådet kan foreskrive fakturapligt samt påbyde, at der i detailbutikker skal være ophængt prislister for disse varer.

Til § 10 stilledes fra socialdemokratisk side tre ændringsforslag.

For det første skulle i stk. 1 ordet „,avancer“ indføjes

efter „priser“, så at bestemmelsen kom til at svare til den hidtil gældende prislovs § 8, stk. 1.

For det andet skulle der efter stk. 2 indsættes som nyt stykke:

„Ved afgørelse af hvorvidt indgreb bør finde sted, uanset der ikke foreligger sådanne forhold som i § 8, stk. 1, omhandlet, vil det være at tage i betragtning, om et flertal af virksomheder indenfor et område opnår

enten dækning for omkostninger, der ikke kan anses for nødvendige ved hensigtsmæssig produktion eller omsætning, *eller* avancer, der ligger udover, hvad der forekommer påkrævet bl. a. under hensyntagen til forrentning af den investerede kapital og en rimelig konsolidering.“

Endelig skulle stk. 3 affattes således:

„Ved fastsættelse af priser og avancer som nævnt i stk. 2 skal rådet afveje, hvorvidt virksomheder, der arbejder hensigtsmæssigt, kan opnå dækning for omkostninger til varens indkøb, fremstilling, hjemtagelse, forhandling og transport samt en rimelig nettoavance. Ved fastsættelsen af nettoavancen vil priskontrolrådet være berettiget til at tage virksomhedernes hele økonomiske stilling i betragtning.“

Også fra anden side (V, KF og RV) stilledes et ændringsforslag til lovforslagets § 10. Det gik ud på fra stk. 3 at fjerne følgende bestemmelse: „Ved fastsættelsen af nettoavancen vil priskontrolrådet være berettiget til at tage virksomhedernes hele økonomiske stilling i betragtning“, hvilket vedtoges.

Efter § 10 stilledes fra socialdemokratisk side ændringsforslag om indføjelse af en ny paragraf af følgende indhold (svarende til den hidtil gældende prislovs § 13, stk. 2):

„For at hindre økonomisk udnyttelse af ekstraordinære forhold kan priskontrolrådet for et tidsrum af indtil 3 måneder ad gangen bestemme, at der for bestemte varers eller branchers vedkommende ikke uden rådets samtykke må beregnes højere priser end de på en bestemt dato lovligt gældende priser (*prisstop*). Det påhviler rådet at drage omsorg for offentliggørelse af de i så henseende trufne bestemmelser. Forsåvidt rådet

måtte finde forlængelse af sådanne prisstop påkrævet, vil rådet herom have at forhandle med vedkommende erhvervsorganisation eller brancheforening.“

Yderligere foresloges det fra socialdemokratisk side, at lovens titel skulle være: „lov om priser, prisaftaler m. v.“.

§§ 12—14, der bl. a. indeholder bestemmelser om prisanke-nævnet og om foranstaltninger mod virksomheder, der undlader at indgive pligtige anmeldelser, er i overensstemmelse med, hvad der hidtil har været gældende.

I § 15 er — i forbindelse med nogle administrative bestem-melser — den tidligere prislovs bestemmelse om, at *rigsdagens vareforsyningsudvalg* gennem handelsministeren kan indhente oplysninger om administrationen af loven, bibeholdt, forsåvidt angår bestemmelserne i §§ 10 og 11.

§ 16 indeholder den tidligere prislovs *straffebestemmelser* i revideret form. Således er de mere detaljerede regler for beregningen af en bødes størrelse udeladt, og bestemmelserne om adgangen til at fradømme en person retten til at drive næring er ligeledes bortfaldet. Dette sidste har man under de nu her-skende forhold fundet bedst stemmende med synspunkterne i den betænkning, som straffelovskommissionen afgav i 1950 angående fortabelse af rettigheder som følge af straf. Iøvrigt er strafferammen ændret, således at den højeste straf, der kan idømmes for overtrædelse af lovens bestemmelser, er fængsel i eet år. Hidtil har der kunnet idømmes fængselsstraf i indtil 2 år, mens den oprindelige prisaf talelov af 1937 kun hjemlede adgang til at idømme bøde og hæftestraf.

Lovens to sidste paragraffer har følgende indhold:

§ 17. Maksimalpriser og -avancer, som forinden nærværen-de lovs ikrafttræden er fastsat i medfør af lov om priser m. v., jfr. lovbekendtgørelse nr. 463 af 14. november 1949, lov nr. 233 af 25. maj 1951 og lov nr. 191 af 30. maj 1952, forbliver i kraft, indtil de under iagttagelse af forskrifterne i nævnte lov om priser m. v. ophæves.

§ 18. Denne lov træder i kraft den 15. november 1952 og har gyldighed indtil den 15. november 1953. I dette tidsrum er bestemmelserne i lov nr. 158 af 18. maj 1937 om prisaf taler m. v. fremdeles ude af kraft.

Ved fremsættelsen af lovforslaget gjorde *handelsministeren* opmærksom på, at priskontrolrådet ikke havde ment, at man i øjeblikket kunne gå videre med hensyn til at afvikle den midlertidige priskontrol end foreslået. „Det er rigtigt, som det også har været fremme i pressen, at vi fra regeringens side havde overvejet at stille forslag om en yderligere afvikling af de ekstraordinære prisbestemmelser, idet man var stemt for at begrænse adgangen til at fastsætte maksimalpriser og maksimalavancer til de tilfælde, hvor der er tale om varer, hvoraf forsyningerne er unormalt begrænset, eller hvortil der af det offentlige ydes tilskud. Der har imidlertid ikke i priskontrolrådet kunnet tilvejebringes et flertal for en så vidtgående begrænsning, og rådet har herefter givet udtryk for, at der tillige bør være adgang til at fastsætte maksimalpriser og maksimalavancer for varer og ydelser, hvor konkurrencen iøvrigt ikke er tilstrækkelig virksom til at sikre fri prisdannelse. Dette ønske om fortsat at bevare en noget videre adgang til maksimalprisfastsættelser må være begrundet i den opfattelse, at der endnu er områder, hvor der vel ikke er egentlig varemangel, men hvor konkurrencen dog endnu ikke er slået fuldtud igennem, og når situationen bedømmes således, må det være rigtigt at bevare adgangen til at fastsætte maksimalpriser i disse tilfælde“

Lovforslaget underkastedes i folketinget en indgående 1. behandling. Det henvistes derefter til et udvalg, af hvis betænkning skal anføres følgende uddrag:

„*Trustkommissionens* formand har overfor udvalget redegjort for kommissionens arbejde og arbejdsform, og udvalget har anmodet om, at kommissionen ville tage stilling til muligheden af meget snart at fremkomme med et materiale, der kan danne grundlag for udarbejdelsen af et forslag til en trustlov. Kommissionen har besvaret dette spørgsmål i et brev til ministeren for handel, industri og søfart af 11. november 1952, som er optrykt som bilag til denne betænkning. Herefter har ministeren for handel, industri og søfart givet tilsagn om at ville *fremsætte forslag til en trustlov* i begyndelsen af den ordinære rigsdagssamling 1953—54.

Under udvalgsbehandlingen er der overfor ministeren for handel, industri og søfart rejst spørgsmål om en ændring af bestemmelsen i forslaget § 13, stk. 6, således at indgivelse af besværing over priskontrolrådets afgørelse eller pålæg fremtidig får opsættende virkning.

Ministeren for handel, industri og søfart har i den ønledning fremhævet, at det næppe vil være muligt at gennemføre en generel regel om, at anke skal have opsættende virkning; dels ville en sådan regel formentlig i nogle tilfælde væsentligt skade eller endog umuliggøre opnåelsen af det formål, der tilsigtes med priskontrolrådets afgørelse eller pålæg, dels ville reglen kunne medføre tilskyndelse til anke af priskontrolrådets afgørelser også i

tilfælde, hvor der ikke foreligger noget rimeligt grundlag herfor.

På den anden side må det efter ministerens opfattelse erkendes, at der også kan foreligge tilfælde, hvor generelle hensyn ikke taler imod at lade den endelige iværksættelse af priskontrolrådets afgørelse afvente udfaldet af ankesagen, ligesom de virksomheder, det drejer sig om, vil kunne have en stærk og legitim interesse i, at et sådant arrangement kan tilvejebringes. Priskontrolrådet har da også i nogle tilfælde indrømmet opsættende virkning.

Ud fra disse hensyn har ministeren for handel, industri og søfart erklæret sig villig til overfor priskontrolrådet at give udtryk for, at rådet, i tilfælde hvor formålet med den truffne afgørelse eller det givne pålæg ikke gør øjeblikkelig ikrafttræden nødvendig, bør imødekomme ønske fra klageren om en passende udsættelse med henblik på sagens behandling i ankenævnet.

Udvalget har kunnet tiltræde en sådan opfordring til priskontrolrådet, idet dog et mindretal (socialdemokratiets medlemmer af udvalget) fremhæver, at det kun kan være i ganske ekstraordinære tilfælde, at opsættende virkning som følge af anke kan indrømmes.“

Et flertal indenfor udvalget (samtlige medlemmer med undtagelse af Tholstrup) var enige i, at lovforslaget burde gennemføres for et år, dog med nogle ændringer.

Venstres og det konservative folkepartis udvalgsmedlemmer anfører i betænkningen, at de — under hensyn til, at trustkommissionen har stillet i udsigt, at man i løbet af sommeren 1953 vil kunne afgive en redegørelse, der eventuelt kan danne grundlag for fremsættelse af en egentlig lov om prisaftaler — har undladt at stille forslag om yderligere begrænsning af priskontrolrådets beføjelser og nedsættelse af priskontrolrådets medlemstal.

Sammen med den radikale repræsentant stillede disse udvalgsmedlemmer et par ændringsforslag, som er omtalt ovenfor, og som blev vedtaget ved lovforslagets 2. behandling.

Mere vidtgående ændringsforslag blev stillet af udvalgets *socialdemokratiske* medlemmer, der ifølge betænkningen især lagde vægt på, „at man snarest når frem til en lovgivning, der kan sikre en effektiv bekæmpelse af monopoler, prisaftaler og andre indskrænkninger i konkurrencen. Ministeren har i denne forbindelse henvist til trustkommissionen, og af en skrivelse fra trustkommissionens formand af 11. ds. fremgår, at kommissionen inden sommeren 1953 vil kunne udarbejde en redegørelse, som kan benyttes ved forberedelsen af en permanent lov om prisaftaler m. v.

Efter mindretallets opfattelse burde det under disse omstændigheder være muligt at fremme det nævnte arbejde således, at et nyt trustlovsforslag, kunne forelægges for rigsdagen inden udgangen af indeværende rigsdagssamling. Når der nu foreligger tilsagn om, at det nye forslag vil fremkomme ved begyndelsen

af den ordinære rigsdagssamling 1953—54, har mindretallet undladt at stille ændringsforslag på dette punkt, idet man dog ønsker at gøre klart opmærksom på, at det må anses for udelukket, at bestemmelserne fra aftaleloven af 1937 påny kan sættes i kraft, idet de overfor den opgave, der nu foreligger, må anses for utilstrækkelige“.

De socialdemokratiske ændringsforslag, der er omtalt i forbindelse med redegørelsen for lovens indhold, blev alle forkastet.

Mens *retsforbundet* fandt lovforslaget altfor vidtgående, anså man det fra *kommunistisk* side for utilstrækkeligt, selv med de socialdemokratiske ændringsforslag, som partiet stemte for. Socialdemokratiet var heller ikke tilfreds med lovforslaget, som det forelå efter afstemningen ved 2. behandling, men ville dog stemme for det, da en mangelfuld lov efter dets opfattelse var at foretrække for lovens bortfald.

Resultatet blev da, at lovforslaget i begge ting blev vedtaget med tilslutning fra regeringspartierne, socialdemokratiet og det radikale venstre, mens *retsforbundet* stemte imod og kommunisterne afholdt sig fra at stemme.

66. Lov om ændring af lov om udbyttebegrænsning m. v. (Minister for handel, industri og søfart *Rytter*). [A. sp. 3195. — C. sp. 127 og 153].

Fremsat i *folketinget* $\frac{9}{12}$ (F. sp. 1549). 1. beh. $\frac{10}{12}$ (F. sp. 1589). Partiernes ordførere: Lars M. Olsen, Laurits Pedersen, Poul Claussen, A. C. Normann, Karl M. Andersen og Aksel Larsen. 2. beh. $\frac{11}{12}$ (F. sp. 1618). 3. beh. $\frac{11}{12}$ (F. sp. 1622). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $\frac{12}{12}$ (L. sp. 312). Partiernes ordførere: Henry Hansen, Villemoes, V. Knudsen og P. N. Petersen (Røjle). 2. beh. $\frac{12}{12}$ (L. sp. 317). 3. beh. $\frac{12}{12}$ (F. sp. 318). *Loven stadfæstet 17. december 1952*. (Lovt. nr. 428).

Bestemmelserne i §§ 1—4 i lov nr. 463 af 30. november 1948 om udbyttebegrænsning m. v., jfr. lov nr. 493 af 19. december 1951 (årbog 1951—52, side 276), havde kun gyldighed for regnskabsår, der udløb inden 1. januar 1953. De forlænges herved et år, så at de også skal gælde for regnskabsår, der udløber inden *1. januar 1954*.

I bemærkningerne til lovforslaget anføres:

„Regeringen har overvejet, om ikke tiden nu måtte være inde til at lade disse lovbestemmelser udløbe, men er kommet til det

resultat, at det vil være rigtigst at lade dem forblive i kraft endnu en kort tid. Man foreslår derfor lovens gyldighed forlænget med 1 år, således at de i lovens nævnte paragraffer indeholdte bestemmelser får gyldighed for regnskaberne for regnskabsår, der udløber inden 1. januar 1954.

Regeringen mener som foran antydet, at de ved denne lov gennemførte begrænsninger i selskabernes frie dispositionsret snart bør kunne afvikles. Bestemmelsen i lovens § 5 om de særlige *konjunkturfonds* er ikke, således som bestemmelserne i §§ 1—4, tidsbegrænset. Som en overgang til en eventuel senere ophævelse af denne bestemmelse agter regeringen derfor i tiden indtil udløbet af lovens øvrige bestemmelser at følge *en noget lempeligere praksis* med hensyn til tilladelser til anvendelse af de i aktieselskaberne opsamlede konjunkturfonds, der ved udgangen af 1951 androg ca. 53,6 mill. kr. fordelt på ca. 1050 selskaber. Man tænker sig således at give tilladelser til overførsel af konjunkturfonden til den lovmæssige reservefond, forsåvidt denne ikke derved vil komme til at overstige 25 pct. af aktiekapitalen, til overførsel til de til virksomhederne knyttede pensionskasser til styrkelse af disses økonomiske stilling, forsåvidt selskaberne under hensyntagen til deres likviditet anser dette muligt, og til ekstraordinære afskrivninger på aktiver, der er bestemt til vedvarende brug for vedkommende selskab, jfr. herved bestemmelsen i aktieselskabslovens § 42, stk. 3.“

Ved lovforslagets 1. behandling i folketinget anbefalede det til vedtagelse af *Lars M. Olsen* (S), der dog tog forbehold overfor, at loven skulle betragtes som en afviklingslov, mens *Laurits Pedersen* (V), *Poul Claussen* (KF) og *A. C. Normann* (RV) fremhævede ønskeligheden af, at udbyttebegrænsningen snart bortfaldt. *Karl M. Andersen* (DR) gik imod lovforslaget, der efter hans opfattelse var overflødig og krænkede ejendomsretten. Endelig fandt *Aksel Larsen* (DK) lovforslaget så utilstrækkeligt, at han ikke ville give det sin stemme.

På foranledning af *A. C. Normann* (RV) udtalte *handelsministeren*, at der måske kunne være grund til at overveje at give tilladelse til, at midler af konjunkturfonden anvendtes til *velfærdsforanstaltninger*. Ministeren havde dog en eneste betænkelighed i så henseende, nemlig med hensyn til afgrænsningen af, hvad der skulle forstås ved velfærdsforanstaltninger og hvad ikke.

Lovforslaget vedtoges i begge ting med alle øvrige stemmer mod retsforbundets. Kommunerne afholdt sig fra at stemme.

67. Lov om ændring i lov om foranstaltninger til fremme af danske erhvervsinteresser. (Minister for handel, industri og søfart *Rytter*). [A. sp. 3225. — C. sp. 355 og 477].

Fremsat i *folketinget* $27/1$ (F. sp. 1849). 1. beh. $4/2$ (F. sp. 2043). Partiernes ordførere: Krag, Foged, Weikop, Skytte, Karl M. Andersen og Fuglsang. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Krag, Einer-Jensen, Kolbjørn, Lindberg, Lars M. Olsen, Th. Poulsen, Hans Rasmussen, Foged [sekretær], Niels Eriksen, Ladefoged, Weikop [formand], Stæhr Johansen, Tesdorpf, Skytte og Karl M. Andersen). Betænkning (B. sp. 999) afgivet $11/3$. (Ordfører: Weikop). 2. beh. $13/3$ (F. sp. 3461). 3. beh. $13/3$ (F. sp. 3466). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $19/3$ (L. sp. 733). Partiernes ordførere: Henry Hansen, Melchior Kjeldsen, V. Knudsen og Axel Christensen. 2. beh. $20/3$ (L. sp. 755). 3. beh. $20/3$ (L. sp. 759). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 98).

Ved § 1 i lov nr. 190 af 29. maj 1952 om foranstaltninger til fremme af danske erhvervsinteresser (årbog 1951—52, side 263) bemyndigedes handelsministeren til efter nærmere fastsatte regler at yde *eksportkreditgarantier* indenfor et beløb af 100 mill. kr., dog således at beløbet med tilslutning fra folketingets finansudvalg kunne forhøjes; i henhold til sidstnævnte bestemmelse blev grænsen i finansåret 1952—53 sat op til 130 mill. kr. Ved nærværende lov forhøjes det beløb, der kan ydes eksportkreditgarantier for, yderligere til *250 mill. kr.* eller 50 mill. kr. mere end af handelsministeren oprindeligt foreslået.

I bemærkningerne til lovforslaget anføres bl. a.:

„I løbet af de senere måneder er de af handelsministeriet ydede eksportkreditgarantier steget væsentligt. Ifølge den pr. 1. oktober 1952 foretagne opgørelse androg det beløb, for hvilket handelsministeriet efter indstilling fra statens eksportkreditudvalg har påtaget sig garantiforpligtelser i forbindelse med eksport af danske varer til udlandet, 88,9 mill. kr. Det tilsvarende beløb pr. 1. december 1952 androg 102,9 mill. kr. Pr. 6. januar 1953 andrager det samlede garantibeløb ca. 125,9 mill. kr.

Det må påregnes, at det beløb på 130 mill. kr., indenfor hvilket der i øjeblikket kan ydes eksportkreditgarantier, ikke vil være tilstrækkeligt, såfremt man i hidtidigt omfang skal kunne yde støtte til eksportørerne.

Rammerne for støtten til fremme af dansk eksport må efter regeringens opfattelse være så tilpas vide, at der er mulighed for gennem eksportkreditinstituttet at lette afsætningen af danske produkter i udlandet under de vanskeligere konkurrenceforhold, som man må indstille sig på.

Efter sagens natur vil det være vanskeligt nøjagtigt at angive, hvilket beløb der kan blive anvendelse for, men man skønner, at et beløb på 200 mill. kr. indtil videre vil være tilstrækkeligt.

I henhold til de af folketingets finansudvalg godkendte regler for ydelse af eksportkredit kan statens støtte gives under følgende former:

- A. Solvensgaranti for veksler accepterede af udenlandske købere.
- B. Deltagelse i tab ved udsendelse af danske produkter i kon-signation til udlandet.
- C. Garanti overfor banker og andre for lån, der ydes eksportører i eksportøjemed.
- D. Garanti for tab ved, at den kontraherede betaling ikke kan overføres her til landet ved forfaldstidens indtræden.

Kun danske eksportvarer kan komme i betragtning ved ydelse af statens støtte. Det bemærkes dog herved, at tjenesteydelser, f. eks. entreprenørarbejder for udenlandsk regning, stedse er blevet anset som omfattet af loven.

Medens den under B. nævnte form for eksportstøtte ikke for tiden har nævneværdig praktisk betydning, har der vist sig stor interesse hos eksportørerne for at benytte sig af de øvrige former for statsgaranti. Medens B-garantierne pr. 6. januar 1953 kun androg ialt 32 500 kr., udgjorde A-, C- og D-garantierne pr. samme dato henholdsvis 15,5 mill. kr., 40,1 mill. kr. og 70,3 mill. kr.“

Lovforslaget henvistes i folketinget til et udvalg, hvis flertal — hele udvalget med undtagelse af retsforbundets repræsentant — indstillede det til vedtagelse med en ændring, hvorefter maksimumsbeløbet skulle være 250 mill. kr. i stedet for som foreslået 200 mill. kr.

Karl M. Andersen (DR) gik imod lovforslaget, hvilket han ved dets 2. behandling i folketinget begrundede således:

„Retsforbundet ønsker eksportkreditterne ophævet og ønsker i stedet fri handel og frit varebytte under ansvar for den private eksportør. Vi vil stemme imod det ændringsforslag, der er stillet, vi fraråder lovforslagets vedtagelse og vil stemme imod det ved tredje behandling.“

Lovforslaget vedtoges i begge ting med samtlige øvrige stemmer mod retsforbundets.

68. Lov om ændring i næringsloven. (Minister for handel, industri og søfart *Rytter*). [A. sp. 3447. — C. sp. 343 og 485].

Fremsat i *landstinget* $2^{\circ}/_1$ (L. sp. 339). 1. beh. $4/2$ (L. sp. 368). Partiernes ordførere: Henry Hansen, Henry L. W. Jensen, H. K. Sørensen og Axel Christensen. Henvist — efter at 3. beh. var påbegyndt — til udvalg på 15 medlemmer (Henry Hansen, Brodthagen, Dons, Th. Jensen, Marinus Larsen, N. Chr. Nielsen, Poul Nilsson, Ingfred Juul Andersen, Bjerre, Henry L. W. Jensen [sekretær], Moesgaard, Villemoes, Aage Johansen, H. K. Sørensen [formand] og Axel Christensen). Betænkning (B. sp. 993) afgivet $6/3$. (Ordfører: H. K. Sørensen). 2. beh. $6/2$ (L. sp. 391). 3. beh. $25/2$ og $11/3$ (L. sp. 407 og 638). *Oversendt til folketinget*. 1. beh. $1^{\circ}/_3$ (F. sp. 3649). Partiernes ordførere: Lars P. Jensen, Anker Lau, Asger Jensen og Rager. 2. beh. $23/3$ (F. sp. 3706). 3. beh. $24/3$ (F. sp. 3830). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 99).

Loven angår de såkaldte *adgangsbeviser*, der i henhold til § 31 i næringsloven af 28. april 1931, jfr. lov nr. 200 af 20. maj 1933, skal løses af repræsentanter, som ønsker her i landet at *optage bestillinger for udenlandsk regning*, jfr. dog den nedenfor omtalte undtagelsesbestemmelse. Adgangsbeviser udfærdiges her i landet med en gyldighed af 15 dage, 45 dage eller 1 år og koster henholdsvis 40 kr., 100 kr. og 300 kr., dersom beviset kun omfatter eet udenlandsk firma. Såfremt den pågældende repræsentater flere udenlandske firmaer, erlægges yderligere henholdsvis 20 kr., 50 kr. og 150 kr. for hvert af de følgende firmaer.

Det bestemmes nu, at *adgangsbeviser kan udfærdiges uden betaling af afgift*, forsåvidt og i det omfang adgang hertil er åbnet ved traktatmæssig aftale eller ved en af handelsministeriet udfærdiget bekendtgørelse.

Under lovforslagets behandling i landstinget enedes man tillige om en ændring af næringslovens § 35, hvorefter det ikke mere skal være nødvendigt for *en her i landet boende person* at have haft *næringsadkomst* i mindst 1 år for at kunne undgå at løse adgangsbeviser for udenlandske firmaer, han repræsenterer.

I bemærkningerne til lovforslaget anføres:

„Under hensyn til, at man i Sverige har ophævet de hidtil opkrævede afgifter for tilladelse til handelsrejsende for udenlandske firmaer til at optage ordrer i Sverige, har den svenske regering overfor den danske regering fremsat anmodning om, at handelsrejsende for svenske firmaer må blive fritaget for betaling af de tilsvarende afgifter her i landet. Ophævelsen af de svenske afgifter er trådt i kraft den 1. januar 1953. De nordiske lande er de eneste lande, som for tiden opkræver sådanne afgifter. . .

Afgifterne indbringer ca. 10 000 kr. årlig og er således uden væsentlig fiskal betydning.

Der har tidligere flere gange været rettet henvendelse fra andre lande om ophævelse af disse afgifter, men man har hidtil ikke ment at burde imødekomme disse henvendelser under hensyn til, at tilsvarende afgifter blev opkrævet i de andre nordiske lande. Under hensyn til, at man nu i Sverige har ophævet disse afgifter, finder man det rigtigt også at ophæve de danske afgifter for adgangsbevis for handelsrejsende for udenlandske virksomheder, og man foreslår derfor, at der til næringslovens § 33 føjes et nyt stykke, hvorved handelsministeren bemyndiges til at fritage for disse afgifter.

Det bemærkes, at de øvrige regler om pligten til at løse adgangsbevis ikke berøres af den foreslåede lovændring.

Sagen har været forelagt for de interesserede erhvervsorganisationer, der har erklæret sig enig i, at loven ændres som foreslået.“

Med den nævnte ændring vedtoges lovforslaget enstemmigt i begge ting.

69. Lov om ændring i lov om varemærker. (Minister for handel, industri og søfart *Rytter*). [A. sp. 3449. — C. sp. 185 og 191].

Fremsat i *landstinget* $2^{8/1}$ (L. sp. 340). 1. beh. $4/2$ (L. sp. 371). Partiernes ordførere: Henry Hansen, Henry L. W. Jensen, H. K. Sørensen og Axel Christensen. 2. beh. $6/2$ (L. sp. 393). 3. beh. $6/2$ (L. sp. 395). *Oversendt til folketinget*. 1. beh. $25/2$ (F. sp. 2561). Partiernes ordførere: Lars P. Jensen, Anker Lau, Erna Sørensen og A. C. Normann. 2. beh. $27/2$ (F. sp. 2623). 3. beh. $3/3$ (F. sp. 2723). *Loven stadfæstet 4. marts 1953*. (Lovt. nr. 35).

For at skabe balance på patent- og varemærkevæsenets regnskab vedtog man ved lov nr. 508 af 20. december 1950 (årbog 1950—51, side 373) en forhøjelse af patentafdelingens

afgifter. Den herved opnåede indtægtsstigning har imidlertid vist sig utilstrækkelig, og det er derfor ved nærværende lov besluttet også at forhøje de vigtigste af de afgifter, som oppebæres gennem varemærkeafdelingen. Afgiften for nyanmeldelser til varemærkeregisteret, der har været uforandret siden 1921, er således sat op fra 60 kr. til 80 kr. og afgiften for fornyelse af varemærkeregistreringer fra 15 kr. til 40 kr. Samtidig er der i loven skabt hjemmel for tilbagebetaling af en del af den for fornyelse af et varemærke betalte afgift, såfremt fornyelse nægtes. Der er herved tilvejebragt overensstemmelse mellem reglerne om nyanmeldelse af varemærker og reglerne om fornyelse af varemærker.

Disse forhøjelser skønnes at ville indbringe en årlig merindtægt på 95 000 kr.

Lovforslaget vedtoges uændret og enstemmigt i begge ting uden at have været underkastet udvalgsbehandling.

70. Lov om forlængelse af og ændringer i lov om bortsalg af visse brugte personmotorkøretøjer. (Minister for handel, industri og søfart *Rytter*). [A. sp. 2765. — C. sp. 1 og 7].

Fremsat i *landstinget* $\frac{8}{10}$ (L. sp. 5). 1. beh. $\frac{15}{10}$ (L. sp. 22). Partiernes ordførere: Aage Knudsen, Bjerre, V. Knudsen, Gudiksen og M. Sig Steffensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Aage Knudsen, Henry Hansen, Th. Jensen, Alfred Kristensen, P. Mortensen, N. Chr. Nielsen, Marius Sørensen, Bjerre [sekretær], Alfred Bøgh, Johannes Jensen, Johs. Larsen (Tune), Einar Simonsen, V. Knudsen [formand], Korsgaard og Gudiksen. Betænkning (B. sp. 9) afgivet $\frac{24}{10}$. (Ordfører: V. Knudsen). 2. beh. $\frac{29}{10}$ (L. sp. 53). 3. beh. $\frac{29}{10}$ (L. sp. 57). *Oversendt til folketingét*. 1. beh. $\frac{30}{10}$ (F. sp. 497). Partiernes ordførere: Lars P. Jensen, From, Stæhr Johansen, Kirkegaard og Tholstrup. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Lars P. Jensen, Victor Gram, Poul Hansen (Slagelse), Heising, Th. Mikkelsen, Hans Rasmussen, Edel Saunte, From [sekretær], Jørgen Gram, Harald Nielsen, Stæhr Johansen [formand],

Poul Claussen, Gudrun Hasselriis, Kirkegaard og Tholstrup.) Betænkning (B. sp. 15) afgivet ³¹/₁₀. (Ordfører Stæhr Johansen). 2. beh. ³¹/₁₀ (F. sp. 572). 3. beh. ³¹/₁₀ (F. sp. 576). *Loven stadfæstet 31. oktober 1952.* (Lovt. nr. 363).

Ved lov nr. 500 af 20. december 1950 om bortsalg af visse brugte personmotorkøretøjer blev det bestemt, at personer eller virksomheder, der opnår tilladelse til indkøb af et ikke tidligere indregistreret personmotorkøretøj til udskiftning af et ældre personmotorkøretøj, skulle lade det pågældende ældre personmotorkøretøj afhænde ved offentligt bortsalg, og at kun 60 pct. af det ved salget opnåede nettobeløb skulle tilfalde vedkommende ejer. Den begrænsede import havde medført meget betydelige overpriser på brugte motorkøretøjer, og det fandtes urimeligt, at de pågældende personer eller virksomheder, når de fik adgang til indkøb af et nyt personautomobil, samtidig skulle indkassere den helt ekstraordinære konjunkturgevinst, der var betinget af, at landets økonomiske forhold ikke muliggjorde den fornødne import af personmotorkøretøjer.

Loven var tidsbegrænset indtil 1. november 1951 og blev ved lov nr. 431 af 31. oktober 1951 (årbog 1951—52, side 280) forlænget uforandret indtil 1. november 1952. Den forlænges herved yderligere for et år til *1. november 1953*, dog med nogle ændringer.

Det bestemmes nu — ved en ændret affattelse af § 3 i loven af 1950 —, at sælgeren af motorkøretøjet skal have ret til hele det ved bortsalget opnåede nettobeløb, såfremt dette ikke overstiger 2 000 kr. Overstiger nettobeløbet 2 000 kr., tilkommer der sælgeren af motorkøretøjet 2 000 kr. med tillæg af 60 pct. af det overskydende beløb.

Samtidig har loven i § 5 fået en tilføjelse, hvorefter handelsministeren i særlige tilfælde kan tillade, at personmotorkøretøjer, der ikke hidtil har været omfattet af loven, sælges i overensstemmelse med dens forskrifter.

Man sigter herved ifølge bemærkningerne til lovforslaget i særlig grad til brugte personmotorkøretøjer, der ved indførelsen her til landet er underlagt klausul om forbud mod videresalg for at undgå spekulationer i de særlige prisforhold

på det danske brugt-vognsmarked, og som derfor hidtil kun er tilladt solgt til en af direktoratet for vareforsyning anvist køber, og således at prisen er blevet fastsat af direktoratet efter aftale med prisdirektoratet. Da det ofte har vist sig umuligt at anvise sådanne vogne til købere med et af automobilfordelingsnævnet godkendt kvalificeret kørselsbehov, har man fundet det hensigtsmæssigt i sådanne tilfælde at kunne tillade vognen solgt efter de i loven fastsatte regler.

Endelig er der under sagens behandling i landstinget foretaget nogle redaktionelle ændringer i loven.

I bemærkningerne til lovforslaget anføres bl. a.:

„I det senest forløbne år har det været muligt at foretage en noget større import af personautomobiler end i tidligere år. Antallet af importerede personautomobiler ventes i 1952 af komme til at ligge på henimod 9 000 stk. mod 4—5 000 stk. i de tidligere år. Importen er dog stadig altfor lille i forhold til behovet, og priserne på brugte personmotorkøretøjer, såvel dem, der sælges i det almindelige frie marked, som dem, der i henhold til loven afhændes ved offentligt bortsalg efter udskiftning med et nyt personmotorkøretøj, ligger stadig urimelig højt.

En umiddelbar sammenligning mellem de priser, de pågældende brugte personmotorkøretøjer indbringer, og de priser, som brugte motorkøretøjer af tilsvarende mærke, type og årgang indbragte i fjor, er på grund af de pågældende vognes forskelligartede kvalitet vanskelig at foretage, men de foretagne undersøgelser synes at vise, at priserne nu ligger henimod 15 pct. under priserne forrige år, hvorved dog bemærkes, at den væsentligste del af denne prisforskel antagelig skyldes, at de pågældende køretøjer nu er 1 år ældre og typisk har kørt tilsvarende længere. En mindre del af prislefaldet må dog antages at være reelt, og det synes under disse forhold rimeligt, at der foretages en mindre nedsættelse af den del af nettoprovenuet ved salget, som efter lovens § 7 tilfalder vejfonden.

I denne forbindelse bemærkes, at en del af de vogne, der bortsælges i henhold til loven, er så udslidt, at de i virkeligheden kun er tjenlige til ophugning. Sådanne vogne indbringer selvsagt kun et ringe beløb, og det for disse vognes vedkommende indvundne nettoprovenu er formentlig kun i ringe grad bestemt af de øjeblikkelige forhold på automobilmarkedet, hvorfor det synes rimeligt, at ejeren af et sådant personmotorkøretøj ubeskåret erholder det ved bortsalg indvundne beløb.

Medens forholdene efter det anførte tilsiger, at loven i sin helhed forlænges, har man i tilslutning til forslaget herom for at

imødekomme de fremkomne ønsker med hensyn til provenuet for vogne, der stort set kun indbringer ophugningsværdien — dette vil navnlig gælde for de vogne, der har været anvendt til droskekørsel i en længere årrække —, samt for i nogen grad at tage hensyn til den nedadgående bevægelse i priserne foreslået en ændring i lovens § 3, således at fremtidig de første 2 000 kr. tilfalder vognens ejer ubeskåret, og kun det overskydende beløb deles mellem ejeren og vejfonden med henholdsvis 60 pct. og 40 pct.

Om de i henhold til loven stedfundne salg af brugte personautomobiler kan det oplyses, at der i tiden indtil udgangen af august måned 1952 ialt er bortsolgt 4 597 personmotorkøretøjer til et samlet beløb af 31 mill. kr., hvoraf 12,4 mill. kr. er tilgået vejfonden, medens restbeløbet, 60 pct. af nettoprovenuet, er udbetalt til automobilernes ejere. Af de pågældende 4 597 motorkøretøjer er 3 876 solgt ved offentlig auktion, der er den efter bestemmelserne sædvanlige salgsmåde, medens ejerne for 721 vognes vedkommende har benyttet sig af den særlige adgang til at sælge vognene gennem automobilforhandlerne.“

Lovforslaget henvistes i landstinget til et udvalg, hvis arbejde med sagen resulterede i, at et flertal (venstre, det konservative folkeparti og det radikale venstre) indstillede lovforslaget til vedtagelse med et par af handelsministeren foreslåede redaktionelle ændringer, mens der fra socialdemokratisk side stilledes ændringsforslag om opretholdelse af de hidtidige fordelingsregler. De socialdemokratiske udvalgsmedlemmer udtaler herom i betænkningen, at der ikke ved udvalgsbehandlingen er fremført så vægtige grunde for den foreslåede ændring af lovens § 3, at man „finder det rimeligt at nedsætte den hidtil gældende afgift, idet fordelene ved at få en indkøbstilladelse også på nuværende tidspunkt er så stor, at den nuværende afgift findes passende, hvorfor mindretallet foreslår ordningen i henhold til lovens § 3 bibeholdt uændret.“

Efter at det socialdemokratiske ændringsforslag var forkastet og handelsministerens vedtaget, hvilket sidste skete uden afstemning, vedtoges lovforslaget ved 3. behandling i landstinget enstemmigt i den ændrede affattelse.

Også i folketinget henvistes lovforslaget til behandling i et udvalg, der i sin betænkning udtaler:

„Udvalget er — i overensstemmelse med det af handelsministeren under forslagens behandling i landstinget udtalte — af den opfattelse, at såfremt den forøgelse af automobilimporten, hvorom der for tiden føres forhandlinger, eller forholdenes udvikling iøvrigt indenfor lovens gyldighedstid skulle medføre et sådant fald i priserne på brugte personbiler, at grundlaget for lovens fortsatte anvendelse i den foreliggende form ikke længere

er tilstede, bør spørgsmålet om en afvikling af loven tages op, således at man undgår en uretfærdig behandling af de personer eller virksomheder, der får en indkøbstilladelse til udskiftning af en ældre vogn.“

Socialdemokraterne stillede i folketinget samme ændringsforslag som i landstinget, men fik det også her forkastet.

Tholstrup (DR) gjorde ved lovforslagets 2. behandling i folketinget opmærksom på, at han i udvalget havde søgt at vinde tilslutning til en ændring af lovforslaget, således at man „undgik de værste urimeligheder, nemlig at der kræves afgift også i de tilfælde, hvor der ingen konjunkturførtjeneste foreligger“. Jeg skylder dog retfærdigheden at sige, at udvalgets betænkeligheder ved at gå med til at ændre lovforslaget mere skyldtes frygten for administrationen af undtagelsesbestemmelsen end manglen på enighed om, at det ville være ønskeligt, at loven blev mere rimelig. Heri var hele udvalget enigt med mig, og der er som sagt heller ikke tvivl om, at vi har ret. Der ville imidlertid blive visse administrative vanskeligheder ved en undtagelsesbestemmelse, og da den højtærede handelsminister i dag i vareforsyningsudvalget vil foreslå betydelige *lettelser i importen af motor køretøjer*, meget større forhøjelser, end man tidligere har hørt om, vil det jo virke på den måde, at der kommer en betydelig *prisnedgang på de brugte biler*. Derfor har jeg afstået fra at stille ændringsforslag, og det gør jeg, idet jeg opfatter ministerens udtalelse i landstinget derhen, at ministeren vil foreslå loven ophævet, så snart det viser sig, at der ikke længere opnås de store konjunkturgevinster.“

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget enstemmigt i den affattelse, det havde fået i landstinget.

71. Lov om forlængelse af lov om danske skibes forsikring mod krigsfare. (Minister for handel, industri og søfart *Rytter*). [A. sp. 2959. — C. sp. 139 og 153].

FremSAT i *folketinget* 7/11 (F. sp. 740). 1. beh. 14/11 (F. sp. 1044). Partiernes ordførere: Qvist Hansen, Damsgaard, Asger Jensen, A. C. Normann, Verner Larsen og Lynnerup Nielsen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Qvist Hansen, Chr. Christiansen, Poul Hansen (Svendborg), Johs. E. Larsen, Wiggo Larsen, Mørk, Peter Nielsen, Damsgaard [sekretær], V. Hauch, Anker Lau, Asger Jensen [formand], Poul Claussen, Marie Antoinette von Lowzow, A. C. Normann og Verner Larsen).

Betænkning (B. sp. 197) afgivet $\frac{9}{12}$. (Ordfører: Asger Jensen). 2. beh. $\frac{18}{11}$ og $\frac{11}{12}$ (F. sp. 1101 og 1630). 3. beh. $\frac{11}{12}$ (F. sp. 1633). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $\frac{12}{12}$ (L. sp. 307). Partierne ordførere: Erik Jacobsen, Villemoes, V. Knudsen og Axel Christensen. 2. beh. $\frac{12}{12}$ (L. sp. 311). 3. beh. $\frac{12}{12}$ (L. sp. 317). *Loven stadfæstet 17. december 1952*. (Lovt. nr. 430).

Ved lov nr. 494 af 19. december 1951 (årbog 1951—52, side 295) blev lov nr. 183 af 4. maj 1939 om danske skibes forsikring mod krigsfare forlænget indtil udgangen af året 1952. Den forlænges herved yderligere for et år til *udgangen af året 1953* (i stedet for som oprindeligt foreslået for tre år til udgangen af 1955).

I bemærkningerne til lovforslaget anføres, at der ved den sidste forlængelse „havde været ønsker fremme om en nærmere overvejelse af *det økonomiske grundlag* for videreførelse af krigsforsikringen for danske skibe, og det fandtes derfor naturligt kun at forlænge lovens gyldighedstid med 1 år.

En sådan overvejelse har nu fundet sted med det resultat, at krigsforsikringen for danske skibe bør videreføres på sit nuværende grundlag indtil udgangen af 1955, men således at man i god tid før udløbet af den nu foreslåede 3 års forlængelse påny optager til overvejelse, om krigsforsikringen bør søges videreført, og i bekræftende fald om et ændret kapitalgrundlag bør søges tilvejebragt.“

Lovforslaget behandlede på rigsdagen sammen med det samtidig foreliggende lovforslag om krigsforsikring af varer og fragt (se nærmest efterfølgende sag).

Ved sagens 1. behandling i folketinget oplyste *handelsministeren* som svar på nogle spørgsmål, der var rettet til ham, at „*kapitalbeholdningen* indenfor de to arter forsikringsområder stiller sig således: for varer er garantikapitalen 40 mill. kr., og der er oparbejdet et overskud på 19,7 mill. kr.; for skibene er garantikapitalen 82,5 mill. kr., og der er oparbejdet et overskud på 13,5 mill. kr.

Med hensyn til de forhandlinger, der har været ført, ligger forholdet således, at der er opnået enighed med samtlige de hidtidige garantier, og forholdet er iøvrigt det, at staten har indskudt halvdelen af garantikapitalen.

Når der er foreslået en forlængelse for 3 år imod hidtil 2 år, skyldes det udelukkende, at da der nu er opnået enighed med garantierne, mente man i handelsministeriet, det ville være mere praktisk med en 3-årig turnus.“

Lovforslagene overgik uden udvalgsbehandling til 2. behandling, der imidlertid — efter forslag af *Qvist Hansen* (S) — blev afbrudt, idet man fandt det ønskeligt, at et udvalg fik lejlighed til at beskæftige sig med sagen, hvilket også skete.

I udvalget rejstes spørgsmålet om en *præmienedsættelse*, og handelsministeren oplyste herom, at der allerede var optaget forhandlinger mellem de interesserede parter om en sådan ned-sættelse. Udvalget indstillede lovforslagene til vedtagelse med den ovennævnte forkortelse af deres løbetid.

I den ændrede form vedtoges lovforslagene enstemmigt i begge ting; i landstinget afholdt retsforbundets repræsentant sig fra at stemme.

72. Lov om forlængelse af lov om forsikring af varer og fragt mod krigsfare til søs. (Minister for handel, industri og søfart *Rytter*). [A. sp. 2957. — C. sp. 137 og 151].

Fremsat i *folketinget* 7/11 (F. sp. 740). 1. beh. 14/11 (F. sp. 1044). Partiernes ordførere: *Qvist Hansen*, *Damsgaard*, *Asger Jensen*, *A. C. Normann*, *Verner Larsen* og *Lynnerup Nielsen*. Henvist til samme udvalg som nærmest foregående sag. Betænkning (B. sp. 197) afgivet 9/12. (Ordfører: *Asger Jensen*). 2. beh. 18/11 og 11/12 (F. sp. 1101 og 1630). 3. beh. 11/12 (F. sp. 1634). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. 12/12 (L. sp. 308, jfr. 307). Partiernes ordførere: *Erik Jacobsen*, *Villemoes*, *V. Knudsen* og *Axel Christensen*. 2. beh. 12/12 (L. sp. 312). 3. beh. 12/12 (L. sp. 317). *Loven stadfæstet 17. december 1952*. (Lovt. nr. 429).

Ved lov nr. 495 af 19. december 1951 (årbog 1951—52, side 296) blev lov nr. 184 af 4. maj 1939 om forsikring af varer og fragt mod krigsfare til søs forlænget indtil udgangen af året 1952. Den forlænges herved yderligere for et år til *udgangen af året 1953* (i stedet for som oprindeligt foreslået for tre år til udgangen af 1955).

I bemærkningerne til lovforslaget oplyses, at der ved den sidste forlængelse „havde været ønsker fremme om en nærmere overvejelse af *det økonomiske grundlag* for videreførelse af instituttet, og det fandtes derfor naturligt kun at forlænge lovens gyldighedstid med 1 år.

En sådan overvejelse har nu fundet sted med det resultat, at instituttet bør videreføres på sit nuværende grundlag indtil

udgangen af 1955, men således at man i god tid før udløbet af den nu foreslåede 3 års forlængelse påny optager til overvejelse, om instituttet bør søges videreført, og i bekræftende fald om et ændret kapitalgrundlag bør søges tilvejebragt.“

Lovforslaget behandlede på rigsdagen i forbindelse med den nærmest foregående sag og henvistes ligesom den til et udvalg, i hvilket man enedes om at foreslå gyldighedstiden forkortet, jfr. foran.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt i begge ting; i landstinget afholdt retsforbundets repræsentant sig fra at stemme.

73. Lov om ændringer i lov om rettens pleje. (Udvidelse af antallet af dommere i Højesteret m. m.) (Justitsminister *Helga Pedersen*). [A. sp. 3337. — C. sp. 471 og 1441].

Fremsat i *folketinget* $27/1$ (F. sp. 1851). 1. beh. $29/1$ (F. sp. 1903). Partiernes ordførere: Edel Saunte, Lorentzen, Rasting, Steen, Helge Madsen og Aksel Larsen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Edel Saunte, Busch-Jensen, Ditlevsen, Andreas Hansen, Lysholt Hansen, Heising, Hans Hækkerup, Lorentzen [formand], Himmelstrup, Thisted Knudsen, Rasting [sekretær], Poul Møller, Thestrup, Steen og Helge Madsen). Betænkning (B. sp. 1073) afgivet $17/3$. (Ordfører: Lorentzen). 2. beh. $19/3$ (F. sp. 3647). 3. beh. $20/3$ (F. sp. 3703). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $24/3$ (L. sp. 787). Partiernes ordførere: Fr. Dalgaard, Elmquist, Malchau og Anna Westergaard. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Fr. Dalgaard, Chr. J. Hansen, Hans Hansen, Henry Hansen, Ingeborg Hansen, H. P. Johansen, Alfred Kristensen, Ingfred Juul Andersen, Elmquist [formand], Federspiel, Grue-Sørensen, H. Hauch, Lisbet Hindsgaul [sekretær], Malchau og Anna Westergaard). Betænkning (B. sp. 1291) afgivet $27/3$. (Ordfører: Elmquist). 2. beh. $28/3$ (L. sp. 995). 3. beh. $28/3$ (L. sp. 1046). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 61).

Ved loven udvides antallet af dommere i Højesteret med 2 til 14 foruden præsidenten, og samtidig nedsættes mindstean-tallet af dommere, der skal medvirke i hver sag fra 9 til 5,

hvorved der skabes mulighed for, at Højesteret kan arbejde i 2 afdelinger. Endvidere gennemføres ved loven en vis *forhøjelse af grænsen mellem borgerlige landsretssager og underretssager*, og herudover indeholder loven nogle formelle ændringer til retsplejeloven.

I sin fremsættelsestale i folketinget udtalte *justitsministeren* bl. a.:

„Stigningen i antallet af anlagte borgerlige retssager har, som man måtte vente, medført, at *et større antal sager indankes for Højesteret*. Denne stigning gjorde sig for alvor gældende ved Højesteret fra omkring 1948, idet antallet af indbragte sager, som i 1947 var 277, steg til 354 i 1948 og til 390 i 1949. Hertil kom, at udrensningen efter besættelsen havde medført, at et betydeligt antal ekstraordinære straffesager blev indbragt for Højesteret. Resultatet blev, at der i årene 1948—50 ophobede sig et meget stort antal sager, og det medførte atter, at sagernes afgørelse trak urimeligt længe ud. . . . Det fremsatte lovforslag er resultatet af de overvejelser, som har fundet sted i justitsministeriet efter modtagelsen af indstillinger fra Højesteret og højesteretskrankens bestyrelse. De to indstillinger er aftrykt som bilag til forslaget, og jeg tillader mig iøvrigt om lovforslagets enkelte bestemmelser at henvise til de bemærkninger, der ledsager det.

Som det vil fremgå heraf, er jeg enig med Højesteret og skranken i, at der ikke er nogen vej udenom en *deling af retten*, og at delingen bør ske i 2 sideordnede afdelinger, således at man undgår risikoen for en sondring mellem højesteretsdomme af forskellig klasse.

Med hensyn til spørgsmålet om fastsættelse af mindsteantallet af de dommere, der skal deltage i en sags afgørelse ved Højesteret, har jeg ment at burde slutte mig til den gruppe af Højesterets dommere, der — som det fremgår af indstillingen — har fundet det forsvarligt at nedsætte det nugældende antal af 9 til 5. . . .

Ændringerne til § 225 m. fl. og § 234, hvorved *grænsen for underretternes kompetence i borgerlige sager* forhøjes noget, er begrundet i den indtrufne stigning i prisniveauet, der har virket, at en række sager, som efter de senest i 1946 fastlagte grænser hørte under underret, nu må begynde ved landsret som 1. instans.“

Under lovforslagets 1. behandling i *folketinget* udtalte samtlige partiers ordførere sig udførligt om det og tilsagde en velvillig behandling. I den af folketingets udvalg afgivne betænkning over lovforslaget hedder det:

„Der har indenfor udvalget hersket forskellige opfattelser med hensyn til, hvorvidt det i § 2, stk. 2, omhandlede antal på mindst 5 dommere ikke burde forhøjes til 7. Når udvalget dog mener at kunne indstille lovforslaget til vedtagelse, også for så vidt angår § 2, stk. 2, er det udfra det synspunkt, at Højesteret herved får lettere adgang til at lade et større antal dommere deltage i afgørelsen af sager, der dels er af principiel betydning og dels af afgørende betydning for en af parternes velfærd, og hvor pådømmelsen ved landsretten og ved underretten har vist, at dommerne er nået til forskellige resultater.

Udvalget har drøftet med justitsministeren, om det var muligt at finde et kriterium for, når sagerne skulle pådømmes af et større antal dommere, men udvalget er afstået fra at søge spørgsmålet løst ad denne vej, og i stedet for overlades det til Højesteret selv at finde frem til en ordning, der tager hensyn til de foran anførte synspunkter.

Udvalget har af justitsministerens udtalelser i mødet fået den opfattelse, at det ikke er Højesterets mening, at der knyttes faste dommere til de 2 afdelinger, som tænkes etableret, og udvalget har lagt megen vægt på, at *dommerne skifter mellem afdelingerne*.

Udvalget har rejst spørgsmål, der vedrører retsplejeloven, selvom de ikke omfattes af lovforslaget.

Det ene vedrører *retsplejeudvalgets fortsatte eksistens*, hvorom udvalget har henstillet til justitsministerens overvejelse at tage spørgsmålet op ved en senere revision af retsplejeloven.

Et andet spørgsmål, der har været rejst og drøftet, er, *hvorvidt det er rimeligt at opretholde højesteretssagførerprøven*, og det har navnlig været fremhævet, at denne prøve i bedste fald kun giver en bedømmelse af vedkommende sagførers evne til at procedere, medens den ikke kan give nogen sikker vejledning om sagførerens egnethed på en lang række vigtige områder indenfor sagførerområdet, men i praksis udlægges prøven også som bevis herfor og giver derfor *højesteretssagførerne en urimelig fordel i konkurrencen* med kolleger, der ikke har underkastet sig og bestået højesteretssagførerprøven.

Der har fra forskellig side været ønsket fremme om at hæve de i retsplejelovens § 509 omhandlede beløb (udtagelsesretten), men der er ikke stillet forslag herom, da justitsministeren har erklæret at have sympati for, at der foretages en forhøjelse, og vil overveje at stille forslag herom.“

Under lovforslagets 3. behandling i folketinget ændredes bestemmelsen om ikrafttrædelsen til, at loven skulle træde i kraft straks, og lovforslaget vedtoges enstemmigt med 93 stemmer, medens 4 medlemmer (DK) tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

I *landstinget* underkastedes lovforslaget ligeledes udvalgsbehandling, og i den af udvalget afgivne betænkning oplyses, at der indenfor udvalget har været en del stemning for at fastsætte mindstetallet af dommere til 7 i hver afdeling. Foruden de indvendinger, der har været mod at nedsætte antallet til 5 — indvendinger, der er anført i bilagene til lovforslaget —, oplyses videre, at man er blevet bekendt med, at der af det stående retsplejeudvalg er givet en udtalelse, hvoraf fremgår, at et overvældende flertal også nærer stor betænkelighed ved, at mindstetallet bliver 5 i hver afdeling, idet man har ment, at det mindst burde være 7.

Efter at justitsministeren overfor udvalget havde erklæret, at den nye ordning nøje vil blive fulgt i justitsministeriet og Højesteret, og at det er hensigten at tage loven op til revision, hvis erfaringerne skulle vise, at nyordningen ikke virker tilfredsstillende, indstillede udvalget lovforslaget til vedtagelse i uændret skikkelse.

I landstinget vedtoges lovforslaget enstemmigt med 57 stemmer.

74. Lov om ændring i lov nr. 147 af 13. april 1938 om pressens brug. (Justitsminister *Helga Pedersen*). [A. sp. 3381. — C. sp. 353 og 599].

Fremsat i *folketinget* $28/1$ (F. sp. 1883). 1. beh. $30/1$ (F. sp. 1923). Partiernes ordførere: Hans Hækkerup, Martin, Thestrup og Johs. Christiansen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Hans Hækkerup, Busch-Jensen, Ditlevsen, Holger Eriksen, Hans Knudsen, Frede Nielsen, Peter Nielsen, Martin [formand], Ladefoged, Lorentzen, Thestrup [sekretær], Bøgholm, Poul Møller, Johs. Christiansen og Helge Madsen). Betænkning (B. sp. 995) afgivet $10/3$. (Ordfører: Martin). 2. beh. $13/3$ (F. sp. 3460). 3. beh. $13/3$ (F. sp. 3465). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $18/3$ (L. sp. 719). Partiernes ordførere: Fr. Dalgaard, Esther Malling Pedersen, Malchau og Oluf Johansen. 2. beh. $24/3$ (L. sp. 781). 3. beh. $24/3$ (L. sp. 787). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 92).

I § 7 i lov nr. 147 af 13. april 1938 om pressens brug bestemmes det, at *lovgivningens almindelige ansvarsregler* finder anvendelse, såfremt visse i bestemmelsen nærmere opregnede *forbrydelser mod statens selvstændighed og sikkerhed* eller mod statsforfatningen og de øverste statsmyndigheder m. v. begås

gennem et her i riget trykt periodisk skrift, og disse forbrydelser undtages således fra den efter presseloven iøvrigt gældende særlige ansvarsordning med hensyn til forbrydelser begået gennem periodiske skrifter.

Ved nærværende lov foretages nogle formelle ændringer i presselovens § 7, hvilke ændringer tilsigter at bringe presselovens citering af straffeloven i overensstemmelse med lov nr. 225 af 7. juni 1952 om ændringer i og tilføjelser til borgerlig straffelov af 15. april 1930, jfr. lovbekendtgørelse nr. 215 af 24. juni 1939 (årbog 1951—52, side 301). Samtidig har man i citeringen medtaget sådanne nye bestemmelser i den nævnte lov, som vedrører forbrydelser, der i farlighed må sidestilles med de hidtil af § 7 omfattede. Det drejer sig om § 101 om straf for den, som med krig, besættelse eller andre fjendtligheder for øje forbereder bistand til fjenden, § 105 om straf for den, der under besættelse søger at formå besættelsesmagten til at krænke danske myndigheders bestemmelsesfrihed eller på utilbørlig måde udnytter forbindelse med besættelsesmagten til at skaffe sig eller andre særlig fordel, og § 118 om straf for den, der med visse midler hindrer eller søger at hindre offentlige myndigheder i den frie udøvelse af deres virksomhed, krænker ytrings- eller foreningsfriheden eller begår visse almenskadelige handlinger.

Lovforslaget vedtoges uændret og enstemmigt i begge ting; kommunisterne afholdt sig fra at stemme.

75. Lov om ændring i lov om voldgift i tvistigheder angående handel med husdyr. (Justitsminister *Helga Pedersen*). [A. sp. 2669. — C. sp. 31 og 165].

Fremsat i *landstinget* ⁸/₁₀ (L. sp. 8). 1. beh. ¹⁵/₁₀ (L. sp. 28). Partiernes ordførere: Johannes Poulsen, Bjerg, Korsgaard og Gudiksen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Johannes Poulsen, Fr. Dalgaard, Dons, Chr. J. Hansen, Aage Knudsen, Carl M. Nielsen, Wittrup, Bjerg [formand], Bjerre, Alfred Bøgh, Elmquist, Johannes Jensen, V. Knudsen, Korsgaard [sekretær]

og Gudiksen). Betænkning (B. sp. 27) afgivet 20/11. (Ordfører: Bjerg). 2. beh. 26/11 (L. sp. 239). 3. beh. 26/11 (L. sp. 242). *Oversendt til Folketinget*. 1. beh. 2/12 (F. sp. 1335). Partiernes ordførere: Busch-Jensen, Søren Andersen, Clausen (Olufskjær), Kirkegaard og Niels Kr. Nielsen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Busch-Jensen, Lysholt Hansen, Hans Hækkerup, Johs. E. Larsen, M. Larsen, Th. Mikkelsen, Carl Petersen, Heilesen [formand], Søren Andersen, Lorentzen, Clausen (Olufskjær) [sekretær], Fibiger, Tesdorpf, Kirkegaard, Niels Kr. Nielsen). Betænkning (B. sp. 211) afgivet 22/1. (Ordfører: Heilesen). 2. beh. 28/1 (F. sp. 1889). 3. beh. 28/1 (F. sp. 1900). *Loven stadfæstet 4. februar 1953*. (Lovt. nr. 20).

I henhold til lov nr. 94 af 15. marts 1939 om voldgift i tvistigheder angående handel med husdyr er *udmeldelse af voldgiftsmænd* til behandling af de enkelte sager hidtil foretaget af vedkommende politimester. Da *civildommeren* nu i modsætning til, hvad der var gældende før 1939, er medlem af voldgiftsretten (formand), må det anses for mest rationelt, at politimesterens funktioner i disse sager overgår til civildommeren. Under henvisning hertil henstillede forvaltningskommissionen til justitsministeriet, at der søgtes gennemført ændringer i husdyrvoldgiftsloven overensstemmende hermed.

Om indholdet af lovforslaget, der gennemførtes uforandret i rigsdagen, skal bemærkes:

Ved en ændring af lovens § 4 bestemmes, at klage angående handel med husdyr for voldgiftsretten skal indgives til civildommeren, der udmelder en voldgiftsmand til deltagelse i sagens påkendelse, at afgørelsen af habilitetsspørgsmål, der hidtil har henhørt under øvrigheden, henskydes til dommeren, og at dommerens afgørelse kan påkæres til landsretten efter samme regler som i almindelige retssager.

Ved ændringen af lovens § 5 forhøjes samtidig de i loven fastsatte *vederlag og rejsegodtgørelser* i overensstemmelse med stigningen i prisniveauet siden 1939. Hidtil er der for udførelsen af de skriftlige arbejder og den indledende forligsprøve ydet voldgiftsmanden 15 kr. foruden mulig befordringsgodtgørelse på 20 øre pr. løbende kilometer, og for de 3 første møder er der

ydet 5 kr. i dagpenge. Disse takster forhøjes ved loven til henholdsvis 25 kr., 30 øre og 10 kr.

Endelig medfører en i lovens § 8 foretagen ændring, at der åbnes adgang for overøvrigheden til undtagelsesvis at meddele tilladelse til en sags indbringelse for overvoldgiftsretten, uanset at andragende herom først indgives efter den i lovens § 8, stk. 1, fastsatte frist på 14 dage.

Lovforslaget blev velvilligt modtaget i *landstinget*, og det af tinget nedsatte udvalg, der ifølge den afgivne betænkning fik besvaret en række spørgsmål af justitsministeren, indstillede lovforslaget til vedtagelse uforandret.

I *folketinget* blev lovforslaget også underkastet udvalgsbehandling. Folketingsudvalget indstillede ligeledes lovforslaget til vedtagelse i uændret form og udtalte i den afgivne betænkning bl. a. følgende:

„Det har været henstillet til udvalget, at der blev foretaget den ændring i beskikkelsen af voldgiftsmændene, at der ikke kun blev valgt producenter, men også egentlige handelsmænd. Udvalget skal om dette spørgsmål kun henvise til, at der i den nuværende lovs § 2 står, at det er en betingelse for at kunne modtage beskikkelse som voldgiftsmand, at vedkommende har praktisk kendskab til handel med husdyr. Loven frembyder således ikke nogen hindring overfor det rejste spørgsmål.

Fra samme side har man henstillet til udvalgets overvejelse, om der ikke bør ske en ændring i køberens retsstilling ved køb af dyr på eksportmarkeder el. lign., hvor enhver risiko for mangler ved dyret må bæres af køberen.

Udvalget har ment, at dette spørgsmål ligger ganske udenfor lovforslaget — og formentlig nærmest henhører under købeloven.

Udvalget har forstået ændringsforslaget til § 4, stk. 1, 2 og 3, således, at det navnlig tilsigter en ordning, hvorefter samme voldgiftsmand skal deltage i behandlingen af alle de sager, der behandles samme dag. — Sidstnævnte forhold vil i nogen grad kunne afsvække de betænkeligheder, der fra forskellige sider har været rejst mod ændringen til § 5, derved, at befordringsgodtgørelsen bør fordeles forholdsmæssigt på de sager, der bliver behandlet samme dag.“

Vedtagelsen var i begge ting enstemmig.

76. Lov om dyrs anvendelse ved biologisk forskning og sygdomsbekæmpelse. (Justitsminister *Helga Pedersen*). [A. sp. 2839. — C. sp. 601 og 607].

Fremsat i *landstinget* $24/10$ (L. sp. 40). 1. beh. $5/11$ (L. sp. 75). Partiernes ordførere: Brodthagen, Elmquist, Lisbet Hindsgaul, Anna Westergaard og M. Sig Steffensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Brodthagen, Bjørklund, Dons, Sofie Hansen, Th. Jensen, Carl M. Nielsen, Ælkær, Bjerre (fra $12/11$ Bjerg), Elmquist [formand], Johannes Jensen, Nielsen-Man, Esther Malling Pedersen, Gelting-Hansen, Lisbet Hindsgaul [sekretær] og Anna Westergaard). Betænkning (B. sp. 1085) afgivet $19/3$. (Ordfører: Lisbet Hindsgaul). 2. beh. $24/3$ (L. sp. 781). 3. beh. $24/3$ (L. sp. 787). *Oversendt til folketinget*. 1. beh. $25/3$ (F. sp. 3875). Partiernes ordførere: Busch-Jensen, Holmberg, Marie Antoinette von Lowzow og Johs. Christiansen. 2. beh. $26/3$ (F. sp. 3888). 3. beh. $26/3$ (F. sp. 3927). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 93).

Nærværende lov afløser de hidtil gældende regler i lov nr. 43 af 13. marts 1891 om vivisektioner.

Allerede i 1927 blev der rejst spørgsmål om ændring af denne lov, og der blev af justitsministeriet nedsat et udvalg til overvejelse heraf. Et flertal indenfor udvalget, hvis indstilling blev tiltrådt af justitsministeriet, anså den gældende lovs bestemmelser for at være tilstrækkeligt effektive og stillede blot forslag om yderligere kontrolforanstaltninger, der blev gennemført af justitsministeriet ved bekendtgørelse af 27. april 1929, der pålagde forsøgslederne hvert år til et af justitsministeriet nedsat *tilsynsførende udvalg* at indsende den over forsøgene i det forløbne år førte journal, ligesom der ved de af justitsministeriet meddelte *vivisektionstilladelser* blev fastsat en *tidsgrænse for tilladelseernes gyldighed, i reglen 5 år*. Et mindretal indenfor udvalget, nemlig dyrebeskyttelsesforeningernes repræsentant, havde foreslået, at lovens område udvides til at omfatte alle hvirveldyr, og at bestemmelserne om bedøvelse under forsøgene og aflivelse efter bedøvelsen skærpedes.

Under rigsdagens behandling af forslaget til *lov nr. 256 af 27. maj 1950 om værn for dyr* henstillede det af landstinget nedsatte udvalg til justitsministeren, at de gældende regler toges op til revision, hvilket der også fremsattes ønske om under behandlingen af dyreværnsloven i folketinget. Justitsministeriet

nedsatte derefter den 9. december 1950 *et udvalg med den opgave at overveje spørgsmålet om ændringer i den gældende vivisektionslov*. Udvalgets betænkning blev afgivet i november 1951.

På grundlag af denne betænkning udarbejdede justitsministeriet forslaget til den heromhandlede lov, der gennemførtes på rigsdagen med enkelte ændringer. Om lovens nærmere indhold skal følgende anføres:

I modsætning til den hidtidige lovs regler, der kun omhandlede forsøg på varmblodige dyr, udvider § 1 kredsen af de af loven beskyttede dyr til at omfatte *alle hvirveldyr*. Herved imødekommes et af dyrebeskyttelsesforeningerne fremsat ønske.

Stk. 1 har følgende ordlyd:

„Ved biologisk forskning og sygdomsbekæmpelse er anvendelse af hvirveldyr, når anvendelsen må antages at kunne være forbundet med smerte eller anden lidelse, kun tilladt:

1. lederne af statens institutter for biologisk og medicinsk forskning,
2. andre fagligt uddannede personer, som af det lægevidenskabelige fakultet ved et af universiteterne eller af Den kgl. Veterinær- og landbohøjskoles undervisningsråd har fået særlig tilladelse hertil. Sådant tilladelse gives for 5 år ad gangen.“

Da det netop hører til de under nr. 1 anførte ledes embedspligter at foretage dyreforsøg, tillægges der ved loven disse ret til — uden særskilt tilladelse — at foretage forsøg.

For de under nr. 2 nævnte personer kræves som hidtil særlig tilladelse.

Stk. 2—4 indeholder regler om *lokaliteter*, hvori forsøg kan finde sted, og om bemyndigelse til at *lade andre personer foretage forsøgene* og svarer stort set til de hidtil gældende regler herom.

§ 2 indeholder regler om *bedøvelse og aflivningspligt* ved forsøg, der må antages at kunne medføre *smerte*. Hovedreglen findes i stk. 1, der har følgende ordlyd:

„Operative indgreb samt fysiske og kemiske påvirkninger, der må antages at kunne være forbundet med smerte, må på hvirveldyr kun udføres, efter at dyret ved universel eller lokal *bedøvelse* er bragt i følelsesløs tilstand, og dyret skal afives inden

bedøvelsens ophør, medmindre smerten kan antages at være fuldstændig ophørt.“

Ifølge stk. 2 bortfalder dog aflivningspligten i tilfælde, „hvor forsøgets øjemed kræver, at dyret lever efter indgrebets afslutning og bedøvelsens ophør“. Forpligtelsen til at affive dyret indtræder, såsnart forsøgets øjemed er opnået, medmindre dyret befinder sig i en sundhedsmæssigt normal tilstand.

Bestemmelsen, der i realiteten stemmer overens med den hidtil gældende lov, anses for absolut uundværlig.

I de tilfælde, hvor aflivningspligten fraviges, skal dyret „i videst muligt omfang *efterbehandles* med smertestillende midler og omhyggelig pleje.“

Stk 3 giver adgang til at *fravige reglen om, at forsøgsdyrene altid skal bedøves*. Det i § 7 omhandlede udvalg kan efter nærmere begrundet skriftlig ansøgning tillade, at bedøvelse undlades, „når forsøgets øjemed hindrer enhver anvendelse af bedøvelse og skønnes at være *af ganske særlig betydning*.“

Ved at gøre adgangen til at foretage *forsøg uden bedøvelse afhængig af en tilladelse* fra nævnte udvalg er denne adgang blevet betydeligt indskrænket i forhold til de hidtidige regler, ligesom bestemmelsens ordlyd tilsigter at give sådanne tilladelser undtagelsens karakter.

Bestemmelserne i stk. 2 om *efterbehandling* og om *aflivningspligt*, når forsøgets øjemed er opnået, finder tilsvarende anvendelse, og hvor bedøvelse er undladt, må dyret „ingensinde påny anvendes til forsøg“.

Indgreb af den i § 2 omhandlede art, hvis øjemed er *demonstrationer ved forelæsnings eller øvelser* for studerende, skal ifølge *stk. 4* „altid foretages på universelt bedøvede dyr, og dyret skal altid affives inden bedøvelsens ophør.“

§ 3 er sålydende:

„Når anvendelse af hvirveldyr til de af loven omhandlede formål hensætter dyret i en fra det normale afvigende tilstand, der må antages at kunne være forbundet med lidelse, påhviler det forsøgslederen i videst muligt omfang at *mildne dyrets lidelse* og at ophæve den unormale tilstand eller at affive dyret så tidligt, som forsøgets øjemed tillader det.“

Efter den hidtil gældende vivisektionslovs § 2, stk. 4, skulle reglerne om bedøvelse og aflivning ikke anvendes „på stik eller snit, hvorved sygdom indpodes, samt åreladningsforsøg“.

Begrundelsen for bestemmelserne i nærværende lovs § 3, der modsvarer nævnte regler, må søges i de forskydninger, som den af loven omfattede anvendelse af dyr er undergået i de 60 år, som er forløbet siden vivisektionslovens affattelse. En anvendelse, som ikke er forbundet med smerte, men som mere eller mindre gradvis hensætter dyret i en fra det normale afvigende tilstand, spiller nu en væsentlig større rolle end for 60 år siden.

Der tænkes i denne forbindelse navnlig på ernæringsskader, infektioner, svulstvækst o. lign., ligesom eksempelvis lammelser, feber, diarré, kvalme o. s. v. kan anføres.

Et forbud mod *indpodning af sygdomme* anses — selvom det begrænses til sygdomme, som forvolder lidelse — for at umuliggøre forskning på meget betydningsfulde områder, således f. eks. mod kræftforskning og udforskning af infektionssygdomme. Yderligere ville forbudet umuliggøre de væsentligste sider af den mere rutinemæssige anvendelse af dyr ved sygdomsbekæmpelse såsom ved diagnosticering af forskellige infektionssygdomme og ved kontrollen med tuberkulosepatienters smittefarlighed. Fremstilling af visse sera og forskellige vacciner som f. eks. koppevaccine og vaccine mod mund- og klovesyge ville ligeledes være udelukket. Også anvendelse af nogle af de mest benyttede metoder til uddyddelse af skadedyr ville rammes af forbudet.

Ved § 4 *undtages* en række *mindre betydelige indgreb*, der kun medfører „uvæsentlig smerte af rent forbigående beskaffenhed“, fra lovens område.

Indgreb af denne art kan ifølge § 11 i dyreværnsloven foretages af enhver.

§ 5 fastslår pligten til at anvende *så lavt stående dyr* som muligt og til *ikke* at anvende *flere dyr end nødvendigt* ved forsøgene.

§ 6 pålægger de for forsøgene ansvarlige personer pligt til at føre en af det i § 7 nævnte udvalg autoriseret *journal over forsøgene*.

Journalen skal indeholde oplysninger om de benyttede dyrs *antal og art*, hvad der er foretaget med dem, om der er anvendt *bedøvelse* og da dennes art, om *forsøgenes øjemed* og om *tidspunkt* for og *fremgangsmåde* ved eventuel aflivning. *Begrundelse for*

manglende aflivning skal fremgå af journalen. For hundes, kattes og abers vedkommende skal dyrets videre skæbne angives.

Bestemmelserne medfører en udvidelse og skærpelse af de tilsvarende regler i vivisektionslovens § 2, stk. 5.

Ifølge § 6, *stk. 2*, kan justitsministeren fastsætte nærmere bestemmelser om journalernes førelse og om eventuel indsendelse til nævnte udvalg.

I kommissionsudkastets § 6 var der som *stk. 3* foreslået en regel om, at de i medfør af § 2, *stk. 3*, meddelte tilladelser til at foretage forsøg uden anvendelse af bedøvelse skal bringes til offentlighedens kundskab. Justitsministeriet agter iflg. bemærkningerne til lovforslaget at tage op til overvejelse, om der måtte være anledning til i lighed med, hvad der er tilfældet i enkelte fremmede stater, at offentliggøre en periodisk beretning om vivisektioner, og at man derfor har anset det for unødvendigt, at der i loven optages forskrifter om offentliggørelse i denne specielle henseende.

§ 7 indeholder regler om et af justitsministeren nedsat *tilsynsførende udvalg* og modsvarer de i justitsministeriets bekendtgørelse af 27. april 1929 indeholdte bestemmelser herom.

Det tilsynsførende udvalg udvides ved, at der optages en repræsentant for Aarhus Universitets lægevidenskabelige fakultet og et medlem, fortrinsvis en læge eller dyrlæge, udpeget af justitsministeren efter indhentet erklæring fra dyrebskyttelsesforeningerne.

I *stk. 2* er som ny bestemmelse fastslået udvalgets *ret til at besigtige forsøgsdyrene og de lokaliteter, hvor forsøgene foretages* samt til at *overvære forsøg*.

Yderligere er det fastsat, at *besigtigelse* kan finde sted *uden forudgående anmeldelse*, dog skal i så tilfælde mindst 2 af udvalgets medlemmer deltage i besigtigelsen.

Paragraffen ændredes på enkelte punkter under udvalgsbehandlingen i landstinget.

Mens den i sin oprindelige form intet særligt foreskrev med hensyn til dyrebskyttelsesforeningernes repræsentant, tilsigter den ændrede affattelse at sikre, at den pågældende bliver en person, som er fortrolig med forsøgenes beskaffenhed og har

indsigt i arbejdet, uden dog at afskære muligheden af at udpege en person uden nævnte faglige uddannelse.

Kravet om, at mindst 2 udvalgsmedlemmer skal deltage i uanmeldte besigtigelser fandtes ikke i det oprindelige forslag, men indsattes for at forebygge, at der senere rejses tvivl om de ved sådanne besigtigelser gjorde iagttagelser.

Et mindretal i landstingsudvalget (Bjerg) kunne ikke tilslutte bestemmelsen om uanmeldte besøg, som han anså for farlige sig og uheldige.

I det af justitsministeriet nedsatte udvalg, hvis betænkning og udkast til lovforslag danner grundlaget for loven, opnåedes der ikke enighed om *sammensætningen af det i § 7 omhandlede tilsynsførende udvalg*.

Et mindretal ønskede optaget en repræsentant for *dyrebeskyttelsesforeningerne*, udpeget af justitsministeren blandt disse foreningers bestyrelser, mens *flertallet* på det bestemteste modsatte sig tanken om, at personer uden faglige forudsætninger skulle have adgang til laboratorier m. m., hvilket kunne give anledning til mistydninger af forsøgene, hvis offentliggørelse ville kunne være til skade for forskningen.

Som det fremgår af det ovenfor anførte, fandt justitsministeren det rigtigst på dette punkt at følge mindretallets indstilling.

Det nævnte justitsministerielle udvalg frarådede *uanmeldte besøg*, som ville kunne være til gene for forsøgenes uforstyrrede gennemførelse og i givet fald ville kunne indebære faremomenter, f. eks. ved forsøg med stærkt smitsomme sygdomme.

Justitsministeren kunne imidlertid ikke dele de fremførte betæneligheder ved en sådan ordning og ændrede derfor udkastet i overensstemmelse hermed.

§ 8 indeholder bestemmelser om straf for overtrædelser af loven m. m. og § 10 ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser.

Under behandlingen på rigsdagen anerkendtes nødvendigheden af lovforslaget, og den uvurderlige betydning, som dyreforsøg har haft for de lægevidenskabelige fremskridt, fremhævedes fra mange sider.

Flere af ordførerne i landstinget nærede nogen betænkelighed ved bestemmelsen i § 1, stk. 3 og 4, hvorefter de i stk. 1 nævnte personer kan lade forsøgene udføre af andre under deres ledelse og ansvar.

Forslaget underkastedes i landstinget en grundig udvalgsbehandling, som resulterede i de ovenfor omhandlede ændringer i forslagets § 7. Lovforslaget vedtoges i sin endelige form enstemmigt i begge ting, idet 5 medlemmer i landstinget og 7 i folketinget afholdt sig fra at stemme.

77. Lov om ophævelse af forordning af 6. oktober 1753 angående forbud mod hasardspil. (Justitsminister *Helga Pedersen*). [A. sp. 2829. — C. sp. 3 og 13].

FremSAT i *folketinget* 1°/₁₀ (F. sp. 161). 1. beh. 2°/₁₀ (F. sp. 202). Partiernes ordførere: Busch-Jensen, Thisted Knudsen, Rasting, Steen og Tholstrup. 2. beh. 2°/₁₀ (F. sp. 376). 3. beh. 3°/₁₀ (F. sp. 496). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. 6/₁₁ (L. sp. 70). Partiernes ordførere: Dalgaard, Bjerre, Malchau og Axel Christensen. 2. beh. 7/₁₁ (L. sp. 105). 3. beh. 12/₁₁ (L. sp. 106). *Loven stadfæstet 3. december 1952.* (Lovt. nr. 408).

Ved loven ophæves forordning af 6. oktober 1753, ifølge hvilken alle slags såkaldte hasardspil var forbudt.

Som begrundelse herfor anføres i bemærkningerne til lovfor-slaget:

„*Forordningen af 6. oktober 1753* angående forbud mod hasardspil indeholdt i sin oprindelige affattelse dels et almindeligt forbud mod hasardspil og bestemmelser om straf for deltagelse i og medvirken til sådant spil, dels forskellige civilretlige bestemmelser om hasardspillegæld m. v. Ved *borgerlig straffelov af 15. april 1930 §§ 203 og 204* indførtes der nye, mindre vidtgående regler om straf for hasardspil, og i forbindelse hermed ophævedes ved loven af samme dato om ikrafttræden af borgerlig straffelov de i forordningens §§ 3 og 5 samt § 6, 1. led, indeholdte straffebestemmelser. Forordningens § 9 ophævedes ved *lov nr. 146 af 13. april 1938 om gældsbreve*, og af de øvrige bestemmelser har nu kun § 6, 2. led, og § 11 nogen praktisk betydning. Efter disse bestemmelser har de *politifolk*, der griber ind over for ulovligt hasardspil, krav på de penge, der ved politiets tilstedekomst findes på bordet, dog at den eventuelle *angiver* — uanset om han selv har deltaget i spillet — har krav på halvdelen; endvidere har angiveren krav på en trediedel af de bøder, der måtte blive idømt.

Bestemmelserne i forordningens § 6, 2. led, og § 11 tilskynder selvsagt til effektiv inddrivelsen mod ulovligt hasardspil. Det må imidlertid anses for uheldigt, at politiet, hvis tjenestepligt det er at efterforske alle forbrydelser, for en enkelt gruppe af forseelser får en særlig tilskyndelse til at skride ind. De interesser, hasardbestemmelserne skal beskytte, er efter nutidens forhold ikke af en sådan betydning, at de kan begrunde opretholdelsen af de nævnte præmieringsbestemmelser på dette område. Det vil endvidere kunne virke anstødeligt, at angiverne, der ofte selv vil være impliceret i hasardspillet, skal kunne spekulere i at foretage anmeldelse til politiet.

Justitsministeriet må derfor i overensstemmelse med erklæringer indhentet fra politiet, anklagemyndigheden og straffelovskommissionen anse det for rettest, at bestemmelserne ophæves. I forbindelse hermed har man fundet det rettest at foreslå, at forordningen af 6. oktober 1753, hvis øvrige bestemmelser som nævnt dels er ophævet ved tidligere love, dels ikke længere har nogen praktisk betydning, ophæves i sin helhed.“

Ved fremsættelsen af lovforslaget fremhævede *justitsministeren*, at ophævelsen af den omtalte forordning ikke vil bevirke nogen ændring i de gældende regler om, i hvilket omfang hasardspil er strafbart.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt i begge ting.

78. Lov om ændring i færdselslov og lov om motor-køretøjer. (Justitsminister *Helga Pedersen*). [A. sp. 2817. — C. sp. 425 og 1431].

Fremsat i *folketinget* ¹⁸/₁₀ (F. sp. 163). 1. beh. ²²/₁₀ (F. sp. 205). Partiernes ordførere: Victor Gram, From, Poul Claussen, Steen og Tholstrup. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Victor Gram, Busch-Jensen, Horn, Kai Jensen, Krag, Frede Nielsen, Carl Petersen, From [formand], Holmberg, Thisted Knudsen, Poul Claussen, Asger Jensen, Stæhr Johansen [sekretær], Steen og Tholstrup). Betænkning (B. sp. 1025) afgivet ¹³/₃. (Ordfører: From). 2. beh. ¹⁷/₃ (F. sp. 3578). 3. beh. ¹⁷/₃ (F. sp. 3616). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. ²⁴/₃ (L. sp. 802). Partiernes ordførere: Aage Knudsen, Bjerre, Gelting-Hansen, Gudiksen og M. Sig Steffensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Aage Knudsen, Fr. Dalgaard, Chr. J. Hansen, Henry Hansen, Th. Jensen, P. Mortensen, Willumsen, Bjerre [formand], Alfred Bøgh, Johannes Jensen, Esther Malling Pedersen, Villemoes, Gelting-Hansen [sekretær], Aage Johansen og Gudiksen). Betænkning (B. sp. 1283) afgivet ²⁸/₃. (Ordfører: Bjerre). 2. beh. ²⁷/₃ (L. sp. 932). 3. beh. ²⁷/₃ (L. sp. 937). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 111).

Den foreliggende lov, der hviler på to indstillinger fra justitsministeriets færdselsudvalg, ændrer færdselslovens bestemmelser om *indkørsel på hovedveje* og motorlovens bestemmelser om *motorkøretøjers hastighed*.

Disse bestemmelser er af så stor betydning, at justitsministeriet anså det for påkrævet at få gennemført en ændring af de gældende regler uden at afvente den forestående revision af færdsels- og motorloven iøvrigt.

1. *Ændring i færdselsloven (hovedvejsreglerne).*

Hovedvejsordningen indførtes ved lov nr. 111 af 7. april 1936 om ændring af færdselslov nr. 129 af 14. april 1932. Efter den gældende bestemmelse — færdselslovens § 11, stk. 2 — har færdslen fra gader og veje, der udmunder i eller skærer hovedveje, ubetinget pligt til at vige eller holde tilbage for færdslen fra begge sider.

Den foreliggende lov fastlægger nærmere sidevejsfærdselspligter, ved at der til den nævnte § 11, stk. 2, føjes følgende:

„Under fremkørsel mod de i 1. punktum nævnte gader og veje (hovedveje) skal den på sidevejen kørende på utvetydig måde vise den eller de på hovedvejen kørende, at han vil lade dem passere først. Han skal derfor i god tid nedsætte hastigheden og *om fornødent standse helt* før kørslen ind på eller over hovedvejen. Der skal *altid standses helt, hvor udsigten over hovedvejen ikke er fri, eller hvor særlig færdselstavls for STOP er anbragt.*“

Bestemmelsen fik sin endelige formulering under udvalgsbehandlingen i folketinget, uden at der dog herved tilsigtedes nogen principiel ændring i forhold til det af justitsministeren fremsatte forslag.

I bemærkningerne til lovforslaget oplystes, at det havde været overvejet, om der var begrundelse for at indføre ubetinget pligt til at standse før indkørsel på hovedvej. Justitsministeriet havde imidlertid ment i overensstemmelse med færdselsudvalgets flertal (alle undtagen een), at en *ubetinget stop-regel* ikke burde indføres. I ingen af de europæiske lande, der spiller nogen rolle i det færdselsmæssige samkvem med Danmark, findes en sådan regel. Et sådant påbud ville også blive *vanskeligt at få overholdt* i de mange tilfælde, hvor det faktisk ville virke urimeligt, såsom i tilfælde af indkørsel på en hovedvej, hvorover man har fuldt overblik til begge sider, og hvor der i øjeblikket ikke er færdsel.

I overensstemmelse med færdselsudvalgets flertal og under henvisning til bestemmelserne i en række andre lande havde justitsministeriet heller ikke ment at burde foreslå terminologien

„hovedvejens forkørselsret“ til afløsning af „sidevejstrafikkens vigepligt.“

2. *Ændring i lov om motorkøretøjer (hastighedsreglerne).*

Motorlovens § 27 bestemmer, at kørehastigheden skal afpasses efter færdsels- og vejforhold samt motorkøretøjets beskaffenhed, og fastsætter iøvrigt bestemte maksimalhastigheder på fra 15 til 60 km i timen alt efter køretøjets art. Største hastighed for almindelige personmotorkøretøjer er 60 km i timen. Med hensyn til kørsel i byer og bymæssige bebyggelser og på biveje fastsætter loven en hastighedsgrænse på 40 km i timen.

Spørgsmålet om at ophæve hastighedsgrænserne har været rejst ved de seneste revisioner af motorloven i 1927 og 1932, men uden at en sådan principiel ændring blev gennemført. I de senere år har politiet i almindelighed i mindre grad lagt vægt på den nøjagtige overholdelse af lovens hastighedsgrænser og i stedet lagt den overvejende vægt på kørselns karakter i den givne situation, så at der kun skrives ind, hvis kørslen efter en sådan konkret bedømmelse har været uforsvarlig.

På baggrund af denne praksis, og da det må anses for uheldigt at opretholde lovbestemmelser, som ikke kræves efterlevet, fandt justitsministeriet det rimeligt at søge de gældende bestemmelser om kørehastigheden revideret, og i overensstemmelse med indstillingen fra færdselsudvalgets flertal fremsattes det foreliggende forslags afsnit om hastighedsregler, der ikke i princippet ændredes under behandlingen på rigsdagen. Ved loven *ophæves den hidtidige hastighedsgrænse på 60 km i timen for almindelige personmotorkøretøjer*. Tillige ophæves 40-km-grænsen for kørsel i byer. Derimod opretholdes, svarende til hvad der gælder i andre lande, hastighedsgrænsen for særlige arter af køretøjer (tunge køretøjer).

Ligeledes opretholdes muligheden for på visse strækninger at fastsætte specielle hastighedsbegrænsninger. Bestemmelsen herom er udformet ud fra ønsket om at opnå en vis ensartethed i afgørelserne.

§ 27 i motorloven (lov nr. 144 af 1. juli 1927 om motorkøretøjer, således som denne er ændret ved lov nr. 130 af 14.

april 1932, jfr. bekendtgørelse nr. 131 af samme dato, lov nr. 270 af 9. juli 1948, § 26 i lov nr. 286 af 18. juli 1951 og lov nr. 55 af 29. februar 1952) affattes herefter således:

Kørehastigheden skal til enhver tid være afpasset efter, hvad hensynet til andres sikkerhed kræver, og må aldrig blive større end, at føreren bevarer fuldt herredømme over køretøjet. Både vej- og vejrforholdene, køretøjets egen tilstand og belæsning og færdselsforholdene iøvrigt skal herved tages i betragtning; ved kørsel i lygtetændingstiden skal hensyn tillige tages til vejbelysningen, herunder lyset fra køretøjets egne lygter.

Navnlig påhviler det føreren at holde en efter forholdene passende lav hastighed:

a) i tættere bebyggede områder, b) når sigtbarheden er nedsat på grund af lys- eller vejrforholdene, c) ved vejkryds, d) i vejsving, e) foran bakketoppe, f) hvor oversigten iøvrigt er begrænset, g) ved risiko for blænding, h) ved møde med andre køretøjer på smalle veje eller broer, hvor passage er vanskelig, eller ved kørsel med særlig omfangsrige læs, i) i glat eller fedtet føre, j) hvor sporvogne eller omnibusser holder eller er ved at holde ved et stoppested, k) hvor småbørn opholder sig ved vejen, l) når køretøjet nærmer sig gående, der bærer særligt tegn for blindhed, døvhed eller anden legemlig mangel.

Foran *fodgængerfelter* skal hastigheden nedsættes således, at køretøjet om fornødent kan standses i tide for at lade fodgængere passere.

I dårligt føre skal hastigheden såvidt muligt afpasses således, at andre ikke udsættes for tilstækning.

Iøvrigt må kørehastigheden aldrig overstige:

a) for motorkøretøjer, hvis største vægt med fuld last overstiger 3 500 kg	60 km i timen
b) for traktorer, der er forsynet med luftgummiringe eller halvmassive ringe, med eller uden påhængsvogn med lignende hjulbelædning, samt for motorvogne, der slæber en anden motorvogn	30 - - -
c) for motordrevne arbejdsmaskiner, traktorer, der er forsynet med massiv hjulbe-	

klædning, eller som trækker påhængsvogn med lignende hjulbeklædning, samt for køretøjer, der slæber blokvogne o. lign. . . . 10 km i timen

På enkelte strækninger, hvor ganske særlige omstændigheder tilsiger det, kan ved anbringelse af færdselstavle påbydes en særlig grænse for kørehastigheden. Bestemmelse herom træffes for hovedveje, landeveje og landevejsgader af justitsministeren efter forhandling med ministeren for offentlige arbejder, for andre gader og veje af politimesteren, (politidirektøren i København); forsåvidt angår gader og veje af andet end rent lokal færdselsmæssig betydning, skal der forud forhandles med rigspolitichefen, og i tilfælde af uenighed med denne forelægges spørgsmålet for justitsministeren til afgørelse.

Justitsministeren bemyndiges til efter forhandling med ministeren for offentlige arbejder at dispensere fra de i stk. 5 nævnte hastighedsgrænser for særlige arter af køretøjer, hvor forholdene taler derfor.

3. Lovens ikrafttræden.

Loven, der ikke gælder for Færøerne, skulle sættes i kraft ved kgl. anordning. Ifølge kgl. anordning af 13. juni 1953 trådte den i kraft den 1. juli 1953.

Ved fremsættelsen af lovforslaget oplyste justitsministeren, at færdselsudvalgets arbejde kunne forventes afsluttet i løbet af foråret 1953.

Ved 1. behandling i folketinget gav *Victor Gram* (S) tilslutning til forslaget, men var dog tilbøjelig til at foretrække en regel om ubetinget stop for indkørsel på hovedvej. *From* (V), *Poul Clausen* (KF) og *Steen* (RV) fandt, at ministeren såvel med hensyn til hovedvejsregler som med hensyn til hastighedsbestemmelser stort set havde truffet det rette. *Tholstrup* (DR) anbefalede ligeledes forslaget og fremdrog i oversigt forskellige problemer vedrørende færdsels- og motorlovgivningen. *Thisted Knudsen* (V) gik ind for absolut stop for hovedvej og for fastsættelse af en hastighedsgrænse for personmotorkøretøjer på 80 km i timen, hvilket efter hans opfattelse ville betyde en stabilisering af hastigheden på det niveau, hvorpå den befandt sig.

Forslaget henvistes til et udvalg, hvori et flertal (hele udvalget undtagen *Holmberg* (V), *Thisted Knudsen* (V) og *Stæhr Johansen* (KF)) indstillede det til vedtagelse med de af justitsministeren stillede ændringsforslag.

Om ændringsforslaget vedrørende hovedvejsreglerne, udtales

i betænkningen, at det tilsigtede endnu stærkere end i det oprindelige lovforslag at understrege sidevejsfærdslenes forpligtelser ved kørsel ind på eller over hovedvej.

Udvalget havde indgående drøftet spørgsmålet om et påbud om, at sidevejsfærdslen i alle tilfælde skal standse helt forinden indkørsel på hovedvej. Udvalgets flertal var kommet til den opfattelse, at en ubetinget stopregel ikke bør gennemføres, idet den i de tilfælde, hvor oversigtsforholdene er gode og der ikke er trafik på hovedvejen, af trafikanterne vil føles upåkrævet. Man havde endvidere lagt vægt på, at en ubetinget stopregel vil kunne have uheldige følger for færdselsforholdene, og man henviste i denne henseende til den som bilag optrykte redegørelse fra lederen af justitsministeriets motorsagkyndige i København, civilingeniør J. Voltelen. Det havde for udvalgets flertal været afgørende, at man ikke bør gennemføre færdselsregler, om hvilke det allerede på forhånd må erkendes, at de ikke med rimelighed kan kræves overholdt fuldtud i praksis. Udvalgets flertal mente imidlertid, at det er påkrævet, således som det skete ved det foreslåede ændringsforslag, så tydeligt som muligt at understrege, at sidevejstrafikanten ved sin kørsel utvetydigt skal vise hovedvejs trafikken, at han vil overholde sin ubetingede vigepligt. Udvalget havde i denne forbindelse drøftet spørgsmålet om at understrege sidevejstrafikantens ansvar, såfremt han ved indkørsel på en hovedvej forvolder et færdselsuheld. Justitsministeren havde imidlertid overfor udvalget anført, at domstolene allerede i praksis pålægger sidevejstrafikanten fuldt ansvar i disse tilfælde. Det er endvidere oplyst, at motorlovens erstatningsregler, hvori en sådan bestemmelse måtte indføjes, for tiden er optaget til revision i et nordisk udvalg med det formål at tilvejebringe såvidt muligt overensstemmende lovgivning i de nordiske lande på dette område. Udvalget havde derfor ikke fundet tilstrækkelig anledning til at foreslå nogen ændring på dette punkt, men henstillede, at det i propaganda tydeligt indskærpes trafikanterne, at de efter domstolenes praksis har det fulde ansvar, såfremt de ved indkørsel på en hovedvej bliver skyld i færdselsuheld.

Et mindretal (*Holmberg (V)* og *Stæhr Johansen (KF)*) stillede ændringsforslag om, at der skulle standses helt før indkørsel på eller over hovedvej. Et andet mindretal (*Thisted Knudsen (V)*) fandt, at tiden endnu ikke var inde til gennemførelse af bestemmelsen i lovforslaget om fri hastighed. Mindretallet ville ud fra et sikkerhedssynspunkt søge den nuværende faktiske fart på landevejene stabiliseret ved en maksimalhastighed. Mindretallet erkendte, at den hidtidige hastighedsgrænse af 60 km i timen ikke mere svarer til den faktiske fart, og stillede derfor underændringsforslag om, at den fremtidige hastighedsgrænse skulle være 80 km i timen.

Hele udvalget tiltrådte det af justitsministeren stillede ændringsforslag vedrørende *hastighedsreglerne*, hvorefter der for tunge køretøjer kun fastsættes 3 maksimalhastigheder alt efter køretøjernes art, mens det oprindelige lovforslag indeholdt 5 maksimalhastigheder.

Ved 2. behandling forkastedes ændringsforslaget af Holmberg (V) og Stæhr Johansen (KF) om ubetinget stop for hovedvej med 72 stemmer mod 32 (6 medlemmer undlod at stemme). Underændringsforslaget af *Thisted Knudsen* (V) om en maksimalhastighed på 80 km i timen forkastedes med 76 stemmer mod 33 (4 medlemmer undlod at stemme). De af justitsministeren stillede ændringsforslag vedtoges.

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget med 95 stemmer mod 25 (2 medlemmer undlod at stemme).

Også i landstinget underkastedes lovforslaget udvalgsbehandling. I betænkningen udtales:

„Idet udvalget henviser til justitsministerens klare udtalelser i såvel folketinget som landstinget om sidevejstrafikantens ubetingede vigepligt overfor hovedvejstrafikken og iøvrigt forudsætter, at loven i det tilfælde, den ikke virker efter hensigt, meget hurtigt vil blive taget op til revision, indstiller et *flertal* (udvalget med undtagelse af Chr. J. Hansen) — selvom der blandt udvalgets medlemmer næres betydelige betænkeligheder ved at fravige fuldt stop for alle indkørsler til hovedvej — lovforslaget til *vedtagelse uforandret*.

Udvalget henstiller iøvrigt, at det tilstræbes, at den i lovforslagets § 1 nævnte stop-tavle opstilles i alle tilfælde, hvor veje af ikke ganske underordnet betydning udmunder i hovedvej under sådanne omstændigheder, at oversigten ikke er fri, før man er nået helt frem til hovedvejen, samt hvor erfaringerne har vist, at der ofte sker færdselsuheld.

Et mindretal (Chr. J. Hansen) formener, at tiden endnu ikke er inde til gennemførelse af fri hastighed, og stiller forslag om, at den fremtidige hastighedsgrænse bliver 80 km i timen.“

Ved 2. behandling forkastedes ændringsforslaget med 45 stemmer mod 12.

Ved 3. behandling vedtoges lovforslaget med 54 stemmer mod 1 (1 medlem undlod at stemme).

79. Midlertidig lov for Færøerne om pantsætning af fangst. (Justitsminister *Helga Pedersen*). [A. sp. 3377. — C. sp. 183 og 333].

Fremsat i *folketinget* $28/1$ (F. sp. 1883). 1. beh. $30/1$ (F. sp. 1926). Partiernes ordførere: Chr. Christiansen, Johan Poulsen, Thestrup, Svend Jørgensen og Karl M. Andersen. 2. beh. $4/2$ (F. sp. 2035). 3. beh. $6/2$ (F. sp. 2123). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $25/2$ (L. sp. 407). Partiernes ordførere: Sæderup, Federspiel, Halfdan Hendriksen og Oluf Johansen. 2. beh. $27/2$ (L. sp. 414). 3. beh. $4/3$ (L. sp. 421). *Loven stadfæstet 18. marts 1953*. (Lovt. nr. 45).

Loven gælder for 1953 og svarer, bortset fra en enkelt redaktionel ændring, ganske til midlertidig lov for Færøerne nr. 183 af 20. maj 1952 om pantsætning af fangst, der havde gyldighed indtil udgangen af 1952 (årbog 1951—52, side 357).

Lovforslaget var på forhånd enstemmigt vedtaget af Færøernes landsstyre og anbefalet af såvel rigsombudsmanden på Færøerne som statsministeriet. Det vedtoges uændret og enstemmigt i begge ting uden forudgående udvalgsbehandling.

80. Lov om ændring i lov nr. 280 af 30. juni 1922 om menighedsråd, således som denne lov er ændret ved lov nr. 207 af 12. april 1949. (Kirkeminister Carl Hermansen). [A. sp. 3191. — C. sp. 585 og 669].

Fremsat i *folketinget* $5/12$ (F. sp. 1515). 1. beh. $13/1$ (F. sp. 1679). Partiernes ordførere: Frede Nielsen, Marius Buhl, Gottschalck-Hansen, Jørgen Jørgensen (Lejre) og Evald Christensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Frede Nielsen, Lysholt Hansen, Qvist Hansen, Bodil Koch, Th. Mikkelsen, Peter Nielsen, Th. Poulsen, Marius Buhl [formand], Arnth Jensen, Anker Lau, Gottschalck-Hansen [sekretær], Baagø-Hansen, Fibiger, Jørgen Jørgensen [Lejre] og Evald Christensen). Betænkning (B. sp. 1109) afgivet $13/3$. (Ordfører: Marius Buhl), 2. beh. $24/3$ (F. sp. 3805). 3. beh. $24/3$ (F. sp. 3834). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $25/3$ (L. sp. 875). Partiernes ordførere: Johannes Hansen, Stegger Nielsen, V. Knudsen og Ingeborg Refslund Thomsen. 2. beh. $26/3$ (L. sp. 886). 3. beh. $26/3$ (L. sp. 890). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 112).

Loven har til formål at gøre det lettere for danske præster, der i en årrække har virket som præster *udenfor hjemlandet*, ved deres tilbagekomst her til landet at opnå dansk præsteembede. I særlige tilfælde vil den også kunne anvendes ved *forflyttelse* af en præst indenfor landets grænser.

Dette muliggøres ved en ændring af § 34, stk. 1, i menighedsrådsloven som ændret ved ovennævnte lov af 1949 (årboek 1948—49, side 452), hvilken bestemmelse havde følgende ordlyd:

„Menighedsrådene medvirker efter de nedenfor anførte regler ved besættelsen af alle faste præsteembeder med undtagelse af sognepræsteembederne ved Vor Frue, Bremerholms og Garnisons kirker, Christiansborg Slotskirke og Citadellet Frederikshavns Kirke, alle i København, samt ved Roskilde Domkirke såvel som de sognepræsteembeder, med hvilke der er forbundet embede som stiftsprovst.“

I stedet for det citerede træder nu følgende:

„Menighedsrådene medvirker efter de nedenfor i §§ 35—38 anførte regler ved besættelsen af alle præsteembeder med undtagelse af de nedenfor under a. og b. omhandlede embeder:

- a. Sognepræsteembederne ved Frue Kirke, Bremerholms og Garnisons Kirker, Christiansborg Slotskirke og Citadellet Frederikshavns Kirke, alle i København, samt ved Roskilde Domkirke såvel som de sognepræsteembeder, med hvilke der er forbundet embede som stiftsprovst. Disse embeder besættes uden menighedsrådenes medvirken.
- b. Embederne som residerende kapellan ved kirker, hvortil der er knyttet mere end to faste præsteembeder, besættes, når ledighed i disse embeder indtræder den 1. april 1953 eller senere og sognepræsteembedet ved kirken ikke hører til de embeder, der i medfør af det foran under a. anførte besættes uden menighedsrådets medvirken, på følgende måde: Kirkeministeriet udpeger efter indhentet erklæring fra biskoppen tre af ansøgerne til embedet, hvorefter der skal gives pastoratets menighedsråd lejlighed til at udtale sig om, med hvilken af disse ansøgere embedet ønskes besat. Såfremt de valgte medlemmer efter forudgående

orienterende møde med biskoppen, eller med provsten på biskoppens vegne, enstemmigt udtaler sig for embedets besættelse med en af de tre ansøgere, skal denne ansøger af ministeriet indstilles til at modtage kongelig udnævnelse eller for faste hjælpepræsters vedkommende have ansættelsesbrev udfærdiget i ministeriet. Opnås ingen sådan enstemmig udtalelse, har ministeriet frit valg med hensyn til, hvilken af de tre ansøgere det vil bringe i forslag ved embedets besættelse. Såfremt der er to residerende kapellanier ved kirken, vil første residerende kapellani være at besætte på den anførte måde. Er embedet som residerende kapellan forbundet med et embede som sognepræst for en anden menighed, gælder de anførte regler om besættelsen det næstfølgende embede, uden hensyn til om dette er et residerende kapellani. Der bortses i foranstående helt fra de særlige embeder til betjening af tyske mindretal i de sønderjyske landsdele.“

I tilslutning hertil har man foretaget en af de ændrede regler nødvendiggjort omredaktion i § 35, 1. punktum.

Det af kirkeministeren fremsatte lovforslag havde en noget anden affattelse, idet forslaget ikke indeholdt de bestemmelser, hverved man har givet menighedsrådene en vis indflydelse ved besættelsen af de under b, 1. punktum, omhandlede embeder. Den således foreslåede begrænsning af menighedsrådenes beføjelser blev fra flere sider anset for at være for vidtgående, og man enedes derfor i det folketingsudvalg, der fik sagen til behandling, om indføjeelse i lovforslaget af reglerne om, at pastoratets menighedsråd skal have lejlighed til at udtale sig om, hvilken af tre ansøgere det foretrækker, og at der skal tages hensyn hertil, hvis udtalelsen er enstemmig. Dette blev fastslået i et af ministeren stillet ændringsforslag, hvorved lovforslaget foresloges omredigeret i såvel reel som formel henseende.

I bemærkningerne til lovforslaget anføres:

„Det er ofte fremhævet, at den gældende ordning, hvorefter menighedsrådene skal gøre indstilling om besættelsen af alle præsteembeder med ganske enkelte undtagelser, i adskillige tilfælde viser sig som en hindring for befordring af præster, der i en årrække har gjort tjeneste på Grønland og Færøerne eller i en fri kirkelig institution med virksomhed udenfor riget, hvorved de har været afskåret fra at opnå nærmere kontakt med menighedskredse

her i landet. Men også ønskelig *forflyttelse af præster her i landet* kan ikke sjældent frembyde et problem, som det er vanskeligt at løse. Der er tidligere ved fremsættelsen af forslag til ændringer i menighedsrådsloven i rigsdagssamlingen 1948—49 [årbog 1948—49, side 457] gjort forsøg på at bøde på de anførte ulemper ved en bestemmelse om, at hvert tiende præsteembede, der blev ledigt efter en nærmere fastsat dato, skulle besættes på en sådan måde, at menighedsrådets indflydelse indskrænkedes til en indstilling angående ansøgere, der udpegedes af ministeriet. Denne bestemmelse udgik imidlertid under lovforslagets behandling i rigsdagen. . . ., uanset at det udvalg, der nedsattes til behandling af lovforslaget i folketinget, i sin den 18. marts 1949 afgivne betænkning erkendte, at der her var et problem, som det ville være meget ønskeligt at få løst.“

I tilslutning hertil skal af *kirkeministerens fremsættelsestale* gives følgende uddrag:

„Jeg indrømmer, at dette lovforslag ikke byder på så mange og så omfattende muligheder som det lovforslag, den daværende kirkeminister, det ærede medlem hr. Frede Nielsen, i 1948 fremsatte i dette høje ting. Det foreliggende lovforslag er betydelig mere skrabet, langt mere begrænset end det lovforslag, der dengang forelå. Selvom man altså kunne sige, at det foreliggende lovforslag lider under visse mangler, sammenlignet med det andet, kan det måske til gengæld fremhæves, at *her* går ingen demokratiske rettigheder for nær.

Menighedsrådene rundt omkring i riget beholder ved enhver kirke indstillingsretten. Det kommer kun til at gælde de sognekald, hvor der er tre faste præster, at ministeriet administrativt besætter stillingen som anden præst ved kirken. Det vil efter de opgørelser, vi har foretaget, komme til at dreje sig om en såre ringe del af Danmarks samlede antal præsteembeder. Hvis man regner med, at der er mellem 1 500 og 1 600 præsteembeder i landet, vil det kun dreje sig om 52. Det er ikke noget stort tal, men det er efter mit skøn tilstrækkeligt til, at vi kan sikre de præster, der vender hjem fra udlandet, chancen for at blive ansat herhjemme.“

I den affattelse af lovforslaget, som man nåede til enighed om i folketingsudvalget, vedtoges det enstemmigt i begge ting.

81. Lov om ændring af lov nr. 168 af 31. marts 1949 om oprettelse af et statsseminarium i København. (Undervisningsminister *Hvidberg*). [A. sp. 3453. — C. sp. 413 og 479].

Fremsat i *folketinget* $30/1$ (F. sp. 1921). 1. beh. $6/2$ (F. sp. 2124). Partiernes ordførere: Bomholt, Krogh, Gudrun Hasselriis, Jørgen Jørgensen (Lejre), Helge Madsen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Bomholt, Kaj Andresen, Lysholt Hansen, Heising, Horn, Bodil Koch, Kolbjørn, Krogh [sekretær], Arnth Jensen, Ladefoged, Gudrun Hasselriis [formand], Bøgholm, Rasting, Jørgen Jørgensen [Lejre] og Helge Madsen). Betænkning (B. sp. 1007) afgivet $13/3$. (Ordfører: Gudrun Hasselriis). 2. beh. $17/3$ (F. sp. 3568). 3. beh. $17/3$ (F. sp. 3575). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $19/3$ (L. sp. 742). Partiernes ordførere: H. P. Johansen, Esther Malling Pedersen, Bonnichsen og Ingeborg Refslund Thomsen. 2. beh. $20/3$ (L. sp. 756). 3. beh. $20/3$ (L. sp. 760). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 95).

I henhold til § 6 i lov nr. 168 af 31. marts 1949 om oprettelse af et statsseminarium i København (årbog 1948—49, side 484) skulle loven revideres i rigsdagssamlingen 1952—53. Denne bestemmelse ophæves herved.

Samtidig har man i 1949-lovens § 2 som nedenfor angivet indføjet ordene „indtil videre“, så at paragraffen nu lyder således:

„Elevernes uddannelse i praktisk skolegerning sker *indtil videre* under seminariets overtilsyn ved en eller flere kommuneskoler i Storkøbenhavn efter nærmere derom mellem undervisningsministeren og den pågældende kommune truffet aftale.“

Man har herved villet åbne mulighed for, når lokaleforholdene måtte tillade det, at *oprette en særlig øvelsesskole* i forbindelse med seminariet i overensstemmelse med den almindeligt gældende ordning ved seminarierne.

Ved fremsættelsen af lovforslaget anførte *undervisningsministeren* om hovedstadens seminarieforhold og virkningerne af 1949-loven bl. a.:

„Ved den nævnte lov blev undervisningsministeren bemyndiget til at oprette et statsseminarium i København, efter at tanken herom var fremsat af det af undervisningsministeriet i 1946 nedsatte udvalg angående afhjælpning af lærermanglen.“

Fra begyndelsen af skoleåret 1949—50 oprettedes herefter et statsseminarium på *Emdrupborg*.

Straks ved seminariets start var der *en betydelig tilgang til seminariet*, og denne er stadig fortsat.

Der er således nu i de forløbne år fra seminariet dimitteret ialt 140 lærere på studenterlinien, og seminariet rummer i øjeblikket ialt 262 elever, hvoraf 114 på den 4-årige linie og 148 på studenterlinien, hvortil kommer ca. 30 elever i en forberedelsesklasse.

Med hensyn til forholdet til de 3 private seminarier i København, som man ved gennemførelsen af loven af 1949 naturligt måtte ønske opretholdt ved siden af det nye seminarium for at opnå en forøget lærerproduktion og ikke blot en flytning af elevtilgangen fra et seminarium til et andet, kan jeg oplyse, at der, som det vil fremgå af bilaget til lovforslaget, jævnsides med tilgangen til Emdrupborg har været en fortsat tilgang til de private seminarier, der rækker langt udover disses normale kapacitet.

Da *lærermanglen*, som det vil være det høje ting bekendt, stadig er og i en årrække vil være meget alvorlig, må det ligge undervisningsministeriet på sinde at søge denne mangel afhjulpet ved enhver hertil egnet foranstaltning.

Seminarieret på Emdrupborg har med sit store elevtal og sin hele indsats på virksomfuld måde bidraget til uddannelsen af flere velkvalificerede lærere; det må derfor anses for påkrævet, at seminariet opretholdes, og jeg foreslår derfor loven af 1949 forlænget indtil videre som et naturligt led i de foranstaltninger, som lærermanglen i så høj grad maner til.

Af andre foranstaltninger, der er truffet til afhjælpning af lærermanglen, skal jeg nævne oprettelsen af så mange klasser på seminarierne som muligt med så mange elever i hver klasse som forsvarligt samt den iøvrigt nu forlængede vikartjeneste, der ydes af seminarieeleverne.

Ministeriet har derhos nu nedsat et særligt udvalg til at følge udviklingen og at stille forslag om eventuelle yderligere foranstaltninger.

Såfremt det ad åre skulle blive aktuelt igen at indskrænke lærerproduktionen, må man mene, at en reduktion i første række bør ske ved nedlæggelse af dobbeltklasser, nedsættelse af klasseelevtallet el. lign. Jeg må derimod være af den opfattelse, at der *altid vil være brug for statsseminariet på Emdrupborg* med den særlige karakter, som dette seminarium har allerede på grund af sin beliggenhed, og jeg har derfor foreslået, at revisionsbestemmelsen nu udgår af loven.“

Lovforslaget mødte på rigsdagen tilslutning fra samtlige ordførere med undtagelse af *Helge Madsen* (DR), der under sagens behandling i et folketingsudvalg foreslog, at loven skulle underkastes revision i rigsdagssamlingen 1956—57 — et forslag som de

øvrige partier gik imod. Helge Madsen fandt tillige indføjelser af ordene „indtil videre“ i § 2 uden reel betydning, da denne ændring dog ikke gav ministeren hjemmel til oprettelse af nogen øvelsesskole.

Lovforslaget vedtoges i begge ting med samtlige øvrige stemmer mod retsforbundets.

82. Lov om yderligere forlængelse af lov om en dansk besættelsesstyrke i udlandet. (Forsvarsminister Harald Petersen). [A. sp. 6345. — C. sp. 493 og 667].

Fremsat i *folketinget* $10/3$ (F. sp. 3206). 1. beh. $20/3$ (F. sp. 3675). Partiernes ordførere: Poul Hansen (Kalundborg), Arnth Jensen, Karl Olsen, Johs. Christiansen, Hans Hansen (Rørby) og Fuglsang. 2. beh. $23/3$ (F. sp. 3710). 3. beh. $24/3$ (F. sp. 3832). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $25/3$ (L. sp. 840). Partiernes ordførere: Henry Hansen, Stegger Nielsen, Bouet, Oluf Johansen, Chr. Nielsen og M. Sig Steffensen. 2. beh. $26/3$ (L. sp. 885). 3. beh. $26/3$ (L. sp. 889). *Loven stadfæstet 31. marts 1953*. (Lovt. nr. 100).

Loven har følgende indhold:

Den bemyndigelse, der ved lov nr. 241 af 4. juni 1947 § 1 er givet forsvarsministeren til at træffe visse nærmere angivne foranstaltninger i forbindelse med afsendelse og opretholdelse af en dansk besættelsesstyrke i udlandet, og som er forlænget ved lov nr. 173 af 12. april 1949, lov nr. 244 af 31. maj 1951 og lov nr. 173 af 15. maj 1952 (årbog 1951—52, side 399), forlænges for et yderligere tidsrum af 1 år, indtil den 15. maj 1954.

Lovforslaget var ved fremsættelsen ledsaget af følgende bemærkninger:

„Med bemyndigelse i lov nr. 241 af 4. juni 1947 har Danmark fra 1947 opretholdt en besættelsesstyrke i Tyskland. Det var oprindelig hensigten, at denne styrke skulle opretholdes for et tidsrum af 2 år — indtil maj 1949. På dette tidspunkt viste det sig imidlertid ønskeligt, bl. a. da besættelsesopgaverne endnu ikke var afsluttede, fortsat at opretholde styrken, hvorfor lovens gyldighed blev forlænget ved lov nr. 173 af 12. april 1949 for et tidsrum af yderligere 2 år, indtil den 15. maj 1951, og ved lov nr. 266 af 12. maj 1951 for yderligere 1 år, indtil den 15. maj 1952.

Ved lov nr. 173 af 15. maj 1952 ændredes det i sidstnævnte lov angivne tidsrum af 1 år til 2 år, således at førstnævnte lov har gyldighed indtil 15. maj 1953.

Da den danske styrke i Tyskland i henhold til den i foråret 1951 vedtagne rigsdagsbeslutning er afgivet til den fælles forsvarsstyrke i Europa til løsning af visse beredskabsopgaver, og da den af den vesttyske forbundsrepublik på den ene side og Frankrig, Storbritannien og De amerikanske forenede Stater på den anden side i maj 1952 underskrevne overenskomst om besættelsesstatuttens afløsning ikke er ratificeret, har man fundet det fornødent at foreslå den omhandlede bemyndigelse forlænget for et tidsrum af yderligere 1 år.“

Lovforslaget gav på rigsdagen anledning til en indgående forhandling, men underkastedes ikke udvalgsbehandling. Det vedtoges i begge ting med tilslutning fra de tre største partier, mens medlemmerne af det radikale venstre, retsforbundet og det kommunistiske parti stemte imod.

83. Lov om ændring i lov nr. 188 af 28. maj 1952 om statstilskud til forbrugerpriserne på rugbrød og mælk. (Af Skytte, Bertel Dahlgaard, Jørgen Jørgensen (Lejre) og Steen). [A. sp. 2899. — C. sp. 9 og 13].

Fremsat i *folketinget* $\frac{6}{11}$ (F. sp. 711). 1. beh. $\frac{11}{11}$ (F. sp. 793). Partiernes ordførere: Carl Petersen, Kr. Kristensen, Tesdorpf, Skytte, Oluf Pedersen og Petra Petersen. 2. beh. $\frac{12}{11}$ (F. sp. 879). 3. beh. $\frac{12}{11}$ (F. sp. 890). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $\frac{12}{11}$ (L. sp. 143). Partiernes ordførere: Chr. J. Hansen, Bjerg, Aage Johansen, Ingeborg Refslund Thomsen, Chr. Nielsen og M. Sig Steffensen. 2. beh. $\frac{12}{11}$ (L. sp. 154). 3. beh. $\frac{12}{11}$ (L. sp. 155). *Loven stadfæstet 13. november 1952*. (Lovt. nr. 375).

I forbindelse med bortfaldet af prisbindingerne for forskellige landbrugsprodukter i foråret 1952 indførtes ved lov nr. 188 af 28. maj 1952 et *særligt tilskud* af statskassen på 6 øre pr. l *sødmælk* og *børnemælk*, der sælges til konsum her i landet, foreløbig gældende til 13. november 1952 (årbog 1951—52, side 128). Dette tilskud opretholdes ved nærværende lov til 2. april 1953, til hvilket tidspunkt forskellige andre efter loven af 28. maj 1952 ydede tilskud udløb. (Forslagsstillerne havde

oprindelig foreslået, at det særlige mælketilskud på 6 øre pr. l skulle have gyldighed til 15. maj 1953, men sidstnævnte dato ændredes i folketinget ved vedtagelsen af et ændringsforslag, stillet af landbrugsministeren).

Ved fremsættelsen af lovforslaget udtalte *Skytte* (RV) som ordfører for forslagsstillerne bl. a.:

„Det var som bekendt på mit partis foranledning, at der som en del af forliget i foråret gennemførtes en nedsættelse af mælkepriserne. Det var en forudsætning, at priserne i kraft af tilskuddet skulle nedsættes med 6 øre pr. l. Imidlertid kom der samtidig et krav fra mejerierne om prisforhøjelse på grund af udgiftsstigning ved behandlingen og fordelingen af mælken, et krav, de fleste byer bøjede sig for. Den reelle nedsættelse varierer derfor mellem 3 og 6 øre pr. l, men mælken er i alle tilfælde 6 øre billigere pr. l i dag, end den ville have været uden gennemførelsen af det ekstra tilskud dengang.

Når mit parti i foråret valgte at foreslå ekstra tilskud til nedsættelse af mælkepriserne, var det især, fordi en sådan ordning først og fremmest ville komme de børnerige familier tilgode, og dertil kommer, at en sådan ordning ikke kræver nogen øget administration, hvilket vi lægger vægt på. Om begrundelsen kan jeg iøvrigt henvise til forårets forhandlinger. Under disse stillede landbrugsministeren i udsigt at ville søge gennemført en forenkling af hele mælketilskudsordningen. Det er endnu ikke sket, hvilket også er en begrundelse for fremsættelsen af lovforslaget. Når forslaget først fremsættes nu, skyldes det, at vi har regnet med, at landbrugsministeren ville have fremsat et forslag om forlængelse. Landbrugsministeren har jo i finansudvalget, før sidste rigsdagssamling sluttede, fremsat et forslag om forlængelse af tilskudordningen med et fortsat tilskud af 3 øre pr. l. Det skulle give håb om, at det nu foreliggende forslag vil få en let gang gennem rigsdagen.“

Efter *landbrugsministerens* opfattelse var lovforslaget, efter hvad han udtalte ved dets 1. behandling i folketinget, for vidtgående og iøvrigt overflødigt. „For vidtgående i den forstand, at det, alle forhold taget i betragtning, ikke kan anses for rimeligt at opretholde et ekstra mælketilskud på 6 øre, og overflødigt, da jeg i finansudvalget har liggende et forslag om tilskud på 3 øre pr. l. Jeg har ved tidligere lejligheder givet udtryk for — og jeg har heller ikke noget imod at gentage det —, at det mælkeforslag, man i foråret fra radikal side stillede og fik realiseret, under de givne omstændigheder var genialt. Det lempede følgerne af prisbindingens bortfald, og det var let at administrere. Men det har også altid været min opfattelse, at det ekstra tilskud kun skulle

være af forbigående varighed, hvis det ikke skulle blive en slags gentagelse af den så stærkt kritiserede rugbrødsordning. Ser vi på udgiftstallene, er vi godt på vej dertil. Rugbrødstilskuddet koster ca. 100 mill. kr. om året, og mælketilskuddet vil, såfremt det foreliggende lovforslag bliver vedtaget for et år, komme til at ligge omkring 70 mill. kr. Den nærmere fordeling kan anføres på følgende måde: det traditionelle tilskud til mælk og fløde udgør ca. 40 mill. kr., konsummælketilskuddet 6,6 mill. kr., og det særlige mælketilskud vil, beregnet for et helt år, udgøre 24 mill. kr., altså ialt 70,6 mill. kr.

Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard har engang givet udtryk for, at tilskudsordningerne lettest kan afvikles i et faldende prisniveau. Det er så rigtigt, som det er sagt, og netop under hensyn til, at prisniveauet for fødevarer er faldende, synes jeg ingen baggrund der er for så vidtgående et lovforslag som det foreliggende. Nogle beregninger, vi har prøvet på at foretage, giver udtryk for, at det fald, der har fundet sted både i flæske- og kødpriserne, svarer til en lempelse for pristalsfamilien, der i hvert fald mindst udgør 3 points, og den stigning, der kan blive tale om, hvis man forudsætter, at det ekstraordinære tilskud på 6 øre bortfalder, udgør kun 0,6 points. Der synes altså at foreligge en situation, som i høj grad gør det berettiget at overveje at foretage en aftrapning og til sin tid en endelig fjernelse af det ekstraordinære mælketilskud."

Ordførerne for regeringspartierne kunne heller ikke tiltræde lovforslaget i den foreliggende form, og retsforbundet ønskede, at tilskuddet skulle falde helt bort. Derimod støttedes lovforslaget fra socialdemokratisk og kommunistisk side.

Til anden behandling stillede landbrugsministeren ændringsforslag om 1) ændring af datoen for tilskuddets udløbstid som ovenfor omtalt og 2) nedsættelse af tilskuddet fra 6 øre til 3 øre pr. l. Mens det første af disse ændringsforslag vedtoges med 118 stemmer mod 7 (DK), idet 10 medlemmer (DR) afholdt sig fra at stemme, forkastedes det andet med 72 stemmer mod 51 (V og KF); 11 medlemmer (DR og medlem af det radikale venstre *Aage Fogh*) afholdt sig fra at stemme.

Ved 3. behandling anbefalede *landbrugsministeren*, at man afholdt sig fra at stemme om lovforslaget som helhed, da forkastelsen af det ene af de ændringsforslag, som ministeren havde stillet, efter hans opfattelse var for ringe en sag til at lave storkonflikt på.

Lovforslaget blev da i folketinget vedtaget med 75 stemmer mod 10 (DR); 51 medlemmer (V, KF og *Aage Fogh*) afholdt sig fra at stemme.

I landstinget vedtoges lovforslaget med 35 stemmer mod 1 (DR); 23 medlemmer (V og KF) afholdt sig fra at stemme.

84. Lov om ændring i lov nr. 120 af 7. maj 1937 om lærlingeforholdet. (Af *Per Hækkerup, Victor Gram, Andreas Hansen, Lund Jensen, Holger Larsen, Lindberg og Hans Rasmussen*). [A. sp. 2833. — C. sp. 189, 223 og 411].

Fremsat i *folketinget* $16/10$ (F. sp. 172). 1. beh. $22/10$ (F. sp. 196). Partiernes ordførere: Per Hækkerup, Kryger, Asger Jensen, A. C. Normann, Kjeldgaard Iversen og Alfred Jensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Per Hækkerup [formand], Victor Gram, Andreas Hansen, Lund Jensen, Holger Larsen, Lindberg, Hans Rasmussen, Kryger, Anker Lau, Laurits Pedersen, Asger Jensen, Gottschalck-Hansen, Carsten Raft [fra $10/12$ Gertie Wandel], Rager [sekretær] og Kjeldgaard Iversen). Betænkning (B. sp. 247) afgivet $11/2$. (Ordfører: Per Hækkerup). 2. beh. $24/2$ (F. sp. 2509). 3. beh. $28/2$ (F. sp. 2617). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $27/2$ (L. sp. 416). Partiernes ordførere: Eiler Jensen, Melchior Kjeldsen, Bouet og Axel Christensen. 2. beh. $4/3$ (L. sp. 422). 3. beh. $4/3$ (L. sp. 423). *Tilbagesendt til folketinget*. Udvalgets erklæring (B. sp. 997) afgivet $10/3$. Eneste beh. $13/3$ (F. sp. 3497). *Loven stadfæstet 18. marts 1953*. (Lovt. nr. 46).

Forslaget til den heromhandlede lov, der undergik væsentlige ændringer under sagens behandling på rigsdagen, var i sin oprindelige affattelse enslydende med et i rigsdagssamlingen 1951—52 fremsat, men ikke færdigbehandlet lovforslag. Med hensyn til dets indhold kan henvises til, hvad der er anført i årbog 1951—52, side 476—480.

Ved genfremsættelsen af lovforslaget i folketinget udtalte *Per Hækkerup* (S) som ordfører for forslagsstillerne:

„Det forslag, som jeg hermed fremsætter, er identisk med det forslag, som vi fremsatte i april måned i år. Forslaget nåede dengang ikke at blive færdigbehandlet i det udvalg, der fik forslaget til behandling, først og fremmest fordi den højtærede arbejds- og socialminister for sit vedkommende ikke mente at kunne nå at tage stilling til ændringsforslagene indenfor den arbejdstid, der var til rådighed, inden folketinget blev hjemsendt på sommerferie.

Jeg tillod mig dengang at henvende mig til den højtærede arbejds- og socialminister med en forespørgsel om, hvorledes ministeriet for sit vedkommende havde tænkt sig at gribe et arbejde med en revision af lærlingeloven an, når man nu ikke kunne blive færdig med behandlingen af vort lovforslag inden rigsdagens hjemsendelse, og jeg forstod på ministeren, at han ville overveje enten at nedsætte en kommission eller at udpege et særligt udvalg, som omgående kunne gå i gang med at overveje eventuelle ændringer i lærlingeloven. En sådan kommission eller et sådant udvalg er imidlertid ikke hidtil blevet nedsat. Jeg har set i trontalen, at man i ministeriet fortsat overvejer nedsættelsen af en sådan kommission.

Når vi, til trods for at det er annonceret, at en kommission vil blive nedsat, alligevel har ønsket her at genfremsætte vort lovforslag, hæger det sammen med, at de ændringer, vi foreslår til lærlingeloven, ikke er så gennemgribende, at de vil kræve nogen særlig langvarig behandling, og at de på den anden side er af en sådan karakter, at de i hvert fald for nogle områders vedkommende må færdigbehandles forholdsvis omgående, hvis de skal kunne nå at træde i kraft på et tidspunkt, da tilsvarende regler for andre grupper af medborgere kommer til at træde i kraft — jeg tænker først og fremmest på vort forslag til ændring af feriebestemmelserne i lærlingeloven.

Da vi fremsatte vort forslag i foråret, henstillede vi til ministeren at overveje nedsættelsen af en kommission, som kunne gå i gang med at drøfte eventuelle mere grundlæggende ændringer i formen for den uddannelse, der gives lærlingene, og vi pegede ganske særlig på spørgsmålet om de værkstedstekniske skolars muligheder for at blive indpasset i lærlinguddannelsen. Når ministeriet nu går til at nedsætte en kommission, må jeg forstå det således, at det er den kommission, vi i sin tid foreslog ministeren, som man nu agter at nedsætte, og at denne nedsættelse af kommissionen derfor ikke betyder, at et arbejde i folketinget med vort forslag til ændring af lærlingeloven skulle blive overflødigt.“

Ved lovforslagets første behandling bekræftede *arbejds- og socialministeren*, at regeringen havde ment det nyttigt at

nedsætte en *kommission* til at behandle spørgsmål vedrørende lærlingelovgivningen. „Denne kommission har vi“, udtalte ministeren, „nedsat i går, og vi har anmodet vicepræsident Jacobi i Sø- og Handelsretten om at overtage formandskabet og har opfordret de udvalgsberettigede partier i denne sal til at lade sig repræsentere sammen med repræsentanter for, håber vi, alle berettigede interesser på hele lærlingeområdet.“

Lovforslaget henvistes i folketinget til et udvalg, der i sin enstemmige betænkning udtaler:

„Efter at arbejds- og socialministeren under 21. oktober har nedsat en særlig kommission til at gennemgå lærlingeloven med en eventuel revision for øje, har udvalget vedtaget at afvente resultatet af nævnte kommissions arbejde, forsåvidt angår lovforslagets bestemmelser, bortset fra ferieafsnittet.

Udvalget er enedes om det foreslåede ændringsforslag vedrørende ferie og om, at ændringerne må komme til anvendelse i den ferieperiode, der påbegyndes den 1. maj 1953.

Der har ikke i udvalget kunnet opnås enighed om at lovfæste udlærlinges ret til feriegodtgørelse for den del af ferieåret, der dækkes af læretiden, hvorimod udvalget er enedes om at henstille til de ansvarlige organisationer på arbejdsmarkedet at tage dette spørgsmål op til løsning, således som det allerede er tilfældet i forskellige fag.“

Udvalget havde også et fra kommunistisk side fremsat lovforslag om ændringer i lærlingeloven til behandling (se side 486). Om sidstnævnte lovforslag afgaves ikke betænkning.

Ved gennemførelsen af det af udvalget stillede forslag til en ændret affattelse af lovforslaget fik loven — bortset fra den nedenfor nævnte ændring — følgende ordlyd:

I lov nr. 120 af 7. maj 1937 om lærlingeforholdet affattes § 4, stk. 2, således:

“Der skal i kontrakten optages bestemmelse om *ferie med løn* for lærlinge. Forsåvidt lærlingen har kost og logi hos læremesteren, skal denne udrede *kostpenge* under ferien. Kostpengene fastsættes, hvis mindelig overenskomst ikke kan nås, efter de stedlige forhold, dog ikke til under 3 kr. om dagen. Ferien skal mindst vare 3 uger, hvoraf mindst 14 dage i tiden fra 2. maj til

30. september. Lærlingerådet kan dog efter indhentet erklæring fra vedkommende faglige udvalg tillade, at ferien lægges udenfor det nævnte tidsrum, forsåvidt særlige forhold indenfor et fag på afgørende måde taler herfor.“

I ændringsforslaget stod i stedet for „fra 2. maj til 30. september“: „fra 1. maj til 15. september“. Dette ændredes i landstinget på foranledning af *Eiler Jensen* (S), der gjorde gældende, at det ville være mest praktisk for alle parter, at der kom til at gælde samme regel for lærlinge som for andre arbejdere.

Til lovforslagets 2. behandling i folketinget stilledes fra *kommunistisk* side underændringsforslag om, at der til ændringsforslagets tekst skulle føjes følgende to nye stykker:

1) „Udlærlinge skal tilsikres ferie efter samme regler, som er gældende for fagets arbejdere iøvrigt, og således at feriepengene for den del af ferieåret, der dækkes af læretiden, mindst skal svare til fagets minimalløn.“

2) „Undervisningen for lærlinge i de af handelsministeriet anerkendte faglige skoler skal finde sted indenfor normal arbejdstid og udgøre en del af denne. Skoletiden samt den tid, i hvilken lærlingen arbejder på lærestedet, må sammenlagt ikke overstige den for de udlærte arbejdere sædvanlig gældende arbejdstid indenfor vedkommende fag. Hvor hensyn til skolens tarv og særlige forhold gør det nødvendigt, kan handelsministeren efter indhentet erklæring fra lærlingerådet og efter samråd med socialministeren gøre undtagelse fra de i nærværende stykke indeholdte bestemmelser.“

Efter at underændringsforslagene var forkastet med alle øvrige stemmer mod kommunisternes, vedtoges udvalgets ændringsforslag, idet kommunisterne afholdt sig fra at stemme.

I landstinget vedtoges lovforslaget enstemmigt efter foretagelsen af den ovenfor nævnte ændring, og vedtagelsen var ligeledes enstemmig i folketinget såvel ved 3. behandling som ved den efterfølgende afsluttende behandling.

B.

Ikke-vedtagne lovforslag.

1. Forslag til lov om tillægsbevilling for finansåret fra 1. april 1952 til 31. marts 1953 (se side 146).

2. Forslag til lov om skat til staten af indkomst og formue m. v. (Finansminister *Thorvil Kristensen*). [A. sp. 6001].

Fremsat i *folketinget* $\frac{2}{3}$ (F. sp. 3063). 1. beh. $\frac{23}{3}$ (F. sp. 3712). Partiernes ordførere: Hans Knudsen, Edvard Sørensen, Poul Sørensen, Bertel Dahlgaard, Oluf Pedersen og Alfred Jensen.

Til forberedelse af en revision af skattelovgivningen blev der allerede før krigen nedsat en *skattelovskommission*, hvis arbejde i 1948 og 1950 resulterede i offentliggørelsen af to udførlige betænkninger med udkast til nye skattelove. Af betænkningerne fremgik det imidlertid ikke klart, hvor stor tilslutning kommissionens forslag kunne påregne fra politisk side, og regeringen indbød derfor partierne til at lade sig repræsentere i et politisk udvalg, som skulle søge at vinde klarhed over, hvilke retningslinier man måtte følge for at nå frem til en ordening, der havde udsigt til at opnå den fornødne tilslutning på rigsdagen. Nedsættelsen af et sådant udvalg stødte imidlertid på så megen modstand, at regeringen måtte beslutte sig til på egen hånd at gå i gang med udarbejdelsen af skattelovsforslag på grundlag af de foreliggende betænkninger.

Det første resultat af dette arbejde blev nærværende lovforslag, hvis bestemmelser skulle træde i stedet for den gældende statsskattelov og samtidig overflødiggøre såvel den fælleskommunale beskatning som den kommunale beskatning af selskaber og foreninger m. v. Desuden har man indarbejdet de to love om

amtsskatteråd og om kontrol med skatteligningen af henholdsvis 7. og 12. juni 1946 i lovforslaget.

Ved fremsættelsen af lovforslaget fremhævede *finansministeren*, at statskatteloven kun er et enkelt led i den samlede skattereform, der må tilstræbes, omend den indtager en central plads i systemet. „Der må også tages stilling til den tilsvarende lov om indkomstskat til kommunen, ligesom ejendomsskatterne, tolden og forbrugsafgifterne må tages op til overvejelse og revision. Ikke mindst må man imidlertid som led i en skattereform gennemføre en revision og en rationalisering af hele det system af lovregler, der bestemmer *byrdefordelingen mellem staten og kommunerne* — forsåvidt også mellem kommunerne indbyrdes, og her drejer det sig ikke blot om selve skattelovgivningens bestemmelser, idet byrdefordelingen også berører en række bestemmelser i vore sociale love, i skolelovgivningen, i sygehuslovgivningen.“

Man havde fra regeringens side håbet, at et lovforslag om indkomstskat til kommunen også kunne fremsættes i rigsdagssamlingen 1952—53. „Imidlertid bliver samlingen jo nu meget kort på grund af det forestående grundlovvalg, og den korte samling i maj måned egner sig næppe til arbejde med skattereformen; derfor må vi af praktiske grunde nøjes med i egentlig lovforslagsform at fremsætte statskatteloven, samtidig med at jeg i skitseform skal trække hovedlinierne op for det øvrige. Forholdet er jo også det, at det er statsindkomstskatten, der rummer de fleste lovtekniske og administrative problemer; rent lovmæssigt ligger derfor det grundlæggende arbejde her, og det er jo en kendt sag, at den kommunale indkomstskat med hensyn til skattegrundlaget og hele den juridiske og administrative teknik i høj grad bygger på statskatteloven. Iøvrigt er der naturligvis ingen, der har ventet, at noget af disse lovforslag skulle kunne gennemføres i år. Vi lægger nu i dette lovforslag vore hovedtanker om reformen frem til offentlig debat, så må selve lovarbejdet gå videre i næste rigsdagssamling.“

Som det oplyses i bemærkningerne til lovforslaget, har man ved udarbejdelsen af det tilstræbt en *rationalisering og forenkling* i det omfang, hvori det under hensyn til emnets omfattende og komplicerede karakter har syntes muligt, og man har ved udformningen af forslaget søgt at løse de mange foreliggende spørgsmål på en sådan måde, at de foreslåede løsninger af befolkningen i almindelighed må antages at ville blive anset for rimelige og forståelige. Dette gælder ikke mindst reglerne om fradragsberettigede udgifter og om skattefri fradrag, ved hvis udarbejdelse man også har lagt vægt på, at reglerne kan virke til at fremme opsparringen.

Angående forslagets opbygning og systematik skal anføres følgende:

Forslaget er inddelt i 8 afsnit, der omhandler:

- Afsnit I. Indkomstskat.
- Afsnit II. Særlig indkomstskat af visse indtægter.
- Afsnit III. Formueskat.
- Afsnit IV. Kapitaludlodningsskat.
- Afsnit V. Skatteligningen.
- Afsnit VI. Kontrolregler og ansvars- og straffebestemmelser.
- Afsnit VII. Opkrævningsregler.
- Afsnit VIII. Forskellige bestemmelser.

Forslaget følger i denne systematik skattelovskommissionens udkast. Den medfører nok en vis bredde, som har været medvirkende til forslagets ret høje paragrafantal, men man har fundet, at denne opbygning gav en overskuelighed i lovreglernes opstilling, som skulle lette lovens praktiske anvendelse. Det skal til forklaring af forslagets omfang yderligere anføres, dels at det har optaget bestemmelser fra flere forskellige love, dels at man ikke har anset det for rigtigt at udforme forslaget på en så summarisk måde, som forholdet er med statskatteloven. Ud fra fortolkninger af statskattelovens regler er der opbygget en meget omfattende praksis. Man har, ligesom skattelovskommissionen, fundet det påkrævet i lovteksten at optage en del af de supplerende regler, som er udviklet i praksis, og som er anset for så vigtige, at en klar hjemmel i loven må anses for ønskelig.

Forslaget indeholder en meget lang række *ændringer i forhold til de nugældende* regler. Herom må, hvad enkeltheder angår, henvises til selve paragrafferne og de bemærkninger, som er knyttet til dem. I det følgende fremhæves kun hovedlinierne i en række af de ændringer, som kan siges at være af mere almindelig interesse, og hvoraf de væsentligste samler sig om en halv snes forskellige punkter.

1. Fradrag for forsikringsudgifter.

Efter de for tiden gældende regler kan en skattepligtig ved sin indkomstopgørelse fradrage „beløb, der anvendes til pensions- og enkeforsørgelse, livsforsikring, ulykkes-, syge-, invaliditets-, alderdoms- og arbejdsløshedsforsikring, dog ikke udover et samlet beløb af 600 kr. årlig“.

Denne begrænsning har været følt som for snæver, navnlig under den udvikling, der finder sted med hensyn til pensionsforsikringer og pensionsordninger med løbende udbetalinger.

Ved nærværende forslags § 14, nr. 2, har man foreslået *fradrag i indkomsten uden begrænsning for præmier* vedrørende „livrente, overlevelserente, arverente, pensionsforsikring eller lignende *renteforsikring*, der er tegnet til fordel for den skattepligtige eller hans pårørende, samt bidrag til en pensionsordning, der går ud på at sikre den skattepligtige eller hans pårørende en *løbende årlig pensionsindtægt*“. Eengangsindskud kan afskrives efter nærmere regler.

Ved siden af denne ubegrænsede fradragsret har man foreslået opretholdt adgangen til *fradrag indenfor en grænse på 600 kr. årlig af udgifter til kapitalforsikringer og kapitalpensioner samt udgifter til arbejdsløsheds-, syge-, invaliditets- og ulykkesforsikring*. Man har herved lagt vægt på det samfundsmæssigt værdifulde i, at folk sikrer sig selv og deres pårørende i tilfælde af alderdom og død, ligesom det også ved en sammenligning med renteforsikringerne må tages i betragtning, at udbetalte kapitalforsikringssummer til sin tid vil blive beskattet som formue og renten deraf som indkomst. Der er yderligere ved forslaget åbnet adgang til at udnytte fradraget indtil 600 kr. ved *indskud i opsparingsordninger*, se herom nærmere nedenfor under 10.

2. De personlige fradrag efter forsørgerstilling.

Ligesom den gældende statsskattelov indrømmer forslaget skattefri fradrag for forsørgere og ikke-forsørgere, men man har søgt at finde en mere rationel og rimelig afgrænsning af den gruppe, der henføres til forsørgere. Det har navnlig været kritiseret, at den gældende ordning giver enlige personer med reelt samme forhold forskelligt fradrag, alt eftersom de har været gift eller ikke. Skattelovskommissionen foreslog derfor et snævrere forsørgerbegreb, der kun skulle omfatte gifte mænd, der sambeskattes med deres hustru.

Ved udarbejdelsen af forslaget har man dog ment det naturligt at lade forsørgerbegrebet omfatte både den, der har ægtefælle, og den, der har børn at forsørge.

Der er ved forslagets § 34, stk. 3, åbnet mulighed for at indrømme forsørgerfradrag til personer, der til stadighed veder-

lagsfrit underholder en nær pårørende, som på grund af alderdom eller svagelighed er ude af stand til at forskafe sig sit underhold.

Medens de personlige fradrag efter den gældende lov ydes med fuldt beløb, hvor indkomsten er under 6 000 kr., og derefter successivt nedsættes, således at de helt bortfalder ved en indkomst på 12 000 kr., indrømmes de efter forslaget for indkomster helt op til 20 000 kr., og således at aftrapningen begynder, når indkomsten er over 5 000 kr.

3. *Frdrag for hustrus selverhverv.*

Efter gældende ret indrømmes det såkaldte „hustrufradrag“ til den skattepligtige, der oplyser, „at den med ham samlevende hustru har selvstændig virksomhed, som ikke grundes eller vedligeholdes væsentlig ved mandens eller fællesboets midler“. Frdraget udgør halvdelen af hustruindtægten ved den selvstændige virksomhed, dog højst 2 000 kr.

Begrundelsen for hustrufradraget må søges deri, at hustruens selvstændige virksomhed eller arbejde for fremmede medfører hendes fravær fra hjemmet eller dog beslaglægger hendes arbejdskraft, således at hendes arbejde må antages at medføre en række merudgifter, f. eks. til hushjælp, fortæring udenfor hjemmet, børns pleje og pasning i børnehaver eller vuggestuer o. lign.

I betragtning heraf har man foreslået hustrufradraget opretholdt, men det er udformet noget anderledes end efter gældende ret, idet det i visse tilfælde er udvidet, i andre tilfælde begrænset.

I § 36 foreslås, at frdraget som hidtil skal udgøre halvdelen af hustruindtægten — med forhøjelse af maksimumsbeløbet fra 2 000 kr. til 2 400 kr. —, hvor ægtefællerne har børn, der har været hjemmeværende i indkomstsåret eller størstedelen af dette, og som den 1. januar forud for skatteåret var under 16 år. I andre tilfælde udgør frdraget en fjerdedel af hustruindkomsten, dog højst 1 200 kr.

4. *Fradrag, tilkommende personer, der er fyldt 65 år, samt rentemodtagere.*

Bestemmelsen i forslaget § 38 betegner en udvidelse af reglerne i § 5 i de årlige ligningslove. I henhold til ligningslovens § 5 foretages der et nedslag ved selve ansættelsen for personer, der ved skatteårets begyndelse oppebærer eller er kendt berettiget til at oppebære aldersrente, invaliderente, den i folkeforsikringslovens § 62 omhandlede ydelse eller hjælp til kronisk syge i henhold til forsorgslovens §§ 247 og 248, eller som ved skatteårets begyndelse vil være fyldt 65 år. Nedslaget ydes dog kun, såfremt den pågældendes skattepligtige indkomst ikke overstiger nærmere fastsatte maksimalindkomstbeløb, og kan aldrig overstige forskellen mellem maksimalindkomstbeløbet og den skattepligtige indkomst.

Forslagets § 38 går ud på, at der — udover de sædvanlige personlige fradrag — gives disse grupper af skattepligtige *et særligt skattefrit fradrag*, såfremt deres skattepligtige indkomst ikke overstiger nærmere fastsatte maksimalindkomstbeløb. Disse maksimalbeløb er foreslået sat væsentlig højere end de i ligningsloven fastsatte. Det kan således nævnes, at maksimalbeløbet for forsørgere i hovedstadsområdet er sat til 8 400 kr. mod 6 700 kr. ved sidste ligningslov. Man har herved tilsigtet *under skattelettelsen at inddrage et betydelig større antal af de gamle selvpensionister* og andre, der ved opsparing har sikret sig en vis mindre indtægt på deres gamle dage, og forslaget herom indgår dermed som et led i de bestemmelser i forslaget, der tilstræber at *fremme opsparingen*.

5. *Aktieselskabsbeskatningen.*

Reglerne herom i forslaget §§ 52 ff. betyder en stærkt påkrævet og meget gennemgribende *forenkling* af de nugældende regler.

Efter forslaget skal der svares dels en proportional udbytte-skat, dels en proportional indkomstskat, der træder i stedet for såvel den ordentlige som den overordentlige skat til staten samt kommuneskatten. Forinden skatteberegningen indrømmes der et fradrag på 5 pct. af aktiekapitalen efter de nærmere regler i

§ 53, og man har foreslået at opretholde den skattelempelse for virksomhed i udlandet, som nu er hjemlet for den ordinære statsskat og kommuneskatten, jfr. § 54 og bemærkningerne hertil.

Med de foreslåede procenter for udbytteskatten og indkomstskatten — henholdsvis 20 og 45 — skulle aktieselskabskatten indbringe samme provenu som efter de gældende beskatningslove. Der er ved satsernes fastsættelse taget hensyn til, at såvel udbytteskatten som indkomstskatten ifølge forslaget § 42, stk. 2, kan fradrages ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst, medens dette nu kun gælder, forsåvidt angår den ordinære statsskat og forhøjelsen heraf samt kommuneskatten.

6. Den særlige indkomstskat af visse indtægter.

I skattelovskommissionens betænkning vedrørende direkte statsskat foresloges indført en skat på kapitalvinding, der skulle svares med en fast sats, og som efter sit princip skulle komme til anvendelse på fortjenester ved ikke-erhvervsmæssig realisation af aktiver og på kapitaludbetalinger, der repræsenterer indkomster, som uden at have været undergivet indkomstbeskatning er opsparat over en årrække, o. lign.

Dette forslag er ikke optaget i nærværende forslag, der derimod indeholder bestemmelser om en lempelig beskatning af visse erhvervelser, som det på den ene side ikke synes rimeligt at henhøre under den almindelige progressive indkomstbeskatning, men som det på den anden side heller ikke er naturligt at erklære for helt skattefri.

Den særlige indkomstskat skal efter forslaget svares med 15 pct. og kommer til anvendelse i de i § 67 anførte tilfælde, der dels angår visse *realisationsavancer*, dels visse *kapitaludbetalinger*. En særlig lempelig regel er foreslået for *gaver og gratialer* o. lign., som en skattepligtig får fra sin arbejdsgiver som en eengangsydelse i særlig anledning såsom den skattepligtiges jubilæum eller arbejdsophør på grund af alder eller sygdom. Det forekommer stødende, at en jubilar skal svare almindelig indkomstskat af gaver eller beløb, han får til sit jubilæum af

arbejdsgiveren. Efter forslaget skal 1 000 kr. altid være skattefri, medens det overskydende beløb beskattes med 15 pct.; skatten af et jubilæumsgratiale på 2 000 kr. vil altså blive 150 kr.

Under samme beskatning er henført gevinster ved præmie- eller gættekonkurrencer og bortlodninger samt andre lotteri-gevinster end klasselotteriets. Det samme gælder præmier, opnået ved deltagelse i konkurrencer af kunstnerisk, litterær eller videnskabelig karakter, altså f. eks. i en forfatterkonkurrence (derimod ikke f. eks. i arkitektkonkurrencer), samt prisbelønninger for besvarelsen af opgaver af denne art.

Ifølge § 68 kan *realisationstab*, der ikke kan dækkes af særlige indtægter i samme år, for halvdelen af det overskydende beløbs vedkommende fradrages i den almindelige skattepligtige indkomst.

7. *Formueskatten.*

Formueskattefri er nu for statsskattens vedkommende formuer under 20 000 kr.; for den fælleskommunale skat er grænsen 30 000 kr.

Efter formueskatteskalaen i § 87 er formuer på under 100 000 kr. helt fritaget for formueskat. Den således foreslåede betydelige lempelse af formueskatten har til formål at fremme den private opsparing.

8. *Kapitaludlodningsskatten.*

Den i afsnit IV foreslåede kapitaludlodningsskat er en *nydannelse* i vor skattelovgivning.

Ved forslagets § 10 har man i overensstemmelse med skattelovskommissionens forslag opgivet den nugældende indkomstbeskatning af friaktier og af udlodninger i anledning af selskabets nedskrivning af aktie- eller andelskapital eller selskabets opløsning. I stedet for foreslog kommissionen at beskatte som kapitalvinding, med en fast sats, dels enhver avance, som en aktionær opnår ved salg af en aktie, dels differencen mellem det på en aktie faldende likvidationsprovenu og det beløb, aktien står vedkommende aktionær i.

Da man i nærværende forslag ikke har villet indføre en generel kapitalvindingsbeskatning, har man — i det store og hele efter svensk mønster — foreslået den i afsnit IV udformede kapitaludlodningsskat som et egnet middel til under beskatning at inddrage de i aktieselskaber o. lign. opsamlede reserver, der udloddes i anledning af likvidation eller kapitalnedskrivning.

9. Gifte kvinders selvangivelse m. v.

Spørgsmålet om hustruens medvirken ved indgivelse af selvangivelse har været meget debatteret i de senere år. Det er blevet belyst i en redegørelse af 24. april 1952 fra finansministeren til rigsdagen, og det blev påny rejst i december 1952 under behandlingen af ligningsloven for skatteåret 1953—54. Drøftelserne medførte, at der i ligningsloven blev indsat en bestemmelse, der fastslår, at hustruen har krav på at blive gjort bekendt med mandens selvangivelse og ret til ved sin underskrift på mandens selvangivelse at tilkendegive, at hun er gjort bekendt med denne.

I det foreliggende forslag har man ved bestemmelserne i § 118, stk. 6—10, søgt at nå til en rationel løsning, der giver gifte kvinder den især fra kvindeorganisationerne krævede adgang til medvirken ved selvangivelsen under overtagelse af det hermed forbundne ansvar. De foreslåede regler går kort udtrykt ud på, at der gives enhver gift kvinde, der skal sambeskattes med sin mand, *ret til at indgive sin egen selvstændige selvangivelse, når hun fremsætter ønske herom*. Denne ret tilkommer hustruen, hvadenten hun har selverhverv eller ej. Indgiver hustruen sin egen selvangivelse, skal hver ægtefælles selvangivelse omfatte de indtægter og den formue, som den pågældende har rådigheden over i henhold til lovgivningen om ægteskabets retsvirkninger, hvadenten indtægten eller formuen hører til vedkommendes særeje eller bodel indenfor fællesformuen.

Hustruen har det fulde personlige ansvar for sin selvangivelse. Undlader hun at indgive rettidig og behørig selvangivelse, indtræder de herom foreskrevne retsvirkninger, forsåvidt angår hendes indtægt og formue. En særlig lempelig regel er dog givet

i § 118, stk. 9, for det tilfælde, at hustruen trods indgivet begæring undlader at foretage rettidig selvangivelse og manden på sædvanlig måde har selvangivet på begge vegne; hvor dette udtrykkeligt fremgår af mandens selvangivelse, behandles forholdet, som om hustruen ikke havde fremsat begæring om at indgive selvstændig selvangivelse.

Der er endvidere givet den hustru, der vil indgive sin egen selvangivelse, *ret til at forlange skatten delt*, således at hun får sin egen skattebillet.

10. *Lempelser for visse opsparingsformer.*

Ved praktiseringen af den gældende regel om fradrag indenfor 600 kr. af forsikringsudgifter og pensionsbidrag har man givet bestemmelsen anvendelse på indskud i visse opsparingsordninger, der tager sigte på betryggelse af skatteyderens alderdom eller på sikring af hans eller hans pårørendes underhold i tilfælde af hans invaliditet, tab af erhverv eller død. En forudsætning herfor er det, at formålet er tilbørligt sikret gennem båndlæggelse af indskuddene. Er disse betingelser opfyldt, fritager man endvidere renter og sparepræmier for indkomstbeskatning og de indskudte beløb med tilskrevne renter og sparepræmier for formuebeskatning, sålænge midlerne er båndlagt.

Denne lempelige behandling tilsigter forslaget at opretholde, jfr. forslagets § 180, stk. 5, der i betragtning af ordningernes overordentlig varierende art henlægger afgørelsen af, om betingelserne herfor er tilstede, til finansministeren efter erklæring fra ligningsrådet.

Men herudover er der ved den nævnte bestemmelse åbnet mulighed for skattemæssige lempelser også for andre opsparingsformer. Man har herved for øje opsparing på særlige *opsparingskonti*, hvor indskuddene er undergivet binding i en længere periode, i almindelighed *mindst 10 år*. Sådanne „langtidskonti“ oprettes nu gennem spareklubber, ungdomsspareafdelinger, „egne-hjem-foreninger“ m. v. med henblik bl. a. på videreuddannelse og etablering. For at støtte sådanne bestræbelser skal der efter forslaget kunne indrømmes fradrag for indskud i det

omfang dette kan ske indenfor 600 kr.-grænsen i § 14, nr. 3, og indkomstskat skal ikke svares af indvundne renter i bindingsperioden, ligesom der ikke skal svares formueskat af det på kontoen indestående i denne periode.

Af forslagets mange andre nye bestemmelser skal nedenfor nævnes visse regler, af hvilke nogle har en mere almindelig skattemæssig betydning, medens andre berører problemer, der har givet anledning til debat.

§ 11, nr. 2 og 3, hjemler bl. a. gunstige *afskrivningsregler* for ekstraordinære tilskud til pensionsordninger og til hjælpe- og understøttelsesfonds m. m., hvorved sådanne foranstaltninger er søgt fremmet.

§ 13 indrømmer ret til fradrag for udgifter til udarbejdelse eller trykning af *doktordisputater*.

§ 14, nr. 4, tillader fradrag for 100 pct. af *kontingenter til arbejdsgiverforeninger og fagforeninger m. v.* mod nu almindeligvis 75 pct.

§ 16, stk. 2, giver ret til at bringe en „negativ indkomst“ til fradrag i den skattepligtige indkomst for de nærmest efterfølgende 3 skatteår.

§ 19 ff. tilsigter at give mere hensigtsmæssige regler om skattepligten, herunder også om fremgangsmåden ved ansættelsen af tilflyttere (§ 25), om ansættelsen ved skilsmisse og separation (§ 28) og om ansættelsen, når den ene af to sam-beskattede ægtefæller dør (§ 29). Ved *en skattepligtigs død* bortfalder skattepligten efter forslaget med udgangen af den måned, hvori dødsfaldet er sket, medens statsskattepligten nu varer skattehalvåret ud.

Som en meget betydningsfuld afvigelse fra skattelovskommissionens forslag skal fremhæves, at den i den gældende lovgivning hjemlede *ret til fradrag ved indkomstopgørelsen for erlagte forfaldne personlige skatter* er foreslået *opretholdt*. Retten er yderligere foreslået udvidet, idet den efter forslaget skal gælde fuldt ud for statsskatterne for selskaber, foreninger m. v., der nu enten slet ikke eller kun delvis kan fradrages ved indkomstopgørelsen. Der henvises til §§ 14, nr. 8, og 42, stk. 2.

Lovforslaget underkastedes i folketinget en indgående 1. behandling, men kom derefter ikke videre, idet man på det sene tidspunkt af rigsdagssamlingen anså det for nytteløst at henvise lovforslaget til udvalgsbehandling. Det genfremsattes ikke i den overordentlige rigsdagssamling 1953, i hvilken finansministeren ikke anså det for muligt at komme nogen vegne med behandlingen af det omfattende lovforslag.

3. Forslag til lov om ændringer i og tilføjelser til lov nr. 301 af 6. juni 1946 om statens tjenestemænd. (Finansminister *Thorkil Kristensen*). [A sp. 3173].

Fremsat i *folketinget* $\frac{3}{12}$ (F. sp. 1361). 1. beh. $\frac{14}{1}$ (F. sp. 1726). Partiernes ordførere: Holger Eriksen, Arnth Jensen, Karl Olsen, Svend Jørgensen, Karl M. Andersen og Fuglsang. Henvist til lønningsudvalget.

Lovforslaget var udarbejdet på grundlag af en betænkning afgivet af et af finansministeriet ved skrivelse af 25. oktober 1951 nedsat udvalg, der havde til opgave at overveje, hvorvidt de ved lov nr. 286 af 18. juni 1951 om *ændring af reglerne om fortabelse af rettigheder som følge af straf* (årbog 1950—51, side 402) gennemførte nye regler måtte give anledning til revision af tjenestemandsløven, specielt dennes pensionsbestemmelser i §§ 60 og 61 m. fl. Endvidere blev det overdraget udvalget at fremkomme med en redegørelse om, hvorvidt det forslag med hensyn til *eventuel revision af tjenestemandsløvens pensionsbestemmelser*, som rettighedsloven måtte give udvalget anledning til at stille, naturligt måtte medføre konsekvenser for de ved den ekstraordinære tjenestemandstol dømte tjenestemænd.

I overensstemmelse med den af udvalget afgivne betænkning er lovforslaget opdelt i 2 afsnit. I afsnit I foreslås forskellige ændringer i tjenestemandsløvens pensionsbestemmelser og i afsnit II ændringer vedrørende pensionsordningen for de ved den ekstraordinære tjenestemandstol afskedigede tjenestemænd.

Ifølge lovforslagets *kapitel I* (§§ 1—7) skal tjenestemandsløvens § 60 affattes således: „Den, som afskediges, fordi han har gjort sig skyldig i *et strafbart forhold, der begrundes en nærlig-*

gende fare for misbrug af stillingen, mister retten til pension.“ Som paragraffen nu er affattet, medfører den tab af pensionsretten, når vedkommende har gjort sig skyldig i en „strafbar handling, der gør ham uværdig til den for stillingen fornødne agtelse og tillid.“

En hermed stemmende ændring foreslås foretaget i § 61, der efter lovforslaget skal affattes således: „Når en pensionsberettiget tjenestemand afskediges på grund af tjenesteforseelser eller misligheder, der, uden at medføre tab af pensionsretten i henhold til § 60, gør ham uskikket til at forblive i sin stilling, bestemmes det ved finanslov eller tillægsbevillingslov, hvorvidt han skal have pension, og i bekræftende fald af hvilken størrelse“.

Videre foreslås det at ophæve den i tjenestemandslovens § 62, stk. 2 d), indeholdte bestemmelse, hvorefter pension eller ventepenge kan bortfalde som følge af strafbare handlinger, begåede efter afskedigelsen.

Tilsvarende lempelser foreslås — gennem ændring af § 67, stk. 2, og § 68, stk. 1 — foretaget i reglerne om *enke- og børnepension*.

Endelig indeholder kapitlets to sidste paragraffer følgende bestemmelser:

§ 6. Finansministeren bemyndiges til, når forholdene i det enkelte tilfælde taler derfor, at tillade hel eller delvis genudbetaling af pension, som indenfor de sidste 10 år før nærværende lovs ikrafttræden er blevet inddraget i henhold til de hidtidige bestemmelser i tjenestemandslovens § 62, stk. 2 d), eller § 68, stk. 1 e), efter dom for et af den pågældende pensionist efter tjenesteforholdets ophør begået strafbart forhold.

Finansministeren bemyndiges endvidere til at tillade udbetaling af den enkepension, som ville være ydet, såfremt der ikke var sket inddragelse af egenpension som nævnt i stk. 1.

Tilsvarende regler gælder med hensyn til børnepension.

§ 7. I § 2, stk. 1, sidste punktum, i lov nr. 386 af 12. juli 1946 om pensionering af civile funktionærer, håndværkere og arbejdere ved hæren og søværnet m. v. ændres ordene „en strafbar handling, der gør ham uværdig til den for stillingen

fornødne agtelse og tillid“ til „et strafbart forhold, der begrunder en nærliggende fare for misbrug af stillingen“.

Kapitel II (§§ 8—12) har følgende indhold:

§ 8. En tjenestemand i staten, folkeskolen, folkekirken eller en kommune, der ved kendelse af den ved lov nr. 322 af 7. juli 1945, jfr. lov nr. 450 af 1. oktober 1945 og lov nr. 256 af 4. juni 1947, oprettede ekstraordinære tjenestemandsdømstol er *afskediget fra sin tjenestemandsstilling med hel eller delvis fortabelse af pensionsret*, og som ved nærværende lovs ikrafttræden har opnået eller i henhold til en inden 1. juli 1953 indgivet ansøgning *opnår ikke-pensionsberettigende fuld beskæftigelse* under staten, i folkeskolen, folkekirken eller i en kommune, har, såfremt han senere afskediges på grund af alder, svagelighed eller anden ham utilregnelig årsag, ret til efter de i stk. 3 indeholdte regler at få tillagt den ordinære egenpension, som han ville være berettiget til, såfremt hans afskedigelse fra tjenestemandsstillingen i sin tid havde fundet sted af pensionabel årsag.

Tilsvarende adgang til ordinær egenpension tilkommer en ved den ekstraordinære tjenestemandsdømstol afskediget tjenestemand, som indenfor den i stk. 1 nævnte frist *ansøger om genbeskæftigelse* i staten, folkeskolen m. v., men ikke inden 1. juli 1955 har opnået genbeskæftigelse i en efter hans uddannelse, alder og helbredstilstand passende stilling i hans tidligere eller anden styrelsesgren. Ansøger den afskedigede tjenestemand ikke om genbeskæftigelse som foran anført, eller afviser han en ham inden 1. juli 1955 tilbudt passende beskæftigelse, fortaber han adgangen til forbedring af den for ham ved tjenestemandsdømstolens kendelse truffne pensionsmæssige ordning.

Ordinær egenpension efter foranstående regler kommer først til udbetaling ved den pågældendes fyldte 65. år — eller i tilfælde, hvor afskedigelse har fundet sted fra en tjenestemandsstilling, for hvilken der på afskedigelsestidspunktet var fastsat en lavere aldersgrænse for adgang til afsked med pension, fra dette tidspunkt —, medmindre der forinden behørigt dokumenteres svagelighed af en sådan art, at den pågældendes arbejds-evne må anses for væsentligt nedsat.

Ordinær egenpension kan dog straks tilstås afskedigede

tjenstemænd, der ved nærværende lovs ikrafttræden er fyldt 65 år eller har opnået den forannævnte lavere aldersgrænse for afsked med pension, samt sådanne tidligere tjenstemænd, hvis pension er blevet inddraget helt eller delvis i medfør af § 1, stk. 2, i fornævnte lov af 7. juli 1945 om oprettelse af en ekstraordinær tjenstemandsdomstol. Tilsvarende gælder afskedigede tjenstemænd, der inden 1. juli 1953 dokumenterer svagelighed som foran nævnt.

§ 9. Såfremt en ved tjenstemandsdomstolen afskediget tjenestemand er afgået ved døden inden 1. juli 1953 eller efter at have generhvervet retten til ordinær egenpension i henhold til § 8, ydes på tilsvarende måde den ordinære *enke- eller børnepension*, som ville være kommet til udbetaling i tilfælde af, at tjenstemændens afskedigelse i sin tid havde fundet sted af pensionabel årsag.

§ 10. Ansøgning om genbeskæftigelse og pension i henhold til foranstående bestemmelser indgives for afskedigede stats-tjenstemænds vedkommende til finansministeriet. Forsåvidt angår afskedigede folkeskolelærere og tjenstemænd i folkekirken, indgives ansøgning til henholdsvis undervisningsministeriet og kirkeministeriet og for tidligere kommunale tjenstemænd til vedkommende kommunalbestyrelse.

§ 11. Tvivlsspørgsmål om, hvad der i de i § 8, stk. 2, nævnte tilfælde kan anses for en passende beskæftigelse, afgøres endeligt af et *nævn*, bestående af en af finansministeren efter forhandling med justitsministeren udpeget formand, der ved beskikkelsen skal være dommer, samt af et medlem udpeget af finansministeren. Ved behandlingen af den enkelte sag tiltrædes nævnet af et medlem som repræsentant for den styrelse, hvorunder den pågældende ved afskedigelsen var ansat som tjenestemand, forsåvidt angår afskedigede folkeskolelærere og tjenstemænd i folkekirken henholdsvis undervisningsministeriet og kirkeministeriet og for kommunale tjenstemænds vedkommende kommunalbestyrelsen.

§ 12. Bestemmelserne i §§ 8—11 omfatter tillige de *håndværkere og arbejdere ved statsbanerne* samt *civile funktionærer, håndværkere og arbejdere ved hæren og søværnet m. v.*, der i hen-

hold til § 7 i lov nr. 322 af 7. juli 1945 om oprettelse af en ekstraordinær tjenestemandsdømstol m. v. er blevet afskediget ved tjenestemandsdømstolen med hel eller delvis fortabelse af pensionsret, eller hvis pension er blevet inddraget helt eller delvis i medfør af § 1, stk. 2, i nævnte lov.

Ved fremsættelsen af lovforslaget gjorde *finansministeren* udførligt rede for lovforslagets to afsnit. Om de foreslåede ændringer i tjenestemandslovens ordinære pensionsbestemmelser (afsnit I) udtalte han bl. a.:

„Det må forekomme naturligt, at de synspunkter, der har fundet udtryk i rettighedsloven af 18. juni 1951, tillige finder anvendelse i tjenestemandsforshold, og man har iøvrigt hidtil tilstræbt, at der er overensstemmelse mellem de almindelige regler om rettighedsfortabelse og bestemmelserne i tjenestemandslovens §§ 60 og 61. Det foreslås derfor, at tjenestemandslovens § 60 ændres således, at pensionsret fortages, hvis tjenestemanden afskediges, fordi han har gjort sig skyldig i strafbart forhold, „der begrundes en nærliggende fare for misbrug af stillingen“. Forsåvidt angår tjenestemandslovens § 61, foreslås man, at udtrykket „svækker den for stillingen nødvendige agtelse og tillid“ erstattes med ordene: „gør ham uskikket til at forblive i sin stilling“.....

Foruden de foreslåede ændringer af tjenestemandslovens §§ 60 og 61 foreslås det at ophæve de hidtil gældende bestemmelser, hvorefter en pension bortfalder, såfremt pensionisten efter afskedigelsen fra tjenestemandsstillingen gør sig skyldig i strafbart forhold, idet man bl. a. udfra almindelige forsikringsmæssige synspunkter indenfor pensionsområdet må anse det for mindre rimeligt at lade allerede aktuelle pensionsrettigheder bortfalde på grund af pensionistensandel efter tjenesteforholdets ophør.“

Om lovforslagets afsnit II, der som nævnt omhandler pensionsordningen for de ved tjenestemandsdømstolen afskedigede tjenestemænd, udtalte finansministeren bl. a. følgende:

„Efter regeringens opfattelse bør forholdene for de ved den ekstraordinære tjenestemandsdømstol afskedigede tjenestemænd nyordnes på en sådan måde, at der kommer til at gælde samme regler for alle de ved dømstolen afskedigede tjenestemænd. Da resocialiseringshensynet i første række må anses varetaget, når der åbnes mulighed for vedvarende genbeskæftigelse på rimelige lønvilkår, har man derfor i det foreliggende lovforslag forudsat, at genansættelse af de pågældende ikke finder sted i tjenestemandsstilling, men på honorarbasis.

Selvom genansættelse ikke sker i tjenestemandsstilling, finder man dog, at de tidligere omtalte resocialiseringshensyn i forbindelse med de specielle forhold, der i sin tid har ført til afskedigelsen

af de pågældende tjenestemænd, naturligt bør medføre, at der gives dem, der opnår beskæftigelse, en forbedret pensionsmæssig stilling.

Det vil imidlertid ofte afhænge af tilfældige omstændigheder, som for eksempel den pågældendes alder og uddannelse, om der i det enkelte tilfælde er mulighed for at give en ved tjenestemandsdømmestolen afskediget tjenestemand beskæftigelse i det offentlige tjeneste. Man finder det derfor rimeligt, at også de afskedigede tjenestemænd, der indenfor en vis frist stiller sig til rådighed for genbeskæftigelse uden at kunne opnå en sådan, får adgang til en tilsvarende pensionsmæssig forbedring.

Man har herved fundet det naturligt at forlange, at den afskedigede tjenestemand stiller sig til rådighed for beskæftigelse i enhver stilling, som det efter hans uddannelse, alder og helbreds-tilstand må anses for rimeligt at placere ham i. Den pågældende bør således ikke kunne kræve, at genansættelse finder sted indenfor den styrelse, fra hvilken han er afskediget. Jeg kan i denne forbindelse henvise til de vanskeligheder, der må antages at være forbundet med genbeskæftigelse af de afskedigede tjenestemænd indenfor visse styrelsesgrene som for eksempel forsvaret og politiet.

Den foreslåede pensionsordning anslås at ville medføre en kapitaliseret merforpligtelse for det offentlige på ca. 6,5 mill. kr., fordelt med ca. 4,1 mill. kr. på staten, 1,1 mill. kr. på folkeskolen og ca. 1,3 mill. kr. på samtlige kommuner.“

Mens alle partiernes ordførere ved lovforslagets 1. behandling i folketinget kunne tiltræde dets afsnit I, rejstes der en række indvendinger mod forslagens afsnit II om pensionsordningen for de ved tjenestemandsdømmestolen afskedigede tjenestemænd.

Holger Eriksen (S) fremhævede således, at straffen for de heromhandlede tjenestemænd bestod deri, at de pågældende mistede deres embede, men genansætter man dem, betyder det, at selve straffen og ikke blot dens virkninger ændres, hvilket kunne være betænkeligt. Han kunne tiltræde, at der skulle være visse muligheder for genansættelse, dog ikke i tjenestemandsstilling, men på honorarbasis, og pointerede, at ingen sådanne genantagelser burde komme tjenestemænd eller honoraransatte til skade. Vedrørende adgangen til at opnå en forbedret pensionsstilling for disse tjenestemænd kunne taleren tiltræde, at der åbnedes mulighed for en forbedring for dem, der blev genansat, men han fandt det ikke logisk at give dem, der melder sig til tjeneste, men ikke genansættes, en lignende forbedring. Endelig fremhævede han, at det var tvivlsomt, om det var særlig påkrævet at forhøje grundpensionerne, idet den praktiske virkning heraf i langt de fleste tilfælde ville blive ringe, i hvert tilfælde for pensioner indtil 4 500 kr.

årl., på grund af det i forhold til disse grundpensioner store reguleringsstillæg, der ville forblive uændret.

Arnth Jensen (V) erklærede, at hans parti ikke ville gå imod, at genansættelserne fandt sted på honorarbasis, men ønskede dog spørgsmålet overvejet med hensyn til personer ansat i folkeskolen og folkekirken. Han mente endvidere, det ville være rigtigt i lovforslaget at indsætte en tidsfrist, inden hvilken afskedigede tjenestemænds ansøgning om genantagelse skulle være indsendt. Endelig var venstres ordfører betænkelig ved den forøgelse på 6 mill. kr. af pensionsbudgettet, som lovforslagets gennemførelse ville medføre.

Karl Olsen (KF) tilsagde sit partis velvilje overfor forslaget.

Svend Jørgensen (RV) kunne i det store og hele tiltræde de foreslåede bestemmelser, men var betænkelig ved, at genansættelse kun skulle kunne ske på honorarbasis, idet en sådan ansættelse f. eks. af en lærer i folkeskolen, især på landet, måtte anses for absolut uheldig.

Karl M. Andersen (DR) var velvilligt indstillet overfor forslaget, mens *Fuglsang* (DK) erklærede, at hans parti ikke kunne stemme for forslaget, men ville undlade at stemme.

Lovforslaget blev henvist til lønningsudvalget, der ikke afgav betænkning over det inden rigsdagssamlingens slutning, hvorfor det bortfaldt.

4. Forslag til lov om ændring af lov om indkøbsforeninger for mindre jordbrugere. (Landbrugsminister *Sønderup*). [A. sp. 4657].

Fremsat i *folketinget* $\frac{4}{3}$ (F. sp. 2854). 1. beh. $\frac{10}{3}$ (F. sp. 3230). Partiernes ordførere: Carl Petersen, Foged, Clausen (Olufskjær), Aage Fogh, Karl M. Andersen og Fuglsang. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Carl Petersen, Ditlevsen, Lysholt Hansen, Horn, Kjældgaard, Th. Mikkelsen, Smørum, Heilesen [formand], Foged, Holmberg, Clausen (Olufskjær), Fibiger, Tesdorpf, Aage Fogh, Karl M. Andersen).

Lovforslaget tilsigtede en række ændringer i lov nr. 105 af 15. marts 1939 om indkøbsforeninger for mindre jordbrugere, jfr. lovbekendtgørelse nr. 197 af 11. april 1949 og lov nr. 128 af 28. marts 1951.

Da man har anset det for rimeligt at *lette adgangen for de mindre landbrugere til at anskaffe traktorer*, foreslås der tilvejebragt hjemmel til indkøb af sådanne til *sammenslutninger af*

mindst 4 ejere eller brugere af mindre landbrugsejendomme, dog således, at det skal være tilstrækkeligt, at disses ejendomme *gennemsnitlig* ikke overstiger 20 000 kr. jordværdi. For sådanne lån og for lån til hesteavlforeninger, kvægavlforeninger og tærskeselskaber, der kan udgøre indtil 10 000 kr., foreslås udfærdiget særlige kontrakter, der udarbejdes af landbrugsministeriet og skal underskrives af samtlige deltagere i sammenslutningerne eller af foreningernes eller selskabernes samlede bestyrelse. Deltagerne i sammenslutningerne, foreningerne eller selskaberne skal hæfte solidarisk for lånenes tilbagebetaling. Låne-
ne skal afdrages indenfor højst 5 år fra disses ydelse.

Efter den nugældende lov skal foreningerne til deres reservefond hvert år af de af medlemmerne indbetalte renter henlægge et beløb, der svarer til $\frac{1}{2}$ —1 pct. af udlånsmassen. Reservefonden skal udgøre mindst 5 pct. af lånene fra statskassen. Da flere af foreningerne nu på denne måde har hensat så store beløb, at deres reservefonds udgør 15—20 pct. af lånene fra statskassen, foreslås det, at foreningerne, når deres reservefonds andrager 10 pct. af lånene fra statskassen, ikke skal være pligtige at foretage yderligere henlæggelse til deres reservefond, så at de kan anvende den overskydende del af reservefonden til formål, der tjener foreningernes interesser.

Under hensyn til det stigende renteniveau foreslås *renten af foreningernes lån af statskassen forhøjet fra $3\frac{1}{2}$ pct. til 4 pct.*

De øvrige ændringer er i det væsentlige af tydeliggørende og redaktionel karakter.

Lovforslaget blev ved førstebehandlingen i folketinget i det hele velvilligt modtaget.

Det henvistes til et udvalg, som ikke nåede at tilendebringe sit arbejde.

5. Forslag til lov om apotekervæsenet. (Indenrigs- og boligminister Aksel Møller). [A. sp. 3233].

Fremsat i *folketinget* $27\frac{1}{1}$ (F. sp. 1861). 1. beh. $\frac{3}{2}$ (F. sp. 1947). Partiernes ordførere: Mørk, Marius Buhl, Poul Claussen, Bertel Dahlgaard, J. M. Pedersen og Inger Merete Nordentoft.

Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Mørk, Hans Hækkerup, Krag, Bollerup Madsen, Viola Nørlov, Smørum, Strøm, Marius Buhl, [sekretær], Niels Eriksen, Anker Lau, Poul Clausen [formand], Gottschalck-Hansen, Poul Møller, Bertel Dahlgaard og J. M. Pedersen). Beretning (B. sp. 1349) afgivet 10/4.

I 1947 nedsatte indenrigsministeriet en *kommission* vedrørende apotekervæsenet m. v. Denne kommission afgav i februar 1952 en betænkning med udkast til to lovforslag, hvoraf det første og betydningsfuldeste var et forslag til revision af den nugældende apotekerlov nr. 107 af 31. marts 1932, mens det andet tilsigtede at foretage nogle hermed forbundne mindre væsentlige ændringer i lov nr. 182 af 23. juni 1932 om sundhedsvæsenets centralstyrelse (jfr. nærmest efterfølgende sag).

Der var i kommissionen opnået enighed med hensyn til langt den overvejende del af de enkelte paragraffer i de to lovforslag, men der var dog enkelte punkter, hvor det ikke lykkedes at forene de i kommissionen repræsenterede interesser til en fælles affattelse af lovforslaget. Da der blandt de problemer, som der var væsentlige uoverensstemmelser om, var to af de mest centrale indenfor apotekerlovgivningen, nemlig *de medicinske specialiteter*, hvis retsstilling er ganske afgørende for medicinalindustrien, og *apotekerafgiften*, hvis nærmere udformning har den største interesse for hele apotekerstanden, fandt man det nødvendigt, at der blev *indhentet erklæringer fra de interesserede parter*, forinden der blev fremsat lovforslag på rigsdagen på grundlag af kommissionens udkast.

Endvidere gav man de interesserede erhvervsorganisationer, herunder Danmarks Apotekerforening, Dansk Pharmaceutforening, Den almindelige danske Lægeforening og Dansk Tandlægeforening, lejlighed til at ytre sig om sagen.

Det fremgik af de indhentede erklæringer, at der fremdeles er en meget stærk modstand mod kommissionens flertalsforslag med hensyn til såvel specialitetsspørgsmålet som apotekerafgiften.

På disse punkter fulgte indenrigs- og boligministeren derfor ved udarbejdelsen af det heromhandlede lovforslag ikke indstillingen fra kommissionens flertal, ligesom der også var andre bestemmelser, som undergik forskellige — hovedsagelig dog mindre væsentlige — ændringer inden lovforslagets fremsættelse.

Lovforslaget omfatter 14 kapitler, om hvis indhold følgende skal anføres:

Kap. I (§§ 1—5). Fælles bestemmelser.

Dette kapitel indeholder de regler, som er fælles for *apotekerne* og den del af *lægemiddelbranchen* og *-fremstillingen*, der ligger udenfor apotekerne.

Der har ikke hidtil i lovgivningen været optaget nogen definition af *lægemiddelbegrebet*, men en sådan foreslås nu givet i § 1. Den går ud på, at der ved lægemidler i lovens forstand skal forstås midler, som er bestemt til at helbrede, lindre, behandle eller forebygge sygdomme eller sygdomssymptomer hos mennesker eller dyr, og endvidere midler, der ved indgivelse gennem munden, ved anbringelse på huden, ved indsprøjtning gennem huden eller ved indbringelse i legemshulheder anvendes til erkendelse af sygdomme hos mennesker og dyr. Afmagringsmidler og midler mod lus må herefter — i modsætning til tidligere — betragtes som lægemidler. De i loven omhandlede bestemmelser vedrørende lægemidler finder tilsvarende anvendelse forsåvidt angår instrumenter og forbindsstoffer, der indeholder lægemidler. Midler til forhindring af udbredelse af sygdom, f. eks. midler til desinfektion af instrumenter og andre tekniske hjælpemidler under sygdomsbehandlingen, til desinfektion af badevand og luften i rum, til desinfektion af møbler, sengetøj m. v., til desinfektion af opspyt og andre udtømmelser fra syge samt midler til andre hygiejniske formål betragtes ikke som lægemidler.

Bestemmelserne i §§ 2, 3 og 5 afviger ikke meget fra, hvad der hidtil har været gældende, mens § 4 indeholder ændrede regler angående *reklamering med lægemidler m. v.* Disse regler tager bl. a. sigte på at hindre, at et unødvendigt medicinforbrug stimuleres ved anvendelse af forskellige nærmere angivne reklameformer, der fremtidig skal være forbudt, dog med mulighed for dispensation. Da midler, der angives at virke afmagrende, efter forslaget skal betragtes som lægemidler, vil reklameringsreglerne også omfatte sådanne midler.

Kap. II (§§ 6—11). Apoteker og apotekere.

Af de ændringer, som dette kapitel indeholder, skal nævnes bestemmelsen i § 6, stk. 2, hvorefter et *nyt apotek* kun må op-

rettes, når det kan antages, at apoteket ved normal drift ikke behøver tilskud fra apotekerfonden. Efter den gældende lov kræves kun, at apoteket må antages at kunne give en indtægt på $\frac{2}{3}$ af den mindste nettoindtægt, hvoraf der skal svares apotekerafgift.

I § 11 er optaget bestemmelser, som har til hensigt under hensyn til den faglige og videnskabelige indsats, der ydes af *sygehusapotekerne*, i højere grad end efter den nugældende lov at sidestille sygehusapotekerne med de almindelige apoteker.

For at begrænse oprettelsen af sygehusapoteker til de tilfælde, hvor der er baggrund for deres faglige og videnskabelige indsats, foreslås det, at sygehusapoteker normalt kun må oprettes ved store sygehuse, idet det samtidig forudsættes, at disse sygehusapotekers omsætning er tilstrækkelig stor til, at der på apotekerne kan beskæftiges en apoteker og mindst een provisor.

Kap. III (§§ 12—15). Apotekerpersonale.

I § 12 foreslås *provisor* som betegnelse for alle til et apotek knyttede farmaceutiske kandidater bortset fra apotekeren. I § 14 foreslås, at der skal kunne gives den fuldt uddannede del af det tekniske personale visse selvstændige beføjelser som *apoteksassistenter* under forudsætning af, at de pågældende erhverver sig den nødvendige specielle uddannelse. I § 15 bestemmes, at aftaler mellem en apoteker og elever, der forbereder sig til farmaceutisk kandidateksamen eller til eksamen for apoteksassistenter, skal udformes skriftligt og forelægges sundhedsstyrelsen til godkendelse.

Kap. IV (§§ 16—18). Arbejdsoverenskomster.

I konflikter mellem Danmarks Apotekerforening og Dansk Farmaceutforening er det flere gange sket, at indenrigsministeren, når forhandlingerne hos forligsmanden var strandet, har måttet mægle mellem de to organisationer og eventuelt gå med til en forhøjelse af medicinaltaksten for helt eller delvis at give apotekerne dækning for forøgede lønningsudgifter. Under hensyn hertil foreslås nu indført en særlig *faglig mæglinginstitution* på dette område. De tekniske regler for dens virksomhed svarer

i det store og hele til reglerne om mægling i arbejdsstridigheder, jfr. lovbekendtgørelse nr. 603 af 21. december 1945; i afstemningsreglerne er der dog foreslået den ændring, at for hver procent, hvormed afstemningsprocenten ligger under 75, skal den til forkastelse nødvendige procent af de afgivne stemmer forhøjes med 1 i stedet for som anført i loven om mægling i arbejdsstridigheder $\frac{1}{2}$.

Kap. V (§§ 19—20). Fortabelse af ret til at virke på apotek.

Bestemmelserne i dette kapital svarer i hovedsagen til, hvad der hidtil har været gældende. Dog foreslås det i § 19, stk. 7, at apotekere, provisorer og apoteksmedhjælpere ved meddelelse til sundhedsstyrelsen skal kunne give afkald på deres ret til at drive apotek, tilberede lægemidler eller gøre tjeneste på noget apotek her i landet.

Kap. VI (§§ 21—41). Apotekers indretning og drift.

Angående apotekernes *åbningstider* indeholder § 25 følgende bestemmelse, der åbner mulighed for en *indskrænkning i nat- og helligdagstjenesten* udover, hvad forholdene i forvejen har medført i så henseende:

„Apoteker skal holdes åbne indenfor butikkers almindelige åbningstider. Sundhedsstyrelsen kan dog bestemme, at et apotek, som drives uden eksamineret medhjælp, holdes lukket nogle timer om dagen på nærmere fastsatte vilkår.

Indenrigs- og boligministeren bestemmer omfanget af apotekernes tjeneste udenfor butikkers almindelige åbnings-tider og kan derved, hvor der er to eller flere apoteker, bestemme, at kun et enkelt eller enkelte af disse skal have nat- og helligdagstjeneste.“

I § 32 foreslås det at udvide *apotekernes handelsret* til foruden de hidtidige varer også at omfatte hygiejniske artikler, toiletartikler, næringspræparater og kemisk-tekniske midler. Endvidere skal indenrigs- og boligministeren kunne give apotekere ret til at fremstille eller forhandle andre bestemte varer, som naturligt hører hjemme på et apotek.

Kap. VII (§§ 42—45). Håndkøbsudsalg samt sygehuses, lægers, tandlægers og dyrlægers behandling af lægemidler m. v.

I § 42 foreslås optaget en bestemmelse om, at indenrigs- og boligministeren kan pålægge apoteker at oprette *håndkøbsudsalg*.

På grund af de meget betydelige udgifter, der er forbundet med oprettelsen af nye apoteker, har det i de senere år kun været muligt at gennemføre nyoprettelse af nogle få apoteker, hvis nettoindtægt på grund af deres meget store udgifter til forrentning og afskrivning af den i virksomheden anbragte kapital må antages i en årrække at være ret ringe. Da det imidlertid nu antages, at det krav, som befolkningen i de større byers yderdistrikter og i større stationsbyer har om en let adgang til medicin, på en langt billigere og på en for befolkningen omtrent lige så tilfredsstillende måde vil kunne opfyldes ved at oprette særlige *udsalg til udlevering ikke blot af håndkøbsvarer, men også af lægemidler, der kun må udleveres efter recept eller skriftlig rekvisition*, har man efter henstilling fra sundhedsstyrelsen foreslået, at der tilvejebringes hjemmel hertil.

I § 44 har man fundet det uforholdsmæssigt at opretholde de hidtil gældende regler om dispenseringsret for læger, idet der ikke mere findes læger, som dispenserer lægemidler. Iflg. § 45 kan dyrlæger derimod stadig få tillagt dispenseringsret.

Kap VIII (§§ 46—53). Afgift af og tilskud til apoteker.

I modsætning til apotekerkommissionens flertal fandt indenrigs- og boligministeren — efter at de interesserede parter havde haft lejlighed til at gøre deres synspunkter gældende — at måtte stille forslag om en afgifts- og tilskudsordning, der i hovedsagen svarer til den nuværende. Der er dog bl. a. foretaget den ændring, at det beløb på 14 000 kr., som i den gældende lovgivning om tilskud til apoteker er den indtægt, man søger at bringe de små apoteker op på, under hensyn til den skete stigning i prisniveauet og de stadige lønmæssige forbedringer, der er opnået for ikke mindst de ældre farmaceuter, er foreslået forhøjet til 18 000 kr.; afgiftsskalaen er ændret på tilsvarende måde, således at afgiften på nettoindtægten begyn-

der ved en indtægt på 18 000 kr. Det bemærkes herved, at lønnen til apoteksansatte farmaceutiske kandidater på ældste løntrin med de løntillæg, som trådte i kraft fra 1. maj 1953, udgør 19 404 kr. årlig for gifte og 16 812 kr. for ugifte. I disse beløb er ikke medregnet de særlige tillæg til de pågældende for tilkaldelses- og nattevagt eller personlige tillæg.

Kap. IX (§§ 54—61). Pensioner og understøttelser.

Bestemmelserne i dette kapital er udformet i overensstemmelse med apotekerkommissionens forslag. Nyordningen, der tilsigter at forbedre pensionisternes stilling noget udover den forbedring, som gennemførtes ved midlertidig lov nr. 119 af 23. marts 1948 om ændring i kapitel VI i loven af 31. marts 1932 om apotekervæsenet, vil bl. a. medføre, at alle de forsikrede skal betale pensionsbidrag, herunder også apotekerne, hvis pensioner hidtil fuldtud har været afholdt af apotekerfonden.

Kap. X (§§ 62—65). Apotekerfonden.

Der er heri den vigtige nydannelse, at indenrigs- og boligministeren med tilslutning af folketingets finansudvalg skal kunne yde tilskud af apotekerfondens midler til *nedsættelse af prisen på livsvigtige eller særlig betydningsfulde lægemidler.*

Kap. XI (§§ 66—68). Kontrollerede laboratorier og engrosvirksomheder.

De mindre ændringer i den gældende ordning, som her foreslås, er i hovedsagen i overensstemmelse med, hvad apotekerkommissionens flertal havde foreslået.

Kap. XII (§§ 69—80). Almindelige regler om medicinske specialiteter.

Medicinske specialiteter — et begreb, som også den gældende apotekerlov indeholder bestemmelser om — defineres i lovforslaget som brugsfærdige lægemidler, der forhandles i fremstillereis for forbrugeren bestemte pakning under et særnavn eller under et af fællesstyrelsen fastsat fællesnavn med tilføjelse

af fremstillerens firmanavn eller -mærke. Medicinske specialiteter skal efter forslaget kun kunne forhandles, når de er optaget i et særligt *specialitetsregister*, hvilket forudsætter at en række nærmere fastsatte betingelser er opfyldt. Optagelse i registret sker for 20 år. Efter de 20 års forløb kan optagelsen efter ansøgning forlænges for 10 år ad gangen, sålænge det pågældende lægemiddel må anses for medicinsk ønskeligt.

Hvad indenrigs- og boligministeren her foreslog, afveg væsentligt fra forslaget fra apotekerkommissionens flertal, der gik ud på, at optagelsen kun skulle ske for 10 år med mulighed for forlængelse, dog ikke ud over 5 år, ad gangen. „Efter udløbet af 20 år fra det tidspunkt, da specialiteten bragtes i handelen, kan forlængelse af registreringen ikke finde sted, såfremt de virksomme eller tilsvarende stoffer kan købes i en til fremstilling af lægemidler passende mængde, kvalitet og pris, og tilsvarende præparater fremstilles på apoteker. Såfremt specialiteten indeholder en virksom bestanddel, fremstillet af ansøgeren ved omfattende og ud fra en såvel medicinsk som økonomisk bedømmelse for befolkningens lægemiddelforsyning særlig ønskelig dansk grundfabrikation, vil forlængelse af registrering efter 20 år dog kunne ske, men ikke under særnavn.“

Kap. XIII (§§ 81—82). Særlige bestemmelser om ældre medicinske specialiteter.

Det bestemmes heri, at samtlige medicinske specialiteter, der lovligt forhandles ved lovens ikrafttrædelse, kan optages i specialitetsregistret. Medicinske specialiteter, der er bragt i handelen i tiden fra 16. juli 1934 til lovens ikrafttrædelsesdato, slettes af registret, når der er forløbet 20 år fra det tidspunkt, da de blev bragt i handelen, medmindre sundhedsstyrelsen tillader, at specialiteten forbliver i registret. Medicinske specialiteter, der er bragt i handelen inden 16. juli 1934, slettes af registret, når der er forløbet 5 år fra lovens ikrafttrædelsesdato. Efter de 5 års forløb kan optagelsen i registret efter ansøgning forlænges for 10 år ad gangen, sålænge den medicinske specialitet må anses at være et medicinsk ønskeligt lægemiddel.

Apotekerkommissionens flertal havde her foreslået, at

medicinske specialiteter, der lovligt er bragt i handelen før lovens ikrafttræden, skulle kunne optages i specialitetsregistret for 5 år og med en stærkt begrænset mulighed for forlængelse for 5 år ad gangen, efter tilsvarende regler, som foresloges for nye specialiteter.

Kapitlerne XIV (§ 83) og XV (§§ 84—85) indeholder straffe- og ikrafttrædelsesbestemmelser m. v.

Lovforslaget undergaves i folketinget en indgående 1. behandling, der i særlig grad drejede sig om de hovedpunkter, hvor lovforslaget afveg fra, hvad apotekerkommissionens flertal havde foreslået.

Det udvalg, som lovforslaget henvistes til, nåede ikke til ende med sit arbejde. I en beretning oplyses, at udvalget havde stillet en række spørgsmål til indenrigs- og boligministeren og modtaget svar på nogle af disse spørgsmål, mens andre ikke havde kunnet besvares indenfor den ved rigsdagssamlingens slutning givne frist.

6. Forslag til lov om ændring af lov nr. 182 af 23. juni 1932 om sundhedsvæsenets centralstyrelse. (Indenrigs- og boligminister *Aksel Møller*). [A. sp. 3319].

Fremsat i *folketinget* 27/1 (F. sp. 1861). 1. beh. 3/2 (F. sp. 1948). Partiernes ordførere: Mørk, Marius Buhl, Poul Claussen, Bertel Dahlgaard, J. M. Pedersen og Inger Merete Nordentoft. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om apotekervæsenet (se nærmest foregående sag). Beretning (B. sp. 1349) afgivet 10/4.

Lovforslaget tilsigtede gennemførelsen af nogle mindre ændringer i loven om sundhedsvæsenets centralstyrelse, hvilke ændringer havde nær tilknytning til bestemmelser i det samtidigt fremsatte lovforslag om apotekervæsenet.

De to lovforslag behandledes på rigsdagen under eet og henvistes til behandling i et udvalg, der ikke nåede at få afgivet betænkning inden rigsdagssamlingens slutning.

7. Forslag til lov om værnepligt. (Af indenrigs- og boligminister *Aksel Møller*). [A. sp. 2773].

Fremsat i *folketinget* 14/10 (F. sp. 30). 1. beh. 26/11 (F. sp. 1238). Partiernes ordførere: Victor Gram, Arnth Jensen, Carsten Raft, Johs. Christiansen, Hans Hansen (Rørby) og Alfred Jensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Victor Gram, Holger Eriksen, Poul Hansen (Kalundborg), Rasmus Hansen, Hans Hedtoft, Per Hækkerup, Frode Jakobsen, Arnth Jensen [sekretær], Marius Buhl, Ladefoged, Carsten Raft [formand], Gottschalck-Hansen, Poul Møller, Johs. Christiansen og Hans Hansen (Rørby)).

Lovforslaget tilsigtede at erstatte værnepligtsloven af 8. juni 1912 med en mere tidssvarende lovgivning og er i overensstemmelse med et udkast til en ny værnepligtslov, som indeholdes i en betænkning, afgivet af indenrigsministeriets værnepligtsudvalg den 8. april 1953.

En revision af værnepligtslovgivningen er blevet tiltrængt, først og fremmest fordi hele den gældende værnepligtslov er opbygget på en forlængst forladt forsvarsorganisation; det moderne forsvars stærkt specialiserede opbygning, hvor hver mands anbringelse så nøje som muligt skal svare til hans særlige evner og forudsætninger, stiller så store krav til udvælgelses- og fordelingsapparatets smidighed, at den nugældende værnepligtslovs for stive regler på flere punkter må komme til kort. Dertil kommer, at de traditionelle former for militærtjeneste, som værnepligtsloven har til forudsætning: tjeneste i hæren og søværnet, under og efter krigen — foruden med tjenesten i flyvevåbnet — er blevet suppleret dels med den hermed i enhver henseende ligestillede tjeneste i civilforsvarskorpset og dels med de mindre krævende former for tjeneste i civilbeskyttelsen og i hjemmæværnet, hvortil der er mulighed for også at anvende mandskab, der hidtil er blevet betragtet som tjenestudygtigt. Disse nye tjenesteformer, der er blevet indført ved særlig lovgivning, har bevirket såvel rent terminologiske som reelle vanskeligheder ved anvendelsen af værnepligtslovens almindelige regler.

Også på andre punkter end med hensyn til forholdet til de forsvarsmæssige krav er værnepligtsloven af

forældet, idet den som følge af sin alder har ganske andre samfundstilstande end nutidens for øje. F. eks. stemmer de gældende stive regler om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret på grund af straf kun dårligt med nutidens syn på straffede personers stilling i samfundet. Man kan endvidere nævne, at den stærke udbygning af de kommunale folkeregistre, der i de sidste 30 år har fundet sted, gør det nærliggende at søge tilvejebragt et samarbejde mellem udskrivningsvæsenet og folke-registrene med hensyn til de værnepligtiges optagelse i lægdsrullen og anmeldelse af flytning m. v.

Med hensyn til lovforslaget i almindelighed har man, som indenrigs- og boligministeren fremhævede ved fremsættelsen, forsåvidt angår de tekniske regler, navnlig aldersbetingelser for optagelse i lægdsrullen, udskrivning og indkaldelse, bedømmelses- og fordelingsregler m. v., fulgt det hovedsynspunkt, at disse regler kun bør affattes som *rammebestemmelser*, der overlader den nærmere afgrænsning til administrationen efter forsvarets skiftende behov. Med hensyn til de bestemmelser, der fastlægger og sikrer de værnepligtiges rettigheder og pligter, har man derimod bestræbt sig for at nå frem til en så skarp og udtømmende formulering som muligt, så at uklarhed og tvivl om disse betydningsfulde spørgsmål såvidt gørligt udelukkes.

Af de ændringer i forhold til værnepligtsloven af 1912, som forslaget indeholder, skal anføres følgende:

Kapitel I. Almindelige bestemmelser. I henhold til værnepligtsloven påhviler værnepligten foruden mænd med dansk indfødsret tillige udlændinge, der erhverver fast hjem her i landet udenfor Færøerne eller Grønland — forudsat at overenskomst med en fremmed stat eller undersåtligt forhold til en sådan ikke er til hinder derfor. Ved det foreliggende lovforslag bestemmes, at *alene mænd, der har dansk indfødsret, er værnepligten undergivet*. Denne regel svarer til, hvad der gælder i de fleste fremmede lande. Den hidtidige særregel, hvorefter mænd, der er født på *Færøerne* eller i *Grønland*, er fritaget for værnepligten, så længe de ikke erhverver fast hjem i den øvrige del af den danske stat, udgår ifølge lovforslaget, men denne ændring er dog af systematisk karakter og vil ikke bevirk

andring i disse personers faktiske stilling i henseende til værnepligten.

Kapitel I indeholder endvidere forslag til nye regler vedrørende spørgsmålet om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret på grund af *straf*. Det er efter de gældende regler sådan, at en person, der for en forsætlig lovovertrædelse er idømt fængsel i 4 måneder eller derover eller er dømt til hensættelse i arbejds- hus eller sikkerhedsforvaring, automatisk bliver udelukket fra militærtjeneste i 5 år fra straffens udståelse, eftergivelse eller forældelse eller fra den endelige løsladelse fra arbejds- hus eller sikkerhedsforvaring. Nu foreslås i stedet for en individuel be- handling, idet bestemmelserne affattes således (§ 3):

Den, som for forsætlig lovovertrædelse ved dansk eller fremmed domstol er idømt ubetinget straf af fængsel i 5 måneder eller derover, kan udelukkes fra tjeneste i forsvaret, hvis det i det enkelte tilfælde skønnes, at den pågældende er karakter- mæssigt uegnet til sådan tjeneste. Der skal i denne henseende lægges vægt på, om der må antages at være nærliggende fare for, at han vil begå alvorlige lovovertrædelser under en indkal- delse, påvirke de øvrige indkaldte værnepligtige i uheldig ret- ning eller give anledning til disciplinære vanskeligheder eller forsinkelse eller besværliggørelse af uddannelsen. Udelukket er i ethvert fald den, som er dømt til arbejds- hus, sikker- hedsforvaring eller psykopatforvaring.

Den, der i henhold til bestemmelsen i stk. 1, 1. og 2. pkt., bliver udelukket fra tjeneste i forsvaret, kan til enhver tid, når mindst 1 år siden sidste afgørelse er hengået, fremsætte begæring om, at sagen herom må blive genoptaget.

Afgørelse om udelukkelse eller om bortfald af denne træffes af sessionen efter nærmere af indenrigs- og boligmini- steren efter forhandling med forsvarsministeren og justitsmini- steren givne retningslinier.

Den foreslåede ordning er tiltrådt af den permanente straffelovskommission.

Af ændringerne i *kapitel II. Udskrivningsmyndighederne*, i forhold til den nugældende ordning skal nævnes, at det fore- slås, at der til supplerung af den eller de ordentlige sessioner

oprettes en *fast session* i hver udskrivningskreds med sæde i den by, i hvilken udskrivningskredsens kontor er beliggende. Den faste session skal behandle de til sessionen henlagte spørgsmål udenfor de tidsrum, da der afholdes ordentlig session. Endvidere indføres en ny *appelordning*. Efter den nugældende ordning kan sessionens afgørelser af spørgsmål, i hvilke den handler med dømmende myndighed, indankes for Højesteret. Denne appelregel har faktisk i en lang årrække overhovedet ikke været benyttet. Det foreslås nu, at sessionens afgørelse af en række nærmere angivne spørgsmål, der alle angår egentlige retsspørgsmål, skal være undergivet prøvelse ved vedkommende *landsret* som første instans. Forsåvidt derimod angår sessionernes afgørelse i det særlige spørgsmål om udelukkelse fra tjeneste ved forsvaret som følge af straf, har man ment, at disse sager under hensyn til deres udprægede skønmæssige karakter ikke egner sig til behandling og afgørelse ved de ordinære domstole, men bør henlægges til et særligt organ, der gennem sin sammensætning åbner mulighed for, at de forskellige interesser kan blive repræsenteret i selve den afgørende myndighed. Appelbehandlingen af disse sager henlægges til et særligt *værnepligtsnævn*, hvis formand skal være højesterets- eller landsretsdommer, og som iøvrigt skal bestå af 4 af rigsdagen, 2 af forsvarsministeren, 1 af indenrigs- og boligministeren og 1 af justitsministeren udpeget medlem. Tillige skal dette værnepligtsnævn — og dette bliver utvivlsomt dets talmæssigt set vigtigste opgave — træffe afgørelse i sager om udsættelse af værnepligt efter det 26. år og om fritagelse for aftjening af værnepligt.

Værnepligtsnævnet, til hvilket der udpeges det fornødne antal suppleanter, vælges for 4 år.

Kapitel III. Optagelse i lægdsrullen. Det foreslås, at der etableres et samarbejde mellem udskrivningsvæsenet og folkeregistre. De værnepligtige skal ikke selv melde sig til optagelse i lægdsrullen, men ved folkeregistrenes foranstaltning skal der hvert år tilvejebringes fortegnelser over alle mænd, som har bopæl eller ophold her i landet, og som i det pågældende år opnår en af indenrigs- og boligministeren fastsat alder, dog mindst 17 år.

Kapitel IV. Fremstilling for sessionen. Forslaget går ud på, at pligten til at fremstille sig for den ordentlige session indtræder i det år, hvori den værnepligtige fylder 18 år, medmindre indenrigs- og boligministeren efter forhandling med forsvarsministeren bestemmer, at den først skal indtræde i et senere år. Ifølge værnepligtsloven af 1912 indtræder pligten i det år, den pågældende fylder 20 år. Ved den midlertidige værnepligtslovgivning er der dog tilvejebragt hjemmel for en gradvis nedsættelse af sessionsalderen, se rigsdagsårbog 1951—52, side 202. Udsættelse med at udskrives kan ifølge forslaget tilstås de værnepligtige indtil den ordentlige session i det år, i hvilket de fylder 26 år, hvilket er 1 år længere udsættelse end efter værnepligtsloven af 1912.

Der foreslås indført en bestemmelse om, at udgifter i forbindelse med lægeundersøgelser, attestudstedelser m. v., der er foretaget efter pålæg af udskrivningsmyndighederne, godtgøres de værnepligtige efter regler, der fastsættes af indenrigs- og boligministeren efter indhentet tilslutning fra begge rigsdagens finansudvalg.

Efter den nugældende ordning skal en værnepligtig, som ikke er behandlet til udskrivning, forinden han har opnået 36 års lægdsrullealder, slettes af rullen, d. v. s. at ingen kan udskrives efter 1. januar i det år, i hvilket han fylder 37 år. Denne regel erstattes af bestemmelser om, at værnepligtige, der ikke er blevet endeligt sessionsbehandlet inden deres fyldte 30. år, alene kan udskrives til tjeneste i hjemmeværnet, og at værnepligtige, der ikke er blevet endeligt sessionsbehandlede inden deres fyldte 40. år, ikke kan udskrives.

Kapitel V. Fordelingen af det udskrevne mandskab. Der foreslås gennemført den ændring, at fordelingen af det udskrevne mandskab, der i øjeblikket varetages af indenrigs- og boligministeren, fremtidig skal varetages af forsvarsministeren efter forhandling med indenrigs- og boligministeren.

Kapitel VI. Mandskabets indkaldelse. Det bestemmes bl. a., at værnepligtige, som ikke inden deres fyldte 32 år har påbegyndt aftjeningen af værnepligten, alene kan indkaldes til tjeneste i hjemmeværnet.

Kapitel VII. Udsættelse med og fritagelse for aftjening af værnepligt. Ifølge § 26, som er en lovfæstelse af mangeårig praksis, bemyndiges indenrigs- og boligministeren til at tilstå værnepligtige udsættelse med aftjening af værnepligt indtil udgangen af det år, i hvilket de fylder 26 år, når det godtgøres, at en sådan udsættelse af hensyn til deres uddannelse eller af andre grunde vil være af særlig betydning for dem. Efter det nævnte tidspunkt kan udsættelse med aftjening af værnepligt alene tilstås værnepligtige, der godtgør, at udsættelsen vil være af afgørende betydning for deres eller deres pårørendes velfærd. Udsættelsen meddeles for 1 år ad gangen og kan, såfremt de nævnte forhold stadig foreligger, tilstås ialt 3 gange.

En værnepligtig, der har opnået udsættelse 3 gange, kan, såfremt de nævnte forhold stadig foreligger, *fritages* for aftjening af værnepligt. Han er dog uanset sådan fritagelse pligtig at forrette tjeneste i hjemmeværnet.

Begæring om udsættelse eller fritagelse fremsættes overfor indenrigs- og boligministeren, der efter forhandling med forsvarsministeren forelægger sagen til afgørelse for værnepligtsnævnet.

Kapitel VIII. Udsettelse af lægdsrullen. Da det må bero på de til enhver tid gældende love om forsvarets, herunder hjemmeværnets og civilforsvarets ordning, i hvor lang en årække de værnepligtige skal stå til rådighed, henviser det foreliggende forslag til disse love med hensyn til tidspunktet for udsettelse af lægdsrullen.

Ifølge *kapitel IX*, der omhandler *flytninger*, skal det påhvile folkeregistrene at underrette udskrivningsvæsenet om modtagne flytteanmeldelser af værnepligtige personer, så de værnepligtige ikke fremtidig tillige skal melde flytning til lægdsvæsenet.

Kapitel X. Rejser til udlandet m. v. Der foreslås gennemført den regel, at *anmeldelse* af afrejse og hjemkomst for samtlige kategorier af værnepligtige, der er optaget i rullen, er tilstrækkelig, således at *tilladelse*, som i øjeblikket kræves i en række tilfælde, ikke vil være nødvendig. Under ekstraordinære for-

hold vil der dog kunne indføres bestemmelse om, at sådanne værnepligtige eller grupper af værnepligtige ikke uden særlig tilladelse kan rejse ud af landet eller tage hyre på fremmede skibe, forsåvidt de er udskrevne eller pligtige at møde på nærmest forestående session. En tilsvarende regel er indført ved den midlertidige værnepligtslovs forlængelse ved lov nr. 475 af 11. december 1950.

Kapitel XI. Særlige regler for søfarende. Bestemmelserne indeholder ikke afgørende ændringer i forhold til den nuværende retstilstand.

Endelig omhandler lovforslagets *kapitel XII straffebestemmelser* og *kapitel XIII ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser*.

Ved lovforslagets 1. behandling fik det principiel tilslutning fra *Victor Gram* (S) og *Arnth Jensen* (V), der dog begge ønskede at drøfte forskellige enkeltheder i et udvalg. Også *Carsten Raft* (KF) gav tilslutning til forslaget, omend med kritik af forskellige bestemmelser; navnlig ønskede han muligheden for udsættelse begrænset, idet han betragtede udsættelse som ikke alene skadelig for værnene, men også uheldig for de værnepligtige. *Johs. Christiansen* (RV) gav tilsagn om at deltage i arbejdet på at fremme det gode i lovforslaget, men måtte overlade ansvaret for lovforslagets endelige vedtagelse til andre. Han kritiserede forskellige bestemmelser i forslaget. *Hans Hansen* (Rørby) (DR) erklærede, at retsforbundet var modstander af den tvungne værnepligt og ikke kunne stemme for lovforslaget, sålænge det byggede på tvangsudskrivning. *Alfred Jensen* (DK) kunne ikke gå ind for lovforslaget, som han betragtede som et led i den militarisering, der var en følge af Atlantpagten.

Lovforslaget henvistes til et udvalg. Dette afgav ikke betænkning.

8. Forslag til lov om ændringer i byggestøttelovgivningen (vedrørende hovedstadsområdet). (Indenrigs- og boligminister *Aksel Møller*). [A. sp. 2851].

Fremsat i *folketinget* 28/10 (F. sp. 373). 1. beh. 6/11 (F. sp. 712). Partiernes ordførere: Per Hækkerup, Lorentzen, Thestrup, Kirsten Gloerfelt-Tarp og Fuglsang. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Ingvard Dahl, V. Buhl, Einer-Jensen, Per Hækkerup, Kjærboel, Kolbjørn [fra 4/12 Holger Larsen], Th. Poulsen, Lorentzen [sekretær], Thisted Knudsen, Kryger,

Thestrup [formand], Gottschalck-Hansen, Carsten Raft, Kirsten Gloerfelt-Tarp og Helge Madsen).

Lovforslaget fremsattes første gang i rigsdagssamlingen 1951—52, i hvilken det efter at have været til 1. behandling henvistes til et udvalg, der ikke nåede at få afgivet betænkning. Angående lovforslagets indhold henvises til, hvad der er anført i årbog 1951—52, side 416.

Ved genfremsættelsen i begyndelsen af indeværende samling udtalte *indenrigs- og boligministeren* bl. a.:

„Lovforslaget skal ses som et led i den række af bestræbelser, som igennem de senere år er udfoldet for at løse hovedstadens problemer. Hvis nogen tror, jeg mener, at der ikke er flere hovedstadsproblemer at bakse med, efter at loven om omegnskommunernes styrelsesforhold er ført ud i livet, gør han sig skyldig i en fejl. Jeg er meget vel klar over, at der endnu står betydningsfulde opgaver uløste. Må jeg minde om, at de planer, som hovedstadskommissionens betænkning bygger på, ikke lader sig realisere. Udviklingen siden betænkningens afgivelse har formet sig lidt anderledes end af kommissionen formodet. Mere positive bidrag til løsning af hovedstadsproblemerne har byudviklingsloven som fortsættelse af byplanlovgivningen ydet. Meningen med ned-sættelsen af samfærdselskommissionen i efteråret 1950 var at tilvejebringe orden på trafikforholdene, således at hovedstads-samfundet i sin vækst betjenes bedst muligt. Landbrugsministeriet er nu igennem en kommission gået i gang med løsningen af de kloakproblemer, som måtte være uløst.

Det lovforslag, som jeg her har den ære at fremsætte, går i alt væsentligt ud på at indføre en *gensidighed mellem hovedstads-samfundets kommuner, forsåvidt angår visse bygge- og boligproblemer*.

Ved lovforslaget bliver huslejetilskuddet til børnerige familier udlignet på hele området. Eventuelle tab på visse byggegarantier skal bæres i fællesskab, og de tilskud til social-filantropisk byggeri, som en kommune i hovedstadsområdet bevilger, kan indenfor et vist beløb anmeldes til fordeling på hele området. Den sidste bestemmelse tillægger jeg særlig betydning, fordi det er mit håb igennem den at tilvejebringe forudsætninger for, at en social-filantropisk boligpolitik virkelig kan udfoldes, uden at kommune-grænserne i alt for høj grad virker hindrende.“

Ministeren understregede, at lovforslaget næppe ville blive det sidste i rækken af lovforslag vedrørende hovedstadsområdets problemer. „En økonomisk udligning mellem hovedstadskommunerne bør efter min mening afvente den kommende tids udvik-

ling. Såvidt jeg kan se, er der ikke i øjeblikket behov for en egentlig udligning.

Lad mig forøvrigt i denne forbindelse sige, at når dette lovforslag forudsætter en udligning efter folketal, betyder det ikke, at jeg dermed vil afvise en udligning efter skatteevne, men blot, at jeg har fremsat forslaget i nøjagtig den samme form, hvori udvalget havde det til behandling i sidste rigsdagssamling.“

Lovforslaget fik ligesom i den foregående samling en velvillig modtagelse på rigsdagen, omend der med hensyn til flere af dets enkeltheder gjordes afvigende opfattelser gældende. Til nærmere belysning af, hvad diskussionen drejede sig om, anførte *Thestrup* (KF) ved lovforslagets 1. behandling bl. a.:

„De særlige regler, der foreslås indført [for hovedstadsområdet], er følgende: 1) eventuelle tab på garantier, som de pågældende kommuner har påtaget sig efter byggestøtteleven efter 1. marts 1952, skal for halvdelens vedkommende kunne fordeles på samtlige disse kommuner i forhold til deres indbyggertal, 2) udgifterne til tilskud til det socialfilantropiske byggeri foreslås fordelt i henhold til de pågældende kommuners indbyggertal mellem disse kommuner, dog med den begrænsning, at en kommune i hvert finansår højst kan anmelde 200 000 kr. til refusion, 3) begrænsningen af statens tilskud til det socialfilantropiske byggeri til 2 mill. kr. foreslås hævet, således at beløbet i fremtiden skal fastsættes på finansloven, og 4) udgifterne til huslejetilskud foreslås fordelt i henhold til de pågældende kommuners indbyggertal, dog med den begrænsning, at reglen ikke gælder for kommunernes eventuelle huslejenedsættelse for familier med 2 børn.

Jeg opfatter det, der er udtalt af de forskellige ordførere ved behandlingen i sidste samling, således, at man var enig om følgende punkter: 1) enhedsbehandling af det nævnte område, forsåvidt disse forhold angår, 2) en fordeling af garantiforpligtelserne indenfor dette område, 3) en fordeling af udgiften til tilskuddene til det socialfilantropiske byggeri og til huslejetilskuddene samt 4) om at ophæve 2 mill. kr.s grænsen.

Derimod var der ikke enighed om følgende punkter: 1) om udligningen af tabene på garantiforpligtelser kun skal dreje sig om halvdel af disse, og om den udelukkende skal ske efter indbyggertal, 2) om fordelingen af udgifterne til huslejenedsættelse udelukkende skal ske efter indbyggertal, og 3) om udgiften til lejenedsættelse for familier med 2 børn skal være afskåret fra refusion.“

Lovforslaget henvistes påny til behandling i et udvalg, der ikke nåede at få afgivet betænkning inden rigsdagssamlingens slutning.

9. Forslag til lov om arbejderbeskyttelse. (Arbejds- og socialminister *Poul Sørensen*). [A. sp. 2593].

Fremsat i *folketinget* ^{8/10} (F. sp. 25). 1. beh. ^{20/10} (F. sp. 430). Partiernes ordførere: Leonhard Hansen, Kryger, Stæhr Johansen, Kirsten Gloerfelt-Tarp, Hans Hansen (Rørby) og Ragnhild Andersen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Leonhard Hansen, Bundvad, Kjældgaard, Wiggo Larsen, Lindberg, Strøm, Øllgaard, Kr. Kristensen, Kryger, Stæhr Johansen [formand], Asger Jensen, Tesdorpf, Kirsten Gloerfelt-Tarp [sekretær], A. C. Normann og Hans Hansen (Rørby)). Beretning (B. sp. 1311) afgivet ^{28/3}.

Lovforslaget fremsattes første gang i rigsdagssamlingen 1948—49 (årbog 1948—49, side 530) og henvistes til et udvalg, der ikke nåede til ende med sit arbejde inden rigsdagssamlingens slutning. I hver af de efterfølgende samlinger genfremsattes lovforslaget, men stadig uden at blive gennemført.

Ved fremsættelsen af lovforslaget i 1952—53 udtalte *arbejds- og socialministeren* bl. a.:

„Ved genfremsættelsen af lovforslaget sidste år gjorde jeg opmærksom på, at der fra regeringspartiernes side måtte være stor betænkelighed med hensyn til en række af forslagens bestemmelser, og at fremsættelsen ikke måtte tages som udtryk for, at regeringen i eet og alt kunne gå ind for forslaget, men blot for et ønske om at give det høje ting mulighed for at fortsætte arbejdet med forslaget på det hidtidige grundlag.

Disse bemærkninger har stadig gyldighed. Jeg er bekendt med, at der i sidste rigsdagssamling er udført et meget betydeligt arbejde med forslaget i det af tinget nedsatte udvalg [jfr. herom årbog 1951—52, side 431]. Dette arbejde kan efter min mening bedst fortsættes på grundlag af lovforslaget i dets hidtidige skikkelse.“

Det udvalg, som behandlede lovforslaget i samlingen 1952—53, afsluttede sit arbejde med at afgive en beretning, hvori det hedder:

„Udvalget for arbejderbeskyttelse har holdt flere møder, hvor man har fortsat drøftelsen af lovforslaget.

Et underudvalg har udarbejdet en række ændringsforslag, bl. a. en deling af loven i 3 områder omfattende henholdsvis:

- 1) industri, håndværk, bygge- og anlægsvirksomhed, læstning og losning samt lager- og pakhúsarbejde m. m.

- 2) handels- og kontorvirksomhed og
- 3) landbrug, skovbrug og gartneri.

Venstres, det konservative folkepartis, det radikale venstres og Danmarks retsforbunds medlemmer af udvalget har i princippet kunnet tiltræde disse ændringsforslag, medens socialdemokratiets medlemmer af udvalget ikke har kunnet tiltræde dem.“

10. Forslag til lov om ændringer i og tilføjelser til lov nr. 257 af 27. maj 1950 om omnibus- og fragtmandskørsel med motorkøretøjer. (Minister for offentlige arbejder Jørgen Jørgensen [Ullerup]). [A. sp. 3003].

Fremsat i *folketinget* 11/11 (F. sp. 782). 1. beh. 21/11 (F. sp. 1207). Partiernes ordførere: Horn, Edvard Sørensen, Fibiger, Aage Fogh, Tholstrup og Fuglsang. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Horn, Qvist Hansen, Heising, Kai Jensen, M. Larsen, Frede Nielsen, Carl Petersen, Edvard Sørensen, Elgaard til 4/12, derefter Holmberg, From [sekretær], Fibiger [formand], Baagø-Hansen, Stæhr Johansen, Steen og Tholstrup). Beretning (B. sp. 1317) afgivet 28/3.

Lovforslaget fremsattes i henhold til en bestemmelse i omnibus- og fragtmandsloven, hvorefter denne lov skulle forelægges til revision i rigsdagssamlingen 1952—53. Lovforslaget indeholdt *ikke ændringer af principiel karakter*, idet loven efter ministeriets opfattelse i det store og hele havde fungeret tilfredsstillende. De foreslåede ændringer tilsigtede i første række på grundlag af de siden lovens ikrafttræden indhøstede erfaringer på visse punkter at tydeliggøre loven. Endvidere indeholdt forslaget et par formelle ændringer samt en særlig adgang for domstolene til at fradømme en koncessionshaver de ham meddelte tilladelser til omnibus- eller fragtmandskørsel.

Den nuværende definition af *omnibuskørsel* i loven bibeholdes uændret, men da der er visse forskelligheder med hensyn til den form, hvorunder de forskellige kategorier af omnibuskørsel udøves og der i adskillige tilfælde har foreligget fortolkningstvivl, foreslås der i loven optaget følgende definitioner

af de forskellige arter af omnibuskørsel: Ved *omnibuskørsel i rute* (rutekørsel) forstås omnibuskørsel, der foregår ad en bestemt rute og efter en forud lagt køreplan og takst. Ved *omnibuskørsel udenfor rute* (lejlighedskørsel) forstås kørsel, der i almindelighed ikke foregår ad en forud fastsat rute eller efter en forud lagt køreplan, men som dog tilbyder en flerhed af hinanden uafhængige personer befordring for en enhedspris pr. passager. Tilladelse til lejlighedskørsel forudsættes — bortset fra de særlige turistkørselstilladelser — kun givet til dækning af et særligt trafikbehov, der kan motivere supplerings af det forhåndenværende trafikberedskab.

Med hensyn til den særlige form for omnibuskørsel udenfor rute, der betegnes som *turistikørsel*, foreligger der adskillige eksempler på, at de tilladelser til turistkørsel, der er blevet udfærdiget af de koncessionsgivende myndigheder, af koncessionshaverne er blevet misbrugt til arrangement af ture, der i større eller mindre grad nærmer sig egentlig rutekørsel. Dette misbrug søges standset ved, at der i overensstemmelse med vilkårene i de hidtil meddelte tilladelser foreslås indsat i loven, at tilladelse til turistkørsel alene giver ret til befordring af passagerer fra og til udgangspunktet og kun af passagerer, der deltager i hele det pågældende rejsearrangement. Optagning og afsætning af passagerer må ikke finde sted undervejs, ligesom passagererne ikke må befordres kun i den ene retning eller fra eller til forskellige steder i landet. Det til kørslen benyttede køretøj skal være til udelukkende rådighed for de i rejsearrangementet deltagende personer og må ikke, forinden disse er bragt tilbage til udgangspunktet, benyttes til anden kørsel.

Med hensyn til den såkaldte *forenings- eller selskabskørsel*, der foregår for en forinden kørslen og uafhængigt af denne sluttet kreds (forening, skole m. v.), og som foregår uden tilladelse, havde det ifølge ministerens fremsættelsestale være påtænkt at fastsætte en afgrænsning i loven, men tanken var opgivet på grund af vanskeligheden ved at tage stilling til alle tænkelige kombinationer, således at det som hidtil overlades domstolene at skønne over, om kørselns karakter er af en sådan art, at der eventuelt foreligger omgåelse af loven.

Vedrørende *fragtmandskørsel* opretholdes den nuværende definition i loven. I domstolspraksis har der været nogen tilbøjelighed til at fortolke bestemmelsen således, at kørsel på grundlag af en aftale mellem en vognmand og en bestemt — men dog udvidet — kreds af faste kunder, lovligt kunne foregå uden tilladelse, selvom kørslen iøvrigt har alle fragtmandskørsels kendemærker. Til beskyttelse af de koncessionerede fragtmandsruter mod, at denne såkaldte *kontraktkørsel* benyttes i omgåelseshensigt, foreslås det, at tilladelse til fragtmandskørsel er ufnøden på følgende betingelser:

Når kørslen foregår på grundlag af en mellem en vognmand og en *mindre* kreds af personer oprettet *skriftlig* kontrakt, hvorved de pågældende kunder forpligter sig til at lade *samtlige* deres godstransporter på en given strækning udføre af vognmanden.

I lovens § 3 var efter ønske fra Københavns kommune foreslået foretaget den ændring, at det skal være Københavns magistrat, der i alle henseender skal handle på Københavns kommunes vegne i relation til denne lovgivning. Den særlige bestemmelse i § 3, stk. 4, om beføjelse for de stedlige politimyndigheder til på en enkelt dag eller ved en bestemt lejlighed at give tilladelse til kaperkørsel eller turistkørsel er efter henstilling fra justitsministeriet foreslået ændret sådan, at beføjelsen fremtidig skal udøves af det stedlige trafikudvalg.

På baggrund af et stort antal sager mod vognmænd for overtrædelse af loven, og i betragtning af at bødestraffe i mange tilfælde havde vist sig utilstrækkelige til at hindre fortsat lovovertrædelse, foresloges det endelig i loven at optage en bestemmelse, hvorefter en koncessionshaver, der anden gang indenfor et tidsrum af 5 år, regnet fra domfældelsen i den tidligere sag, idømmes straf for overtrædelse af lovens bestemmelser, skulle fradømmes samtlige de ham meddelte koncessioner i et nærmere i dommen fastsat tidsrum, ikke under 2 år, og således, at det tillige i dommen skulle fastslås, at der i samme tidsrum ikke skulle kunne meddeles den pågældende nye tilladelser i henhold til loven. Den, der ikke i forvejen var i besiddelse af sådanne koncessioner, skulle i det tilsvarende tidsrum være afskåret fra at få nogen.

Ved fremsættelsen af lovforslaget oplyste fiskeriministeren som fungerende minister for offentlige arbejder, at lovforslaget var tiltrådt af det ved loven af 1950 oprettede landsnævn. Ministeren redegjorde for forskellige henvendelser om ændringer i loven, som havde været rettet til ministeriet. Det drejede sig om henvendelser fra Københavns magistrat, Tønder byråd og Den danske Købstadforening. Da de i henvendelserne indeholdte ønsker dels havde været fremme allerede under behandlingen af forslaget til loven af 1950, dels ikke af ministeren var fundet rimelige, var de ikke imødekommet ved forslagets udformning.

Ved 1. behandling modtoges lovforslaget med velvilje af *Horn* (S), *Edvard Sørensen* (V), *Fibiger* (KF) og *Aage Fogh* (RV). *Tholstrup* (DR) kritiserede både lovforslaget og loven, som han fandt blev administreret som en socialiseringslov. Han vendte sig imod flere af de foreslåede bestemmelser som udtryk for kineseri eller stærk begrænsning af næringsretten. *Fuglsang* (DK) erklærede at ville vente med at tage endelig stilling til efter en udvalgsbehandling.

Lovforslaget henvistes til behandling i et udvalg. I en beretning fra udvalget hedder det bl. a., at „Ministeren har overfor udvalget erklæret, at grunden til lovforslagets fremsættelse alene var en revisionsbestemmelse, der findes i loven, hvorefter denne skulle forelægges til revision i denne rigsdagssamling. Det er herefter udvalgets opfattelse, at hele dette trafikproblem for tiden er inde i en sådan udvikling, at det vil være mest formålstjenligt ikke på nuværende tidspunkt at foretage nogen ændring af loven.“

11. Forslag til lov om arbejdstageres opfindelser. (Minister for handel, industri og søfart *Rytter*). [A. sp. 2659].

Fremsat i *folketinget* $\frac{9}{10}$ (F. sp. 26). 1. beh. $\frac{16}{10}$ (F. sp. 175). Partiernes ordførere: Busch-Jensen, V. Hauch, Erna Sørensen, Rager og Karl M. Andersen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Lindberg, Busch-Jensen, Lund Jensen, Peter Jørgensen, Kolbjørn [fra $\frac{30}{10}$ Lars P. Jensen], Th. Poulsen, Hans Rasmussen, Kryger [sekretær], V. Hauch, Heilesen, Erna Sørensen [formand], Asger Jensen, Stæhr Johansen, Rager og Niels Pedersen [fra $\frac{12}{2}$ J. M. Pedersen]).

I februar 1950 nedsatte handelsministeriet en *kommission* med den opgave at overveje og eventuelt gøre indstilling om gennemførelse af en lovgivning angående funktionærers og

arbejderes ret til de af dem gjorte opfindelser og opdagelser samt om sådanne ansattes diskretionspligt. I kommissionen var foruden de interesserede ministerier repræsenteret Foreningen til Beskyttelse af videnskabeligt Arbejde, Dansk Forening for industriel Retsbeskyttelse, De Danske Patentagens Forening, Centralforeningen for danske Funktionærorganisationer, Fællesrepræsentationen for danske tekniske Funktionærforeninger, Dansk Arbejdsgiverforening, De samvirkende Fagforbund, Industriraadet, Håndværksrådet, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Dansk Ingeniørforening og Ingeniør-Sammenslutningen. Kommissionen afgav den 10. marts 1951 en betænkning, indeholdende et udkast til lov om arbejdstageres opfindelser.

I rigsdagssamlingen 1951—52 fremsatte handelsministeren i folketinget et forslag til lov om arbejdstageres opfindelser i overensstemmelse med det af kommissionen udarbejdede udkast. Forslaget blev efter at have været underkastet 1. behandling henvist til behandling i et udvalg, der ikke nåede at afslutte sit arbejde inden rigsdagssamlingens slutning.

I nærværende genfremsatte lovforslag er *indarbejdet nogle ændringer*, som ministeren i rigsdagssamlingen 1951—52 havde skrevet om til det folketingsudvalg, der behandlede sagen. I § 1, stk. 3, har man foreslået, at ikke blot lærere ved universiteterne og andre højere læreanstalter, men også disse institutioners øvrige videnskabelige personale skal være undtaget fra lovens regler. Endvidere foreslås det, at værnenes skoler i så henseende skal være ligestillet med andre højere læreanstalter, hvilket har fundet udtryk i, at ordene „bortset fra værnenes skoler“ er udgået. Endelig har man i § 11 foretaget en redaktionel rettelser.

Lovforslaget henvistes påny til behandling i et udvalg. Dette afgav ikke betænkning.

12. Forslag til lov om ændring i lov om patenter.
(Minister for handel, industri og søfart *Rytter*). [A. sp. 2665].

Fremsat i *folketetinget* $\frac{8}{10}$ (F. sp. 26). 1. beh. $\frac{16}{10}$ (F. sp. 175). Partiernes ordførere: Busch-Jensen, V. Hauch, Erna

Sørensen, Rager og Karl M. Andersen. Henvist til samme udvalg som nærmest foregående sag (se ovenfor).

Lovforslaget, der var enslydende med det tilsvarende lovforslag, som fremsattes i rigsdagssamlingen 1951—52 (årbog 1951—52, side 435), gik ud på af patentloven at udtage § 3, stk. 3. Iflg. denne bestemmelse kan ingen, så længe han er ansat i statens tjeneste og i et tidsrum af 3 år efter udtrædelsen deraf, uden vedkommende ministers samtykke få *patent på en opfindelse*, om hvilken det kan antages, at han helt eller delvis er nået til den gennem sit arbejde for staten.

Lovforslaget henvistes ligesom i det foregående år til behandling i samme udvalg som forslag til lov om arbejdstageres opfindelser (jfr. nærmest foregående sag), som det stod i nær tilknytning til.

13. Forslag til lov om ændring i lov om livsforsikringsvirksomhed. (Minister for handel, industri og søfart Rytter). [A. sp. 2963].

Fremsat i *landstinget* 7/11 (L. sp. 97). 1. beh. 19/11 (L. sp. 209). Partiernes ordførere: Fr. Dalgaard, Elmquist, Bouet, Gudiksen og Chr. Nielsen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Fr. Dalgaard, Chr. J. Hansen, Johannes Hansen, Erik Jacobsen, H. P. Johansen, N. Chr. Nielsen, Anna Rasmussen, Elmquist, Federspiel [sekretær], Johs. Larsen (Tune), Moesgaard, Stegger Nielsen, Bouet [formand], V. Knudsen og Gudiksen). Betænkning (B. sp. 1321) afgivet 28/3.

Lovforslaget behandledes på rigsdagen sammen med det nedenfor omtalte forslag til lov om ændring i lov om tilsyn med pensionskasser.

Baggrunden for lovforslaget var de indenfor forsikringsverdenen gennem længere tid stedfundne drøftelser om, hvorvidt det ville være forsvarligt at give livsforsikringsselskaberne noget friere hænder med hensyn til *anbringelsen af forsikringsfondens midler*, idet der herved har været peget på, at en sådan adgang til friere disposition ville gøre det muligt for selskaberne at opnå *større afkastning af deres aktiver*.

Hvad lovforslaget, der fremtræder som ændringer til livsforsikringslovens §§ 18 og 23, går ud på, er i store træk følgende:

Mens anbringelsen af et forsikringsselskabs midler hidtil har skullet ske efter reglerne for anbringelse af umyndiges midler, hvoraf følger, at de ejendomme, i hvilke lån ønskes, skal vurderes af vurderingsmænd udnævnt af Københavns magistrat, af byrådet eller amtsrådet („magistratsvurderingen“), og lån kun kan ydes indenfor 50 pct. af denne vurdering, foreslås det nu, at ejendomsskyldvurderingen skal lægges til grund, og at *lånegrænsen sættes ved $\frac{2}{3}$ af ejendomsskyldværdien*.

Endvidere foreslås en udvidelse af området for bestemmelsen om anbringelse af midler i fast ejendom, som selskabet selv ejer, idet det foreslås, at midlerne kan anbringes i enhver ejendom, som selskabet ejer, og som enten anvendes til dets hovedkontor eller i hvilken umyndiges midler vil kunne anbringes. Grænsen for den del, der kan anvendes til anbringelse af forsikringsfondens midler, er som hidtil sat ved $\frac{4}{5}$ af ejendoms-skyldens beløb.

Dernæst skal ifølge lovforslaget selskabernes ledelse på eget ansvar kunne fastsætte anbringelsesmåden for $\frac{1}{10}$ af de midler, der afsættes til dækning af forsikringsfonden. Forsåvidt angår anbringelse i aktier, er denne tiendedel yderligere begrænset, idet kun 2 pct. af forsikringsfondens midler må placeres i aktier og heraf højst i aktier til et pålydende af 100 000 kr. i samme selskab og aldrig over $\frac{1}{3}$ af et selskabs aktiekapital.

Endelig indeholder lovforslaget en for livsforsikringsselskaber ny regel angående *de kurser, til hvilke aktier skal optages i årsregnskaberne*. Ifølge denne bestemmelse, der stemmer med aktieselskabslovens § 42, må aktier, der er genstand for offentlig kursnotering, højst opføres til den ved regnskabsårets slutning senest noterede køberkurs og andre aktier højst til en værdi beregnet på grundlag af de ved regnskabsårets slutning senest foreliggende regnskabsmæssige oplysninger om det pågældende aktieselskab.

Ved fremsættelsen af lovforslaget oplyste *handelsministeren*, at han i 1951 anmodede *forsikringsrådet* om at foretage en under-

søgelse med henblik på gennemførelse af forskellige ønsker om ændringer i forsikringsstilsynslovene.

Forsikringsrådet overvejede sagen og kom til det foreløbige resultat, at der kunne blive tale om så talrige og så omfattende ændringer, at det ikke ville være rigtigt at foreslå dem gennemført som ændringsforslag til lovene. Forsikringsrådet foreslog derfor, at mæn i første omgang nøjedes med at *revidere livsforsikringslovens og pensionskasselovens regler om midlernes anbringelse*, og at der samtidig blev nedsat et teknisk udvalg til behandling af de øvrige spørgsmål, som kunne fortjene overvejelse, hvilket handelsministeren tiltrådte. Forsikringsrådet udarbejdede derefter det forelagte lovforslag, som er tiltrådt af Assurandør-Societetet og Livsforsikringssekskabernes Forening, og det nævnte tekniske udvalg blev nedsat 15. oktober 1952.

Lovforslaget fik ved 1. behandling i landstinget en grundig omtale.

Socialdemokratiets ordfører, *Fr. Dalgaard*, var ikke betænkelig ved den udvidelse, der er foreslået med hensyn til at bringe midler i fast ejendom, og han var enig med handelsministeren i, at den såkaldte „magistratsvurdering“ skulle afskaffes til fordel for ejendomsskyldvurderingen, ligesom han kunne tiltræde de foreslåede brøker for lånegrænsen.

Derimod var han meget betænkelig ved forslaget om adgangen til frit at disponere over $\frac{1}{10}$ af de til dækning af forsikringsfonden afsatte midler, idet han fandt, at der ikke burde gives forsikringssekskaberne m. fl., der i forvejen var en meget stærkt dominerende faktor på investeringsmarkedet, yderligere tumleplads der. Udfra den betragtning, at aktiekurserne ville blive presset op ved gennemførelse af den foreslåede adgang til anbringelse af midler i aktier, var det iøvrigt efter hans mening problematisk, om der kunne ventes et større udbytte for sekskaberne.

Venstres ordfører, *Elmqvist*, kunne tiltræde lovforslaget og fremhævede, at han med tilfredshed hilste forslaget om, at forsikringssekskaberne skulle have adgang til at bevæge sig lidt ind på aktievæsenets område for derved at sikre sig større udbytte. Han fandt, at der ikke var megen risiko ved at bringe indtil 2 pct. af sekskabets fonds i aktier.

Bouet (KF) kunne tiltræde lovforslaget, mens *Gudiksen* (RV) var betænkelig ved bestemmelsen om adgang til at bringe 2 pct. af sekskabets fonds i aktier.

Chr. Nielsen (DK) kunne ikke tiltræde lovforslaget; man burde efter hans opfattelse vente med at drøfte de foreslåede ændringer, der ikke var presserende, indtil det omtalte tekniske udvalg havde afsluttet sit arbejde.

Lovforslaget blev henvist til behandling i et udvalg. I udvalget, der ikke nåede at afslutte sit arbejde inden rigsdagssamlingens slutning, blev der ifølge en af udvalget afgivet *beretning* rejst spørgsmål om, hvorvidt det kunne være påkrævet at begrænse adgangen til anbringelse af en del af forsikringsfondens midler i aktier til mindre end $\frac{1}{50}$, ligesom der blev rejst spørgsmål om, hvorvidt adgang til anbringelse i hypotekforeningsobligationer burde underkastes begrænsning.

14. Forslag til lov om ændring i lov om tilsyn med pensionskasser. (Minister for handel, industri og søfart *Rytter*). [A. sp. 2973].

Fremsat i *landstinget* $\frac{7}{11}$ (L. sp. 97). 1. beh. $\frac{19}{11}$. (L. sp. 235, jfr. 209). Partiernes ordførere: Fr. Dalgaard, Elmquist, Bouet, Gudiksen og Chr. Nielsen. Henvist til samme udvalg som nærmest foregående sag. Beretning (B. sp. 1321) afgivet $\frac{28}{3}$.

Lovforslaget står i nøje tilknytning til den nærmest foregående sag om ændringer i loven om livsforsikringsvirksomhed og går ud på at gennemføre ganske tilsvarende bestemmelser for pensionskasser som foreslået for livsforsikringselskaber. Der kan derfor om lovforslagets indhold i det hele henvises til de under den foregående sag gjorte bemærkninger.

Lovforslaget er ligeledes udarbejdet af *forsikringsrådet*, der imidlertid ved sin fremsendelse af dette lovforslag til handelsministeren har givet udtryk for, at de foreslåede bestemmelser har givet anledning til visse betænkeligheder. Rådet har herunder peget på, at et af hovedmotiverne ved gennemførelsen af loven om tilsyn med pensionskasser var ønsket om at få adskilt pensionskassens midler fra virksomhedens midler. Dette princip gør forslaget brud på i begrænset omfang, idet den frie adgang til placering af en tiendedel af midlerne vil åbne mulighed for, at denne tiendedel anbringes i virksomheden. Pensionskassens ledelse vil endvidere i de fleste tilfælde være domineret af repræsentanter fra virksomheden, som muligvis i visse situationer ved anbringelse af den omhandlede tiendedel af midlerne vil fristes til at se mere på virksomhedens interesser end på pensionskassens. Endelig vil pensionskassens bestyrelse undertiden savne den sagkundskab, som vil være nødvendig for at udnytte de friere regler for anbringelsen af en tiendedel af midlerne på rette måde.

Uanset disse betænkeligheder har forsikringsrådet dog ment, at der knytter sig så væsentlige fordele til en begrænset fri anbringelse af midlerne, at disse fordele opvejer ulemperne, og dette synspunkt har handelsministeriet kunnet tiltræde.

Handelsministeren redegjorde ved lovforslagets fremsættelse for dets fordele og svagheder og kunne efter nøje at have overvejet disse anbefale lovforslaget til vedtagelse.

Under lovforslagets 1. behandling i landstinget udtalte *Fr. Dalgaard* (S), at socialdemokratiet ville gå imod den del af lovforslaget, der tager sigte på at give pensionskasserne den foreslåede udvidede adgang til anbringelse af deres midler, idet han henviste til de foran nævnte af forsikringsrådet anførte betænkeligheder.

Elmqvist (V) udtalte, at han delte de tilsvarende betænkeligheder ved anbringelse af fondens midler i virksomheden selv, hvorimod dette ikke var tilfældet, forsåvidt angår anbringelse i aktier, fast ejendom, panteobligationer og andre værdier. Han kunne anbefale lovforslaget til vedtagelse, dog at bestemmelsen om anbringelse af midler i egen virksomhed burde drøftes nøje og eventuelt ændres under udvalgsbehandlingen.

Bouet (KF) var betænkelig ved de foreslåede ændringer, men kunne på sit partis vegne udtale, at partiet ville gå ind i en forhandling om de rejste spørgsmål under en udvalgsbehandling.

Gudiksen (RV) stillede sig skeptisk overfor lovforslaget, idet han fremhævede, at der var en række spørgsmål i lovforslaget, som måtte drøftes indgående under udvalgsbehandlingen.

Chr. Nielsen (DK) kunne ikke tiltræde forslaget.

Lovforslaget henvistes til det om den foregående sag nedsatte udvalg, i hvis beretning det oplyses, at udvalgets undersøgelser af en række spørgsmål i forbindelse med lovforslaget ikke kunne tilendebringes inden rigsdagssamlingens afslutning.

15. Forslag til lov om rigsdagens ombudsmand.
(Justitsminister *Helga Pedersen*). [A. sp. 4065. — C. sp. 1487].

Fremsat i *folketinget* $10\frac{1}{2}$ (F. sp. 2201). 1. beh. $25\frac{1}{2}$ (F. sp. 2562). Partiernes ordførere: Bomholt, Himmelstrup, Rasting, Bertel Dahlgaard, Hans Hansen (Rørby) og Inger Merete Nordentoft. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Bomholt, V. Buhl, Busch-Jensen, Holger Eriksen, Poul Hansen [Kalundborg], Rasmus Hansen, Hans Hækkerup, Himmelstrup [formand], Heick, Thisted Knudsen, Rasting [sekretær], Erna

Sørensen, Weikop, Bertel Dahlgaard og Helge Madsen). Betænkning (B. sp. 1285) afgivet $27/3$. (Ordfører: Himmelstrup). 2. beh. $28/3$ (F. sp. 4159). 3. beh. $28/3$ (F. sp. 4182). *Oversendt til landstinget.*

I den nye grundlovs § 55 hedder det: „Ved lov bestemmes, at folketinget vælger en eller to personer, der ikke er medlemmer af folketinget, til at have indseende med statens civile og militære forvaltning.“ Paragraffen gennemførtes på rigsdagen i den form, forfatningskommissionen havde givet den, bortset fra at der oprindeligt stod „rigsdagen“ i stedet for „folketinget“.

Forfatningskommissionen udarbejdede selv et „forslag til lov om rigsdagens ombudsmand“ med tilhørende bemærkninger, og dette lovforslag blev efter grundlovsforslagets fremsættelse forelagt folketinget af *justitsministeren*, der i sin fremsættelsestale bl. a. sagde:

„Baggrunden for forfatningskommissionens overvejelser har været ønsket om at *styrke borgernes retsstilling overfor administrationen.*

De nuværende garantier for den rette varetagelse af statens civile og militære forvaltning kan stort set opdeles i to grupper. For det første har vi regler om *det tjenstlige og strafferetlige ansvar*, hvorunder forvaltningen udøver sin virksomhed. Det drejer sig om reglerne i tjenestemandslovens § 18 om disciplinære straffe og i straffelovens kapitel 16 om forbrydelser i offentlig tjeneste eller hverv. Hertil kommer for ministrenes vedkommende grundlovens bestemmelser om *rigsretsansvaret* samt deres politiske ansvar overfor rigsdagen for deres administration.

For det andet har vi den garanti, som består i, at den enkelte borger kan søge sin ret enten derved, at han *påklager sin sag til administrationen*, som regel til en overordnet myndighed og i sidste instans til vedkommende minister, eller ved at forelægge sin sag for domstolene.

Nu er det imidlertid gjort gældende, at disse bestående retlige garantier ikke er tilstrækkelig virkningsfulde.

Man har således, forsåvidt angår den førstnævnte gruppe, anført, at der yderst sjældent bliver tale om at gøre ansvar gældende overfor en tjenestemand, og at ansvar endnu sjældnere gøres gældende overfor en minister. Særlig vedrørende ministrenes politiske ansvar hævdes det, at det ofte beror på en ren tilfældighed, om et administrativt anliggende bliver fremdraget på rigsdagen, og i alle tilfælde vil en rigsdagsdebat om et sådant anliggende yderst sjældent få konsekvenser for den pågældende minister.

Den administrative klageadgang skønnes heller ikke tilfredsstillende for borgeren, idet administrationen her kontrollerer sig

selv, og selvom en overordnet administrativ myndighed meget vel kan tilsidesætte en underordnet myndigheds afgørelse, også ofte gør det, så er forholdet dog det, at den overordnede myndighed ikke i samme grad som et udenfor forvaltningen stående kontrolorgan vil kunne se på en sag med friske øjne.

Denne indvending kan ikke rettes mod domstolskontrollen; den er jo fastlagt i den nuværende grundlovs § 70 — grundlovsforslagets § 64 svarer til denne bestemmelse — og går ud på, at domstolene er berettiget til at påkende ethvert spørgsmål om øvrighedsmyndighedens grænser. Man erkender, at dette er en effektiv kontrol i de tilfælde, hvor den bliver aktuel. Men dels omfatter domstolenes prøvelsesret kun spørgsmålet om lovligheden af den administrative handling eller beslutning, d. v. s. domstolene kan alene afgøre, om den administrative akt falder indenfor lovens ramme, men kan derimod ikke bedømme spørgsmålet om handlingens rigtighed iøvrigt, d. v. s. om det konkrete skøn, som administrationen har udøvet med hjemmel i den pågældende lov, er rigtigt — bortset vistnok fra de tilfælde, hvor den administrative afgørelse har været åbenbart urimelig. Dels er det erfaringsmæssigt *kun få administrative sager, der indbringes for domstolene*, idet en sådan retssag er forbundet med stort besvær og stor udgift, da den i reglen må føres gennem 2 eller 3 instanser.

Når man betænker, hvor kolossalt administrationens myndighedsområde er blevet udvidet i de senere år, ikke mindst på grund af de talrige bemyndigelses- og fuldmagtslove, som krigen og efterkrigstiden har ført med sig, kan det ikke undre, at der hos borgerne jævnlig er opstået tvivl og usikkerhed i forholdet overfor administrationen.

Den kritik, jeg ovenfor refererede, er da også blevet særlig fremtrædende i disse år, og man har i forfatningskommissionen fundet det naturligt, at kontrollen med administrationen blev skærpet, og at rigsdagen, der ved de nævnte love har givet administrationen vidtgående beføjelser, får bedre adgang til at kontrollere, hvorledes disse beføjelser udnyttes.

Under sine overvejelser af, under hvilken form en sådan skærpet kontrol bedst kan gennemføres, er forfatningskommissionen standset ved den svenske ordning med en justitieombudsmand og en militieombudsmand, som på rigsdagens vegne fører tilsyn med henholdsvis den civile og den militære forvaltning, og det er denne ordning i tillempet form, som det foreliggende forslag tager sigte på....“

Justitsministeren gjorde senere i talen nogle bemærkninger om lovforslagets enkelte paragraffer og sluttede sin udførlige redegørelse således:

„Medens der i grundlovsforslagets § 55 er åbnet mulighed for oprettelse af to stillinger som ombudsmænd, har det foreliggende lovforslag nøjedes med een sådan stilling, idet man indtil videre vil lade samme ombudsmand beskæftige sig med både den civile og den militære forvaltning. Skulle det senere vise sig påkrævet at indføre en særlig ombudsmand for militæret, er der hjemmel hertil i grundlovsforslagets § 55, og jeg henviser i denne forbindelse til nærværende forslags § 14, hvorefter loven skal optages til revision i rigsdagsåret 1955—56.

Lovforslaget har været genstand for forhandling mellem justitsministeriet og de anerkendte *tjenestemandorganisationer*. Disse har under forhandlingen erklæret, at de *ikke kan tiltræde det foreliggende forslag*.

Tjenestemandrepræsentanterne har bl. a. indvendt, at forslaget § 1, hvorefter ombudsmanden kun vælges for samme tidsrum som rigsdagen og kan afskediges i løbet af denne periode, hvis han ikke længere nyder rigsdagens tillid, betyder, at ombudsmanden ikke kan være i besiddelse af den uafhængighed, som burde kunne kræves hos en person, der udøver så betydningsfulde funktioner.

Organisationerne har endvidere gjort gældende, at bestemmelserne i forslaget §§ 7 og 9 om ombudsmandens beføjelser betyder en tilsidesættelse af den for tjenestemændene så afgørende bestemmelse i tjenestemandsløvens § 17 om adgang til at blive bekendt med en indgivet klage og adgang til at møde med bisidder. Man finder det også meget uheldigt, at der ved § 9, stk. 3, er tillagt ombudsmanden beføjelse til at fremsætte sin opfattelse af sagen, uden at tjenestemanden har mulighed for at få en egentlig afgørelse af spørgsmålet.

Fra dommerside er det særligt anført, at domstolene burde være holdt udenfor ordningen, da deres administrative virksomhed er af underordnet betydning i forhold til deres judicielle virksomhed, og da afgrænsningen kan være vanskelig at foretage. Man finder, at forslaget betyder en svækkelse af domstolenes uafhængighed.

Forslaget om en rigsdagens ombudsmand betegner en nydannelse i dansk ret. Selvom lovforslaget er ret kort og overskueligt, må man gøre sig klart, at dets konsekvenser er vidtrækkende, ikke alene for de tjenestemænd og andre, der omfattes af forslaget, men for den retlige orden i samfundet i almindelighed.

Forholdet mellem borgerne og administrationen har været under debat igennem så lang tid, at en afklaring af problemet nu må finde sted. Forslaget tilsigter dette, og jeg tør vel gå ud fra, at det vil blive underkastet en meget grundig behandling i et udvalg, hvor der kan blive lejlighed til at drøfte spørgsmålene i

enkeltheder og herunder også tage stilling til de af tjenestemandsoorganisationerne fremførte indvendinger.

Med disse bemærkninger skal jeg foreløbig anbefale lovforslaget til velvillig behandling i det høje ting.“

Lovforslaget underkastedes i folketetinget en indgående 1. behandling og henvistes derefter til et udvalg, hvis arbejde med sagen resulterede i en række ændringsforslag, der alle var stillet af justitsministeren og tiltrådt af udvalget som helhed.

I nedenstående gengivelse af lovforslagets indhold er der gjort rede for disse ændringsforslag, som alle blev vedtaget ved lovforslagets 2. behandling i folketetinget.

§ 1. Efter hvert rigsdagsvalg vælger rigsdagen en ombudsmand, som på rigsdagens vegne har indseende med statens civile og militære forvaltning.

Hvis ombudsmanden ikke længere nyder rigsdagens tillid, kan rigsdagen afskedige ham, hvorefter nyt valg af ombudsmand finder sted.

I folketetinget føjedes til § 1, stk. 1: „*Dommernes embedsførelse falder i det hele udenfor ombudsmandens virksomhed.*“

§ 2. Ombudsmanden, som ikke må være medlem af rigsdagen, skal have den juridiske uddannelse.

§ 3. Rigsdagen fastsætter almindelige bestemmelser for ombudsmandens virksomhed. Iøvrigt er han i udøvelsen af sit hverv uafhængig af rigsdagen.

§ 4. Ombudsmandens virksomhed omfatter ministrene, statens tjenestemænd og alle andre personer, som virker i statens tjeneste.

Til ordet „tjeneste“ i § 4 føjedes i folketetinget: „, jfr. § 1, stk. 1.“

§ 5. Ombudsmanden har indseende med, om de i § 4 nævnte personer gør sig skyldige i *fejl eller forsømmelse* under udøvelsen af deres administrative tjeneste, herunder tilsidesættelse af de tjenesten vedrørende love, anordninger, instrukser og andre bestemmelser.

Det påhviler ombudsmanden at føre tilsyn med behandlingen af personer, som er under frihedsberøvelse. Dette tilsyn omfatter også personer, som virker i kommunaltjenesten.

I folketinget udtoges af § 5 slutningen af stk. 1 fra „, herunder tilsidesættelse“ samt hele stk. 2.

§ 6. Enhver kan indgive klager til ombudsmanden, som i hvert enkelt tilfælde afgør, om klagen giver tilstrækkelig anledning til en undersøgelse. Ombudsmanden kan *også optage en sag til undersøgelse af egen drift*. Enhver, som er berøvet sin personlige frihed, har ret til i lukket skrivelse at rette henvendelse til ombudsmanden.

I folketinget udtoges af § 6 ordene „i hvert enkelt tilfælde“, mens følgende nye bestemmelse indføjedes efter 1. punktum:

„Klagen skal være navngiven og skal indgives inden 3 måneder efter, at klageren er blevet bekendt med det forhold, klagen angår.“

§ 7. De i § 4 nævnte personer er forpligtet til at meddele ombudsmanden de oplysninger og til at fremlægge de dokumenter og protokoller, han i sit hvervs medfør forlanger.

Ombudsmanden kan om fornødent indkalde personer til for retten at afgive vidnesbyrd om forhold, som er af betydning for hans undersøgelser. Herom gælder retsplejelovens bestemmelser om vidneførsel i borgerlige sager.

Ombudsmandens krav på oplysninger i medfør af stk. 1 og 2 er undergivet begrænsninger svarende til retsplejelovens § 169, stk. 1, nr. 1) og 2), § 170, stk. 1, og hovedreglen i § 170, stk. 4.

Retten kan, når ombudsmanden begærer det, bestemme, at vidnesbyrd som de i retsplejelovens § 169, stk. 3, omhandlede skal afgives i et lukket retsmøde.

Paragraffen fik i folketinget følgende affattelse:

„De i § 4 nævnte personer er forpligtet til at meddele ombudsmanden de oplysninger og til at fremlægge de dokumenter og protokoller, han i sit hvervs medfør forlanger.

Ombudsmandens krav på oplysninger i medfør af stk. 1 er undergivet begrænsninger svarende til retsplejelovens § 169, stk. 1 og stk. 3, § 170, stk. 1, hovedreglen i § 170, stk. 4, og § 749.

Såfremt ombudsmanden ønsker at fremme en klage over nogen af de i § 4 nævnte personer, skal klagen, medmindre

aldeles afgørende hensyn til sagens oplysning taler derimod, snarest muligt forelægges den pågældende. Er denne tjenestemand, kan han til enhver tid forlange, at sagen overgår til behandling efter de i tjenestemandslovens § 17, jfr. § 18, fastsatte bestemmelser.

Ombudsmanden kan indkalde personer til for retten at afgive vidnesbyrd om forhold, som er af betydning for hans undersøgelse. Herom gælder retsplejelovens regler om efterforskningsforhør, jfr. retsplejelovens kap. 74. Den person, som en klage angår, er berettiget til selv og med bisidder at overvære sådanne vidneførsler. Justitsministeren giver regler for, hvem der kan optræde som bisidder. Retsmøderne er ikke offentlige.“

§ 8. Ombudsmanden skal iagttage *tavshed* med hensyn til de forhold, som han i sit hvervs medfør bliver bekendt med, såfremt hemmeligholdelse ifølge sagens natur er påkrævet. Tavshedspligten ophører ikke, når han fratræder sin stilling.

§ 9. Ombudsmanden kan begære, at anklagemyndigheden rejser påtale ved de almindelige domstole for forbrydelser i offentlig tjeneste eller hverv, jfr. dog Danmarks Riges Grundlov af 5. juni 1915 med ændringer af 10. september 1920 §§ 14 og 67; anklagemyndigheden har pligt til at efterkomme begæringen.

Ombudsmanden kan begære disciplinærsag rejst. Vedkommende styrelse er forpligtet til at efterkomme sådan begæring.

Iøvrigt kan ombudsmanden altid overfor den pågældende fremsætte sin opfattelse af sagen.

Såfremt ombudsmanden giver meddelelse om en sag til rigsdagen eller en minister, eller han fremdrager en sag i sin årlige beretning, jfr. § 10, skal han i meddelelsen eller beretningen give oplysning om, hvad den pågældende har anført til sit forsvar.

I folketinget vedtoges det, at sidste stykke af § 9 skulle udgå, og at de to første stykker skulle affattes således:

„Ombudsmanden kan pålægge anklagemyndigheden at rejse forundersøgelse eller tiltale ved de almindelige domstole for forbrydelser i offentlig tjeneste eller hverv, jfr. dog Danmarks Riges Grundlov af [5. juni 1953 §§ 16 og 60].

Ombudsmanden kan pålægge vedkommende styrelse at rejse disciplinærsag.“

§ 10. Får ombudsmanden kundskab om fejl eller forsømler af større betydning, giver han meddelelse herom til rigsdagen og til vedkommende minister.

Ombudsmanden afgiver *en årlig beretning til rigsdagen* om sin virksomhed. Beretningen trykkes og offentliggøres.

Paragraffen fik i folketinget følgende tilføjelse (stk. 3):

„Såfremt ombudsmanden giver meddelelse om en sag til rigsdagen eller en minister, eller han fremdrager en sag i sin årlige beretning, skal han i meddelelsen eller beretningen give oplysning om, hvad den pågældende har anført til sit forsvar.“

§ 11. Bliver ombudsmanden opmærksom på mangler ved gældende love eller administrative bestemmelser, skal han give rigsdagen og vedkommende minister meddelelse herom.

§ 12. Ombudsmanden *lønnes som højesteretsdommer på højeste løntrin*. Derudover kan der efter omstændighederne tilstås ham et personligt tillæg. Han har ret til ventepenge og pension efter regler svarende til de i loven om vederlag og pension m. v. for ministre §§ 3—6 indeholdte bestemmelser.

Ombudsmanden må *ikke uden rigsdagens samtykke have hverv i offentlige eller private virksomheder*, foretagender eller institutioner.

§ 13. Ombudsmanden antager og afskediger selv sine medhjælpere. Disses antal, lønning og pension fastsættes af rigsdagen, på hvis budget såvel disse ydelser som ombudsmandens lønning og pension afholdes.

Efter § 13 indføjedes i folketinget som ny paragraf:

„Denne lov træder i kraft samtidig med Danmarks Riges Grundlov af [5. juni 1953].

Klager angående forhold, der er opstået indenfor de sidste 3 måneder før denne lovs ikrafttræden, kan dog indgives til ombudsmanden.“

§ 14. Denne lov *forelægges rigsdagen til revision senest i rigsdagsåret 1955—56*.

Det folketingsudvalg, der behandlede lovforslaget, afgav en enstemmig betænkning, hvori det bl. a. hedder:

„Man har drøftet, om *dommernes embedsførelse* bør være undtaget fra ombudsmandens virksomhedsområde ikke blot som foreslået, når talen er om deres judicielle virksomhed, men også for så vidt angår deres administrative funktioner, og der er i udvalget opnået enighed om, at *også dommernes administrative funktioner* bør falde udenfor ombudsmandens virksomhedsområde. Dommerfuldmægtige, der beklæder dommersædet ifølge konstitution, hvadenten det er på dommerens eller eget ansvar, falder udenfor ombudsmandens myndighedsområde. Man forudsætter, at spørgsmålet om indseende med dommerfuldmægtigenes virksomhed vil blive gjort til genstand for nærmere overvejelse.

Man har ment, at forslaget § 5, stk. 1 i slutningen, bør udgå, idet love, anordninger, instrukser og andre bestemmelser kun omfatter en del af det retsgrundlag, på hvilket ombudsmanden må træffe sine afgørelser.

Udvalget har ment, at forslaget § 5, stk. 2, bør udgå under hensyn til, at man ønsker at afvente de overvejelser, der måtte finde sted angående den nærmere gennemførelse af bestemmelsen i grundlovsforslagets § 72, stk. 6 og 7, om rigsdagens tilsyn med behandlingen af personer, der er under frihedsberøvelse. Dog har man ønsket at opretholde bestemmelsen i forslaget § 6 om, at enhver, som er berøvet sin personlige frihed, har ret til i lukket skrivelse at rette henvendelse til ombudsmanden.

Udvalget er enigt om, at klager af hensyn til konstateringen af klagerens identitet bør være navngivne — omend ikke nødvendigvis underskrevet af vedkommende — og bør indgives inden en kortere frist, efter at klageren er blevet bekendt med det forhold, klagen angår. Udvalget er endvidere enigt med justitsministeren i, at bestemmelserne i borgerlig straffelovs §§ 164 og 165 er anvendelige på indsendelse af urigtige klager til ombudsmanden.

Der har indenfor udvalget været enighed om at imødekomme de af tjenestemandsorganisationerne fremsatte synspunkter, således at den, mod hvem klage rejses hos ombudsmanden, normalt skal have ret til at blive gjort bekendt med klagen og svare derpå. Overensstemmende med disse synspunkter har man affattet . . . ændringsforslag til forslaget § 7, hvorefter bl. a. vedkommende, såfremt han er tjenestemand, kan forlange sagen behandlet efter tjenestemandslovens regler.

De i ændringsforslag nr. 7 ad lovforslagets § 7, stk. 2, yderligere anførte bestemmelser i retsplejeloven er sålydende:

§ 169, stk. 3:

„Ejheller må vidnesbyrd afkræves embeds- og bestillingsmænd eller andre, som handler i offentligt hverv, angående, hvad der ifølge dette er dem betroet eller kommet til deres kundskab, for så vidt lov eller anden forskrift med hensyn dertil pålægger dem tavshedspligt, medmindre vedkommende overordnede myndighed

eller for rigsdagsmænds vedkommende det pågældende tings formand såvel som regeringen samtykker i, at de afhøres, og da kun på de betingelser og i det omfang, som samtykket angiver.“

§ 749:

„Embedsakter, som indeholder oplysninger, der skønnes at være af betydning for sagen, kan retten eller påtalemyndigheden kræve meddelt, medmindre hemmeligholdelse findes nødvendig i statens interesse, hvorom afgørelse træffes af vedkommende minister. Meddelelsen kan ske i bekræftet genpart; dog er retten beføjet til at kræve fremlæggelse af originalen.

Om andre hos offentlige myndigheder beroende dokumenter kan retten, når det findes nødvendigt, ved kendelse bestemme, at de skal forevises eller udleveres til benyttelse under sagen, selvom de måtte være givne i embedsmæssig forvaring med det formål, at indholdet skal være hemmeligt.

Dog finder ved denne paragraf reglerne i § 169, nr. 1, tilsvarende anvendelse.“

I den foreslåede ændrede affattelse af lovforslagets § 7, stk. 4, findes regler om efterforskningsforhør, ved hvilke man har villet give den person, som en klage angår, ret til selv og med bisidder at være tilstede under vidneforhørene, ligesom det fremhæves, at sådanne forhør altid skæl foregå for lukkede døre.

De til lovforslagets §§ 9 og 10 foreslåede ændringer er i det væsentlige af redaktionel karakter“

Fra *kommunistisk* side stilledes udenfor betænkningen et underændringsforslag til den foreslåede ændrede affattelse af § 7. Ifølge dette underændringsforslag skulle de i paragraffen omhandlede retsmøder være offentlige, dog med adgang for retten til på begæring af ombudsmanden at bestemme, „at vidnesbyrd som de i retsplejelovens § 169, stk. 3, omhandlede, skal afgives i et lukket retsmøde.“ For underændringsforslaget stemte kun kommunisterne, mens de i betænkningen stillede ændringsforslag blev vedtaget, nogle med, andre uden tilslutning fra kommunisterne. Disse ønskede bl. a., at dommernes virksomhed uden nogen begrænsning skulle inddrages under ombudsmandens område, og at ombudsmanden skulle have ret til at bevilge fri proces. Endvidere skal nævnes, at partiet ønskede stk. 2 i § 5 opretholdt. Kommunisterne lagde i det hele taget vægt på, at ombudsmanden fik størst mulig myndighed, og fandt derfor resultatet af udvalgsarbejdet utilfredsstillende.

Ved 3. behandling blev lovforslaget dog i den ændrede form tiltrådt fra alle sider. Det oversendtes derefter til landstinget, men på et så sent tidspunkt, at landstinget ikke nåede at få det til behandling, inden den ordentlige samling 1952—53 sluttede.

I den overordentlige samling 1953 blev lovforslaget ikke genfremsat.

16. Forslag til lov om ændring af lov nr. 416 af 12. juli 1946 om friskoler, om hjemmeundervisning samt om efterlønskassen for friskoler og efterskoler. (Undervisningsminister *Flemming Hvidberg*). [A. sp. 4497].

Fremsat i *folketinget* $\frac{3}{3}$ (F. sp. 2720). 1. beh. $\frac{13}{3}$ (F. sp. 3498). Partiernes ordførere: Bomholt, Arnth Jensen, Gudrun Hasselriis, Jørgen Jørgensen (Lejre), Evald Christensen og Inger Merete Nordentoft. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Bomholt, Lysholt Hansen, Horn, Kai Jensen, Bodil Koch, Kolbjørn, Frede Nielsen, Arnth Jensen [sekretær], Damsgaard, Heick, Gudrun Hasselriis [formand], Baagø-Hansen, Marie Antoinette von Lowzow, Jørgen Jørgensen (Lejre) og Evald Christensen).

Fremsættelsen af lovforslaget skete i overensstemmelse med den i friskolelovens § 23 indeholdte bestemmelse om, at loven skulle forelægges rigsdagen til revision senest i rigsdagssamlingen 1952—53.

Lovforslaget fremtræder som ialt 30 ændringsforslag til friskoleloven. En væsentlig del af ændringerne er dog af redaktionel eller formel karakter. Om indholdet af de vigtigste af de foreslåede ændringer vil der i det følgende kort blive redegjort.

Bestemmelsen i lovens § 3, *stk. 2, 2. afsnit*, om en særlig forudgående godkendelse som betingelse for en skoles adgang til at vælge egen tilsynsførende foreslås udeladt.

Lovens § 5, der omhandler tilsyn med børnenes undervisning i kristendomskundskab, foreslås ligeledes ophævet, hvilket er på linie med, hvad der er sket i den offentlige skole ved tilsynsloven af 1949.

De til §§ 7—10 i kapitel III foreslåede ændringer angående statstilskuddet resumerede *undervisningsministeren* i sin fremsættelsestale således:

„Omfanget af *statens tilskudsydelse* opretholdes uforandret, således at der fortsat pr. barn i friskolen kan anvendes et beløb svarende til statens lærerlønstilskud pr. barn i folkeskolen plus $\frac{2}{3}$ af kommunernes nettoudgift pr. barn. I statens lærerlønsudgift foreslås fremtidig medregnet udgiften til udredelse af det særlige ved lønningslovene af 1946 gennemførte almindelige

pensionsgivende tillæg. I konsekvens heraf kræves dette tillæg også medregnet ved fastsættelsen af den mindsteløn, der skal ydes friskolens lærere, således at denne normalt altid mindst skal andrage den ved lærerlønningsloven fastsatte begyndelsesløn for „andre lærere“ på landet.

Med hensyn til tilskuddets fordeling mellem skolerne foreslås gjort den forandring, at den del af tilskuddet, der ydes i forhold til skolernes lærerlønningsudgift, fastsættes til $\frac{2}{3}$ i stedet for $\frac{1}{2}$. Man vil herved kunne stimulere skolerne til at holde et rimeligt forhold mellem lærerantal og børnetal og give de små skoler med de tyngende lønningsudgifter en begunstiggelse.

Bestemmelsen om, at *ingen skole må få mere end 80 pct. af sine udgifter dækket gennem tilskud*, opretholdes, men det foreslås, at den del af rådighedssummerne, som måtte blive besparet herved, fordeles efter elevtal mellem de skoler, der ikke har opnået en 80-pct.-dækning. Skulle der herefter yderligere blive et beløb til rest, foreslås dette efter undervisningsministerens bestemmelse stillet til rådighed til løsning af særlige opgaver, f. eks. med hensyn til gennemførelse af særundervisning eller til støtte for hjemmeundervisning.

Med hensyn til udbetalingen af tilskuddet foreslås foretaget den forbedring for skolerne, at nystartede skoler, der senest begynder efter sommerferien, skal kunne få tilskud udbetalt i det følgende finansår, medens de i øjeblikket på grund af beregningen efter folkeskolens regnskabstal må vente til det næstfølgende.“

Friskolelovens §§ 11—15 foreslås bragt i overensstemmelse med den ved en tekstanmærkning til tillægsbevillingsloven for 1950—51 hjemlede nyordning af *efterlønsordningen for lærere i friskolen og efterskolen*, idet lovens kapitel IV foreslås affattet således:

„§ 10. Efterlønskassen for lærere i friskolen og efterskolen udreder efter regler fastsat i en for kassen udfærdiget vedtægt pension til ledere af og lærere ved

- 1) de i denne lov omhandlede skoler og tilsvarende skoler på Færøerne,

- 2) de i lov nr. 314 af 4. juli 1942 som ændret ved lov nr. 237 af 24. maj 1948 omhandlede efterskoler,
- 3) statsanerkendte præliminærkursus, knyttet til en friskole eller efterskole.

Endvidere udreder kassen enkepension og børnepension til efterladte efter de under 1—3 nævnte ledere og lærere.

Berettigede til optagelse i efterlønskassen er de i stk. 1 nævnte personer, når de

- a) har dansk indfødsret,
- b) har et ugentligt timetal på mindst halvdelen af det for vedkommende undervisningsområde gældende fulde timetal. Efter nærmere i vedtægten fastsatte regler kan undtagelse dog gøres herfra,
- c) ikke er fyldt 40 år, dog at undtagelse herfra kan gøres med undervisningsministeriets billigelse.

Statstilskud til de i stk. 1 nævnte skoler og kursus er betinget af, at de personer, der efter stk. 2 er berettigede til optagelse i efterlønskassen, er indmeldt i denne. Det påhviler styrelsen og lederen af den pågældende skole eller kursus at godtgøre overfor undervisningsministeriet, at indmeldelse er sket.

Undervisningsministeriet kan dog fritage ledere og lærere for indmeldelse i efterlønskassen, forsåvidt der på anden måde måtte være sikret dem en passende pension.

Det påhviler ethvert medlem ved sin optagelse at fremlægge en helbredsattest, svarende til den, der til enhver tid kræves ved ansættelse i en statstjenestemandstilling.

§ 11. Det samlede indskud for et medlem i efterlønskassen fastsættes i kassens vedtægter, der ligeledes fastsætter, hvor stor en del af indskuddet der skal tilvejebringes henholdsvis ved bidrag fra medlemmet selv og ved tilskud fra statskassen. For medlemmer, hvis pensionsret er blevet aktuel inden 1. april 1950, udreder statskassen tilskud efter de hidtil gældende regler.

De under efterlønskassen hørende friskoler og efterskoler yder et årligt bidrag til efterlønskassen på 2 kr. pr. elev, der

fradrages i det skolerne tilkommende statstilskud og udbetales direkte af statskassen. Dette bidrag opretholdes dog kun, så længe det er nødvendigt til sikring af efterlønskassens solvens efter en forsikringsmæssig opgørelse af kassens status, der skal foretages mindst hvert 3. år.

Den af efterlønskassen udredede grundpension beregnes efter de i lov nr. 414 af 12. juli 1946 fastsatte principper. Pension kan aldrig beregnes i forhold til en højere lønningsindtægt end den ved nævnte lovs § 32, stk. 1 d, fastsatte lønning for overlærere i folkeskolen.

For medlemmer, hvis pensionsret er blevet aktuel inden 1. april 1950, eller som var indtrådt i efterlønskassen inden 1. april 1947 og på dette tidspunkt var fyldt 30 år, beregnes pensionen dog efter de hidtil gældende regler.

Til enhver af efterlønskassen udredet pension ydes reguleringstillæg efter de til enhver tid for statens pensionister gældende regler. Udgiften hertil afholdes af statskassen.

De nærmere regler med hensyn til optagelse af medlemmer, beregning af medlemsbidrag, fastsættelse af lønningsindtægt, pensionsberegning og udbetaling m. v. fastsættes i en vedtægt for efterlønskassen, der skal stadfæstes af undervisningsministeren og handelsministeren“.

De foreslåede ændringer til kapitel V (hjemmeundervisning) er af formel karakter.

I lovens kapitel VI (almindelige bestemmelser) foreslås reglen om, hvor længe en skole, der omdannes til eksamensskole, kan fortsætte med at oppebære tilskud efter kapitel III, klargjort, idet formuleringen af § 18, der tidligere har givet anledning til tvivl, foreslås affattet således:

„Til friskoler, der opretter klasser, der forbereder til en statskontrolleret eksamen for at søge ret til at dimittere til en sådan eksamen, kan der efter undervisningsministerens nærmere bestemmelse ydes tilskud efter kapitel III. Udbetalingen af tilskud efter kapitel III bortfalder dog senest i det finansår — for det forudgående kalenderår —, i hvilket skolen opfylder de for opnåelse af tilskud som eksamensskole med hensyn til dimissionen stillede betingelser“.

Lovens §§ 19 og 20 søges bragt i overensstemmelse med de allerede med tilslutning fra folketingets finansudvalg praktiserede regler, hvorefter statslån til frie skoleformer kan ydes med halvdelen af værdien i stedet for som oprindelig efter loven en trediedel af denne.

Endelig foreslås den i lovens § 23, stk 3, optagne bestemmelse om, at statens samlede udgift til ydelse af tilskud til friskolerne ikke må overstige 3½ mill. kr., ophævet.

Lovforslaget fik ved 1. behandling i folketinget en velvillig modtagelse fra alle partiernes ordførere.

Bomholt (S) kunne tiltræde, at tilsynet med kristendomsundervisningen forsvinder, og at der gennemføres en hurtigere udbetaling af statstilskuddet og en mere rationel pensionsordning. Lovforslaget ønskedes dog underkastet udvalgsbehandling, bl. a. for at man kunne få nærmere oplysninger om forslaget virkninger overfor de tyske skoler.

Arnth Jensen (V) anbefalede lovforslaget til hurtig behandling, og *Gudrun Hasselriis* (KF) udtalte, at lovforslagets gennemførelse ville være af stor betydning for friskolerne og dermed for samfundet.

Jørgen Jørgensen (Lejre) (RV) anbefalede ligeledes; han ønskede oplysning om, hvorfor afregningen af de årlige statstilskud til friskolerne trak så længe ud.

Evald Christensen (DR) anbefalede med glæde på sin gruppes vegne lovforslaget.

Inger Merete Nordentoft (DK), der også tilsagde sit partis medvirken til lovforslagets gennemførelse, ønskede oplysning om elevtallet i de tysksprogede skoler i Sønderjylland og henledte opmærksomheden på en artikel i bladet „Folkeskolen“, hvori det hævdedes, at der i skoler, der tidligere har fungeret som private forberedelsesskoler, men nu er omdannet til friskoler med statstilskud som sådanne, er en påfaldende afgang efter 5. klasse til eksamensskolerne.

I sine svarbemærkninger erklærede *undervisningsministeren*, at han ville besvare de rejste tekniske spørgsmål under udvalgsbehandlingen. I anledning af den nævnte artikel i „Folkeskolen“ erklærede *ministeren*, at han fandt det vanskeligt at hindre, at en sådan barneskole, der hidtil har fungeret som forskole til mellemskolen, udbygger sig som friskole, og at han heller ikke kunne se, at det skulle være ønskeligt at hindre det.

Lovforslaget blev henvist til et udvalg, der ikke nåede at afgive betænkning inden rigsdagssamlingens afslutning.

17. Forslag til lov om ungdomsundervisning m. v. (ungdomsskoler, aftenskoler, fortsættelsesklasser, efterskoler, landbrugsfaglige skoler, brevs skoler, fritidsforanstaltninger). (Undervisningsminister *Flemming Hvidberg*). [A. sp. 4513].

Fremsat i *folketinget* $\frac{4}{3}$ (F. sp. 2852). 1. beh. $\frac{13}{3}$ (F. sp. 3514). Partiernes ordførere: Bomholt, Damsgaard, Asger Jensen, Jørgen Jørgensen (Lejre), Kjeldgaard Iversen og Inger Merete Nordentoft. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Bomholt, Chr. Christiansen, Lysholt Hansen, Horn, Per Hækkerup, Bodil Koch, Kolbjørn, Damsgaard [sekretær], Marius Buhl, Jørgen Gram, Asger Jensen [formand], Gudrun Hasselriis, Marie Antoinette von Lowzow, Jørgen Jørgensen (Lejre) og Kjeldgaard Iversen).

Ifølge lov nr. 95 af 14. marts 1951 om ændring i lov nr. 312 af 4. juli 1942 om ungdomsskoler for den ufaglærte ungdom som ændret ved lov af 24. maj 1948 (årbog 1947—48, side 561) skulle loven forelægges til revision senest i rigsdagssamlingen 1952—53.

Til at fremkomme med forslag til en ny lov til afløsning af den nævnte lov nedsatte undervisningsministeriet ved skrivelse af 23. december 1948 en *kommission*, der herudover bemyndigedes til under sine overvejelser at inddrage og eventuelt at fremsætte forslag om ændringer i lovene om tilskud til aftenskoler, om tilskud til landbrugsfaglig undervisning og — forsåvidt det skønnedes nødvendigt af hensyn til ungdomsskolens, særlig ungdomskostskolens, forhold — i lov om efterskoler.

Kommissionen fik i det hele til opgave at overveje, hvad der fra samfundets side på undervisningens og opdragelsens område bør gøres for den del af dansk ungdom, som efter folkeskolens afslutning ikke modtager yderligere undervisning, herunder at overveje og stille forslag om støtte fra samfundets side til ungdommens udnyttelse af fritiden på udbytterig måde såvel i forbindelse med ungdomsskolen som udenfor denne.

I oktober 1952 afgav kommissionen betænkning, og det heromhandlede lovforslag er udarbejdet på grundlag af og i nær tilknytning til de i betænkningen stillede forslag.

Om det meget omfattende lovforslags *indhold* vil der i det følgende på grundlag af uddrag af de til lovforslaget knyttede bemærkninger blive givet en kortere oversigt med fremhævelse af de vigtigste af de i forhold til den hidtil gældende lovgivning foreslåede nye bestemmelser.

Kapitel I (§§ 1—28) omhandler ungdoms- og aftenskoler.

I §§ 1 og 2 fastslås betegnelsen „Ungdomsskolen“ i stedet for den hidtil benyttede betegnelse „Ungdomsskolen for den ufaglærte ungdom“, hvilken betegnelse måske har virket mindre tillokkende og derved været medvirkende til at holde en del unge borte fra skolen. Som noget væsentligt nyt til fremme af ungdomsskoleundervisningen foreslås, at der tilsikres de unge ret til at deltage i en dag- eller eftermiddagsundervisning gennem bestemmelser om *frihed fra arbejde uden tab af løn*, samt at der pålægges *alle kommuner pligt til at oprette ungdomsskoler*.

Man har endvidere som noget nyt ønsket i selve loven at fremhæve som ungdomsskolens formål at bidrage til en *bedre udnyttelse af de unges fritid*.

§§ 3—5 indeholder bestemmelser om aftenskoler og aftenhøjskoler.

Der har ikke i de hidtidige aftenskolelove været optaget nogen almindelig angivelse af denne skoles formål. I praksis har aftenskolen imidlertid fastslået som sit formål at *virke for den almindelige folkeoplysnings fremme* blandt alle over den undervisningspligtige alder, og man har fundet det rimeligt at angive dette som formål i selve loven.

Ministeriet har tiltrådt kommissionsflertallets forslag om en tilføjelse om, at *unge mennesker mellem 14 og 18 år fortrinsvis bør henvises til ungdomsskolen*.

Det hidtil gældende *krav om skriftligt arbejde* i visse fag i aftenskolen foreslås *udeladt*, idet det i praksis har været vanskeligt at gennemføre dette krav i det af loven krævede omfang.

For *aftenhøjskolen*, der må ses som et af de værdifuldeste resultater af aftenskoleloven fra 1942, og som derfor bør søges yderligere fremmet, foreslås, at denne skoleform kan søges af unge af samme aldersklasser, som har adgang til folkehøjskolen.

I §§ 6—26 foreslås en række fællesbestemmelser for *ungdoms- og aftenskolens administrative og økonomiske forhold*. Man tilsigter herved en forenkling af de hidtil gældende regler, som på en række punkter, hvor det ikke skønnes påkrævet, har været forskellige. Det gælder f. eks. med hensyn til elevtalskrav, lærerløn, rejsegodtgørelse, lederbevis, nævnshandling m. m.

Det almindelige *elevtalskrav* er således foreslået fastsat til 10 pr. time i gennemsnit for begge skoleformer, ligesom også reglerne for dispensation fra elevtalskravene foreslås fastsat ens (§ 6).

Man har foreslået *nævnenes sammensætning* ændret, navnlig ved tiltrædelse af yderligere repræsentanter fra de interesserede kredse; det er således foreslået, at dansk aften- og ungdomsskoleforening skal kunne vælge en repræsentant, ligesom de stedlige ungdomsforeninger skal kunne udpege 3 repræsentanter, og hvor der findes et kommunalt ungdomsudvalg, er det dette, der udpeger disse repræsentanter (§ 7).

Forsåvidt angår *amtsnævnene*, har man fundet det rimeligt at sikre, at også organisationer og skoler, der beskæftiger sig med ungdomsundervisning eller frivilligt ungdomsarbejde indenfor amtet, såfremt de enten virker under en landsorganisation eller er godkendt af amtsrådet, bliver repræsenteret ved 3 repræsentanter (§ 11).

Det er derhos foreslået, at de *nævn*, der skal behandle disse skolers forhold, principielt skal være de samme, samt som noget væsentligt nyt, at *godkendelsesbeføjelsen*, forsåvidt angår de almindelige ungdoms- og aftenskoler, *henlægges til amtsnævnene* (§ 12).

Lærerlønnen er foreslået fastsat efter ensartede og mere rationelle principper, fælles for ungdomsskolen og aftenskolen, med en minimumssats, beregnet efter et nærmere fastsat gennemsnit af lønninger for folkeskolens lærere. I overensstemmelse med princippet i aftenskoleloven af 1942 som ændret ved loven af 24. maj 1948 bliver lønsatserne herved bevægelige, således at de reguleres parallelt med tjenestemændenes regulerings-tillæg, og som noget nyt er det foreslået, at det offentlige til-

skud kan beregnes i forhold til lønninger, der ligger indtil 50 pct. over minimumssatsen, alt reguleret efter tjenestemandstillægene (§ 14).

Ved loven af 1942 hjemledes der adgang til tilskud til udredelse af *lederløn* ved ungdomsskoler med flere lærere; tilsvarende hjemmel blev ikke tilvejebragt for aftenskolens vedkommende. Omvendt var der i lovene af 1942 hjemmel for ydelse af *tilskud til tilrejsende lærere* ved aftenskolen, men ikke ved ungdomsskolen.

Da denne ulighed har været følt som en uretfærdighed for de respektive skoleformer, foreslås der nu som led i den tilstræbte forenkling indført fællesregler for de to skoleformer på disse områder (§§ 16 og 17).

Da benyttelsen af tilrejsende lærere er sket i så stort omfang, at der herved er påført staten og skolefonden en betydelig udgift, har man foreslået, at kommunen eller den stedlige kreds, som træffer lærervalget, skal deltage i udgiften (§ 17).

I lovforslagets §§ 27 og 28 indeholdes særregler for *ungdomskostskoler*. Herved opretholdes adgangen til at oprette private ungdomskostskoler, men som noget nyt foreslås, at der ved oprettelsen skal gives oplysning om, hvorledes den del af udgiften tilvejebringes, som ikke dækkes af tilskud fra det offentlige (§ 27). Der foreslås endvidere åbnet adgang til at normere lederstillingerne med skoleinspektørløn (§ 28).

Kapitel II (§ 29) vedrører *fortsættelsesklassen*. Tilskuddet til 4. klasse i den eksamensfri mellemskole foreslås forhøjet fra 1 kr. til 2 kr. pr. time, og lederhonorar sidestilles med det for ungdomsskolen gældende.

I kapitel III (§§ 30—39) om *efterskoler* svarer §§ 30—38 til de første 9 paragraffer i efterskoleloven af 4. juli 1942, således som denne er ændret ved lov nr. 237 af 24. maj 1948, bortset fra bestemmelsen i § 38. Den i denne bestemmelse foreskrevne behandling i et særligt udvalg af vilkårene for salg af efterskoler skønnes ikke påkrævet, og det foreslås derfor blot fastsat, at vilkårene skal godkendes af undervisningsministeren. I § 39 er foreslået optaget en bemyndigelse for undervisningsministeren til at foretage den i de enkelte år mest hensigts-

mæssige fordeling af bevillingen til elevunderstøttelser mellem efterskolernes sommerkursus og vinterkursus for at undgå, at forskelligheder med hensyn til elevholdenes trang som helhed på henholdsvis sommerskolerne og vinterskolerne skal bevirke, at understøttelserne til de enkelte elever på det ene af disse kursus under lige økonomiske kår bliver mindre tilfredsstillende end understøttelserne til elever på det andet kursus.

I samme paragraf foreslås endvidere, at kommuner — uanset bestemmelsen i § 1 i lov om offentlig forsorg — skal være berettiget til at yde *understøttelse til efterskoleophold* for kommunens unge med den virkning, at statskassen — udover den almindelige elevunderstøttelse — refunderer kommunen halvdelen af udgiften; den samlede elevunderstøttelse skal dog holde sig indenfor den af ministeren godkendte elevbetaling for et skoleophold.

Kapitel IV (§ 40) vedrører *landbrugsfaglige skoler*, og heri foreslås der som noget nyt givet plads for en videregående undervisning for elever, der har gennemgået to forudgående kursus eller anden tilsvarende uddannelse, således at en sådan undervisning kan indrettes med et lavere elevtalskrav end gældende for den almindelige undervisning, hvorhos den landbrugsfaglige undervisning foreslås undergivet økonomiske og administrative regler, der i alt væsentligt svarer til de for den øvrige ungdomsundervisning gældende.

Ved lovforslagets *kapitel V* (§§ 41—43) om *brevskoler* foreslås denne form for undervisning undergivet lovregler. De foreslåede bestemmelser går ud på dels gennem godkendelse at yde en vis garanti for undervisningens karakter til erstatning for den efter forholdets natur manglende personlige kontakt, dels gennem statsstøtte at bidrage til billiggørelse af brevskolens undervisning af tilsvarende folkelige karakter som den, der meddeles i aftenskolen.

Kapitel VI, fritidsforanstaltninger m. v. (§§ 44—49) indeholder en række nye bestemmelser til fremme af *ungdommens udnyttelse af fritiden*, navnlig i forbindelse med ungdomsskolen.

Disse forslag omfatter støtte til *ungdomsklubber* eller *fritidsarrangementer*, herunder lejrskoleophold, oprettet for skolernes

elever af ungdomsskoler, fortsættelsesklasser eller visse aften-skoler.

Under visse nærmere angivne betingelser med hensyn til faste lokaler, fri adgang for alle og bestyrelsesform hjemler forslaget også støtte til andre *ungdomsklubber*, der virker til fremme af ungdommens virketrang og interesse i alderen 14—18 år, og som søger støtte og godkendelse af aamtsnævnet.

Man har medtaget regler om tilskud også til disse sidst-nævnte klubber i nærværende lov, i første række med henblik på de klubber, som fortsætter det for ungdomsskoleeleverne startede klubarbejde.

Som led i foranstaltningerne til støtte af ungdommens fritidsudnyttelse foreslås der tilvejebragt hjemmel for statsstøtte til *indretning og montering af lokaler for ungdommen*, som benyttes af de i loven omhandlede skoleformer eller fritidsforanstaltninger.

Lovforslaget indeholder derhos forslag om forpligtelse for kommunerne til at stille *lokaler* til rådighed for de i kommunen hjemmehørende *ungdomsforeninger*, der virker for ungdommens almene oplysning og udvikling.

I lovforslaget er der optaget betydningsfulde bestemmelser angående tilskud til *kursus for lærere og vejledere* med tilknytning til de under loven henhørende oplysnings- og fritidsforanstaltninger.

Endelig skal fremhæves forslaget om tilskud til *landsorganisationer til ansættelse af vejledere med henblik på organisationens alment kulturelle arbejde*.

Kapitlerne VII (§ 50 og 51) og VIII (§§ 52 og 53) indeholder nærmere *bestemmelser om statslån* samt *fællesbestemmelser* (ikrafttrædelsesbestemmelser).

I lovforslagets bemærkninger er optaget en specificeret oversigt over de med lovforslaget forbundne *merudgifter*, der anslås til ca. 1 350 000 kr. årlig.

Ved lovforslagets 1. behandling blev ungdommens undervisningsforhold i det hele indgående drøftet. Med undtagelse af retsforbundets ordfører (*Kjeldgaard Iversen*) blev der fra ordførernes side givet udtryk for velvilje overfor lovforslaget, omend der gjorde sig afvigende opfattelser gældende vedrørende en

række enkeltheder, som ønskedes drøftet under en udvalgsbehandling. Fra retsforbundets side tog ordføreren forbehold overfor lovforslaget, idet han ønskede at afvente udfaldet af udvalgsbehandlingen.

Det om lovforslaget nedsatte folketingsudvalg nåede ikke at afslutte sit arbejde inden rigsdagssamlingens slutning.

18. Forslag til lov om ændringer i lov nr. 131 af 17. april 1916 om lods væsenet med senere ændringer. (Lodsernes pensionsordning). (Forsvarsminister Harald Petersen). [A. sp. 3361].

Fremsat i *folketinget* 28/1 (F. sp. 1877). 1. beh. 4/2 (F. sp. 2036). Partiernes ordførere: Poul Hansen (Svendborg), Arnth Jensen, Baagø-Hansen, A. C. Normann og Verner Larsen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Poul Hansen (Svendborg), Chr. Christiansen, Rasmus Hansen, Lund Jensen, Johs. E. Larsen, M. Larsen, Mørk, Arnth Jensen [formand], Damsgaard, Jensen-Broby, Baagø-Hansen [sekretær], Gudrun Hasselriis, Asger Jensen, A. C. Normann, Verner Larsen).

Spørgsmålet om revision af lodslovens *almindelige bestemmelser* er for tiden genstand for overvejelser i et af forsvarsministeriet i 1950 nedsat udvalg. Det særlige spørgsmål om *lodsernes pensionsforhold*, der omhandles i lovens §§ 46—51, har imidlertid været genstand for undersøgelse i et specielt af forsvarsministeriet efter aftale med finansministeriet under 27. februar 1952 nedsat udvalg, idet den økonomiske udvikling har gjort det betænkeligt at lade denne side af sagen afvente resultatet af lodslovens almindelige revision. Det foreliggende lovforslag er resultatet af sidstnævnte udvalgs arbejde.

Lovforslaget gik ud på, at de i lodsloven fastsatte maksima for egen- og enkepension på henholdsvis 4 800 kr. og 2 400 kr. ophæves.

I overensstemmelse med principperne i andre statsunderstøttede pensionskasseordninger har man foretrukket at *beregne pensionerne efter tjenestemandslovens principper*. Der gås herved ud fra en pensionsgivende lønning på 7 200 kr., nogenlunde svarende til den pensionsgivende slutlønning i lønklasse 5 040—5 760 kr. Det er herved taget i betragtning, at der er tale om konjunktur-

lønnen personel, hvorfor man har sat pensionsindtægten væsentligt lavere end de faktiske indtægter.

Det er derfor tanken at yde en højeste egengrundpension, der udgør $\frac{42}{60}$ af 7 200 kr. eller 5 040 kr. mod nu 4 800 kr. — altså en stigning på kun 240 kr. årlig — og en højeste enkepension på 2 880 kr. mod nu 2 400 kr.

Grundpensionen ydes som hidtil af pensionskassen, idet det herved forudsættes, at det nuværende statstilskud på 50 000 kr. indtil videre opretholdes uændret.

Til grundpensionen foreslås indtil videre ydet et procenttillæg svarende til tillægget til finanslovhonorarerne, for tiden 75 pct. Ved dyrtidstillæggets beregning lægges mindst en pension på 1 500 kr. og højst en pension på 3 000 kr. til grund. Tillægget ydes som hidtil af statskassen. Den foreslåede stigning svarer til den siden 1948 stedfundne forhøjelse af det sædvanlige honorartillæg.

Endvidere er det tanken udover procenttillægget at yde et særligt tillæg af pensionskassens midler i det omfang, en årlig aktuarmæssig opgørelse viser at kassens midler strækker til.

Grundpensionen, procenttillæg + det særlige pensionskasetillæg må altså ikke overstige, hvad de pågældende ville have oppebåret som pensionister fra staten inkl. reguleringstillæg m. v.

Såfremt den samlede pensionsydelse — altså grundpensionen med det særlige pensionskasetillæg og statens procenttillæg — kommer til at overstige den angivne grænse — statspensionen inkl. reguleringstillæg m. v. — skal der under hensyn til princippet om i videst muligt omfang at nå frem til en selv pensionering ske en nedsættelse af statens tilskud, først og fremmest af det nævnte procenttillæg.

I sin fremsættelsestale i folketinget omtalte *forsvarsministeren* indgående den hidtil gældende pensionsordning for lodser, der blev fastlagt ved en ændring af lodsloven i 1942, og som efter det nugældende prisniveau kun hjemler utilstrækkelige pensionsydelser, især på baggrund af lodseriernes nuværende indtægtsforhold, som har en væsentlig forøgelse af pensionskassens indtægter og formue til følge.

Lovforslaget fik ved 1. behandlingen i *folketinget* en velvillig modtagelse fra samtlige ordførere. *Poul Hansen* (Svendborg) (S) udtalte, at det efter hans opfattelse ville være heldigt, om man ved denne lejlighed fik ordnet ikke alene lodsernes pensionsforhold, men også deres indtægtsforhold.

Lovforslaget blev henvist til et udvalg, der ikke nåede at afslutte sit arbejde inden rigsdagssamlingens afslutning.

19. Forslag til lov om ændring af lov om lærlinge-forholdet. (Af Alfred Jensen, Ragnhild Andersen, Aksel Larsen, Lynnerup Nielsen og Fuglsang). [A. sp. 2667].

FremSAT i folketinget ⁸/₁₀ (F. sp. 27). 1. beh. ²²/₁₀ (F. sp. 196). Partiernes ordførere: Per Hækkerup, Kryger, Asger Jensen, A. C. Normann, Kjeldgaard Iversen og Alfred Jensen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændringer i lov nr. 120 af 7. maj 1937 om lærlinge-forholdet [af Per Hækkerup m. fl.] (se side 413).

Lovforslaget var enslydende med et i samlingen 1951—52 fra kommunistisk side fremsat lovforslag, der findes omtalt i årbog 1951—52, side 468.

Ved genfremsættelsen anførte Alfred Jensen (DK) som ordfører for forslagsstillerne:

„Forslaget går ud på at ændre nogle ganske forældede bestemmelser i lærlingeloven. Det indeholder for det første bestemmelser om, at ferien mindst skal være 18 dage for lærlinge og falde i sommermånederne, at minimumsbeløbene for kostpenge forhøjes til 3 kr., og at der sikres udlærlinge feriepenge i henhold til de i kollektive overenskomster fastsatte regler.

Det indeholder dernæst bestemmelser om, at lærlinges arbejdstid skal være den for fagets voksne arbejdere gældende arbejdstid, heri skal også skoleundervisningstimer medregnes. Det vil sige indførelse af dagskole for lærlinge.

Jeg skal ikke gentage min motivering for, at der nu gøres slut med at behandle lærlinge som andenklassens mennesker, da den dels kan læses i rigsdagstidende for samlingen 1951—52 og dels er kendt og billigt af vide kredse ude i folket; jeg vil blot understrege, at vi stiller forslaget allerede nu, fordi det haster med at få dagskolen gennemført.

Lærlingene rejste med tilslutning fra alle sider sidste vinter krav om, at dagskolen nu blev indført. I folketinget var forslaget til behandling, og lærlingenes repræsentanter, der søgte foretræde for rigsdagens partier, har fået det indtryk, at en positiv løsning var mulig.

Folketingsudvalget har imidlertid ikke gjort sit arbejde færdigt, og forrige samlings ændringsforslag er dermed bortfaldet. Da vi ikke ønsker, at behandling og afgørelse af denne sag skal skydes ud til engang hen på vinteren, stiller vi her fra samlingens begyndelse dette forslag.“

Lovforslaget behandlede på rigsdagen sammen med et fra socialdemokratisk side fremsat lovforslag om ændringer i lærlinge-

loven (se side 413). Mens sidstnævnte forslag resulterede i en lov, afgav det udvalg, som behandlede sagen, ikke betænkning vedrørende det heromhandlede lovforslag.

Under lovforslagenes behandling oplyste *arbejds- og socialministeren*, at der vedrørende lærlingeloven var forskellige spørgsmål, som efter hans opfattelse trængte til at tages op til overvejelse, og at regeringen med henblik herpå havde taget skridt til nedsættelse af en *lærlingekommission*, for hvilken vicepræsident Jacobi i Sø- og Handelsretten var opfordret til at overtage formandshvervet.

20. Forslag til lov om ændringer i folkeforsikringsloven om forhøjelse af grundbeløbene, brændselstillæg, beklædningstillæg, tillæg for invaliditet, ændring af fradragsregler m. v. (Af Ragnhild Andersen, Aksel Larsen og Alfred Jensen). [A. sp. 2797].

Fremsat i *folketinget* $16/10$ (F. sp. 173). 1. beh. $2/12$ (F. sp. 1343). Partiernes ordførere: Kaj Andresen, Søren Andersen, Fibiger, Svend Jørgensen og Ragnhild Andersen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Kaj Andresen, Bundvad, Kai Jensen, Mørk, Th. Poulsen, Edel Saunte, Strøm, Søren Andersen [sekretær], Holmberg, Lorentzen, Thestrup [formand], Johanne Dahlerup-Petersen, Hans Thyge Jacobsen, Svend Jørgensen og Evald Christensen). Betænkning (B. sp. 199) afgivet $10/12$. (Ordfører: Thestrup). 2. beh. $11/12$ (F. sp. 1625).

Lovforslaget havde følgende indhold:

§ 1. De i folkeforsikringslovens § 39 fastsatte *grundbeløb til alders- og invaliderentemodtagere* forhøjes med virkning fra 1. oktober 1952 med følgende beløb, der er *ens i de tre kommunegrupper*:

Til ægtepar, når begge opfylder betingelserne for at få rente, forhøjes grundbeløbet med 432 kr. (= 36 kr. månedlig).

Til enlige personer eller ægtepar, når kun den ene af ægtefællerne opfylder betingelserne, forhøjes grundbeløbet med 288 kr. (= 24 kr. månedlig).

§ 2. Det i folkeforsikringslovens § 40, stk. 7, fastsatte *brændselstillæg* på 18 hl koks til ægtepar og enlige forhøjes til 25 hl koks. Først når rentemodtagerens indtægt overstiger

75 pct. af grundbeløbet, nedsættes brændselstillægget til 18 hl, og det bortfalder, når indtægten overstiger 100 pct. af grundbeløbet.

I den gældende lov bestemmes, at såfremt rentemodtagerens årlige indtægt (for ægtepar, hvor kun den ene ægtefælle oppebærer rente, ægtefællernes årlige indtægt) overstiger 50 pct. af rentens grundbeløb, nedsættes brændselshjælpen til 15 hl, og den bortfalder, såfremt indtægten overstiger 75 pct. af grundbeløbet.

§ 3. Det i folkeforsikringslovens § 40, stk. 8, fastsatte *beklædningstillæg* for rentemodtagere i kommunegrupperne II og III forhøjes til samme størrelse som beklædningstillægget i kommunegruppe I.

§ 4. Det i § 40, stk. 2, fastsatte årlige *tillæg for invaliditet* forhøjes til det dobbelte beløb, d. v. s. fra henholdsvis 276 kr., 264 kr. og 252 kr. i de tre kommunegrupper til henholdsvis 552 kr., 528 kr. og 504 kr.

§ 5. I § 41, stk. 1, og stk. 2, 1. pkt., udgår teksten og erstattes af følgende:

Stk. 1. „Retten til at oppebære invalide- eller aldersrente med dennes grundbeløb efter § 39 er betinget af, at vedkommendes årlige indtægt beregnet efter reglerne i stk. 3 ikke repræsenterer en værdi, der overstiger 75 pct. [efter gældende lov 50 pct.] af grundbeløbet.“

Stk. 2, 1. pkt. „Såfremt indtægten overstiger det i stk. 1 omhandlede fradragss frie beløb, bliver 60 pct. af det overskydende indtægtsbeløb at fradrage renten og eventuelle tillæg efter § 40, stk. 1 og 6, for invaliderentemodtageres vedkommende dog stk. 2 og 6. *Det beløb, hvormed indtægten overstiger 100 pct. af grundbeløbet, fradrages renten med 100 pct.*“ [Ændringen i dette stk. består i, at den sidste sætning er føjet til].

§ 6. I § 41, stk. 3, nr. 4, udgår ordene „indtægt ved personligt arbejde“ og erstattes med ordet „indtægt“.

Efter den gældende lov skal der ved beregningen af invaliderente ses bort fra modtagerens indtægt ved personligt arbejde, forsåvidt angår et beløb svarende til rentens grundbeløb. Efter den foreslåede ændring vil reglen komme til at gælde også ægtefællens indtægt.

§ 7. De i folkeforsikringslovens § 54, stk. 3, fastsatte *lommepenge til rentemodtagere på alderdomshjem* forhøjes med virkning fra 1. oktober 1952 med 42 kr. årlig i alle tre kommunegrupper.

§ 8. Denne lov træder i kraft med virkning fra 1. oktober 1952.

Ved fremsættelsen af lovforslaget udtalte *Ragnhild Andersen* (DK) som ordfører for forslagsstillerne bl. a.:

„Fælles for alle rentemodtagere er uden tvivl, at de håber på forbedringer fra rigsdagens side. Den sidste halvårslige regulering gav kun en ganske lille forhøjelse af renten med 2—3 kr. — utilstrækkeligt, ganske utilstrækkeligt, fordi priserne stadig er stigende, især på levnedsmidler. Da der sidder en *folkeforsikringskommission*, som der har været talt så meget om, håber rentemodtagerne på, at der herfra vil komme forslag, som vil give dem de tiltrængte og væsentlige forbedringer. Om kommissionens forhandlinger skal jeg ikke udtalte mig; de har været langvarige, og man kan nu engang ikke leve af løfter om fremtiden eller af veksler på evigheden. Det er værd i denne forbindelse at mindes det gamle ord om, at mens græsset gror, dør hørsemor, og jeg vil gerne tilføje, at dette forslag ingenlunde vil stå i vejen for mere vidtrækkende forbedringer, forsåvidt sådanne skulle blive foreslået af folkeforsikringskommissionen — tværtimod. Dette forslag er et beskedent forslag, hvormed mit parti tilsigter at inødekomme nogle af de krav, som rentemodtagerne selv har rejst. Det er i det væsentlige mindre lettelser, vi foreslår, forbedringer, som forlængst burde være gennemført.“

Ved lovforslagets 1. behandling afvistes det af *arbejds- og socialministeren*, der i tilslutning hertil udtalte:

„Jeg havde lejlighed til under finanslovdebatten på foranledning af den ærede socialdemokratiske ordfører at give tilsagn om at undersøge spørgsmålet om alders- og invaliderentemodtagernes stilling i forhold til de øvrige befolkningsgrupper. Jeg har senere haft lejlighed til at tilkendegive, at jeg havde den opfattelse, at disse undersøgelser ville resultere i et forslag fra min side om *en vis regulering af renterne*, og da jeg har til hensigt i løbet af ganske få dage at stille et sådant forslag til behandling her i det høje ting, vil jeg for mit vedkommende afvente denne lejlighed til at fremsætte de betragtninger, der kan gøres om hele problemet alders- og invaliderentemodtagernes stilling.“

Heller ikke ordførerne for partierne, bortset fra forslagsstillerens eget parti, fandt lovforslaget egnet til gennemførelse, idet man dels henviste til det af arbejds- og socialministeren bebudede lovforslag (se side 306), dels til de overvejelser, som

folkeforsikringskommissionen var i gang med, og med hensyn til hvilke *Kaj Andresen* (S) fremhævede ønskeligheden af, at der snart ville foreligge et resultat.

Lovforslaget henvistes på forslag af den socialdemokratiske ordfører til et udvalg, der senere fik også arbejds- og socialministerens forslag til lov om en særlig ydelse til alders- og invaliderentemodtagere m. fl. til behandling.

I udvalgets betænkning indstilledes regeringsforslaget til vedtagelse med nogle ændringer, mens det kommunistiske lovforslag indstilledes til forkastelse under henvisning til, „at den nedsatte folkeforsikringskommission for tiden arbejder med en række principielle spørgsmål vedrørende rentelovgivningen“.

Ved lovforslagets 2. behandling blev det — efter at der fra kommunistisk side var begæret afstemning — paragraf for paragraf forkastet med alle øvrige stemmer mod kommunisternes. Lovforslaget var dermed bortfaldet.

21. Forslag til lov om ændring i lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v. (Vedrørende fremskyndelse af brændselshjælpens udbetaling). (Af *Lynnerup Nielsen*, *Aksel Larsen* og *Alfred Jensen*). [A. sp. 2831].

Fremsat i *folketinget* 16/10 (F. sp. 162). 1. beh. 11/11 (F. sp. 810). Partiernes ordførere: *Einer-Jensen*, *Lorentzen*, *Fibiger*, *Rager*, *Evald Christensen* og *Lynnerup Nielsen*.

Lovforslaget indeholdt kun een paragraf, som gik ud på at forandre den periode, i hvilken ledige medlemmer af arbejdsløshedskasserne kan få udbetalt brændselshjælp, fra 1. december—31. marts til 15. september—31. marts.

I praksis ville denne forlængelse af perioden, efter hvad *Lynnerup Nielsen* (DK) som ordfører for forslagsstillerne anførte ved fremsættelsen af lovforslaget, betyde, at brændselshjælpen til de arbejdsløse under forudsætning af 40 dages ledighed kunne udbetales i første halvdel af november mod hidtil først i slutningen af januar.

„Når mit parti ved denne lejlighed har begrænset forslaget til kun at omhandle en fremrykning af tidspunktet for brændselshjælpens udbetaling, betyder det ikke, at vi hermed erklærer os tilfredse med brændselshjælpens størrelse eller arbejdsløshedslovgivningens øvrige bestemmelser. Vi forbeholder os ret til at vende tilbage til ændringer på disse områder.

Mit parti mener imidlertid, at spørgsmålet om at sikre, at de arbejdsløse snarest får brændselshjælpen udbetalt, er brændende aktuelt for titusinder af ledige, som ud af deres utilstrækkelige understøttelse ikke har råd til at købe brændsel, før de får brændselshjælpen.“

Lovforslaget sattes i folketinget til 1. behandling sammen med et senere af *arbejds- og socialministeren* fremsat lovforslag om fremskyndelse af brændselshjælpens udbetaling (se side 317).

Da man fra kommunistisk side kunne tiltræde regeringsforslaget, trak forslagsstillerne det heromhandlede lovforslag tilbage, hvorved det bortfaldt.

22. Forslag til lov om bortfald af omsætningsafgiften af motorkøretøjer. (Af *Tholstrup*). [A. sp. 3015].

Fremsat i *folketinget* 12/11 (F. sp. 866). 1. beh. 18/11 (F. sp. 1102). Partiernes ordførere: H. C. Hansen, From, Fibiger, Jørgen Jørgensen (Lejre), Tholstrup og Fuglsang. 2. beh. 21/11 (F. sp. 1207). 3. beh. (F. sp. 1236).

Lovforslaget havde følgende indhold:

§ 1. Den i lov nr. 25 af 31. januar 1946 om omsætningsafgift af motorkøretøjer med senere ændringer, jfr. lovbekendtgørelse nr. 72 af 5. marts 1951 og lov nr. 193 af 30. maj 1952 om forlængelse af gyldigheden af forskellige forbrugsafgifter m. v., omhandlede afgift nedsættes i tiden 1. april 1953—30. september 1954 som i § 2 anført og bortfalder fra 1. oktober 1954.

§ 2. Den ved lov nr. 436 af 19. november 1950, jfr. lov nr. 193 af 30. maj 1952, foretagne forhøjelse af omsætningsafgiften bortfalder med udgangen af marts måned 1953, og den herefter fra 1. april 1953 gældende afgift nedsættes i tiden 1. oktober 1953—30. september 1954 til halvdelen.

§ 3. Denne lov træder i kraft straks.

Ved fremsættelsen af lovforslaget fremhævede *forlagsstilleren*, at det måtte ses i sammenhæng med det fra samme side stillede forslag til beslutning vedrørende frigivelse af importen af personmotorkøretøjer. Baggrunden for disse forslag var „for det første den almindelige frygt — som jeg dog ikke nærer — for en pludselig og voldsom import af motorkøretøjer til overbelastning af

vore valutareserver og for det andet den omstændighed, at man i vide kredse her i landet ønsker omsætningskatten på motor-køretøjer afviklet.“

Lovforslaget gik „i sin enkelhed ud på at aftrappe den bestående omsætningskat over 2 gange; men virkningen bliver, at aftrapningen finder sted over 3 gange.

Første trediedel falder bort af sig selv, når loven om den ekstraordinære omsætningskat udløber den 31. marts 1953, og nærværende forslag går ud på at lade den omsætningskat, som gælder ifølge loven af 1946, falde bort med halvdelen til efteråret 1953 og den anden halvdel til efteråret 1954.“

Finansministeren kunne ikke tiltræde lovforslaget, der drejede sig om en sag, som var til behandling i motorkommissionen. Den ville imidlertid indgå i overvejelserne, når motorafgiftskommissionen — antagelig i nær fremtid — havde afgivet sin betænkning, og man derefter skulle tage stilling til motorafgifternes fremtid.

Heller ikke fra anden side blev der, bortset fra forslagsstillerens eget parti, givet tilslutning til lovforslaget, som ved 3. behandling forkastedes med alle andre stemmer mod retsforbundets og dermed var bortfaldet.

23. Forslag til lov om ændringer i byggestøttelovgivningen (vedrørende kapitlerne I, II, III og V). (Af *Ingvar Dahl, V. Buhl, Einer-Jensen, H. C. Hansen, Poul Hansen* (Svendborg) og *Kjærboel*). [A. sp. 3017].

Fremsat i *folketinget* ^{12/11} (F. sp. 865). 1. beh. ^{27/11} (F. sp. 1278). Partiernes ordførere: *Ingvar Dahl, Lorentzen, Thestrup, Kirsten Gloerfelt-Tarp, Helge Madsen* og *Alfred Jensen*. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændringer i byggestøttelovgivningen [vedrørende hovedstadsområdet] (se side 450).

Lovforslaget fremsattes første gang i rigsdagssamlingen 1951—52 og findes omtalt i årbog 1951—52, side 480.

Ved genfremsættelsen i indeværende samling anførte *Ingvar Dahl* (S) som ordfører for forslagsstillerne om dette og det nedenfor omtalte lovforslag om rentenedsættelse for statslån til boligbyggeri bl. a.:

„De forelagte lovforslag er genfremsat i den skikkelse, hvori de oprindelig blev fremsat, og her skal blot gøres nogle bemærkninger om den siden lovforslagenes første forelæggelse indtrådte udvikling på bolig- og byggeområdet.

Efter de oplysninger, der er afgivet af den højtærede indenrigs- og boligminister under finanslovdebatten, er der i den senere tid indkommet et stærkt stigende antal ansøgninger om statslån til nyt boligbyggeri. Dette kan imidlertid efter forslagsstillernes opfattelse ikke tages som udtryk for, at yderligere støtte til boligbyggeriet er overflødig, men skyldes snarere, at *bolignøden* her i landet er større end hidtil antaget. . . .

Stigningen i huslejen i nybyggeriet har som bekendt især fundet sted i det sidste par år. For hele perioden 1939—50 har stigningen for nyopførte lejligheder i det sociale byggeri i provinsen kun andraget 4 kr. 65 øre pr. m². I de to sidste år — fra 1950—52 — har stigningen derimod ikke været mindre end 6 kr. 75 øre. Det samme kan udtrykkes på en anden måde. Fra 1939—50 steg huslejen i det sociale nybyggeri i provinsen med 34 pct., men efter de sidste års stærke prisstigninger er den samlede stigning i forhold til 1939 nu kommet op på 83 pct.

Ud fra en boligpolitisk betragtning er det af afgørende betydning at sikre et rimeligt huslejeniveau i nybyggeri, og dette vil, som forholdene har udviklet sig, kræve en lovgivning af den her foreslåede karakter. Samtidig vil en lovgivning som her foreslået skabe baggrund for, at der kan gøres en ekstra indsats for at øge nybyggeriet.“

Regeringen kunne lige så lidt som i den foregående rigsdags-samling tiltræde lovforslagene, som heller ikke fra partiernes ordførere mødte den fornødne tilslutning til, at de kunne gennemføres. Som begrundelse for at afvise forslagene udtalte *arbejds- og socialministeren* på indenrigs- og boligministerens vegne ved lovforslagets 1. behandling bl. a.:

„For det første går støttelovgivningen nu ind i sit ottende og sidste år, og vi står snart overfor at skulle tage principiel stilling til finansieringsproblemerne fremover. Jeg ville finde det rimeligt, om man ventede med at gennemføre en radikal ændring i vore finansieringsvilkår til den tid.

Dernæst har hele *byggesituationen* ganske ændret karakter, siden lovforslagene første gang lå på rigsdagens bord. Medens byggesituationen sidste vinter var præget af stor tilbageholdenhed og vanskeligheder ved at opnå byggelån, har billedet nu ganske ændret sig. Som man vil vide fra meddelelser i dagspressen, er der i løbet af det sidste halve år til boligministeriet indkommet et så stort antal ansøgninger om statslån til boligbyggeri, at der indenfor rammerne af vor byggekapacitet og de finansielle ressourcer ikke er mulighed for i år at imødekomme de indkomne ansøgninger, og vi kan derfor allerede nu forudse, at størstedelen af det byggeprogram, der kan opstilles for det kommende år, på forhånd er dækket af allerede indkomne låncansøgninger.

Nu er jeg meget vel klar over, at de foreliggende forslag i og for sig ikke så meget tager sigte på at stimulere byggevirksomheden som på at nedbringe huslejeudgifterne. Det er rigtigt, at de indtrufne pris- og rentestigninger har haft en uheldig indflydelse på *huslejeudviklingen* i de senere år. På den anden side må man huske, at selv disse store stigninger taget i betragtning udgør huslejen i dag takket være indkomstudviklingen dog en mindre andel af boligtagernes nettoindkomst end før krigen. Dertil kommer, at de foretagne ændringer i byggestøttelovgivningen, forsåvidt angår støtten til de børnerige familier, har medført, at de indtrufne huslestigninger ikke kommer til at belaste budgettet så stærkt for de vanskeligt stillede familier.

Hvad angår spørgsmålet om forlængelse af *de 10-årige lempelser i det gamle byggeri*, vil jeg — ligesom indenrigs- og boligministeren tidligere har gjort det — udtale, at der fra vor side ikke kan blive tale om nogen generel forlængelse af disse lempelser, idet huslejen i en meget stor del af det pågældende byggeri i øjeblikket ligger så lavt, at lempelsernes bortfald ikke vil betyde noget nævneværdigt. . . .“

Lovforslagene henvistes påny til et udvalg, der ikke nåede til ende med deres behandling inden rigsdagssamlingens slutning.

24. Forslag til lov om forlængelse af den ved lov nr. 153 af 13. april 1938 med senere ændringer hjemlede rentenedsættelse for statslån til boligbyggeri. (Af *Ingvard Dahl, V. Buhl, Einer-Jensen, H. C. Hansen, Poul Hansen* (Svendborg) og *Kjærboel*). [A. sp. 3021].

Fremsat i *folketinget* ¹²/₁₁ (F. sp. 865). 1. beh. ²⁷/₁₁ (F. sp. 1278). Partiernes ordførere: Ingvard Dahl, Lorentzen, Thestrup, Kirsten Gloerfelt-Tarp, Helge Madsen og Alfred Jensen. Henvist til samme udvalg som nærmest foregående sag (se ovenfor).

Lovforslaget fremsattes første gang i rigsdagssamlingen 1951—52 og findes gengivet i årbog 1951—52, side 484. Efter genfremsættelsen i indeværende samling behandledes det ligesom i 1951—52 i forbindelse med det samtidig fra socialdemokratisk side fremsatte lovforslag om ændringer i byggestøttelovgivningen, jfr. nærmest foregående sag.

Lovforslaget henvistes påny til behandling i et udvalg, der ikke afgav betænkning om sagen.

25. Forslag til lov om beskatning af frugtplantager.

Af Skytte, Bertel Dahlgaard, Aage Fogh, Jørgen Jørgensen (Lejre) og Steen). [A. sp. 3023].

Fremsat i *folketinget* 13/11 (F. sp. 953). 1. beh. 20/11 (F. sp. 1184). Partiernes ordførere: Poul Hansen (Svendborg), Hans Conrad Koefoed, Asger Jensen, Skytte og Oluf Pedersen. Henvist til udvalg paa 15 medlemmer (Poul Hansen (Svendborg) [sekretær], Kjældgaard, Hans Knudsen, Johs. E. Larsen, Carl Petersen, Smørum, Hans Conrad Koefoed, Niels Eriksen, Kr. Kristensen, Asger Jensen, Clausen (Olufskjær), Thestrup, Skytte [formand], Axel Sørensen og Oluf Pedersen). Beretning (B. sp. 1319) afgivet 28/3.

Lovforslaget gik — ligesom et tilsvarende lovforslag, der fremsattes i 1951—52 — ud på, at frugtplantager med et beplantet areal af mindst 2 000 m² skal være fritaget for ejendomsskyld til staten og den fælleskommunale udligningsfond og for kommunal (herunder amtskommunal) ejendomsskyld af det beløb, hvormed beplantningen har forøget ejendommens vurderingssum til ejendomsskyld.

I bemærkningerne til lovforslaget anføres:

„Fruktavlen er her i landet et nyt erhverv, der på den tid, da loven om ejendomsbeskatning blev gennemført, var uden betydning, hvorfor der heller ikke i loven er taget hensyn hertil.

I dag er ca. 14 500 ha beplantet, og der er stor interesse for en fortsat udvikling, der vil tjene til at sprede den danske landbrugsproduktion.

Det findes derfor urimeligt, at de værdier, der skabes ved, at frugttræer plantes og vokser, skal beskattes og tilmed beskattes med meget betydelige beløb, idet de bedste plantager ansættes fra 9 000 til 12 000 kr. pr. ha.

Det kan til eksempel anføres, at hvis der i dag på en ejendom på 6 ha anlægges en frugtplantage på 4 ha, kan ejendomsskylden som følge heraf stige med indtil 48 000 kr., og dette beløb indregnes i forskelsværdien, hvilket medfører en meget væsentlig stigning i ejendomsskyldbekskatningen.

Principielt må det være rigtigt, at erhvervsbygninger o. lign. fritages for ejendomsbeskatning, men da dette endnu ikke har kunnet gennemføres, fremsættes nærværende lovforslag.“

Lovforslaget henvistes, efter påny at have været underkastet 1. behandling, til et udvalg. Dette afgav i slutningen af marts en beretning, i hvilken det udtales, at udvalget ikke har kunnet afslutte sit arbejde.

26. Forslag til lov om fremme af udbyttedeling. (Af *Bertel Dahlgaard, Aage Fogh, Jørgen Jørgensen (Lejre), Skytte og Steen*). [A. sp. 3137].

FremSAT i *folketinget* 21/11 (F. sp. 1205). 1. beh. 27/11 (F. sp. 1305). Partiernes ordførere: Bundvad, Kryger, Poul Møller, Bertel Dahlgaard, Karl M. Andersen og Alfred Jensen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Hans Rasmussen [sekretær], Bundvad, Einer-Jensen, Peter Jørgensen, Wiggo Larsen, Lindberg, Kryger, Niels Eriksen, Hans Conrad Koefoed, Poul Møller, Bøgholm, Asger Jensen, Bertel Dahlgaard [formand], Jørgen Jørgensen (Lejre) og Karl M. Andersen).

Lovforslaget var enslydende med det forslag til lov om udbyttedeling, som de samme forslagsstillere fremsatte i oktober 1951, og som findes omtalt i årbog 1951—52, side 457.

Ved genfremsættelsen udtalte *Bertel Dahlgaard* (RV) som ordfører for forslagsstillerne bl. a.:

„Det tilsvarende lovforslag var jo sidste vinter genstand for en omfattende udvalgsbehandling. Der tilvejebragtes under denne behandling et betydeligt materiale til belysning af, i hvilken udstrækning udbyttedelingstanken var nået frem i de forskellige lande, og der fandt en indgående drøftelse sted i udvalget af selve lovforslagets bestemmelser.

Man kan vel sige, at det under udvalgsbehandlingen viste sig, at der ikke syntes at være mulighed for lovforslagets gennemførelse, men det var dog mit indtryk, at der efterhånden under forhandlingerne opstod så megen forståelse og interesse for de tanker, der ligger til grund for forslaget, at der er al grund til at fortsætte forhandlingerne i denne samling. Det kan vist også siges, at der i den forløbne tid har vist sig stigende interesse derfor i mange befolkningskredse.“

Efter at have været underkastet en indgående 1. behandling henvistes lovforslaget til fortsat behandling i et udvalg, der — ligesom det forrige udvalg — ikke nåede til ende med sit arbejde inden rigsdagssamlingens slutning.

27. Forslag til lov om moderskabsydelse og om erhvervsmæssigt arbejdende kvinders rettigheder og pligter i anledning af fødsel. (Af *Petra Petersen, Ragnhild Andersen, Alfred Jensen og Aksel Larsen*). [A. sp. 3201].

Fremsat i *folketinget* $9/_{12}$ (F. sp. 1550). 1. beh. $13/_{1}$ (F. sp. 1698). Partiernes ordførere: Viola Nørløv, Krogh, Erna Sørensen, Kirsten Gloerfelt-Tarp, Karl M. Andersen og Petra Petersen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Viola Nørløv, Nina Andersen, Kaj Andresen, Fanny Jensen, Kai Jensen, Bodil Koch, Strøm, Krogh [sekretær], Foged, Laurits Pedersen, Erna Sørensen [formand], Gottschalck-Hansen, Marie Antoinette von Lowzow, Kirsten Gloerfelt-Tarp og Karl M. Andersen).

Det heromhandlede lovforslag fremsattes første gang i rigsdagssamlingen 1946—47 (årbog 1946—47, side 645) og har siden gentagne gange været genfremsat, men uden at nå videre end til behandling i et udvalg. Nærværende lovforslag, der heller ikke gennemførtes, var enslydende med det i 1948—49 og følgende rigsdagssamlinger fremsatte lovforslag, i hvilket forslagsstillerne havde forhøjet nogle dagpengesatser og ændret nogle ikrafttrædelses- og bortfaldsbestemmelser.

28. Forslag til lov om børnetilskud. (Af *Petra Petersen, Aksel Larsen, Alfred Jensen og Ragnhild Andersen*). [A. sp. 3213].

Fremsat i *folketinget* $12/_{12}$ (F. sp. 1671). 1. beh. $20/_{1}$ (F. sp. 1782). Partiernes ordførere: Strøm, Lorentzen, Poul Møller, Jørgen Jørgensen (Lejre), Kjeldgaard Iversen og Petra Petersen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Strøm, Kaj Andresen, Holger Eriksen, H. C. Hansen, Kai Jensen, Hans Knudsen, Edel Saunte, Lorentzen [sekretær], Søren Andersen, Ladefoged, Poul Møller [formand], Gottschalck-Hansen, Erna Sørensen, Svend Jørgensen og Kjeldgaard Iversen).

Lovforslaget havde følgende indhold:

§ 1. Til personer, hvis skattepligtige indkomst ikke overstiger de i henhold til lov om folkeforsikring fastsatte grænser for retten til *medlemsskab i statsanerkendte sygekasser*, udbetales et årligt tilskud til hvert barn indtil det 18. år, for hvilket vedkommende har forsørgerpligt.

§ 2. Tilskuddet udgør 300 kr. pr. barn og udbetales kvartalsvis ved *socialministeriets* foranstaltning gennem kommunerne til den berettigede, *i reglen moderen*.

§ 3. Børnetilskuddet skal ikke medregnes til den skattepligtige indkomst, ligesom det heller ikke må medtages ved det statistiske departements kvartalsvise beregning af detailpristallet.

§ 4. Børnetilskuddet og omkostningerne med dets udbetaling *afholdes af statskassen*.

Ved fremsættelsen af lovforslaget udtalte *Petra Petersen (DK)* som ordfører for forslagsstillerne bl. a.:

„Det lovforslag, jeg her fremsætter, er hårdt tiltrængt, og som jeg i tirsdags redegjorde for, er udgiften for den enkelte ved at have børn blevet meget stor. Dette ses bl. a. af, at folk ikke finder, at de har økonomisk evne til at have børn. Ikke alene er der en *stigning i aborternes antal*, men *fødselstallet er dalende*.

Der er også en anden ting, vi må se på. Det er de mange *fjernelser af børn fra deres hjem*, der finder sted. Jeg tænker både på de fjernelser, der finder sted administrativt, mod forældrenes vilje, og på de fjernelser, der finder sted efter forældrenes henvendelse til myndighederne med ønsket om at få deres børn anbragt på et børnehjem. Meget, meget ofte skyldes disse fjernelser af børn økonomisk nød. Hvis man gennemgår rapporterne fra vore børnehjem, ser man, at i langt de fleste tilfælde er børnene blevet fjernet fra deres hjem af økonomiske årsager. Vi kommer som medlemmer af dette ting gennem vor virksomhed ude blandt vore vælgere ud for mange af disse tilfælde. Jeg er kommet ud for en del af dem, og jeg gjorde i foråret socialministeren opmærksom på et tilfælde i en af de fynske landkommuner, hvor man havde fjernet 6 børn fra en enlig mor, uden at der reelt var anden årsag til fjernelserne, end at kommunen havde forsøgt at sulte denne kone ud af sognet, idet den havde givet hende meget mindre i understøttelse, end loven tillader. Jeg vil gerne takke den højtærede socialminister, fordi han fik hjælpen betydeligt forhøjet. Hendes økonomiske stilling var efterhånden blevet sådan, at hun ingen muligheder havde for at kunne beholde børnene hjemme. Et børnetilskud som af os foreslået vil betyde, at mange af de børn, der hver dag fjernes fra deres hjem, nu vil kunne blive i hjemmet, og det er ikke alene betydelig bedre for børnene, men det er også langt, langt billigere for samfundet. Jeg beder derfor tingets medlemmer om at støtte vort forslag.“

Lovforslaget mødte ikke tilslutning hos *arbejds- og socialministeren*, der ved 1. behandling udtalte:

„Lovforslagets gennemførelse vil koste ca. 350 mill. kr. årlig. Det fremgår ikke af fremsættelsestalen, at man har tænkt over, hvorfra dette meget store beløb skulle komme. Iøvrigt er der for mig grund til at gøre opmærksom på et par ting.

Vi har i øjeblikket et midlertidigt børnetilskud, der gennemførtes i 1950 som led i et skatteforlig, og som derfor sorterer under finansministeriet. Det er vedtaget for et år ad gangen som et led i de årlige finanspolitiske forhandlinger vedrørende skatter, tilskud o. lign. Naturligvis vil der også i år ved de kommende finanspolitiske forhandlinger blive taget stilling til dette tilskud for det næste år. Regeringens forslag vedrørende det næste års finanspolitik kan ventes her i rigsdagen om få uger, og så er tiden inde til at drøfte, hvad der skal ske i det kommende finansår.

Det mere principielle spørgsmål, om samfundets generelle støtte til familier med børn skal have form af et børnetilskud eller af børnefradrag ved indkomstbeskatningen, er der jo ikke taget almindelig stilling til endnu; dette spørgsmål hænger naturligt sammen med den kommende *skattereform*, og der er ingen tvivl om, at her vil det komme op til drøftelse. Også på dette område kan forslag ventes fra regeringens side i løbet af meget kort tid, og så er også her tiden inde til, at man fra de forskellige sider tager stilling til dette principspørgsmål.

Under disse omstændigheder må regeringen afvise det foreliggende lovforslag, og jeg skal anbefale at stemme imod det.“

Af de partiordførere, der udtalte sig under lovforslagets 1. behandling, tog *Kjeldgaard Iversen* (DR) afstand fra ydelsen af børnebidrag i al almindelighed, idet man efter hans opfattelse hellere burde anvende pengene til lettelse af forbrugsbeskatningen. *Strøm* (S), *Lorentzen* (V), *Poul Møller* (KF) og *Jørgen Jørgensen* (*Lejre*) (RV) kunne heller ikke anbefale lovforslaget, da spørgsmålet vedrørende ydelsen af børnetilskud efter deres opfattelse burde tages op i en større sammenhæng. Flere af ordførerne fandt det dog ønskeligt, at man fik lejlighed til nærmere at drøfte sagen. På forslag af *Strøm* vedtoges det derfor at henvise lovforslaget til et udvalg på 15 medlemmer. Dette afgav ikke betænkning.

29. Forslag til lov om ændringer i lov om oprettelse og supplerung af mindre landbrug m. m. — statshusmandsloven —. (Af *Carl Petersen*, *Smørum*, *Teichert*, *Hans Hedtoft*, *V. Buhl*, *Horn* og *Bundvad*). [A. sp. 3215].

FremSAT i *folketinget* ¹²/₁₂ (F. sp. 1673). 1. beh. ¹⁶/₁ (F. sp. 1756). Partiernes ordførere: *Carl Petersen*, *Niels Eriksen*,

Fibiger, Aage Fogh, Niels Kr. Nielsen og Fuglsang. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Carl Petersen, V. Buhl, Bundvad, Hans Hedtoft, Horn, Smørum [formand], Teichert, Niels Eriksen, Hans Conrad Koefoed, Øllgaard, Fibiger, Clausen (Olufskjær), Tesdorpf, Aage Fogh [sekretær] og Niels Kr. Nielsen).

Lovforslaget havde følgende indhold:

§ 1. I lov nr. 339 af 9. juni 1948 om oprettelse og suppler-
ring af mindre landbrug m. m. —statshusmandsloven —,
således som denne senere er ændret, jfr. lovbekendtgørelse
nr. 390 af 25. september 1951, foretages følgende ændringer:

1. § 51, stk. 1, affattes således: „Renter af de i brugene
indestående statsmidler, herunder jordrente, betales efter reg-
lerne nedenfor i stk. 2—5, jfr. dog stk. 6, medmindre skyldfor-
holdet er indtrådt inden den 1. april 1953, og debitor efter de
hidtil gældende regler har valgt at svare fast rente i overens-
stemmelse med den for skyldforholdet fastsatte normale rente-
fod.“

2. Til § 51, stk. 3, føjes: „For nye selvstændige brug, der
oprettes den 1. april 1953 eller senere, kan renten i de første
10 halvårsterminer efter oprettelsen ikke overstige den nævnte
normale rente.“

3. § 52, stk. 2, affattes således: „Den, der svarer konjunk-
turbestemt rente efter reglerne i dette kapitel, kan ikke kræve
adgang til at indfri sine lån eller betale større afdrag end op-
rindelig fastsat.“

§ 2. Denne lov træder i kraft straks.

Ifølge § 51, stk. 1, i den gældende lov af 1948 kan debitor
før skyldforholdets indtræden vælge, om han vil betale renter af
de i brugene indestående statsmidler, herunder jordrente, med
den for lånene gældende faste rentefod, eller om han vil betale
konjunkturbestemt rente.

Ved fremsættelsen af lovforslaget udtalte *Carl Petersen* (S)
som ordfører for forslagsstillerne:

„Lovforslaget tilsigter at gøre det til en *forpligtelse* for de
brugere, der efter 1. april 1953 får lån ifølge loven om oprettelse
af statshusmandsbrug, at betale *konjunkturbestemt rente*. Vi mener
herigennem at kunne give husmændene større sikkerhed for at
kunne klare deres renteforpligtelser i en økonomisk vanskelig

tid. Vi er af den opfattelse, at det vil være en sikring for såvel staten som brugerne, og det vil ikke være urimeligt at pålægge den husmand, som modtager disse store lån, denne forpligtelse. Vi er opmærksom på, at den foreslåede ordning kan komme til at virke hårdt for dem, der starter under en højkonjunktur. Derfor foreslås den ændring til § 51, stk. 3, at *brugerne ikke de første 5 år skal betale en højere rente end den, der er fastsat i loven, uanset om den kunjunkturbestemte rente skulle være højere.*“

Lovforslaget mødte ikke tilslutning hos *landbrugsministeren*, der var imod at forlade en ordning, som giver den enkelte „en vis mulighed for under fuldt økonomisk ansvar at vælge den form, som han mener passer bedst for hans forhold, og i stedet gå over til en ensrettet, tvungen ordning“. Måske blev resultatet, taget under eet på lang sigt, det samme under begge renteformer, men „husmandens valg af renteformen har jo ikke alene indflydelse på størrelsen af hans terminsydelser. Det har som bekendt også konsekvenser i anden retning.

Jeg skal her først pege på bestemmelsen om, at den, der har konjunkturbestemt rentesvarelse, ikke har ret til at indfri sine lån, når det passer ham, og heller ikke har ret til at betale større afdrag end oprindelig fastsat.

Dette betyder altså, at husmanden ikke kan omprioritere sin ejendom, medmindre han får bevilget dispensation mod at foretage visse renteefterbetalinger.

Dernæst skal jeg fremhæve det pantsætnings- og retsforfølgningsforbud, der gælder for brug med konjunkturbestemt rentesvarelse. Dette har måske ikke større konsekvenser for jordrentebrugenes vedkommende, fordi disse i forvejen er underkastet særlige pantsætnings- og udlægsbegrænsninger uanset renteformen.

Men for brug, der er oprettet på privat indkøbt jord, gælder der ingen begrænsninger i denne henseende, når der svares fast rente, og valget af konjunkturbestemt rentesvarelse har derfor afgørende konsekvenser med hensyn til disse ejendommers anvendelse som kreditbasis.

Valget mellem de to renteformer har således *vidtgående konsekvenser udover selve virkningen på terminsydelserne*. Hver renteform har sine fordele — og man kan måske også sige sine ulemper — for husmanden, og jeg kan ikke sige, at den ene form i al almindelighed bør foretrækkes for den anden.“

Landbrugsministeren pegede iøvrigt på, at det *grundlag*, der benyttes for *beregningen af den konjunkturbestemte rente*, stadig — skønt det flere gange er blevet ændret — har sine mangler.

Dette sidste var *ordføreren for forslagsstillerne* enig i, og han så derfor gerne, at man søgte at finde frem til et andet og bedre beregningsgrundlag.

Også fra anden side var man inde på spørgsmålet om beregningsgrundlaget for den konjunkturbestemte rente, der burde overvejes nærmere i det udvalg, som ordførerne ønskede lovforslaget henvist til.

I overensstemmelse hermed vedtoges det efter 1. behandlings slutning at nedsætte et udvalg til behandling af sagen. Dette afgav ikke betænkning.

30. Forslag til lov om ændringer i lov om oprettelse og supplering af mindre landbrug m. m. — statshusmandsloven —. (Vedrørende aflevering af jord). (Af Carl Petersen, Smørum, Teichert, Hans Hedtoft, V. Buhl, Horn og Bundvad). [A. sp. 4081].

Fremsat i *folketinget* $11\frac{1}{2}$ (F. sp. 2422). 1. beh. $1\frac{0}{3}$ (F. sp. 3237). Partiernes ordførere: Carl Petersen, Hans Conrad Koefoed, Fibiger, Aage Fogh, Niels Kr. Nielsen og Fuglsang. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændringer i lov om oprettelse og supplering af mindre landbrug m. m. — statshusmandsloven (af Carl Petersen m. fl.). (Se ovenfor).

Forslaget tilsigtede gennem ændringer i statshusmandsloven, jfr. lovbekendtgørelse nr. 390 af 25. september 1951, at *lette adgangen til at fremskaffe jord til almindelig udstykning og til supplering af jordtilliggender, som er for små til at danne basis for en families eksistens.*

Forslaget indeholder to væsentlige ændringer i den gældende lov.

Den ene omhandler *landejendomme med over 56 000 kr.s grundbeløb*, som ifølge den gældende lovs § 8 omfattes af statens forkøbsret. Ifølge § 8, stk. 3 a, kommer nævnte forkøbsret ikke til anmeldelse i tilfælde af *overdragelse mellem visse nære pårørende*, men det foreslås nu, at jord også i sådanne tilfælde skal kunne kræves afstået efter de nærmere regler i en ny § 8 a.

Efter forslaget tager denne regel navnlig sigte på at fremskaffe jord til *oprettelse af nye selvstændige brug.*

Den anden ændring drejer sig om de tilfælde, hvor *tillægsjord* til et mindre landbrug ikke kan påregnes tilvejebragt inden-

for en rimelig tid ved frivillig overdragelse eller efter reglerne i lovens § 8. I sådanne tilfælde skal *jorden* efter forslaget *kunne kræves afstået fra en anden ejendom*, hvis den kan afgives herfra uden betydelig ulempe for arealets ejer eller bruger.

Erstatningernes størrelse foreslås fastsat af et *vurderingsnævn*, hvis sammensætning fremgår af forslaget.

Ordføreren for forslagsstillerne, *Carl Petersen*, nævnte i sin fremsættelsestale, at hans parti gennem en lang årrække havde givet udtryk for det synspunkt, at en *lovmæssig forpligtelse* for ejendomme over en vis størrelse *til at afgive jord* til supplerende jordtilliggende til de for små brug — de såkaldte indeklemt husmænd — ville være nødvendig for på tilfredsstillende måde at løse dette spørgsmål.

Den gældende ordning, som giver staten en vis forkøbsret, måtte man medvirke til at få gennemført, da den socialdemokratiske regering ved jordlovens behandling i 1948 ikke fik tilslutning til sit forslag efter de ovennævnte retningslinier.

Loven havde vel haft nogen betydning, men havde efter forslagsstillerens mening ikke skabt en tilfredsstillende løsning indenfor en rimelig tid.

Under forslagets 1. behandling i folketinget, hvorunder også det andetsteds (se nedenfor under nr. 32) omhandlede forslag til lov om tillæg til statshusmandsloven (af Aage Fogh m. fl.) foretoges, gav landbrugsministeren en udførlig redegørelse for de problemer, som knyttede sig til de i forslaget omhandlede spørgsmål.

Ministeren tog afstand fra indførelse af ekspropriationsbestemmelser til løsning af de aktuelle problemer på disse områder og mente, at det foreliggende lovforslag var egnet til at fremkalde strid og splid, hvorfor ministeren på det bestemteste måtte fraråde, at forslaget nød fremme.

Iøvrigt havde statshusmandslovens § 8 om forkøbsretten efter ministerens mening endnu ikke været i kraft en passende årrække, så at man fuldtud kunne bedømme dens virkninger.

Venstres ordfører (Hans Conrad Koefoed) henholdt sig i det hele til ministerens redegørelse, ligesom også den konservative ordfører, *Fibiger*, tog skarpt afstand fra forslaget. *Aage Fogh* fandt ikke tidspunktet inde til at revidere de nugældende regler, og heller ikke retsforbundets ordfører, *Niels Kr. Nielsen*, kunne støtte forslaget.

Den kommunistiske *Fuglsang* tilsagde derimod sit partis støtte til lovforslaget, som han dog ikke fandt vidtgående nok.

Lovforslaget henvistes til behandling i det udvalg, som var nedsat til behandling af et andet socialdemokratisk jordlovsforslag (jfr. nærmest foregående sag).

Udvalget afgav ikke betænkning.

31. Forslag til lov om ændringer i lov om folkeforsikring om forhøjelse og pristalsregulering af tilskud til sygekasser. (Af Ragnhild Andersen, Alfred Jensen og Aksel Larsen). [A. sp. 4087].

Fremsat i *folkettinget* $11\frac{1}{2}$ (F. sp. 2420). 1. beh. $\frac{2}{3}$ (F. sp. 3121). Partiernes ordførere: Mørk, Krogh, Gottschalck-Hansen, Svend Jørgensen, Karl M. Andersen og Ragnhild Andersen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændring i folkeforsikringsloven. [Vedrørende statens tilskud til de anerkendte sygekasser samt vedrørende begravelseshjælpen fra sygekasserne]. (Se side 314).

Lovforslaget gik ud på, at det *statstilskud*, som sygekasserne modtager pr. ubemidlet nydende medlem, skulle forhøjes fra 2 kr. til 12 kr. og yderligere underkastes pristalsregulering efter reglerne i folkeforsikringslovens § 85. De 12 kr. ville herved for finansåret 1952—53 — den foreslåede nyordnings første gyldighedsår — stige til 15 kr. 70 øre.

Ved fremsættelsen af lovforslaget udtalte *Ragnhild Andersen* (DK) som ordfører for forslagsstillerne bl. a.:

„Sygekasserne har gennem de 60 år, de har været omfattet dels af sygekasseloven, dels af folkeforsikringsloven, fået pålagt mange opgaver og forpligtelser, betydelig flere, end de oprindeligt havde, men statens støtte er ... i over 60 år blevet stående ved de 2 kr. pr. medlem. Selvom medlemstallet er stort ..., har det kun været muligt for sygekasserne at klare deres forpligtelser ved, at de adskillige gange har pålagt medlemmerne *kontingentforhøjelser*, altså nye forpligtelser.

Sygekasserne har også søgt at *begrænse udgifterne* ved at begrænse medlemmernes rettigheder, f. eks. ved nedsættelse af deres ydelser. Jeg tænker her på de nye bestemmelser, der gennemførtes i sommeren 1951 på sygekassernes initiativ, og som gik ud på at begrænse sygekassernes tilskud til medicin. De samvirkende Sygekasser anbefalede i almindelighed begrænsning af til-

skuddet til medicin til medlemmer og regnede med en samlet besparelse på ca. 10 mill. kr. ved medicinydelsernes begrænsning.

Sygekassernes medlemmer har ikke mindst på baggrund af de forhøjede kontingenter i flere år set hen til en forbedret sygekasselovgivning. Det er ikke nogen hemmelighed, at f. eks. *dagpengene*, som minimalt er 40 øre og maksimalt 6 kr., er aldeles utilstrækkelige til at sikre et menneske eller en familie under sygdom. Det føles af sygekassernes medlemmer, at sygekasselovgivningen ikke har fulgt trit med tidens udvikling, og det er klart, at skal den gøre det, må det betyde større interesse fra lovgivningsmagtens side og større støtte fra staten og det offentlige...

Når sygekasserne i det sidste par måneder i kraft af prisudviklingen har måttet påtage sig nye udgifter til forøgede lægehonorarer, mener min gruppe, at tiden er inde til, at staten forøger sit tilskud til sygekasserne, og at dette sker i en sådan grad, at kontingentforhøjelser undgås."

Lovforslaget sattes på rigsdagen til 1. behandling sammen med forslaget til den side 314 omtalte lov om ændring af folkeforsikringsloven (vedrørende tilskud til sygekasser m. v.).

Angående det heromhandlede lovforslag afgav det udvalg, der fik lovforslagene til behandling, ikke betænkning.

32. Forslag til lov om tillæg til statshusmandsloven. (Af Aage Fogh, Jørgen Jørgensen (Lejre), Bertel Dahlgaard, Skytte og Steen). [A. sp. 4081].

Fremsat i *folketinget* $1\frac{1}{2}$ (F. sp. 2465). 1. beh. $1\frac{1}{3}$ (F. sp. 3237). Partiernes ordførere: Carl Petersen, Hans Conrad Koefod, Fibiger, Aage Fogh, Niels Kr. Nielsen og Fuglsang. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændringer i lov om oprettelse og supplerung af mindre landbrug m. m. — statshusmandsloven (af Carl Petersen m. fl.). (Se side 499).

Lovforslaget tilsigtede ændringer i statshusmandsloven, jfr. lovbekendtgørelse nr. 390 af 25. september 1951, forsåvidt angår *ejerskifte for statshusmandsbrug, der er oprettet på jordrentevilkår*.

I § 1 foreslås en ny affattelse af den gældende lovs § 22, stk. 2, 1. punktum. Der skal herefter, når et sådant brug overdrages til *en kvalificeret erhverver*, kunne ydes den ny ejer et suppleringslån af jordfonden, hvorved den samlede hæftelse

for jordrenten, restbyggelånet og suppleringslånet kan bringes op til 110 pct. af ejendommens seneste vurdering til ejendomsskyld. Efter de nugældende regler kan suppleringslån kun ydes, når overdragelsen sker indenfor den snævrere familiekreds.

§ 2 tilsigter — gennem en tilføjelse til lovens § 24, stk. 1 — i tilfælde af brugets overdragelse til en kvalificeret køber at *lempe* den nugældende meget snævre *pantsætningsbegrænsning* således, at der til finansiering af købet kan gives køberen tilladelse til pantsætning af bruget op til en samlet behæftelse af ejendommen på 130 pct. af vurderingen til ejendomsskyld med tillæg af 130 pct. af besætningens og inventarets skatteværdi.

Ordføreren for forslagsstillerne, *Aage Fogh*, fremhævede som begrundelse for forslaget de vanskeligheder, som de nugældende regler under de stigende konjunkturer medførte for overdragelser af statshusmandsbrug fra forældre til børn og for overdragelser til unge i det hele taget, idet disse ofte ville have svært ved at fremskaffe den på grund af pantsætningsbegrænsningerne ret høje udbetaling.

Bestemmelsen i forslagets § 1 ville medføre, at der fra statens side kunne sættes noget større prioriteter ind i brugene, ligesom § 2 ville lette købernes finansieringsvanskeligheder betydeligt.

Lovforslagets 1. behandling i folketinget foretoges sammen med det ovenfor omtalte forslag til lov om ændring i statshusmandsloven (af Carl Petersen m. fl.), og *landbrugsministeren* fremsatte herunder en udførlig redegørelse for de problemer, forslaget berørte.

Ministeren henlede opmærksomheden på den forøgede økonomiske belastning af jordfondens midler, som forslaget måtte antages at ville medføre, dels igennem den forhøjede lånegrænse ved suppleringslån, dels gennem den foreslåede udvidelse af kredsen af erhververe, der kan få suppleringslån.

Ministeren fremhævede endvidere faren for, at lovforslagets regler kunne medføre stigende ejendomspriser ved at forflygtige den prisdæmpende virkning, som de nugældende rådigheds- og pantsætningsbegrænsninger måtte antages at have.

Ministeren erkendte, at ejerskifterne og finansieringen heraf i stigende grad rummer vanskeligheder og problemer, som må overvejes og søges løst, men han anså det for mere praktisk at afvente resultatet af arbejdet i det realkreditudvalg, som forventedes nedsat på foranledning af forslagsstillerens forslag til beslutning herom.

Under forhandlingen gaves der fra flere sider udtryk for, at forslaget bestemmelser rørte ved væsentlige problemer og egnede sig til en nærmere drøftelse.

Det udvalg, som fik sagen til behandling, afgav ikke betænkning.

33. Forslag til lov om udlån til modernisering og rationalisering indenfor håndværks- og landbrugsvirksomheder. (Af Aage Fogh, Jørgen Jørgensen (Lejre), Bertel Dahlgaard, Skytte og Steen). [A. sp. 4093].

Fremsat i folketinget ¹²/₂ (F. sp. 2465). 1. beh. ¹¹/₃ (F. sp. 3317). Partiernes ordførere: Krag, Heick, Stæhr Johansen, Aage Fogh, Oluf Pedersen og Fuglsang. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Krag [sekretær], V. Buhl, Einer-Jensen, H. C. Hansen, Lars P. Jensen, Lars M. Olsen, Carl Petersen, Heick, Niels Eriksen, Foged, Stæhr Johansen, Clausen (Olufskjær), Tesdorpf, Aage Fogh [formand] og Oluf Pedersen).

Lovforslaget havde følgende indhold:

§ 1. Af de på specialkonto i Danmarks Nationalbank henstående gaveydelse modtaget i henhold til Det europæiske Genopbygningsprogram kan der af ministeren for handel, industri og søfart indenfor et beløb af 25 mill. kr. ydes lån til igangsættelse, udvidelse eller modernisering og rationalisering af håndværks- og mindre industrivirksomheder, herunder til opførelse af værkstedsbygninger.

Lånene ydes i overensstemmelse med de i lov nr. 237 af 27. maj 1950 givne regler om udlån til håndværksvirksomheder, idet de dog forrentes med 4½ pct.

Af de foran nævnte gaveydelse kan der endvidere af landbrugsministeren indenfor et beløb af 25 mill. kr. ydes lån til modernisering og rationalisering indenfor landbrugsvirksomheder i overensstemmelse med de i lov nr. 238 af 27. maj 1950 givne regler om udlån til landbrugserhvervet, idet lånene dog forrentes med 4½ pct.

§ 2. Indgåede renter af og afdrag på de i § 1 omhandlede lån såvel som rente og afdrag, der indgår fra lån ydet i henhold

til de to i § 1 nævnte love af 27. maj 1950, *indbetales fremtidig i en fond*, hvis midler efter nærmere ved lov fastsatte regler anvendes til *udlån til fortsat modernisering og rationalisering indenfor dansk erhvervsliv*, alt i overensstemmelse med de til enhver tid foreliggende erhvervsmæssige og samfundsmæssige interesser.

I bemærkningerne til lovforslaget anføres:

„Nærværende lovforslag fremsættes ud fra det synspunkt, at det er meget vigtigt, at så stor en del som muligt af den støtte, der er ydet Danmark gennem Marshallydelserne, anvendes til styrkelse af landets produktionskraft og til fremme af erhvervenes konkurrenceevne, hvad der igen er ensbetydende med en forbedring af den valutamæssige stilling. Forslaget betegner *en fortsættelse af den lovgivning, der gennemføres ved lovene af 27. maj 1950 om udlån af 200 mill. kr. til igangsættelse, udvidelse, modernisering og rationalisering af erhvervsvirksomheder med særligt henblik på styrkelse af erhvervenes effektivitet og indtjening af eller besparelse af udenlandsk valuta.*

Lovforslaget indeholder *en ændring af lov nr. 235 af 27. maj 1950 § 4*, hvorefter renter af og afdrag på lånene skulle anvendes til afskrivning på statens reguleringskonto i Danmarks Nationalbank. Det er forslagsstillernes opfattelse, at renter og afdrag fra disse gaveydelse, der er stillet til rådighed for det danske samfund, bør indgå i *en fond, der kan bestå som et varigt led i vort samfunds opbygning og udvikling*, hvad der også vil være i overensstemmelse med den ånd, i hvilken Marshallstøtten blev givet.

Det foreslås derfor, at renter og afdrag fra de lån, nærværende lovforslags § 1 omfatter, såvel som renterne og afdragene fra de lån, der ydes i henhold til lovene af 27. maj 1950, indgår i en sådan fond, der herigennem vil blive stedse virkende ud i fremtiden til gavn for dansk erhvervsliv.

Da det ikke er muligt på forhånd at fastsætte den fordeling af låneydelser på erhvervsgrene, som på længere sigt vil være mest formålstjenlig ud fra samfundsmæssige synspunkter, bestemmer forslaget § 2, at der i så henseende tages bestemmelse ved særlig lov under hensyn til skiftende tiders forhold.

Medens udlånet af de 50 mill. kr., som lovforslagets § 1 omfatter, sker til modernisering og rationalisering indenfor håndværk og landbrug, så vil rente- og afdragsfondens midler altså også kunne tænkes anvendt til rationalisering af andre erhverv som handel, fiskeri, gartneri og frugtavl, alt efter skiftende tiders vilkår indenfor erhvervene.“

Ved fremsættelsen fremhævede *Aage Fogh* (RV) som ordfører for forslagsstillerne, at lovforslaget var stillet på grundlag af ind-

høstede erfaringer. „Jeg gør opmærksom på, at med hensyn til de udlån, der hidtil har fundet sted, er forholdet det, at de ca. 75 mill. kr., der er udlånt til landmænd, er udlånt til ca. 10 000 lånere, og at de 10 mill. kr., der er udlånt til håndværkere, er udlånt til knap 1 000 lånere. Det vil sige, at de gennemsnitlige lån for landbrugets vedkommende andrager ca. 7 500 kr., og at de gennemsnitlige lån for håndværket andrager ca. 11 000 kr. Man vil heraf se, at vi ved denne udlåning med relativt små midler kan komme et overordentlig stort antal erhvervsudøvere til hjælp, og vi anser det for at være meget, meget vigtigt, at dette arbejde bliver fortsat i fremtiden.“

Lovforslaget mødte ikke tilslutning hos *finansministeren*, der vel nok kunne tænke sig at anvende et yderligere beløb af Marshallmidler til udlån, men som ønskede sagen nærmere overvejet, også med henblik på at nå til en passende fordeling af pengene på de forskellige erhvervsgrupper.

„Vi har“, udtalte ministeren bl. a., „disponeret over de midler, der indgik før 1. januar 1952, de midler, der indgår efter 1. januar 1952 har vi delvis disponeret over, nemlig over 15 mill. kr. ved en lov, der blev givet sidste sommer, og hvis det lovforslag om oprettelse af en produktivitetsfond, som vi har drøftet i dag, vedtages, disponeres der yderligere over 14 mill. kr. af disse midler. Det vil altså sige, at der af disse midler er disponeret over ca. 29 mill. kr. Hvor mange midler vil der nu indgå fra 1. januar 1952, indtil denne Marshallhjælp er endeligt afviklet? Efter det skøn, man kan opstille i dag, vil der indgå rundt regnet ca. 100 mill. kr., hvoraf vi altså har disponeret over de 29 mill. kr., således at der er 70 mill. kr. tilbage til de formål af forskellig art, som man kunne ønske at fremme ved hjælp af disse midler.“

Nu har det radikale venstre i det foreliggende lovforslag peget på et par områder, og der er sikkert mange, der vil være enige i, at det er områder, hvor en finansiering er tiltrængt og ønskelig. Der er flere områder, hvor en finansiering er tiltrængt og ønskelig. Regeringen agter at holde sit løfte om, at inden vi inleder forhandling med De Forenede Staters regering om, hvordan vi skal disponere over de resterende ca. 70 mill. kr., vil vi tage en forhandling med repræsentanter for de udvalgsberettigede partier, og derunder kan vi jo drøfte, hvor meget vi skal søge at få afsat til de forskellige formål, der nu kan være ønskelige.“

Fra partiordførernes side var man villig til nærmere at se på lovforslaget, der efter 1. behandlings slutning henvises til et udvalg. Dette afgav ikke betænkning.

34. Forslag til lov om ændringer i byggestøttelovgivningen (vedrørende ekstraordinært byggeri). (Åf *Ingvard Dahl, V. Buhl, Einer-Jensen, H. C. Hansen, Poul Hansen* [Svendborg], *Kjærboel, Krag og Holger Larsen*). [A. sp. 4491].

Fremsat i *folketinget* $2\frac{1}{2}$ (F. sp. 2613). 1. beh. $1\frac{2}{3}$ (F. sp. 3394). Partiernes ordførere: Ingvard Dahl, Lorentzen, Thestrup, Kirsten Gloerfelt-Tarp, Kjeldgaard Iversen og Alfred Jensen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om ændringer i byggestøttelovgivningen (vedrørende hovedstadsområdet). (Se side 450).

Ifølge lovforslaget skulle der i lov nr. 235 af 30. april 1946 om byggeri med offentlig støtte, som senere ændret, jfr. lov-bekendtgørelse nr. 288 af 14. juni 1951 (årbog 1945—46, side 328) indsættes et nyt kap. III a om tilskud til ekstraordinært boligbyggeri. Bestemmelserne i dette nye kapitel gik ud på, at der indenfor et beløb af 100 mill. kr. i finansåret 1953—54 kunne gives tilsagn om tilskud til opførelse af billige boliger fortrinsvis for den del af befolkningen, der er særlig ramt af bolignøden, og til erhvervelse af byggegrunde på betingelser som nævnt i § 17, stk. 1, i byggestøtteloven. Tidsfristerne for byggeriets igangsættelse var ikke angivet i det fremsatte lovforslag, men det forudsattes, at de inden forslagets vedtagelse blev fastsat således, at halvdelen af byggeriet påbegyndtes straks efter lovens vedtagelse og halvdelen ca. 1 år senere.

Tilskuddet kunne andrage 25 pct. af enten ejendommens anskaffelsessum eller dens værdi, dog højst 7 500 kr. pr. lejlighed, under forudsætning af at kommunen yderligere tilskød et beløb svarende til $\frac{2}{5}$ af statens tilskud. Såfremt en kommunes udgifter efter denne bestemmelse nåede op over et bestemt beløb pr. indbygger — beløbet var ikke angivet i lovforslaget, men tænktes indsat efter en nærmere undersøgelse i boligministeriet —, kunne statens tilskud efter nærmere af boligministeren indsatte regler forhøjes indtil 35 pct. og kommunens tilskud tilsvarende nedsættes. Tilskuddet kunne dog højst andrage 10 500 kr. pr. lejlighed.

Endelig bemyndigedes boligministeren til at træffe særlige foranstaltninger til nedbringelse af og kontrol med omkostningerne for det ekstraordinære boligbyggeri og til at gøre ydelsen af tilskud betinget af, at byggeriet tilrettelægges med henblik på udjævning af sæsonsvingningerne indenfor byggefagene.

I bemærkningerne til lovforslaget anførtes, at forslaget tog sigte på at skaffe lejligheder til familier, der bor under særlig dårlige forhold, i sundhedsfarlige, saneringsmodne lejligheder, i stærkt overbefolkede lejligheder og i interimistiske boliger.

Forslaget skulle muliggøre opførelse af 12 000 lejligheder udover et normalt årligt boligbyggeri på ca. 20 000 lejligheder. Med de foreliggende byggemuligheder skulle disse 12 000 lejligheder kunne opføres indenfor en 2-årig periode. De 12 000 lejligheder måtte ikke medføre en sænkning af boligstandarden, lejlighederne skulle være af en passende størrelse, og dette boligbyggeri måtte ikke afgrænses fra det almindelige boligbyggeri. De i forslaget angivne maksimumstilskud var baseret på, at anskaffelsessummen holdtes indenfor 30 000 kr. pr. lejlighed. Denne anskaffelsessum ville med de foreslåede tilskud og med den støtte, der iøvrigt kunne ydes efter boligstøtteleven, betinge en månedlig husleje på ca. 100 kr., hvoraf en del i givet fald ville blive dækket gennem børnetilskud.

Ved 1. behandling erklærede *indenrigs- og boligministeren*, at regeringen ikke kunne gå ind for lovforslaget. Ministeren henviste til tidligere udtalelser om, at man for 1953 forudsatte et murstensbyggeri på 20 000 nye boliger, hvoraf 17 000 med statslån, og at yderligere forøgelse af byggeprogrammet måtte ske ved anvendelse af utraditionelle byggemetoder, som baseredes på ufaglært arbejdskraft, og ministeren havde lovet at fremme projekter af denne art. Ministeren var derimod uenig med forslagsstillerne i, at der til et ekstraordinært byggeri byrde ydes større lempelser end efter den gældende byggestøtteleov. Ministeren måtte anbefale, at man accepterede det lovforslag vedrørende en yderligere udvikling af det socialfilantropiske byggeri, som han havde fremsat tidligere (forslag til lov om ændringer i byggestøttelevgivningen (vedrørende hovedstadsområdet), se side 450) fremfor at indføre en helt ny kategori af tilskudsbyggeri. Ministeren henstillede, at det foreliggende forslag henvistes til behandling i det udvalg, som var nedsat angående ministerens lovforslag. *Ingvard Dahl* (S) bebudede som ordfører for forslagsstillerne at ville stille forslag herom. Han mindede om, at indenrigs- og boligministeren i en tale i Handels- og Kontoristforeningen havde talt

om et utraditionelt byggeri på 5 000 lejligheder udover de 20 000 murstensboliger, som var planlagt, og gjorde iøvrigt opmærksom på, at det utraditionelle byggeri indtil dato nærmest havde været dyrere end murstensbyggeriet. Der var således den forskel på ministerens og socialdemokratiets forslag, at ministerens ekstra lejligheds byggeri bygges efter de i hvert fald for tiden dyreste metoder, uden at det antydes, hvordan disse lejligheder skal komme ned på en sådan lejeafgift, at også de dårligst stillede kan få deres andel i den forøgede boligproduktion, hvorimod socialdemokratiets forslag udtrykkeligt gør opmærksom på, at den ekstraordinære indsats ikke blot er et bygge-, men også et boligproblem og skal være til gavn for dem, der i dag lever i de usunde, de overbefolkede eller de saneringsmodne lejligheder. Forslagsstillerne mener tillige, at det er muligt at gøre dette ekstra fremstød mod bolig-nøden ved hjælp af et utraditionelt byggeri, men også at det vil være muligt ved en fornuftig planlægning og ikke mindst ved et fornuftigt vinterbyggeri at få bygget de 5 000—6 000 lejligheder mere om året som traditionelt byggeri.

Lorentzen (V) måtte modsætte sig lovforslaget. En nedbringelse af byggeomkostningerne kunne ikke ventes, hvis staten skulle klare det hele, men kunne kun ske gennem forøget konkurrence. Han fandt, at det næppe var muligt at bygge sig ud af bolig-nøden. Det eneste holdbare var i virkeligheden at interessere sig for lejen i den gamle boligmasse, som dog endnu udgør 80—82 pct. af den samlede boligmasse. Han ville gå vidt med hensyn til at lade leje-forhøjelsen gå til vedligeholdelse. En forhøjelse skulle ske etapevis, men sigte imod at ejerne fik rådigheden over deres ejendomme tilbage. Også *Thestrup* (KF) tog afstand fra lovforslaget i tilslutning til *Lorentzens* betragtninger. *Kirsten Gloerfelt-Tarp* (RV) fandt, at forslaget prægedes af planløshed. Havde socialdemokratiet ønsket, at noget skulle gennemføres, havde man samarbejdet det foreliggende forslag med det forslag angående ændringer i byggestøttelovens kapitler I, II, III og V, som man havde fremsat tidligere under samlingen (se side 492), og som bl. a. indeholdt forslag om ændrede tilskudsregler til det socialfilantropiske byggeri. Det radikale venstre så meget gerne, at der i løbet af 2 år kunne opføres 12 000 lejligheder som foreslået, men der var tre forudsætninger herfor: For det første måtte opførelsen af disse boliger ikke gå ud over andet boligbyggeri. For det andet kunne det radikale venstre ikke gå med til, at anvende 50 mill. kr. årlig i ekstra tilskud fra staten i to år, uden at andre investeringer blev nedskåret tilsvarende, og her kunne kun være tale om militære investeringer. En tredje forudsætning var, at socialdemokratiet ville gøre en positiv indsats for at få byggeomkostningerne sat ned. *Kjeldgaard Iversen* (DR) kunne ikke gå med til gennemførelse af lovforslaget. Man burde i stedet

for kontante tilskud fra staten til byggeriet gribe ind ved at frigøre importen, løse alle restriktioner, som i øjeblikket hemmer byggeriet og fremme konkurrencen. Hovedårsagen til, at byggeprisindekset i dag lå 50 pct. højere end det normale prisindeks, lå efter hans opfattelse i den støttepolitik, som var ført. *Alfred Jensen* (DK) så med velvilje på forslaget, men han ville foretrække at give statstilskud pr. lejlighed i overensstemmelse med det forslag til lov om ekstra støtte til boligbyggeri, som det kommunistiske parti tidligere havde fremsat (årbog 1951—52, side 464) i stedet for at give procentvise tilskud, hvilket ville virke fordyrende på byggeriet.

Under den efterfølgende diskussion betonedes *indenrigs- og boligministeren*, at han ikke havde afgivet løfte om at bygge 25 000 lejligheder i 1953. Han havde lovet at stille statslån til disposition for 17 000 lejligheder, og det ustøttede byggeri præsterer erfaringsmæssigt 3 000 lejligheder. Dernæst havde ministeren erklæret at ville medtage alle projekter, som byggede på ufaglært arbejdskraft, og ministeren mente, at der ad den vej kunne præsteres henimod 5 000 lejligheder, men dette kunne ministeren ikke garantere. Ministeren fandt iøvrigt, at alle problemerne vedrørende byggeriet og huslejeforholdene måtte løses under eet, og at samlingen 1953—54 var tiden til at planlægge fremtiden på disse områder.

Lovforslaget henvistes til behandling i udvalget angående forslag til lov om ændringer i byggestøttelovgivningen (vedrørende hovedstadsområdet), men udvalget afgav ikke betænkning angående forslaget.

35. Forslag til lov om ekstra tilskud til statsanerkendte arbejdsløsheds-kasser. (Af *Bundvad, Ingvard Dahl, Einer-Jensen, Fanny Jensen, Wiggo Larsen, Lindberg og Strøm*). [A. sp. 4495].

Fremsat i *folketinget* $2\frac{1}{2}$ (F. sp. 2621). 1. beh. $\frac{2}{3}$ (F. sp. 3161). Partiernes ordførere: Wiggo Larsen, Harald Nielsen, Poul Møller, Aage Fogh, J. M. Pedersen og Lynnerup Nielsen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Wiggo Larsen, Bundvad, Ingvard Dahl, Einer-Jensen, Fanny Jensen, Lindberg [formand], Strøm, Lorentzen, Kryger, Harald Nielsen, Fibiger, Clausen (Olufskjær), Tesdorpf [fra $\frac{11}{3}$ Asger Jensen], Aage Fogh [sekretær] og J. M. Pedersen). Beretning (B. sp. 1297) afgivet $2\frac{2}{3}$.

Lovforslaget havde følgende indhold:

For finansåret 1952—53 stilles af statskassen et beløb af 28 mill. kr. til rådighed for arbejds- og socialministeren til fordeling blandt vanskeligt stillede arbejdsløhedskasser.

Ved fremsættelsen af lovforslaget henledte *Wiggo Larsen* (S) som ordfører for forslagsstillerne opmærksomheden på, at *arbejds-mændenes arbejdsløhedskasse* havde set sig nødsaget til at anmode arbejds- og socialministeriet om et ekstraordinært statstilskud for regnskabsåret 1952—53. Ønsket herom var ikke blevet imødekommet af regeringen, der derimod kunne gå med til, at der blev ydet arbejdsløhedskassen et forskud på dens statstilskud for det følgende regnskabsår. Dette var efter ordførerens opfattelse „en ganske utilfredsstillende ordning. Man lægger herved alle udgifter for den forøgede arbejdsløshed over på arbejdsmændenes arbejdsløhedskasse. Det er nemlig sådan, at der fra den 25. december 1952 til den 28. januar 1953 hver dag gennemsnitlig har været 99 112 arbejdsløse, hvilket giver 40,4 pct. arbejdsløse blandt arbejdsmændene. Der er udbetalt 6 840 000 kr. pr. uge i understøttelse. I 1952 i de tilsvarende dage var der 87 884 arbejdsløse, hvilket giver 36,1 pct. Der er 11 228 mand flere arbejdsløse i år end i fjor, og der har været en merudbetaling pr. uge på 1 169 967 kr. Det er givet, at med en så alvorlig åreladning som følge af forhøjelsen af arbejdsløsheden blandt arbejdsmændene kan de ikke klare sig med den understøttelse, de får ved statstilskuddet.

Jeg vil gerne gøre opmærksom på, at der også er andre arbejdsløhedskasser, der er i økonomiske vanskeligheder. Her nævner jeg blot sømændenes, søfyrbødernes, malernes, tekstilarbejdernes og andre arbejdsløhedskasser, som er i samme økonomiske vanskeligheder, som arbejdsmændene er i, på grund af den forøgede arbejdsløshed, til trods for at disse arbejdsløhedskasser også i henhold til arbejdsløshedslovens § 13 betaler det fulde kontingent på 3,5 pct. årlig.

Jeg vil anslå, at det beløb, der er brug for i disse forskellige arbejdsløhedskasser, der ikke kan klare deres udgifter, er et ekstraordinært statstilskud på ca. 28 mill. kr., og jeg vil på forslagsstillernes vegne stille forslag om, at dette bliver bevilget for indenværende regnskabsår.“

Ved sagens 1. behandling afvistes lovforslaget af *arbejds- og socialministeren*, der fandt det mest hensigtsmæssigt, at de likviditetsvanskeligheder, som navnlig arbejdsmændenes arbejdsløhedskasse led under, foreløbig blev imødegået ved ydelsen af forskud på statstilskuddet, og at man med henblik på en mere varig løsning af problemet nedsatte en *kommission*, som skulle tage arbejdsløhedskassernes økonomi op til nærmere overvejelse,

jfr. herom side 553. Ministeren slog i denne forbindelse til lyd for, at der fandt en vis *udligning* sted mellem arbejdsløshedskasserne, idet han henviste til, at arbejdsmændenes arbejdsløshedskasse havde en uforholdsmæssig stor byrde at bære.

„Ser man på arbejdsløshedskasserne i øjeblikket, er det jo et meget uensartet billede, der møder en, af de nu bestående 64 arbejdsløshedskasser. De varierer i størrelse fra ca. 100 medlemmer for den mindste til ca. 245 000—246 000 i arbejdsmændenes arbejdsløshedskasse, og ser man på kontingentet, er stillingen den, at man i visse fag — og ofte de fag, som i gennemsnitsindtægt er placeret i toppen — har en relativt ringe arbejdsløshed og betaler et beskedent bidrag til arbejdsløshedskassen; medens arbejdsmændene, som indtægtsmæssigt ligger i bunden, betaler et betydelig større beløb, op mod 5 kr. om ugen i kontingent, altså ca. 260 kr. om året, betaler f. eks. handels- og kontormedhjælperne ca. 50 kr. om året. Det billede synes jeg ikke er rimeligt, og ud fra disse synspunkter er det, jeg har forsøgt at skabe baggrund for en udligning mellem arbejdsløshedskasserne.

Jeg vil også gerne, da denne sag giver mig anledning til at tro, at man her er stivnet i forhold, der slet ikke svarer til det moderne samfund, gøre den betragtning gældende, at det, der har mødt mig her, har været, at man på den ene side, ud fra et overordentlig stærkt konservativt synspunkt, synes jeg nok, har fastholdt de små kasser — som jeg før sagde: med et medlemstal på omkring 100, i hvert fald er der mange, der ligger nede på et par hundrede medlemmer; men på den anden side er den lovgivning, vi er underkastet, og det arbejde, der har været gjort, og de ønsker, jeg har truffet hidtil indenfor fagorganisationerne, af en sådan art, at man med stor styrke har fastholdt, at arbejdsmændenes arbejdsløshedskasse burde fastholdes, at deres fag burde sammenholdes trods størrelsen.“

Som støtte for sin opfattelse med hensyn til ønskeligheden af en udligning henviste ministeren til nogle udtalelser, som var fremsat på Dansk Arbejdsmands Forbunds sidste kongres og tiltrådt af denne.

Udligningstanken blev stærkt imødegået af *Lindberg* (S), som pegede på, at De samvirkende Fagforbunds forretningsudvalg — hvoraf Dansk Arbejdsmands Forbunds formand er medlem — enstemmigt var gået imod, at der skulle finde en udligning sted ud fra synspunkter, som taleren nærmere gjorde rede for.

Lovforslaget henvistes efter forhandlingens afslutning sammen med to andre forslag til et udvalg, hvis arbejde resulterede i en beretning, hvori det hedder:

„Arbejds- og socialministeren har overfor udvalget oplyst, at han agter at nedsætte en *kommission* med repræsentanter for rigsdagens udvalgsberettigede partier, De samvirkende Fagfor-

bund, arbejdsgiverforeningen, arbejdsløshedskasserne og administrationen med den opgave

- 1) at overveje og til arbejds- og socialministeren at afgive betænkning om, hvorvidt der for finansåret 1952—53 bør stilles et beløb af 28 mill. kr. til rådighed for arbejds- og socialministeren til fordeling blandt vanskeligt stillede arbejdsløshedskasser, og
- 2) at overveje og til arbejds- og socialministeren at afgive betænkning angående gennemførelse af sådanne ændringer i arbejdsløshedslovens bestemmelser, at der herigennem søges tilvejebragt en varig løsning af vanskeligt stillede arbejdsløshedskassers økonomiske forhold.

Den af arbejds- og socialministeren således meddelte beslutning har udvalget taget til efterretning.“

36. Forslag til lov om ændring i lov om offentlig forsorg (bortfald af bestemmelserne om tab af valgret i forbindelse med modtagelse af kommunehjælp.) (Af Alfred Jensen, Ragnhild Andersen og Aksel Larsen). [A. sp. 6347].

FremSAT i *folketinget* ¹¹/₃ (F. sp. 3287).

Lovforslaget gik ud på, at paragrafferne 206, 305, 306, 307 og 308 skulle udgå af forsorgsloven, jfr. lovebekendtgørelse nr. 475 af 31. august 1946. Loven skulle træde i kraft straks.

De anførte paragraffer indeholder regler om, i hvilke tilfælde valgret til offentlige forsamlinger eller råd fortabes som følge af modtagelse af kommunehjælp.

Ved fremsættelsen af lovforslaget henviste *Alfred Jensen* (DK) som ordfører for forslagsstillerne til, at spørgsmålet om ændring af reglerne om fortabelse af valgret som følge af modtagelse af offentlig hjælp allerede under behandlingen af forfatningssagen havde været rejst fra kommunistisk side og ligeledes var bragt på bane af socialdemokratiets ordfører ved grundlovsforslagets 2. behandling. Da ingen andre imidlertid havde fremsat forslag om en ændring på dette område, besluttede kommunisterne sig til at fremsætte det foreliggende forslag, om hvilket ordføreren udtalte:

„Vort forslag indeholder kun to paragraffer. Den første paragraf siger, at §§ 206, 305, 306, 307 og 308 udgår af loven om offentlig forsorg — det er de paragraffer, der indeholder bestemmelser om, under hvilke omstændigheder kommunehjælp med-

fører fortabelse af valgret. Det drejer sig altså om bestemmelsen angående alimentanters valgret, det drejer sig om bestemmelsen om de personer, der uden at være medlem af sygekasse har modtaget sygehjælp, såvel som om andre grupper, der ved modtagelse af kommunehjælp har måttet give afkald på valgretten. Som det blev oplyst ved valglovsforslagets anden behandling her i tinget, drejer det sig for disse gruppers vedkommende, altså de, der har modtaget kommunehjælp, for året 1951—52 om henved 22 000 personer.

Vort forslag har ikke nogen bestemmelse om, at fattighjælpsbestemmelserne skal sættes ud af kraft. Det betyder ikke, at vi har ændret stilling angående de personer, der modtager hjælp i henhold til kapitlet om fattighjælp; tværtimod, vi er stadigvæk af den opfattelse, at også disse medborgere bør have ret til at deltage i valgene. Når vi alligevel ikke har taget dem med, er det af den grund, at den gældende grundlovs bestemmelser forhindrer noget sådant. Jeg gør opmærksom på, at da man gennemførte den såkaldte resocialiseringslov, gennem hvilken man ændrede ved straffens indflydelse på valgretten, måtte man begrænse sig til kommunale repræsentative forsamlinger og undlade at røre ved valgretten til rigsdagen, og det af den simple grund, at grundlovens bestemmelser hindrede ændringer på dette område. Af samme årsag har vi været nødt til at gå udenom kapitlet om fattighjælp, men hvis det ved forhandlingen om forslaget skulle vise sig muligt at drage grupper, der får hjælp i henhold til kapitlet om fattighjælp, bort fra denne hjælps virkning, er vi mere end villige dertil. Vi forstår imidlertid, at det er nødvendigt af hensyn til forfatningens bestemmelser, at begrebet fattighjælp opretholdes i et vist omfang. — Jeg skal endnu bemærke, at lovforslagets § 2 siger, at loven skal træde i kraft straks.“

Lovforslaget kom ikke til behandling.

Den overordentlige rigsdagssamling 1953.

A.

Vedtagne love.

1. Danmarks Riges Grundlov. (Se side 69).

2. Lov om folketingsvalg i Grønland. (Statsminister *Erik Eriksen*). [A. sp. 35. — C. sp. 33 og 59].

Fremsat i *landstinget* $\frac{7}{5}$ (L. sp. 13). 1. beh. $\frac{12}{5}$ (L. sp. 17). Partiernes ordførere: Hans Hansen, Stegger Nielsen, Kristen Amby, Lannung og Helge Madsen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Hans Hansen, Ernst Christiansen, Chr. J. Hansen, Johannes Hansen, Alfred Kristensen, Marinus Larsen, Ælkær, Bjerre, Henry L. W. Jensen, Johs. Larsen [Tune], Stegger Nielsen [formand], Nikoline Winther, Kristen Amby [sekretær], Lisbet Hindsgaul og Lannung). Betænkning (B. sp. 739) afgivet $\frac{13}{5}$. (Ordfører: Stegger Nielsen). 2. beh. $\frac{13}{5}$ (L. sp. 58). 3. beh. $\frac{13}{5}$ (L. sp. 63). *Oversendt til folketinget*. 1. beh. $\frac{15}{5}$ (F. sp. 198). Partiernes ordførere: Holger Eriksen, Harald Nielsen, Poul Møller, Steen, Hans Hansen (Rørby) og Alfred Jensen. 2. beh. $\frac{15}{5}$ (F. sp. 208). 3. beh. $\frac{15}{5}$ (F. sp. 209). *Loven stadfæstet 5. juni 1953*. (Lovt. nr. 173).

I grundloven af 5. juni 1953 bestemmes, at Grønland skal være repræsenteret i folketinget ved 2 medlemmer (§ 28), og at særlige regler om Grønlands repræsentation i folketinget kan gives ved lov (§ 31).

I overensstemmelse hermed gennemførtes i den overordentlige rigsdagssamling 1953 nærværende lov, af hvis indhold nogle hovedpunkter i det følgende skal fremhæves.

Folketingsvalgene skal i Grønland gennemføres som *fle-talsvalg i enkeltmandskredse*. Begrundelsen herfor er, at man i Grønland ikke har parti- eller andre gruppedannelser som i den øvrige del af landet.

Der bliver *to opstillingskredse*, af hvilke den *første* omfatter distrikterne fra Holsteinsborg og nordpå, herunder Nordgrønland, den *anden* distrikterne sydpå til Nanortalik samt Østgrønland. Nærmere regler for valgenes gennemførelse m. v. i *Nord- og Østgrønland* fastsættes ved kgl. anordning, hvilket skal ske, såsnart der er tilvejebragt praktisk mulighed for afholdelse af folketingsvalg i disse områder.

I det oprindelige lovforslag var Nord- og Østgrønland holdt udenfor valgkredsene, men forslaget indeholdt en bestemmelse om, at disse to områder ved kgl. anordning kunne henlægges til henholdsvis den nordlige og den sydlige opstillingskreds. De nærmere regler for valgenes gennemførelse i Nord- og Østgrønland skulle fastsættes ved nævnte anordning.

Det landstingsudvalg, der behandlede sagen, foretog her en ændring, hvis formål ifølge udvalgets betænkning var at fremhæve, at der bør gives befolkningen i Nord- og Østgrønland adgang til at deltage i folketingsvalgene på lige fod med den vestgrønlandske befolkning, såsnart der er tilvejebragt praktiske muligheder for gennemførelse af folketingsvalg i disse isoleret beliggende og meget spredt bebyggede områder.

Valgrets- og valgbarhedsbetingelserne er i overensstemmelse med, hvad der gælder i den øvrige del af riget, og på samme måde forholder det sig med lovens § 3, hvorefter folketingsmedlemmerne også i Grønland vælges for 4 år, regnet fra den almindelige valgdag i riget.

Reglerne om valgets tekniske gennemførelse, herunder udarbejdelse af valglister, er i hovedsagen hentet fra den kongelige anordning af 18. november 1950 om valg til de grønlandske kommunalbestyrelser og landsråd. Man opnår herved, at valget vil komme til at foregå på samme måde som de første landsråds- og kommunevalg i 1950. Den grønlandske befolkning vil således

på forhånd være orienteret om den praktiske fremgangsmåde ved det første valg til folketinget.

På grund af de store afstande med deraf følgende vanskeligheder for kommunikationen bestemmes det, at *landshøvdingen leder valgets gennemførelse*. Landshøvdingen vil på grund af sit lokalkendskab være den, der er bedst egnet til i detaljer at fastlægge tidspunktet for valgets afholdelse, frister for indgivelse af kandidatanmeldelser o. s. v.

Af lovens bestemmelser om *kandidatanmeldelse* skal nævnes § 13, stk. 2, hvorefter en kandidatanmeldelse skal være ledsaget af underskrifter af *mindst 200 af opstillingskredsens vælgere som stillere*.

Efter det oprindelige lovforslag skulle *folkeafstemninger* ikke afholdes i Grønland, bortset fra afstemninger om ændringer i grundloven, men bestemmelsen herom blev ændret i landstinget, hvor man gav den følgende affattelse:

„Folkeafstemninger i henhold til Danmarks Riges Grundlov afholdes i Grønland, såfremt afstemningerne vedrører ændringer af grundloven, eller såfremt det måtte være bestemt i de lovforslag, som måtte blive undergivet folkeafstemning, at afstemning skal finde sted i Grønland.“

I de bemærkninger, som ledsagede lovforslaget ved dets fremsættelse i landstinget, oplyses bl. a., at *det grønlandske landsråd* i sin ordinære samling i 1952 har behandlet spørgsmålet om Grønlands fremtidige statsretlige stilling og herunder enstemmigt har vedtaget at indstille, at Vestgrønland, såfremt Grønland bliver repræsenteret med mindst to folketingsmedlemmer, inddeles i to valgkredse. „For at kunne opstille sig som kandidat til et folketingsvalg bør efter landsrådets formening kræves, at den pågældendes valg anbefales af mindst 200 vælgere som stillere. Valgene bør efter landsrådets opfattelse foregå som almindelige, direkte valg, hvor samtlige vælgere deltager, og således at der, såfremt der er opstillet mere end seks kandidater, foretages bundet omvalg mellem de seks kandidater, der har fået flest stemmer.

Landsrådet har tillige vedtaget at indstille, at de grønlandske folketingsmedlemmer vælges for en fireårig periode uafhængig af folketingets valgperiode, samt at Nordgrønland og Østgrønland foreløbig holdes udenfor valgordningen.

Landsrådet har endelig fremhævet, at den givne udtalelse kun må betragtes som en rettesnor, og at landsrådet ikke vil

føle sig tilsidesat, hvis den endelige ordning bliver en anden end den af landsrådet foreslåede.

Foranstående lovforslag er *i det væsentlige udarbejdet efter de af landsrådet angivne retningslinier*. Således mener regeringen at kunne tiltræde, at valgene afholdes som almindelige, direkte og hemmelige valg på samme måde som i den øvrige del af riget, ligesom mæn kan tiltræde, at valgene gennemføres som flertalsvalg i to valgkredse i Vestgrønland. Selvom der er opstillet flere end seks kandidater i en valgkreds, må det dog afhænge af valgresultatet, om et omvalg vil være nødvendigt for at sikre, at den valgte kandidat har tilstrækkelig tilslutning i vælgerbefolkningen bag sig: men iøvrigt må man gå ud fra, at de i forslaget indeholdte regler om kandidatopstilling vil være tilstrækkelig garanti imod, at der anmeldes et større antal kandidater. Der er derfor med tilslutning fra rigsdagens Grønlandsudvalg ikke i forslaget optaget bestemmelser om afholdelse af omvalg.

Med hensyn til spørgsmålet om valgperioden for de grønlandske medlemmer foreslås det, at denne følger valgperioden for de øvrige medlemmer af folketinget, således at de grønlandske folketingsmedlemmers mandater bortfalder, samtidig med at der afholdes nyvalg i den øvrige del af riget. Dette vil medføre, at Grønland i tiden fra den almindelige valgdag, og indtil nyvalg har kunnet afholdes i Grønland, vil stå uden repræsentation. Man går ud fra, at folketinget i dette tidsrum kun vil behandle sager, der er af interesse for den grønlandske befolkning, såfremt disse sager er absolut hastende.“

Lovforslaget fik på rigsdagen en overvejende velvillig modtagelse, omend med kritik af flere af dets enkeltheder, derunder særlig de bestemmelser, som blev ændret under sagens behandling.

Det landstingsudvalg, hvortil lovforslaget henvistes, indstillede det enstemmigt til vedtagelse med de foran omtalte ændringer, som var foreslået af indenrigs- og boligministeren på statsministerens vegne og tiltrådt af hele udvalget.

Om et par spørgsmål, som ikke berørtes af ændringsforslagene, anføres i betænkningen:

„Under udvalgets arbejde er behandlet de spørgsmål, som kan opstå vedrørende *den grønlandske repræsentation i folketinget, når dette ting opløses på et tidspunkt, hvor det ikke vil være muligt at afholde valg i Grønland*. Der har i udvalget været enighed om, at man under sådanne omstændigheder bør drage omsorg for, at de grønlandske repræsentanter, som har haft sæde i det opløste folketing, får lejlighed til i *Grønlandsudvalget* eller på anden måde at deltage i behandlingen af spørgsmål af betydning for den grønlandske befolkning i det omfang, sådanne spørgsmål kommer til behandling, inden Grønland igen er repræsenteret i folketinget.

Fra flere sider i udvalget er der fremsat betænkeligheder i anledning af, at adgangen til at afgive stemme ved *indsendelse af stemmeseddel* efter forslaget alene omfatter søfolk, fiskere og jægere. Det er overfor udvalget oplyst, at forslagets bestemmelser på dette punkt er overensstemmende med de tilsvarende regler i kongelig anordning af 18. november 1950 om valg til de grønlandske kommunalbestyrelser og Grønlands landsråd. Disse regler er tiltrådt af de grønlandske landsråd, og udvalget har under de således foreliggende omstændigheder ikke ment på indeværende tidspunkt at burde stille forslag om en udvidelse.⁴¹

Ved lovforslagets 2. behandling i landstinget var der ingen uenighed om ændringsforslagene, men *Helge Madsen* (DR) gav udtryk for nogen betænkelighed vedrørende kravet om de 200 stillere — en opfattelse, som i folketinget støttedes af *Alfred Jensen* (DK), som også havde forskellige andre indvendinger mod lovforslaget. Dette blev dog i den ændrede affattelse vedtaget enstemmigt i begge ting.

3. Lov om ændringer i lov om folketingsvalg på Færøerne. (Statsminister *Erik Eriksen*). [A. sp. 61. — C. sp. 27 og 57].

Fremsat i *landstinget* $\frac{7}{5}$ (L. sp. 15). 1. beh. $\frac{12}{5}$ (L. sp. 46, jfr. 17). Partiernes ordførere: Hans Hansen, Stegger Nielsen, Kristen Amby, Lannung og Helge Madsen. Henvist til samme udvalg som forslag til lov om folketingsvalg i Grønland. Betænkning (B. sp. 739) afgivet $\frac{13}{5}$. (Ordfører: Stegger Nielsen). 2. beh. $\frac{13}{5}$ (L. sp. 62). 3. beh. $\frac{13}{5}$ (L. sp. 63). *Oversendt til folketinget*. 1. beh. $\frac{15}{5}$ (F. sp. 206, jfr. 198). Partiernes ordførere: Holger Eriksen, Harald Nielsen, Poul Møller, Steen, Hans Hansen (Rørby) og Alfred Jensen. 2. beh. $\frac{15}{5}$ (F. sp. 208). 3. beh. $\frac{15}{5}$ (F. sp. 210). *Loven stadfæstet 5. juni 1953*. (Lovt. nr. 172).

Ved loven gennemføres sådanne ændringer i den gældende lov om folketingsvalg på Færøerne, lov nr. 127 af 28. april 1916, jfr. lov nr. 538 af 22. december 1947, som er en nødvendig følge af den nye grundlovs ikrafttræden.

Da egentlige folkeregistre nu er indført på Færøerne, har man samtidig benyttet lejligheden til at tilvejebringe hjemmel for at overføre vælgere, som i årets løb flytter fra Færøerne til

det øvrige Danmark eller omvendt, til valglisten i de pågældendes nye opholdskommune, så at vedkommende vælgere straks kan afgive stemme i tilflytningskommunen ved afholdelse af folketingsvalg.

Derudover indeholder loven — bortset fra redaktionelle ændringer — nogle bestemmelser, hvis formål er på en række mindre væsentlige punkter at bringe den færøske valglovs bestemmelser om udarbejdelse af valglisten og om straf for overtrædelse af valgloven i overensstemmelse med de tilsvarende bestemmelser i valgloven for den øvrige del af riget.

Endvidere bemyndiges statsministeren i § 2 til at lade den færøske valglov optrykke i ajourført stand.

I henhold til § 3 træder de nye bestemmelser i kraft samtidig med den af rigsdagen vedtagne lov om folketingsvalg i den øvrige del af riget, dog at de ændrede bestemmelser om udarbejdelse af valglisten først får virkning fra 1. januar 1954 at regne, til hvilket tidspunkt nye valglisten vil være udarbejdet på Færøerne.

Det af indenrigs- og boligministeren på statsministerens vegne fremsatte lovforslag havde i overensstemmelse med hjemmestyrelovens § 7 været forelagt det færøske landsstyre, der intet havde haft at bemærke til forslaget indhold.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt i begge ting.

4. Lov om tillægsbevilling for finansåret fra 1. april 1952 til 31. marts 1953. (Se side 146).

5. Lov om eftergivelse af kommunehjælp og om ekstraordinær adgang til aldersrente. (Arbejds- og socialminister Poul Sørensen). [A. sp. 31. — C. sp. 55 og 63].

Fremsat i *folketinget* $\frac{7}{5}$ (F. sp. 14). 1. beh. $\frac{12}{5}$ (F. sp. 155). Partiernes ordførere: Edel Saunte, Krogh, Erna Sørensen, Svend Jørgensen, Evald Christensen og Alfred Jensen). 2. beh. $\frac{16}{5}$ (F. sp. 163). 3. beh. $\frac{15}{5}$ (F. sp. 165). *Oversendt til landstinget*. 1. beh. $\frac{15}{5}$ (L. sp. 71). Partiernes ordførere: Poul Nilsson,

Johannes Jensen, Clara Munck og Lannung. 2. beh. $\frac{15}{5}$ (L. sp. 77). 3. beh. $\frac{15}{5}$ (L. sp. 78). *Loven stadfæstet 5. juni 1953.* (Lovt. nr. 174).

Loven har følgende indhold:

§ 1. *Kommunehjælp*, som til og med den 5. juni 1953 er ydet uden tab af valgret til offentlige forsamlinger og råd, og som ikke er ydet i medfør af forsorgslovens §§ 15, stk. 5, og 205, samt kommunehjælp, som indtil samme tidspunkt i medfør af bestemmelserne i forsorgslovens §§ 306, stk. 2—4, jfr. stk. 6, og 307, stk. 2, nr. 1 og nr. 5, jfr. stk. 7, er ydet med tab af valgret og valgbarhed, *eftergives*.

Bestemmelsen i stk. 1 kommer dog med hensyn til tilbagebetalingspligten ikke til anvendelse, forsåvidt og i det omfang der i henhold til den øvrige sociallovgivning udbetales pågældende en ydelse, der er beregnet til afhjælpning af det samme trangstiftælde, som den ydede kommunehjælp vedrører.

§ 2. Personer, der den 5. juni 1953 iøvrigt opfylder betingelserne for at få tilstået *aldersrente*, jfr. stk. 3, er berettiget til sådan rente, *uanset at de pågældende ikke er eller har sikret sig adgang til at blive sygeforsikret* i en statsanerkendt sygekasse eller i en statskontrolleret sygeforening (fortsættelseskasse).

Personer, som har adgang til at berigtige deres medlemsforhold til sygeforsikringen og derved vil kunne generhverve retten til aldersrente, omfattes ikke af bestemmelsen i stk. 1.

Ved afgørelsen af, hvorvidt de i stk. 1 omhandlede personer er berettiget til at oppebære aldersrente, vil der være at bortse fra bestemmelsen i folkeforsikringslovens § 38, stk. 2, nr. 4, forsåvidt angår hjælp, der til og med den 5. juni 1953 er ydet de pågældende, fordi de på grund af manglende medlemsskab af sygeforsikringen ikke hidtil har kunnet få tilstået aldersrente.

Ifølge en tredje paragraf, som fandtes i det oprindelige lovforslag, skulle loven træde i kraft sammen med den ændrede grundlov, så at loven ville bortfalde, hvis grundlovsforslaget ikke blev vedtaget. Denne paragraf blev udtaget af lovforslaget under sagens behandling i folketinget.

I bemærkningerne til lovforslaget peges der på, at man ved flere lejligheder af skelsættende betydning for landet ved lov har bemyndiget kommunerne til ekstraordinært at eftergive fattig-

hjælp ydet inden en bestemt dato. Det var således tilfældet ved tronskifterne i 1906 og 1912 og ved grundlovens 75 års dag i 1924. Efter socialreformens ikrafttræden har der fundet ekstraordinær eftergivelse af kommunehjælp sted i anledning af Danmarks befrielse fra den tyske besættelse, jfr. lov nr. 410 af 7. september 1945, ved tronskiftet i 1947, jfr. lov nr. 208 af 4. juni 1947, og i anledning af grundlovens 100 års dag den 5. juni 1949, jfr. lov nr. 144 af 31. marts 1949. Ved sidstnævnte lov blev der endvidere ekstraordinært givet adgang til opnåelse af aldersrente for visse grupper af personer, som på grund af lovens krav om medlemskab i den offentlige sygeforsikring som betingelse for at kunne oppebære aldersrente hidtil havde været udelukket fra sådan rente.

Tilsvarende bestemmelser er optaget i nærværende lov, om hvis enkelte bestemmelser skal bemærkes:

Lovens § 1, stk. 1, omfatter de samme arter af *kommunehjælp*, der blev eftergivet ved lovene nr. 410 af 7. september 1945, nr. 208 af 4. juni 1947 og nr. 144 af 31. marts 1949 (årbog 1948—49, side 314). Bestemmelsen i § 1, stk. 2, der er enslydende med § 1, stk. 2, i eftergivelsesloven af 31. marts 1949, skyldes hensynet til at *undgå dobbeltforsørgelse* i tilfælde, hvor der senere tilmåles invaliderente, arbejdsløshedsunderstøttelse eller lignende med tilbagevirkende kraft til en person, der, medens sagen herom var til behandling, allerede har modtaget kommunehjælp til afhjælpning af det foreliggende trangtilfælde.

Efter folkeforsikringslovens § 1, stk. 2, er det som hovedregel en betingelse for at få tillagt *aldersrente*, at pågældende enten har sygeforsikret sig eller sikret sig adgang til at blive sygeforsikret i en for ubemidlede anerkendt sygekasse eller i en statskontrolleret sygeforening (fortsættelseskasse), d. v. s. at pågældende enten skal være nydende eller bidragydende medlem af en sådan sygekasse eller sygeforening. Med hensyn til adgangen til at blive optaget i sygeforsikringen gælder tillige efter folkeforsikringslovens § 83, stk. 7, den regel, at sådan optagelse som regel ikke kan finde sted, når pågældende er fyldt 40 år. Kun forsåvidt forpligtelsen til at søge optagelse i sygeforsikringen, jfr. herved lovens § 11, stk. 1—7, er indtrådt efter det fyldte 40. år, er aldersgrænsen for optagelse det 60. år.

Ved bestemmelsen i nærværende lovs § 2 åbnes der adgang til aldersrente for alle, der den 5. juni 1953 opfylder betingelserne for at få tilstået aldersrente, uanset at foranstående betingelser ikke er opfyldt. Personer, der ikke er renteberettigede, fordi de er i kontingentrestance til sygeforsikringen, men som efter loven har mulighed for at berigtige restancen, er dog undtaget, jfr. lovforslagets § 2, stk. 2.

I § 2, stk. 3, er der som i 1949 optaget en bestemmelse om,

at der ved afgørelsen af, om en persor er berettiget til aldersrente, vil være at bortse fra bestemmelsen i folkeforsikringslovens § 38, stk. 2, nr. 4, forsåvidt angår hjælp, der til og med den 5. juni 1953 er ydet, fordi der ikke har kunnet tilstås aldersrente på grund af manglende medlemskab i sygeforsikringen.

Straks efter at lovforslaget var sat til 1. behandling i folketinget, fik *arbejds- og socialministeren* ordet for at fremsætte en udtalelse, hvori det hed:

„Fra forskellig side har man gjort mig opmærksom på, at forslaget i den skikkelse, i hvilket det er fremsat, hvorefter dets ikrafttræden er knyttet til vedtagelsen af den nye grundlov, er blevet benyttet i agitationen imod grundloven. Jeg ville beklage, hvis den opfattelse, som således er kommet til orde, skulle fæstne sig, og jeg har derfor gerne straks villet gøre opmærksom på, at hvis ordførerne ville betragte det som en fordel, at man løsgjorde ikrafttrædelsen af nærværende forslag helt fra grundlovsforslagets skæbne, er jeg villig til ved anden behandling af lovforslaget at fremsætte et herpå sigtende ændringsforslag.“

Efter at den nævnte ændring var foretaget, kunne samtlige partier tiltræde lovforslaget, som vedtoges enstemmigt i begge ting. Fra kommunistisk side gav *Alfred Jensen* dog udtryk for utilfredshed med de begrænsninger, som lovforslaget indeholdt.

B.

Ikke-vedtaget lovforslag.

Forslag til lov om ændring i folkeforsikringsloven.

(Af *Ragnhild Andersen, Fuglsang, Alfred Jensen, Aksel Larsen, Lynnerup Nielsen, Petra Petersen og Ingmar Wagner*). [A. sp. 193].

Fremsat i *folketinget* $\frac{1}{6}$ (F. sp. 216).

Lovforslaget havde følgende indhold:

I lov nr. 182 af 20. maj 1933 om folkeforsikring med senere ændringer forhøjes de i § 39, stk. 1, fastsatte grundbeløb til alders- og invaliderentemodtagere i de tre kommunegrupper med følgende beløb:

- Til ægtepar, når begge opfylder betingelserne for
at opnå rente, med 300 kr. årlig.
- Til enlige personer samt ægtepar, når kun den ene
af ægtefællerne opfylder betingelserne, med .. 200 - —

Ved fremsættelsen af lovforslaget anførte *Ragnhild Andersen* (DK) som ordfører for forslagsstillerne bl. a.:

„Vort forslag er ikke nyt, idet vi fremsatte det i efteråret, da folkeforsikringsloven var til behandling. Desværre lykkedes det os ikke at få det gennemført. Det blev forkastet af alle øvrige partier, og kun vore gentagne krav og forslag om lettelser af fradragreglerne fandt støtte. De vedtagne forbedringer af fradragreglerne kommer dog kun det lille mindretal af rentemodtagere tilgode, som har arbejdsindtægt ved siden af. Det overvejende flertal af vore gamle og invalider fik ingen som helst forbedringer.“

Lovforslaget kom ikke til behandling.

C.

Andre sager.

I. Beslutninger.

Den ordentlige rigsdagssamling 1952—53.

1. Rigsdagsbeslutning om Danmarks ratifikation af Konvention til Beskyttelse af Menneskerettigheder og grundlæggende Frihedsrettigheder, undertegnet i Rom den 4. november 1950, med tilhørende tillægsprotokol, undertegnet i Paris den 20. marts 1952. (Udenrigsminister *Ole Bjørn Kraft*). [A. sp. 3025. — C. sp. 347 og 475].

Behandlet først i *folketinget*. Anmeldt $1^9/_{11}$ (F. sp. 1100). Behandlingsmåden $1^9/_{11}$ (F. sp. 1141). 1. beh. $3/_{12}$ (F. sp. 1385). Partiernes ordførere: Frode Jakobsen, Elgaard, Bøgholm, Kirsten Gloerfelt-Tarp, Helge Madsen og Aksel Larsen. Henvist til udvalg på 15 medlemmer (Frode Jakobsen, Nina Andersen, Chr. Christiansen, Hans Hækkerup, Per Hækkerup, Bodil Koch, Frede Nielsen, Elgaard, Jørgen Gram [sekretær], V. Hauch, Bøgholm [formand], Marie Antoinette von Lowzow, Rasting, Kirsten Gloerfelt-Tarp og Helge Madsen). Betænkning (B. sp. 429) afgivet $27/2$. (Ordfører: Bøgholm). 2. (sidste) beh. $13/3$ (F. sp. 3492).

Anmeldt i *landstinget* $1^9/_{11}$ (L. sp. 183). Behandlingsmåden $13/3$ (L. sp. 676) 1. beh. $17/3$ (L. sp. 689). Partiernes ordførere: Fr. Dalgaard, Federspiel, Foss og Oluf Johansen. 2. (sidste) beh. $2^0/3$ (L. sp. 753).

Ved beslutningen meddeler rigsdagen sit samtykke til Danmarks ratifikation af ovennævnte konvention.

Konventionens forhistorie.

I september 1949 vedtog Det europæiske Råds rådgivende forsamling en henstilling til ministerudvalget om snarest muligt at lade udarbejde et udkast til en konvention mellem rådets medlemmer til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder.

Til udarbejdelse af et sådant udkast vedtog ministerudvalget at nedsætte et udvalg af sagkyndige. Dette holdt møder i Strasbourg i februar og marts 1950. Da det ikke lykkedes udvalget at nå til enighed om et udkast, besluttede ministerudvalget at henvise dets betænkning om sagen til behandling på en konference af embedsmænd fra de enkelte medlemslande. Såvel i udvalget som på konferencen blev Danmark repræsenteret af legationsråd B. Dons Møller. På embedsmandskonferencen, der afgav betænkning den 19. juni 1950, opnåedes enighed om et konventionsudkast, idet dog enkelte spørgsmål indstilledes til ministerudvalgets nærmere overvejelse.

Under sin 5. samling henviste ministerudvalget den 3. august 1950 de pågældende spørgsmål til undersøgelse i et udvalg af sagkyndige, i hvilket professor, dr. jur. Max Sørensen repræsenterede Danmark, og på grundlag af dette udvalgs indstilling vedtog ministerudvalget et konventionsudkast, der blev forelagt den rådgivende forsamlings 2. samling. Efter at sagen havde været overvejet i det af forsamlingen nedsatte udvalg for juridiske og administrative anliggender, vedtog forsamlingen den 25. august 1950 enstemmigt en indstilling til ministerudvalget, hvori der udtales tilslutning til det af ministerudvalget vedtagne udkast, som dog blev foreslået ændret på nogle punkter.

Under ministerudvalgets 6. samling, der afholdtes i Rom den 3. og 4. november 1950, opnåedes der enighed om at acceptere to af forsamlingens ændringsforslag og at nedsætte et ekspertudvalg til gennemgang af de øvrige ændringsforslag med henblik på eventuelt senere at optage disse i en tillægsprotokol.

Efter at en af ministerudvalget nedsat komité havde fore-

taget enkelte rent redaktionelle ændringer, *undertegnedes konventionen den 4. november 1950.*

Konventionens indhold.

Konventionen består af en indledning og 66 artikler.

I *indledningen* udtales det blandt andet, at medlemmerne af Det europæiske Råd i betragtning af, at Det europæiske Råds formål er at tilvejebringe en nærmere forening mellem dets medlemmer, og at en af måderne, hvorpå dette formål skal opnås, er opretholdelse og yderligere fremme af menneskerettighederne og de grundlæggende frihedsrettigheder, som er grundlaget for retfærdighed og fred i verden, er blevet enige om at indgå denne konvention.

Artikel 1 bestemmer, at de kontraherende parter skal garantere enhver person under deres jurisdiktion de *rettigheder og friheder*, der omhandles i *afsnit I*, og som omfatter artiklerne 2—18. I disse artikler fastslås ethvert menneskes ret til livet. Yderligere bestemmes det, at ingen må underkastes tortur eller umenneskelig eller vanærende behandling eller straf. Det udtales endvidere, at ingen må holdes i slaveri eller trældom, og at enhver har ret til frihed og personlig sikkerhed. Der gives nærmere regler for de rettigheder, en anklaget har, når der er rejst sag imod ham. Det siges udtrykkeligt i artikel 7, at ingen kan kendes skyldig i strafbar lovovertrædelse på grund af en handling eller undladelse, der ikke udgjorde en strafbar overtrædelse af national eller international ret på den tid, da den blev begået, ligesom der heller ikke må pålægges en strengere straf end den, der var anvendelig på det tidspunkt, da den strafbare lovovertrædelse blev begået. Enhver har ret til respekt for sit privatliv, familieliv, sit hjem og sin korrespondance. Endvidere fastslås retten til at tænke frit, til samvittigheds- og religionsfrihed, til ytringsfrihed, til forsamlings- og foreningsfrihed samt retten til at indgå ægteskab og stifte familie. I artikel 13 bestemmes det, at enhver, der krænkes i de ved konventionen anerkendte rettigheder, skal have adgang til effektiv oprejsning for en national myndighed. Artikel 14 indeholder et forbud mod diskriminering.

Afsnit II (artikel 19) indeholder en bestemmelse om, at der for at sikre opfyldelsen af de ved konventionen påtagne forpligtelser skal oprettes *en europæisk kommission for menneskerettigheder* samt *en europæisk domstol for menneskerettigheder*.

Afsnit III, som består af artiklerne 20—37, giver de nærmere regler for *kommissionens virksomhed*. Den består af et antal medlemmer svarende til antallet af de kontraherende parter. Medlemmerne vælges af ministerudvalget ved absolut flertal på grundlag af en af den rådgivende forsamlings præsidium opstillet navneliste. Kommissionsmedlemmerne har sæde i kommissionen som individuelle personer og ikke som regeringsrepræsentanter. I henhold til artikel 24 kan enhver af de kontraherende parter for kommissionen indbringe ethvert påstået brud på konventionens bestemmelser foretaget af en anden kontraherende part. Dog kan kommissionen også ifølge artikel 25 modtage *andragender fra enhver person*, enhver ikke-guvernemantal organisation eller gruppe af enkeltpersoner, der hævder af en af de kontraherende parter at være blevet krænket i de ved konventionen anerkendte rettigheder, *forudsat* at den kontraherende part, mod hvem klagen rettes, har *erklæret*, at den *anerkender kommissionens kompetence til at modtage sådanne andragender*.

Kommissionen må kun optage sagen til behandling, når alle hjemlandets retsmidler er blevet udtømt, og indenfor seks måneder fra den dato, på hvilken hjemlandets endelige afgørelse blev truffet.

Når kommissionen antager en sag, der er indbragt for den, skal den med henblik på at udrede kendsgerningerne foretage en gennemgang af sagen i forening med parternes repræsentanter og om nødvendigt foranstalte en undersøgelse samt stille sig til rådighed for vedkommende parter med det formål at opnå en mindelig løsning af sagen. Disse funktioner skal kommissionen udføre ved en underkommission bestående af syv medlemmer. Lykkes det underkommissionen at udvirke en mindelig løsning, skal den udarbejde en beretning, der skal sendes til vedkommende stater, til ministerudvalget og til Det europæiske Råds generalsekretær til offentliggørelse. Denne

beretning skal indskrænke sig til en kort konstatering af kendsgerningerne og den løsning, der er opnået. Hvis en løsning ikke opnås, skal kommissionen udarbejde en beretning om kendsgerningerne og anføre sin opfattelse med hensyn til, om disse åbenbarer, at vedkommende stat har brudt sine forpligtelser ifølge konventionen. Beretningen skal oversendes til ministerudvalget samt til vedkommende stater, der ikke er berettiget til at offentliggøre den. Ved oversendelsen af beretningen til ministerudvalget kan kommissionen stille sådanne forslag, som den finder egnede.

Hvis sagen ikke indbringes for domstolen i overensstemmelse med artikel 48 i konventionen indenfor et tidsrum af tre måneder fra datoen for beretningens oversendelse til ministerudvalget, skal ministerudvalget med to trediedeles flertal af de medlemmer, der er berettigede til at sidde i udvalget, afgøre, om der foreligger en krænkelse af konventionen. I bekræftende fald skal ministerudvalget fastsætte en frist, indenfor hvilken vedkommende kontraherende part skal træffe de forholdsregler, som ministerudvalgets afgørelse medfører. Hvis vedkommende part ikke har truffet tilfredsstillende forholdsregler indenfor den foreskrevne frist, skal ministerudvalget afgøre, hvilken virkning der skal tillægges dets oprindelige afgørelse, og offentliggøre beretningen. De kontraherende parter forpligter sig til at betragte enhver afgørelse, som ministerudvalget måtte træffe, som bindende.

Afsnit IV, der består af artiklerne 38—56, handler om *domstolen og dens virksomhed*. Domstolen skal bestå af et antal dommere svarende til antallet af medlemmer af Det europæiske Råd. Medlemmerne af domstolen vælges af den rådgivende forsamling ved flertal på grundlag af en liste over personer, der er opstillet af Det europæiske Råds medlemsstater.

Artikel 44 bestemmer, at kun de kontraherende parter og kommissionen er berettigede til at indbringe en sag for domstolen.

Domstolens kompetence udstrækker sig til alle sager vedrørende fortolkning og anvendelse af konventionen, som de kontraherende parter eller kommissionen indbringer for den i

overensstemmelse med artikel 48. *Enhver af de kontraherende parter kan når som helst erklære, at den i alle sager vedrørende fortolkning og anvendelse af konventionen anerkender domstolens kompetence* som bindende ipso facto og uden særlig overenskomst (artikel 46). Domstolen kan kun behandle en sag, efter at kommissionen har fastslået, at bestræbelser på at opnå en mindelig overenskomst har været forgæves, og indenfor det i artikel 32 bestemte tidsrum på tre måneder.

Ifølge artikel 50 skal domstolen, hvis den finder, at en afgørelse eller en forholdsregel truffet af en retlig eller anden myndighed henhørende under en af de kontraherende parter er helt eller delvis i strid med de af konventionen følgende forpligtelser, og hvis den nævnte parts interne ret kun tillader delvis skadesløsholdelse for følgerne af denne afgørelse eller forholdsregel, om nødvendigt indrømme den forurettede part passende erstatning.

Domstolens afgørelse er endelig, og de kontraherende parter forpligter sig til at rette sig efter domstolens afgørelse i enhver sag, som de er parter i. Domstolen kan ikke træde i funktion, før der foreligger mindst otte erklæringer af den i artikel 46 nævnte art.

Afsnit V indeholder forskellige afsluttende bestemmelser. Ifølge artikel 66 skal konventionen, der er åben for undertegnelse af Det europæiske Råds medlemmer, ratificeres. Konventionen træder i kraft, når ti ratifikationsinstrumenter er blevet deponeret.

Tillægsprotokollens forhistorie.

Som ovenfor nævnt vedtog ministerudvalget under sin 6. samling at nedsætte et ekspertudvalg med henblik på at udarbejde forslag til en tillægsprotokol til konventionen.

På grundlag af udvalgets indstilling vedtog ministerudvalget under sin 9. samling i august 1951 et udkast til en tillægsprotokol til konventionen indeholdende bestemmelser om beskyttelse af ejendomsretten, om retten til undervisning samt forpligtelse for de kontraherende parter til at lade afholde frie valg med passende mellemrum. Udkastet blev forelagt det af den rådgivende forsamling nedsatte udvalg for juridiske og

administrative anliggender, som foreslog visse ændringer. Disse blev tildels accepteret på et møde i november 1951 mellem rådgiverne for medlemmerne af ministerudvalget. Under 2. del af sin 3. samling henstillede den rådgivende forsamling, at udkastets art. 2 om undervisningsretten ændredes, og under et møde i februar 1952 mellem rådgiverne besluttedes det at indstille til ministerudvalget, at udkastet til tillægsprotokollen skulle underskrives under ministerudvalgets 10. samling i Paris. Tillægsprotokollen blev herefter *undertegnet den 20. marts 1952* af repræsentanter for samtlige medlemmer af Det europæiske Råd under ministerudvalgets nævnte samling.

Tillægsprotokollens indhold.

Tillægsprotokollen består af en indledning og 6 artikler.

I *indledningen* udtales det, at medlemmerne er blevet enige om at sikre den fælles gennemførelse af visse rettigheder og friheder, som ikke allerede omfattes af konventionen.

Artikel 1 bestemmer, at enhver fysisk eller juridisk person er berettiget til uforstyrret nydelse af sin *ejendom*, og at denne kun må berøves ham, når det sker i samfundets interesse og i henhold til lov og folkerettens almindelige principper. Det fastslås, at denne bestemmelse ikke skal begrænse statens ret til at overvåge, at ejendomsretten udøves i overensstemmelse med almenhedens interesse eller til at opkræve skatter, andre afgifter og bøder.

Artikel 2 omhandler *retten til uddannelse* og fastslår, at staten skal respektere forældrenes ret til at sikre, at deres børns uddannelse og undervisning sker i overensstemmelse med deres egen religiøse og filosofiske overbevisning.

Artikel 3 fastslår de kontraherende parters forpligtelse til med passende mellemrum at lade afholde *frie, hemmelige valg af medlemmer til den lovgivende forsamling*.

Artikel 4. I henhold til denne artikel kan enhver af de kontraherende parter ved en *erklæring* afgivet til Det europæiske Råds generalsekretær *udstrække tillægsprotokollens bestemmelser til at gælde for sådanne områder, for hvis internationale forbindel-*

ser den er ansvarlig. En sådan erklæring kan til enhver tid modificeres eller tilbagekaldes ved en ny erklæring.

Artikel 5 bekræfter, at tillægsprotokollens art. 1—4 skal betragtes som et tillæg til konventionen, og at konventionens bestemmelser derfor skal have gyldighed i forhold til disse artikler i tillægsprotokollen.

Artikel 6 bestemmer, at tillægsprotokollen skal ratificeres.

Ved forelæggelsen af forslaget til beslutning udtalte *udenrigsministeren* bl. a.:

„I De Forenede Nationers pagt nævnes *menneskerettighederne* ikke mindre end 7 steder, og det pålægges plenarforsamlingen, det økonomiske råd og formynderskabsrådet at arbejde for og udforme forslag til fremme af respekten for menneskerettighederne og søge disse virkeliggjort i størst muligt omfang.

Ansvar for fremme og hævde af disse rettigheder, som hidtil har påhvilet de enkelte nationer, blev hermed tillige overdraget en international organisation. Dette ansvar er ikke blot formuleret i al almindelighed i vage henstillinger; ansvaret blev en integrerende del af det samarbejdsprogram, som det påhviler nogle af de vigtigste FN-organeer at bringe til udførelse, og siden har da det sociale og økonomiske råd nedsat en menneskerettighedskommission, der udarbejdede *verdenserklæringen om menneskerettighederne*, som blev vedtaget den 10. december 1948 af plenarforsamlingen, og en konvention om forhindring af og straf for folkedrab, der blev vedtaget og undertegnet under FN's auspicer og ratificeret i en række stater. De Forenede Nationers menneskerettighedskommission arbejder med *forberedelsen af to internationale konventioner om menneskerettighederne*, hvoraf den ene skal omfatte de almindelige politiske frihedsrettigheder, den anden sociale, økonomiske og kulturelle rettigheder. Hvornår disse vil kunne forelægges for plenarforsamlingen, hvornår de kan blive undertegnet, er ikke klart i dag. Der kan ikke siges noget derom. Et stort omfattende og vanskeligt arbejde på at forene modstående synspunkter og traditioner ligger foran denne kommission.

Verdenserklæringen har en stor moralsk værdi og en autoritet uden sidestykke i historien, men den er jo kun en erklæring, den har *ingen juridisk bindende virkning*. Den konvention med tillægsprotokol, som nu i dag forelægges for folketinget, medfører derimod *juridisk beskyttelse af en række menneskerettigheder og grundlæggende friheder*. Den gør det håb, som verdenserklæringen er udtryk for, til virkelighed i de frie europæiske lande, som er sluttet sammen i Det europæiske Råd. Derfor er denne konvention, når den bliver gennemført, et stort historisk skridt fremad.“

I et senere afsnit af talen understregede ministeren, „at vi her står overfor to europæiske overenskomster, hvis *tilblivelse* er *utraditionel*, idet de er blevet til ved et samarbejde mellem på den ene side medlemsregeringerne og på den anden side en europæisk forsamling, hvis medlemmer repræsenterer medlemslandenes parlamenter og er uafhængige af regeringerne. Det, vi derfor har foran os i dag i det danske folketing, er intet mindre end *et stykke europæisk lovgivning*. Det er af den allerstørste betydning og til betryggelse for den enkelte europæiske borger, at disse overenskomster, som på nærmeste hold vedrører ham selv, er blevet til under medvirken af en europæisk parlamentarisk forsamling, og jeg vil gerne benytte denne lejlighed til at rette en tak til de danske repræsentanter i den rådgivende forsamling, der gennem årene ligefra den første samling, indtil denne konvention blev færdig, har deltaget i forberedelsen af konventionen og tillægsprotokollen.

Man vil måske nu spørge, hvorfor der er *hængt to år efter undertegnelsen af konventionen* og vi først nu tager skridt til dens ratifikation. Jeg har tidligere overfor tinget gjort rede for grunden. Der var *visse bestemmelser i vor sociallovgivning*, der var i uoverensstemmelse med konventionens artikel 5. Dette forhold håber jeg ved rigsdagens medvirken vil blive bragt ud af verden i den allernærmeste fremtid, idet den højtærede arbejds- og socialminister allerede i dag vil forelægge eller måske allerede har forelagt skriftligt et lovforslag for rigsdagen, som *bringer dansk lovgivning i overensstemmelse med konventionens bestemmelser*. Vi kunne have ratificeret på et tidligere tidspunkt, hvad der er hjemmel til i konventionen, men så måtte vi have taget forbehold med hensyn til de bestemmelser, som ikke er i overensstemmelse med vor lovgivning. Regeringen har imidlertid været af den mening, at et land som Danmark, der så klart bekender sig til de principper, som konventionen er udtryk for, *ikke burde tage forbehold ved ratifikationen* af denne konvention, men vente med at ratificere, indtil det kunne ske uden forbehold af nogen art.“

Forslaget til beslutning fik på rigsdagen i det store og hele en velvillig modtagelse, idet kommunisterne dog fandt konventionen utilstrækkelig, hvilket *Aksel Larsen* begrundede i en udførlig tale. Han sluttede denne med at anbefale det udvalg, der skulle behandle sagen, nærmere at beskæftige sig med forskellige mangler, som overenskomsten efter hans opfattelse var behæftet med. Man burde, efter hvad han udtalte, overveje, om ikke disse mangler burde afhjælpes, før Danmark ratificerede konventionen, „eller om man ikke i det mindste bør indstille sig på at afhjælpe manglerne i Danmarks lovgivning, samtidig med at man internationalt eller i vesteuropæisk målestok arbejder

for, at de andre lande, der er underskrivere på konventionen, også afhjælper disse mangler. Hvis man ikke vil gøre noget sådant, har jeg mine store tvivl om værdien af denne konvention, så meget mere som man i den hidtidige praksis i Danmark som i andre vesteuropæiske lande aldeles ikke har handlet i overensstemmelse med selv denne konventions begrænsede formuleringer.“

Det folketingsudvalg, hvortil sagen henvistes, udtaler i sin enstemmige betænkning:

„Gennem udenrigsministeriet er indhentet erklæringer fra de forskellige fagministre om, hvorvidt konventionens vedtagelse vil kræve ændringer i dansk lovgivning. Ifølge de gennem udenrigsministeriet modtagne svar er konventionen i overensstemmelse med gældende lovgivning, jfr. iøvrigt udvalgets som bilag optrykte skrivelse til udenrigsministeren af 12. december f. å. og ministerens svar i skrivelse af 22. januar d. å.

Der er enighed mellem udenrigsministeren og udvalget om, at konventionen også bør omfatte Grønland, samt om, at Danmark både bør anerkende den europæiske menneskerettighedsdomstol og kommissionens kompetence til at modtage og behandle klager fra enkeltpersoner, ikke-guvernemøntale organisationer eller grupper af enkeltpersoner efter reglerne i konventionens art. 25.

Forslaget til beslutning vedtoges enstemmigt i begge ting.

2. Rigsdagsbeslutning angående statsregnskabet for finansåret 1950—51. [C. sp. 335 og 669].

Behandlet først i *folketinget*. Anmeldt $7/_{10}$ (F. sp. 2). Henvist til et udvalg på 9 medlemmer (Bollerup Madsen [formand], Poul Hansen, [Svendborg], Mørk, V. Hauch, Arnth Jensen, Poul Claussen, Marie Antoinette von Lowzow, Rager [sekretær] og Niels Pedersen [fra $12/_{2}$ Karl M. Andersen]), der afgav betænkning $26/_{2}$ (B. sp. 417). (Ordfører: Bollerup Madsen). 1. beh. $5/_{3}$ (F. sp. 3054). 2. (sidste) beh. $6/_{3}$ (F. sp. 3084).

Anmeldt i *landstinget* $8/_{10}$ (L. sp. 5). Behandlingsmåden $11/_{3}$ (L. sp. 638). Henvist til et udvalg på 9 medlemmer (Dose [sekretær], Erik Jacobsen, Henry Hansen, H. P. Johansen, Ingefred Juul Andersen, Stegger Nielsen [formand], Nielsen-Man, Foss og P. N. Petersen [Røjle] [fra $18/_{3}$ Oluf Johansen]), der afgav betænkning $25/_{3}$ (B. sp. 1261). (Ordfører: Stegger Nielsen). 1. beh. $26/_{3}$ (L. sp. 891). 2. (sidste) beh. $26/_{3}$ (L. sp. 900).

Begge ting vedtog — efter indstilling fra de pågældende udvalg — følgende beslutning: „Statsregnskabet for finansåret 1950—51 godkendes“.

Under sagens 1. behandling i folketinget udtalte *Bollerup Madsen* (S) som ordfører for folketingsudvalget bl. a.:

„Udvalget har ingen bemærkninger at gøre til statsregnskabet i al almindelighed; men under behandlingen blev spørgsmålet om *girokontomidlernes anbringelse* rejst, og udvalget har gennem ministeriet søgt oplysninger herom. Det fremgår af disse oplysninger, at i den første snes år var det ikke noget problem. I 1920—21 var der et indskud på 6 mill. kr., og det voksede i løbet af en snes år, så at det i 1939—40 var 46,4 mill. kr. Men derefter tager det stærk fart opad. I 1940—41 var kontohavernes indskud 124,1 mill. kr.; i 1946—47 voksede det til 323 mill. kr., og sidst i oktober 1952 var det 395,7 mill. kr.

Ifølge et regulativ fra ledelsen for girokontomidlernes anbringelse kan indtil 80 pct. være anbragt i fonds og obligationer, medens resten kan være likvid kassebeholdning. Men i de oplysninger, der er tilgået os fra ministeriet, fremhæves det, at en så lille kassebeholdning ikke i dag kan slå til, fordi omsætningen er vokset så stærkt, som den er, og ofte er omkring 100 mill. kr. daglig. Man må have en betydelig større likvid kassebeholdning for altid at kunne præstere de udbetalinger, der ønskes, og for ikke at være henvist til pludselig at skulle realisere obligationer til en lavere kurs, end de er indkøbt til, og derved få et større tab ud af det.

Udvalget har taget disse oplysninger til efterretning og indstiller enstemmigt statsregnskabet for finansåret 1950—51 til godkendelse.“

Forslaget til beslutning vedtoges enstemmigt i begge ting, idet kommunisterne afholdt sig fra at stemme.

3. Rigsdagsbeslutning angående Kongeriget Danmarks Hypotekbanks regnskab for 1951—52. [C. sp. 495 og 671]. Behandlet først i *folketetinget*. Anmeldt $24\frac{1}{2}$ (F. sp. 2508). Behandlingsmåden $25\frac{1}{2}$ (F. sp. 2560). Henvist til et udvalg på 9 medlemmer (*Bollerup Madsen*, *Kaj Andresen*, *Mørk*, *Himmelstrup*, *Martin* [formand], *Clausen* [Olufskjær] [sekretær], *Poul Claussen*, *Rager* og *Karl M. Andersen*), der afgav betænkning $19\frac{1}{3}$ (B. sp. 1163). (Ordfører: *Martin*). 1. beh. $24\frac{1}{3}$ (F. sp. 3796). 2. (sidste) beh. $24\frac{1}{3}$ (F. sp. 3833).

Anmeldt i *landstinget* $24/3$ (L. sp. 779). Behandlingsmåden $24/3$ (L. sp. 786). Henvist til et udvalg på 9 medlemmer (Brodt-hagen, Chr. J. Hansen, P. Mortensen, Willumsen, Bjerre, Bovbjerg, Stegger Nielsen [formand], Jørgen Otsen [sekretær] og Gudiksen), der afgav betænkning $25/3$ (B. sp. 1263). (Ordfører: Stegger Nielsen). 1. beh. $26/3$ (L. sp. 898). 2. (sidste) beh. $26/3$ (L. sp. 901).

Ved beslutningen godkendes Kongeriget Danmarks Hypo-tekbanks regnskab for regnskabsåret fra 1. april 1951 til 31. marts 1952.

Forslaget til beslutning vedtoges enstemmigt i begge ting, idet kommunisterne afholdt sig fra at stemme.

4. Forslag til beslutning af folketinget (angående stationering af fremmede militære styrker i baser på dansk område). (Af Aksel Larsen, Ragnhild Andersen, Fugl-sang, Alfred Jensen, Lynnerup Nielsen, Inger Merete Norden-toft og Petra Petersen). [A. sp. 2589].

Anmeldt i *folketinget* $7/10$ (F. sp. 2). Behandlingsmåden $8/10$ (F. sp. 8). Eneste beh. $31/10$ (F. sp. 633). Taget tilbage.

Forslaget til beslutning havde følgende ordlyd:

„Folketinget udtaler, at den planlagte stationering af fremmede magters militære styrker i baser på dansk område ikke tjener det danske folks interesse i fred og sikkerhed og er uforenelig med Danmarks nationale suverænitæt. Det vil stride mod de højtidelige regeringserklæringer, på grundlag af hvilke rigsdagens flertal vedtog tilslutningen til Den nordatlantiske Traktats Organisation. Rigsdagens afgørelsesret kan ikke foregribes ved tekniske aftaler eller drøftelser i det udenrigspolitiske nævn.

Folketinget pålægger regeringen at handle i overensstem-melse hermed.“

Straks efter at forslaget til beslutning var sat til behandling, tog *Aksel Larsen* (DK) det som ordfører for forslagsstillerne tilbage med følgende begrundelse:

„Vi fremsatte vort forslag til beslutning for at fremtvinge en rigsdagsdebat om spørgsmålet om placering eller stationering af fremmede tropper her i Danmark. Vi har fået denne rigsdagsdebat [se nedenfor under forespørgsler, nr. 2]. Vi ved, hvordan den er forløbet, og vi ved også, hvad den er endt med. Det betyder ganske vist ikke, at tinget har godkendt placering eller stationering af fremmede tropper i Danmark, men det betyder, at man i hvert fald i den givne situation ikke har villet udtale det angående sådan stationering, som blev sagt i vor dagsorden. Under alle omstændigheder gør den stedfundne debat og den foregåede afstemning det ganske overflødigt, at forslaget til beslutning behandles, og jeg skal på forslagsstillernes vegne tillade mig at tage det tilbage.“

Forslaget til beslutning var dermed bortfaldet.

5. Forslag til beslutning af folketinget (angående bekæmpelse af børnelammelsen). (Af *Inger Merete Nordentoft*, *Ragnhild Andersen*, *Alfred Jensen* og *Aksel Larsen*). [A. sp. 2591].

Anmeldt i *folketinget* $7/_{10}$ (F. sp. 3). Behandlingsmåden $8/_{10}$ (F. sp. 8). Eneste behandling $15/_{1}$ (F. sp. 1745). Behandlingen afbrødes, og forslaget henvistes til finansudvalget.

Forslaget til beslutning havde følgende ordlyd:

„Folketinget beslutter, at der omgående stilles 1 mill. kr. til rådighed for statens seruminstitut til arbejdet med bekæmpelse af børnelammelsen. Bevillingen opføres på tillægsbevillingsloven for finansåret 1952—53.“

Som ordfører for forslagsstillerne begrundede *Aksel Larsen* (DK) forslaget med, at man, bl. a. gennem udtalelser fra statens seruminstituts direktør, var blevet opmærksom på, at seruminstituttet havde meget store muligheder for at nå frem til et virksomt serum imod børnelammelse, hvis det fik de nødvendige laboratorielokaler indrettet, men at det manglede disse lokaler, og at de kunne bygges for et beløb på ca. 1 mill. kr.

„Sagen kom ikke til behandling med det samme, men vi havde en diskussion om spørgsmålet den 24. oktober 1952 mellem indenrigsministeren og mig. Den højtærede indenrigsminister erkendte, at der var brug for et beløb på ca. 1 mill. kr. — han angav selv et beløb på 1,1 mill. kr. —, og han lovede, at han ville hurtigst muligt gå til finansudvalget og søge denne bevilling,

idet han tilføjede, at han for sit vedkommende var indstillet på at fremme sagen mest muligt.

Efter denne udtalelse af indenrigsministeren erklærede jeg på mit partis vegne, at så var jeg sikker på, at vi ville trække vort forslag tilbage den dag, det var givet, at bevillingen ville blive ydet. Der gik derefter 1½ måned, og først den 10. december fik vi igennem dagspressen at vide, at nu havde indenrigsministeren været i finansudvalget.“

Ministeren var imidlertid ikke kommet med en anmodning om 1,1 mill. kr. til bygning af et laboratorium, hvori man skulle forske efter midler til bekæmpelse af børnelammelsen, men han var kommet med en bevilling af langt større dimensioner til bygning af *et langt større laboratorium*. „I de øverste etager af denne bygning var det meningen, at børnelammelseslaboratoriet skulle anbringes, men i de nederste etager skulle der anbringes laboratorier, hvor man skulle forske midlerne til og mod *bakteriologisk krigsførelse*. Det var naturligvis i sig selv en forklaring på, at det havde været 1½ måned, før indenrigsministeren gik til finansudvalget, dette, at man nu ville indarbejde andre ting i planen for denne laboratoriebygning. Så måtte det nødvendigvis tage længere tid.

Vi finder det imidlertid uheldigt med denne forsinkelse, ligesom vi også nok kunne have en mening at ytre om dette med den bakteriologiske krigsførelse, men dette skal jeg lade ligge. Jeg finder blot, at det er urigtigt, at man af hensyn til, at militæret har visse planer med hensyn til bakteriologisk krigsførelse, forsinker kampen mod børnelammelsen så meget, som det allerede er sket ved denne pause mellem den 24. oktober og den 10. december; men endnu mere beklageligt finder jeg det, at sagen nu en god måned senere ikke synes at være kommet længere end til finansudvalget. Der er i hvert fald ikke mig noget bekendt om, at finansudvalget har tiltrådt bevillingen.“

I en svartale oplyste *indenrigs- og boligministeren*, at da børnelammelsesepidemien brød ud, stillede direktøren for serum-instituttet offentligheden overfor planer, der gik ud på at tilvejebringe forøgede laboratorier, som han mente kunne tilvejebringes indenfor et beløb af ca. 1 mill. kr. „Det gav anledning til, at jeg gav besked om, at arbejdet med ansøgningen om bevillingen på grundlag af et nærmere udformet projekt over omkostningerne skulle sættes i gang, således at sagen kunne forelægges for de bevilgende myndigheder. Jeg erindrer, at det ærede medlem hr. Aksel Larsen og jeg den 24. oktober fra talerstolen bedyrede overfor hinanden, at vi var enige i denne sag. Den 5. december fremsendtes til finansudvalget fra indenrigsministeriet det endelige forslag fra serum-instituttet, og indenrigsministeriet har ikke foretaget nogen rettelse i de sagkyndige organers forslag.

Disses forslag gik ud på, at der i stedet for en bygning i een etage, som var planlagt og gennem længere tid forberedt til den såkaldte A-B-C-forskning, en forskning, der står i forbindelse med nye krigsmidler, bekæmpelse af nervegas og andre vederstyggeligheder, som vor tid er så rig på, skulle opføres en bygning i 4 etager, altså yderligere 3 etager. En af disse etager skulle stilles til rådighed for børnelammelsesforskningen. De to andre etager skulle bruges til at afhjælpe den meget følelige pladsmangel, som desværre eksisterer på seruminstitutionen, hvad der ikke er helt uden risiko for de mennesker, der arbejder dér; en pladsmangel, som først og fremmest gør sig gældende for biokemisk afdeling, serumafdelingen og tuberkuloseafdelingen. Man ville i de to etager, man vandt udover den, der på forhånd var bestemt til børnelammelseslaboratorier, indrette laboratorier til at afhjælpe denne pladsmangel og koncentrere de nævnte forskningsgrene under tilfredsstillende forhold.

Det betyder, at det projekt, man arbejder med, i økonomisk henseende er mere omfattende end de 1,1 mill. kr., som var til drøftelse i oktober. Jeg håber ikke, at denne større udgift på godt og vel 2,2 mill. kr. vil lægge nogen hindring i vejen i det høje finansudvalg for forslaget gennemførelse.“

Efter at ordføreren for forslagsstillerne og ministeren yderligere havde udvekslet nogle bemærkninger om sagen, vedtoges det på forslag af *Nina Andersen* (S) at afbryde behandlingen og henvise forslaget til finansudvalget.

Den således afbrudte behandling blev ikke senere genoptaget i tinget.

6. Forslag til beslutning af folketinget (angående frigivelse af import af personmotorkøretøjer). (Af *Tholstrup*). [A. sp. 2961].

Anmeldt i folketinget $7/_{11}$ (F. sp. 737). Behandlingsmåden $12/_{11}$ (F. sp. 878). Eneste beh. $18/_{11}$ (F. sp. 1116). Partiernes ordførere: Krag, Anker Lau, Fibiger, Jørgen Jørgensen (Lejre) og Tholstrup.

Forslaget til beslutning havde følgende ordlyd:

„Folketinget beslutter at pålægge handelsministeren snarest at frigive importen af personmotorkøretøjer fra lande, der er tilsluttet den europæiske betalingsunion.“

Ved forelæggelsen af forslaget udtalte *forslagsstilleren* (DR) bl. a.:

„Vor vognpark trænger til en foryngelseskur, således at vi hurtigst muligt kommer af med de over 13 år gamle biler fra før krigen. Vognene er tildels udslidt og økonomien så stærkt forringet, at de i reparationer koster lige så meget på to år, som valutaafgiften til en ny vogn andrager. De bruger 20—30 pct. for meget benzintil og olie i spandevise. Der kan spares betydelige beløb i fremmed og tildels hård valuta til import af kostbare reservedele, benzin og olie — den olie, der løber lige gennem motoren uden at gøre nytte.

Næst efter det udpinte Spanien er Danmark det land i Europa, der har den ældste automobilpark. Vort broderland Sverige indfører seks gange så mange motorkøretøjer foruden den betydelige hjemmeproduktion, Sverige har. Den arbejdskraft, som spildes ved fremstilling af reservedele og udførelse af reparationer, er netop den højt kvalificerede, som der er så hårdt brug for alle vegne og ikke mindst i eksportindustrien. Fri bilimport vil øge vore chancer for afsætningen af vore eksportvarer, især landbrugsgets. Det er ikke lang tid, siden det danske landbrug måtte se en tysk smørordre gå sin næse forbi. Sverige tog ordren fra Tyskland til en høj pris imod at tage et vist antal folkevogne som betaling. Sådanne chancer kommer der stadig, når man har fri handel.

Egentlig burde dette være nok, og det burde ikke være nødvendigt at sige mere om dette spørgsmål, men jeg finder alligevel anledning til at komme med yderligere bemærkninger. Bilerne er frigivet for en ganske lille kategori af medborgere, nemlig for dem, for hvem pengene ingen rolle spiller, som gennem dollarpræmieringen kan anskaffe sig et nyt køretøj De kan frit købe biler, men for den store mængde af befolkningen, som har brug for bilen i det daglige, og som ikke har råd til at betale den høje pris for bilen, er det nødvendigt pænt at vente, indtil det bliver deres tur, og i mellemtiden må de så enten køre videre med den udslidte vogn eller være helt uden vogn og derfor være ude af stand til at udføre det arbejde, de tjenester, som de skal leve af.“

Handelsministeren kunne ikke tiltræde forslaget til beslutning, om hvilket han bl. a. udtalte:

„Det her foreliggende forslag knytter sig jo til det af det ærede medlem hr. Tholstrup fremsatte forslag til lov om bortfald af omsætningsafgiften af motorkøretøjer [se side 491], i hvilken anledning forslagsstilleren bl. a. har tilsigtet, at den ekstraordinære automobilimport, som ville være en følge af, at man frigav importen, skulle spredes over et par år. Hvorvidt forslaget ville have ført til en tilstrækkelig effektiv spredning, er vel nok tvivlsomt, idet en meget stor del af dem, der i dag ønsker at købe et

nyt automobil, ville kvie sig ved at udsætte indkøbet væsentligt, selvom de kunne spare en del af eller endog hele omsætningsafgiften. Efter at det nu er blevet klart, at det pågældende lovforslag ikke kan gennemføres, falder dette spørgsmål imidlertid bort. Det havde i og for sig været naturligt og konsekvent, om det foreliggende forslag til beslutning var blevet taget tilbage, når det lovforslag, der skulle danne grundlaget for og efter forslagsstillerens opfattelse gøre det forsvarligt at træffe en sådan beslutning, ikke kan gennemføres. Imidlertid er det stillede forslag til beslutning opretholdt, og man må altså tage stilling til sagen, som den faktisk foreligger i øjeblikket.

Som det ærede medlem ved, har vi fra regeringens side megen sympati for tanken om at udvide importen af personautomobiler fra lande, der henhører under den europæiske betalingsunion, og jeg er da også gentagne gange gået ind for en forhøjelse af denne import. En fuldstændig frigivelse af importen af personmotor-køretøjer på dette område har vi imidlertid ikke hidtil ment var mulig, og vi må fortsat, omend med megen beklagelse, mene, at vi endnu ikke er nået så langt, at det vil være forsvarligt at anvende de meget betydelige valutabeløb, som en sådan frigivelse af importen ville medføre. Jeg er derfor ikke i stand til at gå ind for det fremsatte forslag og skal henstille, at det forkastes af tinget. Når det i forslaget hedder, at folketinget beslutter at pålægge handelsministeren snarest at frigive importen af personmotor-køretøjer, må jeg nemlig forstå det således, at importen skal frigives i den allernærmeste fremtid, såsnart de mere teknisk betonedede problemer kan være overvundet. Havde der stået: såsnart forholdene gør det forsvarligt, havde jeg ikke haft noget imod forslaget til beslutning, men i så fald måtte man sige, at det var ganske overflødigt.“

Ministeren mente ligesom forslagsstilleren, at det var ønskeligt at få bilimporten frigivet, men man måtte efter hans opfattelse gå gradvis frem, før det var muligt at tage det afgørende skridt. „Med henblik herpå er bilimporten i år fordoblet i forhold til sidste år, og det, man foreløbig sigter efter for 1953, er en samlet import af personbiler, der er mellem 3 og 4 gange så stor som i 1951. Dette er efter min mening en praktisk frigørelsespolitik, som giver udsigt til at nå frem til målet, når betingelserne er tilstede, hvorimod den fremgangsmåde, den ærede forslagsstiller vil følge, er en hasarderet politik, som let ville give alvorlige bagslag ikke blot på dette, men også på andre områder, hvor regeringen har opnået eller stræber efter at opnå frigørelse for restriktioner af den ene eller den anden art.“

Ligesom handelsministeren tog de partiordførere, der fik ordet, efter at forslagsstilleren påny havde udtalt sig, afstand fra forslaget, der kun støttedes af retsforbundet.

Det forkastedes efter forhandlingens slutning med 80 stemmer mod 11 og var dermed bortfaldet.

7. Forslag til beslutning af folketinget angående ændringer i forsvarrets ordning. (Af *Viggo Starcke, Karl M. Andersen, Evald Christensen, Gregersen, Hans Hansen (Rørby), Kjeldgaard Iversen, Verner Larsen, Helge Madsen, Niels Kr. Nielsen, J. M. Pedersen, Oluf Pedersen og Tholstrup*). [A. sp. 3153].

Anmeldt i *folketinget* $2^8/_{11}$ (F. sp. 1330). Behandlingsmåden $2/_{12}$ (F. sp. 1335). Eneste beh. $4/_{12}$ (F. sp. 1484). Partiernes ordførere: Per Hækkerup, Arnth Jensen, Carsten Raft, Johs. Christiansen, Viggo Starcke og Alfred Jensen. Behandlingen standset og forslaget henvist til et udvalg på 15 medlemmer (Rasmus Hansen, Holger Eriksen, Victor Gram, Poul Hansen [Kalundborg], Hans Hedtoft, Per Hækkerup, Frode Jakobsen, Arnth Jensen, From, Ladefoged, Carsten Raft [sekretær], Baagø-Hansen, Marie Antoinette von Lowzow, Johs. Christiansen og Viggo Starcke [formand]). Beretning (B. sp. 1313) afgivet $2^8/_{3}$.

Forslaget til beslutning var enslydende med et forslag, som behandledes i den foregående rigsdagssamling, og for hvilket der er gjort rede i årbog 1951—52, side 512.

Ved genforelæggelsen af forslaget til beslutning fremsatte *Viggo Starcke* (DR) som ordfører for forslagsstillerne en udførlig redegørelse, som han indledte således:

„Den 6. februar i år fremsatte retsforbundet et forslag til beslutning af folketinget angående ændringer i forsvarrets ordning, efter at det den 15. januar var blevet forelagt de udvalgsberettigede partier i det udenrigspolitiske nævn. Forslaget til beslutning kom til behandling her i tinget den 21. februar, hvorefter det sendtes i udvalg, så det kunne underkastes en nærmere prøvelse dels af de andre partier, dels af de sagkyndige i forsvarsministeriet. Denne behandling har været indgående og saglig, men man nåede ikke at få den tilendebragt inden rigsdagens hjemsendelse, hvorfor der blev truffet den aftale mellem partierne, at forslaget skulle fremsættes igen og atter henvises til behandling i et udvalg. Jeg har derfor herved den ære at genfremsætte forslaget i uforandret skikkelse.“

Forsvarsministeren henviste i sin svartale til, hvad han i den foregående rigsdagstale havde sagt om forslaget, og udtalte herudover bl. a.:

„Retsforbundet og det i februar måned nedsatte folketingsudvalg har i forskellige skrivelser til mig stillet en lang række spørgsmål i tilknytning til det omhandlede forslag. Disse spørgsmål har i mange tilfælde været af en sådan karakter, at deres besvarelse har krævet både meget omfattende undersøgelser og meget omfattende beregninger såvel i ministeriet som i de militære kommandomyndigheder, idet det har været ministeriets hensigt og ønske udfra de her givne forudsætninger at give en så fyldestgørende redegørelse som muligt for de problemer, der er indeholdt i retsforbundets forslag til rigsdagsbeslutning. En række spørgsmål blev besvaret i sommer, senere er disse spørgsmål blevet kommenteret fra retsforbundets side, og i øjeblikket skylder jeg svar på en række af de spørgsmål, der er fremsat umiddelbart før den sidste samlings slutning. Disse spørgsmål har i nogen tid været til behandling ministeriet og forsvarschefen imellem og vil antagelig kunne besvares i nær fremtid, når nu det nye udvalg bliver nedsat eller rettere sagt det gamle kan fortsætte.

Da spørgsmålene som sagt har været af meget vidtrækkende karakter og eksempelvis har omfattet udarbejdelsen af en fuldstændig uddannelsesplan på grundlag af de af retsforbundet opkastede ideer, kan det næppe undre, at besvarelsen ikke har kunnet udarbejdes fra den ene dag til den anden, ikke mindst når man tager i betragtning, at vore stabe i forvejen har en meget stor arbejdsbyrde lagt på sig gennem det nationale og internationale arbejde, der foregår for tiden. Jeg betragter derfor retsforbundets genfremsættelse af dette forslag til rigsdagsbeslutning som den formelle baggrund for, at det udvalgsarbejde, der blev påbegyndt i sidste samling, kan videreføres og forhåbentlig afsluttes i indeværende samling, og jeg kan på ministeriets vegne tilsige, at vi naturligvis, som det er vor pligt, skal være behjælpelige med at få belyst de problemer, som forslaget indeholder.“

Under den efterfølgende debat begrundede *ordføreren for forslagsstillerne* nærmere forslaget, mens *partiordførerne* og *forsvarsministeren* kun fremsatte kortfattede udtalelser om forslaget, der påny henvistes til udvalgsbehandling.

Dette udvalg afgav den 28. marts en af formanden på udvalgets vegne underskrevet *beretning*, hvori det hedder:

„Udvalget har afholdt en række møder. Den 9. december 1952 oversendtes en række spørgsmål til forsvarsministeriet, hvorpå udvalget har modtaget svar den 20. marts 1953. I en skrivelse til udvalget har retsforbundets repræsentant givet en foreløbig gennemgang af forsvarsministeriets skrivelse med bilag.

På grund af det fremrykkede tidspunkt har udvalget ikke kunnet afslutte sit arbejde.

Udvalget har dog allerede nu ønsket at meddele indholdet af en udveksling af synspunkter mellem nogle af udvalgets medlemmer og retsforbundets repræsentant i udvalget.

Spørgsmålet lød:

Hvad skal der gøres, hvis retsforbundets forslag ikke tilvejebringer det mandskab, der er nødvendigt? Skal så de militære opgaver ikke løses?

Svaret lød:

Problemet falder i to dele: 1) Individets krav på frivillighed og 2) Samfundets krav på et forsvar af samfundets frihed og selvstændighed.

Retsforbundet tror med basis i de erfaringer, som modstandsbevægelsen, den danske brigade i Sverige og hjemmeværnet har givet os, at man kan bygge det mest effektive forsvar på frivilligheden.

Skulle frivilligheden, imod forventning, ikke vise sig at kunne give tilstrækkelig tilslutning til et effektivt forsvar, erkendes det, at i et sådant samfund vil der derefter ske eet af to:

- 1) Enten vil et sådant samfund gå til grunde, fordi befolkningen åbenbart mener, at der ikke er noget at forsvare, eller:
- 2) Samfundet vil rent faktisk gribe til tvangsudskrivning, enten alene, eller som et supplement til frivilligheden (jævnfør hjemmeværnsloven), og samfundet vil i så fald kunne gøre det under henvisning til grundlovens § 88, hvor der findes hjemmel for tvangsudskrivning, men hvor frivillighedsprincippet ikke udelukkes.

Retsforbundet mener, at problemet slet ikke foreligger, og at det er lige så kunstigt, som hvis man under den nuværende forsvarsordning ville spørge: Hvad vil man gøre, hvis der melder sig så mange militærnægttere til civilt arbejde, at der ikke kan tilvejebringes det mandskab, der skønnes nødvendigt? Skal så de militære opgaver ikke løses?

8. Forslag til beslutning af folketinget (angående tilskud til lejen i det nyere byggeri). (Af *Alfred Jensen*, *Ragnhild Andersen* og *Aksel Larsen*). [A. sp. 3211].

Anmeldt i *folketinget* ¹¹/₁₂ (F. sp. 1617). Behandlingsmåden ¹²/₁₂ (F. sp. 1664). Eneste beh. ¹²/₃ (F. sp. 3450). Behandlingen standset og forslaget henvist til samme udvalg som forslag til

lov om ændringer i byggestøttelovgivningen (vedrørende hovedstadsområdet) m. fl. lovforslag (se side 450).

Forslaget til beslutning havde følgende ordlyd:

„Folketinget beslutter at opfordre regeringen til at lade udarbejde lovforslag om tilskud til lejen i det nyere byggeri med det formål at nedbringe lejen til en højde af 10 pct. over gennemsnitslejen i 1951“.

Efter nærmere at have gjort rede for baggrunden for forslagens fremsættelse pegede *Alfred Jensen* (DK) som ordfører for forslagsstillerne på, at der forud var stillet flere forslag om lettelser for byggeriet, for at lejen kunne blive bragt ned på et rimeligt niveau. „De forslag, der har været stillet“ — udtalte han videre —, „har dog hovedsagelig været møntet på det kommende byggeri og ikke så meget på det, der er opført, og som specielt er blevet meget dyrt i perioden efter 1949. Underudvalget i det udvalg, der arbejder med lejelovsspørgsmålet m. m., har derimod skitse-mæssigt arbejdet med tanken om tilskud til lejen i det nyere byggeri, hvilket da tænkes gennemført i forbindelse med en afgift på den gamle boligmasse.

Den kommunistiske gruppe mener, at det er nødvendigt, at der gives et tilskud til lejen i det nyere byggeri, altså ikke alene det, der er under opførelse nu eller vil blive opført i den nærmeste fremtid, men også det, der er opført, og hvor der betales en forholdsvis høj leje. Vi mener, det er rimeligt, ja, vi mener, det er nødvendigt, at de familier, der her er tale om, får en sådan lettelse, idet de jo ikke er ansvarlige for den stigning i byggeomkostningerne, der har fundet sted; det er derfor ganske urimeligt, at de alene skal bære den store byrde, der står i forbindelse med det dyre byggeri.

Vi har ikke udarbejdet et lovforslag herom, og det skyldes naturligvis de tekniske vanskeligheder, der er forbundet dermed, men vi mener, det er rimeligt, at vi stiller et forslag til beslutning, der går ud på, at ministeriet skal lade udarbejde et lovforslag. Det, vi foreslår, er, at folketinget beslutter at opfordre regeringen til at lade udarbejde lovforslag om tilskud til lejen i det nyere byggeri med det formål at nedbringe lejen til en højde af 10 pct. over gennemsnitslejen i 1951.“

Indenrigs- og boligministeren kunne ikke tiltræde forslaget, om hvilket han bl. a. udtalte:

„Det ærede medlems forslag til beslutning går ud på, at der skal ofres 25 mill. kr. i merudgift som statstilskud til byggeriet, og forslaget betyder fremover en yderligere merudgift på 15 mill. kr. Ud fra finansielle betragtninger er det derfor let for mig

at advare mod vedtagelse af det forslag, det ærede medlem her har stillet.

Det ærede medlems tankegang eller rettere sagt forslagsstillerens tankegang er da den, at der skal ydes et huslejetilskud til at holde lejeniveauet nede på et punkt, der ligger 10 pct. over gennemsnitslejen i 1951. Overhovedet er det at ville opstille et krav om, at en bestemt leje skal holdes, et krav, hvis opfyldelse vil forhindre os i at gennemføre den afvikling af byggestøttelovgivningen, som jeg mener vi må gå i gang med næste år.“

På forslag af *Ingvard Dahl* (S) vedtoges det at afbryde behandlingen og henvise forslaget til et allerede bestående udvalg angående bolig- og byggeforhold. Dette udvalg afgav ikke betænkning vedrørende den heromhandlede sag.

9. Forslag til beslutning af folketinget (vedrørende foranstaltninger mod arbejdsløsheden). (Af *Lynnerup Nielsen, Ragnhild Andersen, Alfred Jensen og Aksel Larsen*). [A. sp. 3359].

Anmeldt i *folketinget* ²⁸/₁ (F. sp. 1876). Behandlingsmåden ²⁰/₁ (F. sp. 1900). 1. beh. ⁶/₃ (F. sp. 3186). Partiernes ordførere: Wiggo Larsen, Kryger, Poul Møller, Aage Fogh, J. M. Pedersen og Lynnerup Nielsen. Behandlingen standset og forslaget henvist til samme udvalg som forslag til lov om ekstra tilskud til statsanerkendte arbejdsløshedskasser [af Bundvad m. fl.]. (Se side 513). Beretning (B. sp. 1297) afgivet ²⁸/₃.

Forslaget til beslutning havde følgende ordlyd:

„Folketinget beslutter at opfordre regeringen til omgående at søge bevilget de fornødne midler til at sikre arbejdsmændenes arbejdsløshedskasse et sådant ekstra statstilskud, at understøttelse til arbejdsløse fortsat kan udbetales i hidtidigt omfang, og at kontingentforhøjelser kan undgås.

Folketinget opfordrer endvidere regeringen til at foranledige igangsat offentlige arbejder til nedbringelse af den katastrofalt store arbejdsløshed og peger på, at vejfonden alene råder over omkring 400 mill. kr., som bør anvendes til dette formål.“

Som ordfører for forslagsstillerne udtalte *Lynnerup Nielsen* (DK) bl. a.:

„Vort forslag til beslutning er enkelt og ligetil. Det tager sigte på, at de økonomiske vanskeligheder, som arbejdsmændenes ar-

bejdsløshedskasse er kommet ud for, bliver afhjulpet ved et ekstra statstilskud, der gør det muligt for kassen at fortsætte sin virksomhed på den selvsamme måde som hidtil, både hvad størrelsen af understøttelsen angår, og hvad dageantallet angår.

Mit parti er af den opfattelse, at yderligere kontingentforhøjelser er en vej, der er ufarbar. Kontingenterne for arbejdsmændene er gennem årene gang på gang blevet hævet, således at kontingenterne i de fleste afdelinger landet over ligger mellem 6 og 7 kr. ugentlig, når forbundskontingenterne medregnes. Vi finder, at grænsen for kontingenternes størrelse er nået, og at det må være en retfærdighedshandling, at staten træder til, når alle kassens midler er udtømt, og når kassen har set sig nødsaget til at ty til næste års tilskud for overhovedet at kunne fortsætte virksomheden.“

Da det imidlertid først og fremmest er beskæftigelse, arbejdsmændene ønsker, stilledes samtidig forslag om, at „de midler, der efterhånden har opsamlet sig i *vejfonden*, bringes i anvendelse hurtigst muligt. Vejmillionerne, som vi i daglig tale kalder dem, burde i første række komme i anvendelse til støtte for arbejdsmændene ved igangsættelse af offentlige arbejder, der vil omfatte jordarbejder, vej anlæg, brobygningsarbejder o. lign., alt sammen arbejde, der i første række vil komme til at beskæftige arbejdsmændene. Der kan heller ikke være et gran rimelighed i, at over 400 mill. kr. ligger og slumrer i en vejfond, som er bestemt til forbedring af veje her i landet, netop nu, da omkring ved 100 000 arbejdsmænd går ledige og tømmer deres arbejdsløshedskasser og samtidig må se deres hjem og familie vantrives i håbløshed uden noget egentligt perspektiv for fremtiden. Vi finder, at tiden nu må være inde til, at alle arbejdsmuligheder udnyttes rundt om i alle landets kommuner, og at vejfondens midler omsættes til nyttigt arbejde, så arbejdsmændenes kontrolsteder affolkes og der gives mulighed for arbejde og fortjeneste til de tusinder af arbejdsmænd, som utålmodigt venter på den simple ret her i livet: at få noget at bestille.“

Arbejds- og socialministeren fandt det ikke nødvendigt at gå nærmere ind på forslaget, idet han henviste til sine udtalelser i den debat, der havde fundet sted angående forslag til lov om ekstra tilskud til statsanerkendte arbejdsløshedskasser [af Bundvad m. fl.]. De øvrige ordførere talte ligeledes ganske kort, mens *ordføreren for forslagsstillerne* i en svartale gjorde nærmere rede for kommunisternes synspunkter vedrørende den foreliggende sag.

På forslag af Wiggo Larsen (S) vedtoges det at standse behandlingen og at henvise forslaget til behandling i udvalget angående det foran nævnte socialdemokratiske lovforslag. Dette afgav ikke betænkning, men en beretning, som er gengivet side 515.

10. Forslag til beslutning af folketinget (angående landbrugets kreditproblemer). (Af *Aage Fogh, Jørgen Jørgensen (Lejre), Bertel Dahlgaard, Skytte og Steen*). [A. sp. 4089].

Anmeldt i *folketinget* $11\frac{1}{2}$ (F. sp. 2337). Behandlingsmåden $12\frac{1}{2}$ (F. sp. 2425). Eneste beh. $10\frac{1}{3}$ (F. sp. 3270). Partiernes ordførere: Carl Petersen, Heick, Thestrup, Aage Fogh og Oluf Pedersen. Behandlingen standset og forslaget henvist til et udvalg på 15 medlemmer (Carl Petersen, V. Buhl, Ditlevsen, Horn [sekretær], Kjældgaard, Smørum, Heick, Himmelstrup, Øllgaard, Fibiger, Tesdorpf, Thestrup, Bertel Dahlgaard, Aage Fogh [formand] og Oluf Pedersen).

Forslaget til beslutning havde følgende ordlyd:

„Folketinget opfordrer regeringen til at nedsætte et hurtigt arbejdende udvalg med den opgave at tilvejebringe finansieringsforhold, der indenfor det mindre og middelstore landbrug letter ejerskifte i tilfælde, hvor sælgers og købers kapitalforhold under den almindelige kreditgivning vanskeliggør et naturligt generationsskifte indenfor erhvervet.

Tinget opfordrer endvidere regeringen til at lade det nævnte udvalg overveje landbrugets kreditproblemer i deres sammenhæng og i denne forbindelse undersøge muligheden for fondsdannelser, som kan danne grundlag for renteydelser, der er bevægelige efter skiftende konjunkturer.“

Som ordfører for forslagsstillerne begrundede *Aage Fogh* (RV) nærmere forslaget, om hvilket han indledningsvis udtalte:

„Vi har stillet vort forslag til beslutning, fordi vi har konstateret, at det ude i landbruget og forøvrigt i erhvervslivet i det hele taget mere og mere former sig sådan, at de institutioner, der oprindeligt skaffede den nødvendige kreditgivning ved ejendomsoverdragelse under generationsskifte, har trukket sig tilbage i en sådan udstrækning, at det for tiden er ganske overordentlig vanskeligt for de unge, der ikke er meget kapitalstærke, at komme ind i erhvervslivet.

Vi ønsker derfor nedsat et udvalg eller en kommission, der ved en forholdsvis hurtig behandling kan undersøge mulighederne og klare de problemer, der her foreligger. Vi ønsker endvidere, at kommissionen skal undersøge mulighederne for at modvirke de stærke konjunktursvingninger, der har været årsagen til de kolos-

sale svingninger i ejendomspriserne, som vi har konstateret gennem den sidste menneskealder.“

Tanken om nedsættelse af en kommission mødte på rigsdagen velvilje fra såvel partiernes ordførere som fra *indenrigs- og boligministeren*, der gav udtryk for, at regeringen gerne modtog tingets opfordring til at underkaste landbrugets finansieringsforhold en undersøgelse. „Det er“, udtalte han, „min tanke, hvis jeg iøvrigt kan opnå tilslutning dertil, at imødekomme ønsket ved at nedsætte en mindre kommission med repræsentation for realkreditinstitutionerne, for landbrugets organisationer, for landbrugsministeriet og for indenrigs- og boligministeriet. Jeg mener, det fornuftigste ville være, at en sådan kommission af eksperter på de forskellige områder kortlægger hele problemet for os, inden rigsdagen og de politiske partier kommer til at tage stilling til fremtidens veje på dette område. Det er mit håb, at denne tanke vil kunne opnå også forslagstillernes tilslutning.“

Efter at sagen havde været gjort til genstand for nogen diskussion, vedtoges det på forslag af ordføreren for forslagsstillerne at standse behandlingen og at henvise forslaget til et udvalg. Dette afgav ikke betænkning.

11. Forslag til beslutning af folketinget (angående vanskeligt stillede arbejdsløshedskassers økonomiske forhold). (Af *Bundvad, Einer-Jensen, Wiggo Larsen, Strøm, Ingvard Dahl, Fanny Jensen* og *Lindberg*). [A. sp. 4097].

Anmeldt i *folketinget* $24\frac{1}{2}$ (F. sp. 2536). Behandlingsmåden $25\frac{1}{2}$ (F. sp. 2560). Eneste behandling $6\frac{1}{3}$ (F. sp. 3194). Partiernes ordførere: *Bundvad, Kryger, Poul Møller, Aage Fogh* og *Lynnerup Nielsen*. Behandlingen standset og forslaget henvist til samme udvalg som forslag til lov om ekstra tilskud til arbejdsløshedskasser [af *Bundvad* m. fl.]. (Se side 513). Beretning [B. sp. 1297] afgivet $28\frac{1}{3}$.

Forslaget til beslutning havde følgende ordlyd:

„Folketinget opfordrer arbejds- og socialministeren til at nedsætte en kommission med repræsentanter for rigsdagens udvalgsberettigede partier, De samvirkende Fagforbund, arbejdsgiverforeningen, arbejdsløshedskasserne og administrationen med den opgave at søge tilvejebragt en varig løsning af vanskeligt stillede arbejdsløshedskassers økonomiske forhold.“

Efter nærmere at have gjort rede for baggrunden for fremsættelsen af forslaget udtalte *Bundvad* (S) som ordfører for forslagsstillerne:

„Spørgsmålet om nedsættelse af en kommission rejser sig naturligt for os, fordi vi ikke mener, det er rimeligt, at kasserne, når de stilles overfor de problemer, jeg her har rejst, af rent social, beskæftigelsesmæssig karakter o. s. v., hver gang næsten på deres knæ skal komme og bede om penge. Vi mener, sagen må undersøges til bunds og på alle leder og kanter, og så må vi ønske, at kommissionen kan komme til et resultat, der kan bære både i magsvejr og i stormvejr. Vi må kunne indrette vort kassesystem på også at kunne tage en arbejdsløshed, som samfundet ikke måtte være herre over. Af den grund er det, vi stiller vort forslag. Vi mener, at kommissionen bør sammensættes som foreslået af repræsentanter for de udvalgsberettigede partier, De samvirkende Fagforbund, arbejdsgiverforeningen, arbejdsløhedskasserne og administrationen, og vi mener, at opgaven må være at tilvejebringe en varig løsning af vanskeligt stillede arbejdsløhedskassers økonomiske forhold.

Arbejds- og socialministeren kunne tiltræde, at der blev nedsat en kommission til behandling af de rejste spørgsmål, men ønskede, at kommissionens sammensætning blev overvejet i et udvalg.

I overensstemmelse hermed vedtoges det at standse behandlingen af sagen og at henvise den til udvalgsbehandling. Det pågældende udvalg afgav ikke betænkning, men en *beretning*, hvori udtales:

„Arbejds- og socialministeren har overfor udvalget oplyst, at han agter at nedsætte en kommission med repræsentanter for rigsdagens udvalgsberettigede partier, De samvirkende Fagforbund, arbejdsgiverforeningen, arbejdsløhedskasserne og administrationen med den opgave

- 1) at overveje og til arbejds- og socialministeren at afgive betænkning om, hvorvidt der for finansåret 1952—53 bør stilles et beløb af 28 mill. kr. til rådighed for arbejds- og socialministeren til fordeling blandt vanskeligt stillede arbejdsløhedskasser, og
- 2) at overveje og til arbejds- og socialministeren at afgive betænkning angående gennemførelse af sådanne ændringer i arbejdsløshedslovens bestemmelser, at der herigennem søges tilvejebragt en varig løsning af vanskeligt stillede arbejdsløhedskassers økonomiske forhold.

Den af arbejds- og socialministeren således meddelte beslutning har udvalget taget til efterretning.“

Den overordentlige rigsdagssamling 1953.

Forslag til beslutning af folketinget (angående nedskæringer på de militære budgetter). (Af *Alfred Jensen, Ragnhild Andersen, Fuglsang, Aksel Larsen, Lynnerup Nielsen, Petra Petersen* og *Ingmar Wagner*). [A. sp. 191].

Anmeldt i *folketinget* 1/9 (F. sp. 214).

Forslaget til beslutning havde følgende ordlyd:

„Da den internationale udvikling på synlig måde har forøget muligheden for afspænding og for bilæggelse af konflikter gennem forhandling,

da bygningen af baser beregnet for fremmed magts militærstyrker bør indstilles,

da det vil være ødelæggende for Danmarks økonomi fortsat at anvende en trediedel af statsbudgettet til uproduktive militære formål,

da oprustningen og militærudgifterne har forringet befolkningens levevilkår og den sociale forsorg, og

da det i enhver henseende er urimeligt at opretholde en tjenestetid for de værnepligtige på 18 måneder, hvorfor denne bør nedsættes,

beslutter folketinget

at opfordre regeringen til omgående at gennemføre sådanne nedskæringer på de militære budgetter, at militærudgifterne nedsættes med mindst 500 mill. kr. årlig.

De herved indvundne besparelser anvendes til nedsættelse af skatterne, til øjeblikkelig forhøjelse af alders- og invaliderenten og til forøgelse og billiggørelse af boligbyggeriet.“

Forslaget kom ikke til behandling.

II. Forespørgsler.

Den ordentlige rigsdagssamling 1952—53.

1. Den 7. oktober 1952 anmeldtes i *folketinget* (F. sp. 2) følgende forespørgsel til arbejds- og socialministeren af *Alfred Jensen, Ragnhild Andersen, Fuglsang, Lynnerup Nielsen og Aksel Larsen*:

„Hvad agter regeringen at gøre for at komme arbejdsløsheden til livs, og hvad har den i sinde at gøre for at hjælpe de titusinder arbejdere, der, selv efter regeringens frigivelse af de gennem mange måneder tilbageholdte arbejder, fortsat vil være uden beskæftigelse?“

Fremme af forespørgslen vedtoges ⁹/₁₀ (F. sp. 7).

Forespørgslen foretoges ²⁹/₁₀ (F. sp. 438).

Efter at have omtalt arbejdsløshedens omfang og uheldige virkninger samt årsagerne til, at den var steget, gjorde *Alfred Jensen* (DK) som ordfører for forespørgerne gældende, at „den frigivelse af visse arbejder, der gennemførtes i september, aldeles ikke er tilstrækkelig til at modvirke den arbejdsløshed, vi har. Det er vel tvivlsomt, om tallet kan holdes nede på 80 000, og denne frigivelse kan slet ikke komme i betragtning som foranstaltning til effektiv nedsættelse af den arbejdsløshed, vi har. Hertil må der benyttes helt andre midler.

Selvom man har frigivet visse arbejder, vil der i denne vinter være et stort antal arbejdsløse, der står overfor større vanskeligheder, end de tidligere har gjort. Det kommer jo ganske givet, når arbejdsløshedsperioden forlænges. Det, man kan klare sig for i 1, 2 eller 3 måneder i betragtning af, at man har visse reserver af lønnen at tære på, rækker jo ikke til, når man skal gå ledig i halve eller hele år. Så siger det sig selv, at den daglige understøttelsessats ikke rækker til.“ Det var derfor nødvendigt, at der blev truffet foranstaltninger til at råde bod på dette.

Arbejds- og socialministeren var enig med ordføreren for forespørgerne i, at man fra alle sider måtte søge at råde bod på den ulykke, som det er at være arbejdsløs, men ministeren kunne ikke erkende, at der havde været den store stigning i arbejdsløsheden, som det var blevet hævdet. Til belysning heraf anførte han nogle statistiske oplysninger.

Ministeren gav derefter en udførlig redegørelse for, hvad regeringen havde gjort eller planlagt for at modvirke arbejdsløsheden og for at mildne følgerne for dem, der røntes deraf. Desuden

omtalte han de spørgsmål vedrørende arbejdsmarkedet, som arbejdsmarkedskommissionen i særlig grad havde beskæftiget sig med.

Ordføreren for forespørgerne takkede ministeren for besvarelsen, men kunne ikke erklære sig tilfreds med de foranstaltninger, regeringen fandt tilstrækkelige til imødegåelse af arbejdsløsheden. Der måtte kræves „helt andre og mere omfattende foranstaltninger for at komme arbejdsløsheden til livs og langt mere omfattende foranstaltninger for at hjælpe dem, der er kastet ud i arbejdsløsheden, end de foranstaltninger, ministeren her på regeringens vegne har skitseret.“ Efter at ordføreren i et udførligt indlæg havde gjort rede herfor, sluttede forespørgslen, idet ikke andre begærede ordet.

2. Den 7. oktober 1952 anmeldtes i *folketinget* (F. sp. 2) følgende forespørgsel til udenrigsministeren af *Hans Hedtoft, Elgaard, Karl Olsen, Jørgen Jørgensen (Lejre)* og *Viggo Starcke*:

„Hvilke oplysninger kan udenrigsministeren give tinget om den seneste tids internationale forhandlinger og Danmarks udenrigspolitiske stilling?“

Fremme af forespørgslen vedtoges $\frac{8}{10}$ (F. sp. 7).

Forespørgslen foretoges $\frac{30}{10}$ (F. sp. 468, 510 og 576).

Som ordfører for forespørgerne begrundede *Hans Hedtoft* (S) ganske kort forespørgslen således:

„Tingets forretningsorden muliggør jo fortsat desværre ikke, at den enkelte minister, når hun eller han måtte ønske at give tinget en meddelelse, kan gøre dette uden særlig foranledning. Det er den rent tekniske baggrund for, at vi i dette og lignende tilfælde fra samtlige demokratiske partiers side er enedes om, da en række aktuelle udenrigspolitiske problemer bør klargøres for både tinget og offentligheden, at stille denne forespørgsel til den højtærede udenrigsminister. Jeg skal derfor uden anden motivering end henvisningen til den udenrigspolitiske udvikling, der er foregået, siden vi sidst havde en udenrigspolitisk debat her i tinget, på de forespørgende partiers vegne anmode den højtærede udenrigsminister om at give tinget sin meddelelse.“

Udenrigsministeren gav derefter som svar på forespørgslen tinget en fyldig orientering angående regeringens stilling til de udenrigspolitiske spørgsmål, der i den senere tid havde foreligget til overvejelse. Ministeren sluttede sin redegørelse med at fremsætte følgende meddelelse:

„Som det høje ting vil erindre, afgav den sovjetrussiske vice-minister Pushkin den 1. oktober en erklæring til den danske gesandt i Moskva. I denne erklæring, hvis fulde tekst har været offentliggjort, gav den sovjetrussiske regering udtryk for sine synspunkter angående *en eventuel stationering i fredstid af fremmede troppstyrker her i landet.*

Efter at den russiske erklæring har været overvejet i regeringen og i det udenrigspolitiske nævn, har jeg i går aftes mundtligt givet den herværende russiske chargé d'affaires følgende svar:

„Den danske regering har nøje gjort sig bekendt med Sovjetunionens regerings erklæring af 1. oktober 1952 angående spørgsmålet om stationering på dansk territorium i fredstid af bevæbnede styrker fra andre lande, som er medlemmer af Atlantpagten.

Den danske udenrigs- og forsvarspolitik er baseret på den faste overbevisning hos den danske regering, at Atlantpagten alene tjener defensive formål og ikke retter sig aggressivt mod noget land, altså heller ikke mod Sovjetunionen.

Den danske regering må derfor *tage bestemt afstand fra Sovjetunionens regerings opfattelse af Atlantpagten* som en offensiv alliance rettet mod Sovjetunionen og må samtidig fastslå, at den ikke kan anerkende på nogen måde at have misligholdt nogen forpligtelse eller gjort brud på noget tilsagn eller noget skyldigt hensyn overfor Sovjetunionen.

Den danske regering, som *ønsker at opretholde god og venskabelig forbindelse med Sovjetunionens regering* til fremme af gensidigt samkvem mellem de to lande såvel på handelsmæssige som på andre områder, kan ikke anerkende, at foranstaltninger, som den træffer i henhold til Atlantpagten, udgør en trusel mod Sovjetunionen eller noget land overhovedet og ville aldrig kunne gå med til foranstaltninger, som med rette ville kunne opfattes således.

Den danske regering henleder Sovjetunionens regerings opmærksomhed på den danske presses holdning i denne sag. Hele den demokratiske danske presse har enstemmigt afvist de i erklæringen af 1. oktober 1952 fremsatte beskyldninger om Danmarks deltagelse i foranstaltninger af aggressiv karakter. Den har i så henseende givet udtryk for en stærk og enig offentlig mening her i landet og samtidig stort set for den danske regerings synspunkter.

Den danske regering har med tilfredshed bemærket udtalelsen i erklæringen af 1. oktober 1952 om, at ingen truer Danmark, og ingen påtænker at angribe det. At den selv ikke vil tillade — og aldrig ville kunne forsvare at tillade —, at dansk territorium benyttes til at påbegynde angreb mod nogen anden stat, er det overflødigt at tilføje. Den offentlige mening her i landet kræver *fredens bevarelse* og ville vende sig imod enhver form for Danmarks deltagelse i påbegyndelse af angreb på andre lande.““

Der fulgte derpå en længere forhandling, under hvilken *Aksel Larsen* (DK) fremsatte følgende forslag om overgang til næste sag på dagsordenen:

„Folketinget udtaler, at basering eller stationering af fremmede magters militære styrker på dansk territorium vil være i strid med de forudsætninger, hvorunder Danmark tiltrådte Den nordatlantiske Traktats Organisation, og ikke tjener til at fremme bestræbelserne for fred og afspænding.

Tinget går dermed over til næste sag på dagsordenen.“

Dette forslag afvistes af udenrigsministeren under henvisning til, at regeringen havde undersøgelser i gang med hensyn til spørgsmålet om stationering af fremmede flyverstyrker her i landet. Hans Hedtoft (S), Elgaard (V) og Bøgholm (KF) anbefalede ligeledes at stemme imod forslaget, mens Jørgen Jørgensen (*Lejre*) (RV) gav udtryk for, at hans parti hverken ønskede at stemme for eller imod, hvilket begrundedes således: „Befolkningen har i dag gennem denne forhandling fået den redegørelse og den klargørelse af regeringens og partiernes stilling på det udenrigspolitiske område, som det var forespørgselsens formål at fremkalde. Som jeg sagde ved forhandlingernes begyndelse, er denne forespørgsel ikke fra nogen side ment som en politisk aktion af nogen art. Der foreligger heller ikke nogen baggrund for en sådan aktion, sålænge regeringen og socialdemokratiet står sammen om udenrigspolitikken i den form, hvorunder den nu føres. Derfor har vi ikke nogen som helst interesse for de dagsordener, som systematisk fremsættes her i tinget af kommunisterne med kun få dages mellemrum, og det gælder ganske uanset dagsordenernes indhold. Vi har intet med kommunisternes udenrigspolitik at gøre, og vi agter ikke at blande os deri. Når vi finder tiden inde til, at der skal stilles forslag om politiske dagsordener, skal vi nok selv gøre det her i tinget.“

Viggo Starcke (DR) kunne heller ikke stemme for et fra kommunistisk side stillet dagsordensforslag angående Atlantpagtens konsekvenser, mens hans partifælle *Kjeldgaard Iversen* støttede forslaget med følgende begrundelse:

„Den dagsorden, som det ærede medlem hr. Aksel Larsen har foreslået, er sådan affattet, at dens ordlyd dækker det, almindelige mennesker her i landet tænker. Jeg ved udmærket godt, at en sådan dagsorden ikke ville blive foreslået i et land øst for jerntæppet under samme forhold; det er ganske utænkeligt; men jeg ved også, at når denne dagsorden er foreslået, er det for at få tingets tilslutning til den og derved vise, hvor stor modstand der er imod den politik, der føres i landet; og da jeg vurderer dagsordenen efter dens ordlyd og ikke efter, hvad kommunisterne eventuelt gør øst for jerntæppet, agter jeg at stemme for den.“

Et særstandpunkt indtoges endvidere af *Bodil Koch* (S), der udtalte:

„Jeg har i sinde at undlade at stemme for den foreslåede dagsorden, men inden jeg gør det, vil jeg understrege, at den vurdering af Atlantpagten, som ligger bag det parti, som har stillet dagsordenen, er væsensforskellig fra min og af en art, som jeg på det allerskarpeste må tage afstand fra. Når jeg imidlertid vil undlade at stemme, er det, fordi jeg har et andet synspunkt på problemet om stationering af fremmede tropper i Danmark i fredstid end mit parti.“

Efter forhandlingens slutning forkastedes Aksel Larsens forslag om overgang til næste sag på dagsordenen med 113 stemmer mod 8 (DK og Kjeldgaard Iversen); 22 medlemmer afholdt sig fra at stemme.

3. Den 3. december 1952 anmeldtes i *folketinget* (F. sp. 1360) følgende forespørgsel til landbrugsministeren af *Oluf Pedersen*:

„Vil regeringen, under hensyn til de fremkomne oplysninger om statstilskud til opfodring og spild af rugbrød, foranledige, at det store beløb, som medgår dertil, i stedet for bruges til ophævelse af skatter på livsfornødenheder?“

Fremme af forespørgslen vedtoges $\frac{4}{12}$ (F. sp. 1462).

Forespørgslen foretoges $\frac{20}{1}$ (F. sp. 1798).

Som begrundelse for forespørgslen udtalte *forespørgeren* bl. a.:

„Under forhandlingerne mellem partierne i foråret 1951 stillede regeringen forslag om prisbindinger. Disse prisbindinger gik vi dengang imod, og sidste forår blev de afskaffet igen, skønt socialdemokraterne og kommunisterne gik imod det. Fra retsforbundets side foreslog vi under disse forhandlinger, at man ikke alene lod prisbindingerne bortfalde, men at samtidig alle tilskudsordninger bortfaldt. For at modvirke, at dette skulle føre til en stigning i ejendomspriserne, foreslog vi en ekstraordinær statsgrundskyld på 1 pct., og alt det, som man sparede i tilskud, plus denne ekstraordinære statsgrundskyld, ialt $\frac{1}{4}$ milliard kr., foreslog vi skulle bruges til nedsættelse af de told- og forbrugsafgifter, der særlig tynger den jævne befolkning.

Vort forslag sidste forår om denne form for afskaffelse af tilskudsordningerne vandt ikke tilslutning. Den ene procent statsgrundskyld fik kun sympati fra socialdemokratiet. Det hele endte med, at man fik prisbindingerne bort; vi opnåede ikke bortfald af tilskudsordningerne, men det lykkedes endda de radikale at få praktet regeringen et forhøjet mæketilskud på. Havde man fulgt

vort råd i foråret, var vi kommet af med alle de kostbare tilskudsordninger, samtidig med at der var kommet en nedgang i leveomkostningerne, som havde medført en sænkning af pristallet. Vi havde derfor ved at gå den vej, jeg anviste, ikke alene bragt de offentlige udgifter ned med tilskuddenes beløb, men der var yderligere kommet en nedgang i leveomkostningerne.

Siden dette skete, har vi set, at regeringen i statsministerens såkaldte trontale erklærede, at regeringens hensigt var at indskrænke eller afvikle tilskudsordningerne, og for os lød dette tiltalende, men det første forsøg, der blev gjort med mælketilskuddet, som regeringen ønskede skulle bortfalde, endte med, at man bagefter gik ind for en halvering, og det gavned jo ikke sagen. Resultatet af dette forsøg på at komme af med tilskud blev for regeringen en dundrende fiasko. Det er beklageligt, men jeg mener, at det i allerhøjeste grad er regeringens egen skyld, at det gik sådan, og hvis det ikke skal gå lige så dårligt, når man nu kommer til at stå overfor afviklingen af rugbrødstilskuddet, tror jeg regeringen må gribe spørgsmålet an på en helt anden måde, og det er derfor jeg har stillet denne forespørgsel.

Der er i befolkningen ingen sympati for at bevare tilskudsordningerne, men man vil i befolkningen med nogen ret føle sig snydt og narret, hvis ikke det beløb, der spares ved, at tilskuddene falder bort, går til nedsættelse af skatterne. Ellers bliver virkningerne af bortfaldet af tilskuddene ikke det, man har tilsigtet.“

Landbrugsministeren besvarede ganske kort forespørgslen således:

„Jeg kan meget vel være enig med det ærede medlem i, at den gældende rugbrødsordning rummer adskillige skavanker i henseende til spild og ulovlig anvendelse, og at den, vi kan godt sige urimeligt lave pris har bevirket, at den gammeldags respekt for brødet i nogen måde er gået tabt. Jeg håber, at vi på et for alle parter forsvarligt grundlag kan få en bedre ordening end den gældende, men det er et så stort spørgsmål, at det må ses i sammenhæng med alle de mange øvrige ordninger, vi har; de udløber som bekendt den 1. april. Jeg har den opfattelse, at først når vi kommer det tidspunkt noget nærmere, kan vi på et mere realitetsbetonet grundlag tage stilling til det af det ærede medlem rejste spørgsmål.“

Forespørgslen gav anledning til en kortere debat, hvori *Carl Petersen* (S), *Kr. Kristensen* (V), *Fibiger* (KF), *Jørgen Jørgensen* (*Lejre*) (RV) og *Fuglsang* (DK) gjorde rede for deres partiers syn på det rejste spørgsmål.

4. Den 5. december 1952 anmeldtes i *folketinget* (F. sp. 1546) følgende forespørgsel til udenrigsministeren af *Aksel Larsen, Ragnhild Andersen, Fuglsang og Alfred Jensen*:

„Hvad har regeringen gjort for at støtte bestræbelserne for at hidføre våbenstilstand i Korea? Hvilket standpunkt har den danske delegation taget ved afstemningerne om dette spørgsmål på De Forenede Nationers generalforsamling, og hvorledes motiveres dette standpunkt?“

Fremme af forespørgslen vedtoges $\frac{9}{12}$ (F. sp. 1558).

Forespørgslen foretoges $\frac{22}{1}$ (F. sp. 1821).

Som ordfører for forespørgerne udtalte *Aksel Larsen* (DK) bl. a.:

„Om spørgsmålet våbenhvile har der været forhandlet i langt over et år på vekslende steder i Korea mellem repræsentanter for Amerikas Forenede Stater som den ene part og repræsentanter for den koreanske folkerepublik og for de kinesiske frivillige som den anden part under forhandlingerne. Forhandlingerne har været meget langstrakte, der har været holdt en uendelig mængde møder, men den 13. juli 1952 meddeltes det, at efter en række lukkede møder var man i våbenstilstandskommissionen nået til enighed om alle våbenhvileaftalens 63 paragraffer. Man var allerede nået til enighed i et møde den 4. juli, men endnu den 13. juli var der ikke foretaget noget fra USAs side for at føre aftalen ud i livet.

Det spørgsmål, der havde været mest og længst strid om, var *spørgsmålet om krigsfangerne og deres hjemsendelse*. Herom var der udarbejdet et kompromisforslag gående ud på, at alle krigsfanger af fremmed nationalitet, de kinesiske frivillige, de amerikanske, de britiske og andre såkaldte FN-tropper, skulle hjemsendes for at føre et fredeligt liv. De koreanske krigsfanger, hvis hjem ikke findes på den side, hvor de holdtes som fanger, skulle hjemsendes, medens de, der har deres hjem på den side, hvor de var fanger, skulle have lov til at vende direkte hjem.

For at gennemføre denne ordning i praksis var det aftalt, at man skulle foretage en omklassificering af fangerne på de lister, som de to parter udvekslede allerede den 18. december 1952. USAs myndigheder har imidlertid ikke foretaget sig noget for at gennemføre denne omklassificering. Da der endelig blev holdt et regulært åbent møde i våbenstilstandskommissionen den 25. juli 1952, fik det på sin vis et overraskende forløb. Den amerikanske hoveddelegerede, general Harrison, brød den trufne aftale om krigsfangerne og stillede et amerikansk ultimatum om, at den

anden part skulle anerkende det amerikanske princip, som man allerede tidligere havde frafaldet, om en såkaldt frivillig hjemsendelse, det vil sige i realiteten at give ret til eller mulighed for amerikanerne for at tvinge en del af krigsfangerne til ikke at vende hjem. . . . Den anden part bøjede sig ikke for dette ultimatum, og siden er der ingen fremskridt sket under våbenhvileforhandlingerne.

Sagen har imidlertid i efteråret 1952 været behandlet på De Forenede Nationers generalforsamling, hvor også Danmark er repræsenteret, men med negativt resultat.“

Det var i den anledning, man havde stillet forespørgslen.

I sin svartale pegede *udenrigsministeren* på, at da FN's 7. plenarforsamling begyndte sit arbejde, var våbenstilstandsforhandlingerne i Korea efter mere end et års drøftelser nået dertil, at kun eet spørgsmål skilte parterne, nemlig spørgsmålet om krigsfangerens udveksling.

I plenarforsamlingen henvistes Koreaspørgsmålet til forsamlingens 1. udvalg, og i dette udvalgs møde den 24. oktober 1952 holdt De Forenede Staters udenrigsminister, Acheson, en tale, „i hvilken han gav en udførlig redegørelse for hele Koreaspørgsmålet og for, hvorledes alle forsøg på at tilvejebringe en sammenlutning af Nord- og Sydkorea var strandet på de nordkoreanske myndigheders modstand.

Den amerikanske udenrigsminister sluttede sin tale med at fremlægge et resolutionsforslag, i hvilket plenarforsamlingen udtalte anerkendelse af de bestræbelser, enhedskommandoen havde udfoldet under våbenstilstandsforhandlingerne, og af det standpunkt, enhedskommandoen havde taget i krigsfangespørgsmålet. Videre rettedes der i forslaget en appel til den kinesiske regering og de nordkoreanske myndigheder om at indgå på en våbenstilstandsoverenskomst, der anerkender, at de krigsførende parter ikke er forpligtede til at hjemsende krigsfanger under anvendelse af tvang.

Danmark og Norge var sammen med 18 andre lande medforlagsstillere til dette amerikanske forslag, der under debatten også støttedes af Sverige.

I mødet den 29. oktober havde Sovjetunionens udenrigsminister, hr. Vishinskij, ordet. Hr. Vishinskij placerede i sin tale ansvaret for den nuværende tilstand i Korea hos De Forenede Stater og Sydkoreas regering.

Hr. Vishinskij hævdede, at De Forenede Nationers holdning i krigsfangespørgsmålet var forkastelig ud fra moralske, politiske og juridiske synspunkter.“

Den russiske udenrigsminister sluttede sin tale med at fremsætte et resolutionsforslag, ifølge hvilket der skulle oprettes en kommission med henblik på en fredelig løsning af Koreaspørgsmålet og Koreas forening.

Til dette forslag føjedes senere en bestemmelse, hvorefter plenarforsamlingen skulle anbefale en øjeblikkelig og fuldstændig indstilling af fjendtlighederne i Korea på basis af den allerede udarbejdede våbenstilstandsoverenskomst. Tilføjelsen gik „yderligere ud på, at spørgsmålet om den fuldstændige udveksling af krigsfangerne skulle overgives til løsning af den før omtalte kommission, i hvilken afgørelser skulle træffes med $\frac{2}{3}$ majoritet. I kommissionen skulle følgende stater have sæde: Burma, Tjecoslovakiet, De Forenede Stater, Frankrig, Indien, Kina (Pekingregeringen), Nordkorea, Schweiz, Sovjetunionen, Storbritannien og Sydkorea. Kravet om $\frac{2}{3}$ majoritet betød, at østblokstaterne med deres 4 stemmer kunne sabotere enhver løsning, hvorom de øvrige 7 måtte kunne blive enige.“

Denne tilføjelse foresloges i et udvalgsmøde den 24. november, i hvilket hr. Vishinskij vendte sig mod forskellige andre foreliggende forslag, derunder også et fra indisk side fremsat forslag, der var tiltrådt af de 21 lande, som havde stillet det af De Forenede Stater udarbejdede resolutionsforslag. Dette indiske forslag betegnedes af den russiske udenrigsminister som en anden udgave af 21 magts forslaget og som værende i strid med Genèvekonventionen.

Efter at det indiske forslag under udvalgsbehandlingen var undergået nogle ændringer, vedtoges det i plenarforsamlingen med 54 stemmer mod 5 (østblokstaterne), idet Nationalistkina afholdt sig fra at stemme. Plenarforsamlingens vedtagelse havde imidlertid ikke ført til det tilsigtede resultat, idet man fra kinesisk og nordkoreansk side ikke ville gå med til en våbenstilstand på de opstillede vilkår.

Udenrigsministeren resumerede, forsåvidt angår den danske delegations stillingtagen til spørgsmålene, sin udførlige redegørelse, hvoraf her kun nogle væsentlige punkter er berørt, således:

„Den danske regering var medforslagsstiller til de 21 landes forslag, der klart og tydeligt fastslog, efter hvilke principper hjemsendelsen af krigsfanger burde ske.

Den danske delegation var medlem af det 8 magts udvalg, som de 21 lande nedsatte med det formål at nå til en ensartet holdning i Koreaspørgsmålet for derigennem at fremme bestræbelserne for at bringe Koreakrigen til afslutning.

Den danske delegation stemte i plenarforsamlingen sammen med 53 andre lande for det indiske resolutionsforslag, der ligesom de 21 landes forslag bestemte, at krigsfangerne skal hjemsendes i overensstemmelse med folkerettens bestemmelser, men uden at der bruges magt.

Den danske delegation stemte ikke for Sovjetunionens resolutionsforslag, fordi disse enten ikke anviste nogen løsning på krigsfangespørgsmålet eller også var baseret på udveksling af alle

krigsfanger fra begge sider uden hensyn til fangernes egne ønsker. Vi kan af hensyn til De Forenede Nationers egne soldater i nordkoreansk eller kinesisk fangenskab ikke gå med til en ordning, der ikke klart sikrer enhver fange retten til hjemsendelse, så snart våbenstilstanden er afsluttet. Men heller ikke hverken kan eller vil vi gå med til en løsning, hvorefter nogen af de nordkoreanske og kinesiske fanger, der er i De Forenede Nationers varetægt, skulle have pligt til at lade sig udlevere og vi være pligtige til med magt og mod deres ønske at gennemtvinge en udlevering.“

Efter at *Aksel Larsen* påny havde fået ordet, vendte han sig i en udførlig tale skarpt mod udenrigsministerens synspunkter. Bl. a. gjorde han gældende, at den indiske resolution ikke var et forslag til øjeblikkelig indstilling af fjendtlighederne, „det var et ultimatum til den koreanske folkerepublik og til Kina, principielt ikke forskelligt fra det ultimatum, general Harrison havde stillet i juni.“

Taleren sluttede med at fremsætte følgende *forslag om overgang til næste sag på dagsordenen*:

„Idet folketinget opfordrer til øjeblikkelig indstilling af alle krigshandlinger i Korea, går tinget over til næste sag på dagsordenen.“

Om den foreslåede dagsorden udtalte *udenrigsministeren*:

„Den udtrykker et ønske, som vi alle kan dele, men så længe denne sag forhandles i De Forenede Nationer, efter de beslutninger, vi dér har truffet, og det standpunkt, vi har indtaget, og da forhandlingerne jo skal føres videre, ville der ikke være megen mening i, at det danske folketing i dag på forslag af den kommunistiske ordfører stemmer for en sådan dagsorden; vi kunne være sikker på, den ville blive misbrugt imod vore ønsker og hele vor indstilling.“

Foruden forespørgeren og ministeren havde kun *Jørgen Jørgensen (Lejre)* (RV) ordet. Han udtalte:

„Den redegørelse, som den højtærede udenrigsminister har fremsat om Koreaspørgsmålet, har jeg ikke noget at bemærke til. I anledning af den dagsorden, som er foreslået af det ærede medlem hr. Aksel Larsen, vil jeg kun sige, at jeg anser det for yderst uheldigt, hvis det danske folketing på nuværende tidspunkt binder sig til et standpunkt, som kan vanskeliggøre de bestræbelser, den danske delegation med stor styrke og med megen dygtighed har udfoldet i FN's forsamling. Jeg vil ikke være med til her at vedtage beslutninger i Koreaspørgsmålet, som kan vanskeliggøre Danmarks stilling i de fremtidige forhandlinger om at få en afslutning på den ulykkelige Koreakrig. Jeg ved, at den danske delegation derovre har udfoldet en meget nyttig virksomhed, og at et enkelt medlem af denne delegation, som også er medlem af tinget, har vist stor interesse for og også haft indflydelse på, at omtrent

alle nationer samledes om eet standpunkt i denne meget indviklede sag. Jeg ønsker inderligt, og jeg tror, at alle er enige herom, at bestræbelserne må fortsættes på den fortsatte generalforsamling derovre, og det vil være uklogt, hvis vi i det danske folketing ved en beslutning lægger hindringer i vejen for, at disse bestræbelser kan føre til et resultat. Derfor må jeg tilråde, at man stemmer imod den dagsorden, som er foreslået af det ærede medlem hr. Aksel Larsen.“

Dagsordensforslaget forkastedes med 88 stemmer mod 5.

5. Den 24. februar 1953 anmeldtes i *folketinget* (F. sp. 2537) følgende forespørgsel til forsvarsministeren af *Victor Gram, Poul Hansen (Kalundborg), Rasmus Hansen, Hans Hedtoft, Per Hækkerup, Frode Jakobsen og Mørk*:

„Vil forsvarsministeren give tinget en redegørelse for fremgangsmåden ved den delvise gennemførelse af 18 måneders tjenestetid for hærens værnepligtige samt for de i forbindelse hermed opståede vanskeligheder?“

Fremme af forespørgslen vedtoges $25/2$ (F. sp. 2560).

Forespørgslen foretoges $3/3$ (F. sp. 2757 og 2778).

Som ordfører for forespørgerne anførte *Hans Hedtoft* (S) indledningsvis, at baggrunden og motiveringen for forespørgslen var tilstrækkelig kendt, både af tinget og af offentligheden. Når man alligevel ønskede at motivere den, skyldtes det særlig to forhold. „Det ene er det let gennemskuelige forsøg, komministerne nu gør på rent partiagitorisk at udnytte de beklagelige soldaterdemonstrationer, det er kommet til. Det andet er den tale, som den højtærede forsvarsminister har holdt i Høng, en tale, vi fra socialdemokratiets side af mange grunde ikke kan og ikke vil lade stå uimodsagt,“ og hvorom ordføreren videre udtalte:

„For det første indeholdt denne tale efter min mening en yderst mangelfuld redegørelse for forhistorie og baggrund for beslutningen om 18 måneders tjenestetid og regeringens uovervejede plan om forøgelse af det danske soldaterkontingent i Tyskland, men, hvad vi i denne forbindelse tager mere alvorligt, ministeren beskyldte samtidig socialdemokratiet for, som han sagde, at have blokeret en saglig og politisk rigtig disposition, og ministeren fremsatte vendt mod os en udfordrende udtalelse om, at tiden ikke opfordrer til at spille hasard med problemerne, og meget andet.

Ministerens tale blev signalet til en række artikler i regeringspressen med beskyldninger mod os af en sådan karakter, at vi nu nødes til at gøre denne diskussion noget bredere for at informere både det høje ting og offentligheden om, hvem det er, der har handlet sagligt og forsvarligt, og hvem ikke. Det er selvfølgelig, at forsvarsministerens særlige rolle nu må belyses.“

Efter at ordføreren nærmere havde gjort rede for, hvad det var, man ønskede oplysning om, fremsatte *forsvarsministeren* en udførlig besvarelse, som mandede ud i, at ministeren mente at kunne fastslå, at han hele tiden, efter at tjenestetidsforlængelsen var vedtaget, havde fastholdt, at den skulle træde i kraft fra maj 1953, og at det ikke havde manglet på instruktioner herom fra hans side.

„Jeg har ligeledes fra starten understreget, og de foreliggende kendsgerninger beviser det, at tjenestetidens omfang og tempoet for den forlængede tjenestetids indførelse kunne blive påvirket bl. a. af forhold, som Danmark ikke alene var herre over.

Jeg har i tide meddelt rigsdagen og offentligheden, hvad man kunne, og hvad man ikke kunne med hensyn til tjenestetidens forlængelse, uden at der på det tidspunkt fremkom nogen art protester.

Jeg har søgt på grundlag af det samarbejde, vi står i, og med de forpligtelser, det fører med sig, at skabe en ordening, som var mere ligelig i sine virkninger overfor det værnepligtige mandskab, men har naturligvis her som på andre punkter måttet bøje mig for de foreliggende politiske forhold.“

Ordføreren fandt ikke forsvarsministerens redegørelse fyldestgørende, hvad han nærmere påpegede i sin svartale, i hvilken han også stillede nogle direkte spørgsmål til statsministeren. Som svar på disse spørgsmål udtalte *statsministeren*:

„Det ærede medlem spurgte først, om det ikke var regeringens standpunkt indenfor Atlantorganisationen at virke for større bidrag til styrken i Slesvig-Holsten, og om jeg betragtede socialdemokratiets krav derom som kun værende taktik fra partiets side. Dertil må jeg svare: nej, sådan betragter jeg det ikke. Det ærede medlem ved, at jeg har sagt til ham, at jeg er enig med det ærede medlem i, at dette må ses ikke blot udfra et militært synspunkt, men også fra et politisk synspunkt. Jeg er derfor enig i, og regeringen er enig i den betragtning, at det er i høj grad formålstjenligt at virke for større bidrag til de styrker, hvis opgave det er at dække Sydslesvig.

Det næste, det ærede medlem spurgte om, var, om ikke det var rigtigt, at Danmark havde grund til at regne med en større dækning af NATO-styrker. Det er vel rigtigt, at vi i og for sig havde grund til det, men det er jo lige så rigtigt, at denne sag i allerhøjeste grad afhænger af, i hvilken grad den militære orga-

nisation skrider frem, og jeg må føje til, at noget løfte havde vi ikke, men vi venter stadig, at såsnart det bliver militært muligt, vil vi få denne større dækning.

Endelig for det tredje spurgte det ærede medlem, om ikke det var rigtigt, at andre lande havde godkendt, at danske styrker kun skulle anvendes til at forsvare dansk område. Jeg mener, at dette er rigtigt, men jeg mener også, at det ærede medlem er enig med mig i, at de styrker, vi har anbragt ved Kielerkanalen, „i allerhøjeste grad opfylder dette formål.“

Under den videre debat havde foruden de allerede nævnte talere flere andre ordet, derunder udenrigsministeren. Efter at have gjort rede for kommunisternes syn på tjenestetidsforlængelsen og soldaterdemonstrationerne fremsatte *Alfred Jensen* (DK) følgende forslag om overgang til næste sag på dagsordenen:

„Idet folketinget udtaler, at beslutningen om 18 måneders tjenestetid bør tilbagekaldes, og at retsforfølgelserne mod de soldater, der har protesteret mod den forlængede tjenestetid, bør indstilles,

går tinget over til næste sag på dagsordenen.“

Da ingen af de øvrige partier kunne tiltræde dette forslag, blev det ved forhandlingens slutning forkastet med 130 stemmer mod 7 (DK).

6. Den 25. februar 1953 anmeldtes i *folketinget* (F. sp. 2605) følgende forespørgsel til indenrigs- og boligministeren og justitsministeren af *Kjeldgaard Iversen, J. M. Pedersen* og *Hans Hansen (Rørby)*:

„Kan boligministeren godkende en fortolkning af leje-loven, der sætter et boliganvisningsudvalg i stand til at fratage en ejer rådighedsretten over lokaler i egen ejendom, som han gennem tyve år har benyttet til bolig og erhvervsvirksomhed, og vil justitsministeren foranledige, at en sådan fortolkning prøves ved Højesteret?“

Fremme af forespørgslen vedtoges $2\frac{2}{3}$ (F. sp. 2616).

Forespørgslen foretoges $1\frac{1}{3}$ (F. sp. 3466).

Som ordfører for forespørgerne udtalte *Kjeldgaard Iversen* (DR) indledningsvis:

„Den sag, som jeg på forespørgernes vegne skal redegøre for, vedrører et konkret forhold. Det kan derfor ikke undgås, at jeg

under behandlingen må nævne navne, men selvom kendskabet til personerne, især til ejeren, kan give en slags forståelse af de trufne afgørelser, må det dog understreges, at personernes forhold er selve sagen uvedkommende.

Det drejer sig om fortolkningen af principperne bag lejelovens § 150 og den praktiserede fortolkning af principperne i forhold til den almindelige retsbevidsthed eller, om man vil, til grundlovens § 80 om ejendomsrettens ukrænkelighed. Da det endvidere drejer sig om en sag uden fortilfælde, mener vi, at en sådan sag bør have mulighed for at blive prøvet ved Højesteret.“

Ordføreren gjorde derefter rede for den konkrete sag, det drejede sig om, og sluttede sin motivering af forespørgslen således:

„De to ministre, jeg har rettet forespørgslen til, kender selv sagens detaljer, hvorfor det er unødvendigt for mig på nuværende tidspunkt at fordybe mig i disse.

Nu er det, jeg spørger den højtærede indenrigs- og boligminister: Kan denne fortolkning af lejeloven, som faktisk sætter en ejer ud af rådighed over sin egen ejendom, holde? Har ministeren selv opfattelsen af, at § 150 burde have så vidtgående følger? Eller kan ministeren nærmere begrunde den afgørelse, der her er truffet, og som ministerens stedfortræder, den højtærede socialminister, ved skrivelse af 16. juli 1952 åbent erkender at han ikke kan foretage sig videre overfor.

Endelig spørger jeg den højtærede justitsminister, om det også er ministerens mening, at en domsafgørelse som den skete ikke har almindelig interesse. Kan denne dom ikke få betydning som præcedens i tilsvarende tilfælde? Er ministeren klar over, at et sådant præcedens for boliganvisningsudvalgenes magt til at sætte husejerne ud af rådighed over egen ejendom i vide kredse vil blive betragtet som et alvorligt angreb på ejendomsretten? Jeg vil sluttelig gerne spørge den højtærede justitsminister, om ministeren giver sin tilladelse til, at sagen prøves for Højesteret?“

Indenrigs- og boligministeren indledte sin svartale med at bemærke:

„Vanskeligheden ved at besvare den stillede forespørgsel er, at den ærede forespørger spørger abstrakt, skønt hans begrundelse for forespørgslen er en konkret sag. Hvis en husejer virkelig har benyttet og stadig benytter lokaler i sin ejendom til bolig- og erhvervsvirksomhed, kan hverken boliganvisningsudvalg eller kommunalbestyrelse fratage ham retten til denne anvendelse. Dermed kunne den abstrakte forespørgsel i og for sig anses for besvaret, og jeg kunne forlade talerstolen.“

Ministeren fremsatte dog også sit syn på den konkrete sag, skønt han egentlig ikke mente, det havde været påkrævet at rejse en forespørgselsdebat herom. Efter ministerens opfattelse var der ikke anledning for myndighederne til at tage yderligere skridt

i denne sag, som havde fundet sin afgørelse ved en dom, der var afsagt af underretten og stadfæstet af Vestre Landsret i maj 1952.

Det samme standpunkt blev indtaget af *justitsministeren*, der ikke mente, at der var tilstrækkeligt grundlag til at tillade sagens indbringelse for Højesteret. Dels var der ikke fremført oplysninger, som gjorde det sandsynligt, at Højesteret ville bedømme de fremlagte beviser anderledes end de to andre retter, dels kunne det hverken siges, at sagen havde principiel karakter, eller at den havde haft videregående betydelige følger for den pågældende. „Man kan,“ udtalte ministeren, „være mer eller mindre begejstret for en lovbestemmelse som den, der er bragt i anvendelse her, nemlig lejelovens § 150, men så længe vi har den, må domstolene være forpligtet til at anvende den, når de faktiske omstændigheder i de dem forelagte sager tilsiger det.“

Under den efterfølgende debat havde kun ordføreren og de to ministre ordet.

Den overordentlige rigsdagssamling 1953.

1. Den 7. maj 1953 anmeldtes i *folketinget* (F. sp. 5) følgende forespørgsel til forsvarsministeren af *Ingmar Wagner*, *Ragnhild Andersen*, *Alfred Jensen* og *Aksel Larsen*:

„Hvorned begrunder regeringen den hårde strafferetlige forfølgning af de soldater, der protesterede mod tjenestetidens forlængelse til 18 måneder?“

Fremme af forespørgslen vedtoges $\frac{8}{5}$ (F. sp. 15).

Forespørgslen kom ikke til behandling.

2. Den 1. september 1953 anmeldtes i *folketinget* (F. sp. 215) følgende forespørgsel til udenrigsministeren af *Aksel Larsen*, *Ragnhild Andersen*, *Fuglsang*, *Alfred Jensen*, *Lynnerup Nielsen*, *Petra Petersen* og *Ingmar Wagner*):

„Med hvilken ret og med hvilken begrundelse fortsætter regeringen forhandlingerne om og forberedelserne til stationering af fremmed magts militære styrker på baser i Danmark?“

Forespørgslen kom ikke til behandling.

III. Spørgsmål til ministrene.

Spørgsmålene til de forskellige ministre er opført efter spørgernes bogstavfølge.

A. Folketinget.

I. Den ordentlige rigsdagssamling 1952—53.

Til statsministeren:

1. Af <i>Johs. Christiansen</i> [om afdøde E. Thune Jacobsens embedsførelse].....	Foretaget F. sp.
5/11 | 687 |
|---|--------------------------|-----|

Til finansministeren:

2. Af <i>Chr. Christiansen</i> [om ratifikation af UNESCOs aftaler angående import af oplysningsmæssigt, videnskabeligt og kulturelt materiale]	11/2	2355
3. Af <i>Oluף Pedersen</i> . [Vil ministeren i tinget redegøre for administrationen af loven om grundstignings-skyld overfor landbrugsjord?].	5/11	685

Til landbrugsministeren:

4. Af <i>Kirkegaard</i> . [Har landbrugsministeren taget initiativet til, at kornlovens bestemmelser om byg som ombytningskorn opfyldes?].	29/10	429
5. Af <i>Peter Nielsen</i> . [Agter landbrugsministeren at foranledige kultiveringsarbejderne i de nordjyske moser genoptaget?].	11/2	2346
6. Af <i>Petra Petersen</i> . [Agter regeringen at tillade, at smørprisen på hjemmemarkedet forhøjes?].	21/1	1815

Til fiskeriministeren:

7. Af <i>Ragnhild Andersen</i> . [Hvad agter fiskeriministeren at foretage sig i anledning af forureningen af vandet i Roskilde fjord, som bl. a. ødelægger fiskebestanden?].	4/2	2024

Til indenrigs- og boligministeren:

8. Af <i>Johs. E. Larsen</i> [om et ekstraordinært tilskud til sygehuse med store udgifter i anledning af børnelammelseepidemien]. Besvaret af arbejds- og socialministeren på indenrigs- og boligministers vegne.	10/12	1579

9. Af <i>Viola Nørlov</i> [om udvidelse af forsøgsarbejdet i statens husholdningsråd]	Foretaget F. sp.
25/2	2559
10. Af <i>samme</i> [om oprettelse af et apotek i Valby yderdistrikt]	18/3	3622

Til arbejds- og socialministeren:

11. Af <i>Nina Andersen</i> [om bestemmelserne vedrørende legemlig revselse på opdrageshjem i cirkulære af 2. december 1952]	28/1	1884
12. Af <i>Holger Eriksen</i> . [Hvorledes administreres bestemmelserne i § 60, stk. 1 a, i lov om folkeforsikring?]	22/10	179
13. Af <i>Per Hækkerup</i> [om forsøgsordningen med erhvervsvejledning ved 8 arbejdsanvisningskontorer]	12/11	874
14. Af <i>samme</i> [om kontrol med overholdelse af forskrifterne om medhjælperværelser i landbrugsejendomme]	3/12	1376
15. Af <i>Fanny Jensen</i> [om likviditetsvanskeligheder for de forebyggende børneinstitutioner som følge af, at tilskuddene fra stat og kommune betales bagud]	25/3	3850
16. Af <i>Jørgen Jørgensen (Lejre)</i> [om erhvervsmæssig uddannelse og efterskoleundervisning for døve og tunghøre]	11/2	2350
17. Af <i>Hans Knudsen</i> [om hvorvidt der bør kræves dokumentation for de enkelte rentemodtageres brændselsudgifter ved udbetaling af værdien af 18 hl koks]	21/1	1817

Til ministeren for offentlige arbejder:

18. Af <i>Fuglsang</i> . [Hvad agter ministeren at gøre for at hindre, at de lollandske baner indstiller driften?]	4/2	2033
19. Af <i>Gottschalck-Hansen</i> . [Efter hvilke regler fastsætter generaldirektoratet for post- og telegrafvæsenet grænserne for overgang fra lokalporto til landsporto?]. Besvaret af fiskeriministeren på ministeren for offentlige arbejders vegne	19/11	1136
20. Af <i>Heick</i> [om udbygning af landevejen og nyindretning af bygninger til pas- og toldmyndigheder ved grænseovergangen ved Krusaa]	4/3	2864
21. Af <i>Hans Knudsen</i> [om der tilsigtes en definitiv standsning af havnebyggeriet ved Hanstholm]. Besvaret af fiskeriministeren på ministeren for offentlige arbejders vegne	3/12	1373

	Foretaget F. sp.	
22. Af <i>Kryger</i> [om udvidelse af Køgevejen til en 4 banes vej]. Besvaret af fiskeriministeren på ministeren for offentlige arbejders vegne	5/11	680
23. Af <i>samme</i> [om statsbanernes besørgelse af overførslerne mellem Helsingborg og Helsingør]. Besvaret af fiskeriministeren på ministeren for offentlige arbejders vegne	10/12	1585
24. Af <i>Ladefoged</i> [om utilfredshed i Helsingør med statsbanernes vinterkøreplan]. Besvaret af fiskeriministeren på ministeren for offentlige arbejders vegne	29/10	421
25. Af <i>Petra Petersen</i> . [Agter ministeren at hindre, at transporten af ammunition over Storebælt foregår med statsbanernes færges med fare for passagerer og personale?]	11/2	2344
26. Af <i>Th. Poulsen</i> . [Hvad agter ministeren for offentlige arbejder at foretage sig for at afværge de store trafikvanskeligheder på Køgevejen?]	11/2	2338
27. Af <i>samme</i> [om abonnementskort til statsbanernes rutebiler ikke bør gælde for kørsel på søndage]	11/2	2342

Til ministeren for handel, industri og søfart:

28. Af <i>Poul Hansen</i> (Svendborg). [Hvornår agter ministeren at fremsætte forslag til revision af lov om navigationsundervisningen?]	26/11	1233
29. Af <i>Heick</i> [om fordeling af margarine fra mælkevogn]	29/10	424
30. Af <i>Kryger</i> [om ændring af 5 eller 10 kr.-sedlerne af hensyn til de blinde]	22/10	187
31. Af <i>Aksel Larsen</i> [om retningslinier for eksportert hvervene vedrørende eksportproduktion til Sovjetunionen m. fl. lande]	10/12	1582
32. Af <i>Tholstrup</i> [om ophævelse af mælkeмонопоlet]	22/10	184

Til justitsministeren:

33. Af <i>Viola Nørlov</i> . [Kan ministeren oplyse, om slagteriudvalgets arbejde angående humane slagtemetoder vil være tilendebragt i nær fremtid?]	4/3	2862
34. Af <i>Steen</i> [om tilbagelevering af eller erstatning for våben, afleverede til det danske politi i besættelsestiden]	15/10	86

Til undervisningsministeren:

35. Af <i>Bomholt</i> [om placeringen af bogstavet å i alfabetet]	12/11	870
---	-------	-----

36. Af <i>samme</i> [om fremsættelse af forslag til revision af ungdomsskoleloven].	Fortaget $\frac{4}{3}$	F.sp. 2868
37. Af <i>Fuglsang</i> [om en effektiv statsstøtte til skolebyggeriet i Københavns omegnskommuner].	$\frac{4}{2}$	2029
38. Af <i>Lysholt Hansen</i> [om fribefordring på ferierejser for landsbyskolens elever].	$\frac{14}{1}$	1717
39. Af <i>Arnth Jensen</i> [om nogle domme vedrørende afgiften til „Koda“ og spørgsmålet om, hvorvidt en lovændring er tiltrængt].	$\frac{25}{3}$	3854
40. Af <i>samme</i> [om „Koda“'s indtægter og administrationsudgifter].	$\frac{25}{3}$	3860

Til forsvarsministeren:

41. Af <i>Johs. Christiansen</i> [om sammenlægning af hærens bygningstjeneste og søværnets bygningsvæsen m. v.].	$\frac{15}{10}$	91
42. Af <i>samme</i> . [Hvornår vil ministeren afgive meddelelse om den militære tjenestetids længde?].	$\frac{14}{1}$	1720
43. Af <i>Kirsten Gloerfelt-Tarp</i> . [Agter ministeren at drage omsorg for, at der her i landet etableres en varselstjeneste vedrørende stormflod?].	$\frac{11}{2}$	2357
44. Af <i>Aksel Larsen</i> [om en af hjemmeførnet udsendt pjece: „Hvem er imperialisten?“].	$\frac{22}{10}$	191
45. Af <i>A. C. Normann</i> . [Vil ministeren foranledige, at hjemmeførnets skydeøvelser ved Ølgod aktieplantage henlægges til et sted, hvor de er til mindre gene for befolkningen?].	$\frac{25}{3}$	3863

II. Den overordentlige rigsdagesamling 1953.

Til indenrigs- og boligministeren:

1. Af <i>Petra Petersen</i> [om påbegyndelse af arbejdet på laboratorier ved seruminstitutet til bekæmpelse af børnelammelsen]. Næede ikke at blive foretaget	Anmeldt $\frac{1}{9}$	F.sp. 215
---	-----------------------	-----------

Til forsvarsministeren:

2. Af <i>Alfred Jensen</i> . [Hvorfor ydes der af statskassen til granatfabrikken „Weira“ et statstilskud på 40 kr. pr. granat, denne fabrik fremstiller i ordre for fremmed magt?]. Næede ikke at blive foretaget	$\frac{1}{9}$	215
--	---------------	-----

B. Landstinget.

Til indenrigs- og boligministeren:

1. Af *P. N. Petersen (Røjle)* [om udskrivning af Foretaget L.sp. tjenestemænd til at forrette tjeneste i civilfor-svaret]..... 14/1 325

Til arbejds- og socialministeren:

2. Af *Dose* [om behandlingen af ansøgninger fra tung-høre om høreapparater]..... 31/10 63
 3. Af *samme* [om forhøjelse af statstilskuddet til syge-kasserne]..... 14/1 328

IV. Valgs prøvelse.

A. Folketinget.

I. Den ordentlige rigsdagssamling 1952—53.

Efter at direktør *Niels Pedersen* (Odense amtskreds) den 16. november 1952 var afgået ved døden, indtrådte stedfortræderen, fabrikant *J. M. Pedersen*, som medlem af tinget for nævnte amtskreds.

Indstilling om godkendelse af *J. M. Pedersen* vedtoges 26/11 (F. sp. 1235).

Efter at der den 24. marts 1953 var meddelt orlov til redaktør *Carsten Raft* (Københavns amtskreds), indtrådte hans stedfortræder, landbrugskandidat, sekretær *Ejvind Juul Madsen*, som midlertidigt medlem af tinget for nævnte amtskreds (F. sp. 3796 og 3829).

Indstilling om godkendelse af *Ejvind Juul Madsen* som midlertidigt medlem vedtoges 25/3 (F. sp. 3868).

Carsten Rafts orlov vedvarede til tingets opløsning 20/4 53.

Efter at der den 24. marts 1953 var meddelt orlov til kontorchef *Viggo Hauch* (Odense amtskreds), indtrådte hans stedfor-

træder, sparekassedirektør, proprietær *Jens Pedersen*, som midlertidigt medlem af tinget for nævnte amtskreds (F. sp. 3848 og 3849).

Indstilling om godkendelse af *Jens Pedersen* som midlertidigt medlem vedtoges $25/3$ (F. sp. 3868).

Viggo Hauchs orlov vedvarede til tingets opløsning $20/4$ 53.

II. Den overordentlige rigsdagssamling 1953.

I henhold til forretningsordenens § 1, stk. 2, nedsattes den 6. oktober 1953 et udvalg på 21 medlemmer til prøvelse af de stedfundne valg. Til medlemmer af dette udvalg valgtes: *Edel Saunte*, *Holger Eriksen*, *Victor Gram*, *Poul Hansen* (Svendborg), *Lund Jensen*, *M. Larsen*, *Th. Mikkelsen*, *Lars M. Olsen*, *Smørum*, *Viggo Hauch*, *Jens Chr. Christensen*, *Gideon Krogh*, *Harald Nielsen*, *Poul Claussen*, *Clausen* (Olufskjær), *Erna Sørensen*, *Steen*, *Aage Fogh*, *Evald Christensen* og *Aksel Larsen* (F. sp. 2).

Udvalget fik tilstillet følgende materiale, der fremsendtes fra indenrigsministeriet: 1) de fra opstillingskredsens valgbestyrelser modtagne udskrifter af valgbøgerne, 2) de i overensstemmelse med lovens §§ 42—44 foretagne beregninger af kreds- og tillægsmandaternes fordeling, 3) den i overensstemmelse med lovens §§ 45—48 foretagne opgørelse af, hvilke kandidater der har opnået valg, samt 4) de i lovens § 50 omhandlede lister over stedfortrædere.

Valgbogen vedrørende folketingsvalget på Færøerne love- des fremsendt senere.

Endelig fremsendtes en redegørelse indeholdende de bemærkninger, som den stedfundne gennemgang af de ovennævnte udskrifter af valgbøgerne havde givet anledning til.

Eneste behandling af indstillingen fra udvalget foretoges 7. maj (F. sp. 6).

Ordføreren *Edel Saunte* omtalte to klager over valget. Den ene var indsendt af en vælger i Bagsværd, som klagede over den politiske propaganda, som var øvet i valglokalet „Stengaardskolen“ hvor vælgeren havde konstateret, at „samtlige tilfor-

ordnede, formodentlig stillet af konservative, i deres revers eller på brystet bar et mærke „grønt i form af C som Carlsberg“. Da der ifølge valgloven ikke må udøves propaganda i valglokalet, protesterede vælgeren imod denne form.

Udvalget var af den opfattelse, at man i og for sig ikke kunne sige, at det stedfundne var i strid med valgloven, men udvalget fandt dog, at det ville være heldigt, om de tilforordnede vælgere undlod at bære politiske emblemer.

Den anden klage var fremkommet fra en blind vælger i Horsens, overfor hvem de tilstedeværende tilforordnede, trods hans protest og henvisning til, at han var ledsaget af en bekendt, der skulle hjælpe ham med stemmeafgivningen, havde krævet, at en af de tilforordnede skulle ledsage vælgeren ind i rummet for at påse, at hans ledsager satte kryds i overensstemmelse med hans anvisninger.

Udvalget bemærkede, at denne fremgangsmåde var i strid med valgloven. Den skete fejl havde ikke haft betydning for den pågældendes stemmeafgivning, men udvalget fandt anledning til at henstille til indenrigsministeren, at det påny indskærpes valgbestyrelserne, at de gældende regler om blindes stemmeafgivning overholdes.

Ordføreren udtalte videre:

„Man har endvidere beskæftiget sig med to andre problemer, der blev rejst i udvalget, nemlig at reglen om, at to tilforordnede vælgere skal begive sig ud til en vogn, hvor der sidder invalide eller syge vælgere, må overholdes. Det er meget ofte sket denne gang, at man kun har sendt een tilforordnet vælger, og der skal være to. Endvidere er det i flere tilfælde hændt, at de tilforordnede vælgere har krævet at være inde i vognen under afstemningen. Hvis den pågældende invalide eller syge vælger selv er i stand til at sætte sit kryds, har de tilforordnede intet at gøre i vognen, og de må blive væk derfra. Iøvrigt er det også blevet påtalt, at de, der kører vognene, ønskede at blive i dem under afstemningen. Heller ikke dette kan tillades.

Udvalget har iøvrigt beskæftiget sig med det materiale, der er oversendt fra indenrigsministeriet, og det kan tiltræde de bemærkninger, indenrigsministeriet har gjort. De er følgende:

Den gennemgang af valgbøgerne og stemmesedlerne, som er foretaget i forbindelse med den endelige opgørelse af valget, har givet anledning til følgende bemærkninger:

Stemmesedlerne. Kun i ganske enkelte tilfælde er der iagttaget mangler ved stemmesedlernes indretning. I Odense amts 7. kreds er der under de enkelte partibetegnelser anført ordene „partiliste“ eller „alfabetisk orden“. I to kredse, Frederiksborg amts 1. og Maribo amts 3. kreds, mangler kredsangivelsen øverst på stemmesedlen. Ved indsendelsen af valgbøgerne manglede eksemplar af stemmesedlen i en række kredse; de manglende stemmesedler vil snarest blive fremsendt til folketinget.

Valgbøgerne. Partistemmerne er i enkelte kredse overført til andre kandidater end opstillingskredsens kandidat; den fornødne korrektion er foretaget ved den af ministeriet foranledigede beregning af, hvilke kandidater der har opnået valg, m.v.

I enkelte valgbøger er oplysningerne om ugyldige stemmer mangelfulde.

Udvalget kan i det hele tiltræde de af indenrigsministeriet fremsatte kritiske bemærkninger, men da de i disse bemærkninger omtalte fejl enten er rettet eller ikke har haft nogen indflydelse på valgets resultat, indstiller udvalget, at valget af de ved indenrigsministeriets beregninger udpegede kandidater godkendes.“

Udvalgets indstilling om godkendelse af de 149 mandater (samtlige mandater med undtagelse af de færøske) vedtoges enstemmigt med 123 stemmer (F. sp. 10).

Valget af de to færøske medlemmer godkendtes enstemmigt den 1. september 1953 (F. sp. 217).

B. Landstinget.

I. Den ordentlige rigsdagssamling 1952—53.

Efter at 3. landstingsvalgte medlem, fisker *Severin Hansen*, den 1. oktober 1952 havde nedlagt sit mandat, indtrådte stedfortræderen, landsretssagfører *Fr. Dalgaard*, som medlem af tinget (L. sp. 2).

Indstilling om godkendelse af landsretssagfører Fr. Dalgaard vedtoges ¹⁵/₁₀ (L. sp. 14).

Efter at 1. landstingsvalgte medlem, fhv. minister *K. K. Steincke*, den 7. oktober 1952 havde nedlagt sit mandat, indtrådte stedfortræderen, 2. medlem for 5. kreds, pakmester *Chr. J. Hansen*, som tingvalgt medlem (L. sp. 2).

Indstilling om godkendelse af pakmester Chr. J. Hansen som landstingsvalgt medlem vedtoges ¹⁵/₁₀ (L. sp. 14).

Efter at 2. medlem for 5. kreds, pakmester *Chr. J. Hansen*, den 7. oktober 1952 havde nedlagt sit mandat som kredsvalgt medlem, idet han samme dag var indtrådt som landstingsvalgt medlem, indtrådte stedfortræderen, cigarsorterer *Poul Nilsson*, som medlem af tinget (L. sp. 2).

Indstilling om godkendelse af cigarsorterer Poul Nilsson vedtoges ¹⁵/₁₀ (L. sp. 15).

Efter at 1. medlem for 6. kreds, karetmager *N. P. Nielsen*, den 1. oktober 1952 havde nedlagt sit mandat, indtrådte stedfortræderen, kasserer *N. Chr. Nielsen*, som medlem af tinget (L. sp. 2).

Indstilling om godkendelse af kasserer N. Chr. Nielsen vedtoges ¹⁵/₁₀ (L. sp. 15).

Efter at 5. medlem for 4. kreds, gårdejer *P. N. Petersen (Røjle)*, den 17. marts 1953 var afgået ved døden, indtrådte stedfortræderen, forstander *Niels Dullum*, som medlem af tinget (L. sp. 722).

Indstilling om godkendelse af forstander Niels Dullum vedtoges ²⁴/₃ (L. sp. 780).

Efter at 16. landstingsvalgte medlem, fru *Ingeborg Refslund Thomsen*, 8. medlem for 1. landstingskreds, direktør, fhv. minister *Halldan Hendriksen*, og 1. medlem for 5. landstingskreds, husmand *M. Sig Steffensen*, den 21. april d. å. var blevet valgt til medlemmer af folketinget, nedlagde de pågældende deres landstingsmandater fra den 21. april at regne. Stedfor-

trædere for de nævnte medlemmer var henholdsvis husmand *Andreas Søndergaard*, Outrup, højesteretssagfører *Eivind Helsted*, København, og realskolebestyrer *Alfred Jørgensen*, Christiansfeld (L. sp. 1068, se endvidere landstingstidenden for den overordentlige rigsdagssamling 1953 sp. 3—4).

II. Den overordentlige rigsdagssamling 1953.

Den 7/5 1953 (L. sp. 9) godkendte landstinget enstemmigt med 61 stemmer efter indstilling fra udvalget til valgs prøvelse følgende valg:

1) det den 28. marts stedfundne valg af *landstingsvalgte medlemmer*.

2) valget af landsretssagfører *Hermod Lannung* som tingvalgt medlem, idet han var 1. stedfortræder for fru *Ingeborg Refslund Thomsen*, der $2\frac{2}{3}$ var blevet valgt som 19. tingvalgte medlem, men som (jfr. ovenfor under I) havde nedlagt sit mandat efter at være blevet indvalgt i folketinget den 21. april 1953.

3) valgene i 1., 2., 3., 4., 5. og 6. *landstingskreds* den 28. april 1953.

Godkendelse af valget i 7. landstingskreds udsattes, da afskrift af valgbogen endnu ikke var modtaget.

Over valget i 5. landstingskreds var der indkommet to klager, som ordføreren *Hans Hansen* redegjorde for ved behandlingen af udvalgets indstilling.

Den ene klage var indgivet af en vælger, som tillige med sin hustru var blevet afvist ved valgstedet i Bording kommune, idet de ikke var opført på landstingsvalglisten på grund af en fejl fra kommunens side. Da en forrykkelse på 2 stemmer i intet tilfælde ville kunne ændre valgresultatet, indskrænkede udvalget sig til at udtale en beklagelse af den skete fejl.

Den anden klage var indgivet af en blind vælger, overfor hvem en tilforordnet vælger på et afstemningssted i Horsens havde forlangt at få adgang til at overvære hans stemmeafgivning, uanset at vælgeren var ledsaget af en af ham selv udpeget person og derfor var berettiget til at afgive stemme uden bistand af de tilforordnede vælgere.

Udvalget erklærede, at de indenfor 5. kreds begåede fejl måtte berettige til, at ministeriet i sine cirkulærer angående valg indskærper kommunalbestyrelser og valgledere nødvendigheden af, at man ved valgene overholder valglovens bestemmelser.

Den $1^{\frac{2}{5}}$ (L. sp. 70) godkendte landstinget enstemmigt det af Færøernes lagting den 28. april 1953 foretagne valg af Poul Niclasen som landstingsmand for 7. *landstingskreds*.

Efter at 5. landstingsvalgte medlem, fhv. minister *Johannes Hansen*, den 1. august 1953 var afgået ved døden, indtrådte stedfortræderen, fhv. minister *N. Busch-Jensen*, som medlem af tinget (L. sp. 89).

Indstilling om godkendelse af fhv. minister Busch-Jensen vedtoges $\frac{1}{9}$ (L. sp. 92).

Efter at landstingsmanden for 7. kreds, redaktør *P. Niclasen*, den 3. august 1953 var afgået ved døden, indtrådte stedfortræderen, købmand, lagtingsmand *Hans Iversen*, som medlem af tinget (L. sp. 90).

Indstilling om godkendelse af købmand, lagtingsmand Hans Iversen vedtoges $\frac{1}{9}$ (L. sp. 92).

V. Beretning fra folketingets udvalg for forretningsordenen.

Fra formanden for den af folketinget under 25. oktober 1950 nedsatte parlamentariske kommission modtog folketingets formand 20. april 1953 en skrivelse af følgende indhold:

„På kommissionens vegne skal jeg herved meddele, at kommissionen har afsluttet sine undersøgelser i henhold til det ved tingets beslutning af 25. oktober 1950 fastsatte kommissorium. Opmærksomheden henledes dog på, at trykningen ikke er tilendebragt af to resterende beretninger med bilag — henholdsvis XIII, supplement til de tidligere afgivne beretninger IV—IX vedrørende regering og rigsdag samt forskellige

ministerier under besættelsen, og XIV, det tyske mindretal under besættelsen —, begge afgivet på grundlag af foreliggende tyske dokumenter.“

Skrivelsen blev foreløbig overgivet til udvalget for forretningsordenen, der i en beretning af 28. juli 1953 udtaler:

„Da den i kommissionens skrivelse omtalte trykning af de resterende bind endnu ikke er afsluttet, har udvalget for forretningsordenen ikke behandlet sagen.“

VI. Valg til kommissioner og hverv.

Hvor ikke andet i det enkelte tilfælde er anført, er valgene foretaget af det i grundlovens § 45 nævnte stående fællesudvalg, valgt i henhold til folketingets forretningsorden § 7, stk. 2, og landstingets forretningsorden § 9, stk. 2. (se side 29 og 30).

A. Den ordentlige rigsdagssamling 1952—53.

1. Valg af 16 delegerede med stedfortrædere til Nordisk Råd (nedsat i henhold til lov nr. 206 af 7. juni 1952).

Valgt blev ($\frac{1}{10}$): folketingsmand Hans Hedtoft med stedfortræder folketingsmand Rasmus Hansen, folketingsmand V. Buhl med stedfortræder folketingsmand Bomholt, folketingsmand H. C. Hansen med stedfortræder folketingsmand Krag, folketingsmand Chr. Christiansen med stedfortræder folketingsmand Victor Gram, folketingsmand Lindberg med stedfortræder folketingsmand Bundvad, landstingsmand Hans Hansen med stedfortræder folketingsmand Lars M. Olsen, folketingsmand Gustav Pedersen med stedfortræder medlem af folketinget Nina Andersen, folketingsmand Elgaard med stedfortræder folketingsmand Øllgaard, folketingsmand Marius Buhl med stedfortræder folketingsmand V. Hauch, landstingsmand Bjerre med stedfortræder landstingsmand Federspiel, folketingsmand Karl Olsen med stedfortræder folketingsmand Jørgen Gram, folketingsmand Thestrup med stedfortræder folketingsmand Rasting, landstingsmand Foss

træder medlem af landstinget Lisbet Hindsgaul, folketingsmand Jørgen Jørgensen (Lejre) med stedfortræder folketingsmand Oluf Steen, folketingsmand Bertel Dahlgaard med stedfortræder folketingsmand A. C. Normann, folketingsmand Viggo Starcke med stedfortræder folketingsmand Helge Madsen (F. sp. 29, L. sp. 13).

2. Valg af 16 medlemmer med stedfortrædere til det udenrigspolitiske nævn (nedsat i henhold til § 1 i lov nr. 137 af 13. april 1923).

Valgt blev ($\frac{9}{10}$): folketingsmand Hans Hedtoft med stedfortræder folketingsmand Gustav Pedersen, folketingsmand Alsing Andersen med stedfortræder landstingsmand Hans Hansen, folketingsmand H. C. Hansen med stedfortræder folketingsmand Holger Eriksen, folketingsmand Rasmus Hansen med stedfortræder folketingsmand Poul Hansen (Kalundborg), folketingsmand Frode Jakobsen med stedfortræder folketingsmand Bomholt, folketingsmand Frede Nielsen med stedfortræder landstingsmand Alfred Kristensen, landstingsmand Ernst Christiansen med stedfortræder medlem af landstinget, fru Ingeborg Hansen, folketingsmand Elgaard med stedfortræder folketingsmand V. Hauch, folketingsmand Edvard Sørensen med stedfortræder landstingsmand Nielsen-Man, folketingsmand Jørgen Gram med stedfortræder folketingsmand From, landstingsmand Elmquist med stedfortræder landstingsmand Federspiel, folketingsmand Karl Olsen med stedfortræder medlem af folketinget, fru Marie Antoinette von Lowzow, folketingsmand Kr. Amby med stedfortræder landstingsmand Malchau, landstingsmand Foss med stedfortræder folketingsmand Rasting, folketingsmand Jørgen Jørgensen (Lejre) med stedfortræder folketingsmand Bertel Dahlgaard, folketingsmand Viggo Starcke med stedfortræder folketingsmand Tholstrup (F. sp. 159, L. sp. 33).

3. Valg af 2 medlemmer med suppleanter til det i § 6, stk. 2, i lov nr. 240 af 7. juni 1952 om visse landbrugsejendommers brug og overgang til selveje omhandlede ankenævn for en periode af 4 år.

Valgt blev ($\frac{9}{10}$): folketingsmand Smørum med suppleant folketingsmand Carl Petersen, folketingsmand Søren Andersen med suppleant landstingsmand Bjerg (F. sp. 160, L. sp. 34).

4. Valg af 1 medlem til ligningsrådet (i stedet for fhv. folketingsmand, redaktør Magne Nøhr).

Valgt blev ($\frac{9}{10}$): amtsrådsmedlem, murermester Søren Sørensen, Odense pr. Balling (F. sp. 160, L. sp. 34).

5. Valg af 2 medlemmer med suppleanter til åle-gårdsovernævnet (nedsat i henhold til § 7 i lov nr. 500 af 19. december 1951 om saltvandsfiskeri) for 3 år fra 1. januar 1953 at regne.

Valgt blev ($\frac{9}{10}$): broformand Algott Andreasson, Odde-sund pr. Humlum, med suppleant fiskerifoged Laurits Larsen, Lindelse, Harpelunde, og gårdejer Jørgen Nielsen, Frisenvænge pr. Pejrup (Fyn), med suppleant gårdejer Chr. Jensen, Broagergaard, Klinteby pr. Hyllinge (F. sp. 160, L. sp. 34).

6. Valg af 10 medlemmer til statens jordlovsudvalg (nedsat i henhold til lovekendtgørelse nr. 390 af 25. september 1951 § 2) for 6 år fra 1. november 1952 at regne.

Valgt blev ($\frac{9}{10}$): folketingsmand Smørum, afdelingsformand Th. Holm, Brovst, husmand Chr. Rasmussen, Kirke-Saaby, folketingsmand Teichert, husmand Marius Lind, Gelsted, landstingsmand Grue-Sørensen, landstingsmand Einar

Simonsen, folketingsmand Fibiger, fhv. folketingsmand, gård-ejer Chr. R. Christensen, Badstrup, og folketingsmand Karl Skytte (F. sp. 160, L. sp. 34).

7. Valg af 15 medlemmer til rigsdagens varefor-syningsudvalg (nedsat i henhold til § 15 i vareforsynings-loven, jfr. lovbekendtgørelse nr. 153 af 28. marts 1951).

Valgt blev ($\frac{9}{10}$): folketingsmand H. C. Hansen, folke-tingsmand Lars P. Jensen, medlem af folketinget, fru Fanny Jensen, folketingsmand Kjærbøl, folketingsmand Krag, folke-tingsmand Hans Rasmussen, folketingsmand Pinstrup, folke-tingsmand Edvard Sørensen, folketingsmand Anker Lau, lands-tingsmand Villemoes, folketingsmand Weikop, folketingsmand Karl Olsen, landstingsmand Foss, folketingsmand Jørgen Jør-gensen (Lejre) og folketingsmand Rager (F. sp. 161, L. sp. 34).

8. Valg af 15 medlemmer til rigsdagens sukker-udvalg (nedsat i henhold til § 10 i lov nr. 135 af 29. marts 1950).

Valgt blev ($\frac{9}{10}$): folketingsmand Poul Hansen (Kalundborg) folketingsmand Gustav Pedersen, folketingsmand Hans Hække-rup, folketingsmand Lund Jensen, folketingsmand M. Larsen, landstingsmand Brodthagen, landstingsmand Carl M. Nielsen, folketingsmand Kr. Kristensen, folketingsmand Niels Eriksen, folketingsmand Pinstrup, medlem af landstinget, fru Nikoline Winther, folketingsmand Tesdorpf, landstingsmand Korsgaard, medlem af folketinget, fru Erna Sørensen og folketingsmand Svend Jørgensen (F. sp. 161, L. sp. 35).

9. Valg af 9 medlemmer til det i § 2, stk. 2, i lov nr. 235 af 27. maj 1950 om anvendelse af modværdien af de i henhold til Det europæiske Genopbygningsprogram modtagne gaveydelse omhandlede udvalg.

Valgt blev (¹⁴/₁₀): folketingsmændene Einer-Jensen, Lars P. Jensen, Krag, Himmelstrup, Øllgaard, Asger Jensen, Karl Olsen, Bertel Dahlgaard og Oluf Pedersen. Valget foretoges af folketinget (F. sp. 40).

10. Valg af 1 medlem til repræsentantskabet for Danmarks Nationalbank for tiden indtil 31. marts 1956 (i stedet for landstingsmand Villemoes).¹

Valgt blev (²⁹/₁₁): landstingsmand H. Hauch (F. sp. 1361, L. sp. 247).

11. Valg af 15 medlemmer til det i § 3 i lov nr. 210 af 23. april 1949 om regulering af bymæssige bebyggelser omhandlede udvalg.

Valgt blev (²⁹/₁₁): folketingsmand Kjærbøl, folketingsmand Ingvard Dahl, folketingsmand Kai Jensen, folketingsmand Holger Larsen, folketingsmand Th. Poulsen, landstingsmand Th. Jensen, landstingsmand Willumsen, folketingsmand Jensen-Brobj, folketingsmand Kryger, landstingsmand Federspiel, landstingsmand Villemoes, folketingsmand Thestrup, landstingsmand Foss, folketingsmand Gottschalck-Hansen og medlem af folketinget, fru Kirsten Gloerfelt-Tarp (F. sp. 1361, L. sp. 247).

12. Valg af 1 medlem til Rask-Ørsted fondens bestyrelse for tiden indtil 31. oktober 1955 (i stedet for fhv. minister K. K. Steincke).

Valgt blev (²⁹/₁): folketingsmand Bomholt (F. sp. 1921, L. sp. 352).

13. Valg af 1 medlem til rigsretten (i stedet for Steincke).

Valgt blev ($^{22}/_{10}$): landstingsmand Fr. Dalgaard. Valget foretoges af landstinget (L. sp. 39).

14. Valg af 1 medlem til rigsretten (i stedet for P. N. Petersen [Røjle]).

Valgt blev ($^{25}/_{3}$): medl. af Lt. Anna Westergaard. Valget foretoges af landstinget (L. sp. 825).

15. Valg af 4 medlemmer til overfredningsnævnet (nedsat i henhold til lov nr. 140 af 7. maj 1937 § 4) for tiden 1. juli 1953—30. juni 1957.

Valgt blev ($^{28}/_{3}$): folketingsmand Poul Hansen (Svendborg), folketingsmand Hans Pinstrup, folketingsmand Carsten Raft og fhv. folketingsmand Kr. Nygaard (F. overordentlig samling 1953 sp. 5, L. overordentlig samling 1953 sp. 11).

16. Valg af 4 medlemmer til tilsynsrådet for statens sindssygehospitaller (nedsat i henhold til lov nr. 262 af 6. maj 1921 § 7) for tiden indtil 31. december 1956.

Valgt blev ($^{28}/_{3}$): folketingsmand Smørum, folketingsmand Marius Buhl, medlem af folketinget Gudrun Hasselriis og folketingsmand Oluf Steen (F. overordentlig samtlig 1953 sp. 5) L. overordentlig samtling 1953 sp. 11).

B. Den overordentlige rigsdagssamling 1953.

1. Valg af 9 medlemmer til det i § 2, stk. 2, i lov nr. 235 af 27. maj 1950 om anvendelse af modværdien af de i henhold til Det europæiske Genopbygningsprogram modtagne gaveydelse omhandlede udvalg.

Valgt blev ($12/5$): Einer-Jensen, Lars P. Jensen, Krag, Lars M. Olsen, Himmelstrup, Øllgaard, Karl Olsen, Stæhr Johansen og Aage Fogh. Valget foretoges af folketinget (F. sp. 128).

2. Valg af 15 medlemmer til rigsretten.

Valgt blev ($13/5$): landstingsmedlemmerne Ingeborg Hansen, Stensballe, H. P. Johansen, Lisbet Hindsgaul, Chr. J. Hansen, Elmquist, Hans Hansen, Bjerre, Alfred Kristensen, Malchau, Lannung, Henry Hansen, Bjerg, Fr. Dalgaard og Esther Malling Pedersen. Valget foretoges af landstinget (L. sp. 48).

3. Valg af 16 medlemmer med stedfortrædere til det udenrigspolitiske nævn (nedsat i henhold til § 1 i lov nr. 137 af 13. april 1923).

Valgt blev ($15/5$): folketingsmand Hans Hedtoft med stedfortræder folketingsmand Per Hækkerup, folketingsmand Alsing Andersen med stedfortræder folketingsmand Gustav Pedersen, folketingsmand H. C. Hansen med stedfortræder folketingsmand Holger Eriksen, folketingsmand Rasmus Hansen med stedfortræder folketingsmand Poul Hansen (Kalundborg), folketingsmand Bomholt med stedfortræder medlem af folketinget, fru Nina Andersen, folketingsmand Frede Nielsen med stedfortræder landstingsmand Alfred Kristensen, landstingsmand Ernst Christiansen med stedfortræder medlem af landstinget, fru Ingeborg Hansen, landstingsmand Hans Hansen med stedfortræder folketingsmand J. O. Krag, folketingsmand Elgaard med stedfortræder folketingsmand Viggo Hauch, folketingsmand Jørgen Gram med stedfortræder folketingsmand From, landstingsmand Elmquist med stedfortræder landstingsmand Federspiel, folketingsmand Karl Olsen med stedfortræder medlem af folketinget, fru Marie Antoinette von Lowzow, landstingsmand Kristen Amby med stedfortræder landstingsmand Malchau, landstingsmand Foss med stedfortræder folke-

tingsmand Rasting, folketingsmand Jørgen Jørgensen (Lejre) med stedfortræder folketingsmand Bertel Dahlgaard, folketingsmand Viggo Starcke med stedfortræder folketingsmand Tholstrup (F. sp. 210, L. sp. 84).

4. Valg af 8 medlemmer med stedfortrædere til rigsdagens Grønlandsudvalg (nedsat i henhold til § 24 i lov nr. 271 af 27. maj 1950).

Valgt blev ($1^6/6$): folketingsmand Hans Hedtoft med stedfortræder folketingsmand Teichert, folketingsmand Victor Gram med stedfortræder folketingsmand Lindberg, landstingsmand Hans Hansen med stedfortræder landstingsmand Dose, folketingsmand From med stedfortræder folketingsmand Jensen-Brobj, landstingsmand Stegger Nielsen med stedfortræder fhv. landstingsmand Nielsen-Man, folketingsmand Halfdan Hendriksen med stedfortræder folketingsmand Tesdorpf, medlem af landstinget, fru Lisbet Hindsgaul med stedfortræder folketingsmand Carsten Raft, folketingsmand Oluf Steen med stedfortræder folketingsmand Skytte (F. sp. 211, L. sp. 84).

5. Valg af 15 medlemmer til rigsdagens vareforsyningsudvalg (nedsat i henhold til § 15 i vareforsyningsloven, jfr. lovbekendtgørelse nr. 153 af 28. marts 1951).

Valgt blev ($1^6/5$): folketingsmand H. C. Hansen, folketingsmand Lars P. Jensen, folketingsmand J. O. Krag, folketingsmand Kjærbøl, folketingsmand Hans Rasmussen, landstingsmand Marinus Larsen, folketingsmand Elgaard, folketingsmand Jørgen Gram, folketingsmand Edvard Sørensen, landstingsmand Henry L. W. Jensen, folketingsmand Weikop, folketingsmand Karl Olsen, landstingsmand Foss, folketingsmand Jørgen Jørgensen (Lejre), folketingsmand Rager (F. sp. 211, L. sp. 85).

6. Valg af 15 medlemmer til det i § 3 i lov nr. 210 af 23. april 1949 om regulering af bymæssige bebyggelser omhandlede udvalg.

Valgt blev (¹⁵/₅): folketingsmand Kjærbøl, folketingsmand Kai Jensen, folketingsmand Ingvar Dahl, folketingsmand Holger Larsen, folketingsmand Th. Poulsen, landstingsmand Th. Jensen, folketingsmand Thorvald Mikkelsen, folketingsmand Jensen-Broby, folketingsmand Kryger, landstingsmand Federspiel, landstingsmand Villemoes, folketingsmand Thestrup, landstingsmand Foss, folketingsmand Gottschalck-Hansen, medlem af folketinget, fru Kirsten Gloerfelt-Tarp. (F. sp. 212, L. sp. 85).

7. Valg af 4 medlemmer til det i henhold til § 121 i lov nr. 301 af 6. juni 1946 om statens tjenestemænd nedsatte udetillægsnævn for tiden indtil 20. november 1953.

Valgt blev (¹⁵/₅): folketingsmand Hans Hedtoft, folketingsmand Kolbjørn, landstingsmand Stensballe og folketingsmand Poul Claussen (F. sp. 212, L. sp. 85).

8. Valg af 1 medlem til tilsynsrådet for statens sindssygehospitaller for tiden indtil 31. december 1956 (i stedet for fhv. medlem af folketinget Gudrun Hasselriis).

Valgt blev (¹⁵/₅): medlem af landstinget Lisbet Hindsgaul (F. sp. 212, L. sp. 85).

9. Valg af 1 medlem til lønningsrådet for tiden indtil udgangen af juni måned 1954 (i stedet for fhv. medlem af landstinget Anna Westergaard).

Valgt blev (¹⁵/₅): folketingsmand Svend Jørgensen (F. sp. 212, L. sp. 86).

10. Valg af 15 medlemmer til rigsdagens sukkerudvalg (nedsat i henhold til § 10 i lov nr. 135 af 29. marts 1950).

Valgt blev (¹⁵/₅): folketingsmand Poul Hansen (Kalundborg), folketingsmand Hans Hækkerup, folketingsmand Lund Jensen, folketingsmand M. Larsen, folketingsmand Gustav Pedersen, landstingsmand Carl Nielsen, landstingsmand Pjenggaard, folketingsmand From, folketingsmand Gideon, folketingsmand Niels Eriksen, medlem af landstinget, fru Nikoline Winther, medlem af folketinget, fru Erna Sørensen, folketingsmand Tesdorpf, landstingsmand M. C. Korsgaard, folketingsmand Svend Jørgensen (F. sp. 213, L. sp. 86).

Sagregister.

Side

Afgifter, se Apotekeravgift, Dobbeltbeskatning, Foreningsafgiftslove, Motorkøretøjer og Omsætningsafgift.	
Aflevering af jord, se Statshusmandsloven.	
Aftenskoler, se Ungdomsundervisning.	
Alders- og invaliderentemodtagere, forhøjelse af ydelserne til, private forslag 487,	527
— - — , indtægtsgrænserne for, lovændring	312
— - — , særlig ydelse til, love	306, 309
Aldersrente, se Eftergivelse.	
Apotekeravgift, lovforlængelse	289
Apotekervæsenet, midlertidig lov om ændringer i apotekerloven, lovforlængelse	291
— , regeringsforslag	435
Arbejderbeskyttelse, regeringsforslag	453
Arbejderboliger på landet, udlån til, lovforlængelse	239
Arbejdsløsheden, bekæmpelse af, forespørgsel	555
— , foranstaltninger imod, forslag til beslutning	549
Arbejdsløshedsforsikring, se Brændselshjælp.	
Arbejdsløshedskasser, ekstra tilskud til statsanerkendte, privat forslag	513
Arbejdsløshedskassernes økonomiske forhold, forslag til beslutning	552
Arbejdstagernes opfindelser, regeringsforslag	457
— — — , se Patenter.	
Arveafgift, se Dobbeltbeskatning.	
Atlantpagt, se Udenrigspolitik.	

Baser i Danmark, fremmede troppers stationering i, forespørgsel	569
— - — , forslag til beslutning	539
— - — , se Udenrigspolitik.	
Begravelseshjælp, se Sygekasser.	
Beklædningstillæg, se Alders- og invaliderentemodtagere.	
Beskatning af frugtplantager, se Frugtplantager.	
Beskyttelse af menneskerettigheder, se Menneskerettigheder.	
Beskæftigelsesforanstaltninger, tilvejebringelse af midler til, lovforlængelse	172
— , se Arbejdsløsheden.	
Besættelsesstyrke i udlandet, en dansk, lovforlængelse	409
Biologisk forskning og sygdomsbekæmpelse, dyrs anvendelse ved, lov	388
Boligvæsen, se Byggestøttelovgivningen, Lejeloven og Rentenedsættelse.	
Bonusordninger, se Udbyttedeling.	
Bortsalg af personmotorkøretøjer, se Personmotorkøretøjer.	
Brevskoler, se Ungdomsundervisning.	
Brugte personmotorkøretøjer, se Personmotorkøretøjer.	
Brændselhjælp til arbejdsløse, lovændring	317
— , privat forslag	490
Brændselstillæg, se Alders- og invaliderentemodtagere.	
Brønderslev, sindssygehospital i, se Sindssygehospitaller.	
Budget- og regnskabsoversigter	148
Byggestøttelovgivningen, byggeri til erstatning for sanerede ejendomme, lov	302
— , ændringer vedrørende ekstraordinært byggeri, privat forslag	510
— , ændringer vedrørende hovedstadsområdet, regeringsforslag	450
— , ændringer vedrørende kapitlerne I, II, III og V	492
— , se Lejetilskud og Rentenedsættelse.	
Børnebidrag, se Normalbidrag.	

	Side
Børnelammelse, bekæmpelse af, forslag til beslutning	540
— , forsorg i anledning af, lovændring	321
Børnetilskud, lov	194
— , privat forslag	497

Centralstyrelse, sundhedsvæsenets, se Sundhedsvæsenet.

Dagsordener, forslag til motiverede, vedtagne	147
— , ikke vedtagne	144, 145, 147, 558, 564, 567
Danmarks Riges Grundlov	69
— — — , se Folkeafstemninger.	
Danske erhvervsinteresser, se Erhvervsinteresser.	
Distriktsjordemødre, lov	273
Dobbeltbeskatning m. v., indgåelse af overenskomster med fremmede stater til undgåelse af, lov	198
Dommere, se Retsplejeloven.	
Dyre- og fuglevildt, bekæmpelse af skadeligt, lov	241
Dyrs anvendelse, se Biologisk forskning.	

Eftergivelse af kommunehjælp og ekstraordinær adgang til aldersrente, lov	523
Efterlønskassen, se Friskoler.	
Efterskoler, se Ungdomsundervisning.	
Eksportkreditgarantier, se Erhvervsinteresser.	
Ekspropriationer, foretagelse af visse, lov	348
Ekstraordinært byggeri, se Byggestøttelovgivningen.	
Erhvervsinteresser, fremme af danske, lovændring	371
Erhvervsvejledning, lov	341
Erhvervsøkonomiske foranstaltninger, se Vareforsyningslov.	
Etableringsudgifter, se Ligningslov.	

Fabriklovgivning, se Arbejderbeskyttelse.	
Ferie med løn, lov	330
— , se Medhjælperloven og Lærlingeforholdet.	
Finansloven for 1953—54	141
Fisk, ind- og udførsel af, lov	244

Folkeafstemninger i året 1953 vedrørende ændring af Danmarks Riges Grundlov, lov	267
Folkeafstemningernes udfald	139
Folkeforsikring, se Alders- og invaliderentemodtagere, Eftergivelse og Sygekasser.	
Folketingets ombudsmand, se Ombudsmand.	
Folketingsvalg, se Færøerne, Grønland og Valg til folketinget.	
Forbrugerpriserne på rugbrød og mælk, lovforlængelser	223, 410
— , forespørgsel	559
Forbrugsafgiftslove, lovforlængelse	201
Forbrydelser mod statens sikkerhed, se Pressens brug.	
Forenede Nationer, se Korea.	
Forfatningsændringen	49
— , se Folkeafstemninger, Grundlov, Ombudsmand, Tronfølge lov og Valg.	
Forretningsordenen, beretning fra folketingets udvalg for.	580
Forsikring, se Krigsforsikring, Livsforsikringsvirksomhed og Pensionskasser.	
Forskningsråd, teknisk-videnskabeligt, lovændring	162
Forsorgsloven, se Børnelammelse, Eftergivelse, Normalbidrag, Skolebespisning, Tvangsanbringelse og Valgretsfortabelse.	
Forsvarets ordning, forslag til beslutning	545
Fortsættelsesklasser, se Ungdomsundervisning.	
Fradragsregler, se Alders- og invaliderentemodtagere.	
Frugt, se Krigsforsikring.	
Frugtmandskørsel, se Omnibus- og frugtmandskørsel.	
Frihedsberøvelse, se Tvangsanbringelse.	
Frihedsrettigheder, se Menneskerettigheder.	
Friskoler, hjemmeundervisning samt efterlønskasser for friskoler og efterskoler, regeringsforslag	473
Fritidsforanstaltninger, se Ungdomsundervisning.	
Frugtplantager, beskatning af, privat forslag	495
Funktionærers opfindelser, se Arbejdstageres opfindelser.	

Funktionærloven, lovændring	339
Fælleskommunal udligningsfond, lovændring	245
Færdselslov og lov om motorkøretøjer, lovændring	396
Færøerne, folketingsvalg på, lovændring	522
— , pantsætning af fangst, lov	402
Fødsel, rettigheder og pligter i anledning af, se Moderskabsydelse.	
Genopbygningsprogram, se Håndværks- og landbrugsvirksomheder.	
Glostrup, sindssygehospital i, se Sindssygehospitaller.	
Grundlov, Danmarks Riges	69
— , se Folkeafstemninger.	
Grønland, folketingsvalg i, lov	518
— , se Nordisk Mineselskab og Normeringslov.	
Hasardspil, ophævelse af forbud mod, lov	395
Hastighedsbestemmelser, se Færdselslov.	
Hjemmeundervisning, se Friskoler.	
Hovedvejsregler, se Færdselslov.	
Husdyr, voldgift i handel med, lovændring	386
— , se Mark- og vejfred, Tuberkulose og Vaccination.	
Husholdningsråd, statens, lov	298
Husmænd, se Statshusmandsbrug og Statshusmandsloven.	
Hypotekbankens regnskab for 1951—52, beslutning	538
Højesteret, se Retsplejeloven.	
Håndværks- og landbrugsvirksomheder, udlån til, privat forslag	507
Importen af personmotorkøretøjer, frigivelse af, forslag til beslutning	542
Indfødsret, love	248, 249, 250
Indkomst- og formueskat, se Dobbeltbeskatning, Ligningslov, Statsskattelov, Tillægsindkomstskat, Udskrivningslov og Værneskat.	
Indkøbsforeninger for mindre jordbrugere, regeringsforslag .	434
Ind- og udførsel, se Fisk.	

Indtægtsgrænser, se Alders- og invaliderentemodtagere.	
Internationale forhandlinger, se Korea og Udenrigspolitik.	
Interparlamentarisk gruppe	31
Invaliderente, se Alders- og invaliderentemodtagere.	
Jordbrugere, se Indkøbsforeninger.	
Jordemodergerning, udøvelse af, lov	271
— , se Distriktsjordemødre.	
Jordemodervæsenet, lovændring	269
Karantæneforanstaltninger mod smitsomme sygdomme, lov	283
Kommunehjælp, se Eftergivelse.	
Kongehuset, se Tronfølgelov.	
Korea, våbenstilstand i, forespørgsel	561
Kreditproblemer, se Landbruget.	
Krigsforsikring af skibe, lovforlængelse	379
— af varer og fragt, lovforlængelse	381
Kvægtuberkulose, se Tuberkulose.	
Landarbejderboliger, se Arbejderboliger.	
Landbrug, se Håndværks- og landbrugsvirksomheder, Indkøbsforeninger, Statshusmandsbrug og Statshusmandsloven.	
Landbrugets kreditproblemer, forslag til beslutning	551
Landbrugsfaglige skoler, se Ungdomsundervisning.	
Landbrugsvirksomheder, lån til modernisering af, se Håndværks- og landbrugsvirksomheder.	
Landvinding, lovændring	208
Lejeloven, dens bestemmelser om boliganvisningsudvalgenes beføjelser, forespørgsel	567
Lejetilskud i det nyere byggeri, forslag til beslutning	547
Ligelønsprincip, se Distriktsjordemødre.	
Ligningslov for 1953—54	179
Livsforsikringsvirksomhed, regeringsforslag	459
Lodsvæsenet, ændringer i lov om (lodsernes pensionsordning), regeringsforslag	484

Lærlingeforholdet, lovændring	413
— , ændring af lov om, privat forslag	486
Lønmodtagerfradrag, se Ligningslov.	
Mark- og vejfred, lov	210
Marshallån, se Håndværks- og landbrugsvirksomheder.	
Medhjælperloven, dens feriebestemmelser, lovændring . . .	337
Medicin, se Apotekervæsenet.	
Medlemmer af rigsdagen	3
Menighedsråd, lovændring	403
Menneskerettigheder, beskyttelse af, beslutning	528
Militære budgetters nedskæring, forslag til beslutning	554
Militærvæsen, se Baser, Besættelsesstyrke, Forsvarets ord- ning, Tjenestetid og Værnepligt.	
Mineselskab, Nordisk, lov	163
Ministeriet	2, 48
Modernisering og rationalisering, se Håndværks- og land- brugsvirksomheder.	
Moderskabsydelse m. v., privat forslag	496
Motorkøretøjer, tillægsafgift af, lov	204
— , se Færdselslov, Import, Omnibus- og fragt- mandskørsel, Omsætningsafgift, Personmotorkøretøjer.	
Mund- og klovesyge, vaccination mod, lov	228
Mælkeprisen, se Forbrugerpriserne.	
Nordisk Mineselskab A/S, lov	163
Nordisk Råd	57
Normalbidrag, forhøjelse af, lovændring	319
Normeringslov for 1953—54	206
Næringsloven, lovændring	373
Ombudsmand, rigsdagens, regeringsforslag	463
Omnibus- og fragtmanskørsel med motorkøretøjer, rege- ringsforslag	454
Omsætningsafgift af motorkøretøjer, bortfald af, privat forslag	491

Opfindelser, se Arbejdstageres opfindelser og Patenter.
Opfodring, se Forbrugerpriserne.

Pantsætning af fangst, se Færøerne.

Parlamentarisk kommissions beretning, se Forretningsordenen.

Partiernes bestyrelser 29

Partigrupperingen 28

Patenter, regeringsforslag 458

Pensioner, se Apotekervæsenet, Lodsvæsenet og Tjenestemandsløven.

Pensionskasser, tilsyn med, regeringsforslag 462

Personmotorkøretøjer, bortsalg af brugte, lovforlængelse
og lovændring 375
— , se Import.

Plejehjem, se Sindssygehospitaller.

Polio, se Børnelammelse.

Postloven, lovændring 355

Pressens brug, lovændring 385

Prisaftaler, lov 359

Produktivitetsfond, oprettelse af en, lov 175

Præsidium og sekretærer 41

Præsteembeder, se Menighedsråd.

Prøvelse af valg, se Valg.

Påligning af indkomst- og formueskat, se Ligningslov.

Radioaktive stoffer, brug af, lov 293

Rationalisering, se Håndværks- og landbrugsvirksomheder.

Realkredit, se Landbruget.

Rentenedsættelse for statslån til boligbyggeri, privat forslag . 494

Resocialisering, se Tjenestemandsløven.

Retsplejeloven, udvidelse af antallet af dommere i Højesteret m. m., lovændring 382

Rigsdagens medlemmer 3

Rigsdagens ombudsmand, se Ombudsmand.

Rigsdagsvalgene 52

Rigsdagsvalgloven, midlertidig ændring af, lov 263

Rugbrødsprisen, se Forbrugerpriserne.

Saneringsbyggeri, se Byggeri.	
Seminarium, se Statsseminarium.	
Seruminstituttet, oprettelse af et laboratorium til bekæmpelse af børnelammelse, forslag til beslutning	540
Sindssygehospitaller m. v., opførelse af, lov	278
Skadeligt dyre- og fuglevildt, bekæmpelse af, lov	241
Skibe, se Krigsforsikring.	
Skolebespisning, offentlig, lovændring	324
Skoler, se Friskoler og Ungdomsundervisning.	
Smitsomme sygdomme, se Karantæneforanstaltninger.	
Spørgsmål til ministrene	570
Statens husholdningsråd, lov	298
Statens seruminstitut, se Seruminstituttet.	
Statens sikkerhed, se Pressens brug.	
Stationering af tropper, se Baser og Udenrigspolitik.	
Statsbaneloven, lovændring	351
Statsbanerne, lov om styrelsen af, lovændring	349
Statshusmandsbrug, udlån til, lov	237
Statshusmandsloven, ændringer i, private forslag. 499, 502, 505	
Statsslån, se Rentenedsættelse.	
Statsregnskabet for 1950—51, beslutning	537
Statsseminarium i København, oprettelse af et, lovændring	406
Statsskattelev, regeringsforslag	417
Statstjenestemænd, se Patenter og Tjenestemandsløven.	
Sundhedsvæsenets centralstyrelse, regeringsforslag	443
Sygehusvæsenet, lovændring	276
Sygekasser, forhøjelse og pristalsregulering af tilskud til, privat forslag	504
— , lovændring vedrørende statstilskuddet til og begravelseshjælpen fra sygekasserne	314
Sømænds organisationsret, se Funktionærloven.	
Teknisk-videnskabeligt forskningsråd, lovændring	162
Tillægsafgift af visse motorkøretøjer, se Motorkøretøjer.	
Tillægsbevillingsloven for 1952—53	146
Tillægsindkomstskat for 1953—54, lov	192
Tjenestemandsløven, ændringer i, regeringsforslag	428
Tjenestemænd, se Normeringslov og Ombudsmand	

Tjenestetid, 18 måneders, forespørgsler	565, 569
Tronfølgelov	157
Tuberkulose hos kvæg, svin og fjerkræ, lovændring	234
Tvangsanbringelse, ophævelse af adgangen til, lovændring	326
Tysklandskommando, se Besættelsesstyrke.	
Udbyttebegrænsning, lovændring	369
Udbyttedeling, fremme af, privat forslag	496
Udenrigspolitik, Danmarks, forespørgsel	556
—, se Korea.	
Udenrigstjenesten, lovændring	171
Udligningsfond, se Fælleskommunal udligningsfond.	
Udlån, se Arbejderboliger, Byggestøttelovgivningen, Hånd- værks- og landbrugsvirksomheder og Statshusmandsbrug.	
Udskrivningslov for 1953—54	185
Udvalg, stående	41
Undervisning, se Friskoler og Ungdomsundervisning.	
Ungdomsundervisning m. v., regeringsforslag	478
Vaccination mod mund- og klovesyge, lov	228
Valglistor i året 1953, udarbejdelse af, lov	263
Valg til folketinget, lov	251
Valg til kommissioner og hverv	581
Valg, se Folkeafstemninger, Færøerne, Grønland og Valg- lister.	
Valgretsaldere, folkeafstemning om	139
Valgretsfortabelse, bortfald af bestemmelserne om, privat forslag	516
Valgs prøvelse	574
Vareforsyningslov, lovforlængelse	356
Varemærker, lov om, lovændring	374
Varer og fragt, se Krigsforsikring.	
Veje, se Mark- og vejfred.	
Vildt, se Mark- og vejfred og Skadeligt dyre- og fuglevildt.	
Vitaminreklame, udskydelse af revisionen af lov om, lov . .	292
Vivisektion, se Biologisk forskning.	

1952/
1953

Sagregister.

601

Side

Voldgift, se Husdyr.

Værnepligt, regeringsforslag 444

— , se Tjenestetid.

Værnepligtslovgivning, den midlertidige, lovforlængelse . . . 296

Værneskat for skatteåret 1953—54, lov 192

Åbningsmøder, rigsdagens 32

